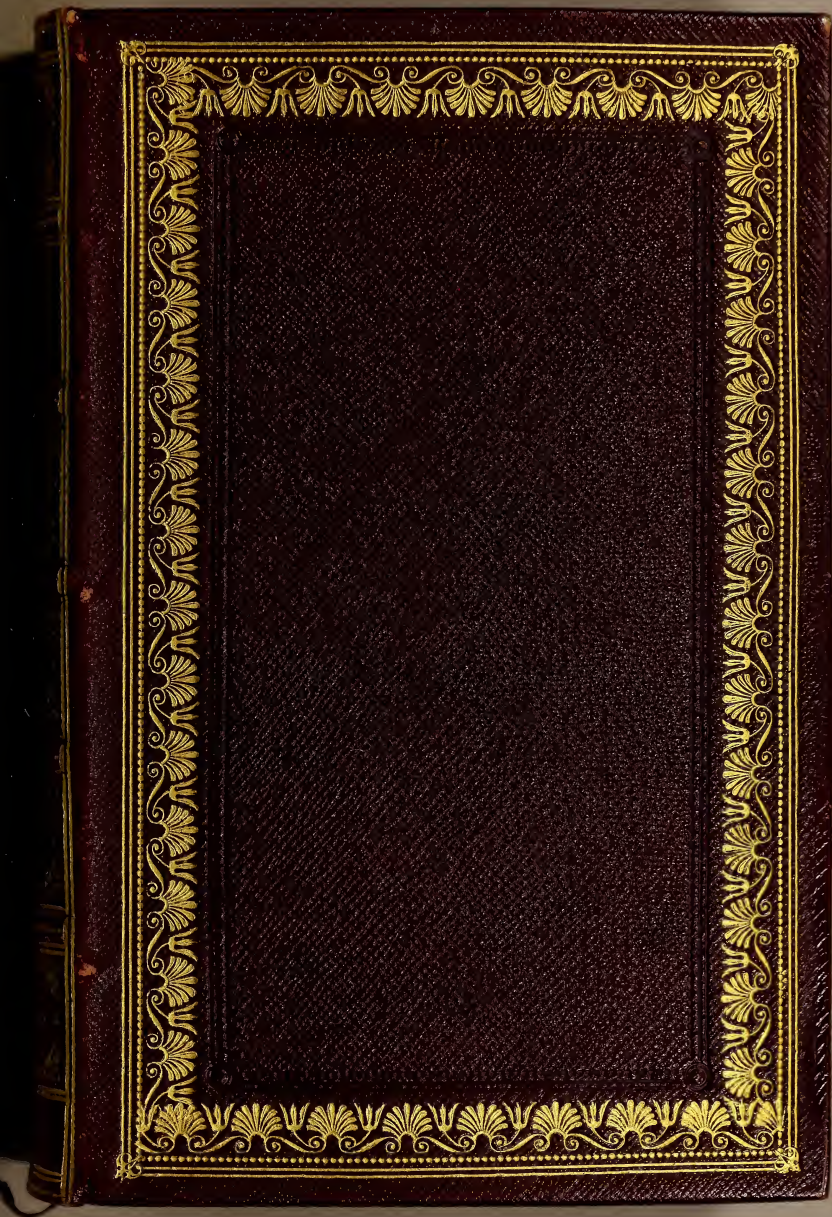
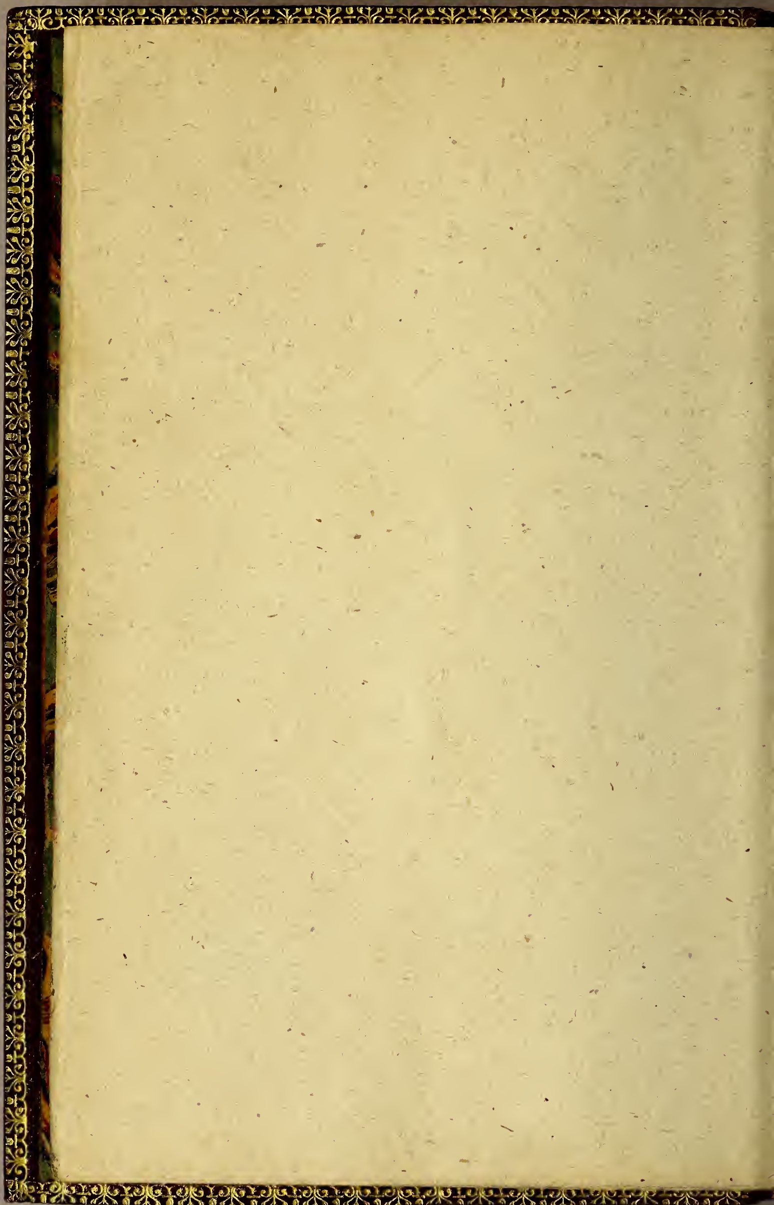

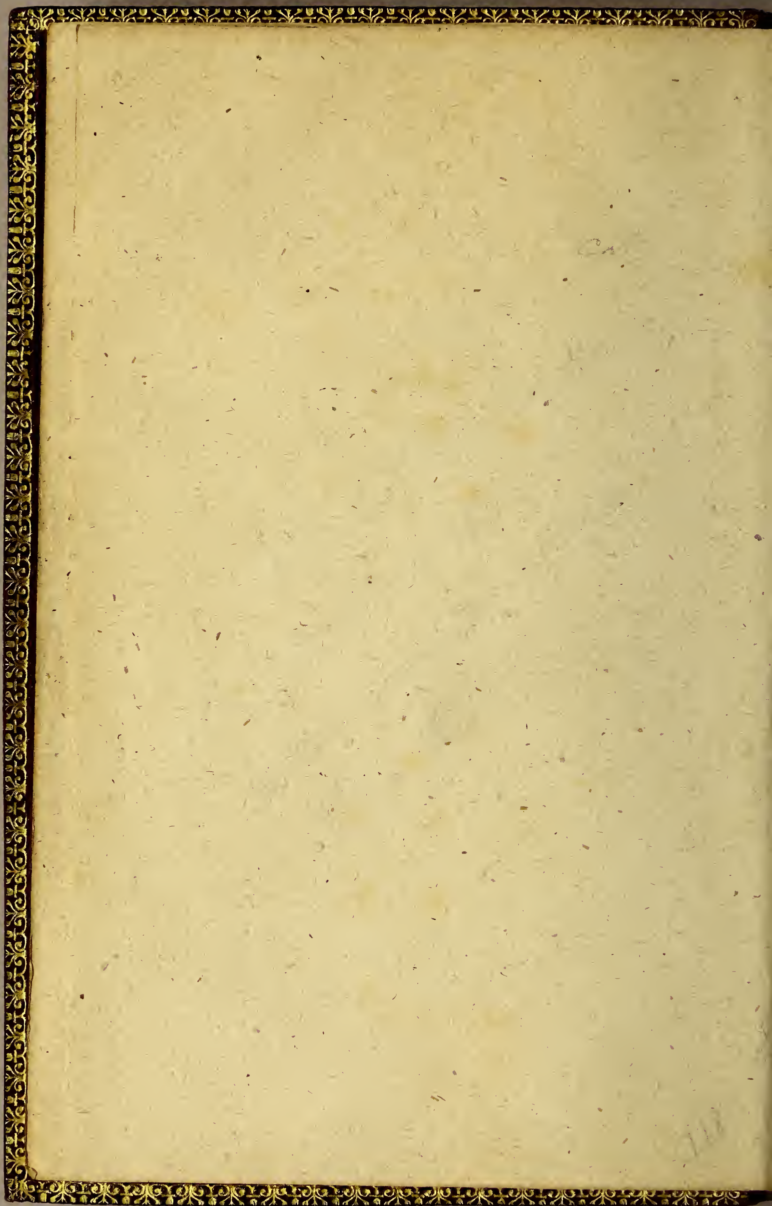

GAUDEO.

Rich says

"This work contains a treatise concerning the Indians; and another on the just motives of the Spaniards for making war upon the barbarians."

REVERENDI

PATRIS F. FRANCISCI DE VI-
*ctoria, ordinis Prædicatorū, sacræ Theologiæ
in Salmanticensi Academia quondam
primarij Professoris, Relectiones
Theologicæ* XII. *in duos
Tomos diuisæ:*

Quarum seriem uersa pagella indicabit.

SVMMARIIS *suis ubique locis adiectis, unà cum*
INDICE *omnium copiosissimo.*

TOMVS PRIMVS.

Lugduni, apud Iacobum Boyerium,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis ad decennium.

PRIMVS TOMVS,

De
- Poteſtate eccleſiæ, prior & poſterior.
- Poteſtate ciuili.
- Poteſtate concilij.
- Indis prior.
- Indis poſterior, ſiue de iure belli.
- Matrimonio.

SECVNDVS TOMVS,

De
- Augmento charitatis.
- Temperantia.
- Homicidio.
- Simonia.
- Magia.
- Eo ad quod tenetur veniens ad vſum rationis.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Iaques Boyer libraire de Salamanca, de imprimer ou faire imprimer vne fois ou pluſieurs ce preſent liure intitulé, Reuerēdiſſ. Patris Fratris Franciſci de Victoria, ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ in Salmanticenſi Academia quondam primarij Profeſſoris Relectiōes duodecim Theologicæ. Et fait deffence de par ledit Seigneur, à tous autres libraires, imprimeurs, & perſonnes quelzconques, de ne imprimer, ne faire imprimer ledit liure, vendre, ne diſtribuer en ſes pais, terres, & ſeigneuries, ſi ce n'eſt par le conſentement dudit Boyer: ſur peine de amēde arbitraire & confiſcation des liures qu'ilz aurovēt imprimez. Et ce iuſques au tēps & terme de dix ans, à compter du iour & datte qu'ilz ſeront paracheuez de imprimer, comme plus à plain eſt contenu par les lettres patentes ſur ce dōnees à Paris le dernier iour de Iuillet, l'an de grace mil cinq cens cinquante ſix, & de ſon regne le dixieſme.

Par le Roy, maiſtre Francois Barthelemy, maiſtre des requeſtes ordinaire de l'hoſtel preſent:

Signé, Fizes.

Et ſeelées du grand ſeel en cire iaulne à ſimple queüe.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO D. D. FERDInando Valdesio, Archiepiscopo Hispalẽsi, supremóque in regnis Hispaniarũ Inquisitori Iacobus Boyerius Bibliopola S. P. D.

OMINVM genera multa eſſe non ignoras (Præſul illuſtriſſime) qui in perniciem bonarum literarum quodãmodo nati eſſe uidentur: ſed unum illud certiſſimũ, qui (ut ait Comicus) labore alieno magnam partam gloriam, uerbis ſæpe in ſe tranſmouent. Ab ijs enim factum eſt, ut complura doctiſſimorum uirorum opera uel omnino ſupprimerẽtur, uel alieno ſub nomine truncata, uel imperitorum hominũ ſtultis cogitationibus ſepulta poſteritati obtruderẽtur. Quæ peſtis cùm in omnes bonas artes irrepſerit, mirum tamen eſt, quo pacto tam longè lateq; in præclariſſima diſciplinarum omnium Theologia graſſetur, ut priſtino candori & ſynceritati uix iam ullus ſit relictus locus. Nam ſi ueterum eccleſiaſticorum ſcriptorum libros

adſtate-

ad stateram reuocare uelimus, nullus profectò erit, qui ab ea labe se liberum possit asserere. Origenes, Hieronymus, Augustinus, Ambrosius, quot in locis trūcati, confusi, obscuri, perplexi, ac deniq; alienis inuentis cōspurcati leguntur? Quot præterea uolumina, otiosorū hominum deliramenta, uiris illis grauissimis & religiosissimis falsò attribuūtur? In cuius generis homines cùm optimi ac eruditissimi uiri Frācisci de Victoria (cuius ego memoria maximè recreor) lucubrationes incidissent, quid non licenter in eis sibi permiserūt? alius transcribendo miserè dilacerauit, alius corruptè recitauit, alius suppresso uiri nomine bonam magnamq; operis partem usurpauit: plures deniq; mentis insanæ cōmenta, uiri illius religiosissimi doctrina ac singulari eruditione, non secus ac gemmam adulterinā auro contexerunt: debitamq; authori gloriam scelaratissimi quiq; impune sibi uendicauerunt. Cui ego malo cùm auxilium accerserem, nullum nec præsentius, nec dignius quàm tuum, adhiberi posse existimaui, qui ad bonas artes

 restituen

6

restituendas, ad Christianã religionem promouendam, ad omnes deniq; uirtutes stabiliendas, unus præ cæteris quodammodo natus esse uideris. Cuius rei testis est fidelis celeberrima hæc Salmanticensis Academia, quã extructis ad fouenda literatorum hominum studia monumentis, ac ædificijs, ista tua liberalitate & magnificentia non inferioribus, multo clariorem, ac ornatiorem reddidisti. Atq; ut interim omittã præclarissimas animi tui dotes omni laude superiores, generis splendorem, ordinis istius Archiepiscopalis amplitudinem, cæteráq; in uniuersam Hispaniam beneficia, quorum memoriam uentura secula (quando eas laudes incredibilis animi tui mãsuetudo prædicari nõ sinit) æternis cõsecrabit encomijs: me dudũ aliquid edere cogitantẽ impulit summa tua erga omnes beneuolentia & amor, ut audacter qualecunque meæ in te obseruantiæ testimonium darem. Illud autem erit opus hoc duodecim Relectionum, uiri nũquam satis dignè laudati, Francisci de Victoria: quod si eo animo suscipis ac

tueris,

tueris, quo authorem ipsum, quandiu hoc cõmuni respirandi beneficio usus est, à te dilectũ atque amatum scio: iam nihil est, quòd maleuolorum hominum calumnias reformidem. Allatrent usque licet, & dente canino mordeant laudis alienæ fures: nam dum labores nostros tibi gratos esse sentiam, illis esse ingratos, hoc sciant mihi gratissimum. Quantam uerò operam dederim, ut totum opus tersum ac planè purum in lucem eruerem, ijs licebit æstimare, qui ipsum authorem aliquando dicentem audiuêrunt: & ijs, qui paulò accuratius hanc editionem considerarint, atq; cum priuatis scriptis contulerint. Adiecimus præterea, ut & nihil ornamenti desyderari posset, & lectorem labore non mediocri subleuaremus, Relectionum singularum ἀνακεφαλαίωσιν quandam, additionésque, locorum sacræ scripturæ indices. Denique nihil à me prætermissum est, in quo doctissimi uiri memoriæ & laudi non studiosissimè consuluerim. Suscipe igitur (Præsul amplissime) has industriæ nostræ pri

 mitias,

mioias, tuóque patrocinio & clientela foue, ut cætera eiusdem authoris opera in quartū Sententiarum, atque alios Diui Thomæ libros, ex hoc uno periculum faciāt, ac propediem in lucem alacrius prodeant. Dominus Iesus Christus R. D. V. semper sua manu protegat. Salmanticæ, Calendis Septembris. 1556.

IACOBVS BOYERIVS
LECTORI S.

OGITANTI *mihi (candide lector) quod meritò cō queritur Tragicus ille Sophocles,* ὡς οὐδὲν ἐσμὲν, πλὴν σκιαῖς εἰκότες, *nullisq́; rebus hominum memoriam immortalitati firmius commendari, quàm literarum monumētis: maiori profectò laude digni semper uisi sunt duo illa philosophiæ lumina,* Plato *&* Xenophō, *quòd diligentißimè præclarè dicta factaq́; Socratis posteritati tradiderint, quàm ipse, qui primùm ea dixerit, aut fecerit.* Illorum *enim opera factum est, ut grauißimi authoris memoria (donec aliqua bonarum literarum extabunt uestigia) apud omnes sit celebris & perpetua, qui fortè magna ex parte ne uixisse quidem cognosceretur. Quam ego operam si religiosißimo uiro* Francisco *de* Victoria *præstarem, me rem haud mediocri laude dignam, & sacræ* Theologiæ *studiosis maximè utilem facturum putaui.* Is *enim uir fuit tanta eruditione, tanta religione, tanta deniq; ingenij dexteritate in tractandis sacris eloquijs, ut non solùm* Socratem *illum umbratilis tantùm ac fucatæ philosophiæ authorem longè superauerit: uerùm etiam syncera ueritatis antistitē nullum sibi reliquerit secundum.* Ille *autem cùm nihil aut perpauca typis tradiderit, uidebam tanti uiri laudem & gloriam sensim (ut fit cæteris mortalium rebus) ex hominum memoria labi, ac studiosos tātæ doctrinæ fructibus priuari.* Nihil *ergo prius habui, quàm eius opera è tenebris eruere, quæq́; aliquando in scholis dictasset, tanquàm ille* Xenophon *in unum colligere, ac doctorum uirorum summa diligentia ab omni iniuria uindicare.* Opus *uerò longe maius expectatione*

prodijt. Duodecim enim Repetitiones summo labore, & rei familiaris non mediocri dispendio corrasimus: eas in duos Tomos diuisimus, præclaroq; ordine coniunximus. Quas si à te, candide lector, probari sensero, mihi abunde cumulatéque satisfactum putabo.

IN AVTHOREM IACOBI BOFFAEI EPIGRAMMA.

Cùm noua scriptorum moles nascatur in annos:
  Morte tamen Domini scripta sepulta iacent.
At tua, quæ toties uoluisti tradere morti,
  Morte patris uiuunt pignora clara magis.

EIVSDEM AD LIBRVM.

I liber in lucem tineis blattísque sepultus:
  Iam ter quinque annos delituisse sat est.
Iam pœnas patri nimium, nimiumq; dedisti:
  Zoilus haud, qui te mordeat, ullus erit.
Si tamen offendas, duro qui te ore salutent,
  Dicito, Si pietas non mouet ulla mei,
Parcite cui blattæ, cui ignis, cui fata parentis:
  Nunquid erunt uobis pectora dura magis?

REVERENDI

PATRIS FRATRIS FRANcisci à Victoria, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ in Salmanticensi Academia quondā professoris primarij Relectio prior.

DE POTESTATE ECCLEsiæ, *super illum locum Matthæi decimo sexto, Tibi dabo claues Regni cælorum.*

SVMMA.

1 *Ecclesia, dictio Græca, quid significet, & de eius uaria interpretatione.*
2 *Ecclesia, & Synagoga, an sint idē, & in quo differāt.*
3 *Synagoga quid & unde deducatur.*
4 *Ecclesiam nostram quare Apostoli nūquam dixerint Synagogam, sed semper Ecclesiam.*
5 *Ecclesiæ quòd sint plures præter fidelium ecclesias.*
6 *Hæretici an sint membra ecclesiæ, & sic de ecclesia.*
7 *Hæresis, quid signet. Et unde Hæretici dicti.*

DE POTESTATE Ecclesiæ impræsentiarum disputaturus, de ipso Ecclesiæ nomine, vt pauca prius præmittam, necesse est, vt intelligatur quid sit id, de cuius potestate differere constituimus. Ergo Ec-
1 clesia*, uocabulum Græcum & nomen est,

ἐκκλησίας, ας. conciliũ, concio, cõgregatio, & locus ipſe, quo conuenitur, vt etiam capit Lucianus in Dialogo Mercurij, & Maiæ. Vnde ἐκκλησιάζω, concionor, & ἐκκλησιαςής, cõcionator. Verbũ eſt ante ſalutẽ orbis, id eſt, ante Chriſtianitatem nondum Latinitate donatum, ſicut pleraque alia Græca fuerũt, nec (quod ſciam) per ea tempora ab aliquo Latinorum vſurpatum. Sed tamen apud Chriſtianæ eloquentiæ & religionis patres & principes frequentiſſimum, vt videre eſt apud Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, aliósq; item clariſſimos authores. Vbi verò ſacræ literæ Græcæ habent Eccleſiam, interpretes plurimùm idem verbum reliquerunt, ſed nonnunquam etiã pro Eccleſia, aut congregationem, aut concionem verterunt: vt Deut. 18. vbi nos ita legimus, Prophetam de gente tua, & de fratribus tuis ſicut me, ſuſcitabit tibi Dominus Deus tuus: ipſum audies, vt petiſti à Domino Deo tuo in Horeb, quãdo concio congregata eſt. Septuaginta habẽt, In die eccleſię, ἐκκλησίας.
2 Et * eſt idem vocabulũ ſicut ſynagoga: ſignat enim συναγωγὴ congregationem, contractionem. Vnde Geneſis 1. congregationes aquarum vocauit maria. Septuaginta tranſtulerunt συναγωγὰς, ſynagogas. Inter quæ tamen duo nomina nonnihil intereſſe videtur. Vnde Hieronymus, exponens illud Prouerb. 5. Penè fui in omni

Hierony.

in omni malo in medio eccleſiæ & ſynagogæ: dicit, Eccleſia, & ſynagoga Græca nomina ſunt, & vnam & eandem rem ſignificant, Latinè conuentum, ſcilicet plurimorum adinuicem. Si autem accuratiùs diſtinguamus, eccle-
3 ſia conuocatio, ſynagoga * congregatio dicitur. Vnde συνάγω, congrego, non conuoco. videtur enim dictum ἀπὸ τοῦ σὺν καὶ ἄγω, duco, traho.
Et Auguſtinus Pſalmo 81. ſuper illud, Deus *Auguſt.*
ſtetit in ſynagoga Deorum. id eſt, populorum Iſraël. Ipſorum propriè, inquit, ſynagoga dici
4 ſolet, quamuis & eccleſia dictum ſit: ſed * noſtram Apoſtoli ſynagogã nunquam dixerunt, ſed ſemper eccleſiam, ſiue diſcernendi cauſa, ſiue quòd inter cõgregationem, aut ſynagogã, & conuocationem (vnde eccleſia nomen accepit) aliquid diſtet, quòd ſcilicet congregari & pecora ſolent, ac ipſa propriè, quorum & greges propriè dicimus. Cõuocari eſt magis vtentium ratione, vt ſunt homines. Idem Iſidorus lib. 8. Etymolo. c. 8. vt notetur ſcilicet irrationalitas Iudæorum. Quamuis autem eccleſia, ſi rationem nominis aſpicias, pro quacunq; hominum congregatione accipi poſſit: tamen in ſacris literis ſiue nouum, ſiue vetus teſtamentum reuoluatur, non inuenies (quãtum puto) niſi pro concione, aut cõgregatione fideliũ, id eſt, vnius religiõis aliquo modo, ſiue bonorũ,
5 ſiue malorum: quamuis * in illis ipſis locis ſa-

tis

tis appareat esse alias ecclesias præter fideliũ ecclesias. Dicitur enim ecclesia sanctorũ, & ecclesia Dei, & ecclesia Israël, &, Odiui ecclesiã malignãtium. Sed hoc etiam modo loquendo de

6 ecclesia dubitari potest, an * hæretici sint de ecclesia. Et quidem eos esse de ecclesia videtur, quia ecclesia iudicat de illis, vt patet cùm excõmunicet, & ad iudiciũ pertrahat, & tamen nihil ad ecclesiam de ijs, qui foris sunt. 1. Corint. 5. Quid enim mihi de ijs qui foris sunt iudicare? Item tenentur præceptis ecclesiæ. Item baptismus est sacramentum ecclesiæ, & hæretici sunt verè baptizati. Item, vt postea disputabitur, hæreticus potest esse nõ solùm presbyter, sed Pontifex etiam summus. ergo caput ecclesiæ, & per cõsequens membrum ecclesiæ. Certè licet disputatio non videatur ad rẽ multùm attinere, sed potiùs ad nomen ipsum: sed videtur & in sacris literis etiam apud vetustiores patrum non accipi ecclesiam, nisi pro congregatione fidelium, atque adeò hæreticos non

7 censeri intra ecclesiam. Hæresis * sanè electionem, aut sectã, vel diuisionẽ signare videtur, vt Isidorus dicit lib. Etym. ergo hæretici ideo videntur dicti, quòd ab ecclesia diuisi, & secti sunt. Item Matth. 18. dictũ est Petro, quòd qui ecclesiam nõ audierit, sit quasi ethnicus, & publicanus. ergo non plus hæretici annumerari in ecclesia debent, quàm ethnici, & publicani.

An hæretici sint membra ecclesiæ.

Matth. 18.

Item

Item ad Eph.4. Apostolus, Vnus Deus, vna fi des, vnum baptisma. Videtur quòd hæc tria cõ tineant vnitatẽ ecclesiæ. Item de summa trinitate & fide catholica, Vna est fidelis ecclesia, extra quã nullus omnino saluatur. Ergo infideles nõ sunt de ista ecclesia. Cyprianus ad Ro gatianum, Hæc sunt initia hæreticorum, & ortus, atque conatus schismaticorum, si de ecclesia egreditur, si altare profanum foris collocatur. August. super Ioã. Propter hanc fidei com munitatem omnes vnum sumus, iuxta illud, Omnes vnũ vos estis in Christo Iesu. Glo. id est, in fide Iesu Christi. Et demum Ecclesia nihil aliud videtur significare, quàm Christianã rempublicam, seu communitatem, & religionem. Parum autem refert, an hæretici aliquo iure aut ratione spectent ad ecclesiam: certe re & operibus in ecclesia non continentur: sicut transfugæ non pertinent ad exercitum, à quo transfugerunt. Nos itaque in hac Relectione de Ecclesia, hoc nomine solùm vtimur ac loquimur, vt idem sit, quod fidelium communitas, siue respublica.

Ephe. 4.

Cypria.

August.

QVAESTIO PRIMA.

An in Ecclesia sit aliqua dignitas, uel authoritas ecclesiastica, præter potestatem ciuilẽ.

SVMMA.

1 *Potentiæ quæ dicantur. Et quòd non sit idem Potestas, & Potentia.*

Potestates

2 *Potestates qui potius appellentur, ab authore recensentur.*

3 *Ecclesia utrum præter ciuilem, & laicam potestatem necessario habeat etiam aliam spiritualem.*

4 *Potestas ad quid constituatur in republica.*

5 *Vitæ quòd sint duæ, una terrena, altera spiritualis. Et quomodo humana societas nõ possit sine utraque manere.*

6 *Claues regni cælorum, potestas remittendi peccata, & excommunicandi, consecrandi &c. quòd sint in ecclesia.*

7 *Apostoli domini quam potestatem, & authoritatem habuerint in ecclesia.*

8 *Potestas temporalis, & ciuilis, quòd sit integra apud paganos.*

9 *Potestas gubernandi quòd scientiam exigat.*

10 *Potestas regia quamuis cõtineat omnem potestatem ciuilem, quòd tamen non habeat authoritatem ad cultum diuinum, & ad actiones spirituales, ostenditur.*

11 *Deus quomodo uniuersalis ecclesiæ duas instituerit dignitates.*

12 *Potestatis spiritualis testimonia ex scripturis recensentur.*

13 *Deus quòd ea sapientia, qua constituit in naturalibus, ut inferiora regerentur à superioribus, eadem etiã prouidit, ut in ecclesia sua ordo rerum esset circa dignitates, & officia.*

PRIMVM oportet, sicut de nomine Ecclesiæ fecimus, ita quid per nomen Pote-
1 statis intelligatur, declarare. Neq; *enim omnino idem videtur esse potestas, quod potẽtia. Nec

Nec màteriam ſiquidem,neq; ſenſus,imò nec
intellectum,aut volũtatem poteſtates,ſed po-
a tentias vocamus.Cõtrà * autem magiſtratus,
ſacerdotia,& omnino imperia poteſtates po-
tiùs, quàm potentias appellãt.Ergo vt S.Tho. S.Thom.
4.diſt.xxiiij.q.j.j.q.ij.ad 3.exponit, videtur po
teſtas præter potẽtiã ad actionem dicere præ-
eminentiam quandam,& authoritatem . Atq;
adeò quærere,an in eccleſia ſit aliqua poteſtas
ſpiritualis:perinde eſt ac quærere,an in eccle-
ſia ſit aliqua vis, aut authoritas ad aliqd ſpiri-
tuale:& hæc,an ſit alia à ciuili poteſtate.Ita vo
cat Paul.ad Roma.13. Omnis anima poteſtati- Rom.13.
bus ſublimioribus ſubdita ſit.

¶Ad hanc quæſtionem,quoniam permultæ,
& quidem graues,nobis diſputandæ ſunt, bre
uiter reſpondeo per vnicã concluſionem. Ne-
b ceſſe * eſt in eccleſia præter ciuilem & laicam
poteſtatem eſſe aliam ſpiritualem.Hæc conclu
ſio probatur. In eccleſia ſunt plures actiones,
& variæ non ſpectantes ad vnam poteſtatem:
& aliquæ ſpectant ad poteſtatem ciuilem, aliæ
non ad illam,ſed ad aliam poteſtatem, ſcilicet
ſpiritualem.Vnde de eccleſia dicitur,quòd aſti
tit à dextris Dei in veſtitu deaurato,circunda-
ta varietate,Pſalmo.44. Sed poteſtates diſtin-
guũtur ex fine,ſicut potentiæ per obiecta.Er-
go præter poteſtatem ciuilem oportet ponere
aliam ſpiritualem.

¶ Secundò probat Durand. in tracta. de origi
4 ne iuris, Poteſtas * cõſtituitur in republica, vt
homines prouocentur ad bonum, & arceãtur
1. Pet. 2. à malis, iuxta illud 1. Petri 2. quòd poteſtas eſt
ad vindictam malorum, laudem verò bono-
rum. & Rom. 12. Vis non timere poteſtatem?
bonum fac, & habebis laudem. Quòd ſi bona
quidem ad quæ homines promoueri deberẽt,
& mala, à quibus deterreri oportet, ſpectarent
ſolùm ad vitam politicam præſentem, ſuffice-
ret certè temporalis, & laica poteſtas. Et cùm
vita fideliũ non ſolùm tendat in finem, & ſta-
tum ciuilem, imò multo impenſius & princi-
palius in bona perpetua, quærendo primum,
iuxta Domini conſilium, Primùm quærite re-
Matth. 7. gnum Dei. Matth. 7. & eam felicitatem, quam
oculus non vidit, nec auris audiuit: timeat
præterea mala, & pœnas potius alterius vitæ,
quàm præſentis, nec tam eos, qui occidũt cor-
pus, quàm eum, qui poſtquam occiderit, ha-
bet poteſtatem & corpꝰ, & animam perdere,
Matth. 10. & mittere in gehennã ignis, Matth. 10. & Luc.
Luc. 12. 12. ideo vt homines dirigantur & prouehãtur
in finem illum ſupernaturalem, & ſi fortè ab-
errauerint, reuocentur in rectam viam, vel lau
de, vel præmio, vel timore, vel pœna: neceſſa-
rium fuit, vt eſſet aliqua poteſtas præter ciui-
Hugo. lem. Hanc rationem eleganter ponit Hugo de
5 ſacra. Pet. 2. Duæ *, inquit, ſunt vitæ: vna terre-
na, alia

na, alia ſpiritualis. Vt autem vtraque in iuſtitia ſeruetur, & vtilitas proueniat: primùm vtique diſtributi ſunt, qui vtriuſq; bona ſecundũ neceſſitatem acquirant: deinde alij, qui eam ſecũdum æquitatem diſpenſent. Si ergo nõ poteſt humana ſocietas ſine vtraque vita manere, neceſſaria eſt duplex poteſtas ad cõſeruationem iuſtitiæ: vna quæ præſit terrenis, ad ordinandum vitam terrenam: alia, quæ præſit ſpiritualibus ad componendam vitam ſpiritualem.

¶ Tertiò probatur, In *eccleſia ſunt claues regni cælorum. Matth. 16. & 18. Sed hęc poteſtas eſt alia à poteſtate ciuili, quæ certè non habet huiuſmodi claues. ergo, &c. Cõfirmat. In eccleſia eſt poteſtas remittendi peccata. Iohã. 20. ea nõ eſt in Rege, nec in alio magiſtratu ciuili. ergo, &c. Item in eccleſia eſt poteſtas excommunicandi. Matth. 18. & 1. ad Corinth. 5. Item eſt poteſtas conſecrandi verum corpus Chriſti. Luc. 22. & 1. Corinth. 11. *Matth. 16. & 18.* *Iohan. 20.* *Matth. 18.* *1. Corint. 5.* *Luc. 22.* *1. Corin. 11.*

¶ Quartò principaliter, Apoſtoli *Domini habuerũt poteſtatem, & authoritatẽ in eccleſia, vt ex locis iam inductis, & ex alijs multis conſtat: ea autem non fuit ciuilis, cùm regnũ eorũ nec poteſtas fuerit de hoc mundo. ergo, &c.

¶ Quintò, Apud * paganos eſt integra poteſtas temporalis & ciuilis, vt aliàs à me probatum eſt, & ſatis conſtat ex Paulo, Rom. 13. vbi iubet eſſe ſubiectos principibus etiã paganis, *Rom. 13.*

& apud eos non eſt poteſtas eccleſiaſtica: ergo
hæc poteſtas diſtincta eſt ab illa. Vltimò, Quia
9 *poteſtas gubernandi exigit ſciẽtiam, iuxta il-
Grego. lud Grego. Ars artiũ, regimen animarum. Sed
principes temporales non habent iure legem
diuinam, quam oportet eſſe regulam poteſta-
tis eccleſiaſticæ. Ergo oportet eſſe alios Põti-
fices, & præſides ſacrorum, quàm principes ſe
culares. Item confirmatur, Quia nõ ſufficeret
vnus & idem homo vtrũque munus implere,
neq; vtranque diſciplinã percipere, ſcilicet ad-
miniſtrandi ſeculare & eccleſiaſticã rempubli
cã: nec ſi maximè vtrũq; calleret, poſſet vtriq;
adminiſtrationi commodè intendere, & uaca
10 re. Confirmatur apertè, Nam * regia poteſtas
continet omnem poteſtatẽ ciuilem: hoc enim
importat Rex, vt ſit vnus ſupra omnes in repu
blica: ſed Rex non habet authoritatẽ ad cultũ
diuinũ, & ad actiones ſpirituales. Ergo eſt a-
lia poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili. Antecẽ
dens patet: quia ad mandatũ Domini fuit Saul
1.Reg.10. inſtitutus in Regem. 1. Reg. 10. Samuel ſcripſit
legem regni, & ſcripſit in libro, & repoſuit co
ram Domino, & tamen non eſt data ei pote-
ſtas ſacerdotalis: imò cùm poſtea Saul in Gal-
gala obtuliſſet holocauſtum propter abſentiã
Samuelis, vindicata eſt ſeueriſſimè præſum-
ptio: & dictũ eſt ei, Stultè egiſti, nec cuſtodiſti
mandatũ Domini, qđ præcepit tibi: ꝙ ſi nõ fe-
ciſſes,

ciſſes, iam nũc præparaſſet Dominus regnum
tuũ ſuper Iſraël in ſempiternũ. 1. Reg. 13. De v- 1.Reg.13.
traq; poteſtate Pelagius Papa: & habet 96. diſ.
c. duo ſunt. Duo ſunt (inquit) Imperator Au-
guſte, quibus principaliter hic regitur mũdus,
authoritas ſacra Pontificũ, & regalis poteſtas.
Et cõfirmatur: quia etiã apud Gentiles erant
Pontifices, & Sacerdotes, ad quos ſpectabat
adminiſtratio ſacrorum, & non ad Conſules,
aut alios magiſtratus ciuiles. Et in c. ſi Impe-
rator. eadẽ diſtinctione. Si Imperator catholi
cus eſt, filius eſt, non præſul eccleſiæ, quod ad
religionem competit, (diſcere enim cõuenit,
non docere) habet priuilegia poteſtatis ſuæ,
quæ adminiſtrãdis legibus publicis diuinitus
conſequutus eſt. Et in c. ſolitæ. de maiorita. &
1 obedien. Fecit Deus * duo luminaria magna
in firmamento cæli. hoc eſt, vniuerſalis eccle-
ſiæ duas inſtituit dignitates. De vtraque in ve
teri teſtamẽto aperta habemus exempla: & de
ſeculari quidem Exod. 17. quòd Moyſes ex ele Exod.17.
ctis viris ſtrenuis de cunctis Iſraël conſtituit
eos principes populi tribunos, & cẽturiones,
& quinquagenarios, & decanos, qui iudicarẽt
populum Dei omni tempore. Numeri autem Num.3.
3. ponuntur gradus ſummi Sacerdotis Aaron,
& minorum Sacerdotum ſubminiſtrantium.
Sumpti, inquit, ſunt ſacerdotes Eleazar, &
Ithamar coram Aaron. & infrà, Dabis Leuitas

Aarõ & filijs eius, quibus traditi sunt ad Israël
Rom.12. in ministeriũ. In nouo autẽ testamento, Rom.
& 13. 12. & 13. Paul. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Quod de qua potestate intelligendum sit, ipse Paul⁹ illic satis ostẽdit.
1. Pet.2. & Petrus 1. sua Epistola, cap. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue Ducibus tanquã à Deo missis ad vindictã malorum, laudem verò bonorum. Quanquam Lyranus de vtraq; potestate, Pauli locum intelligendum censet.
12 Sed * de spirituali potestate plura testimonia sunt, quàm vel opus sit, vel vacet in præsentia
Iohã. ultim. recẽsere. Iohãnis vltimo, Pasce oues meas. &c,
Iohãnis 20. Quorum remiseritis peccata, &c. Iohã. 20. Et tibi dabo claues regni cælorũ. &c, Et quodcũq;
Matth.16. solueritis, &c. Matt. 16. & 18. & de presbytero
& 18. rum potestate Luc. 22. Hoc facite in meam cõ
Luc.22. memorationem. Et iterum de ratione constituẽdi Episcopos, presbyteros, diaconos, 1. ad
1. Timoth.3. Timot. 3. item ad Tit. 1. Actuum 14. & 20. Sed
Tit.1. ad maiorem declarationem huius cõclusionis
Act.14. & 20. arguitur paucis argumẽtis contra illã. Primò, Multitudo principatuum mala, ex Aristot. 12. Metaphy. & in libro Politico. ergo non expedit in ecclesia esse varias & distinctas potestates, maximè cùm ecclesia sit nõ solùm vna res-
Rom.12. publica, sed vnũ corpus. Ro. 12. Multi unũ cor
1. Corint.12. pus sum⁹ in Christo. & 1. Cor. 12. Et sic habere

multos

multos principes, aut prælatos, videt quasi habere multa capita vnius corporis: quod monstruosum est. ergo potius couenire videret, vt vnus atq; idē res seculares & ecclesiasticas administraret. Secūdò, Ciuilis potestatis finis est reddere, aut cōstituere homines bonos, & edere studiosos, id est virtutib' præditos. 2. Ethico. Sed hoc satis est ad consequutionē felicitatis, non solùm humanæ & temporalis, sed etiā immortalis, & supernaturalis. ergo frustra cōminiscimur aliam potestatē. Tertiò, Matt. 17. Dominus dixit, Ergo liberi sunt filij. vbi glo. In quolibet regno filij regis liberi sunt. Christiani autem sunt filij Dei. Dedit eis potestatē filios Dei fieri. Iohā. 1. ergo liberi. & Iohā. 3. Si ergo filius vos liberauerit, veri liberi eritis. & 1. Corin. 7. Pretio empti estis, nolite fieri serui hominum. Ex quibus locis videtur Christianos exemptos esse & liberos ab omni potestate, & subiectione, sed omnes esse æquales, nec alteros dominari, alteros seruire: & sic nulla erit authotitas, vel potestas, saltem iurisdictionis. Quartò arguitur, In statu innocentiç non fuisset aliqua potestas. ergo nec nunc debet esse. nam Christus redemit nos. Item sunt argumenta hæreticorum, ac schismaticorum, quibus simplicium hominum corda à debita obedientia vel principum, vel sacerdotum dehortantur & reuocant, resistētes Dei ordinationi

Matth. 17.

Iohā. 1. & 3.

1. Corint. 7.

ad suam ipsorũ damnationem, & perditionẽ, vt Paul.ait: nec opus erat alijs responsis post tam aperta testimonia scripturarum, quibus il lorum uesania aperte retũditur:sed quia sapiẽtibus,& insipientibus debitores sumus,ad so-
Sap.7. lutionem istorum est attendẽdum,quod Sap. 7.dicitur,quòd sapientia attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hoc est enim propriũ sapientiæ, vt etiã Arist. tradit 1.Metaphy. ordinate omnia disponere. Potuit ergo Deus sicut summè sapiẽs,ita summè potens,sine ullo ordine principũ & subiectorũ prælatorũ & inferiorũ omnia quidẽ gubernare,administrare & sine ulla etiã,si ita uoluisset, iactura rerũ creatarũ. Sed ꝑfectò hoc non erat consentaneum tantæ sapientiæ,& infinitæ prouidẽtiæ: sed potius ita componere, ut orbis non rerum cumulus fortè iacentium deforme spectaculũ redderetur, sed ut corpus potius quoddã unum,aut ædificium suis partibus,& ut uelut membris constaret, seruaretq;
11 decorem dignum suo authore. Eadem * ergo sapientia,qua constituit in naturalibus,ut inferiora regerentur à superioribus, ut 1.Metaphy.dicitur,&Diony.4.c.de diuinis nomi.nominatim de sole dicit: & qua etiã in cælis uoluit, ut inferiores angeli à superioribus illuminarentur:eadẽ inquã ꝓuidit, ut in ecclesia sua ordo rerũ esset, & ut distributa officia, ut alij
oculi

oculi essent,alij manus,alij etiam pedes,& reliqua,in hanc rationē cōposita. Vt etiam Apostolus dicit eleganter 1. Corint.12. Sicut enim corpus unum est,& membra habet multa, omnia autē membra corporis cùm sint multa, unum autem corpus sunt: sic & Christus,&c. 1.Cor.12.
In hanc sententiam disertissimè. Nam & ipse Aristote.primo Politico.expedire ait in omni multitudine rectè cōposita, ut aliquis principetur,cæteri pareant,in quo cōsistit ratio potestatis. Ad primum igitur argumentum respōdeo,quòd esset quidem incoueniens, si essent plures principatus, aut magistratus, ad eūdem finem,& ex æquo: quod in proposito nō contingit.nec enim ad eundem finem contendit potestas ciuilis & ecclesiastica,ut suprà satis explicatum est. Præterea nec ex æquo se habent, sed certo modo una potestas ad aliam ordinatur,ut infrà disputabitur. Ad secundum etiam aperta est solutio ex superioribus. Nec enim tota administratio ciuilis satis est ad constituendum hominem in statu salutis æternæ, nec sufficit moralis aut ciuilis uirtus, & bonitas ad uitam æternam, cùm, ut reliqua omittamus, necessaria sit fides. Mar.16. Qui uerò nō credi Mar.16.
derit, &c. sacramēta etiā semp fuerint aliqua,
Nisi enim renat⁹ fuerit ex aqua,&c. Iohā.3. Et Ioan.3.
nisi manducaueritis carnem filij hominis,non intrabitis in regnū cælorum. Collatio autem

ſacramentorum non ſpectat ad poteſtatem ciuilem, ſed ſpiritualem, & eccleſiaſticam. Itaque ſicut oportet iuſtitiam noſtram abundare ſupra iuſtitiam Scribarum & Phariſæorũ, Matt. 5. ita oportet abundare ſupra iuſtitiam, non ſolùm paganorum & hæreticorum, ſed etiam bonorum philoſophorũ: & ſic habere aliquos actus ordinatos in ſupernaturalia.

Matth. 5

¶ De tertio argumento diſputabo latiùs inferiùs, cùm agemus de libertate Eccleſiaſticorũ. Sed pro ſolutione in præſentia dico, cùm ſcilicet Thom. & Bonauẽt. in fine 2. Senten. quòd Chriſtus illic loquutus eſt de ſe & diſcipulis ſuis, qui omnino erant liberi, uel ratione officij, quod exercebant etiam ex authoritate, ſcilicet ſpiritualis poteſtatis, ratione cuius etiam ſtipendia illis debebantur: iuxta illud, Si ſpiritualia uobis ſeminamus, multùm eſt ut carnalia ueſtra metamus. 1. Corint. 9. Vel, quia nihil habentes, hac ratione ſe liberos reddiderãt ab omni exactione: nec enim tributum debetur ratione perſonæ, ſed bonorum, nec per ſubiectionem ad poteſtatem ſpiritualem aliquid deperit de libertate, cùm ea tota ſit non ad utilitatem poteſtatis, uel præſidẽtis, ſed ſubditorũ.

Thom. & Bonauen.

1. Corint. 9.

¶ Ad quartum reſpondeo, negando aſſumptum. quamuis enim nõ fuiſſent magiſtratus, nec principes ad cogendum homines timore pœnarum, fuiſſet tamen poteſtas directiua, &

gubernatiua,

gubernatiua, ut potestas paterna, cui tenerentur filij parêre. Imò multiplicato humano genere, uero similius est, futuros aliquos, q præessent sacris: & sic fuisset aliqua ratio etiam potestatis spiritualis. Sed de hoc etiam statim latiùs, & S. Thom. 1. part. q. xcvj. arti. 4.

QVAESTIO SECVNDA.

Utrum potestatis ecclesiasticæ sit aliquis effectus propriè & uerè spiritualis.

SVMMA.

1 *Potestas ecclesiastica, quòd sit uerè & simpliciter causa alicuius effectus spiritualis.*

2 *Potestas ecclesiastica, quòd sit duplex. Et de earum effectibus. Et quomodo nonnulli hæreticorum ab utraq; claue tollunt omnem effectum merè spiritualem.*

3 *Potestas utraq;, ordinis scilicet, & iurisdictionis, quòd habeat uerum effectum spiritualem, probatur.*

4 *Christus inquãtum homo, quòd habuerit potestatem remittẽdi peccata, & quomodo sæpe usus fuerit ea, imò & eam tradiderit Apostolis. Et de remißione peccatorum per claues Ecclesiæ traditas.*

5 *Error duplex eorum, qui dicunt uirtute clauium non uerè remitti peccata, sed solùm ostendi remissa.*

6 *Remedia duo efficacia ad remißionem peccatorum à Deo in ecclesia relicta.*

7 *Claues ecclesiæ, quòd solæ sufficiant ad salutem, & ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia esset apertum.*

8 *Contritio quid importet.*

9 *Dolor, quando non dicatur contritio.*

Dolor

10 *Dolor qualis sufficiat ad remißionem peccatorum cum clauibus.*

SED QVIA distinximus potestatẽ ecclesiasticã à ciuili ex fine (qa scilicet altera in finẽ tẽporalẽ ordinata est, alia in spiritualẽ) sequitur secunda quæstio, An sit aliquis effectus purè & simpliciter spiritualis. Ad hãc quæstionem respondeo primò, dato quòd potestas ecclesiastica nullum haberet huiusmodi effectũ spiritualem, nihilominus differret à potestate ciuili, & diceretur potestas spiritualis. Probatur hoc, & ostenditur: nam adhuc haberet finem distinctum à fine potestatis secularis, puta beatitudinem supernaturalem, & cultum diuinum, & bonum spiritus, id est, animæ: quæ omnia non spectãt ad potestatem ciuilem, sed ecclesiasticam, & inter spiritualia annumerantur.
1 Secundò pono conclusionem, quòd * potestas ecclesiastica uerè & simpliciter est causa alicuius effectus spiritualis. Pro casus declaratione est reuocanda in præsentia illa distinctio Thelogorũ, de duplici potestate, ordinis
2 scilicet, & iurisdictionis. Duplex * igit̃ potestas est ecclesiastica, potestas ordinis, & iurisdictionis. Potestas ordinis est in ordine ad corpus Christi uerum, scilicet euchari stiã: iurisdictionis in ordine ad corpus Christi mysticum, id est ad gubernãdum populum Christianum in ordine ad beatitudinem supernaturalem. Sed

in pote

in potestate ordinis nō solùm intelligitur potestas consecrandi eucharistiam, sed disponendi, & idoneos reddendi homines ad eucharistiam, imò omnia gerendi, quæ ordināt ur aliquo modo ad eucharistiam, ut est cōsecrandi presbyteros, & alios ordines cōferendi, & uniuersim omnia sacramenta administrandi, remittendi quoque peccata, & tandem omnia faciendi, quæ alicui ratione alicuius consecrationis conueniunt: unde etiam potestas ordinis, potestas consecrationis plerunque uocatur. Ad potestatem autem iurisdictionis spectat gubernatio populi Christiani extra Sacramentum, uel consecrationem, uel administrationem: ut est leges ferre, & tollere, excomunicare, dicere ius extra forum pœnitentiæ, & id genus alia facere. His præmissis est aduertendum, quòd nonnulli hæreticorum ab utraque claue tollunt omnem effectum purè spiritualem. Qui enim negant in eucharistia contineri uerum corpus Christi, negant aliquid spirituale confici à sacerdote consecrāte eucharistiam. Eucharistia enim apud eos nec est, nec continet aliquid spirituale, sed symbolū solùm est, & signum uel corporis Christi, uel gratiæ. Idē etiā negāt sacerdotem euāgelicum uerè remittere peccata, inde etiam à potestate iurisdictionis effectum aliquem spiritualem prorsus tollunt, negantes excommunicationem aliquid spirituale

ſpirituale auferre ab excõicato, ſed ſolũ cõmu nicationẽ exteriorẽ fideliũ, q̃ ſpiritualis nõ eſt. Sed omiſſa prima ueſania hæreticorũ circa eu chariſtiã, de qua nunc nihil conſtitui tractare: de remiſsione peccatorum, & effectu excommunicationis dicendum aliquid eſt: nec multis tamen, eò quòd in ordinarijs lectionibus locum illum aliquãto accuratiùs tractauerim. Sed quia etiam inter catholicos authores ſunt, qui poteſtati ordinis non ſimpliciter tribuant remiſsionem peccatorũ, uel collationem gratiæ, uel omnino aliquem effectum uerè ſpiritualem: atque alij etiam, qui per excommunicationem non concedãt tolli aliquid ſpirituale: ideo repetendo concluſionem, dico, quòd
3 *utraque poteſtas, ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis habet uerum effectum ſpiritualem. Et primò dico, quòd claues eccleſiæ, ſiue authoritas eccleſiaſtica eſt ea propriè remiſsionis peccatorum, & gratiæ. Eſt autem diſputatio eadẽ cum illa, an per ſacramentum pœnitentiæ concedatur aliquando prima gratia. De qua quæſtione licet inter antiquos, & grauiores authores non uideatur magnopere dubitatum, apud quos in confeſſo fuit, uirtute clauium nõnunquam peccata ita remitti, ut ſine illis non remitterentur: tamen inter recentiores ſcriptores non eſt aut parua, aut parum acris contentio & dimicatio. dicunt enim ex illis quidam,

acutiores quidem,& ingenio ſiores, quàm par eſſet in theologica philoſophia, quòd peccata mortalia remitti nunquam poſſunt, niſi per contritionem, atque adeò nec uirtute clauiũ unquam peccata remittuntur, aut confertur prima gratia: non remittuntur inquàm in foro Dei,& ut remitti propriè dicat tolli peccata. Cum quibus aliâs maiori ſtudio & conatu confliximus. Nunc ſumma ſequens faſtigia rerum, paucis argumentis arguo pro concluſione noſtra, & contra illorum ſententiam. Et primo adduco uerba Domini, Iohã. 20. Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis. Et quodcũque ſolueritis ſuper terram, &c. Matt. 13. Et tibi dabo claues regni cælorũ, Matt. 16.

Iohan. 20.
Matth. 13.
Matth. 16.

¶ Ex quibus arguitur ſic, Illa uerba ſunt eadẽ, quæ ponuntur in noſtra concluſione. Ergo ſi illa uera ſunt, cõcluſio noſtra uera eſt. Et confirmatur, Remitti peccata ꝓpriè hoc ſonat, tolli ſcilicet peccata, quibus aliquis prius tenebatur: nec certè ſignificat oſtendi, aut declarari prius remiſſa, ſicut remittere debitum. Cõfirmatur ſecundò, Chriſtus habuit poteſtatem remittendi propriè peccata ad ſenſum concluſionis, & potuit eam dimittere Apoſtolis: ſed non alijs uerbis apertioribus potuit declarare donationem, aut commiſsionem illius poteſtatis, quàm illis, quibꝰ dedit claues. ergo, &c. Quòd* autem Chriſtus habuerit huiuſmodi

pote-

potestatem etiam in quãtum homo, certè non est dubitandum. Ipse enim dixit Marci 2. & Matth. 9. & Luc. 15. Vt autem sciatis quòd filius hominis in terra habet potestatem dimittendi peccata, ait paralytico, &c. & Matth. 18. Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. Et certè non solùm habuit potestatem declarandi remissionem peccatorũ, nec dubito quin usus fuerit illa potestate, cùm dixit paralytico, Fili dimittũtur tibi peccata tua: & cùm dixit Luc. 7. Remittunt ei peccata multa, quoniã dilexit multùm. nec Christus uoluit ostẽdere, ac disputare, aut defendere se habere potestatẽ declarandi peccata esse dimissa. Eisdem autem uerbis, quibus dixit, Remittuntur tibi peccata, dixit, Quorum remiseritis peccata. eadem enim uis uerbi est remittẽdi, & dimittendi, nisi quòd Latinius fortassis est remittere, quàm dimittere: sed Græcè idẽ utrobiq; uerbũ est. Facit quod eodem loco Dominus præmisit, Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. & statim sequitur, Accipite spiritũ sanctũ, quorum remi. &c. unde uidetur, quod talem potestatẽ dedit, qualem habuit. Item quid opus erat dare Spiritum sanctum ad soluendum, uel remittendum peccata in foro ecclesiæ duntaxat, uel ad ostendendum remissa? Profectò Apostoli per illa uerba aliud intelligere non poterant, quàm se ueram potestatem remittẽdi peccata accepisse.

Mar. 2.
Matth. 9.
Luc. 15.
Matth. 18.

accepisse. nec uerò satis intelligi potest, quo modo claues regni cælorum tradiderit Dominus, si (vt isti docent) nunquam sacerdos regnum cælorũ aperit. Quis enim alius usus clauium, nisi ad aperiendum, aut claudendum? Secundo principaliter arguitur, Si enim claues ligare uerè possunt, remittere peccata non possunt: nõ inter priuilegia ecclesię, & gratias, sed inter onera potiùs, & quidem grauissima, numerari claues deberent. Quid enim beneficij accepimus, si ratione clauiũ obnoxij quidem sumus ad peccata cõfitendũ (quod est permolestum) si cum peccato ad claues ueneris, non modò gratiam, aut remissionem non consequeris: sed (quod isti non diffitentur) nouo peccato grauaberis, & teneberis? Quid tãtopere hanc potestatem sancti in cælum laudibus efferunt, præconio tollunt? Quid tantum præmium illius insignis cõfessionis & fidei principis Apostolorum, pro cuius remuneratione Dominus ei pollicitus est, Tibi dabo claues regni cælorũ: uinculus potius catenæ, aut quiduis potiùs, quàm claues sunt? Si quidem tenemur clauibus illis, non soluimur: deterior multo in hac parte esset conditio legis Euangelicæ, quàm naturæ, aut Mosaicę. Tertiò principaliter arguitur, Si sensus uerborũ esset, Absoluo, id est ostendo absolutũ: ergo illa forma absolutionis esset recta & legitima, Ego te de-

claro abſolutum: qua tamen nec illi quidem auderent uti. Confirmatur, Cui enim oſtẽdit ſacerdos peccatorem abſolutum? non eccleſiæ quidem, multo autem minus Deo. Præterea ſacerdos uerè remittit pœnam debitam pecca tis, nec oſtẽdit ſolũ remiſſam. ergo uel uerbũ remitti, aut abſolui, oportet æquiuocè capi, uel propriè reſpectu utriuſque. Quartò princi paliter arguitur, In baptiſmo remittũtur pec-cata: ergo in ſacramento pœnitentiæ. Ad hoc argumentum uariè reſpõdetur ab illis. Aliqui enim dicunt, in adulto etiam non remitti pri-mò per baptiſmum: alij non negant quidem de baptiſmo, negant tamen de ſacramento pœ nitentiæ. Sed cùm eiſdem uerbis in Euãgelio habeatur, imò uidetur apertiùs haberi de re-miſsione peccatorum per claues, quàm per ba ptiſmum: profectò nec probabiliter, nec con-ſtanter concedi de baptiſmo poteſt, & negari de clauibus. Quòd autem baptiſmus detur in remiſsionẽ peccatorũ, præterquã quòd ſancti omnes iuratiſsimè confirmãt, non uideo quo modo negari poſsit: illic enim non poteſt eſſe remiſsio peccatorũ, id eſt declaratio, ut ipſi in ſacramẽto pœnitẽtiæ intelligi uolunt. Si ergo ſecundũ Scripturam eſt remiſsio peccatorum, oportet ut ſit uerè & propriè remiſsio: imò ui detur articulus fidei. Confitemur enim unum baptiſma in remiſsionẽ peccatorũ. Et cõfirma tur

tur, Si enim (ut aduersæ opinionis authores fatentur) per sacramentum peccatum originale & ueniale primò tolli potest: unde hæc coarctatio, uel diuinatio potiùs orta est, nō posse se extēdere ad peccata mortalia, cū in Euangelio absolutè in remissionē peccatorum data sacramenta legamus, nulla differētia posita de originali, aut ueniali à mortalib'? Quinto, Si sacramenta nunquam conferunt primam gratiam adultis (nam idem apud eos est de omnibus iudicium) quid ergo est, quòd omnes sancti, omnes authores docent & prædicant sacramenta nouæ legis esse causam gratiæ? Sed aiūt per sacramēta augeri gratiam. Primùm omniū hoc nescio, an sit priuilegium sacramētorum, cùm in omni actu meritorio augeatur gratia. Sed non ex opere, inquiūt, operato, ut ipsorū uerbis utar. Esto sanè. Sed quid mea? tantum enim consequar etiā eorum sententia. Si paulùm in actu meritorio animum, aut conatum intendero, quantum per illud opus operatum consequuturus sum, quanta est hæc prærogatiua sacramentorum, ut per sacramenta obtineant aliquem gradum gratiæ, quem tantuli actus intentione & feruore facilè cōsequi possent? Ergo adduci non possunt, quin aliquid potiùs sacramenta conferant. Sed ut quid uim facimus uerbis, & loco suo detorquemus? Dare enim gratiam nec fuit, nec erit unquam au-

gere gratiam. Etenim gratiæ eſt facere amicũ, aut gratum. hoc enim ſignificat conſtituere in gratia, ex non grato gratum facere. Aliud ſanè eſt augere amicitiam, aliud amicum facere: & nũquam antiqui ad hunc modũ loquuti ſunt, ut augere gratiam intelligerẽt eſſe cauſam gratiæ. Sexto & ultimò, Si enim claues nõ remittunt peccata, nullum argumentum habemus ex Scriptura, quòd ſit aliquod ſacramentũ pœnitẽtiæ. In Scriptura enim nõ habemus aliud, niſi quòd per claues remittũtur peccata. Si ad hoc per te non requiritur collatio gratiæ, quia non eſt niſi declaratio: nihil reſtat ut quid ponamus ſacramentum pœnitẽtiæ. Propter hoc enim ſolùm ponimus, quia ex Scriptura habetur, quòd per claues remittuntur peccata. & hoc non poteſt fieri ſine gratia. ergo claues conferunt gratiam: & ſic conficitur ſacramentum. totum autem hoc artificium ruit ad ſententiam illorum.
5 Omnino * mihi nõ uidetur ferendum, dicere quòd uirtute clauiũ non uerè remittantur peccata, ſed ſolùm oſtendantur remiſſa: ſed homines alioqui acres, & docti, bis in hac diſputatione peccant, & errant, ex eo, quòd non bene ſentiant de contritione, putantes primò, quòd contritio eſt ita ſufficiens ad remiſsionem peccatorum, quòd quaſi ex iuſtitia debeatur remiſsio, & gratia, poſita cõtritione: unde etiam prouenit, ut meritum

ponant

ponant congruum ad primam gratiam contrà apoſtolum Paulum:non conſiderãtes, quòd quacunque diſpoſitione poſita in peccatore, eſt omnino tanta liberalitas in collatione gratiæ,& tam gratis remittũtur peccata,ſicut data fuit gratia Adæ in primo ſtatu, imò magis. nec oportet imaginari aliud meritum,niſi puram miſericordiam diuinam:nec plus contritio eſt meritum ad gratiam,uel remiſsionem peccatorum,quàm bona opera ſunt merita ad prædeſtinationem. Hæc enim erat bona pars erroris Pelagianorum,ſi ego quicquam intelligo.Secundò errant contrario modo,credentes,quòd contritio ita ſit neceſſaria ad remiſſionem peccatorum,quòd penè Deus ipſe uix poſſet ſine contritione remittere peccata. Ve-
6 ritas autem ſic habet, quòd * ad remiſsionem peccatorum Deus in eccleſia duo remedia efficacia reliquit, aut pœnitentiam, aut claues eccleſiæ. Et ita apertè ſcriptum eſt, Per claues eccleſiæ remittuntur peccata, ſicut per pœnitentiam.Satis eſt ergo,ut quis non ponat obicem clauibus. id eſt, non obijciatur peccato præterito uel futuro: hoc eſt, ut pœniteat de præterito,& proponat in futurum cauere,etiã ſi hoc ita faciat,ut non ſufficiat ad remiſsionẽ peccatorũ,ſed remaneat in peccato.Hæc enim diſpoſitio non requiritur ad remiſsionem peccati,ſed ſolùm ne ponat obicem clauib⁹.Hoc.

ergo est summum beneficium & priuilegium, quo Christus redemptor ecclesiã suam in nouo testamento singulariter ornauit. hoc est qđ tantum celebratur à uetustissimis & sanctissi-
7 mis Patribus, ꝙ * omnino claues Ecclesiæ sufficiunt ad aperiendum regnum cælorum, ubi nulla alia uia apertum esset: sed solæ sufficiunt ad salutem. nec mihi de hoc dubitandũ omnino uidetur, & maximè quia in Concilio Florentino dictum est, Effectus sacramenti pœnitentiæ est absolutio à peccatis.

¶ Sed cõtra hanc veram sententiã arguĩt. Primo, Accedens ad sacramẽtum pœnitentiæ in peccato mortali, nõ cõsequitur remissionem peccatorum, imò peccat de integro. ergo claues non remittũt peccata. Cõfirmatur, Quia liceret ergo scienter accedere cũ peccato ad claues. Secundo, Cùm aliquis post cotritionem accedit ad sacramentum pœnitentiæ, est uerũ sacramentum, & forma uniuocè idem significat, sicut cùm quis accedit ante contritionem: sed tunc non absoluit sacerdos, sed ostendit absolutum. ergo sic debet intelligi absolutio & remissio peccatorum, id est declaratio. Tertiò arguitur, Vel sufficit quicunque dolor ad tollendum obicem, & recipiendum gratiam, uel non. Si aliquis non sufficit, nõ uidetur posse asignari quis solus sufficiat, nisi sola contritio. eodem enim modo uidetur de quocunq;
alio

alio dolore.ergo requiritur contritio. Si autē quilibet dolor ſufficit, dolor ſolũ timore pœnæ non ſatis eſt. ergo. Quartò, Eodem pacto uidentur claues habere poteſtatem retinendi peccata, ſicut remittendi:ſed clarum eſt, quòd claues non aliter retinent peccata niſi declarãdo nō remiſſa à Deo, nec poſſunt retinere niſi quæ Deus retinuit. ergo ſimiliter remittere peccata, ſolùm erit oſtẽdere remiſſa à Deo. Ad ſoluendũ hæc argumenta, nota. Primo, quòd doctor ſubtilis in 4.di.14.q. ultima.ar.3. uidetur expreſsè dicere, quòd non requiritur alia diſpoſitio, ut aliquis per hoc ſacramentum pœnitentiæ recipiat gratiam, niſi ſolùm, ut uelit recipere, & ſe ſubijcere clauibus. Et idem dicit de ſacramẽto baptiſmi. Caietanus etiã nominatim de baptiſmo dicit 3.par.q.36.ar.2.ad primum. ꝙ ad remiſsionem peccatorũ, etiã mortalium in baptiſmo nō exigitur aliquis dolor, ſed ſola uoluntas recipiendi baptiſmum in remiſsionem peccatorum. Et profectò idem haberet conſequenter dicere de ſacramento pœnitentiæ, quòd ita manifeſtè datur in remiſſionem peccatorum, ſicut baptiſmus: & tamẽ Caietanus negat de pœnitentia qđ cōcedit de baptiſmo: quàm cōſtãter, ipſe uiderit. S.Tho. etiam 3.part.q.97.ar.3.ad ſecundũ dicit, quòd baptiſmus datur per modum ablutionis, & eſt generatio, id eſt mutatio de non eſſe ſpiritua-

Solu. ad argumenta.
Scotus.
Caietanus.
S.Thom.

li ad esse spirituale: ideo non inconuenit accedere ad baptismum cum conscientia peccati mortalis, non autem ad eucharistiam, quæ nõ debet dari nisi uiuenti: datur enim per modũ alimenti. Hac certè ratione consequenter uideretur idem dicendum de sacramento pœnitentiæ, qđ institutum est ad suscitandum mortuos: & sic non erit inconueniens accedere ad claues ecclesiæ cũ cõscientia peccati mortalis. Et posset magna probabilitate defendi, Quisquis sine cõplacentia quidẽ peccatorũ præteritorũ, sed etiam sine aliquo dolore solùm cũ ꝓposito cauendi in futurũ à peccatis, accedat ad sacramentum pœnitentiæ, animo recipiẽdi remissionem peccatorum, quòd re uera recipiet: nescio an uerum sit, impugnari profectò non uehemẽter posset. Sed non adeò longius à cõmuniori uia, & doctrina discedens, secundò dico, quòd non licet accedere ad sacramentum pœnitentiæ cum conscientia peccati mortalis: nec talis consequeretur peccatorum remissionem. Pro quo est aduertendum, quòd
8 * cõtritio reuera nihil aliud importat, nisi dolorem de peccatis propter Deum, id est eo quòd sunt offensiua Dei, cũ proposito cauendi in futurum: nec quicquam aliud est de ratione contritionis, reiectis anxijs & subtilibus disputationibus scholasticis, parũ in hanc rem conferentibus, & physicis potius quàm theologicis.

logicis. Nec apud me dubium unquam erit quin quicunque dolet de omnibus peccatis ſuis abſolutè, quia ſunt offenſiua Dei, proponit etiam omnino in futurum ſeruare omnia præcepta Dei: talis conſequatur remiſsionem peccatorum, ſi nihil ſit aliud quod impediat. Poteſt *uerò eſſe talis dolor, qui non ſit contritio: quia aliunde impeditur, puta quia cum tali dolore perſeuerat ex ignorantia in aliquo peccato, ut quia retinet alienum, uel manet in aliquo errore: ut hęretici, aut infideles, qui dolēt quidem de peccatis ſuis, & propter Deum, & proponunt in futurum: ſed talis dolor in eis nec eſt contritio, nec ſufficit ad remiſsionem peccatorum: non quia requiratur maior, nec alius dolor, quàm ille, ſed quia tenentur ad aliud, quod non implent. itaque ab extrinſeco impeditur, ne ille dolor ſufficiat, q de ſe ſufficeret quidem. Vnde in nullo mutato dolore, ſed ſolùm ſi talis alienū reſtitueret, aut dimitteret errorem, ille idem dolor eſſet contritio. quod in hac materia eſt commendandum, ne in rebus ad ſalutem neceſſarijs deſcendamus ad diſcendum uel incredibilia, uel non intelligibilia.

¶ Hoc ergo præmiſſo, dico primò, Si is, qui accedit ad ſacramentum pœnitentiæ, ſcit & aduertit ſe nullum habere dolorem peccatorum præteritorum, quamuis habeat propoſitū

 in fu

in futurum, non consequitur remissionem peccatorum, imò peccat mortaliter.
¶ Secundò, Si talis dolet quidẽ, sed intelligit se non dolere, quia sunt offensiua Dei, sed ob quancũq; aliã rationem, puta aut propter pœnas inferni: profectò etiam talis dolor nõ sufficit, quia ille nõ dolet offendisse Deũ: nihil autem refert quòd doleat, si nõ doleat offendisse Deũ: idem est enim acsi nullo modo doleret.
¶ Tertiò, Quocunque doleat, si omnino putat se adhuc esse in mortali, & non esse contritam, non uidetur etiam sufficere. & sic dico, quòd accedere cũ cõscientia peccati mortalis ad hoc sacramentũ, est peccatũ nouũ, quia ponit obicẽ. Et hoc est probabile: nõ quia claues nõ sufficiãt, sed qa uirtualiter cõplaceat in peccato q nõ dolet, nec uult dolere se offendisse.
¶ Quartò, Si putat se doluisse propter Deũ, & proponit in futurũ, semper cõsequitur gratiam, nisi aliunde ponat obicem ad sensum declaratum, puta quia perseuerat in aliquo peccato nõ defectu doloris. Sed dices, Iam talis ante sacramentùm consequeretur gratiam, quia per te ille dolor est contritio.
¶ Propterea dico quintò, ꝙ stat, ꝙ aliquis putet se dolere, qa sunt offensiua Dei: & tamen reuera nõ ideo dolet, sed ob aliã causam. Quãuis enim uideatur posse experiri aliquẽ se dolere: sed an doleant quia offenderũt Deum, pro-

fectò

fectò ignorari poteſt. Præuolat enim (ut ait Augu.) intellectus,ſequitur tardus,aut nullus effectus. Et ſic contingit, quòd aliquis putat ſe dolere propter Deum,& non dolet, aut nõ propter Deum dolet:& in tali fit remiſſio peccatorum uirtute clauium. Auguſt.

¶Sextò dico,& ſequitur ex dictis, ꝙ * omnis ille dolor,& ſolus,ſufficit ad remiſſionem peccatorum cum clauibus,de quo peccator exiſtimat quòd ſit contritio: id eſt ſufficiens dolor, ſi non ſit aliud impedimentum extrinſecum, uel ſit tanta negligentia examinandi, ut rediret in naturam omiſſionis. Si enim quis nullã aduertentiam adhiberet,aut conſiderationem ad examinandum ſtatum conſcientię ſuæ,ſed ſic temere exiſtimaret ſe ſufficienter pœnituiſſe: idem eſt etiam iudicium acſi nõ pœnituiſſet. Sed ſi bona fide,facta probabili examinatione putat ſe ſufficienter pœnituiſſe, quãuis decipiatur, cum ſacramento pœnitentiæ conſequitur ſine dubio remiſſionem peccatorũ: & per hæc ſatis patet ad primum,& tertium argumentum.Sed contra hanc determinationẽ arguitur argumento cõmuni,Talis,qui exiſtimat ſe ſufficiẽter pœnituiſſe,uel habet ignorãtiã uincibilẽ,uel inuincibilẽ.Si inuicibilẽ,ergo nõ tenetur ampliꝰ dolere:ergo ſufficiẽter fecit ad quod tenebatur. ergo iam ſunt ei remiſſa peccata. Si uincibilem,ergo accedens ad ſacra-

mentum cum tali peccato mortali, non excusatur. ergo non das hominem, qui recipiat primam gratiam in sacramento pœnitentiæ.

¶Respondetur dupliciter. Primò, quòd illa ignorantia est inuincibilis. Et cùm arguis, Ergo iam consequitur remissionem peccatorum: nego consequentiam, sed solùm sequitur, quòd non peccat de nouo per omissionem contritionis.

¶Secundò, & melius dico, quòd illa ignorãtia est uincibilis: & cùm infers, Ergo peccat accedens, nego consequentiam. Non enim facit irreuerentiam sacramento, nisi qui scienter accedit in mortali. Sicut siquis celebraret sine ara, quãtumcũque ignorantia esset crassa, non peccaret. Vel potest dici, quòd talis ignorantia est uincibilis respectu dilectionis peccatorum, uel præcepti de contritione, si ullũ esset: inuincibilis autem respectu sacramenti. Nec hoc est mirabile. aliqua enim ignorantia excusaret respectu unius aliquando, quæ non excusaret respectu alterius. Vt, exempli gratia, ignorantia, quæ excusaret conferentem sacramentum in mortali, non excusaret recipientem, ut notum est: maior enim examinatio requiritur cõscientiæ ad recipiendum eucharistiã, quàm ad conferendum, etiamsi ad utrunque exigatur examinatio conscientiæ. Ad secundum argumentum respondetur, quòd cùm aliquis

post

post contritionem accedit ad sacramentũ pœnitentiæ, dico quòd uerè absoluitur: sacerdos enim fert sententiam sufficientem ad ponendum hunc in gratia, etiam si non prius fuisset in gratia.

¶ Ad quartum dico, quòd retinere & nõ remittere, non est declarare non esse remissa, ut ipsi uolunt: potest enim contingere, quòd ex hoc solùm, quòd non absoluitur per claues, non remittantur peccata, ut expositum suprà est. Et præterea cùm (ut in præsentia supponimus) quilibet peccator teneatur adire claues, remissio etiam quæ fit in contritione, dependet à clauibus, imò fit uirtute clauium, sicut gratia quæ data fuit ante passionem Christi. Et demum utcunque sit, dato quòd retinere sit non declarare, non oportet quòd remittere sit declarare. Nos enim solùm uolumus, & dicimus uerba accipi debere in sua propria significatione, ut remittere sit remittere, sicut retinere, retinere. Quòd si retinere non potest aliter fieri nisi declarãdo, retinere erit declarare: sed remittere potest aliter esse, ideo etiã aliter accipiendum est. Ergo ex hac disputatione constat potestatem ordinis habere efficaciam alicuius spiritualis effectus. Nec tamen uolo dicere nullum alium ab isto habere posse; sed hunc esse potissimum, & qui ex sacris literis testatior & notior sit: alioqui ex potestate ordinis,

dinis, ut ſunt omnes conſecrationes epiſcoporum, presbyterorũ, in quibus effectus datur purè & uerè ſpiritualis. Et hæc quidem quantum ad effectum poteſtatis ordinis. Reſtat ut etiã dicamus de poteſtate iuriſdictionis, utrũ ſcilicet excommunicatio ſit effectus ſpiritualis, uel habeat effectum ſpiritualem. De quo latè dixi in quarto Sententia. in materia de clauibus: ideo uide illic.

QVAESTIO TERTIA.

A quo iure ſit inducta poteſtas eccleſiaſtica.

SVMMA.

1 *Poteſtas eccleſiaſtica quo iure ſit introducta.*
2 *Poteſtatis ciuilis & eccleſiaſticæ differentia.*
3 *Poteſtas eccleſiaſtica, quòd quantum ad aliquam poteſtatem ſui habuerit ortum à iure naturali, uel poſitiuo.*
4 *Poteſtas eccleſiaſtica, & ſpiritualis tota, quæ nunc reſidet in eccleſia, quòd ſit de iure diuino poſitiuo mediatè, uel immediatè.*
5 *Poteſtas ſpiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quòd fuerit de iure diuino poſitiuo.*
6 *Poteſtatem totã in ueteri lege iure diuino inſtitutam, quòd potuerit Iſraëliticus populus ſua authoritate inſtituere, etiam ſi à Deo inſtituta non fuiſſet.*

POSTQVAM ex parte diſputatum eſt de ipſa poteſtate ſecũdũ ſe & de effectu, & fine illius in generali: uidetur operæpretium nos facturos, ſi de cauſa efficiẽti, & ortu ipſius

poteſtatis

potestatis ecclesiasticæ differamus. Sic enim pro Arist. doctrina, probè hanc potestatẽ cognoscere poterimus, si causas illius cognoscamus omnes. Postquam ergo disputatum est de causa finali, quæ potissima est ad agendum, de causa efficienti, & de authore huius potestatis quæritur.
1 tur. * Ergo quo iure introducta est potestas ecclesiastica?

¶ Et sit prima propositio, Tota hæc potestas secundum suã amplitudinem non habuit, nec potuit habere ortum à iure positiuo. Hæc est manifesta ex supradictis: habet enim plures effectus spirituales, qui excedunt humanam potestatem, ut est remissio peccatorum, gratia, consecratio diuinissimæ eucharistiæ, & talia. Item omnino totam humanam facultatem excedit: ergo non potuit habere originem à iure humano, iuxta illud, Quis potest remittere peccata nisi solus Deus? Marc. 2. & bene dicebant eum blasphemare nisi esset Deus. Idem Luc. 5. & 7. Quis est hic, qui etiam peccata dimittit? Et cõfirmatur, Quià non potuit habere ortũ à iure ciuili: quia (ut ostensum est) hæc potestas distinguitur à ciuili potestate: ius autem ecclesiasticum præsupponit iam potestatẽ constitutam. ergo non potuit potestas ecclesiastica habere ortum à iure positiuo. Tertiò patet manifestè, quia Christus, qui est uerus Deus, primus dedit claues regni cælorum. Matth. 16.

Marc. 2. *Luc. 5. & 7.* *Matth. 16.*

¶ Secun

¶ Secunda propositio, Nec potuit etiam tota hæc potestas habere ortum à iure naturali: patet ex eodem, quia etiam hæc potestas habet effectum supra totam naturam. ergo nec ius naturale potuit instituere hanc potestatem. Vnde
2 * differentia est inter potestatem ciuilẽ, & potestatem ecclesiasticã: quia potestas ciuilis habet ortum à republica, quia est in finem naturalem reipublicæ: ut aliâs à nobis disputatum est. Hæc autem potestas excellit non solùm priuatam singulorum authoritatem, sed etiam totius mundi: & licet ius naturale sit ius diuinũ, tamen non se extendit ultra limites naturæ, & sic non potest se extendere usque ad terminũ uel finem huius potestatis spiritualis. Et confirmat̃, Quia cognitio naturalis non se extendit ad effectus huius potestatis: ergo nec ius naturale, uel potestas naturalis. Item cùm per hanc potestatẽ homo constituatur in esse gratiæ: si hęc potestas esset naturalis, homo ex naturalibus posset consequi gratiam: qui est error damnatus ab ecclesia contra Pelagianos:
Rom. 3. 4. & 5. & contra Paulum ad Rom. 3. 4. & 5. Iustificati ex fide.

3 ¶ Tertia propositio, Nihilominus * potestas ecclesiastica quantum ad aliquam potestatem sui habuit ortum à iure naturali, uel positiuo, id est quantũ ad aliquos effectus, & actus huius potestatis. Probatur, quia (ut suprà dictum est)

est)etiam stando in iure naturali utraq; potestas est necessaria in republica. In solo enim iure naturali intelligi potest Deũ esse, & quòd remunerator est inquirẽtibus. hoc enim Apostolus dicit ad Roma.1.& philosophis manifestum fuisse tradit, sempiternam quoque Dei uirtutem & diuinitatem. Ex quo etiam sequitur Deum esse à mortalibus colendum. ergo etiam si nulla esset ordinatio particularis à Deo, potuerunt in republica aliqui deputari ad solam administrationem cultus diuini, qui haberent prælationem & authoritatem sacrorum, & talis potestas esset spiritualis, & non ciuilis, sicut modò est de iure diuino. imò hoc nomine damnantur ab Apostolo sapientes philosophorũ, quòd cùm cognouissent Deũ, non sicut Deum glorificauerunt, sed mutauerunt gloriam inuisibilis Dei, in similitudinẽ imaginis corruptibilis hominis, & coluerunt, & seruierunt creaturæ potius, quàm creatori. Quare sicut humana institutione legimus fuisse sacerdotia, pontifices, sacrificia falsorum deorum apud gentes, eadem institutione potuerunt esse sacrificia & sacerdotia ad cultum ueri Dei, & ea fuisset uera potestas spiritualis distincta à potestate ciuili. Imò, ut statim dicemus, aliquando inter ueros Dei cultores fuit talis potestas spiritualis, solùm humana authoritate introducta.

Rom.1.

4 ¶ Quarta propositio, Tota* potestas ecclesiastica & spiritualis, quæ nunc residet in ecclesia, est de iure diuino positiuo mediatè uel immediatè. Probatur, & declaratur hæc conclusio. Nam, ut infrà disputatur, tota potestas ecclesiastica deriuata est ab Apostolis, sed Apostoli habuerũt potestatẽ à Christo uero Deo, & Domino. ergo tota potestas ecclesiastica est de iure diuino positiuo. Dixi autem mediatè uel immediatè, non solùm quia primò habuerunt Apostoli, & inde deriuata sit in successores: sed quia non nego quin in ecclesia sit aliqua potestas ecclesiastica solùm de iure positiuo, ut dicam non ita multo pòst: sed ea ortum habuit à potestate ecclesiastica, quæ est de iure diuino, qualis est potestas minorum ordinum, & fortasse aliqua alia, de qua statim. Et confirmatur authoritate Apostoli ad Ephes. 4. Vnicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, & ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios uerò euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad confirmationem sanctorum in opus ministerij, in ædificatione corporis Christi. Sed omnis potestas ecclesiastica uel est aliqua illarum ab Apostolo enumeratorum, uel pendet ab illis. ergo, &c.

Ephes. 4.

5 ¶ Quinta propositio, Tota* potestas spiritualis

tualis, quæ fuit in ueteri lege, id eſt, poſt libertatem populi Iſraël ab Aegyptiorũ ſeruitute, fuit de iure diuino poſitiuo. Hęc cõcluſio non aliter opus eſt ut probetur, quàm ex tenore & ſerie legis. Tota enim lex data eſt à Deo, de qua lege ad Gala. 3. Lex data eſt per angelos in manu Mediatoris. & Matth. 15. loquens Iudæis ait, Irritum feciſtis mandatum Dei propter traditiones ueſtras. & loquitur de præcepto decalogi, Honora patrem tuum & matrem tuã, &c. & Stephanus Act. 7. dicit, ꝙ fuit data in diſpoſitione angelorum. & Moyſes accepit uerba uitæ ut daret populo. Et Paul. Hebræ. 1. Multifariè multísq; modis olim Deus loquẽs Patribus in prophetis, &c. & Manichæorum error fuit, quòd lex Moyſi non eſſet lex Dei. & hoc in ipſa lege frequenter dicit, Si feceritis præceptum Domini, & mãdata Domini cuſtodieritis, & ſimilia. Sed in ipſa lege cõtinetur ordo & ratio totius cultus diuini per pontifices & ſacerdotes & miniſtros, ut ſuprà oſtenſum eſt. ergo tota poteſtas illa circa diuinum cultum, quæ ſola erat poteſtas ſpiritualis, fuit iure diuino poſitiuo introducta. Et Exod. 24. dicitur, quòd Moyſes aſſumens uolumen fœderis legit audiẽte populo, qui dixerũt, Omnia quę locutus eſt Dominus faciemus. & infrà ait Moyſes, Hic eſt ſanguis fœderis quod pepegit Dominus uobiſcum. Quod Paul. Heb. 9. aper-

Gala. 3.
Matth. 15.
Heb. 9.

tius retulit, Hic ſanguis teſtamenti quod man dauit ad uos deus.

6 ¶ Sexta propoſitio, *Totam poteſtatem inſtitutã in ueteri lege iure diuino potuit populus Iſraël ſua authoritate inſtituere, etiã ſi à deo inſtituta nõ fuiſſet. Hæc ꝓbatur ex tertia propoſitione. Nã cognito deo, & maieſtate diuina, uel per lumẽ naturale, uel per lumen fidei, potuit populus conſtituere põtifices, ſacerdotes, ſacrificia, & cæremonias ad cultũ diuinũ, licet fortaſsis nõ potuiſſent tot figuras & ſymbola futurarũ rerũ inſtituere, cùm nec poſſent futura ita diſtincta cognoſcere, nec aptas & cõuenientes figuras ad ea portendendum & deſignandum inſtituere. Facit illud ad Heb. 9. Si enim ſanguis aut taurorum, aut cinis uitulæ aſperſus inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti? Ex quibus uerbis conſtat ueterem legem non mundare niſi carnem.

Heb. 9.

QVANDO INCEPIT *Poteſtas eccleſiaſtica.*

SVMMA.

1 *Poteſtas aliqua ſpiritualis quòd potuerit eſſe in ſtatu innocentiæ.*

2 *Poteſtas ſpiritualis, quòd ſtatim poſt peccatum fuerit in lege naturæ.*

3 *Poteſtas omnis ſpiritualis, quæ fuit in lege naturæ, li-*

cet potuerit esse solùm authoritate humana, quòd tamen uerisimile sit uel quòd ex speciali reuelatione diuina, uel instinctu & motione diuina fuerit cõstituta authoritas aliqua, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia & sacramẽta, & aliæ cæremoniæ spectãtes ad cultum diuinũ, & ad salutẽ spiritualẽ animarum.

4 *Potestas spiritualis, quòd fuerit aliqua in lege scripta, probatur.*

5 *Authoritas propriè, & perfectè spiritualis (quæ sunt claues regni cælorũ) quòd nunquam fuerit in lege naturæ, nec in lege scripta ante nostri redẽptoris aduẽtum, ostenditur.*

6 *Sacerdotes ueteris legis, an haberent potestatem ferendi leges, & præcepta faciendi obligantia in foro animæ.*

7 *Potestas spiritualis, quæ fuit in ueteri testamẽto, quòd tota expirauerit, & antiquata fuerit in lege euangelica, nec amplius perseuerauerit. Et quòd sacerdotes noui testamẽti non sint successores illorum, sed omnino sit noua potestas.*

8 *Authoritas perfecta, & propriè spiritualis, quòd tota inceperit ab aduentu Christi, qui fuit primus autor, & dator clauium, & potestatis spiritualis.*

9 *Christus quando claues dederit apostolis, uariæ sententiæ recensentur.*

SVO ORDINE sequitur, ut quæramus, quando inceperit hęc potestas, utrũ ab initio mundi. Et sit prima propositio, In
1 *statu innocentiæ potuit esse aliqua potestas spiritualis. Probatur paucis. Nõ est dubitandum quin in statu innocentiæ fuisset cultus

diuinus, non ſolùm interior, ſed exterior. Cùm enim homo cõponatur ex anima & corpore, conſentaneum eſt, ut non ſolùm anima & intellectu colat Deus, ſed actionibus etiam corporeis, & exterioribus, & hoc in omni ſtatu. Eſt autem notandum, quòd licet pro ſtatu innocentiæ nõ fuiſſet aliquod dominium, & prælatia coërciua (in quo ſenſu ad maledictionem dictũ eſt mulieri, Sub uiri poteſtate eris. Geneſ.3.) aut coactiua: fuiſſet tamen poteſtas directiua, & gubernatiua, ſicut fuiſſent etiam præceptores ad docendum, & inſtituendum adoleſcentes, ita etiam præpoſiti ad dirigendum in agendis: aliâs fuiſſet rerum confuſio, & inordinatio deformis, ſi quilibet pro arbitrio ſuo diuerſis moribus uiueret, etiam ſi omnes rectè uiuerent: & eadem ratione non fuiſſet decora reſpublica, ſi quilibet ſuo ritu deum coleret, & nõ eſſet conſenſus & uniformitas in cultu diuino. Nullo modo igitur eſt dubitandum quin ſi ſtatus innocentiæ perſeueraſſet, fuiſſent conſtitutiones, & ordinationes, tum ad uitam ciuilem, tum maximè ad uitam ſpiritualem & cultũ diuinum, & fuiſſent etiam præpoſiti, qui haberent curam rerum ordinãdarum, & hæc poteſtas eſſet ſpiritualis, cùm eſſet ad finem ſpiritualem, nec imaginandum quòd omnino eſſent in otio ſine aliquo exercitio, & opere exteriori.

Secunda

2 ¶ Secũda propoſitio,* Statim poſt peccatum fuit in lege naturæ poteſtas ſpiritualis. Probatur, quia ut dicit S. Tho. ſecunda ſecundæ: Sicut pro omni ætate, & tempore fuit neceſſaria fides ſupernaturalis, ita fuit neceſſaria prouidentia ad ſupernaturalem finem, & opus fuit ut homines actiones ſuas dirigerent non ſolùm in finem naturalẽ & politicum, ſed etiam in finẽ ſupernaturalem, & ſpiritualem, & per conſequens, ut eſſet etiam aliquis cultus Dei, qui eſt author, & dominus, à quo beatitudinem ſolùm ſperare poſſumus. Sed ſicut humana opera non poſſunt commodè ordinari in finem humanum, niſi in republica ſint aliqui qui præſideant, & aliqui qui pareant: ita etiam non poſſent opera hominum conuenienter ordinari in illum finem ſupernaturalem, niſi ad hanc rem aliqui præficerentur, qui curam gererent deducendi homines in talem finem, & hæc eſt ſpiritualis poteſtas: ergo ea fuit ſtatim à principio. Cõfirmatur, Semper fuit eccleſia, id eſt, cõmunitas ſpiritualis ordinata ad finem ſupernaturalẽ, ſed non eſt perfecta reſpublica ſine magiſtratu & authoritate: ergo ſemper fuit talis poteſtas. Secundò probatur, quia Abel uidetur fuiſſe ſacerdos, cùm legatur de eo, quòd obtulerit ſacrificium, & quidem deo acceptum. Gen. 4. & Heb. 11. unde Augu. lib. 5. ad Oroſiũ, Tria maximè iuſtitiæ præconia in

S. Tho.

Auguſt.

nia in Abel fuisse comprobãtur, uirginitas, sacerdotium, & martyrium, in quibus Christi figuram gessit. Tertiò probatur, quòd fuisset in lege naturæ uera potestas spiritualis, quia Melchisedec erat dei sacerdos, Gen. 14. quem doctores dicũt fuisse Sem filiũ Noë: unde etiam graues authores dicunt in lege naturę primogenitos fuisse sacerdotes. Quòd autem fuerit uerum sacerdotium, non solùm inde constat, quòd Abraham benedictionem ab eo accepit, sed magis ex eo ꝙ Christus dominus dictus est sacerdos, & pontifex secundùm ordinem Melchisedec. Psal. 109. & Heb. 6.

Gene.14.

Psalm.109.
Heb.6.

3 ¶ Tertia propositio, Licet* omnis potestas spiritualis, quæ fuit in lege naturæ, potuerit esse solùm authoritate humana, tamen uerisimile est, uel ꝙ ex speciali reuelatiõe diuina, uel instinctu, & motiõe diuina fuit cõstituta aliqua authoritas, & potestas spiritualis, & aliqua sacrificia, & sacramẽta, & alię cęremonię spectãtes ad cultũ diuinũ, & ad salutẽ spiritualẽ animarum. Prima pars patet ex supradictis, quia (ut statim declarabo) ante aduentum domini nullus fuit effectus alicuius potestatis, qui re uera excederet humanam facultatem. Ergo tota potestas spiritualis potuit authoritate humana constitui: & si aliquod erat sacramẽtum ad deletionem peccati originalis, illud non indigebat authoritate diuina. Et quia reuera

nullam

nullam efficaciam habebat, nisi in quantũ erat testimonium fidei: & quia nullum certum signum erat de iure diuino cõtra originale, sed quæcunque protestatio fidei satis erat saltem de iure diuino, in humano statuto, uel consuetudine: credendum est fuisse certum aliquem ritum ad purgationem peccati originalis. Secunda pars probatur, quia si fides semper fuit necessaria, & nunquam defuit in quacunque ætate (ut dictum est) maximè uidetur reuelationem factam de ratione colendi deum, quæ potissima pars est ueræ religionis, & uitæ fidelis. Et confirmatur, quia cùm dominus ita diligenter in ueteri lege rationem instituerit diuini cultus, tot sacerdotia, ministeria, solennitates, cæremonias, non est credendum cessasse omnino ante legẽ, quin cultores suos uel reuelatione, uel interiori aliquo motu instruxerit quomodo piè & religiosè ipsum colerent, licet non sit dubitandum, quin fuerit multò simplicior cultus, quàm in lege scripta.

4 ¶ Quarta propositio, In *lege scripta certũ est fuisse aliquã potestatẽ spiritualẽ. Hęc ꝓpositio nota est authoritate legis ipsius, ubi tam multa tradita sunt de sacerdotio, & ministerio spirituali. Sed quòd fuerit propriè & uerè potestas, & dignitas spiritualis, patet primùm ex authoritate illa Pauli Heb. 7. Translato sacerdotio, necesse est, ut legis translatio fiat. ubi Heb. 7.

Paul.ex profeſſo contendit probare ſacerdotium Chriſti eſſe prȩſtantius ſacerdotio ueteris legis. Fruſtra autē inſumeret operam illam, ſi ſacerdotiū nō fuiſſet uerū ſacerdotiū, id eſt, authoritas, & poteſtas ſpiritualis. Item poſt inſtitutionē regum perſeuerauerunt ſacerdotes, ut patet de Samuele 1.Reg.10. Ergo ſacerdotiū erat poteſtas diſtincta à poteſtate ciuili, ergo ſpiritualis. Item de Caipha dicit euāgeliſta Io-
Iohan.11. han. 11. quòd cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit. Ex quo omnino uidetur, quòd pontificatus ille eſſet uera dignitas, & authoritas ſpiritualis.

5 ¶ Quinta propoſitio, His nō obſtātibus dico, quòd authoritas* propriè & perfectè ſpiritualis, quæ ſunt claues regni cælorū, nunquā fuerunt in lege naturæ, nec in lege ſcripta ante aduentum redemptoris noſtri. Probatur propoſitio, Regnum cœlorū poſt peccatum proto parentum ſemper fuit clauſum ante aduentum Chriſti. ergo ante aduentum eius non fuerunt claues, unde ipſe ſolus dicitur habere clauem
Apoc.3. Dauid, quæ aperit, & nemo claudit. Apoc. 3. Secundò probo, quia totum ſacerdotium ueteris legis cum omnibus ſuis ſacrificijs, oblationibus ſacris, nō poterat dare gratiam, quia
Rom.3. nō iuſtificabat, ut Paul. Ro.3. & Gal.2. Ex ope
Gal.2. ribus legis non iuſtificabitur omnis caro co-
Gal.2. rā illo. & Gala.2. Si ex lege iuſtitia, ergo Chriſtus

ſtus gratis mortuus eſt.Heb.9. Sanguis hirco Heb.9.
rum,aut taurorum,& cinis uitulæ aſperſus in-
quinatos ſanctificat ad emundationem car-
nis.Et in alijs uarijs locis non ſolùm teſtatur,
ſed probat.Ergo nec illi ſacerdotes habebant
claues, nec erat in eis uera poteſtas ſpiritualis:
unde dico,quòd nullum effectum purè ſpiri-
tualẽ poterant conferre, ſed omnia erãt tem-
poralia, & materialia,ſignũ dũtaxat, ac figu-
ra rerũ ſpiritualiũ,& ſacerdotes leuitici habe-
bãt ſolùm claues,& curam tẽpli materialis: un
de nec remittebãt peccata, nec aliquã poteſta
tẽ purè ſpiritualẽ habebant,ſed omnia,quæ ge
rebantur,erãt media ordinata ad gratiam no-
uæ legis: ideo illa poteſtas erat ſpiritualis, ſed
longè aliter quàm poteſtas eccleſiaſtica in lege
euangelica.

¶Vtrum*autem ſacerdotes ueteris legis habe
rent poteſtatem ferendi leges, & præcepta fa-
ciendi obligantia in foro animæ,dubitari cer-
tè poteſt. Cùm enim in ueteri lege præter mo
ralia præcepta Dominus tot iudicialia & cære
monialia præcepta tradiderit,ubi omnia circa
cultum diuinum tam diſtinctè, & ſpeciatim
erant inſtituta:non erat opus præceptis, aliâs
creuiſſet obligatio in immẽſum, ut nõ ſolùm
grauis,ſed intolerabilis eſſet.In lege autẽ euan
gelica, quam Dominus paucisſimis præceptis
generalibus in libertate reliquit, neceſſe fuit,
ut apud

ut apud pontifices maneret authoritas ferẽdi leges utiles, & accõmodas ad gubernationem rerum ſpiritualium: ſed cùm non obſtantibus iudicialibus præceptis ipſius legis nihilominus apud Reges maneret poteſtas condendarum: itidẽ uidetur dicendum de ſacerdotibus ueteris legis, quòd habebant authoritatem faciendi præcepta, & leges, uel ſaltẽ uim coactiuam ad inſtituendum miniſtros, & leuitas, & pro tempore cogendi ad ſacrificia, & oblationes, & reliqua, quæ erant legis & diuini cultus (hoc enim eſt habere authoritatem & eſſe pontificem) & præcepta eius obligarent non minus quàm præcepta Regis. Et quòd eſſent aliqua præcepta, uel inſtituta eorum, uidetur ex eo loco Matthę. 15. Irritum feciſtis mandatũ Dei propter traditiões ueſtras. ubi Chryſoſto. uidetur dicere, quòd erant uera mandata. Et confirmatur ex Deutero. 17. c. ubi de ſacerdote leuitici generis dicitur, Qui autem ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum ex Iſraël. Vnde uidetur, quòd tenerentur ei obedire etiam ſub peccato mortali: nõ enim pœna mortis pro minore delicto inferebatur. Et quòd reuera eſſent præcepta humana, Matth. 23. Super cathedrã Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi: omnia ergo quæcunque

Matth. 15.

Deute. 17.

Matt. 23.

que dixerint uobis, ſeruate, & facite, ſecũdũ ue
ro opera eorum nolite facere: alligãt autẽ one
ra grauia, & importabilia, & imponunt in hu
meros hominum, digito autẽ ſuo nolũt attin-
gere. Non uidetur autem loqui de præceptis
legis, quæ non dicerentur importabilia, cùm
eſſent præcepta ſapientiæ diuinæ, quæ diſpo-
nit omnia ſuauiter. Ergo erant præcepta pon-
tificum, & ſacerdotum. ita gloſſa dicit, licet
Chryſoſtomus totum referat ad legem.
¶ Sexta propoſi. Poteſtas* ſpiritualis, quæ fuit
in ueteri teſtamẽto, tota expirauit, & antiqua
ta eſt, nec perſeuerauit in lege euangelica: nec
ſacerdotes noui teſtamẽti ſunt ſucceſſores illo
rum, ſed eſt noua poteſtas omnino. Probatur.
Quia poteſtas euangelica deriuata eſt tota à ſa
cerdotio Chriſti. ſed Chriſtus non fuit ſacer-
dos ſecũdũ ordinẽ Aarõ, ſed ſecũdũ ordinem
Melchiſedec. Heb. 7. unde & Paulus infrà pro *Hebr. 7.*
bat eſſe aliam legem, quia eſt aliud ſacerdo-
tium. Ergo omnino illud ſacerdotium perijt.
Dani. 9. In dimidio hebdomadæ deficiet ho- *Dani. 9.*
ſtia, & ſacrificium, & erit in templo deſolatio.
8 ¶ Septima propoſitio, Perfecta * authoritas
& proprie ſpiritualis, tota incepit ab aduentu
Chriſti, qui fuit primus author & dator cla-
uium, & poteſtatis ſpiritualis, & qui propria
authoritate poterat conferre gratiam, & pecca
ta remittere per poteſtãtẽ excellentiæ. Marc. 2. *Mar. 2.*
& Luc.

Luc.7. & Luc.7. Et illam potestatem licet nõ eodem modo, sed determinatam, & aliquo modo alligatam sacramentis, reliquit in ecclesia sua, patet Matthęi 16. & 18. & Iohan. 20. & 21. 1. Cor. 5. 2. Corin. 2. Hebr. 13. Obedite præpositis uestris, & subiacete eis. Item Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem.

Matth. 16. & 18. Iohã. 20. 21. 1. Corin. 5. 2. Cor. 2. Heb. 13. Luc. 22.

¶ Quando autem dederit claues, non omnino inter doctores satis cõuenit. & Armachanus quidem lib. 11. c. 14. & 15. de quæstionibus Armeni. dicit, quòd nõ est data potestas in aliquo loco, ex omnibus supradictis. & quidem quòd nõ, Iohan. 20. Quorum remiseritis peccata, &c. probat, quia Actuũ 1. dicit Petrus ad apostolos de Iuda, Quòd cõnumeratus erat in nobis, & sortitus est sortem ministerij huius. & inducit prophetiam, Fiat cõmemoratio eius deserta, & non sit qui habitet in ea, & episcopatum eius accipiat alter. & statim orantes dixerũt, Tu domine, qui nosti corda filiorum hominum, ostende quem elegeris ex his duobus unum accipere locũ ministerij huius, de quo pręuaricatus est Iudas. Ex quo (inquit) uidetur constare, quòd Matthias non habuit nisi quod amisit Iudas. Ergo tota potestas data fuit ante resurrectionem. Item Iohan. 20. dicitur, ꝙ Thomas unus de duodecim nõ erat cum aliis apostolis, quando uenit Iesus, & dixit, Quorum remiseritis. Ergo, &c. nõ habuisset po

Armach. Iohan. 20. Act. 1. Iohan. 20.

ſet poteſtatem. Item Mar. 6. dicitur, quòd ungebãt ægrotos oleo. hoc autẽ ſpectat ad preſbyteros, ut patet Iaco. 5. ante ergo reſurrectionẽ fuerunt presbyteri. imò ex eodẽ habetur, quòd ante cœnam dominicam. Item probatur quòd nec Matth. 16. nec. 18. fuerit data poteſtas. Probatur, quia poteſtas ordinis tota ſimul data eſt: aliâs ordo non eſſet unum ſacramẽtum, ſed plura. Sed in cœna acceperunt poteſtatẽ ordinis ſecũdũ aliorũ ſentẽtiã, quo ad cõſecrationẽ corporis Chriſti. ergo antea nõ habebant claues, quia iſta dãtur ſimul. Et ideo Armachanus putat, quòd tota poteſtas data eſt Mar. 3. quando inſtituit eos apoſtolos. Legitur enim quòd aſcendens in montem, uocauit ad ſe quos uoluit ipſe, & uenerunt ad eũ, & fecit quòd eſſent cũ illo, & ut mitteret eos prædicare, & dedit eis poteſtatem curandi infirmos, & eijciendi dæmonia. Sed ad authoritatem apoſtolatus ſpectant claues tam ordinis quàm iuriſdictionis. Ergo tũc acceperunt totam poteſtatẽ. Et poſſet cõfirmari, quia Paulus non legitur accepiſſe aliam poteſtatem niſi apoſtolatus: quia à Chriſto domino nõ legitur niſi ſolùm ꝙ miſſus eſt ad prædicandũ, & portandum nomen domini coram gentibus. Actuum 9. Et ipſe ſolùm uocat ſe electũ apoſtolum: ab apoſtolis autẽ nihil accepit, ut ipſe teſtatur, quòd qui uidebantur eſſe aliquid, nihil

Marc. 6.
Iaco. 5.
Matth. 16. & 18.
Mar. 3.
Act. 9.

Gal.2. nihil illi cõtulerũt. Gal.2. Et ibidẽ, Qui operatus eſt Petro in apoſtolatũ circuncifionis, operatus eſt & mihi inter gẽtes. Sed Paulus habuit omnem poteſtatẽ: ergo quãdo facti ſunt apoſtoli, receperũt totam poteſtatẽ ſpiritualẽ.

9 ¶ Ad hoc dubium primò non * magni refert quando acceperint claues, aut ante paſsionem uel poſt, modo conſtet eos accipiſſe, ſicut ex euangelio notum eſt. Secundò probabile eſt eos accepiſſe claues, & poteſtatem, non ſimul, ſed per partes: itaque uidentur accepiſſe poteſtatem iuriſdictionis in foro exteriori, Matt. 18. ordinis, quantum ad conſecrationem corporis Chriſti, Luc.12. claues uerò in foro interiori, Iohan.20. Primatum autem, & plenitudinem poteſtatis uidetur Petrus accepiſſe Iohã. 21. Paſce oues meas. & quod Armachanus ait, ſi non ſimul acceperunt totam poteſtatem, fore, ut non eſſet unum ſacramentum ordinis, non neceſſe eſt. Quãquam enim Chriſtus poteſtatem clauium non ſimul totam nec uno loco dedit: non ideò tamen conſequitur, ut etiã pontifices poſsint eam authoritatem diuidere, ſed totam ſimul tribuunt, & uno ordinis ſacramento: nec fortaſſe poſſent diuiſim tradere. Vel fortè ſatius eſſet dicere, quicquid ante reſurrectionem à Chriſto de hac poteſtate dictum, aut factum fuerit, totum intelligi debere in futurum, id eſt poſt reſurrectionem. Sicut

Matt.18. Luc.12. Iohan.20. Iohan.21.

cut enim Matth.16.fuit tantum promiſsio cla uium, ubi omnia in futurum ſequãtur, Super hanc petram ędificabo eccleſiam meam,& tibi dabo claues regni cęlorum.ita uidetur inſtitutio in futurum facta Matt.18.& ſic Apoſtolos nullas habuiſſe claues ante illa uerba, Accipite ſpiritum ſanctum,quorũ remiſeritis peccata,&c.Certè puto ante reſurrectionem nõ potuiſſe Apoſtolos exercuiſſe iuriſdictionem etiam in foro interiori,& dubito an potuiſſent conſecrare corpus Chriſti:quanquam de hoc probabilius uidetur quòd potuerint:ſed oppoſitũ non eſt improbabile,ſed nihil certi de hoc haberi poteſt,niſi quòd habuerunt à Chriſto claues,& poteſtatem omnem ſpiritualem. Matt.16. Matt.18.

VTRVM POTESTAS SPIRItualis ſit ſupra poteſtatem ciuilem.

SVMMA.

1 *Poteſtas ſpiritualis,quòd ſit præſtantior,& eminentior poteſtate temporali,oſtenditur.*

2 *Papa,an ſit orbis dominus.*

3 *Poteſtas temporalis quòd non dependeat à ſummo pontifice,ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores,&c.*

4 *Poteſtas ciuilis,quòd non ſit ſubiecta poteſtati temporali papæ tanquam domino temporali.*

5 *Papa,quòd non habeat iudicare,ſaltem uia ordinaria,de cauſis principum,aut regnorum titulis,nec po-*

e teſt

test ad eum appellari in causis ciuilibus.

6 *Papa, quòd non habeat potestatem deponendi principem secularem, etiam ex iusta causa ratione authoritatis temporalis.*

7 *Papa, quòd non habeat confirmare, nec posit infirmare leges ciuiles.*

8 *Potestas merè temporalis, quòd nulla sit in papa, uidelicet quæ ad finem ordinetur temporalem.*

9 *Potestas temporalis, quòd non dependeat à spirituali omnino eo modo, quo ars, siue facultas inferior dependet à superiori.*

10 *Potestas ciuilis, quòd aliquo modo subiecta sit, non potestati temporali summi pontificis, sed potestati spirituali.*

11 *Ecclesiæ quòd insit aliqua potestas, & authoritas temporalis in toto orbe.*

12 *Papa, quòd in ordine ad finem spiritualem habeat amplißimam potestatem temporalem supra omnes principes, & reges, & imperatorem.*

13 *Potestas temporalis in summo pontifice, qualiter intelligatur.*

14 *Papa, an, & quando esset audiendus rege contradicente, & quando non, in his, quæ ad aliquam legem ciuilem, aut administrationem temporalē attinent.*

15 *Christus, an totius orbis fuerit dominus.*

16 *Christus, quòd non fuerit rex hæreditaria succeßione.*

17 *Christus, quòd dono dei non habuerit dominium temporale, quale est dominium principum.*

18 *Christi regnum in toto orbe, quo titulo fuerit.*

DISSERVIMVS, quanquam non pro rei dignitate, sed tamen pro tempo

ris &

ris & ingenij nostri angustia, de potestate spirituali in genere, & de fine ipsius, & origine siue authore: uisus sum mihi nō abs re facturū, si priusquam descendamus ad disputandum de subiecto ipsius potestatis, aliquid tractauero de comparatione potestatis ciuilis & spiritualis inter se. Et duas potissimùm quæstiones cō stitui disputare. Altera, An potestas ciuilis sit subiecta spirituali potestati. Altera, An econtrario ecclesiastici sint subiecti potestati ciuili. nam utraque quæstio in utranque partem assertores & defensores non paucos, nec postremi nominis habet. Est ergo quæstio, An potestas spiritualis sit superior ad potestatem temporalem, aut ciuilem. Et quia, ut in præsentia supponimus, & infrà probaturi sumus, papa est princeps summus in tota potestate ecclesiastica: queritur, utrū papa sit superior ad oēs principes & potestates tēporales. Nec reuoco in disputationem, utrum ex duabus potestatibus sit perfectior. Est enim in confesso, spiritualem* esse præstantiorem, & eminētiorem, & supremę dignitatis. Facultates enim sicut & artes & potentiæ æstimandæ sunt ex fine, sicut & omnia alia, quæ ad finem sunt. Finis autem pôtestatis spiritualis longè excellit finem temporalem potestatis, quātum scilicet perfecta beatitudo, & ultima felicitas excellit humanam, aut terrenam felicitatem. Et ut ait In

nocentius in c.solitæ. de maio, & obedienti. Spiritualia tanto temporalibus sunt digniora,
Heb.7. quanto anima præfertur corpori. Et Hebr. 7. Apostolus probat dignitatem sacerdotij euangelici ex eo, quòd Melchisedec, qui erat Dei
Gen.14. sacerdos, benedixit Abraham. Gene. 14. Sine cõtrouersia aũt maior est qui benedicit, quàm qui benedicitur. Abraham autem erat princeps temporalis, aut personam gerebat temporalis potestatis. Omnino igitur maior & augustior est potestas spiritualis temporali, atque adeò maiori cultu & obseruantia prosequenda. Ergo omissa hac comparatione ad aliam trãseamus, Vtrum scilicet papa sit superior potestate ciuili iurisdictione & authoritate. Et quidem sunt qui tanto studio, & fauore pontificum feruntur, ut putent Reges & alios principes temporales non esse nisi uicarios, aut legatos Romani põtificis, & ut ministros potestatis papalis, & quòd omnis potestas temporalis deriuetur à Romano pontifice. Alij econtrario ita eximunt principes à potestate ecclesiastica, ut nihil penè integrum relinquant ecclesiasticæ potestati, sed omnes causas etiam spirituales uelint deferri ad iudicium ciuile, & illic terminari. Nos inter utrosque utrãque potestatem temperantes, aliquot propositionibus quæstioni propositæ respondebimus.

2 ¶ Prima propositio, Papa non est orbis dominus.

nus. Probatur Matt.20.& Luc.22. Scitis quia *Matt.20.*
principes gentium dominãtur eorum,& qui *Luc.22.*
maiores ſunt poteſtatem exercent inter eos,
non ita erit inter uos.& ſtatim, Filius hominis nõ uenit miniſtrari,ſed miniſtrare,& animam ſuam dare redemptionem pro multis. In quo loco uidetur Dominus uetuiſſe,ne etiam priuati uellent dominari,tantum abeſt,ut eis principatum tradiderit. Quem locum Bernar- *Bernardus*
dus inducit de conſidera.ad Eugenium libro 2.dicens,Nam quid tibi aliud dimiſit S.Apoſtolus? Quod autẽ,inquit,habeo,hoc tibi do. Quid illud? unum ſcio,non eſt aurum,nec argentum. Eſto ut alia quacunque ratione hoc tibi uendices,ſed nõ apoſtolico iure:nec enim ille tibi dare quod nõ habuit,potuit:quod habuit dedit,ſolicitudinem(ut dixit) ſuper eccleſias. nunquid dominationem mundi? Ipſum audi. Nec dominãtes,inquit,in clero,ſed forma facti gregis.& ne forte putes ſola humilitate dictum,non etiam in ueritate,uox Domini in euangelio eſt, Principes gentium dominantur,&c. Planè Apoſtolis interdicitur dominatus. Quomodo tu & tibi uſurpare audes aut dominãs apoſtolatum,aut Apoſtolis dominatum. planè ab alterutro prohiberis: ſi utrunque ſimul habere uoles, perdes utrunque,alioqui non te exceptum illorum numero putes, Ipſi regnauerunt,& non ex me,prin

cipes extiterunt,& non cognoui.forma apostolica hęc eſt, Dominatio interdicitur,indicitur miniſtratio.Et infrà,Exi in agrum,ager mundus eſt, exi non tanquam dominus,ſed tanquam uillicus.Item papa fatetur ſe recepiſſe dominium aliquarum terrarum ab Imperatore.12.q.1.c.futurum. Itẽ patet 96.diſ.c. cùm aduenerunt.Ventum eſt ultrà,ſibi nec Imperator iura pontificatus arripiat, nec Pontifex nomen Imperatoris ſibi uſurpet.Pręterea, Papa non habet dominium in terris infidelium,quia non habet poteſtatem niſi intra eccleſiã:de his enim quę foris ſunt,nihil ad eũ,
1.Cor.5. ſecundum Apoſtolum 1.ad Corin.5.& infideles ſunt uerè domini,cùm Apoſtolus Roma.
Rom.13. 13.præcipiat eis pendi tributum etiam à fidelibus,& dicit eos habere poteſtatem à Deo,& obediendum legibus eorum,& tamẽ illi non habent dominium à papa:quia certè ipſe nollet eos habere,& dat operam ad euertendum imperium paganorum.ergo non eſt dominus orbis.Ex quo patet error multorum iuriſconſultorum,ut Archiepi. Panormita. Angeli.& Ancho. Sylueſt.& multorum aliorum,qui putant,quòd papa eſt dominus orbis propriè dominio tẽporali,& quòd habet authoritatem & iuriſdictionem temporalem in toto orbe ſupra omnes principes.Hoc ego nõ dubito eſſe manifeſtè falſum,cùm tamen ipſi dicant eſſe

manifeſtè

manifeſtè uerum.ego puto eſſe merum commētum in adulationem & aſſentationem pontificum,unde & cordatiores iuriſconſulti oppoſitum tenēt,ut Iohan.An.& Hugo, nec S. Tho.qui fuit ſtudioſiſsimus authoritati pontificiæ,hoc dominium unquam tribuit ſummo pontifici. Patet etiam ſecundò, eſſe non ſolùm falſum,ſed ludibrio dignū,quòd ijdem dicūt in donatione facta Syluestro,ſi qua fuit: uel in poſteriori à Philippo Auguſto,nō fuiſſe factam donationem, ſed reſtitutionē: imò econtrario Syluestrum donaſſe Conſtantino imperium orientale propter bonum pacis. Et ſimiliter quòd papa non utitur adminiſtratione tēporali in toto orbe Chriſtiano:hoc,inquiunt non eſſe propter defectum authoritatis,ſed propter nutriendum in filijs uinculum unitatis & pacis.Certè hoc nullum habet fundamentum in ſcripturis, nec uſquā legimus hanc poteſtatem datam Apoſtolis à Chriſto, nec ipſos ea uſos, nec docuiſſe ſe habere aliquod tale dominiū:imò nec ipſe papa unquā agnouit hāc poteſtatē,imò oppoſitū teſtatur in multis locis,ex quib⁹ aliqua adducta ſunt: & apertè doctiſsimus Innocentius in c.per uenerabilem.qui filij ſint legitimi.dicit ſe nō habere poteſtatem in temporalibus ſupra regem Franciæ.

3 ¶ Secunda propoſitio,Poteſtas * temporalis

non dependet à ſummo Pontifice ſicut aliæ poteſtates ſpirituales inferiores, puta ſicut epiſcopatus, aut curatus, aut aliæ poteſtates ſpirituales:Probatur iſta ex prima, Quia epiſcopis & inferioribus poteſtatibus ipſe dat poteſtatem & authoritatem certo modo,ut infrà diſputabitur: ſed Regibus, & principibus nullā dat poteſtatē,quia nemo dat quod non habet:ipſe autem nō eſt dominus,ut probatum eſt.Ergo nec poteſt dare dominium,& per conſequens nec facere Reges,nec principes temporales,dico per poteſtatem temporalem.Hoc etiam probatum eſt in pręcedentibus per confeſsionem ipſorum ſummorum pontificum.Et probatur etiam ratione,Quia poteſtas temporalis erat ante claues eccleſiæ: erāt enim principes ueri & domini temporales ante aduētum Chriſti,nec Chriſtus uenit tollere aliena,&c.nec eccleſia indiget hoc dominio,&c.Iſta propoſitio nō omnino eſt eadem cum prima:quia fieri poſſet,ut ad papam ſpectaret cōſtituere Reges,licet non eſſet ipſe dominus,ſicut dat dominium,& titulum ad præbendam,& bona temporalia,quorum nō eſt dominus propriè:& ſicut Imperator facit, & inſtituit duces,quāuis non ſit propriè dominus illius ditionis,quia non poſſet ſibi reſeruare. Sed dico quòd nec hoc modo papa eſt ſupra Reges,& principes,quòd inſtitutio

eorum,

eorum,uel fuerit,uel poſſet eſſe à ſummo pon tifice,nec dubito plus de iſta, quàm de prima, licet etiam aſſertores alterius partis communi ter dicant, quòd papa inſtituit omnem poteſtatem temporalem tanquam delegatam, & ſubordinatam ſibi: & quod ipſe cõſtituit Conſtantinum Imperatorem:ſed totum hoc eſt fictitium,& ſine quacunque probabilitate, nec innititur uel ratione, uel teſtimonijs uel ſcripturæ,uel ſaltem alicuius ex patribus, uel uerè theologis.Sed gloſſatores iuris hoc dominium dederunt papæ, cùm ipſi eſſent pauperes rebus, & doctrina. Item dominia priuata non dependent à papa:ergo nec publica.

¶Tertia propoſitio, Poteſtas*ciuilis non eſt ſubiecta poteſtati temporali papæ. nõ dico autem,quòd non ſit ſubiecta papæ: quia certum eſt omnes poteſtates eſſe ſubiectas papę ratiõe poteſtatis ſpiritualis,quia omnes ſunt oues,& ipſe eſt paſtor. Sed dico non eſſe ſubiectam ei tanquam domino temporali. Hæc propoſitio differt à prima & ſecunda.Quia dato quòd non eſſet dominus orbis,nec haberet inſtituere dominos:poſſet eſſe ſuperior,ſicut Imperator eſt ſuperior aliquibus Regibus,& tamẽ nec eſt dominus regnorũ,nec inſtituere habet reges in illis prouincijs:uel ſicut Rex Frãcorũ proximis tẽporib' erat ſuperior ad comitẽ Flãdrię,& tamẽ nec erat propriè dominus,nec in

ſtituebat comitẽ: imò Rex eſt ſupra omnes priuatas perſonas regni, & tamen non facit eos dominos rerũ ſuarum. Dico ergo, ꝙ nec hoc modo principes, aut reges ſubijciuntur papæ. Iſta non indiget probatione, patet enim ex præcedentibus. Sed poteſt confirmari, Quia reſpub. temporalis eſt reſpublica perfecta, & integra. ergo non eſt ſubiecta alicui extra ſe, aliâs non eſſet integra. ergo poteſt ſibi conſtituere principẽ nullo modo ſubiectum. Item tempore quo fuerunt Reges, & ſacerdotes in populo Iſraël, non legimus, quòd ſacerdotes haberent temporale dominium. Vnde ergo cùm in Scriptura nihil habeatur de hac poteſtate, ortum habuit hæc poteſtas? Validiſsima probatio omnium iſtorum eſt, Quia non probatur aliquo modo hæc temporalis poteſtas in ſummo Pontifice. ergo non habet illam. Item quare epiſcopus non haberet illam poteſtatem temporalem in ſuo epiſcopatu? Ex his propoſitionibus ſequitur corollarium

5 manifeſtè, quòd * papa nõ habet iudicare ſaltem uia ordinaria de cauſis principum, aut iuribus ditionum, & regnorum titulis, nec poteſt ad eum appellari in cauſis ciuilibus. Hæc patet ex dictis, quia ſi non eſt nec dominus, nec ſuperior, non eſt quare ad eum appelletur; & dico papam non habere hanc poteſtatẽ non ſolùm quãtum ad uſum, & executionem, ſed

nec

nec quantũ ad authoritatẽ. Qui enim ſunt defenſores temporalis poteſtatis in papa, fatentur quidem papam non habere uſum & executionem ordinariam huius poteſtatis: ſed hoc non defectu authoritatis, ſed quia ipſe dedit, & tranſtulit poteſtatem & uſum eius in principes. Ego uero dico ipſum nec habere uſum nec poteſtatem, & ideo nec ad ipſum ſpectare iudicium cauſarum temporalium, nec in prima inſtantia, nec in gradu appellationis. Dico uerò ordinarie: non enim nego, quin in caſu poſsit haberi recurſus ad papam, & quòd ipſe poſsit reſcindere iudicium ciuile. Sed hoc nõ ratione poteſtatis temporalis, ſed ratione ſpiritualis præcisè, ut ſtatim dicturus ſum. Hanc concluſionem confitetur Alexander papa tertius in c. cauſam. extra. Nos attẽdentes, quòd ad regem pertinet, non ad eccleſiam de poſſeſſionibus iudicare, ne uideamur iuri Anglorũ detrahere, qui ipſarum iudicium ad ſe aſſerũt pertinere, fraternitati ueſtrę mãdamus, Regi poſſeſsionũ iudiciũ relinquẽtes, &c. Et Bernardus ad Eugenium, In criminibus, non in poſſeſsionibus poteſtas ueſtra: propter illa ſi quidem has accepiſtis claues regni cælorum. & infrà, Habent hæc infima terrena iudices ſuos, & principes terræ. Idem Innocentius tertius in c. nouit. de iudicijs. Non enim intendimus iudicare de feudis, cuius ſcilicet ad ipſum regem

regem ſpectat iudicium. Sequitur ſecundò, quòd* ipſe non habet poteſtatem deponendi
6 principem ſecularem, etiam ex iuſta cauſa, eo modo quo poteſt deponere epiſcopum. Hoc ſemper intelligo, ratione authoritatis temporalis: quia per poteſtatem ſpiritualem, & in caſu, ſecus eſt, ut poſtea dicã. Hoc corollarium
7 patet ex dictis. Sequitur tertiò, quòd* nec habet confirmare, nec poteſt infirmare leges ciuiles. Patet ex dictis, quia ſi poteſtas ciuilis nõ dẽdet ab eo, ergo nec actus poteſtatis ciuilis.
8 ¶ Quarta propoſitio, In* papa nulla eſt poteſtas merè temporalis. Declaro hãc. Poteſtas ciuilis, & tẽporalis eſt, quæ habet finem temporalem: ſpiritualis eſt, quæ habet finem ſpiritualem. Dico quòd in papa nulla eſt poteſtas, quæ ordinetur ad finem temporalem, quæ eſt merè temporalis poteſtas. Ita tenet Caieta. in apolo. c. 6. ad octauum argumẽtum Almani. Probatur, Quia ut ſuprà dictũ eſt, poteſtas ſpiritualis diſtinguitur à temporali ex fine, quia poteſtas ſpiritualis tendit ad finem ſpiritualem. ſed ſummus pontifex non eſt niſi perſona, uel ſacerdos, in quo eſt ſumma poteſtas eccleſiaſtica: ergo nõ habet poteſtatem, quæ habet finem temporalem. Et confirmatur, Sine aliqua poteſtate purè temporali eſſet ſummus pontifex, quia haberet ſummam poteſtatẽ eccleſiaſticam: ergo non eſt ponenda in eo ali-
qua

qua potestas temporalis. Confirmatur secundò, Necessitas & ratio rerum sumenda est ex fine, sed nullus finis est ponendi hanc potestatẽ, ergo. Et quamuis inter defensores alterius sententiæ sint aliqui de numero Thomistarũ, tamẽ puto S. Thomã esse huius sententiæ, tum quia, ut dictum est, cùm fuerit studiosus impẽdiò pontificum, nunquã tamen huiusmodi potestatem tribuit papæ, tum maximè, quia ut infrà alio loco dicturus sum secũdum S. Tho. ecclesiastici sunt exẽpti à tributis priuilegio principũ seculariũ. Quòd si papa est Dominus tẽporalis, ut isti autumant, et Reges habent imperiũ ab ipso, non erat opus priuilegio principum ad exemptionẽ ecclesiasticorũ.

¶ Quinta propositio, Temporalis * potestas nõ depẽdet à spirituali omnino, eo modo quo ars, siue facultas inferior depẽdet, à superiori, ut frænorũ ars inseruit equestri, fabrilis nautică, armorum militari. Hãc posuit propter docto. qui hanc comparationem ponunt inter istas duas potestates. Probatur, Potestas ciuilis non est præcisè propter spiritualem, sed ars inferior est prçcisè propter superiorem, ergo comparatio non est omnino similis. Antecedens pro utraque parte patet. Nam si nõ esset militaris, nõ esset armorũ ars, nec frçnorũ, nisi esset equestris. Sunt enim oẽs huiusmodi organicæ, id est, instrumentales: cessante autẽ fine, nullus

ne,nullus eſt inſtrumenti uſus, imò nullum eſſet inſtrumentum.Non ſic autem eſt de poteſtate ciuili in ordine ad ſpiritualem. Dato enim quòd non eſſet aliqua poteſtas ſpiritualis,nec aliqua beatitudo ſupernaturalis, eſſet aliquis ordo in tẽporali repub. & eſſet aliqua poteſtas ſicut eſt in rebus naturalibus, etiam irrationalibus,inter quas aliqua agunt, alia patiuntur propter bonum duntaxat uniuerſi.ergo magna eſt differentia. Non eſt ergo ſic intelligendum,quòd una dependet ab alia, ꝙ ſit præcisè propter illam uel tanquã inſtrumentũ eius, uel tanquam pars illius: ſicut poteſtas prætoris, eſt pars regiæ poteſtatis,ſed eſt integra & perfecta poteſtas in ſe,& ꝓpter propriũ finẽ immediatè: ſed nihilominus eſt aliquo modo, ut ſuprà dictũ eſt, ordinata ad poteſtatem ſpiritualem.Et confirmatur,Quia ex ſententia meliorũ philoſophorum, uir fortis deberet ponere uitam pro repub.etiam ſi non eſſet aliqua felicitas poſt hanc uitam.Ergo adhuc maneret reſpublica ſecluſo fine ſpiritualis poteſtatis, & per conſequens maneret aliquis ordo principatus,& ſubditorum,ſine quo nõ eſſet propria reſpublica.

¶ Sexta propoſitio,His non obſtantibus, po
10 teſtas*ciuilis aliquo modo ſubiecta eſt, non poteſtati temporali ſummi Pontificis, ſed poteſtati ſpirituali.Probatur, Quia ſi finis alicu-

ius facultatis dependet à fine alterius facultatis: ergo etiam facultas dependet à facultate. 1. Ethico. Hanc comparationem ponit S. Tho. secunda secundæ.q.40.arti.3.ad tertium. Sed finis temporalis potestatis dependet à fine spiritualis aliquo modo: ergo etiam potestas ciuilis à spirituali. Assumptum probatur, Quia specialitas humana est imperfecta, & ordinatur in beatitudinem supernaturalem tanquam in perfectam, sicut ars armorum fabricandorum ordinatur in militarem & imperatoriã, & fabricandi nauẽ nauticæ, & fabricãdi uomeres agri culturæ, & sic de alijs. Itaque nõ oportet imaginari, ꝙ potestas ciuilis, & spiritualis sint sicut sunt duæ respublicæ disparatæ & differentes, ut Gallorũ, & Anglorum. Et cõfirmatur hoc & declaratur, Si enim administratio ciuilis esset in detrimẽtũ administrationis spiritualis, etiã si ad finẽ propriũ ciuilis potestatis esset cõmoda administratio: tamen teneretur Rex, aut princeps mutare huiusmodi administrationẽ (ut statim ꝓbaturus sum). Ergo ciuilis potestas est subiecta aliquo modo potestati spirituali. Sed cõtrà, Quia etiã si administratio spiritualis noceret reipub. teneretur Põtifex mutare. Respõsio, Nõ est uerum, si esset necessarium, uel ualde utile, & tamen etiam si perirent bona temporalia, deberẽt poni pro spiritualibus in necessitate, uel magna utilitate.

utilitate. Nec ualet dicere, quòd licet hoc ſit uerum, tamen hoc non eſt, nec ratione ſubiectionis, aut dependentiæ, ſed quia finis ſpiritualis poteſtatis eſt perfectior, quàm ciuilis, & ideo ex ordine charitatis debet opponi bonum ſpirituale bono tẽporali. hoc, inquam, non ualet. Nam ſi poteſtas temporalis, non aliquo modo ſubijceretur ſpirituali, & ordinaretur ad illam, dato quòd bonũ ſpirituale eſſet maius, non inde naſceretur obligatio ad conſeruandum bonum ſpirituale cum detrimẽto boni temporalis. Probatur, Nam gubernator unius reipub. non tenetur, imò non debet cõſeruare bonum alterius reipub. quantumcunque maiori cum detrimento ſuæ reipublicæ. Imò nec homo priuatus tenetur adire detrimentum bonorum ſuorum pro conſeruatione alienæ reip. Si ergo reſpublica ciuilis & ſpiritualis eſſent omnino indepẽdẽtes, ſicut duę reſpu. temporales, uel ſicut duæ artes impertinentes, nõ teneretur princeps tẽporalis ſubuenire ſpiritualibus cum detrimento temporalis reipub. Nec valet dicere, quòd Rex tenetur ſubuenire rebus ſpiritualibus, quia eſt reſpectu ſubditorum ſuorum: & ſi ſubditi facerent iacturã in bonis ſpiritualibus, iam opus eſſet ſubuenire cum quocunque detrimento bonorum, uel gubernationis tẽporalis, aliâs noceret illis: ſed hoc eſt propter ſubiectionem,

hoc,inquam,non ualet,quià nō ſolùm reſpe-
ctu ſubditorum ſuorum.Sed ſi ex adminiſtra-
tione reipublicæ ciuilis in Hiſpania fieret ma-
gna iactura bonorum ſpiritualium in Africa,
teneretur princeps corrigere huiuſmodi ad-
miniſtrationē.Ergo hoc eſt propter depēden-
tiam, & ordinationem.Et confirmatur hoc,
Quia tota eccleſia eſt unū corpus,nec ex repu
blica ciuili & ſpirituali fiunt duo corpora: ſed
unum tantùm,ut certum eſt ex apoſtolo Pau-
lo,ut ſuprà inductum eſt.quia Chriſtus eſt ca
put totius eccleſiæ,& eſſet monſtruoſum,uel
unum corpus eſſe ſine capite, uel unum caput
habere duo corpora,ſed in uno corpore om-
nia ſunt inuicē cōnexa,& ſubordinata,& par-
tes ignobiliores ſunt propter nobiliores. Er-
go etiā in republica Chriſtiana oīa ſunt ſubor
dinata,& cōnexa,& officia,& fines,& poteſta
tes:& nullo modo eſt dicēdū,quòd ſpiritualia
ſunt ꝓpter tēporalia.Ergo ecōtrario tēporalia
ſunt propter ſpiritualia,& dependent ab illis.
Item probatur,Quia non uidetur eſſe minoris
dignitatis ſacerdos nouæ legis,quàm ueteris
legis,qui poterat etiam cauſas temporales in
caſu terminare,ut ſuprà probatum eſt Deu.17.
¶ Septima propoſitio, In eccleſia* eſt aliqua
poteſtas,& authoritas temporalis in toto or-
be.Iſta patet primò ex.c.oēs.diſt.22.in quo Ni
colaus papa inquit,Chriſtus beato Petro uitæ
f æternæ

æternæ clauigero,terreni ſimul,& cæleſtis imperij iura commiſit.ubi gl.Argumentum,inquit,quòd papa habet utrunque gladium, ſpiritualem ſcilicet & temporalem. Item allegat 66.d.c.tibi duo,& c.nos ſanctorum & c.iuratos.Item eſt expreſſa determinatio beati Bernardi ad Eugen.ubi tamen nihil omnino tribuit aſſentationi & gratiæ Pontificis,ſed potiùs quãtum licet,reprimit ambitionem illius ſedis.Et probatur ratione, Neceſſariũ fuit ad commodam adminiſtrationem eccleſię & ad finem ſpiritualem eccleſiæ,ut in eccleſia eſſet poteſtas temporalis.Ergo eſt ponẽda talis poteſtas. Antecedens probatur,& declarabitur in octaua propoſitione,quæ talis eſt.

12 ¶Octaua propoſitio,In*ordine ad finem ſpiritualem papa habet ampliſsimam poteſtatem temporalem ſupra omnes Principes & Reges & Imperatorem. Et primò, quòd in eccleſia ſit poteſtas temporalis in ordine ad finem ſpiritualium,probatur:quia temporalia,ut ſuprà dictum eſt,aliquo modo ſunt neceſſaria & ordinata ad finem ſpiritualem.Ergo Chriſtus non ſatis prouidiſſet,& cauiſſet rebus ſpiritualibus,ſi non reliquiſſet aliquam poteſtatem, ad quam ſpectaret quando opus eſſet ordinare,& uti temporalibus conuenienter ad finem ſpiritualem:ſed hoc nõ ſpectat ad officiũ principum ſecularium,qui ignorãt proportionem

rerum

rerum temporalium ad ſpiritualia, nec habent curam rerum ſpiritualium: ergo iſta cura utendi tẽporalibus ad ſpiritualia, eſt poteſtatis eccleſiaſticæ: ergo ſi neceſſarium ſit ad conſeruationem, aut adminiſtrationem rerum ſpiritualium aliquando uti materiali gladio, & authoritate temporali, papa hoc poterit. Dico uerò, quòd habet ampliſsimã poteſtatẽ: quia quantùm, & quando neceſſe eſt ad finem ſpiritualem, poteſt non ſolùm omnia, quæ principes ſeculares poſſunt, ſed & facere nouos principes, & tollere alios, & imperia diuidere, & pleraque alia. Sed ut hæc magis exponantur, du-
13 bitatur, Vtrum * hæc poteſtas temporalis in ſummo pontifice intelligatur ſolùm mediãte poteſtate, & gladio ſpirituali, an immediatè exercere poteſtatis temporalis actum: exempli gratia, ſi pro defenſione fidei neceſſe eſt ut Hiſpani proficiſcantur ad bellum aduerſus Saracenos, utrum papa ſolùm poſſit cenſuris, & præceptis cogere Regẽ ut proficiſcatur ad bellũ: an ipſe indicere bellũ ꝓpria authoritate, & uocare Hiſpanos in bellum, & ꝙ teneãtur eũ ſequi ſicut Regẽ. Vel, ut ſit exẽplũ familiarius, Imperator fecit legẽ, ut poſſeſſor etiam malę fidei præſcriberet, & ſuppono, quòd lex nõ eſt de ſe ita iniqua, quin haberet uim legis, niſi eſſet reuocata: nihilominus quia eſt occaſio iniuriarum, & rapinarum, & plus mali affert,

quàm boni, expedit ut tollatur & antiquetur. Dubitatur an papa poſſit ſua authoritate immediata reuocare, & contrariam ferre, an ſolùm poſſit præcipere Imperatori, & cogere ut reuocet, & tollat. Reſpondeo primò, quòd papa nõ poteſt immediatè reuocare eam legem, quia hoc ſpectat ad poteſtatem ciuilem: & papa non debet, nec poteſt uſurpare poteſtatem ciuilem niſi neceſsitate, aliâs faceret iniuriam principibus, ſi occuparet officium eorum. Probatur, Quia ſi ſolùm per hoc quòd ſit conueniens ad finem ſpiritualem aliquis actus poteſtatis ciuilis, poſſet papa, illam exercere, cùm tota adminiſtratio temporalis ſit neceſſaria ad finem ſpiritualem, poſſet papa ſemper exercere totam poteſtatẽ ciuilem, & ſic ceſſaret officium principum. Non ergo ſufficit, ut aliquid ſit neceſſarium ad finem ſpiritualem ad hoc, quòd ſpectet ad papam, ſed oportet, ut illud ſit in caſu neceſsitatis. id eſt ubi ceſſat poteſtas ciuilis, & nõ ubi facere poteſt officium ſuum. Dico ergo quòd papa primò debet uti poteſtate ſpirituali, iubendo ſcilicet illud reuocari, ꝙ ſi nolit princeps ſecularis, tunc poteſt ipſe, & debet propria authoritate reuocare, & erit reuocata. Et eodem modo dico, ſi populus Chriſtianus eligeret principem infidelem, de quo meritò timeret, quòd populum auerteret à fide, ille nihilominus manendo in iure diuino

ſolùm,

solùm, esset uerus princeps, nihilominus papa deberet admonere populum, imò præcipere, ut tolleret illum: quòd si nollet, aut non posset, tunc papa sua authoritate posset eum tollere, & qui prius erat uerus princeps, authoritate papæ perderet principatum. Et similiter dico in alijs negotijs temporalibus, quòd papa nõ potest præuenire potestatem temporalem, & quantumcunque potestas temporalis sit negligens in administratione reipublicę si hoc nõ uergit in detrimẽtum rerum spiritualium, Põtifex nihil potest: sed si hoc uergit in iacturam grauem spiritualium, potest adhibere remedium eo modo, quo dictum est. Et similiter si principes inter se belligerant de aliqua prouincia cum manifesto detrimento, & malo religionis, non solùm potest interdicere eis bellum, sed si aliter conuenire nõ possunt, potest iudicare inter illos per authoritatem propriam, & dare ius uni eorum, & auferre alteri. Ratio omnium istorum est, quia respublica spiritualis debet esse perfecta sicut & temporalis, & per consequens sibi sufficiens. sed respublica temporalis hoc iuris habet, ut si aliter nõ potest seruare se indemnem, & incolumem, posset exercere iurisdictionem & authoritatẽ in aliena prouincia. Si enim aliter Hispani nõ possunt se defendere ab iniurijs Gallorum, possent occupare ciuitates eorum, & consti-

tuere eis nouos principes,& dominos,& punire nocentes,&c.propria authoritate facere, ac si essent uerè domini,ut omnes doctores habent fateri.Ergo similiter si potestas spiritualis non potest seruare indemnẽ suam rempublicam, poterit cũ authoritate omnia facere necessaria,ad illum finem:aliâs potestas esset manca,& non sufficienter instructa ad suũ
14 finem.Dubitatur secundò,Si*enim papa non habet potestatem tẽporalem ordinariam, sed duntaxat in casu necessitatis,si papa diceret aliquam legem ciuilem,aut aliquam administrationem temporalem non esse conuenientem, & non expedire gubernationi reipublicæ,& iuberet eam tolli,Rex autem diceret contrarium,cuius sententiæ standum esset?Respondeo, si papa diceret talem administrationem non expedire gubernationi tẽporali reipublicæ,papa non esset audiendus:quia hoc iudicium non spectat ad eum,sed ad principem:& dato,quòd uerum esset,nihil ad authoritatẽ papæ.Eo enim ipso quòd hoc non sit contrarium saluti animarum,& religioni,cessat officium papæ.Sed si papa dicat talem administrationem cedere in detrimẽtum salutis spiritualis,ut quòd talis lex seruari nõ posset sine peccato mortali,aut esse contra ius diuinum,aut esse fomentum peccatorum,standum esset iudicio Pontificis,quia Rex non habet iudicare

de rebus

de rebus ſpiritualibus,ut ſuprà dictum eſt. Et hoc intelligitur,niſi apertè erraret,uel faceret in fraudẽ.Habet enim Pontifex rationem habere tẽporalis adminiſtrationis,nec quicquid primo aſpectu uidetur conducere ad promouendum religionem,ſtatim decernere ſine reſpectu rerum temporalium:non enim tenentur nec principes nec populi ad optimam rationem uitæ Chriſtianæ, nec ad hoc poſſunt cogi,ſed ſolùm ad conſeruandum legem Chriſtianam intra certos limites, & terminos. Et confirmatur hoc, quia cùm ſint in una eccleſia relictæ à Chriſto duæ poteſtates diſtinctæ ad conſeruationem & incrementum bonorũ, tam temporalium,quàm ſpiritualium,& poſſint non rarò oriri dubia & controuerſiæ inter utrãque poteſtatem, non uideretur perfectè prouiſum eccleſiæ,niſi eſſet aliquod iudicium,ubi terminarentur huiuſmodi dubia: aliâs omne regnum diuiſum deſolaretur Matthe.12.Luc.11.Et nõ eſt rationale dicere,quòd hoc ſpectet ad principes ſeculares,qui nõ poſſunt rectè iudicare de ſpiritualibus.Ergo uidetur quòd potiùs hoc ſpectet ad principes eccleſiaſticos. Et præterea quãtumcunque interueniat detrimentum in adminiſtratione temporalium,ſi aliquid eſt neceſſarium ad uitam ſpiritualem ſubditorum,poſtponi debent tẽporalia.Et ideo cùm cognitio rerum ſpiritua-

Matt.12. *Luc.11.*

lium ſpectet ad prælatos eccleſiaſticos, etiam iudicium de comparatione temporalium ad ſpiritualia oportet ut ad eos ſpectet. Ad hunc ſenſum ſuprà poſitum uidetur ponere authoritatem in temporalibus in ſummo Pontifice Petrus de Palud licet eam extendat benignius quàm opus eſt. Et uide illum in trac. De poteſt eccleſiæ. Bonifacius octauus in extrauaganti, unam ſanctam. In hac quidem ſcilicet Romani pontificis poteſtate, duos eſſe gladios, ſpiritualem ſcilicet & temporalem, euangelicis dictis inſtruimur. Nam dicẽtibus Apoſtolis, Ecce duo gladij: hic, &c. & conſequenter dicit, Non eſt poteſtas niſi à Deo: quæ autem à Deo ſunt, ordinata ſunt, nõ autem ordinata eſſent, niſi gladius eſſet ſub gladio, & tanquam inferior reduceretur per alium in ſuprema. Et idẽ determinat Innocentius tertius in c. per uenerabilem. qui fil. ſint legiti. Sed contra aliqua ex prædictis poſſunt fieri argumenta, quibus moti ſunt aliqui ex authoribus adſentiẽdum contrariũ aliquarũ propoſitionum aſſertarũ.

An Chriſtus fuerit dominus totius orbis. Arguitur ergo primò, maximè contra tres primas

15 propoſitiones, Chriſtus* redemptor noſter fuit dominus orbis, etiam ſecundum humanitatem: ſed papa eſt uicarius Chriſti: ergo papa eſt ſimpliciter uerus dominus orbis, & ſic habet omnimodam poteſtatem ſupra omnes.

nes principes,& ſupra omnem poteſtatem té-
poralem. Antecedens patet, quia ipſe eſt Rex
regum,& dominus dominantium, Apoc.18. *Apoc.18.*
& ipſe de ſe dicit, Data eſt mihi omnis pote-
ſtas in cælo & in terra Matth.28. Et de ipſo ha *Matt.28*
betur in prophetis, quòd ipſe dominabitur
Gentium. Pſal.21. Et regnum ipſius omnibus *Pſal.21.*
dominabitur. Pſal.102.& 46. quòd regnabit *Pſal.102.& 46.*
ſuper Gentes. Minor autem probatur, tũ quia
abſolutè dictum eſt Petro, Paſce oues meas,
Iohan.ultimo. ſine limitatione ergo uidetur, *Iohan. ultimo.*
quòd habet authoritatem paſcendi ſicut Chri
ſtus ſcilicet in ſpiritualibus,& temporalibus.
Item quia Apoſtolis dictum eſt, Sicut miſit
me Pater, & ego mitto uos. Iohan. 20. ſed *Iohan.20.*
ipſe miſſus eſt cum utraque poteſtate: ergo
etiam in eccleſia manet utraque poteſtas.
Item, Quia uidetur, ꝙ ſe regem fecerit, quia
de hoc accuſatus fuit, nec ipſe uidetur negaſſe.
Luc.23.& Iohan.19.& Math.27. Ad hoc argu *Luc.23.*
mentum primùm dico, quòd non ſtatim ua- *Iohan.19.*
let, quia Chriſtus habuit poteſtatem tempora *Matth.27.*
lem, uel fuit orbis dominus: ergo hanc poteſta
tẽ reliquit in eccleſia, ſicut doctores cõfiten-
tur, ꝙ in Chriſto fuit poteſtas excellentiæ,
quam tamen nõ reliquit in eccleſia. Nec enim
eſt in eccleſia poteſtas inſtituendi noua ſacra-
menta, nec deſtituendi iam condita, nec re-
mittendi peccata ſine ſacramẽto, quæ pote-

ſtas fuit in Chriſto, Et ſic eſto, quòd conceda tur, quòd Chriſtus habuerit dominium totius orbis, expediebat quidem, quòd ipſe haberet, tum propter authoritatē perſonæ, tum quia erat renouaturus orbem, & ipſe non poterat abuti poteſtate: non autem expediebat, ut eam poteſtatem relinqueret in ecclelesia, quia poſſent pontifices malè uti ad perniciem eccleſiæ: ſicut etiam doctores alterius ſententiæ fatentur non expedire, ut papa exerceat illam poteſtatē. Quid autem opus erat iſta poteſtate mathematica, quam nuſquā eſſet eccleſia in uſu habitura? Secūdò, quia alio loco
16 prolixiùs hūc locū de tēporali poteſtate Chriſti tractaui, in præſentia dico, quòd * Chriſtus non fuit rex hæreditaria ſucceſsione. Patet, quia de hoc regno nihil habemus in Euangelio, & fruſtra fingimus: & uidetur quòd fœmina nō poſſet uenire ad regnum, & ſic nec
17 Chriſtus. Tertiò dico, ꝙ * nec puto eū etiam dono Dei habuiſſe dominium temporale, quale eſt dominium principum: ſed regnum ipſius fuit alterius rationis. Et utrūque horum probatur: quia ubicunque fit mentio de regno Meſsiæ in Scriptura, ſemper oſtenditur eſſe alterius generis, & ad alium finem quàm re-
Pſal.2. gna temporalia. Hoc patet in Pſal.2. Ego autē cōſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion mōtem ſanctū eius, prędicās præceptū eius. Quem locum

cum ipse dignatus est exponere in Euangelio Iohan.18. Regnum meum non est de hoc *Iohan.18.* mundo. Ego ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Quod idē est, ac dicere, prædicans præceptum eius in quo loco profectò in sensu literali uidetur omnino exclusisse omnē opinionem de regno temporali. Cùm enim Pilatus interrogasset, Tu es rex iudeorum, Respōdit Dominus, A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerūt de me? Quæ uerba id apertè ostendunt. Nam Pilatus legis ignarus, & religionis, non poterat intelligere aliud regnum, nisi temporale, quale principes seculi habent: atque adeò si hoc à se diceret, an Christus scilicet esset rex non poterat intelligere, nisi de regno temporali, & oportuisset aliter respōdisse, quàm respondit. Si autem hoc dicebat ex criminatione Iudęorum, qui dicebant eum se regem facere, aliter erat respondendum. Et sic postquā Pilatus dixit, Gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi, Dominus uoluit eum admonere, ne deciperetur calumniis iudęorum, sed intelligeret, quòd regnum, cuius Iudæos malè habebat Christum se regem facere, nō esse tale regnū, quale Pilatus potuerat intellexisse, sed esse regnum Mesiæ, quod uon erat regnum de hoc mundo, id est, non eiusdem rationis, nec ad eum finem, ad quem alia regna ordinantur, sed

ſed ad prædicationem ueritatis: quaſi dicat, Noli falli, regnum meum, de cuius affectatione me Iudæi accuſant, non eſt tale regnum, qualia ueſtra regna. Itaque non negat crimen obiectum, ſi ſanè, & uerè intelligatur, Neque Iudæi unquam eum accuſauerunt de
Luc.23 alio regno, niſi de regno Meſsiæ. ſic enim dicebant Luc. 23. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, prohibentem tributa dari Cæſari, & dicẽtem ſe Chriſtum regem eſſe. Verum eſt autem, quòd Iudæi putabant regnum Meſsiæ eſſe regnum temporale, cuius ſentẽtiæ etiam uidẽtur eſſe iſti, qui ei tribuunt hæreditario iure regnum Iudæorum, quod ta-
18 men Chriſtus apertè negauit. Regnum* ergo Chriſti in toto orbe nec fuit ex aliquo principio humano, puta iure paterno, aut electione, aut alio ſimili titulo, nec ad aliquem finem tẽporalem, ſed fuit titulo redemptionis, ſicut
Philip.3. Apoſtolus dixit, Factus eſt obediens uſque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, ut in nomine Ieſu omne genu flectatur, cæleſtium, terreſtriũ, & infernorũ. Philipen. ſecundo. Atque etiam ad finem redemptionis, qui eſt finis ſpiritualis, ad quẽ finẽ habuit pleniſsimã poteſtatẽ, etiã in tẽporalibus, & potuit mutare omnia regna mundi, & nouos principes inſtituere & alios redigere in

in ordinē,& priuatas facere, & omnia facere, quæ ad finem redemptionis, propter quem in orbem uenerat, opus essent: quam etiā potestatem in casu non negamus ecclesiæ. Profectò si omnes Christiani uellent principes paganos eligere, papa posset obstare, & Christianos principes pręficere. Facit etiam illud, Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Iohan.3. & alibi. Quis me constituit iudicem inter uos? Luc.12. Et ratione probari potest, quia non est usus ea potestate, & frustra est potentia, quæ nō reducitur ad actum. Sed dicunt propter dignitatem, & perfectionem. magna uerò dignitas, quā affectaret Dominus, earum rerum scilicet quas omnes Paulus tāquā stercora arbitratus est, Philipen.3. Certè Christus uerbo docuit contemnere, non solùm usum, sed proprietatem rerū temporalium, nedum exemplo sibi uendicasset. itē faciūt argumentū ex illo. Luc.22. Ecce duo gladij hîc. De quo uide Caietan. in ientaculo. * Bonifacius in extrauaganti intelligit. de gladio spirituali, & temporali. & Bernardus ad Eugenium. Tertiò Arguitur, Zacharias pontifex deposuit à Regno regem Francorum Christianum, & præfecit in regno Pipinū, Caroli magni patrem, ut testatur Gelasius.15.qō. 6.c.alius. Stephanus papa trāstulit imperium à

Iohan.3. *Luc.12.* *Philip.3.* *Luc.22.*

Græcis

Grȩcis ad Germanos tempore Constantini imperatoris, & instituit primum imperatorem Carolum cognomento magnum, ut testatur Innocentius tertius in c. uenerabilē.de electione.uide in c.licet, de foro cōpetēti,&in clementina,pastoralis. de re iudicata.Item Innocentius quartus Regi Portugaliȩ interdixit regni administrationē, ut habetur in.c. grandi.de supplenda negligentia prȩlatorum.lib.6. Ad omnia hæc respondetur, quòd nihilo plus probant, quàm à nobis assertum est, quòd scilicet in casu summus pontifex omnia illa potest, ubi scilicet illa sunt necessaria ad tollēdū scandalum in regno, ad protectionem religionis contra paganos, & alia similia. Quartò arguitur, Ad ecclesiasticam potestatem spectat cognoscere de omni peccato mortali, saltem deuoluitur iudicium ad illam per uiam correctionis fraternæ. Matthȩ.18. Cū ergo in omni causa quantumcunque seculari altera pars facit iniuriam, ergo ecclesia poterit iudicare de illa causa, & sic poterit cognoscere de omni cōtrouersia, & causa seculari, quod spectat ad potestatem ciuilem. Respondetur in multis articulis & causis, Vtrum pars faciat iniuriam, dependet ex iure ciuili: & ideo non spectat ad potestatem ecclesiasticā de illa causa, sed oportet ꝙ terminetur in foro suo, scilicet ciuili. Postquā autem illiȩ terminata est, si pars altera nollet

Matth.18.

ra nollet obedire, tunc ratione peccati posset haberi recursus ad ecclesiam, sed non priús. Secũdò, Ille processus, quo tales causę deuoluuntur ad iudicium ecclesiæ, est solùm ad finem correctionis fraternæ, & non ad satisfactionem partis læsæ: in foro autem ciuili contrario modo, & ideò iudicium illud potestatis ecclesiasticæ nõ est temporale, sed spirituale, nec etiam illo iudicio debet aut potest papa uti in fraudem, aut impedimẽtum iurisdictionis ciuilis. De duobus gladiis clarũ est, quòd in sensu literali nihil habetur. Sed cũ Christus ostendisset eos habituros contradictionem, & necesse esse habere defensionem, ipsi errantes dixerunt, Ecce duo gladij hîc, &c. Vide Turrem crematam libro. 2. c. 113. 114. 115. Secũdò potest fieri argumẽtũ, quia põtifices distribuunt prouincias infidelium, ut patet de insulis inuẽtis ab Hispanis: sed ex dictis patet solutio. Nihilominus uitandus est error Ocham. in dialog. lib. 6. c. 8. & in fine dialogi. & Gerson. lect. 4. de uita spirituali. quòd papa non omnia peccata potest punire sentẽtia excommunicationis, puta peccata, quæ sunt cõtra legem naturæ, sed solùm quæ sunt directè contra Euangelium, ut de sacramẽtis, & fide. Hoc est contra Paul. 2. Corin. 5. ubi excommunicat incestum: quod tamen peccatũ est contra naturam.

VTRVM ECCLESIASTICI *sint exempti à potestate ciuili.*

SVMMA.

1 *Ecclesiastici, quòd iure sint exempti, & liberi à potestate ciuili, &c.*

2 *Clericorum, quòd non omnis exemptio sit de iure diuino.*

3 *Clericorum aliqua exemptio à potestate seculari, quòd sit de iure diuino.*

4 *Clericorum personæ, quòd nō omnino, & quoad omnia sint exemptæ à potestate ciuili, nec iure diuino, nec humano.*

5 *Ecclesiasticæ personæ dato quòd non essent exemptæ iure diuino, aut Cæsareo, quòd summus Pōtifex potuit eas eximere à potestate ciuili.*

6 *Clericorum exemptio, maximè quoad personas, ita quòd nec iudicari, nec puniri à seculari postate possint, quòd sit multùm conformis iuri diuino, & naturali.*

7 *Clericorum exemptio, siue sit de iure diuino, siue non, quòd tamen non poßit à principe seculari huiusmodi libertas, uel exemptio tolli.*

8 *Clericorū libertas si esset in manifestam Reipub. perniciem, & pontifices nollent remediū adhibere, quid agendum.*

9 *Prætores, & magistratus omnes citra Principē, quòd grauiter errent, & peccent, iudicia exercentes contra priuilegia clericorum, quāuis perniciosorum.*

SEQVITVR consequenter, ut econtrario quæramus, an ecclesiastici sint exēpti à potestate ciuili. Ad quæstionem respondeo breuiter

breuiter per propofitiones.

¶Prima, Ecclefiaftici* iure funt exempti & liberi à poteftate ciuili, ita ut non pofsint conueniri apud iudicem fecularem in caufis criminalibus, uel ciuilibus. 11.q.1. & in uarijs locis; quæ omitto, quia nota funt, & non eft opus uos illorum admonere, & oppofitum eft condemnatum in concilio Conftantienfi inter articulos Iohannis VVicleff.

¶Secũda propofitio, Non * omnis exemptio clericorũ eft de iure diuino. Probatur primò; Hoc non habetur alicubi in iure diuino: ergo nõ eft tali iure fancita, huiufmodi exẽptio: Antecedens probatur, Quia duo teftimonia, quæ adducunt ad hoc probandum, non fatis oftendunt hanc exemptionem. primus locus eft Matth. 17. ubi cùm exegiffent didrachma à Chrifto, Dominus dixit Petro, Reges gẽtium à quibus accipiunt tributum uel cenfum, à filijs fuis, an ab alienis? Et ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iefus: Ergo liberi funt filij. Vt autem non fcandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum, & eum pifcem, qui prius afcẽderit, tolle, & aperto ore eius, inuenies ftaterem, illum fumens, da eis pro me & pro te. Ex quo loco arguunt, In illo loco Chriftus fignauit aliquod hominum genus non effe obnoxium principibus, fed effe liberum; non autem uidetur intelligi poffe alius ordo hominũ præ- *Matth. 17.*

ter ecclesiasticos, qualis erat Christus cũ Apostolis. ergo illi sunt liberi. Assumptum probatur, quia certè non intelligitur de militibus, nec de nobilibus, omnes autẽ alij sunt subiecti tributo. ergo omnino oportet, quòd intelligatur de ecclesiasticis. Respondetur ad istum locum ex S. Tho. &. Bonauent. in fine secũdi senten. quòd Dominus loquebatur de se, & discipulis suis, qui non erãt seruilis conditionis, nec res temporales habebant, de quibus dominis suis obligarentur ad tributa soluenda: Et ideo non sequitur, quòd omnis Christianus, inquit, sit particeps huius libertatis, sed illi solùm, qui Apostolicam uitam sequentes, non sunt seruilis conditionis. Fortasse ergo solùm uoluit Christus eximere eos, qui nõ habent facultates: ecclesiastici autem habent. Itẽ dicit S. Tho. in illum locum Matthæi, ubi etiam dicit, quòd uidetur uelle Dominus innuere, quòd ipse nõ tenetur soluere censum, quia sit Rex: ipse enim est Rex regum, & dominus dominantium. Est autem differẽtia inter tributum, & censum. Tributum enim soluitur ex bonis, census autem pro capite in signum subiectionis. Christus autem non erat subiectus, quia rex, & ad hoc satis erat, quòd esset rex regno Messiæ, etiam si non esset rex regno seculari. Messias enim quo ad personã

saltem

ſaltem exemptus erat à poteſtate principum. Item etiam erat de genere regum, erat enim filius Dauid, unde illud uidebatur ſatis ad exemptionem. Si enim pater eſt exemptus, etiam filius: ergo ſi maiores Chriſti fuerunt exempti, ergo etiam Chriſtus, etiam lege gentium. Vel aliter, et credo quòd uerius. Chriſtus enim eſt rex totius orbis, & per conſequens filij naturales Dei ſunt exempti etiam iure gentiũ, & ideo Chriſtus liber: non tollebat enim libertatem humanitas, fortè enim Chriſtus uoluit ſignificare ſe filium Dei. Secundum locum ex Scriptura ſolent afferre, Nolite tangere Chriſtos meos. Pſal. 104. ex quo uolunt habere, quòd *Pſal.* 104.
cùm clerici ſint chriſti Domini, cùm ſint re uera uncti, & conſecrati Dominó, quòd non licet eos tãgere, hoc eſt nec iudicare. Sed ille locus nihil iuuat cauſam clericorum. Nam aut illud teſtimonium nihil de clericis, aut ſolũ in ſenſu allegorico, unde non trahitur argumentum. Secundò principaliter arguitur, Quia clerici ſunt exempti à tributis non iure diuino, ſed priuilegio principum. Hoc expreſsè dicit S. Tho. ſuper illum locum Rom. 13. Ideo non tributa præſtatis: & dicit hanc exemptionem *Rom.* 13.
habere æquitatem quandam, non autem neceſsitatẽ. Et probatur, Quia in eo loco abſolutè Paulus præcipit ſolui tributa, nulla men-

tione facta de clericis, aut alio genere hominum. ergo illa exemptio à tributis non est de iure diuino. omnino enim est licentiosè & temere factum, si canon positus in Scriptura est generalis, ponere exceptionem, quę nusquam in Scriptura posita sit, cùm Scriptura sit aperta omnino. Certè puto clericos nõ esse exemptos à tributis iure diuino. Et confirmatur, Quia sentiunt commodum, ergo debent sentire onus.

3 ¶ Tertia propositio, Aliqua *exemptio clericorum à potestate seculari est de iure diuino. Hęc probatur, In causis purè ecclesiasticis clerici nõ subiiciuntur potestati ciuili de iure diuino: ergo aliqua exemptio est de iure diuino. Antecedens patet ex dictis. Quia potestas ecclesiastica est distincta à ciuili, nec ab ea dependet, & princeps secularis non habet iudicare de causis spiritualibus: ergo quo ad illas causas ecclesiastici sunt omnino exempti. Et confirmatur, Tota potestas principum secularium est à communitate & republica, ut in pręsentia supponimus. sed respublica non habet aliquam potestatem spiritualem ut infrà, ostendetur: ergo nec princeps secularis potest in rebus spiritualibus iudicium habere. Et confirma secundò, Quia Apostoli exercebant, & curabant totam administrationem ecclesię sine respectu nec authoritate principum secularium

rium:&ita omnes sancti fecerunt etiam post Christianitatem principum.Ergo ecclesia habet omnimodam potestatem in rebus ecclesiasticis,nec subiiciuntur principibus. Actuum 5: Petrus interfecit Ananiam & Sapphiram. Damnatum est oppositum contra Marsi. de Padua.Ex his seq.corollarium,Quòd si principes circa administrationem rerum ecclesiasticarum aliquid loci habēt,ut eligere episcopū, aut præsentare personas ad dignitates,aut sacerdotia ecclesiastica,hoc totum habent priuilegio & indulgentia ecclesiæ,non ratione suæ dignitatis.Corollarium constat ex dictis, Circa quod nota, quòd dominus Caietanus concedit libro de potestate papæ.c.27.quòd etiam circa administrationem ecclesiasticam possunt principes resistere papæ,si manifestè dissipet ecclesiam, ut si perniciosè prouideat uel simoniacè det beneficia,nō est danda possessio illis,nec obediendum in malis.uide illum. Confirmatur hoc ex c.quanquam. de cēsib.quòd personæ ecclesiasticæ non solùm iure humano,sed diuino sunt exemptę à secularibus.& c.si Imperator.96.dist.quòd Deus uoluit non à legibus publicis nec à potestatibus seculi,sed à Pōtificibus,& Sacerdotibus ordinari,& iudicari.Et confirmatur hoc totum, Quia Petro dictum est, Pasce oues meas. Iohā.21.Si ergo princeps haberet iudicare in causis

Act.5. Caiet. Iohan.21.

ſis eccleſiaſticis, uel hanc poteſtatem haberet ex æquo cum papa: & hoc non eſt poſsibile, quia eſſet confuſio Reipub. nec ſupra Petrum, quia Petrus habuit immediatè à Chriſto. Ergo non poteſt habere niſi ſub Petro, uel à Petro, &c. Et cõfirmatur iterũ ex uerbis & facto magni Conſtãtini, qui (ut refert Rufinus lib. 10. eccleſiaſticæ hiſtoriæ) cùm epiſcopi, qui cõuenerant ad ſynodum Nicenam, obtuliſſent ei libellos, ubi continebantur cauſæ & querelæ aliorum aduerſus alios, conuocatis illis omnibus, dixit, Deus uos conſtituit ſacerdotes, & poteſtatem de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à uobis rectè iudicamur, uos autem iudicari ab hominibus non poteſtis. Ecce confeſsionem Imperatoris: & quidem (ut uerisimile eſt) non ex ſuo ſenſu expreſſa, ſed inſtructus à uiris ſpiritualibus, & ſapientibus. Hoc uidetur dixiſſe: ubi confitetur non poſſe clericos iudicari ab hominibus. Si hoc uerum eſt, certè potiſsimùm uerum habet in cauſis ſpiritualibus: ita quòd non eſt dubitandum quin principes non habeant aliquod iudicium, nec adminiſtrationem nec de iure diuino, nec à republica in rebus ſpiritualibus: & ſi quid iuris habent, totum eſt ab eccleſia.

4 ¶ Quarta propoſitio, Perſonæ * clericorum non omnino & quo ad omnia ſunt exemptæ à poteſtate ciuili, nec iure diuino, nec humano.

no.Patet, Clerici tenētur obedire legibus ciuilibus in his quæ ſpectant ad gubernationē & administrationem temporalem ciuitatis,& non impediunt administrationem eccleſiaſticam,& peccant facientes contra legem.Ergo non omnino ſunt exempti. Conſequentia eſt nota.Nam ſi eſſent omnino exempti,nō plus tenerentur ad leges ciuitatis,quàm ſi eſſent alterius reipublicę.Antecedēs autem probatur. Quia clerici præter hoc, ꝙ ſunt miniſtri eccleſiæ,ſunt ciues ciuitatis.Ergo tenentur uiuere aliquibus legibus ciuilibus,& non legibus ciuilibus latis à papa:quia papa non poteſt cōdere leges ciuiles ordinariè,ut ſuprà probatū eſt. ergo clerici tenentur uiuere legibus ciuilibus latis ab Imperatore,aut principe laico. Itē Rex eſt rex nō ſolùm laicorū, ſed & clericorū: ergo aliquo modo ſubiiciuntur ei.Item clerici quantùm ad temporalia non adminiſtrantur poteſtate eccleſiaſtica ,ut dictum eſt. ergo habent principem,cui tenentur obedire in tēporalibus.

¶ Quinta propoſitio,Dato*quòd perſonę eccleſiaſticæ non eſſent exemptæ iure Diuino, aut Cæſareo,ſummus Pontifex potuit eas eximere à poteſtate ciuili.Probatur,Hoc eſt conueniens,imò uidetur neceſſarium ad adminiſtrationem rerum ſpiritualium,quòd perſonę eccleſiaſticæ ſint exemptæ à iudicio ciuili: &

 ut ſuprà

ut ſuprà dictum eſt, reſpublica eccleſiaſtica eſt perfecta, & ſibi ſufficiens: ergo in ea eſt poteſtas ad ferendas leges conueniẽtes adminiſtrationi eccleſiæ: ergo ſi exemptio clericorum eſt cõueniens, poteſt ferre leges de tali exemptione. Quòd autem ſit neceſſaria talis exemptio, patet: quia ſi miniſtri eccleſiæ poſſent trahi ad iudicium ſeculare, poſſent auocari à miniſterio eccleſię, & non poſſent commodè uacare officio ſuo. Nemo enim militans Deo, implicat ſe negotijs ſecularibus. 2. Thim. 2. & ita ſi implicarẽtur miniſtri iudicijs ſecularibus, nõ poſſent Deo militare. Itẽ papa poſſet propria authoritate deligere miniſtros eccleſiaſticos, non obſtante, quòd poteſtas ciuilis contradiceret: ergo eadem ratione poteſt ſubtrahere illos à iudicio ſeculari. Item cùm pro cauſis eccleſiaſticis, ut dictum eſt, poſſet conueniri, imo non poſſet alibi appellari, niſi in iudicio eccleſiaſtico, ſi poſſet ſimul uocari ad iudicium ſeculare, eſſet omnino perplexus, ut non poſſet ſatiſfacere utrique iudicio. Item quia re uera nullo modo erat conſentaneum, ut eccleſiaſtici, qui ſunt paſtores ipſorum etiam iudicum ſecularium, uexarẽtur in iudicio à ſubditis ſuis.

2. Thimot. 2.

6 ¶ Sexta propoſitio, Exemptio * clericorum, maximè quo ad perſonas, ita ſcilicet quòd nec iudicari, nec puniri à ſeculari poteſtate poſſint,

ſint,eſt multùm conformis iuri diuino,& naturali.hæc propoſitio primò probatur ex illo iudicio magni Conſtantini,ſupra poſito, cuius uerba ſunt,Vos autem non poteſtis ab hominibus iudicari,propter quod dei ſolius inter uos expectate iudicium, & ueſtra iurgia quæcunque ſunt,ad diuinum reſeruetur examen: uos enim nobis à Deo dati eſtis dij, conueniens non eſt,ut homo iudicet deos. Idem apparet ex facto Ioſeph,Gen.47.qui reliquit terram ſacerdotalem liberam.Item ſunt diſtinctæ poteſtates & reſpublicæ:ergo de ſe oportet ut habeant proprios miniſtros,qui non habeant ſeruire alijs præpoſitis,nec ab illis occupari.Item omnino ſequeretur magna abſurditas,ut prætor diceret cauſam coram epiſcopo, & epiſcopus coram prætore,& eſſet ſcandalũ: qua etiã ratione Apoſtolus prohibet,ne apud ethnicos habeant cauſas.1. Cor.6.Audet aliquis ueſtrum habens negotium contra alterum iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos?Eſſet apertè ſcandalum,ſi prædicatores haberent cauſas coram rege pagano.

Gen.47.

1.Cor.6.

¶ Septima propoſitio,Siue*exemptio clericorum ſit de iure diuino,ſiue non:tamen nõ poteſt à principe ſeculari tolli talis libertas, uel exemptio. Hæc primùm patet ex quinta,quia poſtquam hoc expedit adminiſtrationi rerum eccleſiaſticarum, papa potuit eximere miniſtros

ſtros eccleſiæ etiam ſine authoritate principũ. Secũdò probatur, Quia poteſtas principũ eſt tota à republica. ſed tota reſpublica Chriſtiana iam conſenſit in hanc libertatem eccleſiaſticorũ. Ergo principes nõ poſſunt illã auferre.
¶ Octaua propoſitio, Nihilominus* ſi liber-
8 tas clericorum eſſet in manifeſtam reip. perniciem, ita ut eccleſiaſtici impune baccharentur in cædem laicorum, & pontifices nollent adhibere remedium, poſſent principes conſulere ſuis ciuibus, non obſtante priuilegio clericorum. Probatur, Quia (ut ſuprà dictum eſt) reſpublica ciuilis eſt perfecta, & ſibi ſufficiẽs: ergo poteſt ſe defendere, & ſeruare ab iniuria cuiuſcũque propria authoritate, & ſuper hoc leges conuenientes ferre. Et confirmatur, Nã poſſunt principes ſeruare proprias reſpublicas ab iniuria aliarum rerũpublicarũ, non ſolùm per modum defenſionis, ſed authoritatiuè, ut ſuprà oſtenſum eſt: ergo etiam ab iniurijs clericorum.
¶ Nona propoſitio, Prætores* tamen, & om-
9 nes magiſtratus citra principẽ grauiter errant, & peccant, iudicia exercentes contra priuilegia clericorũ, quamuis pernicioſorũ, & etiam criminoſos ab eccleſiis extrahentes extra caſus in iure permiſsos. Probatur hoc, Quia nõ ſunt ſubditi illorum, nec habent poteſtatẽ in illos, & ſtantibus legibus, non licet eis agere

contr

contra leges,& ipsi non habent potestatē, uel tollēdi legem, uel dispensandi in lege, sed solùm principes. Iohannes uicesimus secundus in extrauagantibus damnauit errores Marsilii de Padua, & Iohannis de Landuno: inter quos unus est, quòd cū Christus in Euāgelio Matth. 17. soluit tributum, hoc fecit nō liberalitate, & condescensione, sed necessitate coactus. Secundus, ꝙ ad Imperatorem spectat corrigere papā, ac instituere. Tertius, ꝙ unus sacerdos habet maiorem authoritatē, quàm alius, hoc habet ab Imperatore, & sicut dedit potest tollere. Quartus, ꝙ nec papa, nec tota ecclesia posset punire quēcūq; hominē coactiuè, nisi Imperator dedisset authoritatē. Caiet. *Caiet.* De potestate papæ c. 27. dicit quòd quamuis quilibet licitè posit occidere papam inuasorē, se defendendo: tamen nulli licet papā propter homicidiū punire pœna mortis: & credo ꝙ intelligit iure diuino, aliâs nihil esset dictū.

RELECTIO SECVNDA

DE POTESTATE ECCLESIASTICA.

SVMMA.

1 *Potestas ecclesiastica, an sit per se in tota ecclesia.*

2 *Potestas ecclesiastica, siue spiritualis quomodo poßit esse in tota ecclesia, ostenditur.*

3 *Potestas spiritualis tota, quæ fuit in ueteri lege, quō*

primò,

primò, & solū in tribu leuitica fuerit.

4 *Potestas uerè, & propriè spiritualis, qualis nunc est in ecclesia, quæ uocatur potestas ecclesiastica, quòd nec primo, nec per se, imò nullo modo sit immediatè in tota ecclesia uniuersali eo modo, quo potestas ciuilis est in republica.*

5 *Ecclesia ex quibus constet.*

6 *Potestas ecclesiastica quòd immediatè sit in consilio, & etiam ratio totius. Et multa de potestate Concilij.*

IN ALIA Relectione pro ann. 1531. disseruimus de potestate ecclesiastica ex parte, hoc est, de ecclesiastica potestate, quo iure, & quando instituta est, de distinctione ipsius à potestate ciuili, de comparatione eius ad potestatem ciuilem: in hac relectione consequenter disputaturi sumus de subiecto huius potestatis, & reliquas grauiores quæstiones theologicas circa potestatem contingentes. Ante omnia ergo quæritur, * An potestas ecclesiastica sit per se in tota ecclesia, distinguendo ecclesiam uniuersalem à singularibus personis, eo modo quo cōcedūt tū philosophi, tū Theologi. & uerum est, quòd ciuilis potestas est immediatè in tota republica. Et quidem posset uideri, ꝙ sic est. Primò ex hoc ipso, quod exēpli gratia attulimus, nam potestas secularis est in tota republica, & ab illa deriuatur in magistratus, & alias potestates, & ordo gratiæ non tollit ordinem naturę, cùm utrūque sit à Deo. Potest hoc confirmari, Quia ordinatio reipublicæ

blicæ ciuilis, æque est à Deo sicut & ecclesiastica, nec fuit de iure naturali: si ergo hoc fuit datum reipublicæ ciuili ut ab ea dependeat tota potestas ciuilis, ut quid hoc Deus nõ dedisset ecclesiæ suæ dilectissimæ? Ergo eadem ratione uidetur quòd potestas ecclesiastica sit in tota uniuersali ecclesia, quæ nihil aliud est, quàm Christianorum quædam respublica. Et probatur, Quia utraque potestas est propter bonum reipublicæ ergo si propter bonum, & in bonum reipublicæ cõstituta est, uidetur ꝙ primò debet esse in republica. Confirmatur secundò, Quia concilium dicit in suis Decretis, uniuersalem ecclesiam repræsentans. Et confirmatur, Quia in concilio ritè congregato est immediatè potestas ecclesiastica, ut in præsentia suppono tanquã uerum, & statim probaturus sum: sed concilium non uidetur uendicare sibi illam potestatem nisi inquãtum gerit personam & uices totius ecclesiæ uniuersalis. Secundò arguitur principaliter, Quia ecclesia eligit summum pontificem. Cardinales enim nõ sua authoritate, sed ecclesię eligunt papam: ergo ecclesia habet summam potestatem. non enim posset dare quod non habet. Tertiò arguitur ex illo Matt. 18. Dic ecclesię, & si ecclesia non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. ubi data est potestas ecclesię. Quartò arguitur, Prælati sunt ministri ecclesiæ, ergo po

Matt. 18.

go poteſtas eſt eccleſiæ. Ad ſolutionem huius quæſtionis oportet reuocare in hanc diſputationem diſtinctionem illam dudum à nobis poſitam in proxima relectione, quæ talis eſt, Poteſtas eccleſiaſtica dupliciter accipi poteſt. Vno modo largè pro quacunque authoritate, aut poteſtate ordinata per ſe ad finem ſpiritualem, & ad cultum diuinum, ſiue habeat aliquē effectum ſpiritualem & ſupernaturalē, ſiue nō habeat: qualis fuit poteſtas omnis eccleſiaſtica, aut claues eccleſiæ datæ à Domino, cuius modi fuit Sacerdotium totum in lege naturæ, & in lege ſcripta. Aliter capitur poteſtas eccleſiaſtica pro poteſtate & authoritate propriè ſpirituali, aperiendi ſcilicet & claudendi regnum cælorum, quæ ſola poteſtas uocatur clauis à Domino, Mat. 16. & 18. quæ ſolæ habēt effectū ſpiritualē, ut in priori relectione declaratū eſt.

Matth. 16. & 18.

¶His præmiſsis ſit prima propoſitio, Pote-
2 ſtas* eccleſiaſtica ſiue ſpiritualis, primo modo poteſt eſſe in tota eccleſia ſiue republica. Probatur hoc, Quia quælibet reſpublica conſtituta, illuſtrata eſt à Deo. Patet ad Roma. 13. Non eſt poteſtas niſi à Deo. Secundū corollarium, Sacerdotes Gentilium poterant leges & decreta facere de cultu ſacrorum. Patet, quia habebāt authoritatem uel lumine fidei, uel ſolùm lumine naturali ſine noua authoritate ordinati in finem ſpiritualē, & ſunt capaces cultus

Rom. 13.

tus diuini, imò ad hoc tenentur præcepto iuris naturalis, ut superiùs ostensum est. De hoc enim damnātur Gētiles ad Romanos 1. Quia cùm cognouissent Deum, non sicut Deū glorificauerunt, sed administratio huius cultus, uel omnium admonitionum, quæ ordinantur ad finem spiritualem, ut suprà probatū est, non spectare ad potestatē ciuilem, sed ad aliud genus potestatis: ergo apud rempublicā residet huiusmodi potestas spiritualis. Sequitur consequenter corollarium, quòd in lege naturæ respublica habuit authoritatem constituendi sacerdotes, & alios ministros diuini cultus. Hoc patet ex conclusione. Nam si in republica erat huiusmodi potestas, poterat eam mandare, & comittere cuicūque uellet. Et Confirmatur, Nam cùm talis potestas iure naturę nō spectaret potiùs ad unum ex ciuibus, quàm ad alium, nō poterat aliter prouideri, nisi authoritate reipublicę. Signum autē huius est, quòd in historia siue fidelium, siue Gētilium in lege naturæ non legimus sacerdotes aliter constitutos, quàm uel populi suffragiis, sicut apud Romanos, uel regis authoritate apud quem est reipublicæ tota potestas. Si enim Melchisedec fuerit Sem, filius primogenitus Noē (ut Hebræi putant) & hæc fuerit prærogatiua omnium primogenitorum: hoc non est credēdum fuisse aliquo speciali præcepto, aut in-

Rom. 1.

stituto

ſtituto Diuino, ſed ipſius Noë, qui princeps ſuorum fuit ordinatiōe, aut aliâs aliqua populorum aut nationum ordinatione, uel cōſtitutione. Vt enim à nobis in priori relectione diſputatū eſt, nulla fuit ea ætate poteſtas, quæ indigeret peculiari authoritate diuina. Et ſi Abel fuit ſacerdos, hoc fuit ipſius Adæ primi parentis ordinatione, quæ & durare potuit

Auguſt.5. *Heb.11.* uſque ad tempora Noë. Et Auguſt. 5. libro ad Oroſium. & ad Hebræ.11. dicit quòd obtulit ſacrificium.

3 ¶ Secunda propoſitio, Tota* poteſtas ſpiritualis, quæ fuit in ueteri lege, erat primò, & ſolū in tribu Leuitica, nec licebat alicui ex alia tri-

Deut.10. bu miniſtrare in templo. Hoc patet Deute.10. ubi poſt mortem Aarō, qui & ipſe erat de tribu Leui, functus eſt ſacerdotio Eleazar filius eius: & ex eo tempore iugiter ſeparauit tribum Leui, ut portaret arcā fœderis Domini, & ſtaret coram eo in miniſterio, ac benediceret in nomine eius uſque in præſentē diem: quamobrem nō habuit Leui partem, nec poſſeſsionem cum fratribus ſuis, quia ipſe Dominus

Ioſu.13 poſſeſsio eius eſt. Et idē habetur Ioſue.13. Tribui autem Leui non dedi poſſeſsionem, ſed ſacerdotia, & uictima Domini dei iſraël, ipſa eſt eius hæreditas. Et confirmatur ex Paulo ad

Heb.7. Heb.7. ubi dicit, quòd Leui, qui decimas accepit, decimatus eſt in lūbis patris eius Abrahæ.

&c iterum

& iterum, Si ergo consummatio per sacerdotium Leuiticum erat, quid adhuc necessarium fuit secũdum ordinẽ Melchisedec alium surgere sacerdotem? Ex quo patet, quòd totũ sacerdotium ueteris legis erat in tribu Leuitica. Et cõfirmatur, Quia ibidẽ Paulus dicit de duobus: manifestum est enim quòd de Iuda ortus sit Dominus noster: in qua tribu nihil de sacerdotibus loqutus est Moyses: & eadẽ ratio est de aliis tribubus, de quibus etiam nihil loquutus est Moyses.

¶ Tertia Conclusio, Potestas * secundo modo, id est uerè et propriè spiritualis, qualis nũc est in ecclesia, quæ uocatur potestas ecclesiastica: nec primò, nec per se, imò nullo modo est immediatè in tota ecclesia uniuersali eo modo, quo potestas ciuilis est in republica. Probatur conclusio, Quia uel cõuenit toti ecclesiæ iure naturali, aut humano, aut diuino. sed nullo tali iure conuenit, ergo non est in illa. Antecedens patet, quia (ut disputatum abundè à nobis fuit in priori relectione) potestas ecclesiastica excedit & ius humanum, & naturale: tũ ex parte finis, quia ordinatur in finem supernaturalem: tum ex parte effectus, quia omnino excedit omnem humanã facultatem, qualis est peccatorum remissio, collatio gratiæ, eucharistiæ consecratio. Relinquitur ergo ut nec naturali, nec humano iure hæc potestas

conuenire posit ecclesiæ uniuersali. Quòd autem non conueniat iure diuino, patet: quia tota hæc potestas authorem habet solum Christum dominum nostrum redemptorem, qui est caput omnis principatus & potestatis, ad
Colos.2. Colos.2. & ad Phi.4. et ad Heb.7. et ad Colos.
Philip.4. 2. Ipse dedit Apostolos, Prophetas, Euangeli-
Heb.7. stas, Pastores, & Doctores ad consummatio-
Colos.2. nem sanctorum, in opus ministerij, in ædifica
Ephe.4. tionem corporis Christi. Et ad Ephes.4. dicitur, Vnicuique uestrum data est gratia secun-
Apoc.3. dum mensuram donationis. Et Apoca.3. Solus habet dominari regni. Et Apostolus ad
Hebr.7.8.9. Hebræos. 7. 8. & 9. ostendit quòd sacerdotium noui testamenti est aliud à sacerdotio ueteris legis, & quòd sacerdotium ecclesiæ est secundum ordinem Melchisedec. Est enim trãslatum sacerdotium cum lege, ut Apostolus dicit. sed Christus habuit sacerdotium nõ ab ec
Iohan.15 clesia, sed à Deo, ut patet. Ioh.15. Non uos me
Luc.5. elegistis. Luc.5. Et Psal.2. Ego autẽ cõstitutus
Psal.2. sum rex ab eo super Sion montẽ, &c. Et Apo-
Hebr.5. stolus hoc locis citatis ostendit: & ad Hebr.5. Sicut & Christus non semetipsum ut pontifex fieret, sed qui loquutus est ad eum, Filius meus es tu, ego hodie genuit te. quemadmodum alio loco dicit, Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedec. Et
Hebr.7. apertè. c.7. Aliter quidem sine iureiurando sa

cerdot es

cerdotes facti sunt, hîc autem cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum, Iurauit Dominus, & nõ pœnitebit eum, tu es sacerdos, &c. Et Psal. 44. Thronus tuus in seculum seculi, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo exultationis. Iámque dubitari non debet, nec potest, quin tota potestas ecclesiastica sit à Christo, & quòd ipse non habuerit eam ab ecclesia: sed ipse dederit alijs ius illud, Iohan. 20. Sicut misit me Pater, & ego mitto uos. Quòd autem ipse non dederit immediatè, & primo ecclesiæ, sed certis suppositis, & personis: patet Matth. 16. ubi promisit Petro claues, & super eum se ædificaturum ecclesiam pollicitus: cui etiam Iohan. ultimo, dixit, Pasce oues meas. Et omnibus Apostolis. Iohan. 20. Quorũ remiseritis peccata, &c. nusquam inuenitur dedisse ecclesiæ in communi. nam etiam Apostolis in Cœna dedit potestatem consecrandi eucharistiam. Lucæ. 22. Hoc facite in meam commemorationem. Et ipse non totam communitatem sed, solos Apostolos duodecim dicit elegisse, Iohan. 6. Item quandocunque Christus dedit hanc potestatem, non erat tota ecclesia, sed soli Apostoli, etiam non admissis 72. discipulis. Præterea si potestas ecclesiastica esset primò in ecclesia, sequitur quòd omnes alij haberent potestatem ab ecclesia, hoc est à communitate, & republica

Psal. 44. *Iohan. 20.* *Matth. 16.* *Iohan. ultimo.* *Iohan. 20.* *Luc. 22.*

Chriſtianorum, ſicut omnis poteſtas ciuilis eſt à cōmunitate. Conſequens patet falſum. Nec enim Apoſtoli, nec ſucceſores eorum habuerunt poteſtatem ab alijs hominibus, ſed ipſi à Chriſto, & alij ab Apoſtolis, imò nullus unquam habuit ab eccleſia uniuerſali. Præterea Paul. ad Gala. 1. teſtatur ſe non ab hominibus, nec per hominē, ſed per Ieſum Chriſtū & Deum patrem Apoſtolum conſtitutum. Et ſimile poterant dicere alij Apoſtoli. Præterea in ſcripturis nuſquam legimus ſacerdotes ex authoritate & conſenſu plebis conſtitutos, ſed à pontificibus, & prælatis, ut Paulus ordinauit Timotheum, & Titum. 1. ad Timot. 4. Noli negligere gratiam, quæ in te eſt, quæ data eſt tibi per prophetiā ſecundum impoſitionem manuum præsbyteri. Et idem repetit 2. ad Timo. 1. idē ad Titum. 1. habet huius rei gratia, Reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per ciuitates præsbyteros. Itē ad Hebr. 5. Nec quiſquam ſumat ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo tanquam Aaron. A Deo dixit, non à plebe, ut uult impius Lutherus. Aaron ſiquidem, non à plebe conſtitutus legitur, ſed à Deo, ut patet Exod. 28. Nec unquam auditum eſt in tota ſerie ſcripturarum ſacerdotes inter fideles aut plebis authoritate, aut conſenſu inſtitutos: & ethnici ſacerdotes ſuffragijs populi creabantur, tales erant

Gala. 1. *1. Thim. 4.* *2. Thim. 1.* *Exod. 28.*

& Pha

Phamonis ſacerdotes,ſed talis cōſecratio,qua le ſacerdotiū erat.Item.1.ad Timo.5.admonet Paulus,Manus citò nemini impoſueris.non ergo à plebe,ſed ab epiſcopo creabantur ſacer dotes.non ergo poteſtas eccleſiaſtica eſt primò,& immediatè in tota eccleſia,ſed in certis perſonis.Probatur ratione,Quia in poteſtate eccleſiaſtica continetur poteſtas conſecrandi ſacroſanctam euchariſtiam: ſed hæc poteſtas non eſt immediatè in communitate, cùm illa non detur ſine cōſecratione,nec poteſt eccleſia immediatè conſecrare. Et confirmatur, Poteſtas remittendi peccata in foro interiori & pœnitentiæ non eſt in eccleſia immediaté. Item eadem ratione poteſtas epiſcopalis eſſet immediatè in prouinciam epiſcopi. Conſequens nullus concedit.Nemo enim concedit, quòd totus populus unius prouinciæ habeat immediatè poteſtatem epiſcopalem,uel quòd ab illo deriuetur poteſtas in epiſcopum: ergo ſimiliter nec in tota eccleſia. Item cōfirmatur hæc ratio, In communitate domeſtica,id eſt in familia,poteſtas,& authoritas regendi non eſt immediatè penes familiam,ſed penes patrem familias:ſed epiſcopus eſt tanquam pater in eccleſia,quia eſt tanquam uir,uel maritus eius:ergo.Item arguit Caieta.Certum eſt, ut ſuprà diximus, quòd poteſtas eccleſiaſtica primò fuit in Chriſto domino totius eccleſię,

1.Timot. 5.

Caietanus.

tanquam in principe, non ſubdito eccleſiæ, nec dependens ab illa. ſed epiſcopus adhuc eſt caput & princeps eccleſiæ, eſt enim adhuc nobiſcum uſque ad conſummationem ſeculi, Matth. 28. Et iudex uiuorum & mortuorum. Actuum. 10. Et uiuit, & regnat Deus in ſecula ſeculorum, Apoca. 1. Et apprimè Paulus. 1. ad Corin. 15. de hoc regno Domini loquens dicit, Vnuſquiſque autem in ſuo ordine, primitiæ Chriſtus: deindę hi, qui ſunt Chriſti, qui in aduentum eius crediderunt: deinde finis, cum tradiderit regnum Deo & patri, cùm euacuauerit omnem principatum, & uirtutem, & poteſtatem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus eius. Contrà, Ad Chriſtum tãquam ad principem ſpectat ordinare de legato, & uicario ſuo, & ab ipſo deriuatur poteſtas eius, non ab eccleſia, quæ ex natura ſua non eſt domina in ordine ad ſpiritualia, ſed ſerua Chriſti, quia redempta eſt ab eo. Et ſic relinquitur, quòd ſicut princeps eccleſiæ non habet authoritatem ab eccleſia, ita nec uicarius eius. Item probatur quòd Chriſtus maneat adhuc caput eccleſiæ: quia aliâs non eſſet ſacerdos in ęternum. Non enim eſt ſacerdos niſi in eccleſia. Et Confirmatur hoc, Quia doctores, & ſancti non uocant ſummum Pontificem uicarium eccleſiæ, ſed uicarium Chriſti. Ita enim eſt uicarius Chriſti

Matt. 28
Act. 10
Apoc. 1
1. Corin. 15.

Christi successor Petri, sicut Petrus: Petrum aũt & alios Apostolos ecclesia uocat uicarios Dei: ut patet in præfatione, Vt eisdem rectori bus gubernetur, quos operis tui uoluisti esse uicarios. Et glo. super illud Mathæ. 16. Tu es Petrus, dicit Petrum fuisse uicarium Christi. *Matt. 16.* Item arguit Caieta. Signum apertum est hanc potestatem non residere immediatè, & primò apud ecclesiam, quòd ecclesia non potest sibi retinere, nec duobus, aut tribus committere: quòd tamen posset, si ius principatus esset apud illam: sicut posset respublica ad administrationem ciuilium, uel retinere sibi regimen uel creare Consules, uel Tribunos etiam supra potestatem regiam, sicut erant Ephori apud Lacedemonios, & Senatores supra prin cipem apud Venetos: quod tamen ecclesia nul lo modo posset, ut infrà ostendemus. Præterea non potest potestas committi alicui communitati, cuius magna pars non est capax illius, sed in ecclesia sunt complures, qui non sunt ca paces huius potestatis. ergo non est immediatè in ecclesia. Minor infrà probabitur de mulieribus, pueris, & nonnullis fortasse alijs. Item quando aliquid committitur immediatè alicui communitati, omnes illius commnitatis æqualiter se habent ad illam, ut patet in re publica seculari respectu ciuilis potestatis absolutè: sed non omnes æqualiter se habent in

ecclesia ad claues,ut constat,& statim disputa bo:ergo,&c.Vltimò,Potestas spiritualis,qualis erat in ueteri lege,non erat commissa toti plebi,sed solùm uni tribui,scilicet Leuiticæ, multo certè minus uidetur tam sublimem potestatem,qualis est euangelica,uulgatam toti plebi.

¶ Ad primum argumentum factum in principio quæstionis respondetur,negando consequentiam:& differentia,ac ratio est aperta.Ciuilis enim potestas,ut declaratum est, non se extendit nisi ad finem & effectum naturalem: & sic potestas illa cōmuniter à natura datur, omne autem naturale est commune,& primò committitur uel speciei, uel communitati,ut esse mortale homini. sed potestas ecclesiastica est supernaturalis, atque à Deo ad superiores data:nec respublica est domina respectu huius potestatis,sed serua,ut dictum est, & Christus est rex & dominus nō à communitate ipsa,sed à Deo:& ideo non oportet spectare quomodo se habeant particulares personæ ad totam communitatem.Licet enim in ordine ad naturalia communitas sit superior,& quilibet homo uelut subiectus,& inferior in ordine,tamen ad hanc potestatem totum pendet ex uoluntate & institutione Christi, qui fuit primus author huius potestatis. Et præterea respu.spiritualis habet regem Christum,

&potestas

&potestas in ecclesia est uicaria. Et si instes, quia respublica Christiana etiam in ordine ad spiritualia est unum corpus, ut patet ex Paulo ad Roma.12.&.1. Corin.12. sed in corpore naturali quicquid committitur parti principaliùs & primò, committitur toti, ut homo potius uidet quàm oculus, & potestas audiendi potius est hominis, quàm aurium: & sic de reliquis humanis uiribus. Et oculus potius est hominis, quàm suus. ergo similiter in corpore mystico ecclesiæ, potestas spiritualium singularium hominum prius erit in ecclesia tota. Respōdetur, quòd sicut Aristo. dicit, parabola, & analogia nō oportet nec potest per omnia esse similis: aliâs iam non parabola, sed ipsa eadem res esset. Et ideo ut dicit S. Tho. 3. parte, Licet corpus naturale, & mysticū multa habeant similia, nō tamē omnia, sed differunt non paucis, non solùm quantùm ad esse naturale, quia omnis potestas corporis naturalis oportet esse simul. Ecclesia* autem constat ex omnibus fidelibus ab Abel iusto, usque in finē seculi: sed multo magis quantū ad spiritualia. Vnus enim homo est capax gratiæ, & alterius formæ spiritualis, quæ non potest committi immediatè toti. itē pars naturalis est præcisè proter totū in corpore: in ecclesia singuli homines sunt propter Deum, & propter se solùm, nec bonū priuatum ordinatur ad bonum totius, saltem

Rom. 12. & 1. Corin. 12.

S. Tho.

præcisè, nec principaliter, ſicut nec gratia, nec fides, nec ſpes, nec aliæ formæ ſupernaturales ſunt immediatè in tota communitate: ſic nec poteſtas ſpiritualis, quæ eſt æquè, aut plus etiã ſupernaturalis. Ad confirmationem reſpondetur ex Caietano in apolo. c. 6. cõcedẽdo, quòd * in concilio eſt immediatè poteſtas eccleſiaſtica etiã ratione totius. Sic enim nomine concilii fiunt abſolutiones, & damnationes, & omnia decreta: ut etiam in primo concilio Apoſtolorũ, Actuum. 15. habetur, ſcilicet, Placuit nobis collectis in unum, & uiſum eſt Spiritui ſancto & nobis. Et ſic eſt in tota ſynodo quaſi una poteſtas. & ideo etiam reclamantibus aliquibus ex concilio, tamen nomine totius cõcilii decernitur, & dicitur totum concilium facere: ſed hanc poteſtatem non habẽt, quia repreſentẽt totam eccleſiam uniuerſalẽ, ut imaginãtur alii, nec ex cõmiſsione Chriſti facta immediatè, uel toti eccleſię, uel cõcilio, ſed ſolùm quia eſt unio & congregatio ex poteſtatibus eccleſiaticis. Et probatur, Reſpublica circa temporalia poteſt adminiſtrare ſe ſuo arbitrio: & ideo nihil obſtat, quin poteſtas ciuilis ſit apud eam: ſed circa ſpiritualia non ſuo arbitrio, ſed Chriſti gubernãda eſt. In ſumma, Poteſtas ciuilis non eſt niſi licentia, & poſſe licitè, poteſtas autem eccleſiaſtica dicit efficaciam ad ſpiritualia: dico inquam, quòd illam

Act. 15.

poteſtatem

poteſtatem non habent qui in concilio congregãtur, quia reputent eccleſiam totam uniuerſalem, ut falſò alii imaginantur, nec ex cõmiſsione Chriſti facta immediatè toti eccleſiæ, uel concilio, ſed ſolùm quia eſt unio, uel congregatio ex poteſtatibus eccleſiaſticis, & à ſingulis deriuatur ad totum. & ideò nihil poſſet totum concilium, quod non poſſent Patres per ſe ſinguli ſecũdum ſuam poteſtatem: unde hęc poteſtas non eſt in concilio immediatè iure diuino, ſed ex uoluntate Pręlatorũ, qui uolunt ex ſeipſis unam authoritatem, & uelut unum corpus conſtituere. Imò non ſolùm in ſynodo uniuerſali, ſed etiam in prouinciali, uel etiã totius Oriẽtis: ſicut cũ omnes cõueniunt ad celebrandum illud cõcilium, eſſet etiam una authoritas in tota illa congregatione ratione ſuæ totalitatis. Sequitur ſiquidem, quòd dato, quòd omnes epiſcopi eſſent ęquales, id eſt, quòd nullus eſſet ſuperior alio: tamẽ decreta concilii obligarẽt omnes, nec poſſent reſcindi ab aliquo illorum: & tamen notũ eſt, quòd non imaginantur etiam aduerſarii, ꝙ illi habent poteſtatem à tota plebe prouinciarum ſuarum, nec quòd ſit etiam aliqua poteſtas eccleſiatica immediatè in tota una prouincia, quia eadem ratione ponetur in tota una parochia: quod omnino eſſet abſurdum ſentire uel dicere profectó. Ergo ita ſe habet totũ concilium

concilium uniuersale ad ecclesiam uniuersalē, sicut concilium prouinciale ad prouinciam:& fictitium omnino est aliud imaginari. Est itaque solùm potestas immediatè in toto concilio ex uoluntate prælatorum: qui instituunt unam potestatem,& authoritatem, cui etiam seipsos subiiciunt,sicut partes toti: hoc enim significat,quòd uolunt congregare conciliū, quòd uolunt stare decretis eius. Ad secundam cōfirmationem respondetur primò, Hoc solùm inuenitur in modernis conciliis, ut Basiliensi,Constantiensi, non autem in antiquis. Nec mirū est, si in modo loquendi erratū sit. Secūdò dico ut suprà,Quòd reputātur nō tāquā uicarii,uel legati,sed tanquā patres & pastores,& tutores ecclesię.Ex quo sequitur cōtra sentētiam,uel imaginationem aliquorum scholasticorum, quòd si casu omnes episcopi Christianitatis conuenirent in unum locum non animo celebrandi concilium, nulla esset immediatè potestas ecclesiastica in tota illa multitudine. Non enim locus,aut corporalis congregatio dat eis illam potestatem, sed uoluntas eorum.Vnde si nulla erat potestas in omnibus simul,cū essent in suis prouinciis,nec etiam est cū sunt in eodem loco,& in eodē tēplo:aliâs eadem ratione si episcopi unius regni conuenirent ad curiam causa uisitandi Regem,iam esset ibi cōcilium Et si obiicias,quia

iam hoc eſt determinare, quòd cõcilium non ſit ſupra papam, contra determinationem Pariſienſium(ſi enim nulla eſt poteſtas in concilio niſi deriuata à patribus, ſequitur manifeſtè nõ eſſe maioris poteſtatis quã papa) reſpõdetur primò, In præſentia nihil conſtitui diſputare de illa odioſa comparatione papæ & concilii. Secundò, ea quæ dicta ſunt, non pugnant cum aliqua ſententia illorum circa illam congregationem. undecunque enim cõcilium habeat poteſtatem, & ſi deriuetur ab ipſis prælatis: poteſt teneri quòd eſt maior in toto concilio, quàm in papa, ſicut in concilio prouinciali, quàm in quocũque prælato concilii. Si hoc non placet, poſſet teneri, quòd poteſtas in cõcilio eſt immediatè à Deo, ſed non quia tenet locum totius eccleſiæ uniuerſalis, ſed quia eſt unio ex omnibus prælatis eccleſiæ, etiam ſi omnes alii Chriſtiani diſſentirẽt. Et adhuc etiã cum iſta opinione ſtat utraque ſentẽtia de cõparatione papæ & concilii. Ad ſecundum argumentum principale diſputaturus ſum paulo pòſt, ad quẽ ſpectat electio ſummi Pontificis. Sed in præſentia primò nego, quòd Cardinales nomine eccleſiæ uniuerſalis eligant, ſed ex ordinatione eccleſiaſtica, uel ſummi Pontificis, ut poteſtea dicam. Secũdò dico, quòd dato, quòd ad uniuerſalem eccleſiam ſpectet electio, non ualet conſequentia, ergo in eccleſia eſt

est potestas, uel authoritas ecclesiastica immediatè. Antecedens est notum in iure, quòd nõ oportet ut electores habeant authoritatem ad quem eligunt, sicut patet de electionibus Imperatoris: imò electores abbatum nullam habent authoritatem, uel dignitatem, si habent authoritatẽ, & potestatem applicandi dignitatem illi. Ad tertium argumentum respõdetur ex domino Caietano. in Apolo.c.2. ad cuius euidẽtiã inquirendum est quid nomine ecclesiæ intelligatur in illo loco, Dic ecclesiæ: & cùm sit sermo de ecclesia, ad quam spectat audire, & iudicare, oportet ut ecclesia accipiatur, uel pro ecclesia uniuersali, uel pro ecclesia uniuersaliter, id est pro omni ecclesia, uel pro aliqua particulari ecclesia, uel indistinctè pro qualibet ecclesia. Dico ergo primò, quòd non potest accipi solũ pro ecclesia uniuersali: quia clarum est, quòd ad corrigendum fratrem nõ oportet me ire ad concilium uniuersale. Item etiam, quia cùm eadem uerba dixerit beato Petro, sicut ecclesiæ: scilicet, Quodcunque ligaueris super terram, &c. negari non potest, quin etiam Petrus habeat illam potestatem, quam dicunt datam ecclesiæ: ergo non solùm potest intelligi ecclesia uniuersalis. Et per idẽ patet, quòd non intelligitur de aliqua ecclesia particulari, puta Mediolanensi, quia nõ oportet nos recurrere ad illam ad correctionem fratris

tris nec etiã de omni collectione propter ecclesiæ admonitionem. Restat ergo quòd accipiatur pro ecclesia indistinctè, seu indefinitè: ita quòd ecclesiæ datum est iudicium fratris, non determinando hanc uel illam: & quoniã actor sequitur forum rei, determinatur ad ecclesiam fratris peccantis siue propria, siue cõmuni, & superiori: & ille est apert⁹ sensus illius præcepti. Sed dubiũ est, quid significetur nomine ecclesiæ in illo loco: & breuiter dico, ꝙ potest intelligi cõuocatio, seu collectio fidelium. Sed dicũt aduersarii, quòd hoc loco ecclesia significat communitatem fidelium, non in seipsis, sed in prælatis eorũ, siue papa intersit siue nõ. Sed ꝙ ille nõ sit sensus literalis, ostẽditur, quia utrobique oportet sumi eodem modo respectu cuiuscũque particularis. Certũ est autẽ, quòd si peccator sit de ecclesia Mediolanensi, si ad correctionem ipsius procedendũ est, non oportet dicere ecclesiæ Mediolanensi, id est, communitati Mediolanensium, siue episcopus sit, siue non. Vnde dico, quòd licet ex ui uocabuli ecclesiæ non aliud intelligatur nisi communitas fidelium, tamen ex uerbis sequentibus, Si ecclesiam nõ audierit, &, Quæcunque solueritis super terram, &c. cõstat accipiendum esse pro ecclesia habente authoritatem. Et cùm hęc non sit sine prælato, constat intelligi non posse ecclesiam pro aliqua con-

gregatione

gregatiõe ſine prælato,ſed clauditur ipſe prælatus: quod & aliter probatur. Nam ſi in nomine eccleſiæ non includitur prælatus illius, oportet alterum duorum, uel quòd eccleſia particularis habet poteſtatem iuriſdictionis etiam inuito epiſcopo,uel quòd nomine eccleſiæ non intelligitur ipſa communitas. Certum eſt enim quòd eccleſia, de qua dicitur, Dic eccleſiæ, habet poteſtatem excommunicandi:& certè ita eſt, quòd nomine eccleſiæ in illo loco intelligitur prælatus,qui eſt caput eccleſiæ.hoc enim eſt dicere eccleſiæ,ſicut iudicium epiſcopi dicitur iudicium eccleſiæ: & excommunicatus ab epiſcopo dicitur excommunicatus ab eccleſia.Dictum eſt autem, Dic eccleſiæ, & non epiſcopo, quia intelligitur, quòd dicitur dici epiſcopo,non tanquam priuato,ſed in foro publico.& ideo dicitur,in foro,& iudicio eccleſiæ.& hoc apertè manifeſtatur:quia uſus illius præcepti in eccleſia talis eſt ut dicatur peccatum fratris prælato, & tunc intelligimus dixiſſe eccleſiæ. Dixit autem, Amen dico uobis, quodcunque ſolueritis, &c.in plurali numero,uel quia iudicium eccleſiæ licet fiat authoritate unius prælati,tamen non debet fieri niſi per multos:uel ſimpliciter quia erant futuri multi prælati,& multæ eccleſiæ.Dico præterea cum Caietano,quòd in loco Matth.17.nulla poteſtas uidetur data.Nam *Matt.17.*

ex illo

ex illo, Dic ecclesiæ, non datur aliqua potestas. sed præcipitur denuntiatio: per illa uerò, Si ecclesia non audierit, sit tibi tanquã ethnicus & publicanus, præcipitur euitatio: per illa uero uerba, Quæcunque solueritis, &c. patet nullam dari authoritatem, quia per eadem uerba dictum est Petro, Quodcunque solueritis, &c. Matth. 16. etiam non est data ei aliqua potestas, sed postea Iohan. ultimo, Pasce oues meas. Sed significatur solùm quantæ efficaciæ esset futura sententia ecclesiæ, quam illic non dat, sed solùm uel permittit, uel supponit, & demum ad ueritatem illorum non oportet quòd ecclesia habeat immediatè authoritatem à Christo, sed satis est, quòd habeat à suo prælato, uel prælatis congregatis, uel ab ipso papa. adhuc enim ecclesia haberet potestatem, & quilibet teneretur audire ecclesiam: ergo frustra comminiscitur hanc potestatem. Ex omnibus sic patet, quòd ex eo loco, Matth. 18. nullo modo habeatur, quòd sit aliqua authoritas iure diuino immediatè nec in ecclesia uniuersali, nec etiam in concilio, quamuis hoc secundum possit probabiliter dici in sensu suprà explicato. Hunc locum prolixiùs tractaui: quia aduersarii nihil aliud ex scripturis afferunt ad probandum quòd iure diuino sit authoritas in ecclesia uniuersali immediatè, & in concilio. Addit Caieta. quòd in

Matth. 16

Matth. 18.

i die

die Cœne fuit institutum sacramentum ordinis,& per consequens quando Dominus dixit ea uerba Matth.18.nõ erat potestas episcoporum,nec presbyterorum,& per cõsequẽs non dedit tunc potestatem concilii,quod con stat ex episcopis & presbyteris. Ad quartũ nõ est opus multis, & primùm potiùs alii prælati solent dici ministri ecclesiæ,quã papa:& certũ est,quòd non dicuntur ministri ecclesiæ,quia acceperint authoritatẽ ab ecclesia uniuersali: sed uel quia ministrant ecclesiæ uel in ecclesia: uel quia à principe ecclesiæ sunt instituti. Et clarum est, quòd etiam si nihil authoritatis ponatur in ecclesia uniuersali, nihilominus di cerentur ministri ecclesiæ.Cæterùm quòd po tiùs debeant dici omnes tam papa quàm alii prælati ministri Christi quàm ecclesiæ, patet
2.Cor.2. ex Paulo,Si qd donaui,in Christi, &c.2.Cor. 2.& alibi. Sic nos existimet homo, ut mini-
1.Cor.4. stros Christi.1.Corin.4.Omnis potestas spiri tualis & ecclesiastica est quoddã donum Dei, & pure supernaturale.Sicut ergo alia dona, ut gratia, charitas, fides, & prophetia non data sunt primò ecclesiæ, sed primò conueniunt particularibus personis,& est fides in ecclesia, quia aliqui particulares credunt:ita etiam potestas ecclesiastica data est certis personis primò,& per illos conuenit ecclesiæ. & omnino est commentum sophisticum,imaginari pote-
statem

ſtatem eccleſiaſticam in communitate, qua nunquam eſſet uſura, ſed omnia geruntur, & ſemper geſta ſunt per prælatos qui deriuati ſunt ab Apoſtolis, ſicut re uera ſi à natura eſſent principes in republica ciuili, & omnes magiſtratus ſufficiētes ad gubernationem reipub. profectò fruſtra ſomniaremus poteſtatē ciuilem in republica immediatè.

SECVNDA QVAESTIO PRINcipalis, *An poteſtas eccleſiaſtica ſit Chriſtianis.*

SVMMA.

1 *Chriſtiani omnes, quòd nec ſint ſacerdotes, nec omnes æquales, ſed quòd ſit ordo in eccleſia, & gradus eccleſiaſticæ poteſtatis.*

2 *Chriſtiani an ſint aliqui, quibus conuenire non poßit poteſtas eccleſiaſtica.*

3 *Mulieres, quòd nec ſacerdotes eſſe poßint, nec aliquē ordinem aut poteſtatem eccleſiaſticam habere, quæ ſit de iure diuino.*

4 *Abbatiſſæ, & aliæ monaſteriorum & uirginum matres, quòd nullam habeant poteſtatem nec iuriſdictionem ſpiritualem.*

5 *Monachæ an non teneantur obedire Abbatiſſæ.*

6 *Iure diuino quòd nullus alius de numero Chriſtianorum præter fœminas excluditur à poteſtate eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis.*

7 *Poteſtas eccleſiaſtica ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis: quòd tota fuerit in Petro Apoſtolo.*

8 *Apoſtoli omnes an habuerint poteſtatē immediate à*

Christo, an solus Petrus à Christo, & alij à Petro.

9 Potestatem omnem, quam Apostoli habuerunt, quòd receperint immediatè à Christo, probatur.

10 Apostoli, an æqualem acceperint cum Petro potestatem.

11 Petrus, quòd inter Apostolos omnes fuerit authoritate, & potestate primus & princeps, cum summa supra totam ecclesiam potestate.

12 Potestatē ecclesiasticam aliquam, quòd nullus alius à Christo uideatur accepiße, præter sacros Apostolos.

13 Potestas ecclesiastica quòd non solùm fuerit in Apostolis, sed etiam in alijs.

14 Potestas omnis ordinis & iurisdictionis, quæ priùs erat in Christi Apostolis, quòd illis defunctis perseuerauerit in ecclesia, probatur.

15 Gradus ecclesiæ, quòd perseueraturi sint in ecclesia usque ad ultimum iudicium, & mortuorum resurrectionem.

16 Potestas ordinis in ecclesia, quòd tota deriuata sit, & pendeat immediatè ab episcopis.

17 Petro Apostolorum principe defuncto, quòd aliquis ei successerit cum simili & authoritate, & potestate iurisdictionis in totum orbem.

18 Petro mortuo, quòd ecclesia habeat potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si petrus nihil de hoc prius constituisset.

19 Electio summi Pontificis ad quem spectaret cardinalibus deficientibus, negligentibus, aut perniciosè inter se dißidentibus.

20 Electio summi Pontificis deficientibus cardinalibus, &c. quòd non uideatur spectare ad totum clerum.

21 Sedes apostolica in quocunque casu uacaret, manendo

in solo

in solo iure diuino, ad quem spectaret electio.

22 *Petrus beatus, quòd uel solus, uel cum alijs apostolis potuerit constiture formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor.*

23 *Petrus beatus, quòd potuerit eligere, & designare successorem, qui, eo defuncto, sine alia electione esset summus Pontifex.*

24 *Eligendi summum Pontificem ratio, quæ nunc seruatur in ecclesia, quòd non sit de iure diuino.*

25 *Eligendi summum Pontificem ratio, quòd sit ex constitutione, & authoritate ecclesiæ, aut summorum Pontificum, quæ eadem est, & eadem authoritate mutari posset.*

26 *Apostolis alijs quòd successerit nemo cum æquali potestate & authoritate iurisdictionis.*

27 *Apostolorum aliorum quilibet à Petro, quòd potuerit relinquere successorem, licet non uniuersalem, saltem in quacunque prouincia uoluisset, qui esset uerus episcopus illius prouinciæ.*

28 *Apostoli, quòd non solùm potuerunt relinquere sibi successores, sed etiam quilibet successorum eorum potuerit similiter sibi relinquere successorem.*

29 *Episcopus quilibet, quòd in sua prouincia potuit condere legem, ut præsbyteri eligerent episcopum, uel aliam formam institutionis dare, etiam sede Petri inconsulta.*

30 *Petri successores, quòd potuerunt, & possunt pro suo arbitrio episcopos creare in singulis prouincijs, & quascunque leges de hac re priùs latas tollere, & nouas condere, prouincias distinguere, & omnia ad hoc spectantia pro suo iudicio, & potestate facere.*

PRIVSQVAM ueniamus ad solidam & germanam ueritatem, oportet ut adulterinas, & falsas sententias excludamus: quod ut commodius fiat, rursus propono quæstionem, An potestas ecclesiastica sit in omnibus aut singulis Christianis. In cuius quæstionis definitione licet omnes catholici authores satis conueniant, tamen neoterici hæretici incredibili arrogantia à tota ecclesia receptę sententiæ aduersantur, asserentes, & contendentes omnes, Christianos ex æquo esse sacerdotes, nec esse aliquos gradus ecclesiastici ordinis in ecclesia. Nec tamen multis aut rationibus aut testimoniis hoc probare laborant, sed suo more, uno, aut altero scripturarũ loco in suam sententiam detorto, mordicus hæresim suam retinent, & factionem propugnant. Sed uerba imprudentissimi in primis Lutheri ascribere satius est, in libro primo de abroganda missa priuata. ita dicit, Nos omnes eodẽ quo Christus, sacerdotes sacerdotio sumus, qui Christiani filii Christi summi sacerdotis sumus: nec ex ullo Scripturæ sanctæ testimonio id habetur, ꝙ sacerdotes rasi & uncti aliqui in nouo testamento dicantur distincti à laicis. & paulo pòst, Stat irrefragabilis sentẽtia, sacerdotes uisibiles, & à laicis diuersos in nouo testamẽto nullos esse, qui autem sunt, sine testimonio scripturarum & sine uocatione Dei sunt: hoc

hoc autem quid est aliud, quã ex diabolo esse? Et alibi dicit, ꝙ puer, & mulier, & qlibet Christianus absoluere pôt à peccatis. adducit illud. 1.Pe.2. Vos autẽ genus electũ, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquis. &c. Et eodẽ loco, Et ipsi tanquã lapides uiui superædificamini domus spiritualis, in sacerdotiũ sanctũ. Constat autẽ Petrũ loqui generaliter omnib⁹ fidelibus, & non solis ordinatis in sacerdotes. Item Ioh. in Apoc. c. 5. Fecisti nos Deo nostro regnũ & sacerdotes. & Apoc. 20. Sed erũt sacerdotes Dei & Christi eius. Quæ omnia uult dicta esse de õnib⁹ Christianis. Itẽ illud. Matth. 18. Quodcunq; solueritis super terrã, &c. generalissimè affirmat dictũ esse oĩb⁹ Christianis.

¶ Cõtra omnes hæreticos pono cõclusionẽ, Nõ omnes Christiani sunt sacerdotes eo modo, quo sunt sacerdotes ab ecclesia ordinati, id est cũ potestate consecrandi eucharistiam, & absoluẽdi à peccatis. Vel ponatur sub aliis uerbis sic, Nec * omnes Christiani sunt sacerdotes, nec ões sunt æquales, sed est ordo in ecclesia, & grad⁹ ecclesiasticæ potestatis. Hãc quæstionẽ totãq; hanc disputationẽ, quàm potero paucis absoluã. Postquã enim nulla cũ catholicis nobis cõcertatio est, sed solũ cũ hæreticis, nihil operæpretiũ facturũ me puto, si religiosam, & piam prorsus concionem hoc argumẽto diuti⁹ retinuero. Et alioqui clarissimi uiri,

Rofenfis epifcopus,& Iodocus Clitoueus de hoc capite aduerfus Lutherum doctifsimè & difertifsimè fcripferunt,quos fcio uobis familiares effe.Probo igitur conclufionem totam
Roma.12. fimul.Primò Paul.ad Roma.12. totam ecclefiam quafi quoddam corpus myfticum effe dicit,quòd uariis organis & membris fit compofitum.Sicut in uno,inquit, corpore multa funt membra,omnia autem membra non eundem actum habent,ita multi unum corpus fumus in Chrifto, finguli autem alter alterius membra: habentes autem donationes fecundum gratiam,quæ data eft nobis, differentes,
1. Corin. 12. &.1.Cor.12.Si corpus unum eft,& mēbra habet multa, omnia autem membra corporis cum fint multa,unum tamen corpus funt:ita & Chriftus & corpus nō eft unum mēbrum, fed multa. Si dixerit pes, quoniam non fum manus,non fum de corpore, non ideo non eft de corpore?fi totum corpus oculus,ubi auditus?fi totum auditus, ubi odoratus? nunc autem pofuit Deus membra unumquodque ficut uoluit.quòd fi effent omnia unum membrum,ubi copus?nunc autem multa quidem membra,unum autem corpus.Et in principio illius.c. Diuifiones gratiarum funt,idem autem Spiritus, & diuifiones miniftrationum funt,idem autem Dominus,& diuifiones operationum funt,idem uerò Deus,&c.Rogo,&

appello

appello religiosas,& pias aures, si omnes in ecclesia æquales sunt, quo modo fecit Deus, ut Paulus dicit uaria membra, manus, pedes, oculos, aures, in corpore ecclesiæ? omnes sumus oculi Luthero, ubi ergo pedes? aut quomodo erit uerum, quod Paulus in eadem epistola & cap. subiungit, Non potest autem dicere oculus manui, Opera tua non indigeo: aut iterum caput pedibus, Non estis mihi necessarii? Certè si Lutherum audiamus, pedes poterunt dicere capiti, Nō es nobis necessarium. sic enim ipse docet, pedes hoc est plebem, sic non indigere capite, hoc est sacerdote, sed omnes eos esse sacerdotes. Item in eodem loco Paulus, Et quosdam quidem posuit Deus in ecclesia, primò Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores: & alios item gradus ecclesiæ recenset, ubi omnino uidetur sanctus Apostolus ex instituto uelle elidere arrogantiam eorum, qui omnes in ecclesia æquare uolebant: uel rursus superbiam reprimere aliquorum, qui in altiore gradu constituti, inferiores cōtemnebant: aut certè plebem admonere, ne se eo minus in corpore Christi cōtentos reputarēt, quòd inter gradus ecclesiasticos non censerentur. In eandem sententiam scribit ad Ephes. 4. Et ipse dedit quosdā quidē Apostolos, alios autē Prophetas, alios uerò Euāgelistas, alios aūt Pastores, & Doctores, ad cōsummationē sanctorū, Ephes. 4.

 in opus

in opus ministerii in ædificationem corporis
Apoc.21. Christi.Iohan.itē Apoc.21.Ego Iohānes uidi sanctā ciuitatē,nouam, descendentē de cęlo,à Deo paratam,sicut spōsam ornatam uiro suo. Qua ratione erit ecclesia ciuitas, in qua nulli sint magistratus,nulli moderatores, & nullus ordo ciuiū,sed æqualitas, uel cōfusio potius, & turba pro suo cuiusq; arbitrio & libidine agentium? Nec enim est ciuitas, ut Orator ait, quæcunque in unum locum quorumcunque hominum multitudo consistit. Idem Aposto.
1. Timoth.5. 1.Timot.5.ut nemini citò manus imponeret:
1.Timoth.4. certè ut sacerdotem consecraret.Idē 1.Timo. 4.Noli negligere gratiam quæ in te est,quæ data est tibi per prophetiam cū impositione ma-
2. Timoth.1. nuum presbyteri.Et 2.Timoth.1.Vt resuscites gratiam,quæ est in te, per impositionem manuum mearū. Titum præterea admonet c.1.ut constituat per ciuitates presbyteros. In Actibus Apostolorum de Paulo,& eius collegis legitur constituisse per diuersas ecclesias pre-
Act.20. sbyteros.Actuum 20.Paulus ad presbyteros Asiæ Miletum accersitos. Vos, inquit, posuit Spiritus sanctus episcopos regere ecclesiā Dei.
1.Corin.3. Certè ipse Apostolus Paulus 1.ad Corinth. 3. apertè distinguit plebem à sacerdotibus. Dei enim sumus, inquit, adiutores, Dei agricultura estis. Sed uideo uobis ingratam esse orationem hanc sanè, in qua in re nō dubia utar-
argumen

argumentis non neceſſariis:relinquam enim primam hanc concluſionem tanquam certam, non omnes Chriſtianos eſſe æquales in poteſtate eccleſiaſtica. Certè Tertullianus, cuius authoritas, quod ad antiquitates ſpectat grauiſsima eſt, de præſcriptionibus hæreticorum execratur, non ſolùm quòd noui hęretici dicunt omnes Chriſtianos eſſe ex æquo ſacerdotes, ſed ordinationes tam incertas. Ordinationes (inquit) eorum leues, temerariæ, inconſtantes: itaque alius hodie epiſcopus, cras alius, hodie diaconus, qui cras lector, hodie preſbyter, qui cras laicus: nam apud eos laicis ſacerdotalia munera iniunguntur.

2 ¶ Sed ex hac quæſtione emergere uidetur dubium non contemnendum, An* ſint aliqui Chriſtiani, quibus conuenire non poſsit poteſtas eccleſiaſtica. Et primò quidem dubitatur de mulieribus, an ſint capaces eccleſiaſtici ordinis, & poteſtatis. Et quidem uideri poſsit, quòd ſint, ex eo quòd Paul. ad Gala. 3. dicit. quòd non eſt Iudæus nec Græcus, non eſt ſeruus, nec liber, non eſt maſculus, nec fœmina in Chriſto Ieſu. quare nó uidetur quòd ad miniſtrandum Chriſto in ordine eccleſiaſtico fœminæ reiici debeant in lege Chriſti. Item prophetia eſt (ut uidetur) tantæ dignitatis, ſicut poteſtas eccleſiaſtica, quæ *Gala.3.*

tamen mulieribus aliquando communicatur, ut patet de Deborah, ut patet 4. Regum.

¶ Hoc nõ obstãte pono cõclusionẽ, Mulieres * nec sacerdotes esse possunt, nec aliquem ordinem, aut potestatem ecclesiasticam habere, quæ quidem sit de iure diuino. Hanc conclusionem uideo placere omnibus authoribus, atque adeò, quanquam defendi contrarium non absurdè fortasse pòsit, tamen ne more iureconsultorum nouas conclusiones afferamus, ex sententia doctorum probo hanc conclusionem. Primò, Nam ordines, & potestates ecclesiasticæ omnes ordinantur (ut latè à nobis disputatum est) ad gubernationem populi, & directionem in finem spiritualem, sed ex sacris literis hæc non possunt conuenire mulieri. unde. 1. Corin. 14. Mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse: si quid autem uolunt discere, domi uiros suos interrogent, turpe enim est mulieri loqui in ecclesia. Et ne quis putet hoc esse Pauli præceptum, & non iure diuino, adiunxit, Si quis uidetur propheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scribo uerbis, quia Domini sunt mandata. Et. 1. ad Timo. 2. Mulier in silentio discat cum omni subiectione, docere autem mulieri non permitto, nec dominari in uirum, sed esse in silentio. Ita etiam fuit constitutum in concilio Carthagi-

1. Corin. 14.

1. Timot. 2.

nensi,

nẽsi,ut refert 23 dist.c.mulieres.& Ambrosius est in eadẽ sentẽtia.ut 33. quæstiõe 5.c.mulieres.Philosophus.1.Ethicorũ dicit,corruptionẽ esse reipu. ut principatus & administratio ad fœminã deueniãt.Itẽ dominus nullã potestatẽ legitur cõmisisse mulieri,etiam sanctissimę,simul & sapiẽtissimę matri,ut patet in cœna,& post resurrectionem. Item nõ cõmittitur eis,ut præsint uiris, sed cõtrà, ut sint subiectæ.Vnde Gen.3.Sub uiri potestate erit. Et quod profectò me plus mouet est, quòd in tam longa annorum serie,in tanta copia optimarum, & sapientissimarum fœminarum, nunquam ecclesia tentauit ad potestatem aut ministeriũ ecclesiasticũ aliquã assumere.Hoc autem magnũ argumẽtum apud me & in hac, & similibus causis est,ꝙ nũquã factũ est,cùm fuerit magna occasio & copia faciẽdi, putem ideo non esse factũ, quod fieri nec licuerit nec potuerit. Itaque sic puto nec licere quidem fœminam quocunque diuino ordine sacrare:quod si secus actũ sit, nihil omnino agi:sed tamen etiam si hoc uerum sit, dubitari tamen potest,an mulieres,quæ in monasteriis uirginibus præficiuntur, aliquam potestatem ecclesiasticam habeant, saltem iurisdictionis, si ordinis habere non possunt, qualem Abbatissæ usurpant, ferentes leges & præcepta ad formam & morem episcoporum.Respondeo, Gen.3.

Nec

Nec de hac quæstione magnam uideo controuersiam inter theologos. Nam de iureconsultis uideant ipsi quid sentiant. Itaque ex sententia S. Tho. & meliorum theologorum pono
4 cōclusionem, Abbatissæ, * & aliæ matres monasteriorum, & uirginum nullam habent potestatem spiritualem, nec iurisdictionem spiritualem. Probatur, Quia tota potestas spiritualis ortum habet à clauibus, mulier autem non potest habere claues, quia sunt propriè sacerdotum: ergo nec iurisdictionē spiritualem. Et licet aliqui habeant iurisdictionem spiritualem, qui non sunt sacerdotes, nec habent claues, nullus tamen habet iurisdictionem spiritualem, qui non sit capax & sacerdotii, & clauium. Et confirmatur hoc, Nam nō sunt peioris conditionis religiosi professi, qui tamen nō sunt clerici quantùm ad hoc, quàm religiosæ fœminæ: sed religioso non clerico, ut omnes dicunt doctores, non potest committi iurisdictio spiritualis: ergo multo minus fœminæ cuicunque. Item non potest absoluere: ergo nec ligare. Certè non ad eandem spectat potestatem. Itē quicūque habet iurisdictionē extra forum pœnitētiæ, potest excōmunicare: omnis enim iudex habet uim coactiuam: fœmina hoc non potest: ergo. Itē non habet sciētiam spiritualem, nec ad eam spectat habere: ergo non potest iudicare de spiritualibus. Esset enim

enim periculosissimũ cõmittere salutẽ spiritua lem animarũ ei, qui iudicare nõ possit quid expediat, aut noceat animarũ incolumitati. Ex quo sequitur, ꝙ tales Abbatissæ nõ possunt aliquid mãdare in forma præcepti, putà in uirtute Spiritus sancti, & sanctæ obedientiæ, & sub præcepto: nec si faciat, tenet factum, ita quòd obliget tanquã præceptum episcopi, aut Abbatis, aut Prioris. Esset enim absurdũ cõmittere huiusmodi potestatem, quę magnam eruditionem exigit, ad discernendum quæ materia sit digna tali censura, uel qualis sit huiusmodi obligatio, imò nec intelligere posset an quis transgressus esset huiusmodi præceptum.

¶ Et si quærat quis fortasse, an non monachæ tenentur obedire Abbatissæ? Dico ꝙ tenẽtur primò, quia tenentur seruare regulam suã, ubi continetur obedientia Abbatissæ. Secũdò dico, quòd tenentur præceptis eius ad modum, quo filiæ, uel filii tenentur obedire patri: peccant enim trãsgressores præceptorũ patris, nec tamẽ pater habet iurisdictionẽ spiritualem: & tandem tenentur obedire Abbatissæ, sicut tenent̃ ad alia statuta suæ regulæ, ubi nõ est spiritualis ꝓceptio. Vel dico, ꝙ absolutè nolle obedire Abbatissæ, est mortale: sed Abbatissa non põt facere noua præcepta. Hæc autẽ oĩa dicta sunt ratione iuris positiui, non diuini: quãuis enim mulier iure diuino no possit habere, uel ordi

ordinem,uel dignitatem ſpiritualem, & iuriſ-
dictionem, poſſet tamen habere poteſtatem
aliquam iuriſdictionis ſpiritualis,ſicut & laici
poſſent,niſi iura prohiberent:iura autem non
plus concedunt in hac parte Abbatiſſę, quàm
laicis.
6 ¶Vltima concluſio circa hāc materiam, Nul-
lus * alius de numero Chriſtianorum, præter
fœminas, excluditur diuino iure à poteſtate
eccleſiaſtica,ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis.
Vnde dico cum doctoribus,quòd etiam puer
poteſt fieri ſacerdos,& amentes,& in uniuer-
ſim omnes Chriſtiani. Et differentiam aſsi-
gnant doctores,quia illi peruenire poſſunt ad
ſtatum,ubi poſsint commodè exercere pote-
ſtatem. eſt enim impedimentum contingens,
ſecus in fœminis.Doctores tamen excludunt
pueros à conſecratione epiſcopali iure diui-
nō,ita, ut ſi puer conſecretur in epiſcopum,
cōnſecratio non teneat,ſed certè nō adeò gra-
ui ratione permoti. Atque adeò ſi concedi-
mus poſſe in ſacerdotem conſecrari,non ſatis
uideo quid obſtet,quomin⁹ & epiſcopus poſ-
ſit ordinari,ſed in medium hoc relinqui po-
teſt,nec quicquā habeo certi aſſerere.
¶Diximus hactenus,in quibus nō ſit,aut eſſe
nō poſsit eccleſiaſtica poteſtas.Reſtat ut iā di-
camus in quib⁹ inueniat̃ huiuſmodi poteſtas.
Et ut ad originē ſuā totā rē reuocemus, ſit pri
ma

ma cõclusio, Tota potestas ecclesiastica et ordinis & iurisdictionis fuit in Petro Apostolo. Hæc cõclusio nota est ex Euãgelio Mat.16. Tibi dabo claues regni cælorũ, & super hãc petrã ædificabo ecclesiam meam. Et Iohan. ultimo, Pasce oues meas. In ominibus Apostolis fuit potestas ecclesiastica ordinis, & iurisdictionis. Hæc etiam nota est. Dictum est enim omnibus simul, Hoc facite in meam commemorationẽ: et, Quorũ remiseritis peccata. & Quodcũque solueritis, &c. Luc.22. Mat.18. Ioh.20. Sed est circa quæstionem hanc primũ dubiũ, *An omnes Apostoli habuerint potestatẽ immediatè à Christo, an solus Petrus à Christo, & alii à Petro. Et de potestate quidem ordinis, de qua minus dubitãdum uidebatur, non omnino uidetur esse certum. Nam & Iacobus ordinatus fuit episcopus Hirosolymitanus post ascensionem Domini à Petro, Iacobo, & Iohanne, ut habetur in c. porrò. d. 66. & Paulus, ac Barnabas ordinati etiam ab aliis fuerũt. legitur enim. Actuum.13. Segregate mihi Paulum & Barnabam. Et subiungitur, Imponentes illis manus, dimiserunt. ubi glo. in modum ordinatorum. & tamen non est dubitandum, quin Paulus tantam potestatem acceperit à Christo, quantam alii Apostoli acceperunt. Non enim certum uidetur, quòd omnes Apostoli habuerint totam potestatem ordinis à

Matth. 16. *Iohã. ultimo* *Luc. 22.* *Mat. 18.* *Iohan. 20.* *Actuum. 13.*

k Christo,

Christo, quanquã de hac potestate satis docto res conueniũt. Sed de potestate iurisdictionis bona pars Christianorũ, & quidẽ grauissimorũ, contendunt, solum Petrũ habuisse à Christo eã potestatẽ, cæteros autẽ omnes à Petro. Quod probant primò magnorũ quidẽ uirorũ authoritate, ut Anacleti, Cypriani, Aug. Leonis, Alex. Quorũ ego uerba recitare supersedeo, eo ꝙ re uera non significãt id, quod authores hui⁹ sentẽtiæ uolũt. Si qs cupit uidere, legat apud cardinalẽ Turrẽ Crematã libro. 2. c. 54. sed eorũ sanctorũ testimonia eò tẽdũt, ut asseuerẽt solùm omnẽ authoritatẽ post Petrũ, à Petro habuisse originẽ, ab eóque pendere, ipsúmque Petrũ principẽ fuisse tum aliorum Apostolorũ, tum autẽ totius ecclesiæ Christi: quod tãtũ abest ut nos negemus, ut pro intolerãdo errore cõtrariã sentẽtiã habeamus. Sed si testimoniis nõ efficiunt quod uolũt, rationibus hoc euincere conantur. Et prima ratio eorũ est, Nã Apostoli nõ habuerunt subditos ab ipso Christo: ergo nec iurisdictionẽ, quæ nisi in subditos esse nõ potest. Antecedẽs probatur, Quia uel oẽs homines, uel certos. Non secundũ: quia uolũtariè diceremus hos potius quàm illos, cùm in Euãgelio nõ habeatur: nec oẽs dedisse uidetur. fuissent enim multi Pastores, & ex æquo habẽtes plenitudinẽ potestatis in ecclesia, qđ in omni principatu uitiosum

est.

est. Multitudo enim principũ est pernitiosa, ut Aristo. etiã dicit. 12. Metaphy. &, Omne regnũ diuisum' desolabitur Præterea nõ esset unum ouile, & unus pastor gregis Christi, si essent multi pastores ex ęquo. Prętereà nõuidet quo modo Petrus fuisset princeps & caput supra alios Apostolos, si alii similẽ cũ Petro à Christo potestatẽ accepissent. *Aristo.*

¶ Verũ qa in cõtrariũ uidet stare Euangeliũ, pono talẽ conclusionẽ, Omnẽ* potestatẽ, quã Apostoli habuerũt, receperũt ĩmediatè à Christo. Probat primò, Omnib' dictũ est Mat. 18. Quæcũq; solueritis sup terrã, &c. Itẽ omnib', Hoc facite in meã cõmemorationẽ. Itẽ, Quorũ remiseritis peccata, Ioh. 20. & Mat. ultimo, Eũtes ĩ mũdũ uniuersum, prędicate Euãgeliũ omni creaturæ. & Io. 20. Sicut misit me Pater et ego mitto uos. Itẽ Christus fecit eos omnes Apostolos, ut patet Matt. 10. & Mar. 3. & Luc. 6. & 1. Cor. 12. & ad Eph. 4. sed ad officiũ Apostolatus spectat potestas ordinis & iurisdictionis: ergò utrãque habuerũt Apostoli à Christo. Vnde est cõsiderãdũ, q tria spectant ad dignitatẽ Apostolatus. Primũ, authoritas gubernãdi populum fidelem: secũdum, facultas docendi: tertiũ, potestas miraculorũ. Hęc ostẽdũtur primò, Luc. 9. scribitur, q cõuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit eis potestatẽ super oĩa dæmonia, & ut languores curarẽt, & misit *Matth. 18. Iohan. 20. Matt. ultimo. Iohan. 20. Matt. 10. Mar. 3. Luc. 6. 1. Cor. 12. Ephes. 4. Luc. 9.*

eos prædicare regnum Dei,& ſanare infirmos.
Matth. ultimo. Matt. quoque ultimo. Dominus dixit eis, Eũtes in mundum uniuerſum, docete omnes gẽtes, baptizantes, & docentes ſeruare omnia, quę mandaui uobis. In prima quoque epiſtola
1. Corin. 12. ad Cor. c. 12. Ipſe poſuit quidẽ Apoſtolos, glo. dicit, omnium ordinatores, & iudices. Itaque ſi Chriſtus eos Apoſtolos fecit, nec Apoſtoli eſſe poterant ſine poteſtate ordinis & iuriſdictionis: ergo utraque à Chriſto acceperunt. Item non uidentur minorem poteſtatem alii Apoſtoli recepiſſe à Chriſto, quàm Paulus: ſed Paulus omnem poteſtatẽ, quã habuit habuit à
Gala. 1. Chriſto, ipſe enim dicit ad Gala. 1. quòd non ab homine, nec per hominem habuit, poteſtatẽ.
Gala. 2. Et ad Gala. 2. diſertè dicit ſe nihil accepiſſe ab aliis Apoſtolis, & nominatim à Petro. Qui uidebãtur inquit, aliquid eſſe, nihil mihi contulerunt, qui enim operatus eſt Petro in apoſtolatu circuncisionis, operatus eſt & mihi inter Gẽtes. Pro certo ergo mihi uidetur pronuntiandum, & tenẽdum, Apoſtolos omnes accepiſſe utranque poteſtatem à Chriſto.

10 ¶ Sed ſupereſt dubium, An* æqualem acceperint cũ Petro: nã hæc etiã quæſtio in utranque partẽ habet aſſertores. Sed quia ad maiora feſtinãti nõ uacat utriuſque partis fundamenta tradere, pro ſentẽtia, quã ueriorẽ puto, pono cõcluſionẽ, Quòd Apoſtoli omnes habuerũt

æqualem

æqualē potestatem cum Petro. Quam sic intel ligo, quòd quilibet Apostolorū habuit potestatē ecclesiasticam in toto orbe, & ad omnes actus ad quos Petrus habuit. Hęc probatur primò quo ad primā partem ex loco iam citato Matth. ultimo. Euntes in mundū uniuersum, &c. & sine exceptione, Quæcūque solueritis, &c. Et quorū remiseritis peccata, &c. & Iohā. 20. Sicut misit me Pater, &c. Christus aūt missus fuerat in totum orbem: ergo & in totū orbem ipse misit Apostolos. Secunda uerò pars, quòd ad omnes actus, hoc uidetur posse probari ex eo, ꝙ (ut dictum est) authoritas gubernādi est de ratione apostolatus: & nō uidetur quòd sit limitata, quia nulla ratione diceretur quòd extēdat se ad certos actus, & nō ad alios sed potius probatur ex gestis Apostolorū ipsorum, qui ubique terrarū cōstituebāt ecclesias, & episcopos, & leges ferebant pro potestate: nec apparet quid Petrus posset, quod non & alii. Et Paul⁹ ad Gala. 1. & 2. satis defendit se parem potestatem cum Petro habere. Hæc est apertè sententia Cypriani in epistola de unitate ecclesiæ ad Nouatianū. & habetur. 24. q. 1. Ego dico tibi hoc, Vtique erant cæteri Apostoli, quod Petrus, pari consortio præditi, & honoris, & potestatis. Nec audienda est glo. dicens hoc debere intelligi in ordine & dignitate consecrationis, non in potestatis plenitudine: *Gala. 1.* *Cyprią.*

dine:ut patere poteſt ipſam epiſtolam diui Cy priani legenti.

¶Et ne quiſquã ſuſpicetur me uelle quicquã derogare de dignitate,aut pręrogatiua,aut pri matu Petri,quẽ non ſolùm cũ catholica eccle- ſia cõfitemur,ſed etiã pro uirili defendimus:
11 pono aliã cõcluſionẽ,Petrus*inter oẽs Apo- ſtolos fuit authoritate & poteſtate primus,& princeps cũ ſumma ſupra totã eccleſiã poteſta te.De hac cõcluſione à doctiſsimis uiris non iuſti ſolũ,ſed pręgãdes libri cõfecti ſunt,et edi ti,atque adeò ego breui me hoc loco nũc expe diã,paucis modo contẽtus Euãgelii teſtimo-
Matt.10. niis.Primus locus eſt Mat.10.Duodecim autẽ
Apoſtolorũ nomina ſunt hęc.Primus Simõ,q
Luc.6. dicitur Petrus.Et Luc.6.uocat Dominus diſci pulos ſuos,& elegit duodecim ex ipſis, quos & Apoſtolos nominauit,Simonẽ,quẽ cogno minauit Petrũ,& Andream fratrẽ eius,&c.Et eodẽ ordine nominãtur & numerant̃ à Marc. c.3.& tamẽ nulla ratione Petr⁹ potuit dici pri mus niſi dignitate apoſtolatus:nã ordine qui- dẽ uocatiõis,prim⁹ fuit Andreas frater Petri,
Iohan.1. ut patet ex primo.c.Ioh.imò Andreas iam uo- catus à Chriſto,ut refert Ioh.inuenit Simonẽ fratrẽ ſuũ,& dixit ei,Inuenimus Meſsiã:& ad duxit eum ad Ieſum.Eſt præterea inſigne teſti moniũ,& omnino nõ refractario & obſtina-
Matt.16. to intellectui apertiſſimũ, Mat.16.ubi ad quę ſtionem

stionē Domini musantib' & cūctantibus aliis discipulis, respōdet Petrus, Tu es Christ' fili' Dei uiui. Cui Domin', Beatus es Simō Bario na, quia caro & sanguis nō, &c. sed Pater me', &c. & ego dico tibi ꝙ tu es Petr', & sup hāc petrā ædificabo ecclesiā meā, & tibi dabo claues regni cælorū. Certè uel cæco notū esse potest pro tam præclara confessione aliquid promissum Petro præ cæteris Apostolis. Itē, Ego orabo pro te, & tu aliquādo conuersus, cōfirma fratres, &c. Luc. 22. Nec obscurior locus est ille Ioh. ultimo ubi cùm bis Dominus rogasset Petrū, an se diligeret plus aliis Apostolis, illo respōdente se quidem amare, subiunxit bis, Pasce oues meas, pasce agnos meos. Prorsus est hominis præposteri, & peruersè alioqui apertū testimoniū interprætantis, negare Christū eo loco uoluisse Petro pro maiori erga se amore maiorem etiam authoritatem præstare. atque uel ex his duobus locis liquidò cōstat Petro integrā authoritatē in ecclesia cōmissam. Cui enim data est, si Petro est negata? Licet etiā, ut dictū est, alii Apostoli habuerint æqualē potestatē cum Petro ad sensum supra positū, tamē potestas Petri erat eminētior. Primò, quia potestas Petri fuit ordinaria, Apostolorum autem extra ordinaria. Secūda que sequitur ex hac, Potestas Petri erat perseueratura in ecclesia, non autem aliorum.

Luc. 22.

Iohan. ultimo.

Tertiò, aliorum poteſtas nec ſupra Petrũ, nec ſupra ſe inuicem, Petri autẽ ſupra omnes alios. Quartò, aliorum poteſtas ſubordinata Petri auhthoritati. præualuiſſet enim authoritas Petri contra authoritatem aliorum.

¶ Sed ut aliquãdo illum locum, Paſce agnos meos, abſoluã (nã difficilior alius reſtat) ſit in
12 hoc argumẽto hæc ultima cõcluſio, Præter* ſacros Apoſtolos nullus alius à Chriſto poteſtatẽ eccleſiaſticã aliquã uidet̃ accepiſſe. et probatur etiã, quia in omnib⁹ locis, ubi data eſt poteſtas, nõ erãt diſcipuli. Hęc probat̃, Nã ſi quiſquã alius accepiſſet: maximè fuiſſent ex numero ſeptuaginta duorũ diſcipulorũ: ſed illi non uidetur accepiſſe: ergo de nullo eſt ueriſimile ꝙ acceperit. De ſeptuaginta duobus autẽ probat̃. Nã Ioſeph, qui cognominatus eſt Barnabas, erat unus ex diſcipulis, ut patet Act. 1. & tamẽ Actuũ. 9. dicitur poſt aſcẽſionẽ Domini ꝙ erat Leuites. Nõ eſt autẽ credendũ, ſi Chriſtus poteſtatẽ aliquã eccleſiaſticã dediſſet ei, ꝙ feciſſet ſolùm Leuitam, quia Dei perfecta ſunt opera. & Philippus, qui prædicauit Samaritanis, Actuũ. 8. & baptizauit eunuchũ Cãdacis reginæ, nõ fuit Philippus Apoſtolus, ut multi putãt, nec ſine cauſa, ꝙ ad baptiſmũ ipſius, Samaritani nõ recepiſſent Spiritũ ſanctũ: ſed dicunt eſſe Philippũ unũ ex ſeptem diaconis, de quo Act. 6. & . 21. Hic igit̃ Philippus nõ uidetur dubi

Actuum. 1. *Actuum. 9.* *Actuum. 8.*

dubitandũ quineſſet de numero ſeptuaginta duorũ cũ poſt Apoſtolos nõ temere legãt alius prẹſtãtior prẹdicator, aut miniſter Euangelii, ad quod opus delecti fuerũt diſcipuli, & tamẽ nõ erat preſbyter, ſed tãtũ diacon⁹. Imo ſeptuaginta illi diaconi, qui Act. 6. electi fuerunt administrandum menſis, creduntur fuiſſe de numero diſcipulorũ. nõ enim ex neophytis fuiſſent aſſumpti ad tale miniſterium, & tamẽ nõ erant presbyteri, ut pro certo conſtat: imò re uera nullam habẽt ſpiritualem poteſtatẽ. Ergo ſeptuaginta duo Diſcipuli, nec fuerũt à Chriſto ordinati, nec habuerunt poteſtatẽ aliquam eccleſiaſticam, quæ ſine ordine non eſt. Reſtat ergo cõduſio uera, ꝙ præter Apoſtolos nullus alius accepit à Chriſto poteſtatem eccleſiaſticam: atque ita habemus primam originem poteſtatis eccleſiaſticæ. fuerunt enim & primi & ſoli, qui à Chriſto domino & redemptore noſtro hanc poteſtatem acceperunt duodecim Apoſtoli. *Actuum. 9.*

¶ Supereſt nunc tractare, qua ratione hæc poteſtas deriuata eſt uſque ad nos, & perſeuerat in eccleſia, et ſic erit abſolutũ totũ negotiũ, qđ ſuſcepim⁹ de ſubiecto poteſtatis eccleſiaſticẹ. Sit ergo de hac quẹſtione prima propoſitio,

13 Poteſtas* eccleſiaſtica nõ ſolũ fuit in Apoſtolis: ſed etiã in aliis. hæc eſt nota ex ſcripturis. Nam Paulus cõſtituit epiſcopum Titũ. & Ti-

motheũ, ut patet. 1. Timo. 4. &. 2. ad eundẽ. 1. & ad Tit. 1. & ad Eph. idẽ Apostolus dat præcepta & rationẽ instituendi, & creãdi presbyteros. 1. Timo. 3. & ad Titum. 1. & Act. 20. Paulus loquit̃ ad presbyteros Asiæ. & Io. in Apoc. meminit episcopi Laodiceæ. ergo præter Apostolos aliqui alii habuerũt potestatẽ ecclesiasticã.
14 ¶ Secunda propositio, Defunctis* Apostolis Christi, perseuerauit in ecclesia omnis potestas ordinis & iurisdictionis, quæ prius erat in Apostolis. Probatur, Gradus potestatis ecclesiæ sunt instituti à Christo non solum pro tempore Apostolorũ, sed in totũ tempus, quo perseueratura erat in ecclesia: ergo perseuerauerunt in ecclesia post decessum Apostolorum.
Ephe. 4. Antecedens patet ad Ephesi. 4. Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, alios autẽ Pastores, & Doctores ad consummatione Sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis filii Dei, in uirũ perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis
15 Christi. Ex quo loco patet, ꝙ *gradus ecclesiæ sunt perseueraturi in ecclesia usque ad ultimũ iudicium, & resurrectionẽ mortuorum. Item
Hebr. 7. ut Pau. dicit ad Heb. 7. Trãslato sacerdotio, necesse est ut legis translatio fiat. Ergo amisso sacerdotio, etiã necesse est ut lex amittat̃. ergo si in ecclesia nõ esset sacerdotiũ ĩstitutũ à Xpo,
nec

nec etiã esset lex Christi.lex aũt Christi est æterna, est enim testamẽtũ eius æternũ, ut Pau. ait ad Heb.13.& Baruch.2.Statuã eis testamen tum alterũ sempiternũ. Et in eodẽ.c.4. uocat legẽ Christi legẽ sempiternã. ergo necesse est ut perseueret sacerdotiũ à Christo institutum. *Baruch.2.* In sacerdotio autẽ omnis spiritualis potestas ĩtelligit̃,& includit̃.Itẽ nõ esset Christus sacerdos in æternũ,ut Propheta & Paulus appellat, si eius sacerdotiũ cadere& perire debuisset:nõ enim est Christus sacerdos nisi in ecclesia. Itẽ est præceptũ in ecclesia,de sumptione euchari stiæ,ut patet Ioh.6.Nisi mãducaueritis carnẽ, &c. Sed sine sacerdotio eucharistiæ cõsecratio fieri nõ põt: ergo.Itẽ,saltem cõstat Apostolos reliquisse episcopos, & presbyteros,ut de Pau lo non semel scriptum est: & potestas illorum non expirauit Apostolis defunctis:ergo potestas in ecclesia fuit etiam defunctis Apostolis, potestas(inquam) ecclesiastica. *Iohan.6.*

¶ Tertia propositio, Tota*potestas ordinis in ecclesia deriuata est,& pẽdet ĩmediate ab episcopis.Volo dicere,quòd sicut Apostoli,& illi soli habuerũt iure diuino ordinare , & cõsecra re presbyteros,& alios ĩferiores ministros, ita omnes,& soli episcopi hoc habẽt etiã iure diuino.Et ꝙ episcopi habeant hãc potestatẽ,patet.1.Timo.5.Manꝰ citò nemini ĩposueris. qđ de ordinatione presbyteri intelligẽdum omnes *1.Timo.*

nes sancti docent. Et c.5. instituit Timotheũ, quales presbyteros eligere debeat. Oportet inquit episcopum irreprehensibilem esse, unius uxoris uirum, &c. quòd de presbytero intelligendum patet, ex eo quòd statim subiicit quales oporteat esse diaconos. & ad Titum. 1. Huius rei gratia reliqui te Cretæ, ut cõstituas per ciuitates presbyteros si quis sine crimine est. Nec de hoc inter catholicos est dubitatio episcopos hanc habere potestatem. Et quod soli episcopi habeant, uidetur, quod nunquam legimus ordinatiões factas nisi ab Apostolis, uel ab episcopis aliis. Vnde etiam Actuum 14. de Paulo & Barnaba legit, quod cõstitutis Lystrę, & Iconiο, & Antiochiæ per singulas ecclesias presbyteris, decesserũt. Et Dionisius Apostolorũ disci pulus, & Synchronius libro de ecclesiastica hierarchia, ubi formam ecclesiasticã ab Apostolis traditã disertè, & copiosè tractat, solis Pontificibus ordinationem ministrorum tribuit, imò nec oleum sanctũ, quo sacrãtur presbyteri, ab alio, quã à Põtifice docet confici posse. Item potestas ordinis est iuris diuini: ergo nõ est usurpanda nisi ab eis, quibus constat iure diuino commissum, tales sunt soli episcopi: ergo &c. Item consuetudo uniuersalis ecclesiæ semper tenuit, ut soli episcopi ordinationes faciant: & est, ut supra dixi, grauissimum argumentum, quòd nunquam factũ est, ideo non

Tit. 1.

Act. 14.

non esse, quia non licuerit, aut certè non potuerit. Itaque impium, & hęreticũ est credere, quod noui hęretici putãt, sacerdotẽ uel plebis electione, uel quacũque alia ratiõe, quàm episcopi cõsęcratione constitui posse. Verũ est, quod qui teneret episcopũ à presbytero nõ differre cõsecratiõe, sed sola potestate, & iurisdictiõe, consequẽter necessario haberet cõcedere quẽlibet presbyterum posse etiã presbyteros consecrare: nam potestas iurisdictionis non facit potestatem consecrandi. Sed quia illam sententiam existimo falsam, ut suo loco patebit, persevero in conclusione posita, quòd omnibus, & solis episcopis cõuenit ordinatio ministrorum. Nec nunc disputo, an ex priuilegio summorum Põtificũ Abbates aliqui habeant cõferre aliquos ordines, uel minores uel etiam maiores. si enim aliqui ordines non sunt iuris diuini, ut certò constat de minoribus, non est dubitandum quin collatio illorum committi posit non episcopo. Si uerò maiores omnes iuris diuini sunt, quod in præsentia nõ puto, profectò uidetur nec committi etiam posse nisi episcopis, qui soli iure diuino habent: quanquam non est eadem ratio de presbyteratu, & diaconatu, ut fateor, sed hoc omnino uidetur probabilibus, quòd nec etiam diaconi ordinari possent nisi ab episcopis, siquidẽ iuris diuini ille ordo est.

¶ Quar

17 ¶ Quarta ꝓpositio, Defuncto* Petro principe Apostolorũ, aliqs successit Petro cũ simili authoritate, & potestate iurisdictiõis in totũ
S. Tho. orbem. Probatur à sancto Tho. 4. cõtra Gent.
Esa. 9. c. 76. Christus sic instituit ecclesiam, ut esset usque in seculum duratura. Unde Esa. 9. Super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, ut cõfirmet illud, & corroboret in iudicio & iustitia à modo, & usq; in sempiternũ. Sed Christus ędificauit ecclesiam super Petrum, ut ipse dicit Mat. 16. ergo opus fuit, ut eo medio sublato, alius loco ipsius subrogaretur. Itẽ in ueteri lege à Deo instituta semper fuit unus summus Sacerdos. Patet Deutero. 17. & aliis locis. Hoc est quod Augusti. 24. quæstio. 1. c. quodcunque. dicit, quòd cum Petrus accepit claues, accepit non tanquam priuatus, sed nomine ecclesiæ: hoc est, data est ei potestas, quæ esset duratura in ecclesia, in cuius ædificationem Christus dedit. Vnde sicut Adam quædam dona habuit personalia, que in posteros transfundere non potuit, ut plenitudinem omnium scientiarum, quædam autem communia statui innocentiæ, ut iustitiam, gratiam, immortalitatem: sic & Petrus priuata dona habuit, quædam in quibus successorem non habuit (nec enim erat necesse) ut gratiam miraculorum, donum linguarum: quædam uerò accepit, in poste-

ros

ros translaturus ,ut poteſtatem clauium , quã non ſibi, ſed eccleſiæ accepit. Item ille ordo, à principio conſtitutus à Chriſto in eccleſia, ut ſcilicet eſſet unum caput,& unus princeps ſuper omnia in tota eccleſia,erat cõueniẽtiſsimus ad adminiſtrationẽ eccleſię.Quod cõſtat non ſolũ facto ipſo Chriſti, cuius eſt ſumma ſapientia,& prouidentia,ſed etiã cõſenſu,etiã meliorum Philoſophorum,qui Monarchiam aliis principatibus præferunt,ut cõſtat ex Ariſto.in Politicorum,& Ethicorũ libris,& Metaphyſicorum.Sed Chriſtus nõ minus diligit nunc eccleſiã ſuã,quã tunc diligebat,cũ etiam promiſit ſe nobis adfuturũ uſque ad conſummationẽ ſeculi,Matt.ultimo. ergo nullo modo eſt uериſimile,ꝙ uoluerit,defuncto Petro, mutare rationem, & formã adminiſtrationis ab ipſo Petro inſtitutam, ut ſcilicet eſſet unus princeps totius poteſtatis eccleſiaſticæ. Nec enim Petrus principatum in ſuum commodũ acceperat,ſed in utilitatem,& ædificationem eccleſiæ. Et re uera nõ minus pernicioſus fuit error negãtium perſeuerare in eccleſia unum Pontificem,cui omnes Chriſtiani ſubeſſe teneantur, quàm eorũ,qui omnes Chriſtianos æquales uolunt eſſe.hic enim maiorem orbis Chriſtiani partẽ primò in ſchiſmata deduxit, deinde ab eccleſia alienauit, poſtremò in impientiſsimam Mahumeti perfidiam impulit.

Matth.ultimo.

Certè

Certè qui beato Petro principatum non negant, nulla ratione se tueri possunt, quin unũ etiam nunc summum Monarcham in ecclesia concedant. In hanc sententiam sunt aperta testimonia Ignatii, Cyrilli. Chrysost. & aliorum doctornm Græcorum, imò & Conciliorum in ipsa Græcia celebratorũ. Nã de Latinis authoribus & Synodis ne dubitandum quidem est: quin omnes in unam hanc sentẽtiam cõspirauerint Sed esto ut ita sit, sicut certò est, ut in ecclesia semper sit unus successor Petri cũ pari etiã dignitate, & authoritate. Superest inquirendũ, qua uia, qua ratione ea dignitas, & potestas Petri, deriuari, & perueniri posit ad alium. Nec enim ex morte Petri ad unum aliquem certum suprema illa potestas attinebit.

¶ Sit pro hac quæstione in ordine quinta
18 propositio, Petro* mortuo, ecclesia habet potestatem subrogandi, & instituendi alium loco illius, etiam si Petrus nihil de hoc prius cõstituisset. Hęc probatur. Licet enim ecclesia (ut in relectione priori declaratũ à nobis est) nõ posset potestatem spiritualem constituere, nec (ut ita dicam) formaliter in se habet, ut suprà explicauimus: tamen semel constituta à Christo potestate, non uidetur, quòd ecclesia sit peioris cõditionis ad eligẽdum sibi principem, quàm ciuilis respublica, quæ quocunque casu, deficiente principe, potest sibi alium constituere,

ſtituere.Item,ut dictum eſt,hęc poteſtas oportebat ut perſeueraret in eccleſia, ſed defuncto Petro,& nihil de ſucceſſore prouidente, nec ſtatuente,ut contingere poterat,non reſtabat aliud mediũ, niſi per electionem eccleſiæ. Ergo eccleſia poterat alium eligere.Et confirmatur,Quia nunc etiamſi aut bellũ,aut peſtilentia,aut alia calamitas, aut caſus abſumeret Cardinales omnes,non uidetur dubitandum quin eccleſia poſſet prouidere ſibi de ſummo Põtifice:aliâs uacaret perpetuò illa ſedes, quæ tamẽ perpetuò debet durare.Item illa poteſtas eſt communis, & ſpectat ad totam eccleſiã.ergo à tota eccleſia debet prouideri,& nõ ab aliqua peculiari eccleſia,uel certo ordine,aut genere hominum:imò negligentibus Cardinalibus,aut perniciosè diſsidẽtibus,eccleſia poſſet ſibi prouidere.

¶ Sed an ab omnibus Chriſtianis? Reſpõdeo, & ſit ſexta propoſitio,Electio * ſummi Pontificis in tali caſu ſpectaret ad ſolum clerũ,& nullo modo ad populum.Probatur,Quia adminiſtratio rerum ſpiritualiũ nullo modo ſpectat ad laicos,ut aliâs à nobis probatum eſt:ſed inſtitutio ſummi Pontificis maximè ſpectat ad gubernationem, & adminiſtrationem rerum ſpiritualium:ergo nullo modo ſpectat ad laicos.Item electio presbyterorum, aut epiſcoporum non ſpectat ad plebem, ut ſuprà latè

probatum eſt.ergo multominus electio ſummi Sacerdotis. Item populus non poteſt iudicare merita & qualitates requiſitas ad dignitatem ſummi Pōtificis,nec examinare, & diſcernere inter dignū,& indignū:ergo electio, uel inſtitutio non ſpectat ad plebem. Eſſet enim abſurdum, ut prouidentia Sacerdotii commiſſa eſſet illis, qui niſi fortè & caſu nōn poſſent rectè prouidere.Item, Quia talis electio eſſet prorſus impoſsibilis, cùm eſſet impoſsibile ut totus populus conueniret ad eligendum,nec poſtquam conueniſſent, poſſent, ut maior pars unum & eundem optaret.

20 ¶ Septima propoſitio,Imò,*non uidetur etiā talis electio ſpectare ad totum clerum:quia licet ad omnes clericos ſpectet adminiſtratio ſpiritualium, tamen non omnia ſpectant ad omnes,ſed citra epiſcopos omnes habent certa & limitata miniſteria, extra quæ non extendit ſe eorum officium, ut diaconi miniſtrant presbyteris: prebyteri autem miniſtrāt ſacramenta:nec ea quæ ſunt authoritate,ſpectant ad officium eorum, & eadē ratione uix conuenire poſſet clerus totius orbis ad talem electionem.

21 ¶ Vnde ſit octaua propoſitio, In * quocunque

que casu uacaret sedes apostolica, manendo in solo iure diuino, electio spectaret ad omnes episcopos Christianitatis. Probatur, Quia ipsi sunt pastores gregis, & curatores, & tutores, & tota administratio ecclesiastica citra summum Pontificem spectat ad eos, & omnia possunt per se, quæ inferiores omnes possunt. Dico enim quòd quomodocunque, siue instituto, siue casu omnes episcopi Christiani conuenirent, in tali casu episcopi possent eligere unum summum Pontificem tantæ authoritatis, sicut fuit beatus Petrus, etiam reclamantibus omnibus uel maiori parte laicorum, aut etiam clericorum.

¶ Sed quia hæc forma esset etiam uehementer difficilis, ac penè impossibilis: sit nona propositio, Beatus *Petrus, uel solus, uel cum aliis Apostolis potuit constituere formam, & rationem, qua post obitum eligeretur ei successor. Probatur breuiter & clarè, quia habebat plenitudinem potestatis & administrationis ad ferendas leges conueniētes ecclesiæ, sed hæc erat una lex etiã necessaria ad gubernationē ecclesiæ de electiõe summi Põtificis: ergo potuit eam cõdere. Secundò ꝓbat, Tota ecclesia posset hãc legē facere, imò facta est in Cõciliis: ergo Petrꝰ potuit, quia aliâs nõ

habuiſſet ſummam poteſtatem. Et confirmatur, Quia omnis alia forma eligendi, ſecluſa lege lata à Petro erat uel impoſſibilis, ſi à tota eccleſia, uel à toto clero: uel ſaltem magna occaſio ſchiſmatum, ſi per omnes epiſcopos deberet fieri. ergo omnino hoc expediebat, ut lege daretur certa uia & ratio eligendi. Verum circa has propoſitiones oritur dubium. nam Epiſcopus Romanus eſt ſummus Pontifex. ergo dato ꝙ Petrus deceſſiſſet, ſufficiebat Romanus clerus ad eligendum Epiſcopum Romanum, & per conſequens ſummum Pontificem. Et augetur dubiũ. Nam (ut ex hiſtoria habetur) aliquando uel clerus Romanus, uel populus ſummum Sacerdotem eligebãt. Reſpondeo primò, An Epiſcopus Romanus ſit iure diuino ſummus Sacerdos, inferiùs (ſi uacauerit) diſputaturus ſum. Secundò dico, quòd ſi clerus, aut populus Romanus aliquando hoc iuris habuit, ut eligeret ſummum Pontificem, hoc fuit certè, uel lege de hoc lata, uel conſuetudine recepta, & nõ iure diuino. Nam etiam eligẽte Romano clero, ſi Epiſcopi Chriſtiani ratam habebant electionem, hoc ſatis eſſe potuit, ut illa forma electionis per aliquam ætatẽ ſeruaretur.

23 ¶ Decima propoſitio, Beatus *Petrus potuit eligere ſibi & deſignare ſucceſſorem, qui defuncto Petro, ſine alia electione eſſet ſum-

mus

mus Pontifex. Hæc propositio non recipitur à theologis recentioribus, quòd sint pontificiæ dignitati aliquanto infestiores quàm decceret alioqui pios, et Christianos scriptores. Sed probatur primò ex facto Petri, qui (si fides habenda est uera narrãtibus) Clemẽtem uiuens ipse uiuẽtem in pontificem nominauit, ut habetur. 8. q. 1. c. si Petrus. ex authoritate Iohan. scilicet tertii qui fuit temporibus Iustiniani. Item probatur manifesto & inuicto argumento, Nam, ut probatum suprà est, poterat ferre legem de electione successoris: sed potuisset ferre legem, ut uiuens Pontifex eligeret successorem, imò illa lex uidetur futura conuenientissima ad tollenda schismata, & ambitiones. Sicut apud Romanos durãte adhuc magistratu Consulum designabantur futuri Consules, quare non ita potuit fieri de summo Pontifice? Item potuit ferre legem, ut Episcopus uiuens nominaret sibi successorem, quare nõ potuit de summo Pontifice? Sequitur consequenter, quòd tantundem potuit facere quilibet successor Petri. Patet, quia habuit eãdem potestatem.

¶ Vndecima propositio, Ratio * eligendi summum Pontificem, quæ nunc seruatur in ecclesia, non est de iure diuino. Hæc nota est ex præcedentibus, quia exclusa humana lege, spectat ad Episcopos. Item, Nusquam inuenitur

 in toto

in toto iure diuino.Itē,Petri ſucceſſores potuerunt eā mutare,ut dictū eſt.Itē, nō ſemper hoc modo fuit facta. Et ultimo, quia ordo Cardinaliū,qui nunc ſunt electores,nō eſt iure diuino.

25 ¶Vltima propoſitio,Ratio*eligēdi ſummum Pontificē,eſt ex conſtitutione & authoritate eccleſiæ aut ſummorū Pontificum, quæ eadē eſt,& eadē authoritate mutari poſſet. Hæc eſt ratio & origo qua authoritas & dignitas beati Petri ad nos uſque perſeuerauerit,& duratura eſt in finē ſeculi.

¶Supereſt ut agamus de ſucceſſoribus aliorū Apoſtolorū. de quo ſit prima propoſitio,Ne
26 mo*ſucceſſit aliis Apoſtolis cū æquali poteſtate & authoritate iuriſdictionis:hoc eſt,ut in toto orbe haberet plenitudinē poteſtatis,ſicut qlibet Apoſtolorū habuiſſet,ut ſuprà oſtēſum eſt.Hæc probat primò ipſo facto.De nullo enim legim⁹,ꝙ ſe geſſerit pro epiſcopo uniuerſalis eccleſiæ,præter Romanum Pontificē, ſed proximi quique Apoſtolorū,uel Hieroſolymitanus, uel Antiochenus,uel alterius urbis epiſcopus dictus eſt.Secundò,Quia illa poteſtas uniuerſalis in aliis Apoſtolis fuit extraordinaria,& perſonalis,ut dictū eſt(& ſic nō potuerunt eā ſucceſſoribus relinquere)& ſola poteſtas Petri erat ordinaria,& in perpetuum duratura:ab eccleſia autē nullus recipit tā am-

plam

plam poteſtatẽ, quæ etiã ſine ſuo capite nihil poteſt: nec à ſummo Sacerdote, hoc eſt, uel Petro, uel Clemente, legimus quicquam ſubrogatum cuiquam Apoſtolorum cum illa poteſtatis amplitudine. Tertiò, Fuiſſet maxima occaſio ſchimatis & diſſenſionum in ſucceſſoribus, qui non erant in gratia confirmati, ſi prouincias non habuiſſent diſtinctas.

¶ Secũda propoſitio, Quilibet * aliorũ Apoſtolorũ à Petro potuit relinquere ſucceſſorẽ, licet nõ uniuerſalẽ, ſaltẽ in quacũque prouincia uoluiſſet, qui eſſet uerus epiſcopus illi' prouinciæ. Hanc propoſitionem ſcio non placituram omnibus doctoribus, tum theologis, tum iureconſultis, nec epiſcopis Cardinalibus, Turre Crema. & Caieta. Omnes enim illa perſuaſio ſemel inuaſit, omnem poteſtatem iuriſdictionis ita dependere à Romano pontifice, ut nullus poſſit habere nec minimam quidem ſpiritualem poteſtatem, niſi ex mandato, uel lege ipſius poſt Apoſtolos quidem, qui ex ſingulari priuilegio habuerunt à Chriſto, quod nullus alius poteſt habere niſi à Petro. Sed probo primò hanc propoſitionem apertè, Quilibet Apoſtolorum potuit uiuens creare epiſcopum in quacunque prouincia, & ille non amitteret poteſtatem defuncto Apoſtolo: ergo potuit relinquere ſucceſſorem

ſorem. Antecedens eſt notũ, quia Paulus conſtituit Titum & Timotheum, & idẽ iuris habuerunt alii Apoſtoli: & in hoc ſenſu propoſitio à nemine negari poteſt. Sed dico eã eſſe ueram in ſenſu, in quo diximus Petrum potuiſſe nominare ſucceſſorem: id eſt qui re uera nõ haberet poteſtatem niſi poſt obitum Apoſtoli: ita inquam potuit Iohannes in Aſia nominare Ignatium, ut poſt ſe epiſcopus eſſet in ea prouincia. Hoc probatur, Nam ut ſuprà abũdè probatum eſt, nec alii diffitentur, cæteri Apoſtoli uiuentes ęqualem habuerunt poteſtatem cum Petro: ergo potuerunt condere legem, ut uiuẽs ipſe eligeret ſibi ſucceſſorẽ. ergo potuit illa legẽ ipſe primus eligere. Certè de authoritate non uidetur dubitandũ eis, qui cõcedunt æqualẽ authoritatẽ aliis Apoſtolis cũ Petro. Et ſi Petrus poterat talem legem ferre in prouinciis, quare Paulus non potuiſſet? Imò certum eſt nõ indigere alios Apoſtolos expectaſſe mandatum Petri ad omnia quæcũque opus erant in prouinciis. Atque adeo uidetur mihi propoſitio non ſolùm probabilis, ſed de qua dubitari non poteſt.

28 ¶ Tertia propoſitio, Non * ſolùm Apoſtoli hoc potuerunt, ſed quilibet ſucceſſorum ſimiliter potuit relinquere ſibi ſucceſſorem. Hæc probatur apertè ex ſecunda. Nam lata lege à Iohanne, uel Paulo, ut uiuens epiſcopus nominaret

minaret ſucceſſorẽ,potuiſſet Titus nominare aliũ.Sed ultrà addo (quod difficiliùs uidetur, ſed puto nõ minùs uerum) quòd etiam ſi de hoc nulla lex eſſet lata à Paulo, potuit Titus, & Timotheus nominare ſibi ſucceſſorem,inconſulto etiã ſucceſſore Petri:& ſimile de omnibus aliis epiſcopis.Probatur,Quia epiſcopus eſt paſtor,& gubernator prouinciæ iure diuino.ergo ſi maiore poteſtate nõ impediretur, poteſt facere omnia, quæ expediunt ad ſalutem ſuæ prouinciæ:ſed hoc potuit maximè eo tempore eſſe expediens, ut uiuens epiſcopus nominaret ſucceſſorẽ:ergo potuit hoc facere,imò & legem ferre, ut hoc modo perpetuò fieret.Vnde enim habemus,quòd epiſcopus poſſit legem condere de electione abbatis, uel parochi, uel de quacunque alia re,& non de electione epiſcopi? Et confirmatur, Quia certè non ſolùm hoc uidebatur poſsibile, & conueniens,ſed omnino eo tempore neceſſarium.Quomodo enim defuncto in ultima India epiſcopo,potuiſſent expectare mandatum Petri ad ſufficiendum nouum epiſcopum? Et hæc omnia dicta ſunt quantùm ad poteſtatem iuriſdictionis.Nam quo ad poteſtatem ordinis,ſi epiſcopatus dicit ordinem uel poteſtatẽ diſtinctam à presbytero, & à iuriſdictione, ſicut uideo placere penè omnibus:oportuit præter electionem concurrere aliquam conſecrationem

tionem,tam ad inſtitutionem papæ, quàm epi
ſcoporum:ſed illam potuit facere quilibet epi
ſcopus uiuens, ſacrãdo ſucceſſorem uel etiam
uno defuncto, epiſcopus alteriꝰ prouinciæ po
tuit ordinare ſucceſſorem prius electum, &
nominatum.

29 ¶ Vltima propoſitio, Quilibet * epiſcopus in
ſua prouincia potuit condere legẽ, ut presby-
teri eligerẽt epiſcopum, uel aliam formam in-
ſtitutionis dare, etiam inconſulta ſede Petri.
Hæc ſequitur ex aliis. Nam potuit leges conue
nientes prouinciæ facere de hac re, ſicut de
aliis. Ecce rationem, quomodo authoritas, &
dignitas epiſcopalis potuit deriuari ſucceſſiuè
ab uno in alterum uſque ad nos, & per epiſco-
pos omnis alia poteſtas inferior. Sed his non
obſtantibus (ne quis putet me uelle derogare
30 Romanæ ſedi, & dignitati) pono aliam coclu-
ſionem, Succeſſores * Petri potuerunt, & poſ-
ſunt pro ſuo arbitrio epiſcopos creare in ſingu
lis prouinciis, & quaſcunque leges de hac re
prius latas tollere, & nouas cõdere, & prouin-
cias diſtinguere, & omnia ad hæc ſpectantia
pro ſuo iudicio & poteſtate facere. Omnia
enim quæ dicta ſunt, intelligenda ſunt, niſi à
ſede Petri aliter prouideatur. Hæc propoſitio
probatur clarè, Quia Petro dictum eſt abſolu
tè, Paſce oues meas, ſine aliqua exceptione.
Ergo ad Petrum ſpectat omnis adminiſtratio
ſine

ſine limitatione, & per conſequens etiam creatio epiſcoporum. Si enim quicunque aliorum Apoſtolorum hoc poterat, & fecerunt, ut cõſtat, multo magis ad Petrum & ſucceſſores Petri. Ex quo patet corollarium, quòd nunc nõ poteſt epiſcopus fieri niſi ſecundum formam traditam à ſummis Pontificibus: & ſi ſecus tẽtatum fuerit, nihil efficietur ratum, ſed tòtum erit irritum, & inane. Dico uerò quantum ad authoritatẽ iuriſdictionis: nam quod ad conſecrationem ſpectat, ſecus eſt. Secundò ſequitur, quòd tota poteſtas eccleſiaſtica, ſiue ordinis, ſiue iuriſdictionis, mediatè, uel immediatè tota pendet à ſede Petri. Patet, quia ab illa ſede pendent epiſcopi: ab eis presbyteri, & omnes inferiores ordines, & poteſtates.

Laudetur Chriſtus in æternum, Amen.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA RELECTIO DE POTESTATE CIVILI.

SVMMA.

1 Poteſtas omnis ſeu publica, ſeu priuata, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, quòd non ſolum iuſta & legitima ſit, ſed ita Deum actorem habeat, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poßit, oſtenditur.

2 Poteſtas, quòd ſit duplex, publica, & priuata.

3 Poteſtatis ciuilis finis quis ſit.

4 Hominis miſeria recenſetur. Et quid faciendum oportuit, ut illius neceßitatibus conſuleretur.

5 Ciuitatum, rerúmque publicarũ fons & origo, quòd non fuerit inuentum hominum, ſed tanquam à natura profectum.

6 Poteſtatis ciuilis cauſa efficiens quæ.

7 Reſpublica unde habeat poteſtatem ciuilem. Et de cauſa materiali eiuſdem poteſtatis. Et penes quem iure naturali & diuino reſideat.

8 Monarchia, ſiue regia poteſtas, quòd non ſolùm iuſta ſit, & legitima, ſed quòd reges etiam à iure diuino & naturali habeant poteſtatem, & non ab ipſa republica, aut prorſus ab hominibus.

9 Poteſtates, quibus infidelium reſpublicæ gubernantur, an ſint legitimæ. Vel, an inter paganos ſint legitimi principes, & magiſtratus.

Poteſtatis

FFICIVM, ac munus Theologi tam latè patet, ut nullum argumentum, nulla diſputatio, nullus locus alien⁹ uideatur à theologica profeſſione, & inſtituto. Et fortaſſe hoc etiam in cauſa eſt, ſicut de Oatore dicit Cicero, cũ in omni diſciplinarum genere, omnibúsque artibus tam pauci inueniantur, & clari, & excellentes uiri: tanta ſit, ne plus exigam, theologorum bonorum inopia, & ſolidorum. Eſt autem Theologia omnium diſciplinarum, ſtudiorúmque orbis prima, quam Græci θεολογίαν uocant. Quare nihil mirum uideri debet, ſi nõ tam multi in tam difficili re ſanè abſoluti inueniantur. In tam igitur magno ſolo, ac latè patenti ſcripturarum omnium doctorum campo cùm infinita ſuppeterent, unũ potiſſimum locum mihi delegi: certè ſi pro ſua dignitate à me tractari ualeat, dignum ueſtro conſpectu, uiri ornatiſſimi, & doctiſſimi. Locus itaque eſt de republica: de qua re cùm grauiſſimi, & eruditiſſimi uiri multa diſſeruerint, plura tamen ſuperſunt. Et quoniam argumentum amplius eſt, quàm ut una diſputatione expleri poſſet, de poteſtate publica & priuata, qua reſpublicæ gubernãtur, hodie negotium ſuſcepi.

¶ Locus relegendus ac tractandus eſt in Magiſtro ſentẽtiarũ in. 2. d. 44. & ſumptus eſt à Pau. ad Ro. 13. Nõ eſt poteſtas niſi à Deo. In quem Rom. 13.
locum

locum licet permulta ſint quæ afferri poſſent, tamen impræſentiarum de laica, ſeu ſeculari poteſtate tota noſtra diſputatio erit nullis limitibus coërcita, ne effuſiùs quàm opus ſit, erret, & euagetur. Tota ergo pręſens relectio tribus terminabitur concluſionibus.

1 ¶Prima concluſio eſt, Omnis * ſeu publica, ſeu priuata poteſtas, qua reſpublica ſecularis adminiſtratur, nõ ſolùm iuſta, & legitima eſt, ſed ita Deum actorem habet, ut nec orbis totius conſenſu tolli, aut abrogari poſſit. Priuſquam ad probationem huius concluſionis ueniam, nonnulla mihi præmittẽda ſunt, ad eius explanationem, & intelligentiam neceſſaria. Nec tamen omnia, quæ in hoc ampliſsimo argumento cõgeri poſsunt, perſequi conſtitui, ſed aſtricto & preſſo ſermone, ſcholaſtico more, quantum potero, pauciſsima uerba, quæ ſolùm inſtituto ſunt neceſſaria, conferã. Cùm
2 *autẽ duplex ſit poteſtas, publica, ſeu priuata, pri⁹ de publica, mox uerò de priuata agam⁹. Et quoniã (ut Ariſt. admonet) unũquodq; tũc arbitramur ſcire, cũ cauſas eius cognoſcim⁹, operæpretiũ me facturũ puto, ſi ciuilis, et laicę poteſtatis, de qua tota futura eſt oratio, cauſas inueſtigauero. Quib⁹ certè pceptis, & uis, & effectus ipſius poteſtatis facilè patebũt. Illud igitũ in primis notare oportet, qđ ipſe Ariſt. in Phyſicis docet, Nõ n naturalib⁹ tãtũ, ſed in oĩbus prorſus *Ariſto.* *Ariſto.*

prorſus humanis rebus neceſsitatem conſiderandum ex fine, utpote cauſarum omnium & prima & potiſsima. Quod dogma, ſeu ab Ariſtot. inuẽtum fuerit, ſiue à Platone receptum, ingens philoſophiæ argumentum fuit, magnamq; rebus omnibus attulit lucem. Anteriores homines non eruditionis expertes, ſed primi etiam nominis philoſophi, neceſsitatẽ rerũ materiæ tribuebant, acſi (ut ipſius Ariſt. exẽplo utar) domum ita neceſſariò conſtructam eſſe putarent: non quòd humanis uſibus ita expediret, ſed quia grauia quidem deorſum ſuapte natura ferantur, idcirco lapides quidem ac fundamenta ſunt infra terram, ſupra autem propter leuitatem præeminent ligna. Item homines inferiùs pedes habere non inceſſus gratia, ſed quòd ea pars maximè craſsior ſit. Oſſáque ſimiliter animantibus ineſſe, nõ quòd ita neceſſaria fuerint, ut caro membráque corporis ſtabilitatem haberent, ſed quòd ea materia durior & ſolidior ſit. Verumenimuero homines craſsis opinionibus imbuti, toto (ut aiũt) cælo errabant, ut nec rerum aliquarum rationem ſecundum ſententiã eorum reddere poſſent, certè optimarum maximarumque rerum fabricam artificio philoſophandi ratione nullo modo expedire poſſent. Quomodo enim illi, ut non inquiram qua materiæ uarietate terra ornatur in media ſede mundi locata, ſolida,

& globoſa,

& globosa, & undique circum se suis nutibus conglobata, uestita floribus, herbis, arboribus, ut nõ exigam unde fontiũ gelidæ perennitates, liquores perlucidi, unde riparũ uestitus uiridissimi: singulariũ partũ mẽbrorumq; hominis compositionem uni materię acceptã referrent? Quæ est illa materiæ uis, quæ inter animantia oculos homini sublimes dedit, cælumque uidere iussit, & erectos ad sydera tollere uult⁹? Ita enim illi respõdet fieri aliter nõ potuisse, quàm ut homo erect⁹ esset, bruta uerò prona, inclinataque: & non finis alicuius, aut utilitatis gratia, sed ꝙ animantium materiæ, disparque conditio esset. Atque ex hoc capite manauit Epicuri stolidissimum placitum, & eius discipuli Lucretii. Dicebat enim nec oculos ad uidendum esse natos, nec aures ad audiendum, sed omnia fortuitò atque adeò ex illo atomorum multifario concursu per infinitum & inanem uolitatum contigisse, quo nihil potest dici, uel fingi, aut stultius, aut ineptius, nec quicquam procliuius quàm tam apertam stultitiam arguere. Quod copiosissimè Cicero De natura Deorum, & Lactantius De opificio Dei fecerũt. Sed nostro instituto, & præsenti proposito satis erit, ut summam ueritatem teneamus, qua omissa, semper necesse errare est. Credamúsque non cælum, nec terrã, ac reliquas orbis partes homi-

m nemque

minemque ipsum orbis principiũ, sed omnia, quæ cælo continentur, alicuius usus & finis gratia stetisse, fieríque omnia, atq; ita fieri necesse propter finem, unde ratio & necessitas rerum accipienda est.

¶ Quærendum igitur & inuestigandum no-
3 bis superest, quis* sit finis ille, cuius gratia potestas hæc, de qua tractaturi sumus, constituta sit. Pro quo considerare oportet, ꝙ sicut homo cæteris animalibus præstat ratione, sapientia, atq; sermone, ita illi æterno, immortali, sapientiq; animali, multa à prouidentia gubernatrice denegata sunt, quæ reliquis animalib⁹ sunt tributa, & concessa. Iam enim primùm ut communitati & tutelæ animantium consultũ esset, ab ipso statim principio omnia alia animalia suis tegumentis natura mater dotauit, quo faciliùs possent uim pruinarum & frigora sustinere. Singulis autem quibus ad propulsandos impetus extraneos sua propria munimenta constituit, aut ut naturalibus telis repugnẽt feriora, aut quę sunt imbecilliora, subtrahant se periculis pernicitate fugiẽdi, aut rostro ueluti hasta se protegant, aut latibulis sepiant: & ita quædam illorum, aut plumis leuiùs in sublimè suspẽsa sint, aut suffulta unguibus, uel instructa cornibus: nulliq; præsidiũ sui deest.
4 Hominẽ * autẽ unum ratione & uirtute concessa relinquit fragilẽ, ĩbecillẽ, inopẽ, & infirmum,

mum,omniq; auxilio destitutũ, undiq; indigentem,& nudũ.,incrinemq; contra se ex naufragio producit, in cuius uita miserias sparsit, quippe qui ab ipso statim ortu nihil aliud potest quàm fragilitatis suę cõditione plorata fletibus comminari. Iuxta illud, Repleti multis miseriis:& tantum ut restet (ut Poëta refert) transire malorum.Vt ergo huiusmodi necessitatib' cõsuleretur,necessariũ porrò fuit,ut homines non uagi errarent,& palãtes instar ferarũ in solitudine,sed in societate uiuẽtes, inuicem sibi adiumẽto essent.uæ enim soli(ait Sapiens)quia si ceciderit,nõ habet subleuantẽ:si autẽ fuerint multi,fouebuntur mutuó. Atque adeò ex hoc capite Aristo.2.Ethico.admonet, nõ sine doctrina,& experientia perfici posse ex parte intellect',q in solitudine haberi minime põt.Imò etiã hoc loco brutis animalibus ipsis inferiores esse uidemus,qa illa necessaria sibi per se cognoscere possunt,hoĩes autẽ nullaten' hoc possunt.Rursus etiã sermo ĩtellect' est nũti',& ĩ hũc solũ usũ datũ Aristo.tradit, quo uno homo cæteris animalib' antecedit:q extra hominũ societatẽ null' foret: atq; adeò etiã,si fieri posset,si sapiẽtia esset sine sermone ingrata & inscibilis esset ipsa sapietia.Ita enim in Ecclesiastico habetur, Sapiẽtia abscõdita,& thesaur' inuisus,q̃ utilitas in utrisq;? Quapropter & in.1.Politic.Arist.ostendit hominẽ naturaliter

Aristo. 2.Ethico.

Aristo.1.politicorum.

turaliter esse ciuilem, sociabilémque. Iam uerò uoluntas, cuius ornamenta sunt iustitia & amicitia, deformis uerò omnino, ac uelut manca, extra hominum consortia sit necesse est: iustitia quidē nisi à multitudine exerceri non potest: amicitia uerò, sine qua non aqua, non igne, non sole (ut ait Cicero pluribus locis) utimur, & sine qua nulla uirtus est secundum Aristo. sententiam: sine uitæ communicatione omnis periit. Et si constaret humana uita, & sibi sufficeret, tamen in solitudine non nisi iniocunda, & inamabilis esse posset nihil enim natura solitariū amat, omnésque, ut ait Aristo. natura ferimur ad communicationē. Si quis (inquit Cicero) in cælū ascendisset, naturámque mundi, atque syderum inspexisset pulchritudinē, insuauis illi sine amico administratio foret. Quare & Timō ille Atheniensis, qui se instituto ab hominum communitate segregarat, inhumana, brutalíque natura ab Aristo. 1. Politi. censetur, & inter feras huiusmodi homines ponuntur. Sicut enim ait Augu. libro de amicitia. Ego enim eos non tantùm homines, quàm bestias dixerim, qui sic dicunt esse uiuendum, ut nulli consolationi sint, nulli etiam oneri uel dolori, qui nihil delectationis ex alterius bono concipiant, nihil amaritudinis sua aliis peruersitate inferāt, amare nullum, amari à nullo curantes. Cùm

itaque

itaque humanæ ſocietates propter hūc finē cō ſtitutæ ſint ſcilicet ut alter alterius onera portaret,& inter omnes ſocietates ſocietas ciuilis ea ſit,in qua commodius homines neceſsitatibus ſubueniant:ſequitur,communitatem eſſe (ut ita dixerim)naturaliſsimam communicationem naturæ conuenientiſsimam.quanquā enim mutua officia ſibi præſtent,non tamē familia una ſufficiens eſt ſibi,& maximè aduerſus uim iniuriamque propulſandam:quæ maximè ea uidetur & Cham,& Nemrod adduxiſſe,ut primi omnium homines in ciuitatem cogerent,ut legitur Gen.10.Patet ergo quòd Gene.10 *fons & origo ciuitatū rerumque publicarū, nō inuentum eſſe hominū,neque inter artificiata numerādum,ſed tanquā à natura profectum,quæ ad mortaliū tutelā,& conſeruationē hāc rationē mortalibus ſuggeſsit,atque ex eodē capite ſtatutum conſequūtur eundē eſſe finem eandémque neceſsitatem publicarū poteſtatum. Si enim ad mortalium incolumitatē neceſſaria ſunt cōcilia & cœtus hominum, ocietas nulla cōſiſtere poteſt ſine ui aliqua & poteſtate gubernante,& prouidente.idē omnino uſque utilitas eſt,& publicæ poteſtatis, & communitatis,ſocietatisque. Si enim omnes æquales eſſent,& nulli poteſtati ſubditi, unoquoque ex ſua ſententia & arbitrio in diuerſitatem tendente,neceſſario diſtraheretur

 reſpublica

respublica, dissolueretur ciuitas, nisi aliqua esset prouidentia, quæ in communi curaret consuleretque cõmuni bono. Omne enim regnũ in seipsum diuisum, desolabitur. Et ubi nõ est gubernator (ut ait sapiens) dissipabitur populus. sicut corpus hominũ in sua integritate cõseruari non posset, nisi esset aliqua uis ordinatrix, quæ singula membra in usus aliorum mẽbrorum, maximè in commodum totius hominis componeret: sane ita in ciuitate contingere necesse esset, si unusquisque pro suarum rerum utilitate solicitus esset, & unusquisque ciuis publicum bonum negligeret. Habemus igitur finalem, & potissimam causam potestatis ciuilis, & secularis utilitatem, imò potiùs ingẽtem necessitatem, cui nisi dii repugnant. Effi-
9 cientem *uerò causam huius potestatis ex dictis facilè est intelligere. Si enim publicam potestatem ordinemus constitutam iure naturali, ius autem naturale Deum solum actorẽ cognoscit: manifestum euadit, potestatem publicam à Deo esse, nec hominum conditione aut iure aliquo positiuo contineri. Deus enim qui omnia in sapientia fecit, quíque attingit à fine usque ad finẽ fortiter, & disponit omnia suauiter, & cuius opera omnia ordinata sunt, ut ait Apostolus: huius naturæ cõditionis homines constituit, ut nisi in societate uiuere non ualerent. imò (ut apud Ciceronem disserit Scipio)
nihil

nihil est illi principi Deo, qui omnem mundũ regit, & quicquid est in terris fecit, acceptius, quàm concilia cuiusque hominum iure societatis, quæ ciuitates appellantur. Et si respublicæ societatésque iure diuino seu naturali sunt cõstitutæ, potestates, etiam sine quibus respublicæ stare non possent. Item de iure diuino etiam, ut nullum dubium superesse posit, rationibus & testimoniis confirmabimus. Et primò quidem Aristo. 7. Politico. grauia & leuia à generante moueri asserit, non ob aliam causam, quàm ob naturalem illam inclinationem quam habent à generante, & necessitatem ad motum. Si ergo Deus necessitatem istã atque inclinationem hominibus dedit, ut in societate & sub alia potestate regente degere non possent, hoc ipsum deo actori acceptum referre necesse est. Que enim apud omnes naturalia sunt, à Deo naturaliter sine dubio sunt: qui enim dat speciem, seu formam ut idem Aristo ait, dat ad speciem seu formam consequentiam. Quamobrẽ etiam Paulus admonet, Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Constitutione* ergo diuina respublica hanc potestatem habet: causa uerò materialis, in qua huiusmodi potestas residet iure naturali & diuino, est ipsa respublica, cui de se competit gubernare seipsam, & administrare & omnes potestates suas in communi bene

Aristo.

?

dirigere. Quod ſic probatur, Nam cùm de iure naturali & diuino eſt aliqua poteſtas gubernādi rem publicam, & ſublato communi iure poſitiuo & humano, non ſit maior ratio, ut poteſtas illa ſit in uno, quàm in altero, neceſſe eſt, ut ipſa communitas ſit ſibi ſufficiēs, & habeat poteſtatem gubernādi ſe. Si enim prius quàm in ciuitatem homines cōuenirent, nemo erat aliis ſuperior, non eſt aliqua ratio, cur in ipſo cœtu, ſeu cōuentu ciuili, quiſque ſibi ſuper alios poteſtatem uendicaret: maximè cùm quilibet homo iure naturali habet poteſtatem, & ius defendendi ſe, nihil magis naturale quàm uim ui repellere. Et certè non eſt aliqua ratio, cur hanc poteſtatem reſpublica non obiiciat circa ſuos ciuet tanquam in membra ad integritatem totius & conſeruationem publici boni. Item hominē occidere, eſt iure diuino prohibitum, ut patet in præceptis Decalogi: ergo authoritas occidēdi oportet ꝙ ſit iure diuino. ſed reſpublica, ut ex uſu & conſuetudine conſtat, habet authoritatem occidendi hominem: ergo habet à iure diuino. Nec ſatis eſt dicere, quòd ius diuinum non prohibet abſolutè occidere hominem, ſed occidere innocentē. quia concluſio eſt, quòd homini priuato non licet occidere hominem, quamuis criminoſum: ergo aliquam authoritatem habet reſpublica occidendi hominem, quam non habet priuatus

homo, &

homo:& illa non poteſt eſſe iure poſitiuo, ergo iure diuino. Et quia hæc poteſtas principaliter eſt in regibus, quibus reſpublica commiſit uices ſuas, de regio principatu & poteſtate diſputandum eſt. De qua non deſunt aliqui, etiam de numero Chriſtianorum, qui nõ ſolũ negant regiã poteſtatem eſſe à Deo, ſed etiam omnes reges, duces, principes, dicunt eſſe tyrãnos, & huius libertatis eſſe prædones, adeò infenſi ſunt omnibus dominationibus, & poteſtatibus, una duntaxat republica excepta: qđ etiam probare conantur authoritatibus & rationibus. Et primò quidẽ, quia homo cõditus eſt in libertate. non enim in illo felici ſtatu innocẽtiæ quiſquam dominus fuiſſet, nec quiſquã ſeruiuiſſet. Secũdò, quia homini à principio dictum eſt, Dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cæli. & rurſus, Fecit Deus hominem ut præeſſet piſcibus maris, &c. nec dixit hominibus. Tertiò, quia in lege naturæ inter cultores ueri Dei nũquam legimus aliquẽ principẽ fuiſſe. Quartò, quia principatus ortũ habuit à tyrãnide. primùm enim Nemrod qui fuit à poſteritate reprobata à Noé, accepit tyrannidem, qui fuit filius Cham. Geneſ. 10. nec ſancti doctores hoc ſub ſilentio præterierunt. *Grego.* Greg. enim unum cõtra naturã & magnũ dicit eſſe, uelle dominari hominẽ, cũ naturali iure omnes homines ſint æquales, & Iſidorus,

Communis (inquit) omniũ possessio, & una libertas iuris naturalis est, propria uti libertate: quòd si ante legem euangelicã regius potestatus prohibitus nõ esset, saltem Christianos dicũt libertate donatos à Christo. Patet ex illo loco, ubi dicit Dominus, Reges terrę à quibus accipiunt tributũ, à filiis suis, an ab alienis? respondit Petrus, Ab alienis. Ex quo, inquiunt, certum est, Christianos tributũ nõ debere nisi ratiõe scãdali. Et cõfirmatur per illud Apostoli, Nemini quicquã debeatis, nisi ut uos inuicẽ diligatis. Itẽ, nolite fieri serui hominum: empti enim estis pretio magno. & rursus ad Ephesi. Vnus Dominus, inquit, una fides, unũ baptisma. Non ergo licet nos Christianos principes superinducere. Vnde homines factiosi, corru
8 pti superbia, & ambitione, nihil mirum, si aduersus principes seditiones mouent. Ideo *nos cùm omnibus sapiẽtibus meliùs dicimus, Monarchiam siue regiam potestatẽ nõ solũ iustã esse, & legitimam, sed dico reges etiam à iure diuino & naturali habere potestatẽ, & non ab ipsa republica, aut prorsus ab hominibus. Et probatur, Quia cùm respublica potestatem habet in reipublicæ partes, hæc autẽ potestas per ipsam multitudinem exerceri non potest (nõ enim commodè posset leges condere, atq; edicta proponere, lites dirimere & transgressores punire) necesse ergo fuit, ut potestatis admini-

stratio

ſtratio alicui,aut aliquibus commẽdaret, qui huiuſmodi curam gererent:& nihil refert uni aut pluribus cõmẽdet:ergo potuit cõmẽdari poteſtas,quæ eadẽ eſt,quæ reipub.Et authoritatibus probatur.Conſtat enim regnũ nõ eſſe cõtrariũ iuri naturali,ut iſti putãt. ius enim naturale eſt immutabile,ut Ariſto.probat.5.Ethico.& etiã habẽt in decretis.Nam ſi regnũ eſſet cõtra ius naturale,nullo ſeculo,aut ętate iuſtũ eſſe potuit.cuius cõtrariũ eſſe cõſtat ex ueteri teſtamento,ubi laudãt Melchiſedec Rex Salẽ, & Ioſeph procurator regni Pharaonis, & exactor tributorum,& Iacob uir iuſtus regionẽ incolendã à Pharaone accepit,& Daniel cum ſociis ſuis conſtitutus eſt à Nabuchodonoſor præfectus prouinciæ: quod utique uiri ſancti non admiſiſſent,ſi regnum pro tyrannide reputaſſent.Et Deuteronom.10.ponũtur leges, & conditiones regibus,quibus regnaturi erãt apud filios Iſraël:nec prohibentur regem ſibi cõſtituere,ſed tantùm ne ſit alienigena,qui cõſtituendus eſſet,& ibi præcipitur,ut ſtet ſacerdotis præcepto, & decreto ſub capitis etiam pœna:nihil autem intereſt an ſit ſacerdos, aut rex,dummodo eandem habeat poteſtatem.Et Leuitæ conſtituuntur iudices , qui poteſtatem haberent uitæ & mortis. Et in libris Regum quidam reges ab ipſo Deo conſtituti legũtur,alii eius præcepto præpoſiti:quod utiq;

nunquam

nūquā Dominus fecisset, si cōtra ius naturale fuisset. Et Machabæi, uiri fortissimi & sanctissimi ab omnib⁹ reputātur, qui tamē suorū patrū principatū aut delatū susceperūt, aut iustis de causis illud sibi uindicauerūt. Est uerò prorsus absurdū existimare aliquid esse cōtrarium iuri naturali, aut diuino, quod rerum humanarum administrationi expedisset. Non itaque, ut sapiēter ait Iob, Deus tāquam timidus abiicit potestatem, cùm ipse sit potens, nec libertas euangelica (ut seditiosi homines imperitæ plebis auribus suggerunt) regis potestati impedimento est. Vt enim alio loco ostenditur, nihil quod lege naturali licitum sit, Euangelio prohibetur: atque in hoc maximè libertas euāgelica consistit. Quare si ante Euāgelium ciuitatibus reges sibi cōstituere licebat, nō est ęstimandum post Euangelium non licere. Et certe si reges, legitimi principes non essent, nunquā Apostoli Christi nobis ut illis pareamus,
Roma.13. commendassent. Cùm enim Paulus ad Rom. 13. nihil aliud agere uidetur. Omnis inquit anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et iterum, Non est potestas nisi à Deo. & Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. & multa alia in hanc sentētiam ad Timo. tertio. Admone, inquit, illos principibus & potestatibus subditos esse. Et Secundę Timo. 15. Obsecro autem primùm omnium fieri obsecrationes

nes pro regibus,& omnibus,qui in ſublimita te ſunt conſtituti,ut quietam & tranquillã ui tam agamus. Et primæ 2. cap. Subiecti eſtote omni creaturæ propter Deũ,ſiue regi,&c. Videtur ergo quòd regia poteſtas ſit non à republi. ſed ab ipſo Deo,ut catholici doctores ſentiunt. Quamuis enim à republica conſtituatur (creat enim reſpublica regem) non poteſtatẽ, ſed propriam authoritatem in regem trãſfert, nec ſunt duæ poteſtates,una regia,altera com munitatis. Atque ideo ſicut poteſtatem reipu blicæ à Deo & à iure naturali conſtitutam eſſe dicimus,idem prorſus de regia poteſtate dicamus neceſſe eſt (quod ſatis conſonum reipub. uidetur) cõſuetudineque,quæ principes Dei, non miniſtros reipublicæ appellat. Salomõ ait enim, Per me reges regnãt. Et Dominus Pilato reſpondit, Nõ haberes poteſtatem,niſi tradita eſſet de ſuper,id eſt de cælo: errare uidentur authores concedentes reipublicæ poteſtatem eſſe de iure diuino,non autem regiam po teſtatem. Quòd ſi homines,uel reſpublica nõ haberent poteſtatem à Deo,ſed ex cõdito om nes conuenirent,& pro bono publico uellent poteſtatem contra ſe conſtituere,illa quidem eſſet ab hominibus ſicut eſt,quam religioſi tri buũt abbati. Nõ ita uerò eſt. cõſtituta eſt enim in republica õnib⁹ etiã ciuib⁹ inuitis poteſtas ſeipſam adminiſtrãdi,in quo officio ciuiles re

ges conſti

9 ges cõſtituti ſunt. Sed dubitari poteſt, an*ita
etiã ſit de poteſtatibus, quibus infideliũ reſpu
blicę gubernant̃: ſcilicet an inter paganos ſint
legitimi principes, & alii magiſtratus. Et uide
tur ꝙ nõ: quia ſi ex Chriſtiano fieret quis infi
delis, omni prorſus publica poteſtate, ut iura
dicũt, priuat̃ propter infidelitatẽ: ergo cùm ea
dẽ ratio infidelitatis maneat ei, impediet legi-
timũ principatũ, aut poteſtatẽ. Et Richardus,
uir alioqui præſtãtiſsimi ingenii, in libro De-
paupertate Chriſti, nõ ſolùm infidelitatẽ, ſed
quodcunque mortale peccatũ putat impedire
omnẽ poteſtatẽ, & dominiũ, iuriſdictionem-
que tã publicã quã priuatã, & titulum, & fun-
damentũ cuiuſcunq; poteſtatis credit eſſe gra-
tiã: cuius rationes prætereo, quia infirmiores
ſunt, quàm ut declaratione indigeãt. Nec om-
nino eſt dubitãdũ quin apud ethnicos ſint le-
gitimi principes & domini, cùm Apoſtolus in
locis ſuprà dictis, obediẽdũ poteſtatib' & prin
cipibus & toto tpe ſeruire præcipiat, ꝗ certè eo
tpe oẽs erãt infideles. Et Ioſeph & Daniel, pa-
ganorũ principes, ꝓcuratores, et miniſtri erãt:
nec aut principes Chriſtiani ſeculares aut ec-
cleſiaſtici huiuſmodi poteſtate & principatu
priuare poſſent infideles, eo dũtaxat titulo, qa
infideles ſunt, niſi ab eis alia iniuria profecta
10 ſit. Et*tres quidem cauſæ publicæ poteſtatis
ſecularis rectè explicantur per definitionem,
quæ

quæ ab authoribus talis ponitur, Poteſtas publica eſt facultas, authoritas, ſiue ius gubernãdi rempublicam ciuilem. Ex dictis facilè patet probatio illius: quatenus ad publicam poteſtatẽ ſpectat, oſtendimus publicas poteſtates eſſe à Deo, atque adeò iuſtas & legitimas: ex quibus ſequitur probatio ultimę partis concluſionis ſuprà poſitæ, in qua dicebamus, nullã huiuſmodi poteſtatem hominum cõſenſu abrogari poſſe. Si enim homo cedere non poteſt iuri & facultati ſe defendendi, propriisque membris ex commodo ſuo utendi: ergo nec etiam poteſtati, cùm hoc illi naturali & diuino iure competat. Itidem etiam reſpublica nullo modo poteſt priuari huiuſmodi poteſtate tuendi ſe, & adminiſtrandi aduerſus iniuriam & ſuorum & exteriorum, quod ſine publicis poteſtatibus facere nõ poteſt: atque ita ſi ciues omnes in hoc conuenirent, & omnes has poteſtates admitterẽt, ut nullis tenerentur legibus, nulli imperarent, pactum eſſet nullum, & inualidum, utpote contra ius naturale. Ex ſuperioribus infertur corollarium non contemnendum, his maximè, qui ſub uno principatu & regali degunt. Solent enim ciuitates, quæ ſine rege ſunt, et populari adminiſtratiõe regunt̃ iactare ſuã libertatẽ. Et corollariũ eſt, Quòd* nõ eſt minor libertas in regali principatu, q̃ in ariſtocratico & democratico. ſic enim diſtinguit

guit Aristò.tertio Ethico.principatus in Monarchiam & principatum unius, Aristocratiã optimatum principatum, & Democratiam, id est popularem seu multitudinis principatum. Dico ergo non esse minorem libertatem in regali principatu, quàm in aliis. Probatur, Quia cùm eadem sit potestas, ut suprà probatũ est, siue in uno, siue in pluribus sit, & tantum uni melius sit subiici quã pluribus. (tot enim sunt domini quot sunt superiores) ergo nõ est minor libertas ubi omnes uni sunt subditi, quàm pluribus, maximè cùm ubi sunt plures dominantes, plures sunt qui potestatem ambiant: & necesse est, ut seditionibus, & dissensionibus respub. sæpe laboret propter illorum diuersas sententias. Nulla enim fides regni sociis, ait Poëta. Et Dominus per prophetam, Pastores multi demoliti sunt uineam meam. Optimum ergo regnũ est unius, sicut totus orbis ab uno principe & domino sapientissimo gubernatur. Secundũ corollariũ, quod ex superioribus
12 potest inferri, est, Quòd* tota respublica potest puniri licitè pro peccato regis. Vnde si rex iniustum bellum inferret alicui principi, potest ille, qui iniuriam accepit, prædari, & alia iure belli persequi, & occidere regis subditos, etiam si omnes sint innocentes: quia postquã rex à re publica constituitur, si quid ille insolenter committat, imputatur reipublicæ: tene-

tur enim

tur enim respublica non committere hanc po
testatem nisi ei, qui iustè exerceat, & utatur
potestate, aliâs periculo se committit. Tertiũ
corollarium, Nullum*bellum est iustum, si cõ
stat geri maiori malo reipublicæ, quàm bono,
& utilitate, quantumuis aliunde suppetant ti-
tuli, & rationes ad bellũ iustũ. Probatur, Quia
si respublica non habet potestatem inferendi
bellum, nisi ad tuendum se, resque suas atq; se
protegendum: ergo ubi ipso bello attenuatur
potiùs atque atteritur, quàm augetur, bellum
erit iniustum, siue à rege inferatur, siue à repu-
blica. Imò cùm una respublica sit pars totius
orbis, & maximè Christiana prouincia pars to
tius reipublicæ, si bellum utile sit uni prouin-
ciæ, aut reipublicę cum damno orbis aut Chri
stianitatis, puto eo ipso bellum esse iniustum.
ut si bellum Hispaniarum esset aduersus Gal-
los aliâs ex causis iustis susceptũ, & alioquin
regno Hispaniarum utile: tamen cùm maiori
malo & iactura geritur Christianitatis, pu-
ta quia Turcæ occupant interim prouincias
Christianorum, cessandum esset à tali bel-
lo. Et hæc ad explicationem primæ conclu-
sionis.

¶ Secunda conclusio, Sicut* maior pars reipu
blicæ regem supra totam rempublicam consti
tuere potest, aliis inuitis: ita pars maior Chri-
stianorum, reliquis etiam renitentibus, Mo-

narchiam unum creare iure poteſt, cui omnes principes & prouinciæ parêre teneātur. Prima pars huius concluſionis ſatis ex ſuperioribus patet. Si enim reſpublica ſuam poteſtatem uni alicui mandare poteſt, & hoc propter utilitatem reipublicæ, certū eſt non obſtare aſſenſus unius aut paucorum, quominus cæteri prouidere poſſent bono reipublicæ: aliâs non eſſet ſufficienter conſultum reipublicæ, ſi conſenſus omnium exigeretur, cùm ille in multitudine, aut uix, aut nunquam contingat. ſatis ergo eſt ut maior pars conueniat in unum, ut iure aliquid fiat. Itē probat̄ efficaciter, Quia duab⁹ partibus diſſentientib⁹, oportet ut præualeat ſententia alicuius partis neceſſariò. poſtquam contradictoria non debet, aut præualere ſententia minoris partis: ergo ſequenda eſt ſentētia maioris partis. Nam ſi ad creandum regem requiritur conſenſus omnium, quare etiam non requiritur ad nō creandum? quare enim magis requiritur conſenſus omnium ad affirmatiuam, quàm ad negatiuam? Secunda pars eſt, quòd huius modi rex eſt ſuper totam rempublicam: uolo dicere, quòd in regio principatu rex eſt non ſolùm ſupra ſingulos, ſed etiā ſupra totam rempublicam, id eſt etiam ſupra omnes ſimul. De qua republ. quanquam ſunt inter Philoſophos uariæ ſententiæ, multaque diſputentur,

disputentur, tamen ego probo illam partem conclusionis nostræ. Quia si respublica esset supra regem, ergo esset principatus democraticus, & popularis, & sic non est Monarchia & principatus unius: & hæc uidetur esse sententia. Aristo. 3. Politic. Item respublica potest dare potestaté alicui, non solùm supra singulos, sed etiam supra omnes simul, & ille haberet potestatem regiam, & non alia esset, quàm adhuc principatus unius, nó democraticus, aut aristocraticus. ergo rex est supra omnes. Item non appellantur à rege ad rempublicam: ergo non est maior respublica, nec superior. Tertia pars conclusionis est, quòd maior pars Chistianorum posset Monarcham constituere. Probatur, Nam tota ecclesia est quodammodo una respublica, & unű corpus. Iuxta illud Apostoli, Omnes unum corpus sumus. ergo habet potestatem se conseruandi, & tuendi, rationemque optimam constituendi, qua se meliùs ab hostibus defendere posset. Item cùm finis temporalis, ut alio loco uberiùs tractabitur, sit sub spirituali, & ad illum dirigatur: si habere unum Monarcham esset expediens ad defensioné & propagationé religiōis fidei Christianæ, nó uideo cur non posśint illi, ad quos spirituale spectat, cogere Christianos, ut unű Monarcham crearent, sicut in fidei fauorem

ecclesiastici principes hæreticos priuant principatu aliâs legitimo. Item, quia aliquando genus humanum habuit istam potestatem, scilicet eligendi Monarcham, ut patet à principio antequam fieret diuisio: ergo & nunc potest: cùm enim illa potestas esset iuris naturalis, nõ cessat. Ex hac conclusione infertur corollariũ, Quòd in liberis ciuitatibus, ut sunt Venetiæ, Florẽtia, posset maior pars eligere sibi regem aliis contradicẽtibus. Et hoc uerum uidetur, non solùm quia hoc manifestè expedit reipublicæ; sed dato quòd magis expediret politia aristocratica, aut democratica. Nã postquam respublica habet ius se administrandi, & id quod facit maior pars, facit tota; ergo potest accipere politiam, quam uoluerit, etiam si nõ sit optima, sicut Roma habuit aristocraticam, quæ forsan non est optima.

11 ¶ Tertia conclusio, Principum* leges & constitutiones ita obligant, ut trãsgressores in foro conscientiæ culpæ rei sint: quam etiam uim parentum in filios, & maritorum in uxores habent præcepta. In hoc argumento, & pro materia huius conclusionis multa afferri possent, nec dictu indigna, nec inutilia, si tempus concederet. Sed ratione huius opportunitatis totam rem quàm paucis potero, expediã. Et primùm omniũ, sunt qui putant leges nullã uim habere, ut earũ trãsgressores culpa in foro con

scientiæ

ſcientiæ teneantur, ſed hanc ſolùm obligationem inducere, ut principes, & magiſtratus legum uiolatores iuſtè punire poſsint, negantque ſubditos ad aliquid aliud coram Deo teneri: ſicut plerique religioſi de ſuis conſtitutionibus dicũt, quòd obligãt quidẽ ad pœnã, nõ ad culpam, nec ſine ratione inſaniunt, ſed probant rationibus & argumentis non inualidis. Primò, Quia aliâs ſequeretur, ſecularem poteſtatẽ eſſe ſpiritualẽ, ſi obligat in foro conſcientiæ. Secundò, Quia finis reipublicæ & poteſtatis ſecularis eſt ſolùm aliquid temporale, puta pacificus ſtatus ciuiumque conuictus: ſed hoc nihil ad cõſcientiam: ergo. Tertiò, Quia eſſet omnino poteſtas ſecularis altera parte manca, ſi obligaret, poſſet abſoluere, aut non poſſet. Quartò, Quia tũc puniret̃ quis bis pro peccato: nã in hoc mundo puniret̃ principes, in alio aũt Deus. Quintò, Nõ poteſt imponere pœnã ſpiritualem: ergo nec obligare ad culpã, cũ nõ uideat̃ maior ratio de uno, quã de alio. Sextò, Nam uel eſt in poteſtate principis obligare ad culpam, aut non. ſi primum, cõtrà, Quia prælati ſpirituales poſſunt non obligare, ut patet in religionibus. Si ſecũdũ, quomodo ergo cõſtabit, quãdo uelint obligare, cũ ipſi nõ explicẽt? Sed his rationibus nõ obſtãtibus, quas graues doctores mouerũt, nõ uidetur mihi dubitãdũ quin leges ciuiles obligẽt in foro cõſciẽtiæ, cũ

hoc apertè uideatur Paulus testificari ad Roma.13. Necessitate subditi estote nõ solùm propter iram, sed propter cõscientiã. Et Petrus dicit, Subiecti estote omni humanę creaturę ꝓpter Deũ, siue regi quasi pręcellenti: quod etiã uidet nullo modo posse intelligi, si leges obligarẽt solũ in foro cõtẽtioso, & nõ in foro cõsciẽtię. Sed quoniã posset aliquis respõdere, ꝙ nõ sit idẽ obligare in foro cõscientię, & ad culpã, maximè cũ religiosi cõfiteãt se teneri suis legibus in foro conscientiæ, quæ tamen culpã non inducunt. Ideo dico etiã, ꝙ leges ciuiles obligant sub pœna peccati, & culpæ æquè ac leges ecclesiasticæ. Hoc probatur apertè ex dicto Pauli ad Roma.13. Qui autem resistunt, inquit, ipsi sibi damnationẽ acquirunt. non autẽ incurritur damnatio, nisi propter culpã: ergò legum transgressores incurrunt corã Deo ueram culpam. Ad maiorem autem declarationẽ & confirmationem istorum, est aduertẽdum,
16 ꝙ *lex humana & diuina in aliquo differunt, & in aliquo conueniunt. Differunt quidem: nã lex diuina sicut à solo Deo fertur, ita à nullo alio, aut tolli, aut abrogari potest. Lex autẽ humana sicut per hominem cõstituitur, ita ab homine tolli, aut anullari potest. Differũt etiã quia in lege diuina ad hoc quòd iusta sit, & per hoc obligatoria, sufficit uoluntas legislatoris, cùm sit ratione uoluntas. Vt autẽ lex humana sit

na sit

na ſit iuſta, & poſsit abrogari, non ſufficit uoluntas legiſlatoris: ſed oportet quòd ſit utilis reipublicæ, & moderata cum cæteris. Itē etiam differūt, quia diuina firmiùs, & intenſiùs obligat. in multis enim caſibus obligat lex diuina, ubi non obligat humana. Nec ego aliam differentiam ſatis uidere poſſem. Conueniunt autē in hoc, quòd lex diuina conſtituit aliquid in eſſe & genere uirtutis aut uitii: ita, quòd eo ipſo ſecundum quod lege diuina præcipit, aliquid eſt bonum & officioſum, quod aliâs nō eſſet: & eo quòd prohibet, habet quòd ſit malum, & uitioſum: quod aliâs non eſſet, ut exēplo de baptiſmo patet, & de confeſsione, & de aliis ſacramentis, in quibus non eſt alia bonitas, quàm quòd ſunt à Chriſto præcepta. Et uſus carniū & alia quidē legalia in ueteri legē nō habebāt aliquid aliud uitii, niſi ꝙ erāt prohibita in lege. unde cōſtat, ut nullū ſit uitiū, niſi quia prohibitū in lege, nec uirtus, niſi quia pręceptū uel laudatū in lege. Tota enim bonitas uoluntatis humanæ, ut doctores firmiter probāt, eſt ex cōformitate ad uolūtatē & legē diuinā, & omnis malitia ex deformitate ad legē diuinam prouenire, quæ eſt regula omniū actuū humanorū. Ita etiam lex humana habet uim cōſtituēdi aliqd in eſſe uirtutis, & eius cōtrariū in eſſe uitii. Sic enim qa ebrietas eſt ꝓhibita in lege diuina, eſt intēperātia: ita ieiuniū

 eſt opus

eſt opus uirtutis, quia eadem lege commendatur, & abſtinentia à cibis quibuſdam eſt uirtus, quia præceptum eſt humana lege. Et ne exemplum afferamus ſolùm de eccleſiaſticis legibus, emere pecunia magiſtratuum eſt ambitioſum quia prohibitum lege humana. Item ſericum induere, eſt luxurioſum ſolùm, quia prohibitum. ſupra terminum legis erogare in conuiuio, erit intemperãtia, quod ante legem potuit eſſe temperantia, & magnificentia. Nec quicquam intereſt quantùm ad hoc inter legem humanã & diuinã. ſicut enim meritum eſt in opere uirtutis, ita culpa in ope-
17 re uitii. Ideo *ſicut lex diuina habet uim obligandi ad culpam, ita & lex humana. Quod ne uoluntate dictum uideatur, probatur ſic, Lex humana eſt à Deo, ergo eodem modo obligat ſicut diuina. Aſſumptum probatur, Nam non ſolùm opus Dei dicitur, quod ſe ſolo producit, ſed etiam qđ mediantibus cauſis ſecundis efficitur: ergo nõ ſolùm dicitur lex diuina, quã ipſe ſolus ſanciuit, ſed etiam quam Dei poteſtate homines tulerunt: ſicut leges Põtificũ dicũtur non ſolùm quas papa per ſe tulit, ſed etiam quas papæ authoritate alii inferiores tulerunt. ita enim uocantur papæ conſtitutiones uniuerſitatum, & collegiorum, quas conſtat papã non feciſſe per ſe, ſed alii eius authoritate condiderunt. Vel ut clariùs probetur, arguitur ſic,

ſuppoſito

ſuppoſito quòd papa habet authoritatem condendi leges obligatorias in foro conſcientiæ, ſi papa committerer alicui ut daret leges alicui communitati, præcipiens eis, ut obedirent, nónne præcepta Legati haberẽt uim obligandi in foro conſcientiæ? Ergo qua ratione cùm Deus dicat, Per me reges regnant, & legum cõditores iuſta decernunt, quare decreta illorum non obligabunt ſimiliter in foro conſciẽtiæ? Et ut apertiùs cõſtet, uidetur omnino abſurdum, quòd ſi papa præcipiat, quòd in hac ciuitate obediãt Cardinali legato, pręcepta Legati obligarent ad culpam, ut omnes fatentur. & cùm Chriſtus pręcipiat parere principibus, negare principum legem obligaret ad culpam. Et tandem qui concedunt leges pontificum obligare ad culpam, negare nullo modo poſſunt, quin etiam leges ciuiles obligent. Ita Dominus conſtituit principes ſeculares ad gubernandam rempublicam ſecularem, ſicut Põtifices ad ſpiritualem. Nec illico dictum Domini, Qui uos ſpernit, me ſpernit, non ſolùm ad eccleſiaſticos, ſed etiam ad ciuiles magiſtratus ſpectat: nec minus diligenter in ſcriptura commendatur obedientia principum ſecularium, quàm eccleſiaſticorũ. Nihil ergo intereſt quãtùm ad obligationem, ꝙ tã humanæ ſint leges, quàm diuinæ, ſicut æquè uerum ſacramẽtum eſſet ab Apoſtolis, aut ab eccleſia condi-

tum, si eam potestatem habuisset, ac si à Christo: nec minus obligabat lex uetus, quæ tamen per angelos fuit data, non à Deo per se, quàm obligat Euangelica ab ipso Christo per se ipsum data: & hoc pro certo tenendum.
18 Dubitari autem potest * ad quam culpam obligentur, ad mortalem, an ad uenialem solùm. Et quòd obligent ad mortalem aliquando, satis constare potest ex uerbo Pauli iam allegato. Qui autem resistunt, sibi damnationem acquirunt. Item Dathan, & Abirom deuorati sunt, quia restiterunt Moysi & Aaron: non autem puniuntur pœna mortis pro culpa ueniali. In cōtrarium autem, quòd nūquā obligent ad mortale, uidetur. Nam si concurreret pręceptum diuinū solùm ad ueniale obligans, cum quacunq; lege humana, potiùs oportebit transgredi legem humanam, quàm mentiri: si autem lex humana aliqua obligaret ad mortale, potiùs esset parendum illi, quā præcepto de ueniali, cùm mortale potiùs sit fugiendum. Respondetur ad hoc dubium graue ex paulo antè dictis. Dictum est, quòd quo ad uim obligandi idem est iudicium de legibus humanis & diuinis: ad considerandum autem quomodo, aut quantùm obligant humanę leges, oportet eas cōsiderare, ac si essent diuinæ. Humana enim lex, quæ si esset diuina, obligaret ad ueniale, obligat etiam ad ueniale: & quæ

si esset

ſi eſſet diuina, obligaret ad mortale, obligat etiam ad mortale. Dictum eſt enim quòd quãtùm ad hoc nihil refert, eodẽ modo obligant, ac ſi eſſent latæ à Deo, licet nõ ita firmiter. Sic ergo inter leges diuinas aliquę obligãt ad mortale, & aliquæ ad ueniale: ita etiã humanæ aliquæ ad ueniale, aliquæ autem ad mortale obli-
19 gant. Sed * qualiter dignoſci poſsit, quando obligent leges humanæ ad ueniale, & quando ad mortale, cùm lex ipſa ciuilis hoc non ſignificet, imò nec legislator de hoc cogitauit quando condidit legem: reſpondetur, quòd nec in lege quidem diuina, & maximè naturali, ſemper ſignificat, quod præceptum ſit de mortali, & quod de ueniali, & inter ipſa mortalia non ſignificatur grauitas alterius ad alterum, id eſt quod illorum ſit grauius. Sicut enim dicitur, Non occides, ita dicitur, Non furtum facies, &, Non mentieris, &, De omni uerbo otioſo reddenda eſt ratio; eadem ergo eſt regula, & ratio diſtinguendi grauitatem alicuius peccati. Tantum enim relinquitur cogitandum ex parte materiæ. Sicut in lege naturali & diuina illud æſtimatur mortale, quod eſt contra honorem Dei, uel charitatem proximi, ut eſt blaſphemia, homicidium: id autẽ ueniale, quod eſt difforme rationi, & legi, non autem eſt contra honorẽ Dei, aut proximi charitatem, ut uerbum otioſum, & alia

id genus

id genus. Sic etiam erit in legibus humanis. ſi enim aliquid ſtatuatur, quod multùm expediat ad pacem ciuium, ad incrementum boni publici, ad honeſtatem morum: tranſgreſsio illius uidetur mortale peccatum. Si autē quod inſtituitur, non ſit adeò neceſſarium, ſed uelut quoddam leue, erit ueniale. Exempla non ita ſunt in promptu, ſicut in legibus diuinis: ſed poteſt accipi de tributo, quod uidetur omnino neceſſarium ad defenſionem reipublicę, & ad alia publica munia & opera: & ideo ſi quis non ſolueret, eſſet mortale, & ideo ſi nulla lex data eſſet à Deo, ſed totam curam legum ferendarum mandaſſet hominibus, & eſſet lex ciuilis, Non occides, &, Non mētieris: prima obligaret ad mortale, ſecūda ad ueniale. Sicut nunc cùm ſunt diuinæ leges, ita ſi quis contra legem ciuilem uenaretur, aut indueretur byſſo, nō uidetur mortale. Alia exempla commodiora poni poſſent: nec enim pendet hoc ex uoluntate legiſlatoris, ſed ex natura & qualitate rei, & materiæ. Ex quo patet quantus eſt error iuniorum quorundam theologorum, dicentium grauitatem peccatorum ſumendam eſſe & cōſiderandam ex quantitate obligationis, cùm contrà omnino faciēdum ſit. Nā quātitas obligationis ſumenda eſt ex quantitate materiæ, nec naturaliter ſcimus maiorem eſſe obligationē de non occidendo, quàm de non

furando,

furando, nisi ex ipsa materia, & non econtrario. Nec oportet respicere, an illud, quod præcipitur, aut prohibetur, sit nunc, aut semel in magnum commodum, aut malum reipublicæ, sed quale sit, si communiter, aut ab omnibus, aut multis fiat. Si enim prohibetur nequis pecunias extra regnum portet, quicunque exportant, peccant mortaliter, quamuis una exportatio parum noceat reipub. Sed quia si cõmuniter fieret, exhauriretur regnum. Ita lex communis obligat ad mortale. sicut una fornicatio parum nocet: sed si passim fieret, multùm noceret. Sed contra dicta arguitur uehementer. quia si ex parte materiæ est attẽdenda grauitas peccati: ergo lex nõ facit culpam. Si enim illa transgressio est in damnum reipublicæ post legem, ergo ante legẽ: ergo prius erat peccatum, & tam graue, sicut post legem. Respondetur primò, quòd lex non solùm obligat prohibendo, sed præcipiendo, & sic aliquid, quod ante legem erat bonum reipublicæ, non tamen necessarium, lex potest præcipere, & sic post legem transgressio illius erit peccatum, quod priùs non erat peccatum. Secundò dico, quòd, ut patet in exemplis primò positis, potest esse aliquid, quod sit ante legem malum in aliquo, & in aliquo non: post legem autem illud erit in omnibus malum: quia fuit ratio

sufficiens

ſufficiens prohibendi omnibus,ut portarent ſericum, uel auream ueſtem, erat quid prius malum in paupere nobili:poſt legem autem in omnibus,quia fuit ſufficiens ratio prohibendi omnibus,licet nullum erat de ſe inconueniens, quòd aliquis de magnatibus haberet ueſtem auream,aut ſericam. Sed adhuc ſu-
20 pereſt dubium*, Si rex uellet non obligare ad culpam,an poſſet? Reſpondetur,quòd non eſt dubium quòd poſsit ſicut poteſt eccleſiaſticus legiſlator,qui quandocunque facit aliqua ſtatuta, ſine quacunque obligatione, ut prælatus religioſorum inter fratres ſuos. Eſſet enim contra rationem dicere,quòd conſtitutiones prælati eccleſiaſtici non ſemper obligent ad culpam, & ſecularium non poſsint non obligare. Aliquando enim legiſlator, ſiue eccleſiaſticus, ſiue ſecularis non uult in ſuis legibus exigere obedientiam debitam à ſubditis, ſed ſimpliciter ordinat quid faciendum ſit, dicens, & dirigens potiùs, quàm præcipiens: qualiter multa uidentur eſſe in legibus & pragmaticis ciuilibus, & eccleſiaſticis: ſicut non ſemper cùm petit pecuniam creditor, exigit tanquam uolens obligare.

21 ¶ Quæritur tandem,*An leges ciuiles obligent

gent legiſlatores, & maximè reges. Videtur enim aliquibus quòd non, cùm ſint ſupra totam rempublicam, & nullus poſsit obligari niſi à ſuperiori:ſed certius & probabilius eſt, quòd obligentur. Quod probatur primò, Quia facit iniuriam reipublicæ, & reliquis ciuibus, ſi cùm ipſe ſit pars reipublicæ, non habeat partem oneris: iuxta perſonam tamen & ſuam qualitatem, & dignitatem. ſed iſta obligatio eſt indirecta, ideo aliter probatur. Nam eandem uim habent latæ leges à rege, ac ſi ferrentur à tota republica, ut ſuprà declaratum eſt. Sed leges latæ à republica obligant omnes: ergo etiam ſi ferantur à rege, obligant ipſum regem. Et confirmatur, Quia in ariſtocratico principatu ſenatuſconſultum obligat ipſos ſenatores authores illorum, & in populari regimine plebiſcita obligant ipſum populum: ergo ſimiliter leges regiæ obligant ipſum regem: & licet ſit uoluntarium regi condere legem, tamen non eſt in uoluntate ſua non obligare, aut obligari, ſicut in pactis. liberè enim quiſquis paciſcitur, pactis tamen tenetur. Ex omnibus dictis infertur corollarium, quòd ius gentium non ſolùm habet uim ex pacto ex conducto inter homines, ſed

etiam

etiam habet uim legis.habet enim totus orbis, qui aliquãdo est una respublica,potestatẽ ferẽdi leges æquas,& conuenientes omnibus,quales sunt in iure gentium.Ex quo patet, ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium. Ex quo patet, ꝙ mortaliter peccant uiolantes iura gẽtium,siue in pace,siue in bello: in rebus tamẽ grauioribus,ut est de incolumitate legatorũ, non licet uni regno nolle teneri iure gentium: est enim latum totius orbis authoritate.
¶ Circa tertiam conclusionem dubitatur,
12 Vtrum * cessante ratione legis, cesset obligatio ut (exempli gratia) prohibetur lege,nequis noctu telũ portet,& ratio eius est propter nocturna pericula,ego autem scio nullum esse cõtra me periculum, an sim in culpa arma ferendo. Respondetur dupliciter. Potest ratio legis cessare uno modo, Ratio propterquam lex lata est: ut si tempore belli prohibeantur arma ad Gallos deferri, tempore pacis lex nõ obligat:eadem ratio requiritur ut lex obliget, & duret, & ad hoc quòd feratur deficit.ergo ratio ad ferendum.ergo etiam ad conseruãdũ illam.Et confirmatur,Quia per easdem causas res corrumpitur,per quas generatur. Itẽ si lex non est utilis reipublicæ,iam non est lex. Secũdò potest cessare ratio in particulari quo ad aliquem.Non ergo ad omnes absolutè,uel quo ad plures,ut in casu posito, nihilominus etiã
talis

talis obligatur lege. Quia enim sequũtur sæpe pericula ex armis nocturnis, est sufficiẽs ratio ut omnib' prohibeat̃, aliàs lex nullius esset efficaciæ, cũ unusquisq; putaret legẽ non pro se esse positã, sed propter alios: & ita in aliis præceptis non ratio particularis, sed utilis est attẽ-
3 denda. Dubitatur * de Tyrannorũ legibus an obligent. Et uidetur ꝙ non, cum non habeant potestatem aliquam. In contrarium est, Quia cùm respublica opprimatur à Tyranno, & nõ sit sui iuris, nec possit ipse ferre leges, nec iam antè datas exequi, si non pareret Tyrãno, iam respublica interiret. Certè uidetur, ꝙ leges, quę sunt conuenientes reipublicæ, obligent, etiã si ferantur à tyrãno, nõ quidẽ quia à tyrã no latæ, sed ex cõsensu reipublicæ, cũ sanctius sit ut seruẽtur leges à Tyrãno latę, quàm quòd nullæ seruentur. Et certè essent in apertam perniciem reipublicæ, si principes, qui non habent iustum titulum, occuparent regnũ, quòd nulla essent iudicia, nec aliquo modo possent malefactores puniri, aut coerceri, cum non sit tyrannus iudex legitimus, si leges eius non obligant.

¶ Vltima pars conclusionis est, Quòd * præce-
4 pta parentum eodem modo obligant, sicut leges ciuiles, & pręcepta maritorum in uxores. Probatur de filiis. Nam sicut præcipitur obedire prępositis, ita commendatur obedire parentibus:

rētibus:ut patet ex illo, Filii obedite parētib9,
Ephesi.6.&, Colo.3.ergo si est culpa nō parēre
Ephe.6. præpositis, etiam erit peccatū nō obedire pa-
rentibus. Et ad Roma.1.inter crimina & pecca
Roma.1. ta in quæ Deus dicit permisisse gentes incide-
re, annumeratur & hoc, Parentibus non obe
dientes. Item, Quia leges præcipiunt obedien
tiam parentum: ergo si leges obligant ad cul-
pam, etiam erit culpa non obedire parentibus.
Et certè hoc uidetur inclusum in illo præce-
pto de honoratione parentum, & sic ut suprà
dictum est, ꝙ leges aliquando quidem obli-
gant ad mortale, aliquādo uerò ad ueniale, ita
uidetur dicendum de præceptis parentum. Vn
de certè si pater aliquid præciperet, quod mul
tùm referret ad administrationē familiæ, trāf-
gressio illius uidetur mortalis, imò etiā in iis,
quæ spectant ad dispositionem ipsius filii. Sed
sicut dictum est, quòd non omnis lex obligat
ad culpam, puta illa, in qua rex plus dirigit,
quàm præcipit: multò magis hoc habet uim
de parentibus, qui non semper uolunt exigere
debitum obedientiæ, sed solùm præcipien-
tes aliquid, uolunt significare uoluntatem
suam.

¶ Aduertendum tamen est, quòd cùm fami-
lia sit pars reipublicæ, quòd leges possunt de-
terminare, in quibus filii teneantur obedire
parentibus, & in quibus non oporteat, sicut
deter-

determinauit uſque ad quam ætatem, & ſic in aliis non erit culpa non obedire parẽtibus: ſic etiam ad leges ſpectat determinare qua pœna poſſet caſtigare pater filiũ inobedientẽ & coërcere ne ultra liceat patri progredi. De præceptis autẽ uirorũ circa uxores ꝓbari poteſt. Nã aliâs nõ poterit conſtare familia, niſi ſit unum caput, cui cæteri parere teneantur: hoc autem eſt uir, qui eſt caput domus, & uxoris, ad Eph. 5. Et ibidem, Mulieres ſuis uiris ſubditæ ſint ſicut Domino. Et poſtea dicit, Vxor autem timeat uirum ſuum. Item quia leges hoc iubent, ergo tenentur obedire, & etiam ad leges ſpectat quomodo, & quo uſq; uxor teneatur obedire uiro & an poſset uir uxorem uerberibus caſtigare ſicut de filiis diximus determinare. *Eph. 5.*

Deo gratias.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA

de potestate papæ, & concilij relectio, cũ quæstione, Vtrum concilium generale poßit facere decreta, & leges condere, quas nec summus Pontifex poßit immutare, uel per dispensationem, uel prorsus per abrogationem.

Locus relegendus est apud Iohannem, Pasce oues meas. Iohan. cap. ultimo.

SVMMA.

1 *Papa in quo genere decretorum aut canonum nihil poßit immutare dispensando, & multo minus abrogando.*

2 *Concilium, si declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, quòd Papa in hoc nihil poßit declarare, aut immutare, maximè si tale ius spectet ad fidem, uel ad mores ecclesiæ uniuersalis.*

3 *Papa, quòd poßit dispẽsare in legibus, & statutis concilij generalis.*

4 *Summus pontifex, quòd non solùm poßit dispensare in statutis cõciliorum, sed in totum, & aliquando abrogare talem legem, uel statutum.*

5 *Papa non obstante decreto irritante concilij, quòd posset dispensare in statutis eius.*

6 *Papa, quod dispensando in legibus, & decretis, tam conciliormm, quam aliorum pontificum, poßit errare, & grauiter peccare.*

7 *Papæ, quòd non liceat dispensare in legibus, & decretis conciliorum pro suo arbitrio, & sine causa rationabili, etiam ubi nihil continent iuris diuini.*

Papa

8 *Papa, quòd multo minus potest abrogare sine causa rationabili decreta concilij, quàm in eis dispensare.*

9 *Lex aliqua etiam positiua, quòd posset esse in ecclesia, & fortè aliquæ tales sunt, in quibus expediret, ut nunquam dispensaretur.*

10 *Conciliũ quãdo, & in quo casu posset declarare, & determinare, & etiam statuere, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur.*

11 *Concilium quòd uidetur non posse errare in determinatione, quòd in aliqua lege ecclesiastica nunquã dispensetur.*

12 *Concilij facta determinatione, quòd nunquã in aliqua lege ecclesiastica dispensetur, an liceret nunquam Papæ dispensare in tali lege, & utrũ dispensando ex quacunque causa, peccaret mortaliter.*

13 *Decretum si fieret à concilio, quòd in aliquibus legibus ecclesiasticis nũquam dispensaretur, quòd tale decretum non deberet apponi in multis legibus, sed solũ in paucis, hisque grauißimis, & ualde necessarijs.*

14 *Decreto facto per conciliũ, quòd in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensetur. Si, illo non obstante, Papa dispensaret, utrum teneret factum, esto quòd malè faceret.*

15 *Papa sicut peccaret dispensans contra decretum concilij, quòd ita etiam peccaret petens dispensationem, & utens illa, ostenditur.*

16 *Pontificis dispensationes, quòd sint in duplici differentia, & quæ sint.*

17 *Papa quid posit, aut quid non poßit, &c. quòd non spectet ad subditos illud determinare, aut examinare,*

probatur.

18 *Papæ mandatum, aut dispensatio, quòd non semper obliget subditos ad parendum.*

19 *Papa si dispensaret, in quo casu subditi non tenerentur parere dispensationi.*

20 *Papa quòd non deberet ægreferre, sed potius gaudere quòd fieret aliquod decretum à concilio, quo caueretur, ut in aliqua lege ecclesiastica nunquam dispensaretur.*

21 *Papæ mandatis, an liceat resistere per appellationem ad futurum concilium.*

22 *Pontificis mãdatis resistere, & non parere, quòd non uideatur permittendum cuicunque priuato sua authoritate, etiam si huiusmodi mandata essent contra determinationem concilij.*

23 *Papa si facta declaratione, & decreto à concilio, contrarium mandaret, quid agendum.*

24 *Concilium, quando, & in quo casu posset conuocari, & congregari contra uoluntatem Papæ.*

25 *Concilium quæ maximè debeat cauere, si quando decretum aliquod esset faciendum, ut Papæ authoritas illibata conseruetur.*

RO parte affirmatiua quæstionis arguitur, Quia concilium est super papam, ergo papa nõ potest immutare decreta illius. Consequentia patet, quia par in parem non habet imperium. c. innotuit. de electione. ergo multo minus inferior in superiorem. Antecedens

tecedens eſt communis ſententia omnium Pariſienſium,& multorum doctorum. Et confirmatur conſequentia, Quia aliâs eadem ratione poſſet defendi, q̃ epiſcopus poſſet diſpẽſare in legibus papæ,imò & in legibus conciliorum.ſi enim papa cùm ſit inferior,nihilominus poteſt diſpenſare,aut abrogare legem cõcilii:ergo non obſtabit etiam,quòd epiſcopus dato quòd ſit inferior,non poſsit etiam diſpẽſare.& confirmatur iterum,ſaltem recepta illa opinione de ſuperioritate cõcilii,uidetur omnino ſequẽda pars affirmatiua:ſed illa opinio eſt probabilis,ergo etiam hæc. Confirmatur, Quia dato q̃ ſint pares poteſtates,par in parem non habet imperium,ut in dicto c.innotuit.ergo non poteſt tollere quod concilium ſanciuit.unde uidetur,quòd concilium in hac cauſa poſſet dicere Pontifici,quod Hebræi reſponderunt Moyſi,Exo.2.Quis te conſtituit Iudicem ſuper nos,& principem?Et ſummus Pontifex debet meminiſſe illius reſponſi Domini noſtri,Quis me conſtituit Iudicem ſuper uos?Luc.12. Exod.2. Luc.12.

¶ In cõtrarium eſt,Quia diſpenſatio & abrogatio legis tempore & loco opportuno eſt paſcere gregem.omnis enim actus iuriſdictionis eſt actus paſtoris.ſed ſummus Põtifex eſt uniuerſalis paſtor, iuxta uerba propoſita Iohan. 20.Paſce oues meas.Et in concilio Calcedonenſi Iohan.20.

acclamatum est Pontifici Leoni Apostolico œcumenico.i.uniuersali pastori.Et Matth.18. Quodcunque solueris super terram,&c. Sed dispensare est soluere obligationem. ergo.Notandum primò quòd (ut ponit Herbeus d. 47.) primò differētia est inter abrogare,& dispensare,& interpretari, pro quo uide Syluestrum in uerbo papa. §.16. Notandum secundò,quòd omnes doctores distinguunt, specialiter S.Tho.quolibeto 4.arti.13.& multis aliis locis, q duplex est genus canonum & decretorum,siue sint conciliorum,siue sint sanctorū, patrum,&est unum genus canonum re uera de iure diuino, sicut quæ pertinent ad articulos & fidei,ad substantiam sacramentorū, aut qui necessariam habent connexionam ad legem diuinam seu naturalem,pertinentia ad bonos mores.

Matth.18.

¶ Et ut certo ordine ac more theologorum
1 procedamus,sit prima propositio.In* hoc genere decretorum aut canonum Papa nihil potest immutare dispensando, & multo minus abrogando. Conclusio est omnium theologorum absque controuersia,quidquid Canonistæ disputent. Et ponit eam sanct. Tho. in multis locis,ut in quotlibeto ubi suprà, & in primo sentent.d.47.& in 3.senten. d.37. uide uerba eius 1.2.q.97.ar.4.ad tertium. & q.100. artic.8.& potest breuiter probari,quia ius naturale

S. Tho.

turale est immutabile, & ut habetur in decretis d.5.cap.1.naturale ius semper permanet. & Esa.24.contra eos qui temere tentauerũt immutare ius naturale, dicit ꝙ transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerũt fœdus sempiternum, &c. Sed ius diuinum & positiuum habent eãdem uim, sicut naturale, quia ius naturale nõ habet uim, nisi quia latum est authoritate diuina: aliâs non esset obligatoriũ, quidquid dicat Gregorius: cùm obligatio esse non possit nisi à superiori: ergo simpliciter in iure diuino non cadit dispensatio humana. Esa.24.

¶ Pro maiori & breuiori declaratione argumentor contra istam propositionem. Primò, Papa potest dispensare in matrimonio rato non consummato, & insolubilitas matrimonii est de iure diuino: ergo potest dispensare. Maior probatur, Quia uotum solenne dirimit matrimonium, ut patet in c.ex publico: de cõuersione coniugatorum. Sed uotum solẽne est de iure positiuo, ut patet in c.unico de uoto in.6.ergo ius positiuum tollit ius diuinũ. Minor patet ex illo, Quos Deus coniunxit, homo non separet. Matth.19.& 1.ad Corin.7. Secundò argumẽtor, Papa dispensat in gradibus prohibitis iure diuino: ergo. Antecedens patet Quia accipere relictam fratris est prohibitum iure diuino, ut patet Leuit.18. Vxorem fratris sui nullus accipiat. Et eodem modo accipere Matth. 19. 1.Corin.7. Leuit.18.

 amitam,

amitam, uel materteram ibidem expressè prohibetur: & tamen Papa dispensat in istis: ergo. Tertiò papa dispẽsat in uoto saltẽ simplici, ut patet ex usu, & in titulo de uoto & uoti redemptione: & tamẽ seruare uotum est de iure diuino, si quid uouisti, ne moreris reddere, displicet enim Deo infidelis & stulta promissio, Ec-
Eccle.5. clesiastici 5. Idem expressè Deutero.23. Quar-
Deute.23. tò papa dispẽsat cum bigamo, & homicida, sed tales sunt irregulares de iure diuino, ut patet
1.Timoth.3. 1. ad Timoth.3. Oportet episcopum unius esse uxoris uirum, non percussorem, quod glossa, & omnes dicunt, quòd intelligitur de presbyteris: quod patet, quia statim subdit, diaconos similiter pudicos, nulla alia mentione facta de presbyteris. Confirmatur, Quia talis irregularitas nõ tollitur per baptismum, sicut aliæ irregularitates, ut doctores dicũt in 4. d. 27: ex authoritate Augustini, Ambrosii & omnium doctorum theologorum, & canonistarum. Et quòd possit dispensare cum bigamo, tenet sanctus Tho. in 4. distinctio. 27. quæstio. 3. articu. 3. & in quodlibeto 4. quæstio. 5. & doctores de bigamis capitu. nuper. & capitu. fina. & d. 34. capitu. lector. gloss. dicit licitum in papa dispensare cum archiepiscopo Panormitano bigamo, & cùm homicida posse etiam dispensare. tenet Abbas in capitu. si dignum. & in capitulo: de homicidio, dicens
communiter

communiter hoc teneri per doctores : nec hoc dubitant theologi. Quintò, papa est uicarius Christi ex themate, Pasce oues meas: & ex illo, Quodcunque solueris super terram, &c. & habetur in cap. ter corporalia. de translatione episcopi. & in capitulo proximo. de homicidio in 6. Imò Paulus de omnibus Apostolis ait 2. ad Corinth. 6. Pro Christo fungamur legatione. Et Dominus expressè, Qui uos audit, me audit, &c. Et sicut misit me Pater, ita & ego mitto uos. sed uicarius & delegatus potest quicquid potest principalis, nisi sit ei prohibitum specialiter, ut extra. de officio delegati, & officio uicarii, per totum. sed non inuenitur ubi sit prohibita dispensatio Papæ, ergo. Confirmatur, Quia Apostoli dispensauerunt in lege diuina, ut in baptismo, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, ipsi baptizabant in nomine Iesu. Et Petrus occidit Ananiam & Sopphiram. Actu. quinto. 2. Cor. 6. Act. 5.

¶ Ad primum argumentum communis schola theologorum in 4. distinctio. 27. negat maiorem, scilicet quòd Papa possit dispensare: sed in contrarium sunt multi doctores canonistarum in d. c. ex publico. & cùm illis Cardinalis Caietan⁹ in particulari opusculo super hoc: & nostris tēporibus dicitur factū à Clemente 7. sed nihil refert quam opinionem teneamus, Caietanus.

si cano-

& canoniſtarum, conſequenter oportet dicere, quòd inſolubilitas matrimonii ante conſummationem non eſt de iure diuino: & illa uerba Saluatoris intelliguntur & exponuntur de matrimonio iam conſummato: quamuis aliter poſſet reſponderi, ut dicemus in ſolutione ad quartũ. Si uerò opinionem theologorum teneamus, quæ probabilior uidetur, quia aliâs partes per ſe poſſent dirimere matrimonium, & matrimonium ſequens teneret, & infideles, &c. tũc ad rationem de ingreſſu religionis dicimus, quòd eſt de iure diuino, quòd profeſſio dirimit matrimonium, quòd ius diuinum conſtat ex authoritate Dei, & & non eccleſiæ. Votum autem ſolenne eſt de iure poſitiuo quãtũ ad determinationem & modũ, puta qua ætate, & quo ordine, quo tempore, &c. Sed non quantũ ad ſubſtantiam ſuam. Ad ſecundum argumentum aliqui, ut archiepiſcopus Floren. 3. q. titulo. 1. cap. 14. & Palud. in 4. d. 40. uidetur tenere, quòd in omnibus gradibus prohibitis in Leuitico papa non poſsit diſpenſare. & Hoc reputat Syluest. probabilius. Sed oppoſitũ uidetur probabilius, ut tenet Caieta 22. q. 154. arg. 9. & determinatũ fuit Romæ in his diebus in cauſa regis Anglię. & ideo hanc opinionem tenendo, reſpondetur ad argumenta, quòd præcepta ueteris legis, quæ non ſunt de iure naturali,

Archiepiſcopus Floren. *Palud.* *Syluester.* *Caietanus*

turali,

naturali, omnia cessauerunt, nec habent obligationem plus præcepta iudicialia, quàm cæremonialia, ut omnes doctores tenēt, & necessarium est tenēdū: quod Paulus ita determinat ad Hebrę.7. Translato enim sacerdotio, necesse & ut translatio Legis fiat, ut habetur in cap. translato de constitutionibus. & S. Tho. in 12. q.103. ar.3. probat enim Paulus, quòd sacerdotium Christi est aliud à sacerdotio ueteris legis, & per consequens quòd lex uetus expirauit: & idem probat ad Hebræ.8. per hoc quòd Dominus uocat testamentum nouum: ex quo arguit Paulus, quòd antiquum testamētum interiit. Dico ergo, quòd aliqui gradus prohibiti in Leuitico, non sunt de iure naturali. Imo Caietanus tenet, quòd nullus præter primum in linea recta. Ad tertium, proponitur quòd multi tenent, quòd papa non potest dispensare in uotis. Quia dispensatio, ut suprà diximus, est relaxatio iuris, obligatio aut uoti: certum est nunc de iure positiuo: ergo dispensatio uoti est relaxatio iuris diuini: quod uidetur durum. Vnde dicunt, quòd nunquam potest dispensare in uoto, nisi uel uotum ipsum fiat, aut sit illicitum & inutile, aut maioris boni impedimentum: hoc autem non est relaxare ius diuinum, sed interpretari, quod non est propriè dispensare. In illis enim casibus re uera tale uotum non est obligatorium *Hebr.7.*

iure

iure diuino. imò si constat, quilibet potest proprio arbitrio nõ implere uotum. Et huiusmodi sententiæ uidetur fuisse S. Thom. in. 22. q. 88. artic. 10. ad tertium, ubi diserte determinat, quòd non cadit dispensatio in uoto, nisi quia est simpliciter malum, aut inutile, aut maioris boni impedimentum. Imò hoc dicit esse propriè dispensatio. Et utinam hæc opinio non sit uera. In contrarium est communis opinio, scilicet quòd potest etiam tollere obligationem. Et probatur, Irritatio uoti est de iure positiuo, & non diuino: & certum est quòd ius positiuum dat licentiam parentibus usque ad certam ætatem: & tamen irritatio non interpretatur, sed tollit obligationem uoti. Et tunc ad argumentum respondent aliqui, quòd duplex est ius diuinum, quoddam absolutum & independens, quod nõ supponit actum humanum, ut præceptum de baptismo, de eucharistia, quo omnes obligantur, nec eius obligatio pendet ex humano actu, aut iudicio. Aliud est dependens ex humano actu, quod scilicet non obligat nisi mediante actu humano. nullum enim ius diuinum obligat ad ingrediendum religionem, sed si quis promittat eam, obligatur iure diuino implere promissum. Ex qua distinctione respondeo ad argumentum, quòd in iure diuino non dependenti non potest papa dispensare

S. Thom.

pensare, sed bene in iure diuino dependenti. quia habet potestatem tollendi id quod hominis potestati inditū est. Probabilis est iste modus respondendi, sed qui posit tamen impugnari. Melius tamen uidetur respondere ut respondet S. Thom. in 22. q. 88. artic. 10. ad secundum, ubi sic arguit. In iis, quæ sunt in lege naturæ, & in præceptis dominicis non potest per hominem dispensari, & præcipuè in præceptis primæ tabulæ. Sed implere uotum est de lege naturæ, & lege diuina, ut suprà probatum est. ergo in uoto dispensari non potest. Respondetur quòd sicut de iure naturæ tenetur implere præceptū & uotū, ita & ex iisdē tenetur obedire superioris legi & mandato. Et tamē cùm dispensatur in aliqua lege humana, non fit ut legi non obediatur, quod est cōtra legem naturæ & mandatum diuinum: sed fit, ut quod erat lex, non sit lex in hoc casu: ita etiam authoritate superioris dispensantis fit ut hoc quod continebatur sub uoto, non contineatur inquantum determinatur in hoc casu hoc non esse congruā materiā uoti. Et ideo prelatus sic dispensans, non dispensat in præcepto iuris naturalis, sed determinat id quod cadebat sub obligatione deliberatiōis humanæ: quod nō potuit omnia aspicere, iam nō cadat. unde patet, q̄ S. Tho. facit idē iudiciū de uoto et de lege humana, ita ut talis obligatio sit quasi peculiari

ſi peculiari legi quòd iſte obligetur: & ita diſpenſatio in uoto eſt diſpenſatio in actu humano. Itaque uidetur quòd duplex ſit obligatio, diuina & humana. Humana etiam eſt duplex, ex lege, & ex uoto. Aliter poteſt dici, quod in uoto non ſit niſi promiſsio quædam. Idem uidetur dicẽdum de hac promiſsione, & de aliis. qui enim pmiſit aliquid, tenetur ſeruare promiſſum de iure naturali, ut S. Tho. dicit in 22. q.88.ar.3.ad 1. in promiſsione autẽ humana poteſt ille, cui' intereſt, remittere & liberare promittentem à redditione promiſsi. hoc autem non eſt abrogare, uel diſpenſare in lege diuina, & per conſequens nec ſi ſuperior in hoc diſpenſat, eſt diſpẽſare in lege diuina, & ſi Deus ipſe remitteret uotum, non eſſet diſpenſatio in lege diuina de impletione uoti. Ita ergo quia papa habet uices Dei, poteſt remittere debitum ex rationali cauſa, nec ex hoc diſpenſat in lege diuina. Cõfirmatur, Epiſcopus poteſt diſpenſare in uoto, ut certum eſt, & ſic dato, quòd diſputetur de Papa, non dubitatur quando epiſcopus non poſsit diſpenſare in lege diuina. Et ſic propter diſpenſationem uoti non oportet dicere, quòd Papa poſsit diſpenſare in lege diuina. Ad quartum breuiter & faciliter reſpondetur, quòd in ſcriptura ſacra ſunt aliqua præcepta & mandata iuris diuini, ideſt authoritate diuina lata, quamuis promulgata

ab Apoſto-

ab Apoſtolis, ſicut de extrema unctione dicunt doctores, quòd eſt ſacramentum iuris diuini, ſed promulgatum Iacobi 5. Et Apoſtolus 1. ad Corinth. 7. Iis qui matrimonio ſunt iuncti, præcipio non ego, ſed Dominus, uxorem à uiro non diſcedere. Alia ſunt ſtatuta ab Apoſtolis ipſis, ut Paulus ubi ſuprà, Nam cęteris dico ego, non Dominus, ſi quis habet uxorem infidelem, & hęc conſentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et non eſt dubitandum, quòd Apoſtoli multa diſpoſuerant ſua authoritate, ſicut nũc põtifices faciũt. Et Pau. 1. ad Corinth. 11. Cùm uenero, cætera diſponã. Et in his cum par in parem non habeat imperium, non eſt dubitandum quin ſucceſſores Apoſtolorum habeant authoritatem diſpenſandi huiuſmodi, ut ſunt ſtatuta de bigamis, homicidio, & de utroque. Patet primò, Quia irregularitas illorum non eſt de iure naturali abſolutè, ut conſtat: in noua autem lege non ſunt præcepta negatiua, aut prohibitiua, niſi iuris naturalis, ut docet S. Tho. 12. q. 108. art. 1. & ideo dicitur lex libertatis Iacobi 1. & 2. & irregularitas homicidii tollitur per baptiſmũ. d. 5. capit. ſi qui per baptiſmum. ſecundum Innocẽtium, Gofredum, & Gullielmum, & omnes theologos, in 4. d. quòd ſi eſſet de iure naturali aut diuino, tolli non poſſet. Et propterea ſi homicida, aut bigamus ordinaretur etiã

1. Corin. 7.

1. Corin. 11.

absque dispensatione, manet ordinatus, & recipit characterem, ut Doctores determiãnt in 4. Sed illa irregularitas nõ est de iure diuino, aliâs non teneret factum. sic si mulier ordinaretur, non teneret ordinatio, nec ualeret. & sic papa potest dispensare, cùm sit de iure positiuo. Confirmatur, Illa quæ constituta sunt ab Apostolis, non sunt de iure diuino: quod etiã in concilio Apostolorum Actuum 15. dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis quàm hæc necessaria, ut abstineatis ab immolatis simulachrorum & sanguine, & suffocato. Iam nulla est: non potuisset autem cessare si fuissent de iure diuino: ergo. Ad quintum respondetur, quòd uerum est, quòd Papa est uicarius & legatus Christi. & nego consequentiam: non ergo infertur, Est uicarius Christi, ergo potest quicquid potest Christus: nec unquam aliquis tribuit hanc licentiam papæ. & ad probationem respondetur, quòd econtrario uicarius non habet quod non prohibetur, sed solùm quod conceditur. Christus autem non concessit solutionem aut relaxationem mandatorum suorum, sed solùm ministeriorum dispensationem illorum, ut ait Apostolus 1. ad Corin. 3. Quid igi-
1. Cor. 3. tur est Apollo, quid uerò Paulus? ministri eius, cui creditis. & capitu. 4. Sic nos existimet
1. Corin. 4. homo, ut ministros Christi, & dispensatores, &c. &

&c.& officium Apostolorum Paulus semper uocat ministerium,& 2.ad Corinth.6.In omnibus exhibeamus nos sicut Dei ministros.certè si quis mandata eius relaxaret, non se haberet sicut dei minister,sed sic æqualis,aut superior. Item permissum est Pontifici remittere peccata,non autem relaxatio mãdatorum contra præcepta.Et 1.ad Corin.3.Fundamentum aliud nemo ponere potest,præter id, quod positum est Iesus Christus,id est fides & lex.Illud oportet,ut maneat immutatum,& illibatum, prælati autem possunt ædificare,aurum, argẽtum,lapides pretiosos. Et tunc diceretur rectè, Obedire oportet plus Deo quàm hominibus.Item, Nunquã fuit talis authoritas dispensandi in minimo præcepto cæremoniali, tamen erant pontifices gubernatores ecclesiæ: & ad hoc facit illud,Vnum iota,aut unus apex non præteribũt à lege,donec omnia fiant.Itẽ ratione,Quia dispẽsatio in lege spectat solùm ad legislatorem, uel cui specialiter commiserit.sanctus Tho.12.q.97.ar.10.ad tertium. manet ergo conclusio tanquã certa & firma,&c. quòd in primo genere præceptorum concilii, scilicet quæ sunt iuris diuini, Papa non potest dispensare.& totũ cõfirmatur ex.c.cotra.25. q. 1.ubi Zozinus papa dicit,Contra statuta sanctorum Patrum cõdere aliquid aut immutare nec huius quidẽ sedis pòt. authoritas.Idẽ habetur

2.Cor.6.

1.Corinth.3.

betur in capitulo, cùm ad monasterium. de statu monachorum.

¶ Sed dato quòd ita sit, quòd papa non potest aliquid immutare in iis, quæ sunt iuris diuini, tamen an ad papam uel concilium spectat interpretari & declarare tale ius, adhuc posset dubitari, An si cõciliũ aliquod determinet aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa possit hoc aliter declarare. sed in hoc nulla est contentio, & ideo breuiter sit secunda pro
2 positio. Si* cõcilium declarat aliquid esse de fide, aut de iure diuino, papa in hoc nihil potest declarare, aut immutare, maximè si tale ius spectet ad fidem, uel ad mores ecclesiæ uniuersalis. Probatur, Quia in illa concilium errare
Luc. 22. non potest, iuxta promissum Luc. 22. Ego ora
Matt. 18. ui pro te, &c. & Matth. 18. Vbicunque fuerint duo, uel tres, &c. & non minus est spiritus sanctus in quocũque concilio generali, quàm in concilio Apostolorum, ubi spiritus sanctus assistebat, Actu. 15. Visum est Spiritui sancto, &c. Cõfirmatur, Quia si in illis conciliũ errare posset, & papa errare posset, et utrũque errare posset, stãdũ esset potiùs cõcilio. ergo postquã determinatũ fuit in cõcilio Apostolorũ, ꝙ legalia erãt extincta, nõ potuit Petr⁹ aliter definire: ita in quocũque cõcilio generali. Et patet, Quia si errare posset, non esset ecclesia fundata supra firmam petram, cùm semper

maneret

maneret dubia, & uacillaret, nec Euangelium esset certum, cùm Augustinus dicat se credere euangelio nisi propter authorem ecclesiæ: & non posset Petrus confirmare fratres suos, nec esset lux mundi, Matthæ. 5. nec esset uera promissio Spiritus sancti. Quem ego, inquit, mittam uobis à Patre, ille uos docebit omnia. Aliud genus canonum est decretorum, quæ omnino sunt extra ius naturale, & diuinum, sed spectant, & sunt utilia ad conseruationem iuris naturalis & diuini. præsuppono enim, quod prælati in ecclesia possunt concedere leges etiam obligatorias multo magis quàm principes seculares, qui hoc possunt, ut patet apud Paulum ad Roma. 13. & ex beato Petro, 1. Petri. 2. & patet ex illo, Qui uos audit, me audit. Luc. 10. Et supra cathedram Moysi, Matth. 23. & Paul. ad Hebræ. 13. Obedite præpositis uestris. Nec de hoc est aliqua contentio inter catholicos, quanquam sit cum nouis hæreticis huius temporis, & licet sit unus doctor theologus, scilicet Gerson inter recentiores, qui uidetur dicere, quòd papa non possit ferre leges obligatorias, nisi sequantur ex iure diuino, uel naturali, sed ille non auditur à theologis in hac parte, & quædam alia tenet profectò male sonantia in doctrina theologica: quod si prælati hoc possunt, multo magis concilia.

Luc. 10. *Matt. 23.* *Hebr. 13.*

¶De hoc ergo genere uertitur maximè in dubiū, utrum papa poſsit immutare, aut diſpē ſando, aut abrogando, ut de ieiunio quadrageſimæ, de horis canonicis, & ſimilibus: de quibus ſit tertia propoſitio, Papa poteſt diſpenſare in legibus, & ſtatutis concilii generalis. Pro huius cōcluſionis probatione eſt notandum, quòd de comparatione poteſtatis papæ eſt duplex ſententia, altera eſt S. Tho. & ſequacium multorum: & aliorum doctorum tam in theologia quàm in iure canonico, quòd papa eſt ſupra concilium, & altera eſt communis ſententia Pariſienſium, & multorum etiam doctorum in theologia & canonibus, ut Panormi. & aliorum, cōtraria, quòd concilium eſt ſupra papam: non tamen eſt locus nunc diſputandi quæ illarum ſit uerior, quia non de hoc agitur. Puto utranque eſſe probabilem opinionem: & quia quælibet habet magnos aſſertores, non oportet in quæſtione propoſita procedere ſolùm ex altera opinione, ſed ſtatuere quid dicendum, quācunque ſententiam ſequamur. Et ideo dico concluſionem poſitam eſſe ueràm, non ſolùm tenendo primam opinionem, ſed etiam ſecundam. Et probatur primò, Quia leges humanæ ſunt de humanis actibus, qui ſunt pro temporum & perſonarum conditione uariabiles, & quod in communi expedit, uni perſone, uel in ali-

quo

quo caſu non conuenit, uel in alio tempore, ut ait Auguſt. 1. De libero arbitrio. Et hæc eſt cauſa, quare Ariſto. dicit 7. Ethico. Neceſſe eſt in principe ἐπιείκειαν eſſe ſiue æquitatem, cuius officium eſt in caſibus, ubi tenor legis uergit in detrimentum reipublicæ, diſcedere à uerbis legis: eadem inquam ratione eſt neceſſe in eccleſia eſſe authoritatem diſpenſandi pro loco & tempore. & ita tenet S. Tho. 22. q. 88. artic. 10. Aliâs multa, quæ pro bono publico ſunt ordinata, uerterentur in perniciem reipublicæ, ut in c. regula. d. 29. dicitur, quòd regula ſanctorum Patrum pro uarietate temporum & locornm temperatur. Si ergo huiuſmodi diſpenſatio eſt neceſſaria in republica, dicere quòd ſolùm reſidet in concilio, abſurdum eſt, cùm diſpenſationes ſint neceſſariæ ordinare propter uariationem caſuum & temporum. Concilium autem non ſæpe poteſt congregari, nec Apoſtolos legimus niſi bis congregaſſe concilium, ſemel Actu. 1. ad electionem Matt. & iterum Actuũ 19. ſuper cõtentionem legaliũ. ergo oportet ꝙ reſideat in papa. Et ueriſimile S. Th. 12. q. 97. ar. 4. dicit, quòd in omni lege humana poteſt diſpenſari per rectores reipu. Item dato quòd concilium eſſet ſupra papam, hoc tamen non eſt intelligendum extenſiuè, id eſt, quòd aliquẽ actũ poſsit conciliũ, in quẽ papa nõ poſ- Ariſto. 7. Ethico.

ſit.hoc enim nullo modo eſt probabile, ſed ſolùm intenſiuè, putà ſi contrarium determinaretur, eſſet ſtandum potiùs concilio, uel q Papa teneretur parêre concilio, & non econtrario. Cùm ergo concilium poſſet diſpenſare in ſuis decretis, ergo etiam Papa poterit. Item aliâs nõ eſſet Papa. hoc enim omnes intelligunt per Papam, in quo omnis poteſtas eccleſiaſtica reſidet. ſi enim diſpenſatio in legibus eccleſiaſticis eximeretur à Papa, iam poteſtas Papæ eſſet particularis, & non uniuerſalis. Item eſt uicarius Chriſti (ut ſupra probatum eſt) ergo habet generalem adminiſtrationem ad omnia. Item Papa eſt generalis commiſſarius Dei, aſſumptus in plenitudinem poteſtatis, 2.q.6.qui ſe ſcit. &. 24. q.5. quodcunque ergo poteſt in omnem actum iuriſdictionis. Item cùm concilium poſsit diſpenſare ſuis legibus, ſaltem cõcilium poſſet hãc poteſtatem committere ſuo legato, ſeu uicario. Si ergo ſummus Pontifex non poſſet diſpẽſare, & ille legatus poſsit, iam daretur in eccleſia aliquis prælatus maior papa: & ſic papa non eſſet ſupremus, & omnino eſſet ſacrilegium dicere, quòd concilium poſſit conſtituere in eccleſia aliquam poteſtatem ſuperiorem papa, quem Chriſtus conſtituit.

Ioahn.22. *Matth.18.* Item concluſio firmiter probatur teſtimoniis ſuprà inductis, Iohan.22. Paſce oues meas. & Matth.18. Quodcunq; ſolueris ſuper terram.

diſpen

diſpenſare autem parcere eſt, & ſoluere. Vltimò probatur, Quia impedimenta, quæ impediunt, & dirimunt matrimoniũ de iure poſitiuo, ut aliqui gradus conſanguinitatis, & affinitatis, ſunt ex authoritate conciliorum, ut patet extra. de conſangui. & affini. capit. non debet. & 35. quæſtio. 3. de affinitate. & in multis capitu. eadem cauſa & quæſtio. Et tamen quotidie Papa diſpẽſat, ſaltem in 3. gradu & 4. nec quiſquam dubitat, quin factum teneat, & eſt ſententia omnium doctorum. Et habetur expreſſè in capitu. quod dilectio. & in capit. quia circa. de conſangui. & affini. & 35. q. 3. quædam lex. §. quod ſcripſi. Hanc concluſionem ponit S. Tho. in opuſculo contra impugnantes religionem. Omnia, inquit, ſtatuta ſanctorum Patrum ſunt relicta diſpenſationi papæ, ut poſsit ea mutare, uel diſpenſare ſecundum opportunitatem temporum & negotiorum. Et illud Zozini 25. quæſtio. 7. contra ſtatuta Patrum, ut ſuprà dicitur, intelligendum de ſtatutis ſpectantibus ad ius diuinum. Et hæc eſt ſententia expreſſa domini Archiepiſcopi Rhemenſis libro de Synodis capitu. 39. Facultatem, inquit, temperandorum ſiue mutandorum canonum poteſtati Romani Pontificis adiicere nõ dubitamus.

¶ Quarta propoſitio, Summus * Pontifex nõ ſolùm poteſt diſpenſare in ſtatutis concilio-

rum, sed in totum,& aliquando abrogare talem legem, uel statutum. Hæc patet ex præcedenti & eius probatione. Quia aliquando expedit abrogationem alicuius legis ad rectam gubernationem ecclesiæ, ut in capitu.non debet.de consanguinitate & affinitate.& in capitu.alma mater. de sententia excommunicatio.unde cum concilium generale congregari ex toto orbe difficilè possit, oportet quòd sit in ecclesia aliqua potestas, quæ hæc possit.Et confirmatur tertia & quarta conclusio. Non enim uidetur, quin summus Pōtifex possit, quod potest sola consuetudo. sed consuetudo rationabilis potest tollere statuta conciliorum, ut patet Actuum 15. Cōstitutum fuit, ut Christiani abstinerent à suffocato, ab immolato & sanguine. Visum est, inquit, Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc necessaria, ut abstineatis uos ab immolatis simulachrorū,& sanguine, & suffocato.Et hoc fuit obseruatum in ecclesia, non solùm à conuersis ex Iudæis, sed etiam à Gentilibus per multos annos, nō solùm tempore Apostolorum, sed multo pòst. ut patet ex Tertulliano in Apologetico capitu.9.imò expressè in concilio Gangrensi, quod fuit post Nicenum (ut habetur d.70. capitu.si quis carnem.) habetur inquam quòd non

Act.15.

non licet uesci sanguine, aut suffocato: tamen sola consuetudo abrogauit illud præceptum, nusquam enim legitur reuocatum. unde apud Græcos, apud quos perseuerat consuetudo, fortasse adhuc obligat obligatio. Quid ergo obstat, quin aliquis summorum Pontificum aduertens iam illud præceptum non esse necessarium, abrogaret illud, quantumcunque esset latum à concilio Apostolorum? Hanc conclusionem tenent non solùm doctores, qui sequuntur sententiam, quòd papa est supra concilium, sed & tenentes contrariam opinionem. Vnde Panormita. in capitu. significasti. de electione, ita tenet. & est sententia uniuersalis Iohan. Andr. quòd potest tollere, & mutare statuta concilii, in capitu. statutum. de rescrip. Nec certè de his duabus conclusionibus posset quis rationabiliter dubitare, nec posset quis nisi magna temeritate affirmare, si Papa ex rationabili causa dispenset in ieiunio quadragesimæ, uel abstinentia carnium, quòd non teneat dispensatio: tamen illa sunt ex statutis conciliorum.

Panormi ta.

Iohan. And.

¶ Sed dato quòd absolutè ita sit, tamen restat magnum dubium, Vtrum saltem si concilium prohiberet dispensationem, & addat decretum irritans, si secus fieret, utrum saltem si in tali lege posit dispen-

sare

ſare papa.De qua q.primò tenendo,quòd papa eſt ſupra concilium,uidetur ꝙ non poſsit dubitari,quin hoc poſsit:quia ſi par in parem non habet imperium, multo minus inferior in ſuperiorem.Sed tenendo alteram partem, prima facie etiam uidetur, quòd ſequatur, quòd ſi concilium hoc prohibet, quòd papa non poſsit.Iſta q.fuit agitata in concilio Baſilien.in quo fuerunt quidam theologi,&,iuriſperiti , qui contendebant, quòd ſi in aliquo ſtatuto concilii addatur decretum irritans,quòd papa in tali ſtatuto non poſsit diſpenſare:& ſi tentaret hoc facere,nihil faceret. Contra quos Cardinalis de Turre fecit opuſculum,quod uocauit De decreto irritante, in quo contrarium illius ſententiæ contendedat oſtendere.ſed illum librum ego inuenire non potui,ſed tamen pro noſtra ſententia reſpondeo ad hoc dubium,ſecundum utranque opinionem,ſiue teneamus quòd concilium eſt ſupra papam,ſiue contrarium.Et ſit quinta pro-
5 poſitio.Non*obſtante decreto irritante concilii,papa poſſet diſpẽſare in ſtatutis eius. Hoc probatur primò,Quia ceſſante tali decreto,papa habet talem poteſtatem ex officio ſuo ad diſpenſandum in ſtatutis conciliorum: ſed concilium non poteſt limitare poteſtatem papæ,uel officium papæ:ergo non obſtante tali decreto poteſt.Et confirmatur,Quia papa nõ habet

habet potestatem dispensandi ab ipso concilio. totam enim potestatem habet ab ipso iure diuino: ergo conciliũ non potest auferre ei illam potestatem. Item: cùm conciliũ posit illã authoritatem dispensandi committere alicui episcopo, si posset auferre à papa, iam esset necessaria aliqua potestas maior papa, ut supra arguebamus. Et confirmatur, Quia papa iam nõ esset uniuersalis pastor, si esset aliquis actus iurisdictionis, in quem papa non posset, scilicet talis dispensatio, que fieri quidem posset, sed non à papa. Item eadem ratione concilium posset prohibere, ne papa posset dare indulgẽtias, uel absoluere ab excommunicatione pro tali crimine, uel tali, uel aliam quamcunque partẽ iurisdictionis adimere: quod esset absurdum. iam enim non esset papa. Consequentia autem patet, Quia si posit adimere istũ actum iurisdictionis, quare nõ quamcunque alium? Itaque puto falsum & periculosum dicere, quòd ratione decreti irritantis tolleretur à papa potestas dispensandi. Gerson autem Cancellarius Parisiẽsis 1. parte trac. 3. determinatione, quòd concilium generale potest limitare usum potestatis papalis certis legibus. ut non posit uel dispensare, uel abrogare decretum conciliorum. imò aliquem ex rationabili causa auferre ab obedientia papę: & multa in hãc sententiam tradit. Sed ille doctor per omnia
fuit

fuit infestissimus authoritati summorum Pō-
tificū, & multos alios infecit suo ueneno: pa-
rū enim differt à schismate eius sētētia de au-
thoritate papæ. Itē potest argui. Vel enim leges
cōcilii exēptę sunt à papa, uel non. Si nō sunt,
ergo non obstante quocunque decreto papa
poterit dispensare. Si sunt exēptę, ergo etiam
sinon abiecerint decretum tale, erunt exem-
ptæ, & papa nō poterit dispēsare. Probatꝰ, quia
leges diuinę sunt exemptę ab humana iurisdi-
ctione: etiamsi nunquam sit prohibita dispen-
satio, tamen nulla potestas humana potest in il
lis dispensare: & episcopus non potest dispēsa-
re in legibus papæ, quia est inferior, nec opus
est alia prohibitione. Et profectò si ita est con
cilium supra papam, sicut supra episcopos,
oportet dare aliquam rationem quare episco-
pus non potest dispensare in statutis concilio
rum, & potest papa. Panormi. in tractatu de cō
cil. Basilien. numero 18. contendit, quòd papa
in iis quæ pertinent ad salutem, & generalē sta
tū ecclesiæ, non potest contra statuta conci-
liorum uenire. citat ad hoc Archidia. in c. sic
40. d. in quo cap. dicit Gregorius se suscipere
quatuor concilia principalia, sicut sancti Euā
gelii quatuor libros: ex quo arguit, quòd si-
cut papa nihil potest immutare circa conten-
ta in Euāgelio, ita nec circa decreta cōciliorū.
¶ Sed quia ex sententia & conclusionibus su-
pradi

pradictis uidentur omnia relicta in arbitrium unius hominis non confirmati in gratia, sed qui poteſt & errare,& peccare:ideo oportet inuenire aliquod remedium ad obuiandum huic tãto periculo,et ideo ſit ſexta propoſitio, Papa* diſpẽſando in legibus & decretis tã cõciliorũ,quàm aliorũ Põtificum,poteſt errare,& grauiter peccare. Vtinã liceret dubitare de hac cõcluſione. ſed uidemus quotidie à Romana curia tã largas,imò omnino diſſolutas diſpẽſationes profectas,ut orbis ferre nõ poſsit,nec solũ in ſcandalũ puſillorũ,ſed maiorũ. Sed hęc patebit clarius ex quęſtionibus ſequentibus.

¶ Erit ergo ſeptima propoſitio, Nõ* licet papę diſpẽſare in legibꝰ et decretis cõciliorũ pro ſuo arbitrio,& ſine cauſa rationabili, etiã ubi nihil cõtinent iuris diuini. Probat, Quia leges humanæ & cõciliorũ maximè ſunt neceſſariæ ad gubernationẽ & adminiſtrationẽ eccleſiæ: ita ut ſine illis nec ius quidẽ diuinũ ſeruari poſſit. Ergo ſi papa per irrationabiles & temerarias diſpẽſatiões tollat uel omnino,uel ex magna parte legũ obſeruationẽ:hoc neceſſe eſt,ut uergat in detrimẽtũ magnũ eccleſię. ergo nõ poteſt hoc papa facere ſine graui peccato. Antecedẽs autẽ patet, Si quis imaginet eccleſiã ſinẽ legibꝰ humanis,intelliget profectò magnã cõfuſionẽ & inordinationẽ,ſcilicet uidebit nullo pacto cõſtare,nec fidẽ,nec religionẽ Chriſtianam

ſtianam.cùm enim de iure diuino non ſit determinatum tẽpus ad ſuſceptionem ſacramẽtorum, & de confeſsione, & euchariſtia, imò baptiſmo, item nec ratio ſacrificii, & totius cultus diuini:nulla ratio adminiſtrationis defendi poſſet in eccleſia ſublatis legibus humanis,& eſſet intolerabilis deformitas, ſi quilibet uiueret ſuo arbitrio,etiam inter terminos iuris diuini. Et confirmatur, Quia non ſunt minus neceſſariæ leges ad adminiſtrationem eccleſiæ,quàm ciuitatis:ſed res publica,ſiue ciuitas,non poteſt eſſe ſine legibus humanis,ut conſtat:ergo nec eccleſia. Nec ſine cauſa Paulus ad Roma.13.inquit, quòd qui legibus humanis reſiſtunt,damnationem ſibi acquirunt. Et ſic Iſidorus dicit,Factæ ſunt leges,ut earũ metu humana coërceretur audacia,tutaq; eſſet inter improbos innocentia. Et Ariſto.1. Rhethori.ꝙ melius eſt omnia ordinari lege,quàm dimittere iudicum arbitrio. Secundò probatur, Quia ſi leges debent fieri pro bono communi (debet enim lex nullo priuato commodo,ſed pro utilitate omnium conſcribi. c. erit autem lex.4.d.ut ait Iſidorus)ita etiam diſpenſatio,quæ eſt quaſi lex quædam, debet habere rationem boni communis, aliâs erit diſsipatio,& non diſpenſatio. Tertiò, Talis diſpenſatio eſſet in iniuriam aliorũ:ergo non eſt licita. Antecedens patet,quia una conditio legis eſt,

Roma.13. *Iſido.* *Ariſto.*

quòd ſit æqualis,nõ autem eſſet æqualis,ſi ſi ne cauſa rationabili aliquis eximeretur à lege, alii autẽ lege premiarẽtur:quod ſit per temerarias & uoluntarias diſpenſationes. ergo illud eſt illicitũ.Cõfirmatur,Quia lex uel eſt ipſum ius,uel ius eſt effectus legis:unde & ſecũdùm diuerſas leges dicitur ius naturale,ciuile,canonicũ.ſed ius,& æquum,ſiue ęquale, idem eſt. ergo oportet omnino, quòd lex ſit æqualis. Et confirmatur hoc,Quia ſi in principio legis ſine cauſa rationabili cęteris omnibus paribus legiſlator imponeret legem aliquibus,alios autem eximeret:faceret illis iniuriam.ergo eadẽ ratione, imò multo magis poſt legem latam. Quartò,Non licet papę diſpenſare in propriis legibus ſine rationabili cauſa,ergo nec in legibus concilii.Antecedens patet,Quia non poteſt ipſe eximere alios.Aſſumptum probatur, Quia dato, quòd princeps non ſit ſubditus ſuis legibus quãtum ad pœnam,uel quantum ad uim coactiuam,tenetur tamẽ quantum ad uim directiuam,& in foro conſcientiæ tenetur uiuere ſecũdum illas,quia(ut dicitur extra. de conſt.cap.cùm omnes.) quod quiſque iuris in alterum ſtatuit,ipſe debet uti eo.Et Sapientis dicit authoritas, Patere legem, quam ipſe tuleris.Vnde Matth.21. improperantur ſcribæ à Domino, quòd dicunt, & non faciunt: & quòd aliis onera grauia imponunt, ipſi au- *Matth 21.*

q tem

S.Tho. tem nolunt digito mouere.unde & S.Tho.12. q.96.ar.5.ad 3.dicit ꝙ quantum ad dei iudiciũ princeps non eſt à lege ſolutus.Et hoc non ſolùm eſt uerum ratione ſcandali, uel quia eſſet cauſa infirmitatis legum: ſed de per ſe.faceret enim iniuriã aliis, cùm ipſe princeps eſt membrum rei publicæ.Facit enim iniuriam non ferendo partem oneris ſine iuſta cauſa .lex autẽ digna uox.C.de legib. ubi dicitur, quòd princeps nõ tenetur ſuis legibus.intelligitur quantum ad uim coactiuam.

8 ¶ Octaua propoſitio, Multo * minus poterit abrogare ſine rationabili cauſa decreta concilii.Iſta patet, quia magis eſt abrogare, quàm diſpenſare:imo ex hoc iterum fingit argumentũ pro ſeptima concluſione. Quia non licet papæ abrogare, ergo nec ita paſsim & ſine rationabili cauſa licet diſpenſare.Antecedens eſt notum apud omnes, maximè illa decreta, quæ ſpectãt ad uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, uel ad bonam adminiſtrationem religionis, & morũ in eccleſia.Nullus enim concederet, quin papa grauiter delinqueret, ſi derogaret omnino legibꝰ de gradibus prohibitis ad matrimoniũ. Item de irregularitatibus, ut de bigamia, & de homicidio.Probatur autem conſequentia clare. Quia ſi paſſim cũ omnibus petentibus diſpenſaret, iam nullus eſſet effectus legis, & fruſtra

lata

lata esset lex. Quid enim iuuasset prohibuisse bigamos à sacerdotio, si omnes bigami, qui uolunt, promouentur? & similiter homicidę? Lex enim lata est, ut ita non fierent, nõ ut fierent cum licentia. & ideo si quis aduertat, intelliget esse peruersissimam licentiam istarum dispensationum. Nam legum natura hæc est, ut regulariter quidem, & ut in plurimum lex obseruetur: dispensatio autem fiat rarò, & in casibus peculiaribus. est enim, ut doctores omnes dicũt, dispẽsatio quasi quędã interpretatio iuris in casibus, quos legislator uidere nõ potuit. Per istas autem dispensationes fit omnino contrario modo, ut lex quidem quàm rarissimè seruetur, dispensatio autem fiat regularis, ut in plurimum. Nullus enim est, qui uelit contrahere cum consanguinitate, qui non obtineat dispensationem: nec bigamus uult promoueri, qui non dispensetur, nec etiam homicida, aut saltem mutilator. Et ita de aliis penè legibus omnibus positiuis. Itaq; si quis non cõtrahit cũ consanguinea, nõ est ratione legis, sed quia non cupit, uel non placet. Et si quis consideret, intelliget, ꝙ si tollatur lex de impedimẽtis matrimonii, uel irregularitatis, nõ plures tales contrahent, aut, promouebuntur quàm tunc faciũt per dispensationẽ. nunc enim solùm seruãt legem qui uolunt, uel for-

tè pauper aliquis,qui non habet unde poſsit diſpenſationem procurare, quod iterum eſt alia ſpecies iniuriȩ,ut pauperes excludātur,diuites admittant̄, nulla alia cauſa poſita. Atque
Caietā. adeo ſunt ueræ 7.& 8.concluſiones, ut Caie. in apologia de poteſtate papæ dicit, quòd nō ſolùm decreta concilii generalis, ſed nec prouincialis papa poteſt licitè abrogare, aut ſuper eis diſpenſare, ſine rationabili cauſa. ubi etiā tenet, quòd decreta concilii obligant papam in foro cōnſcientiæ.cui in hac parte eo magis credendum eſt,quia fuit ſemper fautor & ſtudioſus poteſtatis pontificiæ, quam etiam eo tempore ſanctum concilium defendit.Et iſtæ concluſiones ſunt communiter doctorum, &
Sylueſt. expreſsè tenet Sylue.in uerbo,papa.§.15. & in uerbo, concilio.§.2.& eſt expreſsè ex mente
S.Tho. ſanct.Tho.12.& 22.& contra impugnantes re-
Panormi. ligionem.& Panor.in c.non debet.de conſan. & affinitate.

9 ¶ Nona propoſitio, Aliqua * lex etiam poſitiua poſſet eſſe in eccleſia,& forte aliquæ tales ſunt in quibus expediret ut nunquā diſpenſaretur.Probatur,Quia (ut dictum eſt) ius diuinum aut nullo modo,aut uix obſeruari poteſt ſine aliquibus legibus humanis. ergo aliquæ leges humanæ ſunt tam utiles,imo penè neceſſariȩ ad obſeruationē Chriſtianæ religionis, ut uniuerſalis obſeruatio illarū ſit ualde utilis

eccleſiæ, &

ecclesiæ.& econtrariò etiã si aliquãdo uideat̃ dispensatio rationabilis, tamen multo utilior esset iuiolabilis obseruatio legis, quàm ut aperiatur ianua ad dispensationes. Exemplum est de statuto, capit. omnis utriusque sexus. de pœnitentia & remissione. quod licet sit de iure diuino quantum ad confessionem,& communionem, tamen quantum ad tempus est de iure positiuo: nõ est dubium quin melius sit, quòd nunquàm in eo dispensetur. Quia si semel detur locus dispensationi, & relinquatur arbitrio humano iudicare an sit causa rationabilis dispensandi per ambitionem principum, aut gratiã, aut improbitatem hominum, multiplicabuntur dispensationes cum magno periculo, non solùm iuris humani, sed etiam diuini. Multæ aliæ leges possent dari tales. Confirmatur, Quia etiam se offerunt casus, in quibus uideretur etiam conueniens, ut in lege diuina dispensaretur, ut quòd aliquis relinqueret primam uxorem,& transiret ad secundam ad pacẽ regni, uel familiæ, uel haberet duas, uel mẽtiretur pro aliqua magna utilitate, & tamen nec Deus dispensat unquã, nec reliquit in ecclesia potestatem dispensandi (ut suprà dictum est.) nimirum summa sapientia cùm intelligeret maius detrimentum sequuturum, semel data licentia dispensandi, quàm bo-

num, quod prouenire poſsit ex tali diſpenſatione etiam aliâs rationabili. Nec ſolùm hoc eſt uerum ex iure diuino naturali, ſed etiam de iure diuino poſitiuo. Nunquam enim in ueteri teſtamento diſpenſatum eſt, ut quis comederet carnes ſuillas, nec alia uetita in lege, nec in quocunque mandato totius legis: nec in noua lege, ut aliquis non baptizaretur, aut cõfiteretur, cùm tamen poſſunt prætendi cauſæ apparentiores ad diſpenſandum, quàm ſæpe fiat pro legibus humanis. Certè niſi Chriſtus optimè prouidiſſet expedire eccleſiæ ſuæ, ut nunquam in talibus legibus diſpenſaretur, reliquiſſet poteſtatem diſpenſandi. neſcio quis reprehendiſſet, tamen uiri ſapientes laudant Chartuſienſes, qui in ſua abſtinentia carnium nunquam diſpenſant, non obſtante quacunque occaſione, aut periculo. Si enim ſemel inciperent diſpẽſari, maior eſſet, ſeu latiùs ſe extenderet diſpenſatio, quàm obſeruatio. Similiter profectò eſt in aliquibus legibus humanis, in quibus ſanctius eſſet nunquam diſpenſare, quàm illarum rigorem flectere per diſpenſationem. Sed dicunt, quòd contingunt aliquando caſus magnæ neceſsitatis, ubi ſequatur magnum periculum niſi diſpenſetur. Reſpondetur primò, Aliquæ ſunt leges, ex quibus nunquam ſequi poteſt tale inconueniens, ut patet

ut patet conſideranti, ſicut nec in legibus diuinis. mala enim non ſequuntur ex obſeruatione bonarum legum, ſed ex diſpenſatione illarũ. Secundò, Etiam minus malum eſſet illud, quàm dare occaſionem ad infirmãdas & uiolandas leges neceſſarias ad conſeruationem religionis. Et præterea cum dicimus nũquã eſſe diſpenſandum, non excludimus unum caſum qui forte poſſet cõtingere in mille annis, quãdo ſcilicet ſequeretur aliquod magnum ſcandalum: tunc enim meritò poſſet diſpenſari, dummodo hoc eſſet lege cautum, ne relinqueretur arbitrio humano. Vtinã eligerentur aliquæ leges grauiores, & concernentes uniuerſalem ſtatum eccleſiæ, & magis neceſſariæ ad gubernationem eius, & reformationes morum, in quibus nullus eſſet locus diſpenſationi. In quocunque enim caſu præferendum eſt bonum commune bono priuato, quod per diſpẽſationem prætenditur: ſed manerent inuiolabiles ſicut diuinę, ſi nec per papã nec per cõcilium diſpenſaretur.

¶ Decima propoſitio, Si ex uſu, & experiẽtia, aut prouidẽtia intelligeretur, ꝙ ſi diſpẽſaretur in aliqua lege eccleſiaſtica, uergeret in perniciem, aut graue damnũ eccleſiæ, & religionis: conciliũ poſſet hoc declarare, & determinare, & etiã ſtatuere, ut in tali lege nunquam diſpenſaretur. Hęc probatur, Quia declarare quidem

certum eſt quod ſpectat ad concilium, ſtatuere autem probabile eſt quòd poſsit, quia ſicut dictum eſt in 9. quæſtione, hoc expediret, ergo concilium poſſet facere tale ſtatutum. Item quia papa poteſt facere tale ſtatutum, ergo etiam concilium.

11 ¶ Vndecima propoſitio, Videtur * quòd in tali determinatione cõcilium errare non poſsit. Probatur, quia eſt de iis, quæ ſpectant ad mores uniuerſales eccleſiæ, ergo non poteſt errare in huiuſmodi determinatione, & ſtatuto.

12 ¶ Duodecima propoſitio, Facta * tali determinatione, nunquam liceret papæ diſpẽſare in tali lege, & peccaret mortaliter, diſpenſando ex quacũque cauſa. Probatur, Quia ſi cõciliũ determinaſſet, quòd diſpenſatio eſt pernicioſa per decimã propoſitionẽ, & nõ poteſt errare per undecimã ergo ita eſt, ꝙ eſt pernicioſa diſpenſatio, ergo eſt illicita. Itẽ ſi papa diſpẽſat ſine rationabili cauſa, peccat, ut in ſeptima propoſitione dictum eſt: ſed nulla poteſt eſſe rationabilis cauſa diſpenſandi contra mãdatum concilii generalis. Ergo malè faceret diſpenſando: quia grauius eſt & melius, obſeruare ſententiam concilii, quod errare non poteſt, quàm obſeruare, uel capere cauſas, uel caſus particulares. Item ſi concilium determinat, quòd diſpenſatio in tali lege eſt pernicioſa toti eccleſiæ, hoc maximè eſſet, quando

talis

talis diſpenſatio uergeret in detrimentum, nõ ſolùm legis humanæ, ſed etiam iuris diuini: quia (ut dictum eſt) ius diuinum ſeruari non poteſt ſine legibus humanis. Et ſi concilium deberet facere aliquod tale ſtatutum, in quo nunquam eſſet diſpenſatio: ideo eſſet, quia ex talibus diſpenſationibus ſequeretur quòd aut pernicies, aut periculum eſſet contra ius diuinum. non enim deberet eſſe pro decimis, aut bonis eccleſiaſticis, ſed pro maioribus rebus. Vt ſi ex diſpenſatione puerorum ſequeretur mala adminiſtratio in eccleſia, & ex conſequenti uitioſa adminiſtratio ſacramentorum, morum corruptela, & nullum bonum ex tali adminiſtratione poſſet naſci: merito concilium determinaret, ut nunquam fieret diſpenſatio in illa lege. Et tunc arguitur ſic, Papa non poteſt diſpenſare in iure diuino, ut dictum eſt ſuprà in 1. propoſitione. ergo ſi aliqua lex humana eſt neceſſaria ad obſeruationem iuris diuini, non poterit papa diſpenſare licite in illa. Sed tota difficultas eſt, quia licet diſpenſatio temeraria, & uulgata, & irrationabilis poſsit eſſe pernicioſa, tamen diſpẽſatio particularis ex rationabili cauſa & raro, non eſſet pernicioſa priuata, ut cum iſto puero uel iuuene optimæ indolis, & morum optimorum, erudito & nobili, & qui re uera plus proderit quàm quicunque alius, diſpenſetur

quòd fiat episcopus. ergo cõcilium nõ potest determinare, quod uulgariter omnis talis dispensatio in tali lege est perniciosa, sed temeraria, & passim facta: & per consequens non potest prohibere summum Pontificem ne in aliquo casu emergenti possit dispensare. Respõdeo ad hoc dubium. Primò, quòd leges non respiciũt casus particulares: sed ad hoc quòd lex uniuersaliter feratur, satis est quod quasi semper sit expediens, uel utplurimum. Exempla sunt clara, si per se consideremus aliquomodo expedire, ut uir relinqueret uxorem, & aliam duceret, uel quia sterilis, uel quia intolerabilis, uel quia malis moribus inficit fortasse maritum: sed quia ut iam plurimum expedit, ideo lata est uulgariter lex, ne aliquis dimittat uxorem, etiã si fuerit hæretica, & conaretur maritum subuertere, uel in quocunque alio casu. Idem de pluralitate uxorum etiam pro pace, imò conuersione totius regni. Item nullũ inconueniens uidetur aliquando sequi ex concubitu fornicario, si per se cõsideretur. Ratio enim quare est malus, & prohibitus, est, quia est cõtra bonum prolis, ut nasceret̃ sine certo patre, & pet cõsequens malè educaretur. Hoc autem cessare potest in casu ubi mulier est sterilis, & iam ætatis prouectæ: & tamen uniuersaliter est prohibita fornicatio, cum quibusuis circunstantiis, quia in prolibus sequeretur mala educatio, &

procreatio

procreatio prolis. Ita profecto legislatores humani possunt habere rationem & respectum ad illud, quod penè semper accidit, etiam si aliquando deficiat, & ferre leges uniuersaliter etiam in quocunque casu: & si non esset lata lex de insolubilitate matrimonii à Deo, ecclesia posset condere illam legem ita uniuersalem, sicut fecit ipse Deus. & indispensabilem in quocunque casu: quia si nunc lata à Deo ita uniuersalis est rationabilis, & utilis, etiam esset talis lata à concilio, uel papa. Nil enim facit à quo sit lata lex ad hoc, quòd sit rationabilis: nec Deus faceret leges ita indispensabiles, nisi ita expediret. disponit enim omnia suauiter. Sapientiæ 9. & ut conuenit rebus. Et in legibus humanis prohibetur uniuersaliter aliquid omnibus uti, tamen ratio legis non inuenitur in omnibus. Verbi gratia, Prohibetur ne nocturno tempore aliquis armatus incedat: certè ratio legis est, quia illo tempore solent insidiæ fieri, & cædes, & est maior licentia peccandi. Si quis autem certus, quòd nihil mali facturus est ex hoc, sed ex aliqua alia occasione portat arma illo tempore, est reus legis, & peccat contra legem, & meritò punit: & si esset lata excõmunicatio, incurreret sentẽtiam, quia propter pericula frequẽter accidẽtia rationabiliter fuit facta ꝓhibitio in omnibus. *Sapien. 9.*

Si ergo

ſi ergo licet aliquando aliquis iunior rationabiliter poſsit aſſumi in epiſcopum: tamen quia hoc eſſet rarò, & contrarium plurimùm contingit, poſſet concilium ordinare, quòd cùm nullo diſpenſaretur: & hoc eſt profectò uerum, etiam ſi nulla ratio eſſet, optimè faceret. Sed propter hoc eſt notandum, quòd non ſolum oportet expectare in condendis legibus quid boni ſequatur ex caſibus particularibus, & ex obſeruatione legis, uel quid mali in his caſibus ſingulis in tranſgreſsione illius, ſed quid ſequatur, ſi tollatur talis lex uniuerſaliter. Verbi gratia, ſi conſideremus quid mali ſequatur ex iſta fornicatione aut illa, non uidetur quòd ſequatur magnum inconueniens, & ſi aliquod, poſſet etiam facilè adhiberi remedium: ſed ſi conſideremus quid mali ſequeretur, ſi tollatur illa prohibitio, intelligeremus quàm neceſſaria eſt illa lex. Si enim liceret fornicari, non ſolùm ſequitur praua educatio prolis, ſed etiam quòd non ſit procreatio liberorum, & periret genus humanum. ſi enim hoc liceret, multi non ducerent uxores, & mallent uti libertate: & per conſequens cùm ex huiuſmodi uago concubitu non multiplicarentur liberi, ſed rarò eueniant, ſequitur defectus & inopia filiorũ in republica, ſequitur ꝙ nõ ſint familiæ, & per conſequens auitates, nec reſpublicæ, & multa alia inconuenientia. Idem patebit

tebit de insolubilitate matrimonii. Non enim oportet respicere ad hoc quid mali sequatur, si Petrus uxorem suam reliquerit, sed oportet uidere quid mali sequatur, si passim liceat dimittere uxores. Cùm enim inter coniuges sæpe incidat iurgia, & capiat eos inuicem satietas, rara essent matrimonia firma. Et cum relicta ab uno non reciperetur ab alio, esset magnum periculum incontinentiæ, & primùm esset in magnam iacturam & detrimentum liberorum, qui relinquerentur aut sine matre apud nouercam, aut sine patre apud matrem, & multa alia mala: unde iustissimè est adēpta illa facultas. Ita in legib⁹ ecclesiasticis nō oportet cōsiderare quid boni, aut quid mali sequatur, si iste iuuenis fiat episcopus, uel si quis emat hoc beneficium, quia non uidetur magnū malū: sed oportet considerare quid sequeretũ, si hoc passim liceret fieri siue per dispēsationē, siue alia quacunq; uia, sequeretur enim confusio, & pernicies rerū ecclesiasticarum, & bonorum morum, ut constat. Et ideo si hoc alia ratione impediri non potest, nisi ista, ut omnino tollatur facultas dispensandi, hæc accipienda est. Præterea considerādum est, quòd ratio legis pōt esse rata, & determinata, qa est in cōmuni, & uniuersali. Sed ratio legitima dispensandi in lege nō pōt esse determinata, quia est ex singularibus cōiecturis, & circūstātiis, de quibus

quibus non poteſt haberi ſcientia, nec certitudo, ut Philoſophus dicit: quia uariãtur in infinitũ. & ideo oportet ſi diſpenſandũ eſt, ꝙ relinquatur arbitrio humano, quãdo, et quomodo: & cùm ſint tot rerũ uarietates, ſæpe proponuntur circunſtantiæ, quæ licet non ſint ſufficientes, ſunt apparentes, uel uериſimiles, & per conſequens trahunt hominem ad diſpenſandum frequenter in lege: cuius tamen obſeruatio eſt neceſſaria, & ſic defraudatur intentio legis. Et præterea eſt magna improbitas hominum, qui nitũtur in uetitũ ſemper, cupiũtque negata, ẽt qui cõcupiſcũt, ꝗa lex dicit, Nõ cõcupiſces. Et prælati, etiã ſummus Pontifex errare poteſt in huiuſmodi diſpẽſationib⁹, ut in ſexta propoſitione dictũ eſt, & ſunt infirmi ad reſiſtendũ ambitioni importunitatibus. Ideo ſi maneat licẽtia diſpẽſandi in legib⁹ pro ſuo arbitrio, periculũ eſt manifeſtũ, ne diſpẽſatiões fiãt ſæpius irrationabiliter, quàm cũ cauſa rationabili, cũ magno detrimẽto eccleſię. ergo ſi aliud remediũ adhiberi nõ poteſt, quàm hoc, hoc accipiẽdũ eſt. Præterea cõſiderãdum eſt, ꝙ in moralibus non oportet multùm conſiderare quid poſsit fieri, ſed quid in rerũ ſtatu & natura inueniatur, & cõtingat, & potiùs experientia tot annorum, quàm argumẽtationibus ſtãdum eſt. Poſſent iudices eſſe fortes uiri, ac ita iuſti, ut nullis muneribus corrumperẽ-

tur, aut

tur, aut retraherentur à iustitia: sed quia usu & experientia compertum est, quòd iudices acci pientes munera, nō rectè solent iudicare, ideo generaliter prohibitũ est munera accipere. Ita in proposito nos bene possum⁹ philosophari & imaginari, ꝙ summi pontifices possent esse sapiētissimi, & sanctissimi uiri, & ꝙ nunquam dispensabũt sine legitima causa: sed clamat experiētia in cōtrariũ: & uidemus, ꝙ nullus quæ rit dispēsationē, quin obtineat. ergo desperan dũ est, ꝙ si relinquãtur dispēsationes arbitrio humano, quòd solũ fient ex legitima causa. Et quãuis sint multi summi pontifices sapientes & sancti, unus potest omnia perdere & maximè quia summus Pontifex non potest examinare omnes causas obrutus grauissimis occupationibus spiritualibus, & tēporalibus, & necesse habet mãdare aliis curã, à quibus sæpe falli potest, etiã si fuerit B. Gregori⁹. Et præterea dicit Arist. 1. Rhetoricorũ, & S. Tho. 22. q. 95. ar. 1. ad secũdũ. ꝙ omnia quæ possunt, debēt lege determinari, et disponi, et quàmpaucissima relinqui arbitrio iudicis. Cuius pręcepti multas ponit ratiōes: sed potissima est, quia legislator fert leges in uniuersali, & de futuris, nec tũc innitit᷑ aut gratia amicorũ, aut improbitate hominũ, aut prece, aut pretio, sed solũ habet in cōcilio bonũ reipublicæ, cui oēs fauent. sed in casibus particularibus cōcurrũt multa quæ possunt

Aristot.
S. Thom.

possunt hominem ab æquo, & bono auerte re. Et ideo multo liberior est ad ferẽdas leges, quàm tot iudices. Itẽ leges ponuntur ex magna cõsideratione, in particulari autem nõ uacat ita considerare. Ita est in proposito, leges ecclesię feruntur cum assensu omnium, & à nemine impugnantur, aut contradicuntur, & sic sunt optimæ. Sed in dispensationibus concurrunt multa, quæ inducere possunt ad non rectè dispensandũ: & ideo optimum esset rescindere occasiones. Et adhuc ita loquimur, quasi cum magna difficultate fiant dispensationes, & oporteat adhibere magnas machinas ad extorquendam unam dispensationem, & non sint Romæ expectantes, an quis uelit petere dispẽsationẽ omniũ, quæ legibus sancita sunt. Sed dicet aliquis, Videmus semper in literis apostolicis dispensationum, quòd semper profertur causa iusta dispensationis: ergo si ita sit, quid opus est ista noua cautela? Respondetur, Ego nullam dispensationem in particulari cõdemno, nec meum est, non iudico alienum seruum. Fortasse ita est ut dicitur. Sed uideo duo. Primum, quòd in fine anni sunt tot dispensationes factæ, quòd nescio an sint tot, qui legem seruent. Secundo uideo, quòd omnes, qui petunt, afferunt dispensationes, quos omnes mirũ est habere legitimas causas, ut cũ eis dispensetur in impedimentis matrimonii,

ætatis

ætatis ad ordines,& irregularitates,& plurali tates beneficiorum.Itaque omnibus pensatis, uideretur certè conducibile, ut hac ratione quis iret obuiam huic dispensationi legũ optimarum,ut prohiberetur dispensatio absolutè. Quòd si omnino uideatur durum,& necessarium esse, ut omnis lex habeat aliquam exceptionem,nec aliqua lex humana sit omnino indispensabilis, hoc statuat lege, in quo casu posit papa dispensare,& terminet in tali, & in tali, & nõ aliâs,& sic poterit fieri dispensatio sine uiolatiõe,& dispẽsatione legis. Sed tutiùs & iustiùs uideretur, ut fieret absolutè de aliquibus legibus.Est præterea considerandum, quòd (ut dictum est) bonum commune est præferendum bono particulari, & ideo cùm lex lata sit propter bonũ publicum,dato ꝙ ita esset, quòd ex illa in casu particulari sequeretur detrimentum alicuius particularis, etiam ubi aliâs esset irrationabile, tamen ferendum est propter conseruationem boni communis, nec statim oportet occurrere ad dispensationes,quia dispensando in causis iustis,aperitur ianua ad dispensationes iniustas. Circa quod optimè S.Tho.12.q. 97.ar.4.ad 1.& q.100. ar. 8.dicit,quòd nunquam dispensatio est facienda cum detrimento boni communis.& 22.q. 88.articu.12. dicit, quòd omnis dispensatio à prælato debet fieri ad honorem Dei, uel uti- San.Tho.

litatem ecclesiæ.& 12.q.97.articu.4. quòd qui dispensat, non habens intentioné ad bonum commune, infidelis est. ex quo patet, quòd in dispensationibus non est legitima causa, quæ solùm respicit priuatam utilitatem, & specialiter personæ priuatæ, sed debet potiùs habere respectũ, an talis dispésatio uergat in bonum commune, uel econtrario. Vnde cum aliquæ leges sint ita graues, ita necessariæ ad bonam gubernationem, & statum ecclesiæ: si tunc contingat casus, ubi dispésatio uideatur irrationabilis, melius esset ut non dispésaretur, etiã ubi non esset dispensatio prohibita, ut præsupponimus in ista propositione 12. Exéplum est clarum si ista lex, quòd filii clericorum non succedant parentibus in beneficiis, iudicatur esse necessaria in ecclesia: dato quòd sit aliquis talis filius ita dotatus omni uirtute, & doctrina, ut omnino expediret ut succederet patri, & nullus alius sit ita idoneus, & possit hoc fieri non solùm sine omni scandalo, sed etiam ad gratiam totius populi: melius esset, ut non dispensaretur cum tali, ut tollatur spes aliis procurandi tales dispensationes. Et demum cùm ex duobus malis minus sit eligendum, ut in decretis. 13.d. duo mala. & Aristot. libro sexto Topico. dato quòd non dispensaret in aliquibus casibus, esset malum tamen, cùm necesse sit, uel

incidere

incidere in hoc malum, uel per hanc occasionem uenire in maius malum, scilicet desolationem, & corruptionem legum necessariarum: melius est tolerare hoc primum malum, ut etiam cum aliquo detrimento nunquam dispensetur, quàm ut permissa licentia dispensandi, fiat pernicies morum & legum. Si quis obiiciat, quòd huiusmodi decretum esset omnino nouum, & nunquam simile factum in aliquo concilio œcumenico, ubi tamen fuerunt patres sapientissimi: ergo nullo modo debet præsumi hoc inceptũ in nouo concilio, quod certè ut sit celeberrimum, nunquam superabit authoritatem & maiestatem illorum antiquorum patrum. Ad hoc respondetur distinguendo tempora, ut dicunt Iuristæ, & concordando iura. Tempore conciliorum antiquorum erant pontifices similes patribus cõciliorum, quòd ad retinendum, & inuocandum ab immoderata & effusa licentia dispensandi non erat opus huiusmodi decreto: imò si bene reuoluuntur iura & historiæ apud antiquos patres, non præsumebãt pontifices decreta cõciliorum ita faciliter & passim dispẽsare, sed tanquã oracula diuina obseruabãt: nec iam nõ ita temere, sed fortasse nec semel dispensabant contra statuta conciliorum, maximè circa leges graues. & paulatim ad hanc intemperan-

tiam diſpenſationum deuentum eſt,& ad hũc talem ſtatum, ubi nec mala noſtra,nec remedia pati poſſumus,& ideo neceſſe eſt aliam rationem excogitare ad conſeruandas leges.Da mihi Clementes,Linos,Syluestros,& omnia permittam arbitrio eorum.Sed ut nihil grauius dicatur in recentiores Pontifices, certè multis partibus ſunt priſcis illis inferiores.Et hoc de 12.propoſitione.

13 ¶Decimatertia propoſitio,*Tale decretũ nõ deberet apponi in multis legibus,ſed ſolũ in paucis,hiſque grauiſsimis,& ualde neceſſariis Hęc patet;primo,quia cùm papa ſit paſtor uniuerſalis,nõ debet limitari eius authoritas ſine urgenti neceſsitate,aliâs fieret ei iniuria. Item ſi hoc extenderetur ad multas leges,hoc iterũ poſſet uergere in impedimentum adminiſtrationis Eccleſiæ,quia diſpenſationes aliquando ſunt neceſſarię,ut dictum eſt.Item eſſet occaſio,ut ſub illo prætextu papa cõtemneretur tãquam haberet manus ligatas, & ſumerent licentiam aliqui ad rebellandum contra eum. Et tandẽ hoc non debet fieri,niſi ſolùm in aliqua lege ita neceſſaria,ut ex eius diſpẽſatione immineret magna pernicies eccleſiæ. Sed re-
14 ſtat magnũ dubium,facto*tali decreto,utrũ ſi illo non obſtante papa diſpenſaret,teneret factum,dato quòd malè faceret.

¶ Sit decimaquarta propoſitio, Tale decretũ non

non facit de per ſe, quòd papa nõ poſsit diſpẽſare, ſed ſolùm quòd non liceat. Probatur 1. ut probatum fuit ſuprà q.3.4.& 5. cùm poteſtas papæ non ſit à concilio, ſed à Chriſto, concilium non poteſt coarctare authoritatem papalem, aut limitare: ergo ſi poſsit diſpenſare ſine tali decreto, poſſet etiam illo poſito. Itẽ quia (ut ſuprà probatum eſt) concilium nihil poteſt, quin papa illud poſsit, ſed concilium poſſet diſpenſare nõ obſtante proprio decreto: ergo etiam papa. Item ſi illud decretum fieret ab uno ſummo pontifice, alius ſequens poſſet diſpenſare, quia par in parem non habet imperium: ſed non habet maiorem authoritatem à concilio quàm à papa, ut ſuprà probatum eſt. Et Syłueſt. in uerbo, papa. §.15. dicit ſecundum mentem S. Tho. quòd papa poteſt etiam ſine cauſa diſpenſare in omni iure poſitiuo, & etiã illud irritare. Itaque ſi irritaret, de facto nulla eſſent, ſed irrita: ſed in hoc peccaret de quocunque ſtatuto concilii, ut probat gloſſa 1. in cap. ubi periculum. §. hoc ſancto concilio. de electione. de quo Panormita. in c. ſignificaſti. de electione. & Iohan. Andreas & alii. Suppono autem, quòd ualeat iſta conſequentia, Si papa male diſpenſat, ergo non ualet illa diſpenſatio. Si enim ſine cauſa diſpenſaret in gradibus prohibitis ad matrimonium de iure

Syłueſt.

Panormi.
Iohan. andr.

positiuo,dispẽsatio teneret,& matrimonium sic contractum esset ualidum.Nec tamẽ uolo dicere,quòd omnis dispensatio papæ etiam in iure positiuo ualeat:sed dico,quòd si non ualet hoc,aliunde est,& non solùm ratione iuris positiui,ut infrà dicemus,scilicet siue papa sit supra concilium,siue econtrario.ergo si non obstante tali decreto adhuc papa potest dispẽsare,in quo saluatur ista superioritas concilii supra papã?Respondeo,Satis est ad hoc,quòd papa tenetur,& malè faceret contraueniendo decreto concilii.Vel fortè diceretur,quòd papa non potest tollere talem legem,& irritare,si concilium prohibeat,sed potest dispensare: quia manente tali lege,spectat ad eum omnis actus iurisdictionis in ecclesia.itaque si papa contra decretum concilii institueret puerum in episcopum,talis re uera esset episcopus,& haberet iurisdictionem.

15 ¶Decimaquinta propositio, Eodem*modo sicut papa peccaret dispensans contra tale decretũ,etiam peccaret petens dispensationem, aut utens illa.Probatur primò,Quia cõsentit, imo eo ipso operatur peccato alterius:& nõ solùm qui malè faciũt,digni sunt morte,sed qui consentiunt facientibus,ad Roma.1.Item ille est occasio tãtorum malorũ,quæ ex huiusmodi dispensationibus sequuntur,ut suprà ostensum est.

ſum eſt.Item etiam faciunt iniuriam aliis,ſi exi mant ſe à lege.Quemadmodum ſi rex exigeret tributū ab aliquibus ciuitatibus,& eximeret alias ſine cauſa: non ſolùm rex peccaret, ſed etiam ciuitas illa, quòd non ſubiret partem oneris.Non tamen uolo dicere, quòd ſi papa mortaliter peccat diſpenſando irrationabiliter, quòd etiam diſpenſatus utens diſpenſatio peccat:ſed nolo recipere uniuerſaliter conclu ſionem Panormita.& aliorum in c.non eſt.de uoto.quòd diſpenſatus à papa in quocunque iure poſitiuo, etiam ſine cauſa, quòd eſt tutus in conſcientia. Quæ tamen poteſt eſſe uera, ſi intelligatur, quòd eſt tutus, hoc eſt, quòd factum per illam tenet. Etiam in conſcientia non eſt uniuerſaliter uera,ſi intelligatur,quòd talis ſine peccato poteſt illa uti, ut ſi diſpenſetur cum ſacerdote,ut ducat uxorem:& probatur,quòd(ut ſuprà arguebā)papa peccaret diſpenſans ſecum ſine cauſa legitima, quia in foro cōſcientię tenetur ſuis legibus.ergo nō poteſt eximere aliū plus quàm ſeipſum quin peccet.Vnde & ipſemet Panor.cōfitetur, quòd diſpēſatus ad plura beneficia ſine cauſa, non eſt tutus in conſcientia.Et ita Iohā. And. tenet in c.de multa.de præb.conformiter ad S. Tho.quotlib.9.q.7.licet hoc etiā non ſolū uideatur cōtra ius poſitiuū,ſed cōtra ius naturale:tamē cōtra queſtionē arguitur,Quia ſi papa

omnino irritaret aliquod ius positiuum, & sine causa,& irrationabiliter faceret,non peccaret qui postea non seruaret tale ius,ergo etiam si dispensat in illo,quia dispensatio est relaxatio iuris circa istũ, sicut irritatio circa omnes. Antecedens patet, quia certè si papa tolleret abstinẽtiã carniũ in feria sexta,null⁹ peccaret, si uesceret carnibus illis dieb⁹,nec si tollat iura de impedimentis matrimonii.Respondeo concedendo antecedens, quia re uera nullus manet titulus obligationis,quia nec iure diuino, nec positiuo.& nego consequentiam:& ratio est,quia manente iure in ordine ad alios, irrationabiliter facit, qui non uiuit æquali iure cum aliis : atque ideo nõ omnino caret culpa, licet sæpe excusetur à mortali. Sed restat graue dubium,si summus Pontifex dispensat in tali statuto non obstante tali decreto prohibente, utrum subditi,ad quos spectat recipere,& parêre tali dispensationi,teneãtur.uerbi gratia, si statuitur in concilio,quòd nullus ante ætatem uiginti annorum posit habere beneficiũ curatum,& in hoc nunquàm dispensetur, dispensat papa cum puero,non solùm cõtra decretum concilii,sed etiam sine alia rationabili causa,an parochia teneatur recipere illum, & dare illi decimas. Pro examinatione dubii est
16 notandum, quòd * dispensationes Pontificis sunt in duplici differentia. Quædam sunt omnino

nino

nino gratiosæ,gratiosas uoco, quæ spectāt solùm ad gratiā id est,beneficium dispensāti,nec faciūt ad commodum uel incommodum aliorum,ut dispensatio in ieiuniis,& abstinentiis, & ætate ordinandorum,in impedimentis matrimonii, & similibus. & in huiusmodi non est locus dubii, quia solùm spectat ad ipsum dispensatio.Et tenet factum.Aliȩ sunt dispensationes,quæ possunt spectare ad commodum aliorum,uel ad detrimētum aliorum,ut in exemplo posito,quòd aliquis puer sit parochus istorum,quòd habeat beneficium & decimas sine residentia , quòd recipiat fructus præbendæ non seruiens,quòd unus habeat uiginti beneficia. Ista enim sunt huiusmodi , quæ multùm spectant ad iura communia, commoda,uel incommoda aliorum, & de huiusmodi uertitur in dubium , nec est facilis disputatio . Sed dicam, nihil omnino asserendo, sed proponendo solùm quæ uidentur probabiliora esse.

¶Decima sexta propositio, Non * spectat ad subditos determinare, aut examinare , quid posit papa,aut quid non posit, & quomodo teneantur parêre,uel non.Probatur, Quia sacrilegium est disputare de potentia principis & præcipuè Papæ.17.quæst. 4.§.committitur. & sequen.Secundò, Quia hoc ipsum determinare quȩ sit potestas spiritualis alicuius,est iu-

 risdictio

risdictio,& est pars gubernationis, quæ non spectat ad subditos, saltem erga superiores. ergo hoc non conuenit illis. Tertiò, Quia profectò hoc esset in turbationem & dissolutionem Ecclesiasticæ hierarchiæ, & authoritatis, si quilibet posset dicere, Papa non potest: & hoc modo eximeret se à mandatis papæ, & esset manifestum nutrimentum inobedientiæ, & schismatum, & hereseum. Imò hinc natæ sunt hæreses, ut ait Cypria. q sacerdoti Dei, uel papæ non obeditur, sed quilibet audet dicere, quòd Papa malefacit, & q nō potest facere: & ideo si papa erraret, melius esset ut in omnibus illis pareat, quã per hoc, q unus habeat licentiam non parendi papæ in uno casu: forsan rationabiliter daret occasionem ut alii non pareant etiam in iustis & honestis.

18 ¶Decimaseptima propositio, Nō* semper mãdatum papæ, aut dispensatio obligat subditos ad parendum. Nec loquor hic in casu, q Papa aliquid præcipiat manifestè cōtra ius diuinũ: hoc enim fortè nunquã cōtinget, nec cōtigit, nec esset dubiũ q non esset parendũ. Sed extra talẽ casum probatur primò, Papa nō habet maiorem potestatẽ ad dispensandũ, quàm ad ferẽdum leges: sed si ferret legem iniquã, & iniustam, aliâs intolerabilẽ, & ualde grauẽ, subditi nō tenerent parere. ergo nec etiam si dispensatio sit huiusmodi. Antecedẽs patet, Quia, sicut

S. Tho.

S.Tho.optimè 12.q.96.arti.4.lex non obligat subditos in foro conscientiæ nisi sit iusta: ad hoc autem quod sit iusta, requiruntur tria, primũ potestas in ferẽte, deinde finis, scilicet propter bonum commune, postremò forma, ut secundũ æqualitatẽ proportionis imponat subditis leges nõ onerosas. Et econtrario sunt iniustę, uel ubi deest authoritas, uel cùm pręses imponit onera subditis non pertinentia ad utilitatẽ communem, sed magis pro propria cõmoditate, uel cupiditate, uel gloria, uel etiam aliorum priuatorũ, uel etiã ex forma, cùm inæqualiter onera dispensantur, etiam si ordinentur ad bonum cõmune, uel etiam si facit contra ius diuinum. Et ex quacunque causa lex sit iniusta, non obligat, inquit sanct. Tho. in foro conscientiæ, nisi fortè propter scandalum uitandum. Quia, sicut Augusti. in libr. de libero arbitrio ait, lex esse non uidetur, quæ iusta non fuerit. ergo si Papa legem aliquam iniustam faceret ex aliqua prædictarum causarum, non tenerentur subditi parêre. ergo nec si dispensatio esset iniusta ex aliqua tali causa: quia non potest magis grauare subditos per dispensationem, quàm per leges. Et quòd non solùm intelligat sanctus Thomas, quando leges sunt contra ius diuinum, patet illic, quia quatuor causas ponit, unde potest esse iniusta: & quarta est, si sit contra ius diuinum, S.Tho.

& tamen

& tamen undecunque sit iniusta, generaliter dicitur quòd non obligat. Et confirmatur, Quia lex ciuilis iniusta non obligat, ergo nec ecclesiastica. Antecedens patet, quia potestas principum est à republica, quæ non dedit eis potestatem ad grauandum subditos, sed conseruandum. Consequentia autem probatur, quia certè absurdum esset dicere, quòd habet maiorem papa authoritatem ad nocendum & grauandum subditos, quàm secularis potestas, cùm illi sit solùm data potestas ad pascendum. S. Thom. absolutè loquitur de omni lege humana iniusta uniuersaliter sine distinctione: nec hoc potest esse dubium, quin quantum ad hoc idem sit iudicium de potestate ecclesiastica & ciuili, nec prorsus habet maiorem authoritatē in spiritualibus, quàm rex in temporalibus: utraque enim potestas est à Deo, Rom. 13. cap. Et confirmatur ex illo prouerb. 8. Per me reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Ex quo patet, quòd non habet à Deo potestatem decernendi iniusta. Secundò arguitur, Sententia iniusta à quocunque sit data, non obligat, ergo nec lex. Antecedens pro nūc supponitur ex cōsensu omnium doctorū, Quòd si sit iniusta secundum se, id est, non solùm in forma procedendi, id est, quia non tribuit unicuique quod suum est, siue iudex faciat ex malicia,

ex malicia, siue ex falsa præsumptione, nõ obli
gat partes. Et certum est, quòd si papa ferret
sententiam contra innocentem de pecunia
uel alia re, siue faceret certa scientia, siue ex
falsa præsumptione: talis sententia non obli-
gat. Et consequentia uidetur nota: quare enim
potiùs obligaret lex iniusta, quàm sententia,
cùm lex plus noceat? Tertiò, lex iniusta episco
pi non obligat, ergo nec papę. Antecedens est
notũ, & cõcessum ab omnibus. Et cõsequẽtia
uidetur nota, quia nõ habet maiorẽ authorita
tẽ papa ad inferendũ iniuriã, quàm episcopus.
circa ea enim quæ sunt sui officii & in pro-
prios subditos non minus potest, quàm papa.
Quartò arguitur, deducendo ad manifestissi-
ma inconuenientia. Quis enim diceret, quòd
si papa sine rationabili causa conderet legem,
quòd Christiani loco decimarum soluerent
quintam, aut quartam partem fructuũ: quòd
obligarentur Christiani illa lege? Vel si arro-
garet sibi sic annata episcopatuum, ita etiam
medietatem omnium fructuum ecclesiasti-
corum, uel alias peiores leges faceret: in his
enim agitur de iactura temporali: peior au-
tem esset iactura spiritualis. Nec sufficit re-
spondere, quòd papa non facit huiusmo-
di: hoc enim est loqui de facto, de quo
non disputatur. Sed quid iuris si faceret? Ego
pro certo habeo, quòd omnes leges iniustæ,
etiam

etiam papæ,non obligant in foro conſcientiæ.Quod ſi ita eſt,quare diſpenſationes iniuſtæ & in grauamen aliorum obligabunt?Item poteſtas papæ eſt ad ędificandum,nō diſſipandū.Sed huiuſmodi diſpenſationes ſunt ad diſſipandum, non ad ædificandum.:ergo non ſunt recipiendæ.Item doctores dicunt, quòd in concernentibus uniuerſalem ſtatum eccleſiæ,non poteſt papa diſponere contra ſtatutum concilii generalis,ut in c.literas.de reſtit. ſpolia.& notat Abbas in dicto c.ſignificaſti. & Innocen.in c.quanto de cōſue. & maximè ubi eccleſia declararet.ergo in tali caſu ſubditi non tenentur parêre, etiamſi ſolùm ageret contra ius poſitiuum. Et omnia hæc confirmantur, Quia papa non eſt dominus eccleſiæ, nec bonorum eius. hoc enim eſt generaliter omnibus prælatis prohibitum, Luc.22.Reges
Luc.22. gentium dominantur eorum,uos autem non
Matt.20. ſic.Et Matth.20.& Marc.10.& 1.Petri.5.Non
Marc.10. dominantes in clerum,ſed forma facti gregis.
1.Pet.5. Et Paul.1.ad Corin.4. Sic nos exiſtimet ho-
1.Corin.4. mo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorum Dei.Ergo non poteſt diſponere pro arbitrio,ſed ſecundum quod eſt expediens eccleſiæ.

19 ¶ Decimaoctaua propoſitio,Facta* tali declaratione,et decreto cōcilii,ſi,ut dictū eſt in,10. q.papa diſpenſaret,ſubditi nō tenentur parêre tali

tali dispensationi. Probatur, Quia ex 13. cōclusione, si lex, aut dispensatio iniusta non obligāt subditos ad parendū, ergo licet nō spectet ad subditos hoc iudicare (ut dictū est in 16. q.) tamen postquā conciliū hoc declarasset, nō tenerentur subditi parêre. Itaque si conciliū determinat, quòd dispensatio cum pueris ad episcopatū est perniciosa ecclesiæ, & prohiberet ne unquā in hoc dispensaretur: si hoc non obstāte, papa mitteret puerum pro episcopo, nō tenerētur subditi recipere illum, nec obedire.

¶ Decimanona propositio, Papa* nō deberet ægreferre, sed potius gaudere q fieret aliquod tale decretū. Probatur hęc propositio, Si iustū est & expediens, ut suprà probatū est, quòd papa debeat procurare omne cōmodū ecclesiæ: ergo de hoc debet gaudere. Itē quia in hoc nullo modo lædit authoritas illius. Nō enim prohibetur talis dispēsatio inferiori, nec q nō liceret ei dispēsare, uel nō posset: nec est propter defectum authoritatis, quam habet amplissimam, & à nullo limitabilem, sed propter materiam ipsam, quæ non recipit dispensationē sine magno malo ecclesiæ. Sicut qui negat eū posse dispensare in uoto solenni, nec etiam in aliis uotis sine rationabili causa, nihil derogat authoritati ipsius: sicut nec authoritati diuinæ, qui negat posse creari infinitū, aut posse mentiri, & similia. Item si concilium retineret sibi

ſibi authoritatem diſpenſandi, & negaret papæ, poſset meritò conqueri:ſed nec ita eſt faciendum,ſed abſolutè,quòd à quocunque nõ fiat diſpenſatio.Item,quia, ut dicunt iuriſtæ, exceptio:firmat regulam in contrarium,& ſicut dum excipiuntur paucisſimi caſus,ſit regula, quòd in omnibus aliis pareatur papę. Item hac ratione uitant improbitates, & moleſtias principum,qui ſolent inſtare odioſisſimè pro diſpẽſationibus abſurdis prorſus, & irrationabilibus,quibus eſt difficile papam negare aliquid, nec principum ſolum, ſed hominũ etiã inſolentium,qui omnia ſe poſſe conſequi ſperant Romæ, & uel pertrahunt pontifices in ſuam uoluntatem,uel ſunt graues, & importuni pontificibus, à quibus eſſent liberi per aliquod tale decretum: & deberet papa dicere, Omnia mihi licent,ſed non omnia expediũt. &,Omnia poſſum, ſed non omnia ædificant. Et (quod certè non eſt contẽnendum) tolleretur ſcandalum, & ſermones multorum, qui malè ſentiunt, & loquuntur de Romana curia, hac una occaſione huiuſmodi diſpenſationum.

¶ Sed reſtat dubium, ſi ita eſt, quòd ſubditi non tenentur parêre huiuſmodi diſpenſationibus,qua uia poſsit reſiſti mandatis Papæ,ſi fortè uelit cogere ad parendum. Reſpõdeo, & ſit
21 20. concluſio. Non * uidetur mihi quòd expediat

pediat, nec liceat resistetere mandatis papę per uiam appellationis ad futurum concilium. Bene scio quòd Panormita. & Gerson & Ochã, defendunt, quòd licet appellare à papa ad cõcilium: sed illi (ut suprà dixi) sunt plurimùm infesti authoritati summorum Pontificum. Et sic probatur breuiter ex capit. ipsi sunt. 9. q. 3. Ipsi sunt canones, qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sanctæ sedis examen uoluerunt deferri, ab ipsa uerò nunquàm prorsus appellari debere sanxerunt. & eadem q. capitu. nemo. nec ualet responsio, id est à nullo alio prælato. & nunquam, id est à nulla particulari ecclesia: quia de hoc nunquam fuit: ergo. Sed quia de hac re sunt multæ quæstiones, & contentiones, uolo extendere probationes. Certè si in aliquo casu licet appellare ad concilium, nescio quare non in omni casu, ubi Pontifex facit iniuriã, imò ubi est dubiũ utrũ faciat. Et arguitur sic, Vel appellatio à summo Pontifice ad concilium est de iure diuino, & ius diuinum non distinguit in causa grauiori uel leuiori. Ergo si licet in aliqua causa appellare, ergo in qualibet quantumcunque leui. Si autem est de iure positiuo, primùm nullum tale ius profertur, ubi talis appellatio concedatur, nisi fortè ex aliquo concilio moderno, & schimatico, & dubio, quale fuit Basiliense. nec authoritas glos. uel Panormita. hoc tenentium est

alicuius momenti ſine confirmatione iuris. ſi hęc nõ eſt de iure diuino, ſed iure poſitiuo, & ſi eſt aliquod tale ius, nunquam diſtinxit inter cauſam & cauſam: unde nullo modo conſequenter loquuntur doctores, qui concedunt quòd in cauſis grauiſsimis à papa poteſt appellari, non autem in aliis. Et dico non eſſe appellandum, etiam ſi teneamus, quòd concilium eſt ſupra papam. Quamuis enim ita ſit, tamen cùm ſit papa, oportet quòd ultima deciſio cauſarum ſpectet ad eundẽ. Et confirmatur, Quia à rege non eſt appellatio: ſed non eſt neganda tanta authoritas papæ in ſpiritualibus, ſicut regi. ergo. Sed dato quòd ſecũdùm ſe liceret, dico quòd non expedit. Præterea hoc probatur experientia, & exemplis, quæ in moralibus faciunt magnam probationem. Omnes enim appellationes hactenus factæ ad concilium, malè ceſſerunt, & tandem deuenerunt in ſchiſma aliquod, uel etiam hęreſim. Secũdò, quia hoc eſſet magna occaſio turbationis in eccleſia: primùm, quia ſi papa timeret ne facta eius deberent reſcindi in concilio, nunquam uellet congregare concilium cum magna iactura rerum eccleſiaſticarum. Profectò uelle cõgregare ſine illo, uel non licet, uel eſſet ualde difficile. Semper enim erunt aliqui, imò maior pars, qui uelit ſeq partes Põtificis, & unus princeps fauet cõcilio, alius põtifici. et ſic nihil pacificè,
nec

nec ad utilitatẽ ecclesiæ posset fieri: imò erũt multo maiores turbationes, ut experiẽtia cõpertũ est. Ab eo tempore, quo propter nouas opiniones doctorũ põtifices inceperũt timere cõcilia, ecclesia manet sine cõciliis, & manebit cũ magna calamitate et pernicie religionis.
22 ¶ Vicesimaprima propositio, Non * uidetur permittendum cuicunque priuato sua authoritate resistere, & nõ parêre mãdatis Pontificis, quantumcunque essent contra determinationem concilii. Probatur, Quia esset magna irreuerentia, & quasi contemptus summæ authoritatis, si cuilibet hoc concederetur respectu papæ: quod non licet in ordine ad ipsum, à cuius mandato, quantumcunque iniusto, non licet propria authoritate discedere.
23 ¶ Vicesimasecunda propositio, Facta * tali declaratione, & decreto concilii, si papa contrarium mandaret, possent uel episcopi, uel concilium prouinciale per se resistere tali mandato, uel etiam implorare principes, ut authoritate eorum resisterent summo Pontifici, impediendo executionem mandatorum eius. In ista conclusione erat tota difficultas, & propter quam tota disputatio est exorta. Hæc conclusio primò tenendo, quòd concilium est supra papam, non indiget noua probatione: & ita tenentes illam partem, nõ reuocarent in dubium. sed quia, ut suprà diximus, hîc procedi-

mus secundum utranque opinionem, simpliciter probatur cõclusio. Et primum quod mihi fecit animum tenendi hanc sententiam, fuit, quòd doctores egregii, & aliter magni defensores authoritatis pontificiæ, etiam in ordine ad concilium tenent expresse hanc sentẽtiam, ut Caiet. in ipso opere, in quo tenet superioritatem papæ supra concilium, c. 27. dicit post alia, Resistendum est ergo etiã in faciem papæ publicè dilaniantis ecclesiam: uerbi gratia, quia non uult dare beneficia ecclesiastica, nisi pro pecunia, aut commutatione officii, & cum omni obedientia & reuerentia neganda est iis, qui emerunt possessionem talium beneficiorum. Et Syluest. in uerbo, papa, §. 4. Quid autem, inquit, faciendum est quando papa suis moribus ecclesiã destruit? & §. 15. dicit, quòd si papa sine causa uellet abrogare ius positiuum: respondet, peccaret quidem, nec esset permittendum nec ei obediendum in malis, sed resistendum per honestam reprehensionem. Vnde si uellet totum thesaurum ecclesiæ aut patrimonium Petri dare parentibus, uel eius ecclesiam destruere, uel huiusmodi, non esset permittendum, sed resistendum. Et ratio est, Quia in destruendo nihil potest, & si de destructione constat, potest resisti. Ex istis omnibus habetur, quòd ubi mandata uel facta papæ essent in destructionem ecclesię, potest

Caieta.

Syluest.

test resisti, & impedire executionem mandatorum. ergo si iam constet ex determinatione concilii, quòd huiusmodi dispensationes sint in destructionem ecclesiæ, pôterunt gubernatores ipsius ecclesiæ, & principes resistere in his. Secundo probatur, Quia uim ui repellere licet iure naturali. Sed papa infert uim huiusmodi mandatis & dispensationibus, quia facit iniuriam, ut suprà probatum est: ergo licitum est resistere illi. Vnde, ut dicit Cietanus, omnia ista loquimur, non quòd aliquis posset esse iudex papæ, nec authoritatem habeat in illum, sed per modum defensionis: cuilibet enim est ius ad resistendum iniuriæ, & impediendum, defendendúmque. Sequitur corollarium, Quòd non solùm liceret non parere talibus mandatis, sed etiam facto & ui, si opus esset, resistere illis, & impedire armis executionem illorum mandatorum, & maxime intercedente publica authoritate, ut principis, & compredendere, & punire executores talium mandatorum, semper tamen seruato moderamine inculpatæ tutelæ, non excedendo reuerentiam, nec negando aliquo pacto authoritatē illius, sed solùm allegando, quòd hoc est iniustum, & in detrimentum ecclesię. Et confirmatur totum hoc. Quia profectò tyrānicū est dicere, quòd summus pontifex habeat maiorem authoritatem

adgubernandum ecclesiam, quàm rex ad gubernandam ciuitatem, & rempublicam temporalem: & si rex faceret graues iniurias, posset ei resisti, non solùm uiribus & iure, sed etiam facto: ergo etiam possumus papæ. & hoc de ista conclusione.

24 ¶Vicesimatertia propositio, Propter iniustas dispensationes, uel alia mandata insolentia, quæ in perniciem ecclesiæ procedunt, posset conuocari, & congregari concilium contra uoluntatem papæ, ut si resisteret, obuiaret eius insolentiæ. Hoc expressè tenet Syluest. in uerbo papa. §. 4. Quòd si papa suis moribus destruit ecclesiam, potest conuocari concilium contra eius uoluntatem, ut per illud papa moneatur, & Deus inuocetur, & resistendo, in malis remedium apponatur. Hoc expressè tenet Turre crema. assertor uehementissimus Pontificiæ dignitatis lib. 3. c. 10. ubi loquens de utilitate conciliorum, Celebratio, inquit, conciliorum utilis est ad refrænandum exorbitantias quorundam Pontificum, qui pontificatum suum aut extra sanctorum Patrum regulas pro uoluntate exercent, aut simoniaca prauitate dehonestant, aut seculi uanitate & uita scandalosa confundunt. Hac de causa congregatum legitur concilium episcoporum Italiæ Romæ, per Imperatorem contra Iohannem papam 12. qui uenator, lubricus, &

incorrigibilis erat. Quod factum laudat, & approbat Turre crema. & hoc eſt ualde utile. Vt enim ait Ermiſda papa in epiſtola ad epiſcopos per Hiſpaniam cõſtitutos, difficile eſt, ut cuiuſque cor ſi prauis cogitationibus induretur, ut in ſe patiatur culpandus fieri, cum nouerit ſe iudicium ſubeundum concilii. Vnde etiam confirmantur quæ ſuprà dicta ſunt. Nihil enim prodeſſet congregatio concilii, niſi ſua authoritate poſſet determinare, quibus in rebus Pontifex non debet, nec poſsit attentare contra Patrum decreta, & ſanctiones. Et hæc de uiceſimatertia propoſitione ſufficiant.

25 ¶ Viceſimaquarta propoſitio, In * omnibus ſupradictis cauendum eſt maximè à duobus: Primum, ut quãtum fieri poſsit, ſeruetur ſemper illibata authoritas, obſeruata reuerentia quæ debetur papæ: quia eius contemptus, uel contumelia, uel quæcunque irreuerentia, uergit in dehoneſtatem eccleſiæ: ut habeatur in ſummo honore etiam à ſummis principibus. & ſi ſemel inciperet ſperni eius authoritas, tota eccleſia laboraret ſchiſmatibus, & factionibus. Vnde etiam in concilio ſi aliquod tale decretum faciendum eſſet, oporteret ut quàm modeſtiſsimè loqueretur de authoritate & perſona papæ, ut pu-

ta ſub hac forma. Quamuis hactenus ſummi Pontifices moti probabilibus uel apparentibus cauſis diſpenſauerint, ut aliquis plura beneficia poſsit obtinere, uel ut aliquis ingreſſum habeat ad aliquod beneficium uiuente adhuc legitimo poſſeſſore: tamen quia hoc uſu & experientia compertum eſt uergere in magnam confuſionem eccleſiæ, & perniciem eccleſiarum, prohibemus omnino, ne poſthac cum aliquo quacunque occaſione uel merito ſuper hoc diſpenſetur. quod ſi ſecus factum fuerit, ſacrum concilium exiſtimaturum ſummum Pontificem contra ſuam dignitatem & officium, & cõtra ſacrum conciliũ, atque adeò cõtra Chriſti honorẽ feciſſe. Per quam quidem ſanctionẽ non intendimus ſummæ authoritati & dignitati quicquam derogare, nec eius poteſtatem aliquo pacto limitare: ſed declaramus hoc eſſe neceſſarium ad rectã & piam adminiſtrationẽ eccleſiæ, ne poſthac ſummorũ Põtificum in hac re, ſua authoritate abutantur, ſub hac forma, uel alia commodiori, proponitur decretum ad remedium & ſalutem eccleſię ſine offenſione Pontificis. ſecundum quod maximè cauendum in hac re eſt ſcandalum: primum in ipſo decreto faciendo, ne fortè ſummus Pontifex indignatus de hoc concilio, & repugnans
ne hoc

ne hoc decernatur, turbet totum concilium, & impediantur alia commoda, quæ à concilio fieri poſſunt, & diuidatur concilium in ſchiſma, & factiones. Sed deinde debet ualde caueri à ſcandalo, ſi fortè Papa negligat huiuſmodi decretum Patrum: & oporteat illi reſiſtere. debet enim ualde animaduerti, ne hoc fiat cum ſcandalo, & inde oriatur maius malum, & ne ſi ſemel detur licentia principibus reſiſtendi, & non parendi Pontifici in aliquo, ipſi acccipiant in aliis, ubi minimum expediat.

*

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANcisci à Victoria, De Indis insulanis relectio prior.

Locus relegendus est ex Matth. Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matth. ultimo capite.

SVMMA.

1 Dubius in rebus ut sic tutus in conscientia, quomodo debeat consultare illos, ad quos spectat hæc docere.

2 Dubius in rebus, quomodo post consultationem rei dubiæ debeat sequi id, quod diffinitum fuerit à sapientibus esse illicitum, etiam si aliàs esset licitum.

3 Dubius in rebus, si post consultationem rei dubiæ diffiniatur à sapientibus illud esse licitum, quod aliàs est illicitum, ut sit tutus in conscientia, an debeat sequi sententiam illorum.

4 Indi barbari, utrum essent ueri domini ante aduentum Hispanorum priuatim, & publicè. Et utrum essent inter eos aliqui uiri principes, & domini aliorum.

5 Error quorundam recensetur, qui dicebant, nullum in peccato mortali existentē habere dominium in quacunque re.

6 Peccatum mortale, quòd non impediat dominium ciuile, & uerum dominium.

7 Dominium utrum perdatur ratione infidelitatis.

Hæreticus

8 Hæreticus, quòd iure diuino non amittat dominium bonorum suorum ob hæresim commissam.

9 Hæreticus an de iure humano perdat dominium bonorum suorum.

10 Hæreticus, quòd à die commissi criminis incurrat cōfiscationem bonorum.

11 Hæreticorum bona quòd non liceat fisco occupare ante condemnationem, quamuis de crimine constet.

12 Condemnatione facta etiam post mortem hæretici, quòd retro agatur confiscatio ad tempus commissi criminis, ad quamcunque peruenerit potestatem.

13 Hæretici uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum, quòd à die commissi criminis sint inualidæ. &c.

14 Hæreticus quòd sit dominus bonorum suorum in foro conscientiæ antequam condemnetur.

15 Hæreticus, quòd licitè potest uiuere ex bonis suis.

16 Hæreticus, quòd titulo gratioso potest transferre bona sua, putà donando.

17 Hæretico quòd non liceat titulo oneroso, putà uendendo, aut dando in dotem, bona sua transferre, si crimen posset uenire in iudicium.

18 Hæreticus in quo casu etiam titulo oneroso posset bona sua licitè alienare.

19 Barbari, quòd nec propter peccata alia mortalia, nec propter peccatum infidelitatis impendiantur quin sint ueri domini tam publicè quàm priuatim.

20 Dominij ut quis sit capax, an usus rationis requiratur.

21 Puer an possit esse dominus ante usum rationis.

22 Amens, an possit esse dominus.

23 Barbari, quòd amentiæ prætextu non impediantur

esse ueri domini, cum non sint amentes, probatur.

24 Indi barbari antequam Hispani ad illos uenissent quomodo erant ueri domini, & publicè, & priuatim.

25 Imperator, quòd non sit totius orbis dominus.

26 Imperator, dato quòd esset dominus mundi, quòd non ob id posset occupare prouincias barbarorum, & constituere nouos dominos, & ueteres deponere, uel uectigalia capere.

27 Papa, quòd non sit dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio, & potestate ciuili.

28 Summus Pontifex, dato quòd haberet potestatem secularem in mundo, quòd non posset eam dare principibus secularibus.

29 Papa, quòd habeat potestatem temporalem in ordine ad spiritualia.

30 Papa, quòd nullam potestatem temporalem habeat in barbaros indos, neque in alios infideles.

31 Barbari si nolint recognoscere dominium aliquod papæ, quòd non ob id poßit eis bellum inferri, & illorum bona occupari.

32 Barbari, an priusquam aliquid audissent de fide Christi, peccabant peccato infidelitatis, eo quòd non crederent Christo.

33 Ignorantia ad hoc quòd alicui imputetur, & sit peccatum, uel uincibilis, quid requiratur. Et quid de ignorantia inuincibili.

34 Barbari, an ad primum fidei Christianæ nuntium teneantur credere, ita quòd peccent mortaliter non credentes Christo, solùm per simplicem annuntiationem, &c.

35 Barbaris si simpliciter fides annuntiaretur, & proponeretur,

poneretur, & nollent statim recipere, quòd hac ratione non possent Hispani illis bellum inferre, neque iure belli contra eos agere.

36 *Barbari rogati, & admoniti, ut audiant pacificè loquentes de religione, quomodo si nolint, non excusentur à peccato mortali.*

37 *Barbari quando tenerentur recipere Christi fidem sub mortalis peccati pœna.*

38 *Barbaris an hactenus ita proposita & annuntiata fuerit fides Christiana, ut teneantur credere sub nouo peccato, quòd non satis liqueat secundum authorem.*

39 *Barbaris & si quantumcunque fides annuntiata probabiliter & sufficienter fuerit, & noluerint eam recipere, quòd non tamen ob id liceat eos bello persequi, & bonis suis spoliare.*

40 *Principes Christiani, quòd non poßint, etiam authoritate Papæ, coërcere Barbaros à peccatis contra legem naturæ, nec ratione illorum eos punire.*

DOCETE omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Matthæi ultimo. In quem locum mouetur quæstio pastoralis, An liceat baptizare filios infidelium inuitis parentibus. Quæ quæstio tractatur à doctoribus 4. Sententiarum distinctio .4. & à sancto Thom. secunda secundæ questio.10.artic.12. & 3.parte quæstio. 68.articu.10. Et tota disputatio & relectio suscepta est propter barbaros istos noui orbis, quos Indos uulgò uocant, qui ante quadra-

ginta annos uenerunt in poteſtatem Hiſpano rum, ignoti prius noſtro orbi. Circa quos præ ſens diſputatio habebit tres partes. In prima tractabitur quo iure uenerint barbari in ditiõ nem Hiſpanorum. In ſecunda, quòd poſsint Hiſpaniarum principes erga illos in temporalibus & in ciuilibus. In tertia, quod poſsint uel ipſi, uel eccleſia erga illos in ſpiritualibus, & in ſpectantibus ad religionem. Vbi reſpondebitur ad quæſtionem propoſitam. Quo ad primam partem, ante omnia uidetur quòd tota hæc diſputatio ſit inutilis & otioſa, nõ ſolùm inter nos, ad quos nõ ſpectat, aut ſi omnia rectè geruntur in adminiſtratione illorum hominũ diſputare, aut dubitare de illo negotio, aut ſi quicquam fortè peccatur, illud emendare: ſed neque apud eos, quorum intereſt hæc conſiderare & adminiſtrare. Primò, quia neque principes Hiſpaniarum, neque qui eorum conſiliis præpoſiti ſunt, tenentur de integro examinare & retractare iura, & titulos, de qui bus aliâs deliberatum eſt, & decretum, maximè in his, quæ bona fide principes occupant, & ſunt in pacifica poſſeſsione. Quia, ut Ariſt. dicit. 3. Ethico. ſi ſemper quiſpiam conſultauerit, in infinitum res abiret, neque poſſent principes & eorũ conſiliarii eſſe ſecuri & certi in conſcientia ſua: & ſi oporteret à primordio repetere titulos ſuæ ditionis, nihil explo-

ratum poſſent tenere. Et prætereà cùm principes noſtri, ſcilicet Ferdinãdus, & Iſabella, qui primi occupauerunt regiones illas, fuerint Chriſtianiſsimi, & imperator Carolus quintus ſit princeps iuſtiſsimus, & religioſiſsimus: non eſt credendum quin habeant exploratiſsima & exquiſitiſsima omnia quę ſpectare poſſunt ad ſecuritatem ſui ſtatus, & conſcientiæ, maximè in tanta re: atque adeò non ſolùm ſuperuacaneum, ſed etiam temerarium uideri poteſt de his diſputare, & hoc uidetur quærere nodum in ſcyrpo, & iniquitatem in domo iuſti. Pro ſolutione huius obectionis eſt conſiderandum, quòd Ariſt. dicit tertio Ethicor. ꝙ ſicut conſultatio & deliberatio non eſt de rebus impoſsibilibus, aut neceſſariis, ita nec conſultatio moralis eſt nec de illis, de quibus certum & notum eſt eſſe licita & honeſta, neque ecõtrario, de quibus certum eſt eſſe illicita, & inhoneſta. Neq; enim quiſquam rectè conſultauerit, an temperatè, fortiter, iuſtè uiuendum ſit, uel iniuſtè, aut turpiter agendum, neque an adulterandum, an peierandum, colendi parentes, & cætera huiuſmodi. Certè non eſſet conſultatio Chriſtiana: ſed cum aliquid agendum proponitur de quo dubitari meritò poteſt, an ſit rectum uel prauum, iuſtum aut iniuſtum, de his expedit conſultare, & deliberare,

rare, neque priùs temere aliquid agere, quàm ſit inuentum & exploratum, quòd liceat, aut non liceat. Talia ſunt quæ in utranque partem habent ſpeciem boni aut mali, qualia ſunt multa genera commutationum, & contractuum, & negotiorum. Et in his omnibus ita res ſe habet, q̃ ſi quis antequam deliberauerit, & legitimè illi conſtiterit tale factum licitum eſſe, aliquod tale faceret, & fortè ſecundum ſe eſſet licitum: talis peccaret, neque excuſaretur per ignorantiam: cùm illa, ut patet, nō eſſet inuincibilis, poſtquam ille non facit quod in ſe eſt, ad examinandum quòd liceat, aut non liceat. Ad hoc enim ut actus ſit bonus, oportet ſi aliâs non eſt certum, ut fiat ſecundum diffinitionem & determinationem ſapientis. Hæc enim eſt una conditio boni actus, 2. Ethic. ut fiat ſecundum diffinitionem ſapientis, atque adeò ſi iſte non conſuluit ſapientes in re dubia, excuſari non poteſt. Imò dato quòd talis actus ſecundum ſe licitus eſſet, poſtquam dubitatur, meritò de illo tenetur quilibet conſultare, & arbitrio ſapientū facere, etiā ſi fortè illi errarent. Vnde ſi quis contractum, de quo inter homines dubitatur an ſit licitus necne, faceret ſine conſilio doctiorum, ſine dubio peccaret, etiam ſi aliâs cōtractus eſſet licitus, & ipſe ita putaret, non ex authoritate ſapientis, ſed ex ſua affectione, & ſententia. Et eadem ratione ſi

ne ſi quis in re dubia conſuluit ſapientes, & illi determinauerint illud non licere: ſi talis proprio iudicio faceret aliquod tale, peccaret, etiam ſi aliâs illud in ſe eſſet licitum. Vt ſi quis exempli gratia eſſet dubius an hęc ſit uxor ſua, conſultat, an teneatur reddere debitum, uel utrum liceat, uel etiam exigere: reſpondetur à doctoribus quòd nullo modo licet, ipſe autem ex affectu uxoris uel propria cupiditate, non credit, ſed putat ſibi licere, certè peccaret accedens ad uxorem, quamuis de ſe licitum eſſet, ſicut re uera eſt, quia talis facit contra conſcientiam, quam tenetur habere. Tenetur enim credere in his quæ ſpectant ad ſalutem, his, quos eccleſia poſuit ad docendum: & in re dubia arbitriũ illorũ eſt lex. Sicut enim in foro contentioſo iudex tenetur iudicare, ſecundum allegata & probata: ita in foro conſcientiæ quilibet tenetur iudicare, non ex proprio ſenſu, ſed uel per rationem probabilem, uel per authoritatem ſapientiorum, aliâs eſt temerarium iudicium, & exponit ſe periculo errandi, & hoc ipſo errat. Sicut in ueteri teſtamento Deute.17. præcipiebatur, Si quid eſſet Deute.17.
ambiguum inter ſanguinẽ & ſanguinem, cauſam & cauſam, lepram & non lepram, & iudicium intra portas tuas uideris uariare: ſurge, & aſcẽde ad locũ, quẽ elegerit Dominus Deus tuus, ueniensque ad ſacerdotes Leuitici ge-

neris,& ad iudices, qui fuerint illo tempore, quærésque ab eis,qui iudicabũt tibi iudicium ueritatis, & facies quodcunque dixerint qui præſunt loco,ſequerisque ſententiam eorum, neque declinabis ad dextrã neque ad ſiniſtrã. Ita inquam in rebus dubiis tenetur quilibet conſulere illos quos eccleſia ad hoc cõſtituit, quales ſunt prælati, prædicatores,cõfeſſores, diuinæ & humanæ legis periti. Sunt enim in
1.Corin.12. eccleſia alii oculi,alii pedes, &c. 1.ad Corint.
Epheſ.4. 12.Et Ephes.4.& ipſe dedit quidẽ quoſdam apoſtolos,alios euangeliſtas, alios autem paſtores,& doctores. Et,Super cathedrã Moyſi ſederunt Scribæ & Pharisæi, omnia quæcunque dixerint uobis,ſeruate & facite.Math. 23.
Matth.23
Ariſto. Et facit etiam præceptum Ariſto. 1. Ethi. ex Heſiodo,

At qui ex ſe neſcit, cuiquam neque porrigit aures,

Vt bona percipiat, demens & inutilis ille eſt.

Itaque nõ ſatis eſt ad ſecuritatem uitæ & conſcientiæ, ut quis putet ſe bene agere;ſed in rebus dubiis neceſſe eſt ut aliorum,ad quos ſpectat,authoritati nitatur.Nec enim negotiatoribus ſatis eſt ut nihil faciant,quod ipſis illicitum putent, ſi aliâs ſine concilio peritorum illicitos cõtractus faciant. Vnde non puto uerum quod
Caiet. Cardin.Caiet.dicit,quòd ſi reuera aliquod ſecundum ſe eſt licitum, ſi ueniat in- dubium,

dubium, quicunque prædicatores, aut confessores, qui alius habent authoritatem iudicandi in istis, dicant illud esse illicitum, uel sicut ueniale dicunt esse mortale: quòd ex affectu ad rem nō credit illis, sed format sibi conscientiam, quòd non est mortale, nō peccat. Exemplum ponit, ut quòd fœminæ utantur fuco, & aliis ornamentis superfluis, quod re uera non est mortale, dato quòd prædicatores & cōfessores dicerēt esse mortale: fœmina ex studio se ornandi non credit, sed putat uel esse licitum, uel non esse mortale, non peccat mortaliter ita se ornando. Hoc inquam periculosum est. Nam fœmina tenetur credere in his quæ sunt necessaria ad salutem, peritis, & exponit se periculo faciendi contra illud, quod secundum sententiam sapientum est mortale. Et econtrario in re dubia si quis deliberauit cum sapientibus, & accepit determinationem, quòd illud est licitum: talis est tutus in conscientia, quousque fortasse iterum sit admonitus, uel tali authoritate, uel huiusmodi rationibus, quibus meritò debeat moueri ad dubitādum, uel etiam credendum contrarium. hoc est notum, quia facit quod in se est, etiam si ignorantia est inuincibilis. Ex his ergo conficiuntur propositiones.

1 ¶ Prima, In * rebus dubiis quilibet tenetur consultare illos ad quos spectat hæc docere,

aliâs non est tutus in conscientia, siue illa dubia sint in se licita, siue illicita.

2 ¶ Secunda, Si* post consultationem rei dubię diffinitum sit à sapientibus illud esse illicitum, quilibet tenetur sequi sententiam illorum, & contrarium faciens non excusatur, etiam si aliâs illud esset licitum.

3 ¶ Tertia econtrario, * Si post consultationem rei dubiæ diffinitum sit à sapiētibus illud esse licitum, qui sequitur sententiam illorum, est tutus, etiam si aliâs sit illicitum.

¶ Ergò redeundo ad propositum negotium barbarorum, nec est de se ita euidēter iniustū, ut non possit disputari de iustitia illius: nec rursus ita euideter iustum, ut dubitari nō possit de iniustitia illius: sed in utranque partē uidetur habere speciem. Nam primùm cùm uideamus totum illud negotium administrari per uiros & doctos, & bonos, credibile est rectè & iustè omnia tractari. Deinde cùm audiamus tot hominū cædes, tot spolia hominum alioqui innoxiorum, deturbatos tot dominos possessionibus, & ditionibus suis priuatos, dubitari meritò potest iure an iniuria hæc facta sint: & sic hæc disputatio non uidetur omnino superuacanea. & per hoc patet respōsio ad obiectionem. Et primùm, dato quòd nullum esset dubium in tota hac quæstione, non est nouum disputationes theologicas in-

stitui

stitui de re certa. Nam & disputamus de incarnatione Domini, & aliis articulis fidei. Non enim semper disputationes theologicæ sunt in genere deliberatiuo. Sed pleræque in genere demonstratiuo, id est non ad consultãdum, sed ad docendum susceptæ.

¶ Quòd si quis occurrat dicẽs, Licet aliquando fuerint aliqua dubia circa hoc negotium, fuerunt tamen iam hæc tractata & diffinita à sapientibus, & sic ex consilio eorum iam omnia administrari, nec opus esse noua examinatione: respõdetur primùm, si ita est benedictus Deus, nec nostra disputatio quicquam obstat, neque ego mouere uolo nouas querelas. Secũdò dico, quòd hæc determinatio non spectat ad iurisconsultos, uel saltem non ad solos illos. Quia cùm illi barbari, ut statim dicam, nõ essent subiecti iure humano, res illorum non sunt examinandæ per leges humanas, sed diuinas, quarum iuristæ non satis periti ut per se possint huiusmodi quæstiones diffinire. Nec satis scio, an unquam ad disputationem & determinationem huius quæstionis uocati fuerint Theologi digni, qui audiri de tãta re possent. Et cũ agatur de foro cõsciẽtiæ, hoc spectat ad sacerdotes, id est ad ecclesiam, diffinire. unde Deutero. 17. præcipitur Regi, ut accipiat exemplar legis de manu sacerdotis. Tertiò, ut summa rei sit satis examinata *Deut. 17.*

&c certa, nonne in tanto negotio possunt alia peculiaria dubia occurrere, quæ meritò dispu tari possent? Itaque non solùm nõ otiosũ aliquod, & inutile, sed magnoperepretium mefacturum putarem, si hanc quæstionem pro dignitate possem tractare. Redeundo ergo ad quęstionem, ut ex ordine procedamus, quæritur primò utrum* essent ueri domini ante ad-
4 uentum Hispanorum, & priuatim & publice: id est utrum essent ueri domini priuatarum rerũ & possessionum, & utrũ essent inter eos aliqui uiri principes. & domini aliorum. Et posset uideri quòd non. Quia serui non habent dominiũ rerum: seruus enim nihil suum habere potest. Instituta per quas. perso. nob. acquirere liceat. § item uobis. &. ff. de acquirend. hæred. l. placet: unde quicquid acquiritur, domino acquiritur. Institu. de his qui sunt
Aristo. Ethi. 1. sui, uel alien. iur. §. nam apud omnes. Sed barbari isti sunt serui. Probatur. nam ut Aristo. 1. Ethico. elegãter & accuratè tradit, aliqui sunt natura serui quibus, scilicet melius est seruire, quàm imperare. ii autem, quibus ratio non sufficit ad regendum etiam seipsos, sed solùm ad iussa capessendum, & quorum uis magis in corpore est quàm in animo. Sed profectò si ali qui tales sunt, maximè isti barbari, qui re uera parũ distare uidentur à brutis animantibus, & omnino sunt inhabiles ad regendum: & sine dubio

dubio meliùs eſt illis ut regãtur ab aliis, quàm ut ſe ipſos regant. Et Ariſto. dicit iuſtum natu rale eſſe, ut tales ſeruiant. ergo tales non poſſunt eſſe domini. Nec obſtat, quòd ante aduẽtum Hiſpanorum non haberent alios dominos: non enim repugãt, ſeruum eſſe ſine domino. ut notat glo. in. l. ſi uſum fructum. ff. de liberali cauſa. Imò habetur expreſsè in ipſa lege, & eſt caſus expreſſus in. l. quod ſeruus. de ſeruo. ſtipulatio. de ſeruo, qui à domino relictus eſt, & à nullo occupatus, quòd poteſt à quocunque occupari. ſi ergo erant ſerui, potuerunt ab Hiſpanis occupari. *Ariſto.*

¶ In cotrarium eſt, Quia illi erant in pacifica poſſeſsione rerũ & publicè & priuatim: ergo omnino (niſi contrarium conſtet) habendi ſunt pro dominis, neque indicta cauſa poſſeſſione deturbandi. Pro ſolutione nolo reuocare in propoſitum multa, quæ à doctoribus tra duntur de diffinitione dominii, quæ à me etiam latè adducta ſunt in materia de reſtitutione, 4. diſ. 15. & ſecunda ſecundæ, q. 62. Illa in quam prætereo, ne occaſione illorum omittam magis neceſſaria. Et ideo his prætermiſſis notandum, quòd ſi barbari non haberent dominium, non uidetur quòd poſsit prætendi alia cauſa, niſi uel quia ſunt peccatores, uel quia infideles, uel quia amentes, uel inſenſati.
1 Fuerunt ergo aliqui, * qui defendebant, quòd

titulus dominii eſt gratia, & per conſequens quòd peccatores, ſaltem mortali peccato, nullum habent dominium in quacunque re. Iſte
Vuicleff. fuit error pauperum de Lugduno, ſiue Valdẽſium, & poſtea Iohannis Vuicleff. Cuius unus error damnatus in cõcilio Conſtantien. fuit,
Armachus. Nullus eſt dominus ciuilis, dũ eſt in peccato mortali. Eadem fuit ſententia Armachani libr. 10. de quæſtio. Arme. c. 4. & in dialogo. Defen
Oſeæ.8. ſorium pacis. & probat Armac. quia tale dominium reprobatur à Deo. Oſeæ. 8. Ipſi regnauerunt, & non ex me, principes extiterunt, & non cognoui. Et ſubiungitur cauſa, Argẽtum & aurum ſuum fecerunt ſibi idola ut interirent, &c. Et ideo, inquit, tales carent iuſto dominio apud Deum. Certum eſt autem omne dominiũ eſſe authoritate diuina, cùm ipſe ſit creator omnium, neque aliquis poſsit habere dominium niſi cui ipſe dederit. Nõ eſt autem conſentaneum, ut det inobediẽtibus, & tranſgreſſoribus præceptorũ ſuorum: ſicut & principes humani non dant ſua bona, ut uillas, aut caſtra rebellibus, & ſi dederint auferunt. Per humana autem debemus iudicare de diuinis.
Rom.1. Rom. 1. ergo ita Deus nõ concedit dominium
1. Reg. 15. & 16. inobedientibus. Vnde in ſignum huius Deus
Daniel. 4. & 5. aliquando tales proiicit à principatu, ut Saulem. 1. Reg. 15. & 16. & de Nabuchodonoſor. &
Gene. 1. Balthaſar, Dani. 4. & 5. Itẽ Geneſ. 1. Faciamus hominem

hominem ad imaginem & similitudinem nostram ut præsit piscibus maris, &c. Apparet ꝙ dominium fundetur in imagine Dei, sed hæc non est in peccatore, aliâs esset filius: filii autẽ sunt propter imaginem patris, ergo nõ est dominus. Item talis committit crimen læsæ maiestatis, ergo meretur perdere dominium. Item August. dicit, quòd peccator non est dignus pane, quo uescitur. Item Dominus dederat primis parentibus dominium paradisi, & ratione peccati priuauit eos, Genes. 1. ergo. Verum est, quòd tam Vuicleff, quàm Armachanus non distinctè loquuntur, & uidentur potiùs loqui de dominio superioritatis, quod est principiũ. Sed quia argumenta æqualiter procedũt de omni dominio, ideo uidẽtur sentire de omni dominio generaliter. & ita intelligit illorum sententiam Conradus libro 1. q. 7. & satis clarè dicit Armachus. Qui ergo sequeretur hãc sententiam, posset dicere, quòd barbari non erant in peccato mortali. *August.* *Conradus.*

¶ Sed contra hanc sententiam ponitur propositio, Peccatum* mortale non impedit dominium ciuile, & uerum dominium. Hæc propositio licet sit determinata in concilio Constantiæ, probatur tamẽ. Primò arguit Almain. 4. distin. 15. q. 2. ex Aliaco, quia tunc existens in peccato mortali, & constitutus in extrema necessitate esset perplexus, quia tenetur comedere *5* *Almain.*

dere panem:& si non habet dominium, accipit alienum. ergo non potest euadere mortale. Sed hoc argumentum parum procedit, primùm neque Armachanus, neque VVicleff uidetur loqui de dominio naturali sed ciuili. Secundò negatur consequentia, & diceretur, quòd in casu necessitatis posset alienum accipere. Tertio, Non est perplexus, quia potest pœnitere. & ideo aliter arguitur. Primò, Quia si peccator nõ habet dominium ciuile, de quo uidentur loqui, ergo nec naturale. cõsequens est falsum, ergo. Probo consequentiam, Quia etiam dominium naturale est ex dono Dei, sicut ciuile: imò plus, quia ciuile uidetur esse de iure humano. ergo si propter offensam Dei homo perderet dominium ciuile, eadem ratione perderet etiam dominium naturale. Falsitas autem probatur, Quia non perdit dominium super proprios actus, & super propria membra. habet enim peccator ius defendendi propriam uitã. Secundò, Scriptura sacra sæpe nominat reges illos, qui mali erãt, & peccatores, ut patet de Salomone, Achab. & aliis multis: nõ est aũt rex qui non est dominus: ergo.
3. Regu.
Tertiò conuerto argumentum factum pro parte contraria, Dominium fundatur in imagine Dei: sed homo est imago per naturam, scilicet per potentias rationales. ergo non perditur per peccatum mortale. Minor probatur ex

Augusti. libro 9. de trini. & ex doctoribus. *Augusti.*
Quartò, Dauid uocabat Saulem dominum suum, & regèm tempore quo persequebatur. 1. Reg. 16. & aliis locis. imò tempore Dauid ali quando peccauit, nec perdidit regnum. Quin tò, Genes. 49. Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius donec ueniat, qui mittendus est, &c. & tum multi fuerũt mali reges. ergo. Sextò, Potestas spiritualis non perditur per peccatũ mortale, ergo nec ciuilis, quia multo minus uidetur fundari in gratia, quàm spiritualis. Antecedens autem patet, quia presbyter malus consecrat eucharistiam, & malus episcopus sacerdotes, ut certum est: licet Vuicleff neget, concedit tamẽ Armachanus. Item 1. Pet. 2. Obedite præpositis uestris, non tantùm bonis, sed etiam dyscolis. Vltimo, Nullo modo est uerisimile, cùm sit præceptum obedire principibus, ad Roma. 13. & 1. P. 2. & non capere alienum, quòd uoluerit Deus quòd esset ita incertum, quòd essent ueri principes, & domini. Et in summa, hæc est manifesta hæresis: & sicut Deus solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustum & iniustum: ita bona temporalia dedit bonis & malis, nec disputatur eo quòd dubitetur, sed ut crimine ab uno, id est à tam amenti hæresi discamus omnes hæreticos.

1. Regu. 16. *Genes. 49.* *1. Pet. 2.* *Rom. 13.* *1. Pet. 2.*

7 ¶ Sed restat, utrum * saltem ratione infidelitatis

tis perdatur dominium. Et uidetur, quòd sic, quia hæretici nõ habent dominium: ergo nec alii infideles, quia non uidentur esse melioris cõditionis. Antecedens autem patet ex c. cùm secundum. de hæret. libr. 6. ubi cauetur, quòd bona hæreticorum ipso iure sunt confiscata. Respondeo per propositiones. Prima, Infidelitas non est impedimentum, quominus aliquis sit uerus dominus. Hæc cõclusio est S. Tho. secunda secundæ, q. 10. ar. 12. Et probatur etiam primò. Quia Scriptura uocat reges aliquos infideles, ut Sennacherib, & Pharaonem, & multos alios reges. Item quia grauius peccatum est odium Dei, quàm infidelitas. sed per odium, &c. Item Paul. ad Roma. 13. & Petr. 1. Pet. 2. iubent præstare obedientiam principibus, quia tunc erant omnes infideles, & seruos obedire dominis. Item Tobias iubebat reddi agnum à Gentilibus captum tanquam furtiuum Tob. 2. quod non esset, si Gentiles non haberent dominium. Item Ioseph fecit totam terram Aegypti tributariam Pharaoni, qui erat infidelis, Genes. 47. Item ratione S. Tho. Quia fides non tollit nec ius naturale, nec humanum, sed dominia sunt uel de iure naturali, aut humano. ergo non tolluntur dominia per defectum fidei. Et tandem iste est ita manifestus error, sicut præcedens, & est hæreticum. Ex quo patet, quòd nec à Saracenis, nec à Iudeis,

Lib. 6.
S. Tho.
Rom. 13.
1. Pet. 2.
Tob. 2.
Genes. 47.

uel

uel aliis infidelibus licet capere res quas posſi dent, perſe loquẽdo, id eſt quia infideles ſunt: ſed eſt furtum, uel rapina, non minus quàm à Chriſtianis.

8 ¶ Sed quia peculiaris difficultas eſt de hæreſi, ſit ſecunda propoſitio, Stando* in iure diuino, hæreticus non amittit dominium bonorum, hæc eſt omnium, & eſt nota. Cum enim amiſsio bonorum ſit pœna, & nulla eſt pœna de lege diuina pro iſto ſtatu, conſtat ſtando in iure diuino non amitti bona propter hæreſim. Item patet hæc propoſitio ex prima. Nam ſi propter aliam infidelitatem non perditur dominium, nec propter hæreſim, cùm nihil ſit cautum ſpecialiter de hæreſi quantum
9 ad hoc in iure diuino. Sed* utrum de iure humano? Conradus quidem libr.1.q.7.con.2.& 3. uidetur tenere quòd hæreticus ipſo facto perdit dominium bonorum ſuorum: ita quòd in foro conſcientiæ cadit à dominio. Ex quo infert, quòd nec poteſt alienare, & alienatio non tenet, ſi fiat. Probatur ex illo c. cùm ſecundum leges, ubi propterea præmittit, quòd propter aliqua crimina ſecundum leges, eo ipſo ſuarum rerum dominium authores delictorũ perdunt. & papa determinat, quòd idem ſit pro crimine hæreſis. & idem uidetur tenere Iohan. Andr. in d.c. cùm ſecundum. & uidetur haberi ex l.4.C. de hæret. ubi interdicitur hæ-reticis

Conradus.

Iohan. And.

l.4.C. de hæreti.

reticis uenditio,& donatio,& omnis contractus bonorum suorum.

¶Item leges obligant in foro conscientiæ, prima secundæ q.96.articu.4.sed pro declaratione sit tertia propositio, Hæreticus* à die commissi criminis incurit confiscationem bonorum. Ita tenent communiter doctores & est determinatio Directo.libr.3.titulo 9.& summa Baptistiana in uerbo absol.§.17.& uidetur diffinitum in illo.c.cùm secundum leges & in d.l.4.C.de hæret.

Directo.
Baptista

11 ¶Quarta propositio, * Nihilominus quamuis constet de crimine, ante tamen condemnationem non licet fisco occupare bona hæreticorum. Hæc est etiam omnium, & est determinatio dicti c.cum secundum. Imò esset contra ius diuinum, & naturale, ut pœna daretur executioni antequam quis condemnetur. Sequi-

12 tur ex tertia conclusione, quòd* condemnatione facta etiam post mortem, retroagitur confiscatio ad tempus commissi criminis ad quamcunque peruenerit potestatem. Hoc corollariũ est etiam omniũ, & particulariter Panormi. in c.fi.de hęreticis. Secundò sequitur,

13 quòd* uenditiones, donationes, & omnis alia alienatio bonorum à die commissi criminis sunt inualidæ, itaque facta condemnatione, omnes rescinduntur à fisco, etiam pretio non restituto emptoribus. Etiam hæc est omnium

&Pa

&Panormita.ubi.s.&patet ex d.l.4.C.de hæreticis.

4 ¶Quinta propositio, Nihilominus*hæreticus est dominus in foro conscientiæ antequã condemnetur.Hæc propositio uidetur contra Conrad.& Direct.&Iohan. Andr.sed tamen est propositio Syluest.in uerbo, hæres.§.8.Et tenet illam, & disputat ad longum Adrian. quot.6.q.2.& idem uidetur Caieta.in summa in uerbo pœna.Et probatur primò, Quia hoc ipsum scilicet, priuari in foro conscientiæ est pœna.ergo nullo modo debet infligi ante cõdemnationem:nec satis scio an ius humanum hoc posset facere . Item probatur manifestè, Quia ut patet in illo c . cùm secundum leges. eodem modo sunt confiscata bona ipso facto propter incestas nuptias.Item si mulier ingenua rapta nubat raptori:imò si quis de mercibus importatis nõ soluat uectigalia consueta, ipso facto bona cõfiscantur.Item qui illicitas merces exportat,ut arma, ferrum, ad Saracenos:ut patent omnia ista in.d.c. cùm secũdum leges & c.de incestis nuptiis.l.cum ancillis.& C.de raptu uirgi.l.una.& de Iudęis.c.ita quorundam.& ff.de uectig.l.fin. Imò papa in d.c. cum secundum. expressè dicit,quòd sicut est confiscatio in illis casibus,ita uult quòd fiat propter hæręsim.Sed nullus negat,quin incestuosus,& raptor,& deferens arma Saracenis, &non

Syluest. *c.cum secundum.* *c.de rapto*

& non ſoluens uectigalia,quin maneat uerus
dominus bonorum ſuorum in foro conſcien-
tiæ:quare ergo non conuenienter dicunt de
hæretico?& ipſe Conradus etiam eodem mo-
do dicit de illis caſibus,& de hæretico. & gra-
uius eſſet cogere hominem iam emendatum
ab hęreſi,reſtituere bona fiſco. Sequitur corol
15 larium, quòd *hæreticus poteſt licitè uiuere
ex bonis ſuis. Secundò ſequitur item, quòd
16 *titulo gratioſo poteſt tranſferre bona ſua,pu
17 ta donãdo. Sequitur tertiò,ꝙ *titulo oneroſo
puta uendendo,aut dando in dotem,ſi crimẽ
poſſet uenire in iudicium,nõ licet tranſferre.
Patet, quia decipit emptorem,& ponit eum
in periculo perdẽdi & rem & pretium,ſi uẽdi
18 tor condemnetur. Vltimò ſequitur, quòd *ſi
re uera non eſſet periculum confiſcationis,
poſſet etiam licitè titulo oneroſo alienare, ut
qui eſſet hæreticus in Germania, catholicus
poſſet licitè emere ab illo. Graue eſſet,ꝙ non
poſſet licitè in aliqua ciuitate Lutheranorum
ſi quis eſt catholicus, emere agrum ab hæreti-
co,nec uendere illi:quod tamen neceſſario eſ-
ſet dicendum,ſi omnino hæreticus non eſt do
minus in foro conſcientiæ.

¶ Ex omnibus his ſequitur concluſio,Quòd
19 *barbari nec propter peccata alia mortalia,
nec propter peccatũ infidelitatis nõ impediun
tur quin ſint ueri domini,tam publicè quàm
priuatim:

nec hoc titulo poſſunt à Chriſtianis occupari bona & terræ illorum, ut latè & eleganter deducit Caiet. ſecunda ſecūdæ. q 66. ar. 8. Reſtat an ideo non eſſent domini, quia ſunt inſenſati, uel amentes. Et circa hoc dubium eſt, an Caiet.
30 *ad hoc ut aliquis ſit capax dominii, requiratur uſus rationis. & Cōradus quidē libro, 1. q. 6. ponit concluſionem, quòd dominium conuenit creaturæ irrationabili tā ſenſibili quàm inſenſibili. Probatur, Quia dominium nihil aliud eſt quàm ius utendi re in uſum ſuum: Sed bruta habent ius ſuper herbas, & plantas. Geneſ. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terrā, & uniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint uobis in eſcam, & cunctis animātibus terræ. Item aſtra habent ius illuminandi, Gene. 1. Poſuit ea in firmamento cæli, ut lucerent, ac præeſſent diei, ac nocti. Et leo habet dominium ſuper omnia animalia greſsibilia, unde & rex animantium uocatur. Et aquila eſt domina inter uolucres, unde Pſal. 103. Herodii domus dux eſt eorum. Eiuſdem ſententiæ eſt Sylueſt. in uerbo dominium, in principio, ubi dicit, quòd elementa dominantur inuicē. Conradus. Geneſ. 1. Geneſ. 1. Pſall. 103. Syluest.

¶ Sed reſpondeo per propoſitiones. Prima, Creaturæ irrationales non poſſunt habere dominium. Patet, quia dominium eſt ius, ut fatetur etiam Conrad. ſed creaturæ irrationa-

les nō poſſunt habere ius:ergo nec dominiū. probatur minor, quia nō poſsūt pati iniuriā, ergo nō habent ius. Probatur aſſumptū, Quia qui prohiberet lupum, aut leonem à prȩda, uel bouem à paſtu, nō faceret ei iniuriam, nec qui claudit feneſtram ne ſol illuminet, facit iniuriam ſoli. Et confirmatur, Quia ſi bruta habēt dominium, ergo qui tolleret herbam à ceruo, faceret furtū, quia caperet alienum inuito domino. Item, Feræ non habent dominium ſui, ergo multominus aliarum rerum. Aſſumptū probatur, Quia licet eas impune interficere etiā animi gratia: unde etiā Philo.1.politi. q ue natio ferarū eſt iuſta & naturalis. Item, ipſæ, feræ & omnia irrationalia, ſunt hominis per proprietatē, multo magis quàm ſerui. ergo ſi ſerui nō poſſunt habere aliquid ſuū, multominus irrationalia. Et confirmatur propoſitio authoritate S. Tho. prima ſecūdæ, q.1.ar.1.& 2. & q.6.ar.&.1.contra Gent.c. 110. ſola creatura rationalis habet dominiū ſui actus, quia ut ipſe etiā dicit prima primæ, q.82.ad. 3. per hoc aliquis eſt dominus ſuorū actuū, quia poteſt hoc uel illud eligere. Vnde etiam, ut ibidem dicit, appetitus circa ultimum finem nō ſumus domini. ſi ergo bruta nō habent dominium ſuorum actuum, ergo nec aliarum rerum. Et licet diſputatio uideatur de nomine, certè hoc eſt ualde impropriè loqui, & præter communem

modum

modum loquēdi tribuere dominium irrationalibus. Non enim dicimus aliquem esse dominum, nisi eius, quod situm est in sua facultate. Ita enim loquimur, Non est in mea facultate, non est in mea potestate, quando non sum dominus. Bruta autem cùm non moueant se, sed potiùs moueātur, ut S. Tho. ait prima secundæ, ubi suprà: eadem ratione nec habēt dominium. Nec ualet quod Syluest. dicit, quòd dominium aliquando nō dicit ius, sed solam potentiam. & hoc modo ignis habet dominium in aquam: si enim hoc satis est ad dominium, ergo latro habet dominium ad interficiendum hominem, quia habet potentiam ad hoc, & fur habet potentiam ad capiendum pecuniam. Quòd autem dicit astra dominari, & leonem esse regem, certū est dictum metaphoricè, & per translationem.

11 ¶ Sed * potest uideri dubium de puero ante usum rationis an posit esse dominus. Quia uidetur nihil differre ab irrationalibus: & Apostolus ad Galat. 4. Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo. Sed seruus nō est dominus, ergo, &c. Sed sit secunda Propositio, Pueri ante usum rationis possunt esse domini. Hoc patet, Quia possunt pati iniuriam, ergo habent ius rerum. ergo & dominium, quod nihil aliud est, quàm ius. Item bona pupillorum non sunt in bonis tutorum: & Gala. 4.

habent dominos, ergo pupillos. Itē, pueri ſunt hæredes. Sed hæres eſt q ſuccedit in ius defuncti, & qui eſt dominus hæreditatis. l. cum hæres. ff. de diuer. & tempora. prę ſcrip. & inſt. de hæred. qualita. & differentia. §. fin. Item diximus, q fundamentū dominii eſt imago Dei, quæ adhuc eſt in pueris. & Apoſtolus eodē loco Gala. 4. Quanto tēpore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo, cùm ſit dominus omniū. Nec eſt idem de creatura irrationali, quia puer non eſt propter alium, ſed propter ſe, ſicut eſt brutum.

22. ¶ Sed * de amentibus quid? Dico de perpetuò amentibus quòd nec habēt, nec eſt ſpes habituros uſum rationis: ſítque tertia propoſitio.

¶ Videtur adhuc quòd poſsint eſſe domini, quia poſſunt pati iniuriam: ergo habent ius. ſed hoc remitto ad iuriſcōſultos, utrum poſſint habere dominium ciuile, & quicquid ſit de hoc, ſit ad propoſitū. Quarta propoſitio,

23 Nec * ex hac parte impediuntur barbari ne ſint ueri domini. Probatur, Quia ſecundū rei ueritatem non ſunt amentes, ſed habent pro ſuo modo uſum rationis. Patet, Quia habent ordinem aliquem in ſuis rebus, poſtquam habent ciuitates, quæ ordine conſtant, & habent matrimonia diſtincta, magiſtratus, dominos, leges, opificia, commutationes, quæ omnia requirunt uſum rationis: item religionis ſpeciē: item

item nō errant in rebus, quæ aliis ſunt euidentes, quod eſt indicium uſus rationis. Itē Deus & natura non deficiunt in neceſſariis pro magna parte ſpeciei: præcipuum autem in homine eſt ratio, & fruſtra eſt potentia, quæ non reducitur ad actū. Item fuiſſent ſine culpa ſua tot millibus annorū extra ſtatum ſalutis, cùm eſſent nati in peccato, & non haberēt baptiſmum, nec uſum rationis ad quærēdum neceſſaria ad ſalutem, unde quòd uideantur tam inſenſati & hebetes, puto maxima ex parte uenire ex mala & barbara educatione, cùm etiā apud nos uideamus multos ruſticorum parum differentes à brutis animantibus. Reſtat ergo ex omnibus dictis, quòd ſine dubio barbari erāt & publicè & priuatim ita ueri domini, ſicut Chriſtiani: nec hoc titulo potuerunt ſpoliari aut principes, aut priuati rebus ſuis, ꝙ nō eſſent ueri domini. Et graue eſſet negare illis, qui nihil iniuriæ unquam fecerunt, quod cōcedimus Saracenis, & Iudæis perpetuis hoſtibus religionis Chriſtianæ: quos nō negamus habere uera dominia rerū ſuarum, ſi aliâs non occupauerunt terras Chriſtianorum.

¶ Supereſt reſpondere ad argumenta in contrarium, ubi arguebatur, quòd iſti uidentur ſerui à natura, quia parum ualent ratione ad regendum etiam ſeipſos. Ad hoc reſpondeo, quòd certe Ariſtoteles non intellexit, quòd

tales, qui parum ualent ingenio, ſint natura alieni iuris, & non habeant dominium, & ſui & aliarum rerum: hæc enim eſt ſeruitus ciuilis & legitima, qua nullus eſt ſeruus à natura: nec uult Philoſophus quòd ſi qui ſunt natura parum mente ualidi, quòd liceat occupare patrimonia illorum, & illos redigere in ſeruitutem, & uenales facere: ſed uult docere, quòd à natura eſt in illis neceſsitas, quia indigent ab aliis regi & gubernari: & bonum eſt illis ſubdi aliis, ſicut filii indigent ſubiici parẽtibus ante adultam ætatem, & uxor uiro. Et quòd hæc ſit intenſio philoſophi, patet: quia eodem modo dicit, quòd natura ſunt aliqui domini, ſcilicet qui ualent intellectu. Certum eſt autem, quòd non intelligit, quòd tales poſſent ſibi arripere imperiũ in alios illo titulo, ꝙ ſint ſapientiores, ſed quia natura habent facultatem ut poſsint imperare & regere. Et ſic, dato quòd iſti barbari ſint ita inepti & hebetes, ut dicitur: non ideo negandum eſt habere uerum dominium, nec ſunt in numero ſeruorum ciuilium habendi. Verum eſt, quòd ex hac ratione & titulo poſſet oriri aliquod ius ad ſubiiciendum eos, ut infrà dicemus.

24 ¶ Reſtat cõcluſio certa, Quòd * antequã Hiſpani ad illos ueniſſent, illi erant ueri domini, & publicè & priuatim. Suppoſito ergo quòd ſunt uel erant ueri domini, ſupereſt uidere

quo

quo titulo potuerint Hiſpani uenire in poſſeſ ſioné illius regionis: & primò referam titulos qui poſsint prætendi, ſed non idonei nec legi timi. Secundò ponam alios titulos legitimos, quibus potuerint barbari uenire in ditionem Hiſpanorum. Sunt autem ſeptem tituli, qui poſſunt prætendi, ſed non idonei, ſeptẽ au- tem alii uel octo iuſti & legitimi.

¶Primus ergo titulus poſſet eſſe, quòd Im- perator eſt dominus mundi: & ſic dato, quòd tẽpore præterito fuiſſet aliquid uitii, iam eſſet purgatum in Cæſare imperatore Chriſtianiſ- ſimo. Nam dato ꝙ ita ſit, quòd ſint ueri domi- ni, poſſent habere ſuperiores dominos, ſicut inferiores principes habẽt regem, & aliqui re ges habẽt imperatorem, unde in eandem rem poſſunt plures habere dominium: unde illa diſtinctio iuriſtarum, Dominium, altum, baſ- ſum, directum, utile, merum, mixtum. Dubita tur ergo utrum iſti haberent dominum ſupe- riorem. Et quia non poteſt eſſe dubium niſi de Imperatore, aut de papa, de iſtis dicemus. Et primò de Imperatore. Et uidetur quòd Im- perator ſit totius orbis dominus, & per con- ſequens etiam barbarorum. Primùm ex com- muni appellatione, quam tribuunt Imperato- ri, Diuo Maximiliano, aut Carolo ſemper Au guſto, orbis domino. Item, Exiit edictum à Cæſare auguſto, ut deſcriberetur uniuerſus

Luc.2. orbis, Luc.2. Sed non debent esse peioris conditionis Imperatores Christiani. Item, Dominus uidetur iudicasse Cæsarē, esse uerū dominū Iudæorū. Reddite, inquit, quæ sunt Cæsa- Luc.20. ris, Cæsari, &c. Luc.20. nō uidetur autē quòd ius posset habere, nisi quia Imperator. ergo. De Bar. hoc Bart. in extrauagāt. ad reprimen. quæ est Henri. 7. tenet exp: essè, quòd imperator de iure est totius orbis dominus. Et idē tenet glos. in c. per uenerabil. qui filii sint legi. Et item ad longum glo. in c. uenerabil. de electio. & probant primò. 8. q. 1. in apibus, ubi Hieronymus dicit, quòd in apibus unus est rex, & in mundo unus Imperator. Itē ff. ad. l. Rhodi. l. deprecatio. ubi Imperator Antonin⁹ dicit, Ego quidem mundi dominus. Et in l. bene à Zenone. C. de quadru. præscrip. omnia principis esse intelliguntur. Et posset etiam probari: quià Adam primò, & postea Noë uidētur fuisse do- Genes.1. mini orbis, Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit piscib⁹ maris, & uolatilibus cæli, uniuersæque terrę, &c. & infrà, Crescite, & multiplicamini, et replete terrā, & subiicite eā, &c. Et idē in sententia dictum est Noë Gene.8. Sed illi habuerūt successores, ergo. Item quia non est credēdum, quin Deus instituerit in orbe optimum genus gubernationis, Psal. 103. Omnia in sapientia fecisti. Sed illud est Monarchia, ut

S.Tho.

S.Tho.egregiè diſputat,de regi.princi.libr.1.
c.2.& uidetur ſentire Ariſt.3.Politi.ergo uide
tur quòd ex inſtitutioue diuina debeat eſſe
unus Imperator in orbe.Item ea quæ ſunt præ
ter naturã,debẽt imitari naturalia:ſed in natu
ralibus eſt ſemper unus rector,ut in apibus,in
corpore cor, in anima una ratio. ergò ita de
bet eſſe in orbe unus rector,ſicut unus Deus.
¶ Sed hæc opinio eſt ſine aliquo fundamẽto.
25 Et ideo ſit prima cõcluſio.Imperator*non eſt
dominus totius orbis.Probatur,Quia domi-
nium non poteſt eſſe niſi uel iure naturali,uel
diuino,uel humano.Sed nullo tali eſt domi-
nus orbis,ergo.Minor probatur, primum de
iure naturali,quia ut bene dicit S.Tho.1.p.q.
92.articu.1.ad ſecundum,& q.96.articu.4. In
iure naturali homines liberi ſunt,excepto do-
minio paterno,& maritali.De iure enim natu
rali pater habet dominium ſupra filios,& ma-
ritus in uxorem.Ergo nullus eſt qui iure natu
rali habeat imperium orbis.Et,ſicut etiam di-
cit ſecunda ſecũdæ, q.10.articu.10.dominium
& prælatio introducta ſunt iure humano,er-
go nõ ſunt de iure naturali:nec eſſet maior ra-
tio quare hoc dominium conueniret Germa-
nis magis quàm Gallis.Et Ariſto.1.Politi.Du
plex eſt poteſtas,una familiaris,ut patris ad fi-
lios,uiri ad uxorem,& hæc eſt naturalis. Alia
eſt ciuilis,quæ licet à natura quidẽ habeat or-

tũm,& ideo poteſt dici de iure naturæ,ut S. Tho.de regimi.prin.c.1.libr.1.eſt enim homo animal ciuile:non tamen natura ſed lege conſtituta eſt.De iure autem diuino ante aduentum Chriſti redemptoris non legimus fuiſſe imperatorem & dominum mundi, quamuis gloſſ.illa Bar.in extrauagan.ad reprimend.adducat de Nabuchodonoſor., Dani.9.de quo dicitur, Tu rex regum es, deus cæli, regnum, fortitudinem, gloriam, & imperium dedit tibi, & omnia in quibus habitarent filii hominum. Sed certum eſt, quòd nec Nabuchodonoſor accepit imperium ſpecialiter à Deo, ſed eo modo quo alii principes. Rom.13.Omnis poteſtas à domino Deo eſt.& Prouerb.8.Per me reges regnant,& legum conditores iuſta decernunt. Nec etiam habuit imperium iure in totum orbem,ut putat Barto.nam Iudæi non erant ei ſubiecti iure.Item ex hoc ipſo patet, quòd nullus erat de iure diuino dominus totius mundi, quia gens Iudæorum erat libera ab omni alienigena,imò erat prohibitum in lege,ut haberent dominum alienigenam Deu. 17.Non poteris alterius gentis hominem regem facere.Et quamuis S.Tho.de regi.princi. lib.3.c.4.& 5.uidetur dicere, quòd imperium Romanorum fuit à Deo traditum propter iuſtitiam illorum & amorem patriæ,& propter optimas leges,quas habebant,hoc non eſt in-

telligendum,

telligendum, quòd ex traditione, aut ex institutione diuina, haberēt imperium, ut August. etiam dicit 18. de ciuit. Dei, ſed quòd prouidētia diuina factum eſt, ut conſequerentur imperium orbis: ſed alio iure ſcilicet uel iuſti belli, uel alia ratione, non eo modo quo habuit Saul, & Dauid regnum à Deo. Et hoc facilè intelliget ſiquis conſideret, qua ratione, & ſucceſsione imperia & dominia in orbe peruenerint uſque ad nos. ut enim omittamus omnia, quæ præceſſerunt diluuium, certè poſt Noë orbis fuit diuiſus in diuerſas prouincias & regna ſiue hoc fuerit ex ipſius Noë ordinatione, qui ſuperuixit diluuio 350. annos, Geneſ. 9. qui in diuerſas regiones miſit colonias, ut patet apud Beroſum Babylonicum: ſiue, quod ueriſimilius eſt, ex conſenſu mutuo gentium, diuerſæ familiæ occupauerunt diuerſas prouincias, ut Gen. 13. Abraham dixit ad Lot, Ecce uniuerſa terra coram te eſt, ſi ad ſiniſtrā ieris, ego dextram tenebo: ſi tu dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Vnde Geneſ. 10. traditur, quòd per pronepotes Noë diuiſæ ſunt nationes, & regiones, ſiue in aliquibus regionibus primò inceperunt eſſe domini per tyrannidem, ſicut uidetur fuiſſe Nemrod, de quo Geneſ. 10. quòd primus incepit eſſe potens in terra: ſiue conuenientibus in unum aliquibus in unam rempublicam ex conſenſu communi

Geneſ. 9. *Beroſus.* *Geneſ. 13.* *Geneſ. 10.* *Geneſ. 10.*

communi ſibi conſtituerunt principem. Certum eſt enim uel his, uel aliis non diſsimilibus modis dominia, & imperia incœpiſſe in mundo, ac poſtea, uel iure hæreditario, uel iure belli, uel aliquo alio tali titulo deriuata eſſe uſque ad noſtram ætatem, ſaltem uſque ad aduentũ Saluatoris. Ex quo patet, nullum ante aduentum Chriſti habuiſſe iure diuino orbis imperium, neque illo titulo hodie poſſe imperatorem ſibi arrogare orbis dominium, & per conſequens nec barbarorum. Sed poſt aduentum Domini poſſet quis prætendere, quòd ex traditione Chriſti eſſet unus imperator in orbe, quia Chriſtus etiam ſecundum humanitatem fuit orbis dominus, iuxta illud Matth. 28. Data eſt mihi omnis poteſtas, &c. quod ſecundum Auguſt. & Hieronymum intelligitur ſecundum humanitatem. Et, Omnia ſubiecit ſub pedibus eius, ut introducit Apoſtolus 1. Corin. in fin. ergo ſicut reliquit in terra unum uicarium in ſpiritualibus, ita reliquit etiam in temporalibus, & hic eſt imperator. Et S. Tho. de regi. prin. libr. 3. c. 13. dicit, quòd Chriſtus à natiuitate ſua erat uerus mundi dominus, & monarcha, cuius uices gerebat Auguſtus, licet non intelligens. clarum eſt, quòd non gerebat uices in ſpiritualibus, ſed in tẽporalibus. Cùm ergo regnum Chriſti ſi fuit temporale, fuit in toto orbe, ergo etiam Auguſtus erat Dominus orbis,

Matth. 28.

S. Tho.

nus orbis,& eadem ratione successores eius. Sed neque hoc dici ullo modo potest. Primũ, quia hoc ipsum est unum dubium, an Christus secundum humanitatem fuerit Dominus temporalis orbis. Et probabilius est quòd nõ, & ipse Dominus uidetur asseruisse in illo loco, Regnum meum non est de hoc mundo. *Iohan. 18.*
Vnde & S. Tho. illic dicit, quòd dominium *S. Tho.*
Christi ordinatur ad salutem animæ, & ad spiritualia bona, licet à temporalibus non excludatur eo modo, quo ad spiritualia ordinatur. Vnde patet, quòd non est sententia S. Thom. quòd regnum eius esset eiusdem rationis cum regno ciuili & temporali, sed ita est, quòd ad finem redemptionis habebat omnimodam potestatem, etiam in temporalibus: sed seclusо illo fine, nullam habebat. Et primum, dato quòd fuisset Dominus temporalis, hoc est diuinare dicere quòd reliquit illam potestatem imperatori, cum de hoc nulla mentio facta sit in tota scriptura. Et quod S. Tho. dicit, quòd Augustus gerebat uices Christi, primùm hoc dixit in illo c. In tertia autẽ parte, ubi loquitur ex instituto de potestate Christi, nullam mentionẽ facit de hac tẽporali potestate Christi. Secũdò S. Tho. intelligit, ꝙ gerebat uices per hoc, quia temporalis potestas est subiecta & ministra spiritualis potestatis. Imò hoc modo reges sunt ministri episcoporum, sicut & ars fabri

fabrilis est subiecta equestri, & militari: sed tamen miles, aut dux non est faber, sed habet imperare fabro in armis fabricandis. Et S. Tho. in illo loco Iohan. 18. expresse dicit regnum Christi non esse temporale, nec tale regnum, quale Pilatus intelligebat, sed regnum spirituale, quod ipse Dominus declarat eodem loco, Tu dicis quia rex sum ego. ego in hoc natus sum, & ad hoc ueni in mundum, ut testimonium perhibeam ueritati. Et sic patet, quod est merum commentum dicere, quod ex traditione Christi sit unus imperator & Dominus mundi. Quod etiam aperte cōfirmatur, Quia si hoc esset ex iure diuino, quomodo imperiū fuit diuisum in Orientale & Ocidentale? primo inter filios magni Constantini, & postea ab Stephano papa, qui imperium Occidentale transtulit ad Germanos, ut habetur in d. c. per uenerabilē. Est enim ineptum, & inruditum, quod glo. illic dicit, quod Græci postea non fuerunt imperatores. Nunquam enim imperatores Germani hoc titulo prætenderunt se esse Græciæ dominos. Et Iohannes Palæologus Imperator Constantinopolitanus, in concilio Florentino habitus est pro legitimo imperatore. Et præterea patrimonium ecclesiæ (ut fatētur ipsi Iuristę, etiā Bartolus) nō est subiectum imperatori. quòd si omnia essent subiecta, imperatori iure diuino, ex nulla donatione

S. Thom.

tione

tione imperatorum, nec alio titulo potuiſſent eximi ab imperatore, ſicut nec papa poteſt quenquam eximere à poteſtate papæ. Item nec regnum Hiſpaniæ eſt ſubiectum imperatori, nec Frãcorum, ut etiam habetur in d.c. per uenerabilem. licet glo. ex capite ſuo addat, quòd hoc non eſt de iure, ſed de facto. Itẽ doctores concedunt quòd ciuitates, quæ aliquando fuerunt ſubiectæ imperio, potuerunt per conſuetudinem eximi ab imperio: quod non eſſet, ſi ſubiectio eſſet de iure diuino. De iure autẽ humano conſtat, quòd imperator non eſt dominus orbis. Quia uel eſſet ſola authoritate legis: & nulla talis eſt, & ſi eſſet, nihil operaretur, quia lex præſupponit iuriſdictionem. ſi ergo ante legẽ non habebat imperator iuriſdictionem in orbe, lex non potuit obligare nõ ſubditos, nec hoc habuit imperator aut per legitimam ſucceſſionem, aut donationem, aut permutatione, aut emptione, aut iuſto bello, aut electione, aut aliquo alio legali titulo, ut conſtat. Ergo nunquam imperator fuit dominus totius mundi. Secunda concluſio, Dato
5 *quòd imperator eſſet dominus mundi, non ideo poſſet occupare prouincias barbarorum, & conſtituere nouos dominos, & ueteres deponere, uel uectigalia capere. Probatur, Quia etiam qui imperatori tribuunt dominium orbis, non dicunt eum eſſe dominum per proprietatem,

vt gl. in procemio digestorum. prietatem, sed solùm per iurisdictioné: quod ius non se extendit ad hoc, ut conuertat prouincias in suos usus, aut donet pro suo arbitrio oppida, aut etiam prædia. Ex dictis ergo patet, quòd hoc titulo non possunt Hispani occupare illas prouincias.

¶ Secundus titulus. Quòd prætéditur, & quidem uehementer asseritur ad iustam possessionem illarum prouinciarũ, est ex parte summi Pontificis. Dicunt enim quòd summus Pontifex est monarcha etiam temporalis in toto orbe, & per consequens, quòd potuit constituere Hispaniarum reges principes illorum barbarorum: & ita factum est. Circa hoc opinio est quorundam iurisconsultorum, quòd papa habet plenam iurisdictionem in temporalibus in toto orbe terrarum, adiicientes etiam, quòd omnium principum secularium potestas à papa in eos deriuata sit. Ita tenet Hostien. in c. ꝙ super his. de uo. & archiepis. 3. parte, titulo 22. c. 5. §. 8. & Ang. Anch. ita tenet Syluest. quòd multo etiam largiùs, & benigniùs hanc potestatem tribuit papæ, in uerbo, infidelitas. §. 7. & in uerbo, papa. §. 7. 10. 11. & 14. & in uerbo, legitimus. §. 4. mirabilia dicit in illis locis circa hoc: ut puta, quòd potestas imperatoris & omnium aliorũ principũ est subdelegata respectu papæ, & quòd est deriuata à Deo mediante papa, & ꝙ tota illorum potestas dependet à

papa,

papa,& quòd Constantinus donauit terras pa pæ in recognitione dominii temporalis. Et econtrario papa donauit Constantino imperium in usum & stipendium. Imò quòd Constãtinus nihil donauit, sed reddidit quod erat subtractum: & quòd papa non exercet iurisdictionem in temporalibus extra patrimonium ecclesiæ, non est propter defectum authoritatis, sed ad uitandum scandalum Iudæorum, & ad nutriendam pacem, & multa alia his uaniora, & absurdiora. Tota probatio istorum est, Quia, Domini est terra, & plenitudo eius: &, Data est mihi omnis potestas in cælo & in terra. & papa est uicarius Dei & Christi. & ad Ephe.2. Christus factus est pro nobis obediẽs usque ad mortem, &c. Et huius opinionis etiã uidetur esse Barto. in illa extraua. ad reprimendam & uidetur fauere S. Tho. in fine secundi sẽtẽtiarum, cuius ultima uerba sunt in solutione ad quartum argumẽtum, quod est ultimum totius libri, quòd papa tenet utriusque potestatis apicem, scilicet secularis & spiritualis. & eiusdem opinionis est Herbeus de potestate ecclesiæ. Hoc ergo fundamento iacto, dicunt authores huius sententiæ. Primò, quòd papa liberè potuit cõstituere principes barbarorũ reges Hispaniȩ, tãquam supremus dominus temporalis. Secũdò dicunt, quòd dato quòd hoc non posset, saltem si barbari nolunt

Eph.2.

Bart.

Herbeus

recognoſcere dominium temporale papæ in eos, quòd hac ratione poteſt eis inferre bellũ, & imponere principes. Vtrunque autem factũ eſt. nam primò ſummus Pontifex conceſsit illas prouincias Regibus Hiſpaniæ. Secundò etiam barbaris propoſitum fuit, & ſignificatum, quòd papa eſt uicarius Dei, & habet uices eius in terris: & ideo, quòd recognoſcant eum ſuperiorem, quòd ſi illi recuſauerint, iuſto titulo eſt eis bellum illatum, & occupatæ prouinciæ illorum, &c. Et hoc ſecundũ nominatim dicit Hoſti. ubi ſuprà, & ſumma Ange.

¶ Sed quia de dominio temporali papæ prolixè diſputaui in relectione de poteſtate eccleſiaſtica, ideo hic breuiter per propoſitiones
27 reſpondebo. Prima, Papa *non eſt dominus ciuilis, aut temporalis totius orbis, loquendo propriè de dominio & poteſtate ciuili. Hæc
Turre Cre. cõcluſio eſt Turre. Crema. libro ſecũdo, c. 113.
Hugo. & Iohannis And. & Hugo. 69. diſt. cum ad uerum.
Innocen. Et fatetur doctiſsimus Innocen. in d. c. per uenerabilem, ſe non habere poteſtatem temporalem in regno Franciæ. Et uidetur ex-
Bernard. preſſa ſententia Bernardi in ſecundo libro de conſi. ad Eugeni. Et oppoſita ſententia uide-
Matth. 20. *Luc. 22.* tur eſſe contra præceptum Domini, qui Mat. 20. & Luc. 22. ait, Scitis quia principes gẽtium dominãtur eorum, &c. non ita erit inter uos.
1. P. 5. Item cõtra præceptum Apoſtoli, Nõ dominã

tes

tes in clerum,ſed forma facti gregis.Et ſi Chri-
ſtus dominus non habuit dominium tempo-
rale, ut ſuprà tanquam probabilius diſputatũ
eſt,etiam ex ſententia S.Tho.multo minus pa- S.Tho.
pa habet,qui eſt uicari⁹:& iſti tribuũt ſummo
Pontifici quod ipſe nunquam agnouit: imò
contrarium fatetur in multis locis, ut in rele-
ctione additum eſt.Et ſatis eſt probatũ de im-
peratore,ſicut ſuprà:quia non poteſt ei conue
nire dominium niſi iure naturali,aut diuino,
aut humano. Naturali, aut humano, certum
eſt quòd non.De diuino nullum profertur. er Iohan.ulti.
go fruſtra aſſeritur, & uolũtariè.Et quòd Do
minus dixit Petro,Paſce oues meas,ſatis oſtē-
dit eſſe poteſtatem in ſpiritualibus, & nō tem
poralibus. Et primùm oſtendit nō eſſe in to- Iohan.10.
to orbe. nam ipſe dixit Iohan.10. quòd in fi-
ne ſeculi fiet unum ouile,& unus paſtor.Vnde
ſatis conſtat in præſentia non omnes eſſe oues
huius ouilis,ſaltem infideles.Item dato quòd
Chriſtus haberet hanc poteſtatem,conſtat nō
eſſe commiſſam papæ.Patet, quia non minus
papa eſt uicarius Chriſti in ſpiritualib⁹, quàm
in temporalibus. ſed papa non habet iuriſdi-
ctionem ſpiritualem ſuper infideles, ut etiam 1.Corin.5.
fatētur aduerſarii,& uidetur expreſsè 1.Cor.5.
Quid ad me de his,qui foris ſunt,iudicare? er-
go nec etiam in temporalibus. Et certè argu-
mentum nullum eſt, Chriſtus habuit poteſta-

tē tēporalemin toto orbe. ergo & papa habet: nam Christus sine dubio habuit potestatem spiritualem in toto orbe, non minus supra fideles, quàm supra infideles: & potuit ferre leges obligātes totum orbem, sicut fecit de baptismo, & articulis fidei: & tamen papa nō habet illam potestatem supra infideles, nec posset eos excommunicare, nec prohibere cōnubia in gradibus iure diuino permissis. ergo. Itē quia etiā secūdū doctores Christus potestatē excellentiæ non cōmisit etiam Apostolis, ergo etiam nihil ualet cōsequentia, Christus habuit potestatē tēporalē in orbe, ergo & papa.
28 ¶ Secunda propo. Dato * ꝙ summus Pontifex haberet talem potestatem secularem in mūdo, non posset eam dare principibus secularibus. Hoc patet, quia est annexa papatui, nec potest eam papa separare ab officio summi Pontificis, nec potest priuare successorem illa potestate, quia non potest esse sequens summus Potifex minor præcessore suo: & si unus Pontifex dedisset hanc potestatem, uel nulla esset talis collatio, uel sequens Pontifex posset auferre.

29 ¶ Tertia propositio, Papa * habet potestatem temporalē in ordine ad spiritualia, id est quantum necesse est ad administrationem rerū spiritualium. Hæc etiā est Turre Crema. ubi suprà c. 114. & est omnium doctorum. Et proba-
Turre Cre.
tur,

tur, quia ars, ad quam pertinet finis superior, est imperatiua & præceptiua artium ad quas spectant fines inferiores. I. Ethico. Sed finis potestatis spiritualis est ultima felicitas, finis autem potestatis ciuilis est felicitas politica. ergo potestas temporalis est subiecta spirituali. Et hac ratione utitur Innocen. in c. solitæ. de maiori. & obedien. Et confirmat, quia cui commissa est cura alicuius officii, intelligũtur concessa omnia sine quibus officium rectè expediri nõ potest. de officio delega. c. I. Cùm ergo ex cõmissiõe Christi papa sit pastor spiritualis, & hoc officium impediri possit per potestatem ciuilem, cùm Deus & natura non deficiant in necessariis: non est dubitandum quin fuerit ei relicta potestas in temporalibus quantum necesse est ad gubernationem spiritualium. Et hac ratione potest papa infringere leges ciuiles, quæ sunt nutritiuæ peccatorũ, sicut infregit leges de præscriptiõe malę fidei, ut patet de præscrip. c. fin. Et hac etiam ratione discordãtibus principib⁹ de iure alicuius principatus, & in bella ruentibus, potest esse iudex, & cognoscere de iure partium, & sententiam ferre, quam tenentur recipere principes, ne scilicet eueniant tot mala spiritualia, quot ex bello inter principes Christianorũ necesse est oriri. Et licet hoc uel non faciat papa, uel nõ sæpe faciat, hoc nõ est quia nõ potest, ut di-

I. Ethico.

De off. del.

Durandus. cit dominus Durand. ſed quia timet ſcandalum, ne principes putent hoc facere per ambitionem, uel ueritus rebellionem principum à ſede apoſtolica. Et hac ratione poteſt aliquando reges deponere, & etiam nouos conſtituere, ſicut aliquando factum eſt. Et certè nullus legitimè Chriſtianus deberet negare hanc poteſtatem papæ. Et ita tenent Palud. & Durand. de poteſtate eccle. & Henri. Gand. quotlibet. 6. articu. 23. & ad hunc ſenſum intelligenda ſunt iura quæ dicunt papam habere utrunque gladium, quæ multa ſunt, & quicunque doctores antiquiores qui hoc dicunt ſicut etiam S. Tho. in 1. Sententia. ut citatum eſt. Imò non dubito quin epiſcopi habeant hoc modo authoritatem temporalem in ſuo epiſcopatu eadem ratione, qua papa in orbe. Vnde malè dicunt, & malè faciunt, uel principes, uel magiſtratus, qui contendunt impedire epiſcopos ne coërceant ſeculares à peccatis per pœnas pecuniarias, aut exilium, aut alias pœnas temporales. hoc enim non eſt ſupra poteſtatem eorum, modò non faciant ex auaritia, & ad quæſtum, ſed ad neceſsitatem, & commodum rerum ſpiritualium. Et ex hoc loco iterum ſumitur argumentũ pro prima cõcluſione: ſi enim papa eſſet dominus orbis, etiã epiſcopus eſſet dominus temporalis in ſuo epiſcopatu, quia etiam in ſuo epiſcopatu eſt uicarius Chriſti: quod

Marginal notes: Durandus. (beside line 1); Paulud. (beside "legitimè Chriſtianus…"); Henric. (beside "de poteſtate eccle.…")

quod tamen aduersarii negant.
30 ¶ Quarta conclusio, Papa * nullam potestatem
temporalem habet in barbaros istos, neque in
alios infideles. Hæc patet ex 1. & 3. Nam si nõ
habet potestatem temporalem nisi in ordine
ad spiritualia, sed non habet potestatem spiri-
tualem in illos. 1. Corin. 5. ergo nec temporalẽ.
31 Sequitur corollarium, quòd * etiam si barba-
ri nolint recognoscere dominium aliquod pa
pæ, non ideo potest eis bellum inferri, & bo-
na illorum occupari. Patet, quia nullum tale
dominium habet. & confirmatur hoc mani-
festé. Nam (ut infrà dicetur, & aduersarii faten
tur) dato quòd barbari nolint recipere Chri-
stum pro domino, non tamen possunt bello
peti, aut aliquo malo affici: absurdissimum est
autem quod ipsi dicunt, & faciunt, quòd cùm
posint impune non recipere Christum, teneã
tur recipere uicarium eius, aliâs posint bello
cogi, & spoliari omnibus bonis, imò & suppli
cio affici. Et cõfirmatur iterum, quia causa se-
cundum istos quare etiam si nolint recipere
Christum, aut fidem eius, non possunt cogi,
est, quia non potest eis euidenter probari per
rationes naturales: sed multo minus potest
probari dominium papę, ergo etiam non pos-
sunt cogi ad recognoscẽdum hoc dominium.
Et Syluest. quamuis latissimè loquatur de po- Syuest.
testate papæ, tamen in uerbo, infideles. septi-

mo expreſsè tenet contra Hoſtien. quòd infideles non poſſunt bello cogi ad recognoſcendum hoc dominium, nec hoc titulo poſſunt ſpoliari bonis ſuis. Et ita tenet. Innocentius in d.c. quod ſuper his. de uot. Et non eſt dubium quin. S. Tho. ſit huius ſententiæ, ſecunda ſecūdæ, q. 66. arti. 8. ad ſecundum. & Caieta. illic ex expreſsè, ubi dicit S. Tho. quòd infideles non poſſunt ſpoliari ſuis bonis, niſi qui ſunt ſubditi principibus temporalibus, propter cauſas legum legitimas, propter quas etiam alii ſubditi poſſunt priuari. Imò nec Saraceni inter Chriſtianos unquam iſto titulo fuerunt ſpoliati ſuis bonis, aut aliquo incommodo affecti. Nam ſi iſte titulus eſt ſufficiens ad inferendum eis bellum, hoc tantundem eſt, ac ſi quis dicat, quòd ratione infidelitatis poſſunt ſpoliari. Certum eſt enim quòd nullus infidelium recognoſcit hoc dominium. nullus au autem doctor, nec etiam inter aduerſarios eſt, qui hoc cōcedat, ſcilicet quòd ſolo titulo infidelitatis poſſunt ſpoliari. ergo omnino eſt ſophiſticum, quòd iſti doctores dicunt, quòd ſi infideles recognoſcunt dominium Roma. pōtificis, non poſſunt bello infeſtari, bene autē ſi nō recognoſcūt. Null⁹ enim recognoſcit. Ex quo patet, quòd nec iſte titulus eſt idoneus contra barbaros, uel quia papa dederit prouincias illas tanquam dominus abſolutè, uel

Innoce.

S. Tho.

Caieta.

quia

quia non recognoſcunt dominium papæ, habent cauſam iuſti belli contra illos. Et hanc ſententiam tenet Caietanus latè ſecunda ſecundæ, quæſt. 66. articulo 8. ad ſecundum. Nec authoritas canoniſtarum in contrarium multum debet mouere: quia (ut ſuprà dictum eſt) hæc tractanda ſunt ex iure diuino, & plures & maiores contrarium tenent, inter quos etiam eſt Iohan. Andr. nec habent pro ſe aliquem textum. nec etiam grauis authoritas Archie. Floren. hoc loco recipienda eſt, ſecutus eſt enim Augu. Ancha. ſicut aliâs ſolet ſequi Canoniſtas. Ex dictis patet, quòd Hiſpani cũ primum nauigauerunt ad terras barbarorum, nullum ius ſecum afferebant occupandi prouincias illorum.

¶Et ideo alius titulus eſt, qui poteſt prætendi iure inuentionis, nec alius titulus à principio prætendebatur: & hoc ſolo titulo primo nauigauit Columbus Ianuen. Et uidetur quòd hic titulus ſit idoneus, quia illa, quæ ſunt deſerta, fiunt iure gentium & naturali occupantis. Inſtituta de rerum diuiſio. §. feræ beſtiæ. ergo cùm Hiſpani fuerint primi, qui inuenerint, & occupauerint illas prouincias, ſequitur quòd iure poſsident, ſicut ſi ſolitudinem inhabitatam hactenus inueniſſent. Sed de iſto titulo qui tertius eſt, non oportet multa uerba facere: quia ut ſuprà probatum eſt, bar-

 bari erant

bari erant ueri domini,& publicè & priuatim. Ius autem gentium ut quod in nullius bonis est, occupanti concedit: ut habetur expressè in d.§.feræ bestiæ.Vnde cùm non carerent domino,non cadunt sub illo titulo. Et sic licet iste titulus cum alio aliquid facere possit (ut infrà dicetur)tamen per se nihil iuuat ad possessionem illorum,non plusquam si illi inuenissent nos.

¶Et ideo quartus titulus prætenditur, quia scilicet nolunt recipere fidem Christi,cùm tamen proponatur eis, & sub obtestationibus admoneantur, ut recipiant. & uidetur quòd iste titulus sit legitimus ad occupandas terras barbarorum.Primò,quia barbari tenentur re- *Marc. ultimo.* cipere fidem Christi: quia,Qui crediderit,& baptizatus fuerit,saluus erit,qui uerò non crediderit,condemnabitur.Nullus autē condem- *Actuum 4.* natur nisi pro mortali:Et Actuum 4.Non est aliud nomen datum hominibus,in quo oporteat nos saluos fieri ergo.cùm papa sit minister Christi,saltem in spiritualibus ,uidetur quòd saltem authoritate papæ possent cogi ad recipiendam fidem Christi:& si requisiti nolint recipere,iure belli possit agi contra eos. Imò uidetur,quòd etiam principes sua authoritate *Rom.13.* hoc possint,quia sunt ministri Dei . Ro.13.Et uindices in iram eis qui malè agūt.isti autem pessimè agunt,nō recipientes fidem Christi.

ergo

ergo possunt cogi à principibus. Secũdò, quia si Galli nollent obedire regi suo, posset rex Hispaniȩ cogere illos ut obedirent, ut certum est. ergo si nolunt obedire Deo, qui est uerus & supremus dominus, possunt principes Christiani cogere illos barbaros, ut obediant. non enim uidetur quòd debeat esse peioris conditionis causa Dei, quàm hominum. Et confirmatur, Quia sicut arguit Scotus 4. distin. 4. q. 9. de pueris infidelium baptizandis, potius debet aliquis cogi ad obediendum domino superiori, quàm inferiori. Si ergo cogi possent barbari ut obedirent principibus suis, ergo multo magis ut obediãt Christo, & Deo. Tertio, quia si blasphemarent publicè Christum, possent bello cogi, ut desisterent ab huiusmodi blasphemiis, ut doctores concedunt, & uerum est. Possemus enim bello persequi, si uterentur crucifixo ad irrisionem, uel quocũque modo abuterentur ad ignominiã rebus Christianis, ut fingentes ad illusionem sacramenta ecclesiæ, uel aliquod simile. Quod etiã patet. Nam si facerent iniuriam Regi Christiano, etiã defuncto, possemus uindicare iniuriam. multo ergo magis si faciãt iniuriam Christo, qui est rex uiuus Christianorum. Nec de hoc est dubitandum, quia si Christus uiueret inter mortales, & pagani facerent ei iniuriam, non est dubium quin possemus bello persequi

Scotus 4.

Et S. Tho. secunda secundæ, q. 10. articu. 8.

qui iniuriam:ergo etiam nunc. Sed maius peccatum est infidelitas, quàm blasphemia, quia ut S. Tho. dicit, & probat secunda secundæ, q. 10. articu. 3. infidelitas est grauissimum inter peccata quæ contingunt in peruersitate morũ, & blasphemia, & nõ opponitur directè fidei, sed confessioni fidei. Infidelitas etiam tollit principium conuersionis in Deum, scilicet fidem, non autem blasphemia. si ergo pro blasphemia in Christum possunt Christiani bello persequi infideles: ergo pro ipsa infidelitate. Et confirmatur, Quòd blasphemia non sit ita magnum peccatum, sicut infidelitas. Quia pro infidelitate est pœna capitalis Christiano per leges ciuiles, non autem pro blasphemia.

S. Thom.

32 ¶ Pro responsione sit prima propositio. Barbari* priusquã aliquid audissent de fide Christi, non peccabant peccato infidelitatis, eo ꝙ non crederent Christo. Hæc propositio est ad literam. S. Tho. secunda secundæ q. 10. articu. 1. ubi dicit, quòd apud eos, qui nihil audierunt de Christo, infidelitas non habet rationem peccati, sed magis pœnæ, quia talis ignorantia diuinorum, ex peccato primi parentis secuta est. Qui autem (inquit) sic sunt infideles, damnantur quidem propter alia peccata, sed non propter peccatum infidelitatis. Vnde Dominus dicit Iohan. 15. Si non uenissem, & loquutus eis non fuissem, peccatum non haberent.

S. Thom.

Quod

Quod exponens August. dicit, quòd loquitur de illo peccato, quo non crediderunt in Christum. Idem uidetur dicere S. Tho. secunda secundæ, q.10. di.6. & q.34. arti.2. ad secundum. *August.*
Hæc propositio est contra multos doctores, & primò contra Altisio, 3.p. in q. Vtrum fidei potest subesse falsum. Vbi dicit, quòd non potest aliquis habere ignorantiam inuincibilem, nō solū Christi, sed cuiuscūque articuli fidei: quia si faciat quod in se est, Dominus illuminabit, siue per doctorē intrinsecū, siue extrinsecū: & sic semper est peccatū mortale credere aliquid cōtrariū articulis fidei. Ponit exemplum de uetula, cui episcopus prædicaret aliquid cōtra fidei articulum. Et generaliter dicit, quòd ignorantia iuris diuini neminem excusat. Eadem fuit opinio Guillelmi Parisien. qui eodē modo argumētatur. Vel enim talis facit quod in se est, & illuminabitur: si non facit, non excusatur. Et in eadem sententia uidetur fuisse Gerson, de spirituali uita animæ, lect.4. Concors (inquit) est sententia doctorum, quòd in his, quæ sunt iuris diuini, non cadit ignorantia inuincibilis, quin facienti quod in se est, Deus semper assistat paratus illustrare mentē, quantum oportebit ad salutem, & erroris euitationem. Et Hugo de sancto Victore libro 2. parte 9. c.5. dicit neminem excusari per ignorātiam à præcepto baptismi suscipiendi: quia nisi sua *Altisio.*

si sua culpa destiterit, audire & scire poterit, ut exemplum est de Cornelio. Actuum 10. Hanc sententiam & opinionem limitat Adrian. in quodlibetis, q. 4. Ea, inquit, quæ sunt iuris diuini, sunt in duplici differētia. Quædam sunt, ad quorum scientiam Deus non obligat omnes uniuersaliter, ut sunt apices iuris diuini, & difficultates circa illud, & circa scripturam sacram, & præcepta: & circa hæc bene potest cadere ignorantia inuincibilis, etiam si quis faciat totum quod in se est. Alia sunt, ad quorum scientiā Deus generaliter obligat omnes, ut articuli fidei, præcepta uniuersalia legis: & de his est uerum, quod doctores dicunt, quòd non potest quis excusari per ignorantiam. Si enim quis faciat quod in se est, illuminabitur à Deo per doctorē interiorē, uel exteriorem. Sed nihilominus conclusio posita uidetur expressè de intentione S. Tho. Et probatur, Tales, qui nunquam audierunt quantumcunque sint aliâs peccatores, ignorant inuincibiliter: ergo talis ignorantia non est peccatum. Antecedens patet ex illo ad Roma. 10. Quomodo credent nisi audiant: quomodo autem audiēt sine prædicante? ergo si non est eis prædicata, ignorant inuincibiliter, quia non possunt scire. Neque Paulus condemnat infideles, quia non faciunt quod in se est, ut illuminentur à Deo: sed quia cùm audissent, nō crediderunt.
Nunquid

Nunquid(inquit)non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum.Ex hoc condemnat illos,quia in omnem terram fuit prædicatum Euangelium,aliâs non condemnaturus quantumcunque haberent alia peccata.Vnde etiam decipitur Adrianus in alio puncto circa materiam de ignorantia. Dicit enim in eodem quotlib. quòd etiam in materia morum ſi quis adhibet omnem induſtriam,& diligentiam ad ſciendum ea quæ oportet,non ſatis eſt ad excuſationem ignorãtiæ,niſi per contritionem peccatorum diſponat ſe ad hoc ut illuminetur à Deo:ut ſi quis dubitat de aliquo contractu,& quærit à uiris doctis,& aliâs laborat ad ſciendum ueritatem,& putat eſſe licitum:ſi fortè non eſt licitus,& exercet, nõ excuſatur.Si fortè aliâs eſt in peccato,quia non facit totum quod in ſe eſt ad uincendum ignorantiam,& licet ſtet,quòd etiam ſi diſponat ſe ad gratiam,non illuminetur: tamen non excuſatur, niſi tollat hoc impedimentum,ſcilicet peccatum.Vnde ſi de eodem caſu & tractatu Petrus & Iohannes dubitant,& faciunt æqualem diligentiam humanam,& uterque putat eſſe licitũ : Petrus autem eſt in gratia, Iohannes in peccato:Petrus habet ignorantiam inuincibilem, Iohannes uincibilem: & ſi uterque exerceat contractum, Petrus excuſatur, Iohannes non excuſatur. Fallitur inquam in *Adrianus.*

hoc,ſi

hoc, ſicut à me diſputatum eſt latè prima ſecũdæ, in materia de ignorantia. Mirabile enim eſſet dicere, quòd in nulla materia iuris diuini poſſet habere ignorãtiam inuincibilem infidelis, imò quicunque eſt in peccato mortali. Imò ſequitur, quòd ille Petrus, qui erat in gratia, & ignorabat inuincibiliter aliquid circa uſuram, aut ſimoniam, ſolùm per hoc quòd caderet in mortale, illa ignorantia fieret uincibilis. quod abſurdum eſt.

33 ¶ Vnde dico, quòd* ad hoc, quòd ignorantia imputetur, & ſit peccatum uel uincibilis, requiritur negligentia circa illam materiam, puta, quia noluit audire, uel auditum non credidit: & econtrario ad ignorantiam inuincibilem ſatis eſt, quòd fecerit humanam diligentiam ad ſciendum, etiam ſi aliâs ſit in mortali. Vnde quantum ad hoc idem eſt iudicium nũc & ſtatim poſt aduentum Chriſti, uel poſt paſſionẽ eius. Nec poſſet Adrianus negare, quin paulo poſt paſsionem Domini Iudæi, qui erãt in India, uel Hiſpania, ignorabant inuincibiliter paſsionẽ Domini, quantumcunque eſſent in mortali, imò expreſsè hoc ipſe concedit in 1. q. ad quartum, in materia de obſeruantia legalium. Et certum eſt, quòd Iudæi abſentes à Iudæa, ſiue eſſent in peccato, ſiue non, habebant ignorantiam de baptiſmo inuincibilem. Sicut ergo tunc poterat cadere ignorantia inuincibilis

uincibilis de hoc, ita & nunc apud eos, apud quos non eſt facta annuntiatio de baptiſmo. Sed in hoc decipiuntur iſti doctores, quia putant, ꝙ ſi ponamus ignorantiam inuincibilem de baptiſmo, aut fide Chriſti, ꝙ ſtatim conſequitur, ꝙ poſsit aliquis ſaluari ſine baptiſmo, aut fide Chriſti. quod tamē nō ſequitur. Barbari enim ad quos non peruenit annuntiatio fidei, aut religionis Chriſtianæ, damnabũtur propter peccata mortalia, aut idololatriã, ſed non propter peccatum infidelitatis, ut dicit S. Tho. quòd ſi facerent quod in ſe eſt, bene uiuēdo ſecundum legem naturæ, ita eſt, ꝙ Dominus prouideret, & illuminaret illos circa nomen Chriſti: non ideo tamē ſequitur, ꝙ ſi male uiuant, imputetur eis ad peccatum ignorantia, aut infidelitas circa baptiſmum, & fidem Chriſtianam.

¶ Secunda propoſitio, Barbari * non ad primum nuntium fidei Chriſtianæ tenentur credere, ita ꝙ peccent mortaliter, non credentes Chriſto ſolùm per hoc, ꝙ ſimpliciter annuntiatur eis, & proponitur, ꝙ uera religio eſt Chriſtiana, & ꝙ Chriſtus eſt ſaluator & redēptor mundi, ſine miraculis, aut quacũque alia probatione, aut ſuaſione. Probatur hæc cōcluſio ex prima. Si enim ante quã aliquid audiſſent de religione Chriſtiana, excuſabãtur, nō obligantur de nouo per huiuſmodi ſimplicem

propofitionem,& annuntiationem,cùm talis annuntiatio nullum fit argumentum aut motiuum ad credendum.Imò,ut Caieta ait fecũda fecundæ,q.1.articu.4. temere & imprudenter quis crederet aliquid,maximè in his, quæ fpectant ad falutẽ,nifi cognofcat à uiro fide digno illud afseri.quod barbari nõ cognofcent, cũ ignorẽt qui,aut quales fint, qui eis nouã religionẽ proponũt. Et confirmatur,quia ut ait S.Tho.fecunda fecundæ,q.1.articu.4.ad fecũdũ argumen.& articu.5.ad primũ,ea quæ funt fidei,funt uifa,& euidentia fub ratione credibilis.non enim fidelis crederet nifi uideret ea effe credenda, uel propter euidentiam fignorum,uel propter aliquod huiufmodi. ergo ubi neque huiufmodi figna, neque aliquod aliud ad perfuadendum concurrit, nõ tenentur barbari credere.Et cõfirmatur, quia fi fimul Saraceni eodem modo proponerent barbaris fectam fuam fimpliciter,ficut Chriftiani, nõ tenerentur eis credere, ut certum eft. ergo nec Chriftianis fine aliquo motiuo, & fuafione proponentibus,quia non poffunt, nec tenentur diuinare utra fit uerior religio, nifi appareant probabiliora motiua pro altera parte. hoc enim effet citò credere, quod eft leuis corde,ut dicit Ecclefiafticus c. 19.Et confirmatur per illud Iohan. 15. Si figna nõ feciffem, &c. peccatum non haberent. ergo ubi nulla fiunt

Caieta.

S.Thom.

Eccle.19.

Iohan.15.

ſigna,neque motiua,nullum erit peccatũ. Ex qua propoſitione ſequitur,quòd* ſi ſolùm illo modo proponatur fides barbaris, & nõ recipiant,nõ hac ratione poſſunt Hiſpani inferre illis bellum,neque iure belli contra eos agere.Patet,quia ſunt innocẽtes quãtum ad hoc, nec fecerunt aliquam iniuriam Hiſpanis. Et cõfirmatur hoc corollarium, quia ut S. Thó. tradit ſecũda ſecũdæ,q.4.articu.1.ad bellum iuſtum requiritur cauſa iuſta, ut ſcilicet illi, qui impugnantur propter aliquã culpã,impugnationẽ mereãtur. Vnde Auguſtinus dicit libro 83.q.Iuſta bella ſolent diffiniri,quæ ulciſcuntur iniurias, ſi gens, uel ciuitas plectenda eſt, quæ uel uindicare neglexerit quod à ſuis improbe factum eſt, uel reddere quod per iniuriam ablatum eſt.Si ergo nulla præceſsit à barbaris iniuria,nulla eſt cauſa iuſti belli. Et hæc eſt ſentẽtia cõmunis omniũ doctorũ,nõ ſolũ theologorũ, ſed etiã cõſultorũ,ut Hoſtienſis, Innocẽtii,& aliorũ.Et ponit eã diſertè Caieta.ſecuda ſecũdæ,q.66.articu.8.nec ſcio aliquẽ doctorẽ qui oppoſitũ ſentiat.Vnde hic nõ eſſet legitimus titulus ad occupãdas prouincias barbarorum,& ſpoliandos priores dominos.

S.Tho. *Hoſtien.* *Innocen.* *Caieta.*

¶Tertia propoſitio, Si * barbari rogati & admoniti ut audiant pacificè loquentes de religione,nollent audire,non excuſarẽtur à peccato mortali.Probatur, Quia,ut ſupponimus,

illi habent grauiſsimos errores, de quibus nõ habent rationes ueriſimiles, aut probabiles. ergo ſi quis admoneat eos, ut audiant, ac deliberent de rebus ſpectantibus ad religionem, tenentur ſaltem audire, & cõſultare. Item neceſ-ſarium eſt eis ad ſalutem credere in Chriſtum, & baptizari. Marci ultimo, Qui crediderit, &c. Sed non poſſunt credere, niſi audiant. ad Rom. 10. ergo tenentur audire, aliâs eſſent extra ſtatum ſalutis, ſine culpa ſua; ſi non tenentur audire.

Marc. ulti.
Rom. 10.

37 ¶ Quarta propoſitio, Si* fides Chriſtiana proponatur barbaris probabiliter, id eſt cũ argumentis probabilibus, & rationabilibus, & cũ uita honeſta, & ſecundum legem naturæ ſtudioſam, quæ magnum eſt argumentum ad confirmandam ueritatem: & hoc non ſemel, & perfunctoriè, ſed diligenter, & ſtudiosè, barbari tenentur recipere fidem Chriſti ſub pœna peccati mortalis. Probatur ex 3. cõcluſiõe, Quia ſi tenentur audire, ergo & acquieſcere auditis ſi ſunt rationabilia: & patet magnifeſtè ex illo Marci ultimo, Eũtes in mundum uniuerſum, prædicate Enãgelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui uerò non crediderit, cõdemnabitur. Et per illud Actuũ 4. Non eſt aliud nomen datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri.

Marc. ulti.
Act. 4.

38 ¶ Secunda concluſio, *Non ſatis liquet mihi,

anſi

an fides Christiana fuerit barbaris,hacten⁹ ita propofita,& annuntiata,ut teneantur credere fub nouo peccato.Hoc dico,quia (ut patet ex fecunda propofitione)non tenentur credere, nifi proponatur eis fides cum probabili per fuafione. Sed miracula, & figna nulla audio, nec exempla uitæ adeò religiofa:contrà, multa fcandala,feu facinora,& multas impietates. Vnde non uidetur ꝙ religio Christiana fatis cōmodè,& piè fit illis prædicata,ut illi teneantur acquiefcere:quanquā uidentur multi religiofi,& alii ecclefiaftici uiri,& uita, & exemplis,& diligenti prædicatione fufficienter operam & induftriam adhibuiffe in hoc negotio, nifi ab aliis,quib⁹ alia cura eft,impediti effent.
¶Sexta propofitio,* Quantumcunque fides annuntiata fit barbaris probabiliter & fufficiēter,& noluerint eam recipere: nontamen hac ratione licet eos bello perfequi,& fpoliare bonis fuis.Hæc conclufio eft expreffa S.Tho. fecunda fecundæ,q.10.articu.8.ubi dicit,ꝙ infideles,qui nunquā fufceperunt fidem,ficut Gētiles,& Iudæi,nullo modo funt compellendi ad fidem.Et eft conclufio communis doctorū etiam in iure canonico & ciuili. Et probatur, Quia credere eft uoluntatis:timor autem multùm minuit de uoluntario, 3. Ethico.& ex timore feruili dūtaxat accedere ad myfteria, & facramenta Christi, facrilegum eft.Item pro-
 batur

45. d. de Iudæis. batur ex cap. de Iudæis 45. distin. De Iudæis autē præcepit sancta synodus, nemini deinceps ad credendū uim inferre. cui enim uult, Deus miseretur, & quem uult, indurat. Non est dubium quin sententia concilii Toletani sit, ut non agatur cum Iudæis minis & terroribus ad recipiendam fidem. E idem dicit expressè Grego.in c. qui sincera. eadem distin. Qui sincera (inquit) intentione extraneos à Christiana religione, ad fidem cupiunt perfectam perducere, blandimentis debent, non asperitatibus studere: nam quicunque aliter agunt, & eos sub hoc uelamine à cōsueta sui ritus uoluerint cultura remouere, suas illic magis quàm Dei causas probantur attendere. Item probatur quæstio ex usu & cōsuetudine ecclesiæ. Nūquā enim imperatores Christiani, qui sanctissimos, & sapientissimos pontifices à concilio habebant, bellum intulerunt infidelibus, eo quòd nollent recipere Christianā religionē. Item bellum, nullum argumentum est pro ueritate fidei Christianæ. ergo per bellum barbari non possunt moueri ad credendum, sed ad fingendum se credere, & recipere fidem Christianam, quod immane, & sacrilegum est. Et quāuis Scot. in 4. dist. 4. q. ultima, dicat, ꝙ religiose fieret, si infideles cogerentur à principibus minis & terroribus ad fidem: hoc tamē nō uidetur intelligere, nisi de infidelibus, qui

Grego.

Scotus

aliâs

aliâs sunt subditi principum Christianorum, de quibus postea dicetur. barbari autem non sunt tales: unde puto ꝙ nec Scotus asserit de barbaris istis. Patet itaque, ꝙ neque iste titulus idoneus est, & legitimus ad occupãdas prouincias barbarorum.

¶ Alius titulus prætẽditur seriò, & est titulus quintus, scilicet peccata ipsorum barbarorum. Dicunt enim ꝙ licet non possint bello infestari ratione infidelitatis suæ, aut quia non recipiunt fidem Christianam, possunt tamẽ bello peti, propter alia peccata mortalia, quæ multa habẽt & ipsa grauissima, ut aiunt. Circa peccata autẽ mortalia distiguũt. Dicũt enim, ꝙ cũ sint aliqua peccata, quæ nõ sunt cõtra legẽ naturæ, sed solũ cõtra legẽ diuinã positiuam: pro his barbari non possũt infestari. Alia autẽ sunt cõtra naturã, ut esus carnis humanæ, concubitus indifferẽs, cũ matre, sororibus, & cũ masculis: & pro his possunt infestari bello, & cogi, ut ab his desistant. Et ratio utriusque est, quia circa alia peccata, quæ sunt contra legem positiuam, non potest eis ostendi euidenter, quòd malè faciant: circa alia autem contra legem naturæ, potest eis ostendi, quòd offendũt Deũ: & per cõsequẽs coerceri ne offendãt Deũ. Præterea possunt cogi ut seruẽt legẽ, quã ipsi profitẽtur, ea autẽ est lex naturæ. Hæc est opinio Archiepis. Florenti. tertia parte, titulo 22. cap. 5. c. 8. *Archiepis.*

Augus. 5.c.8.post Augus. Anch. idem Syluest. in uerb.
Anch. papa. §.septimo: & est opinio. Innocen. in c.
Syluest. ꝙ super his. de uoto. ubi expressè dicit, Cre-
Innocent. do quòd si gentiles, qui non habẽt nisi legem
naturæ, contra legem naturæ faciant, poterũt
Gene.19. per papam puniri. Arguitur Genes.19. ubi So
domitæ puniti sunt à Deo. Cùm autem Dei
iudicia sint nobis exemplaria, non uideo qua-
re papa, qui est uicarius Christi, hoc non pos-
sit. Hæc Innocen. Et eadem ratione poterunt
authoritate papæ puniri à principibus Chri-
40 stianis. Sed pono corollariũ, Principes * Chri-
stiani, etiã authoritate papæ nõ possunt coër-
cere barbaros à peccatis contra legem naturę.
nec ratione illorum eos punire. Probatur pri-
mo. Quia pręsupponunt falsum, quòd papa
habeat iurisdictionẽ in illos, ut suprà dictum
est. secundo, quia uel intelligunt uniuersaliter
pro peccatis contra legem naturæ, ut pro fur-
to, fornicatione, adulterio, uel peculiariter
pro peccatis contra naturã, de quibus S. Tho.
secunda secundæ, q.154. arti.11. ad secundum.
quomodo peccatum contra naturam dicitur
non solùm quia est contra legem naturæ, sed
contra ordinem naturalem, de quo 2. ad Co-
rin.2. uocatur immunditia, secundum glos. ut
cõcubitus puerilis, & bestialis, uel fœminæ ad
fœminam: de quo ad Rom.1. Si secũdo modo
solùm, cõtrà arguitur. Quia homicidium est
ita

ita graue, uel grauius peccatum, & ita manife-
ſtum, quòd ſi pro illis licet, ergo & pro homi-
cidio. Item blaſphemia eſt ita graue peccatum,
& ita manifeſtum. Si primo modo, id eſt gene
raliter pro omni peccato cõtra legem naturæ:
cõtrà, pro fornicatione nõ licet. ergo nec pro
aliis peccatis contra legem naturæ. Antecedẽs
patet 1. ad Corin. 5. Scripſi uobis in epiſtola, *1. Corin. 5.*
ne cõmiſceamini fornicariis. Et primũ, ſi quis
frater nominatur inter uos fornicator, aut ido
lis ſeruiens, &c. & infrà, Quid enim mihi de-
his, quæ foris ſunt, iudicare? ubi S. Tho. dicit, *S. Thom.*
Prælati acceperunt poteſtatem ſuper eos tan-
tùm, qui ſe fidei ſubdiderũt. Vbi apertè patet,
quòd Paulus dicit non ſpectare ad eum iudi-
cium de infidelibus, & fornicariis, aut idolola
tris. Itẽ nec omnia peccata contra legẽ naturæ
poſſunt euidenter oſtendi, ſaltem omnibus.
Item hoc tantundem eſt dicere, ac ſi quis di-
cat, quòd propter infidelitatem liceat barba-
ros debellare: omnes enim ſunt idololatræ.
Item non licet papæ inferre bellum Chriſtia-
nis, quia ſunt fornicarii, aut fures, imo quia
ſunt cynedi: nec ideo poteſt publicare terras
eorum, & dare aliis principibus, hoc enim mo
do cùm in omni prouincia ſint multi peccato
res, quotidie poſſent mutari regna. Et confir-
matur. Grauiora enim peccata ſunt hæc apud
Chriſtianos, qui ſciunt illa eſſe peccata, quàm

apud barbaros, qui ignorant esse peccata. Item mirum est, quòd papa non posit ferre leges infidelibus, & posit exercere iudicia, & inferre pœnas. Item arguitur, & certè uidetur conuincere, quia uel barbari tenẽtur ferre pœnas illatas pro illis peccatis, uel non. Si non tenentur, ergo nec papa potest inferre. si tenentur, ergo tenentur recognoscere papam tanquam dominum, & legislatorem. ergo si non recognoscatur, iam propter hoc solùm potest eis inferri bellum: quod tamen isti negant, ut suprà dictum est. Et profectò mirum est quòd possunt impune negare authoritatem, & iurisdictionem papæ: & tamen teneantur subire iudiciũ eius. Item nõ possunt acceptare iudicium papæ, qui non sunt Christiani. nullo enim alio iure papa potest eos condemnare aut punire, nisi quia uicarius Christi. Sed isti fatentur, tam Innocentius, August. Ancha. quàm etiam Archiepi. & Syluest. quòd non possunt puniri, quia non recipiunt Christum. ergo nec quia non recipiunt iudicium papæ. hoc enim præsupponit illud. Et confirmatur, ꝙ nec iste titulus, nec præcedens sit sufficiens. Quia etiam in ueteri Testamento, ubi tam armis res gerebatur, nunquã populus Israël occupauit terras infideliũ: uel quia essent infideles, & idololatræ, uel quia haberẽt alia peccata cõtra naturã, qui multa habebant, quia erant

idolo

idololatræ,& alia peccata contra naturã habe bant,ut quia ſacrificabant filios ſuos, & filias ſuas dæmoniis:ſed uel ex ſpirituali dono Dei, uel quia trãſitũ impediebãt,& eos offenderãt. Itẽ quid iſti uocãt profiteri legẽ naturæ? ſi eſt cognoſcere,nõ totam cognoſcunt: ſi eſt uelle ſeruare legem naturæ,contrà,etiam uolũt ſeruare totam legem diuinam. ſi enim ſcirent legem Chriſtianam eſſe diuinam, uellent ſeruare. ergo non magis profitentur legem naturæ, quàm Chriſtianam. Item profectò maiores probationes habemus ad probandum legem Chriſti eſſe à Deo,& eſſe uerã quàm ad ꝓbandũ ꝙ fornicatio eſt mala,uel quęrẽda alia,etiã lege naturali prohibita. Ergo ſi poſſunt cogi ad obſeruãdũ leges naturæ,quia poteſt probari:ergo etiã ad obſeruationẽ legis euangelicæ.
¶Reſtat alius & ſextus titulus,qui prætenditur,ſcilicet per electionem uolũtariam. Hiſpani enim cùm ad barbaros perueniunt, ſignificant eis,quemadmodum rex Hiſpaniæ mittit eos pro cõmodis eorũ,& admonent eos, ut illum pro domino, & rege recipiant, & acceptent. & illi retulerũt placere ſibi. & nihil tam naturale eſt,quàm uoluntatem domini uolentis rem ſuam in alium tranſferri,ratam haberi. Inſtituta de rerũ diuiſione,§.per traditionem. Et eſt concluſio quòd nec iſte titulus eſt idoneus. Patet primò, Quia deberet abeſſe metus,&

tus,& ignorantia,quę uitiant omnem electionem. Sed hæc maximè interuenit in illis electionibus,& acceptationibus. nesciunt enim barbari quid faciunt,imò fortè nec intelligũt quid petunt Hispani. Item hoc petunt circunstantes armati ab imbelli turba,& meticulosa. Item cùm illi (ut suprà dictum est) haberẽt ueros dominos,& principes, non potest populus sine alia rationabili causa accersere nouos dominos: quod est in detrimentum priorum. Item nec econtrario ipsi domini possunt nouum principem creare sine assensu populi. Cũ ergo in huiusmodi electionibus & acceptationibus non concurrant omnia requisita ad legitimam electionem, omnino ille titulus nõ est idoneus nec legitimus ad occupandas & obtinendas illas prouincias.

¶ Septimus titulus qui posit prætendi, scilicet ex speciali dono Dei. dicunt enim nescio qui, quòd Dominus in suo peculiari iudicio condemnauit istos barbaros omnes ad perditionem, propter abominationes suas, & tradidit in man' Hispanorũ, sicut olim Cananæos in manus Iudæorum. Sed de hoc nolo multùm disputare, quia periculosè crederetur alicui prophetiam asserenti contra communem legem, & contra regulas Scripturæ, nisi miraculis confirmaret doctrina sua: quæ tamen nulla proferũtur ab huiusmodi prophetis. Item

dato

dato quòd ita esset, quòd Dominus perditionem barbarorum facere constituisset, non tamen ideo consequitur, quòd ille, qui eos perderet, esset sine culpa, sicut nec erant sine culpa reges Babyloniæ, qui contra Ieroboam ducebant exercitum, & filios Israël ducebant in captiuitatem: licet re uera totũ fuerit ex peculiari prouidentia Dei: sicut sæpe illud erat prædictum. Nec Ieroboam rectè auertit populum Israël à Roboam, quamuis hoc factum fuisset concilio Domini, sicut etiam Dominus per Prophetã comminatus fuerat: & utinã secluso peccato infidelitatis, non sint maiora peccata in moribus apud aliquos Christianos, quàm sunt inter illos barbaros. Scriptum est 1. Iohã. 4. Nolite credere omni spiritui, sed probate spiritus, utrum ex Deo sint. & ait S. Tho. prima secũdæ, q. 68. Dona dãtur à Spiritu sancto ad perficiendum uirtutes. Vnde ubi fides, aut authoritas, aut prouidentia ostẽdit quid agendum sit, non est recurrendum ad dona. Hæc de falsis & non idoneis titulis occupandi prouincias barbarorum sufficiant. Sed notãdum, quòd ego nihil uidi scriptum de hac quæstione, nec unquam interfui disputationi, aut cõsilio de hac materia: unde fieri posset, ut alii fortasse fundẽt titulum, & iustitiam huius negotiationis, & principatus in aliquo prædictorum locorum, nõ sine ratione aliqua. Sed ego

hactenus

hactenus non possum aliud intelligere, nisi quod dictum est: unde si non essent alii tituli quàm isti, profectò malè consultum esset saluti principum, uel potiùs eorum, ad quos spectat hæc dirigere. nam principes sequuntur aliorum consilium: quia per se hæc examinare non possunt. Quid prodest homini si uniuersum mundum lucretur, seipsum uerò perdat, & detrimentum sui faciat? Matth.16.& Marc. 8.& Luc.9.

DE TITVLIS, QVIBVS *barbari potuerint uenire in ditionem Hispanorum.*

SVMMA.

1 *Barbari quomodo potuerunt uenire in ditionem Hispanorũ ratione naturalis societatis, & cõmunitatis.*

2 *Hispani, quòd habeant ius peregrinandi ad Indorum barbarorum prouincias, & illic degendi, sine tamen eorũ nocumento aliquo, nec possunt ab illis prohiberi.*

3 *Hispanis, quòd liceat apud Indos barbaros negotiari, sine patriæ tamen incommodo, importando merces, quibus illi carent, &c. & efferendo inde aurum, & argentum, uel alia quibus abundant. nec illorum Principes possunt impedimẽto esse quominus subditi exerceant commercia inter Hispanos, &c.*

4 *Barbaris, quòd non liceat prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum, quæ apud eos sunt communia tam ciuibus, quàm hospitibus.*

Liberi.

5 Liberi, si apud Indos nascantun ex parentibus Hispanis illic domicilium habentibus & uelint esse ciues, quòd non poßint arceri, uel à ciuitate, uel à commodo aliorum ciuium, ostenditur.

6 Barbari si uellent prohibere Hispanos quominus exercerent cum illis commercia, &c. quid esset agendum.

7 Hispani si omnibus modestißimè tentatis, non possunt consequi securitatem cum barbaris insulanis, nisi ciuitates occupando, & subijciendo illos, an hoc facere licitè poßint.

8 Hispani, quando, & in quo casu possent sæuire in barbaros tanquam in perfidos hostes, & in illos omnia belli iura prosequi, eos spoliare, imò & in captiuitatem redigere, quin etiam & dominos priores deponere, & nouos constituere.

9 Barbari quòd causa religionis Christianæ propagandæ potuerunt in Hispanorum ditionem uenire. Et quòd Christiani habeant ius prædicandi, & annunciandi Euangelium in prouincijs barbarorum.

10 Papa, quòd potuerit negotium conuersionis Indorum barbarorum solis Hispanis demandare, & omnibus alijs non solùm prædicationem, sed etiam commercium interdicere.

11 Barbari, quòd non sint debellandi, neque eorum bonis priuandi, si permittant Hispanos liberè, & sine impedimento Euangelium prædicare, siue illi fidem recipiant, siue non.

12 Barbari, siue eorum domini, siue ipsa multitudo, impedientes Euangelij promulgationem, quomodo ab Hispanis (absque tamen scandalo) poßint coërceri. Et quid dicendum de his, qui prædicationem admittunt, conuersionem tamen aut interficientes, uel punientes,

siue ter

ſiue terrentes ad Chriſtum conuerſos impediunt.

13 *Barbari,quomodo potuerunt in Hiſpanorum ditionem uenire,eo quòd cum eſſent conuerſi,& Chriſtiani effecti,eorum principes ui,aut metu uolentes eos ab idololatria reuocare,ab Hiſpanis fuerint protecti,& ſub eorum tutelam recepti.*

14 *Barbari,quòd in Hiſpanorum uenire potuerint ditionem:quia cum bona pars eorum eſſet ad Chriſtum cōuerſa,Papa,illis petentibus,aut non petentibus,potuerit ex rationabili cauſa dare illis Chriſtianū principē,ut eſt Hiſpanorum rex,alijs dominis infidelibus repulſis.*

15 *Barbari inſulam quomodo in ditionem Hiſpanorum uenire potuerunt propter tyrannidem.*

16 *Barbari Indi,quòd potuerint in Hiſpanorum ditionem ueniſſe per ueram,& uoluntariam electionem.*

17 *Barbari,quòd ſocietatis,& amicitiæ titulo potuerūt uenire in ditionem Hiſpanorum.*

18 *Hiſpani quòd potuiſſent barbaros redigere ſub eorum ditionem,ſi certò conſtaret eos eſſe amentes.*

PRIMVS titulus poteſt*uocari naturalis ſocietatis,& communicationis. Nunc dicā de legitimis titulis,et idoneis,quibus barbari uenire potuerunt in ditionem Hiſpanorum.Et circa hoc ſit prima concluſio,Hiſpa-
1 ni*habent ius peregrinādi in illas prouincias,& illic degendi,ſine aliquo tamen nocumento barbarorum,nec poſſunt ab illis prohiberi.Probatur primò ex iure gentium, quod uel eſt ius naturale,uel deriuatur ex iure naturali. Inſti.de iure naturali,genti.quod naturalis ratio inter

tio inter omnes gẽtes constituitur, uocat ius gẽtium. Sic enim apud omnes nationes habetur inhumanum sine aliqua speciali causa hospites & peregrinos malè accipere: econtrario autem humanum, & officiosum, se habere bene erga hospites: quod non esset, si peregrini malè facerent, accedentes in alienas nationes. Secũdò, A principio orbis (cum omnia essent communia) licebat unicuique in quamque regionem uellet, intendere & peregrinari. Non autem uidetur hoc demptum per rerũ diuisionem. nunquam enim fuit intentio gentium per illam diuisionem tollere hominũ inuicem communicationem: & certè tẽporibus Noë fuisset inhumanũ. Tertio, Omnia licent, quæ non sunt prohibita, aut aliâs sunt in iniuria aut detrimento aliorum. Sed (ut supponimus) talis peregrinatio Hispanorum est sine iniuria aut damno barbarorum: ergo est licitũ. Quartò, Non liceret Gallis prohibere Hispanos à peregrinatione Galliæ, uel etiam habitationis, aut econtrariò, si nullo modo cederet in damnum illorum, nec facerent iniuriam. ergo nec barbaris. Item quintò, Exilium est pœna etiam inter capitales. ergo non licet relegare hospites sine culpa. Item, sextò Hæc est una pars belli, prohibere aliquos tanquam hostes à ciuitate, uel prouincia, uel expellere iam existentes. Cum ergo barbari non habeant iustũ

bellum contra Hiſpanos, Suppoſito ꝙ ſint innoxii. ergo non licet illis prohibere Hiſpanos à patria ſua. Item ſeptimò facit illud Pœtæ,

Quod genus hoc hominum, qæúue hunc tàm barbara morem,

Permittit patriam hoſpitio, prohibemur arena?

Eccle.17. Item octauo, Omne animal diligit ſibi ſimile. Eccleſiaſti, 17. ergo uidetur ꝙ amicitia inter homines ſit de iure naturali: & contra naturã eſt uitare conſortium hominum innoxiorum.

Mat.25 Item nonò facit illud Matth.25. Hoſpes eram, & non collegiſtis me. Vnde cùm iure naturali uideantur recipere hoſpites, illud Chriſti iudicium ſtatuetur cum omnibus. Decimò, iure naturali communia ſunt omnium, & aqua profluens, & mare: item flumina, & portus, atque naues iure gentium undecunque licet applicare. Inſtitu. de rerum diuiſio: & eadem ratione uidetur publicè. ergo neminem licet ab illis prohibere. ex quo ſequitur, quòd barbari iniuriam facerent Hiſpanis, ſi prohiberent illos à ſuis regionibus. Item undecimò, ipſi admittũt omnes alios barbaros undecũque. ergo facerent iniuriam non admittentes Hiſpanos. Itẽ duodecimò, Quia ſi Hiſpanis non liceret peregrinari apud illos, uel hoc eſſet iure naturali, aut diuino, aut humano: naturali & diuino certè licet. ſi lex humana eſſet, quæ prohibe-

ret

ret ſine aliqua cauſa à iure naturali,& diuino, eſſet inhumanum,nec eſſet rationabilis,& per conſequens non haberet uim legis. Decimo tertiò,Vel Hiſpani ſunt ſubditi illorum,uel non .Si non ſunt ſubditi,ergo nō poſſūt prohibere.Si ſunt ſubditi,ergo debēt eos bene tractare.Item decimoquartò,Hiſpani ſunt proximi barbarorū,ut patet ex Euāgelio Luc.10.de Samaritano.Sed tenentur diligere proximos, Matth.22.ſicut ſe ipſos.ergo nō licet prohibere illos à patria ſua ſine cauſa. Aug*.de doctrina Christiana,Cū dicitur,Diliges proximum tuū,manifeſtū eſt omnē hominē proximū eſſe. *Augu.*

3 ¶ Secunda propoſitio,Licet* Hiſpanis negotiari apud illos,ſine patriæ tamen damno, puta exportantes illuc merces, quibus illi carēt: & adducētes illinc uel aurū, uel argētum, uel alia,quibus illi abundant.nec principes illorū poſſunt impedire ſubditos ſuos ne exerceant commercia inter Hiſpanos,nec econtrario cū illis.Probatur ex prima.Primò, quia etiā hoc uidetur ius gentium,ut ſine detrimento ciuiū peregrini commercia exerceant.Item ſecundò eodem modo probatur, Cùm hoc liceat iure diuino,ergo lex quæ hoc prohiberet ſine dubio,cauſa non eſſet rationalis.Itē tertio,Princeps tenetur diligere Hiſpanos iure naturali. ergo non licet eis ſi poteſt fieri ſine detrimento illorum, prohibere illos à cōmodis ſuis ſi-

ne causa. Quartò, Quia uidetur facere contra illud prouerbiũ, Nõ facies alteri, quod tibi fieri nõ uis. Et in summa certũ est, quòd nõ plus possunt barbari prohibere Hispanos à commercio suo, quàm Christiani possunt ꝓhibere alios Christianos. Clarum est autẽ, quòd si Hispani prohiberẽt Gallos à cõmercio Hispaniarum, non propter bonum Hispaniæ, sed ne Galli participent aliquam utilitatem, lex esset iniqua, & contra charitatem. si autem hoc lege caueri iustè non potest, nec etiam facto fieri (quia lex non est iniqua, nisi propter executionem legis. & ut dicitur. ff. de iusti. & iure, uelut uim inter homines omnes cognationẽ quandam, natura constituit) uidetur contra ius naturale, ut homo hominem sine aliqua causa aduersetur. Nõ enim homini homo lupus est, ut ait Ouiduis, sed homo.

4 ¶Tertia propositio, Si* quæ sunt apud barbaros cõmunia tam ciuibus quàm hospitalibus, non licet barbaris prohibere Hispanos à communicatione & participatione illorum. Exempli gratia, Si licet aliis peregrinis uel effodere aurum in agro communi uel ex fluminibus, uel piscari margaritas in mari, uel in flumine: non possunt prohibere Hispanos, eo modo duntaxat, quo aliis licet, cùm diuites ciues, & naturales incolę nõ grauẽtur. Hæc probãtur ex prima, & secunda. Nam si licet Hispa

nis

nis peregrinari & negotiari apud eos, ergo licet eis uti legibus & cōmodis oīm peregrinorū. Secūdò, Quia quæ in nullius bonis ſunt, iure gētiū ſunt occupātis. Inſti. de rerū diui. §. ferræ beſtię. ergo ſi aurū in agro, uel margaritę in mari, aut aliud quodcūque in fluminib' nō eſt appropriatū iure naturali, erit occupātis, ſicut & piſces in mari. Et quia multa hîc uidētur procedere ex iure gentium, non quòd ſit ius gentium: tamē quia deriuatur ſufficienter ex iure naturali, manifeſtam uim habet ad dandum ius & obligandum. Et dato quòd nō ſemper deriuetur ex iure naturali, ſatis uidetur eſſe conſenſus maioris partis totius orbis, maximè pro bono cōmuni omniū. Si enim poſt prima tēpora creati orbis, aut reparati poſt diluuiū, maior pars hominū cōſtituerit, ut legati ubique eſſent inuiolabiles, ut mare eſſet commune, ut bello capti eſſent ſerui, & hoc ita expediret ut hoſpites non exigerentur: certè hoc haberet uim, etiam aliis repugnantibus.

5 ¶ Quarta Propoſitio, Imò * ſi ex aliquo Hiſpano naſcantur ibi liberi, & uelint eſſe ciues, non uidetur quòd poſsint prohiberi uel à ciuitate uel à commodis aliorum ciuium. dico ex parentibus habentibus illic domicilium. Probatur, Quia hoc uidetur eſſe de iure gentium, ut ciuis dicatur, & ſit, qui natus eſt in ciuitate. ff. de appe. l. ciues. Et cōfirmatur, Quia cū ho

mo sit animal ciuile, talis natus in una ciuitate, nõ est ciuis alteri⁹ ciuitatis. Si ergo nõ esset ciuis illi⁹ nõ esset ciuis allicui⁹ ciuitatis, per qđ impediretur à iure naturali, & gẽtiũ: imò uidetur, ꝙ qui uellet accipere domiciliũ in aliqua ciuitate illorum, ut accipiẽdo uxorem, uel alia ratione, qua alii peregrini solent fieri ciues: non uidetur quòd possint prohiberi plusquã alii: & per consequens gaudere priuilegiis ciuium sicut alii, modò etiam subeant onera aliorum. Etiam facit, quòd hospitalitas commendatur 1.P.4. Hospitales inuicẽ. & 1. ad Timo.3. de episcopo, Oportet episcopum hospitalem esse, unde econtrario nolle accipere hospites, & peregrinos, est de se malum.

1.Pet.4. Timot.3.

¶ Quinta propositio, Si barbari uelint prohibere Hispanos in supra dictis à iure gentiũ, putà uel commercio, uel aliis, quæ dicta sunt, Hispani primò debent ratiõe, & suasionibus tollere scãdalũ, & ostendere omni ratione se nõ uenire ad nocẽdum illis, sed pacifice uelle hospitari, & peregrinari sine aliquo incommodo illorum: & non solùm uerbis, sed etiã ratione ostendere, iuxta illud, Omnia sapientes prius experiri decet. Quòd si reddita ratione barbari nolunt acquiescere, sed uelint ui agere, Hispani possunt se defendere, & omnia agere ad securitatem suam conuenientia: quia uim ui repellere licet. Nec solùm hoc, sed si aliter tuti es-

se non

ſe nõ poſſunt, artes, & munitiões ędificare: & ſi acceperint iniuriam, illam authoritate principis bello proſequi, & alia belli iura agere. Probatur, Quia cauſa belli iuſti eſt ad propulſandam & uindicandam iniuriam, ut ſuprà dictum eſt ex S. Tho. ſecūda ſecundæ, q. quarta. ſed barbari prohibentes iure gentium Hiſpanos, faciũt eis iniuriam: ergo ſi neceſſe ſit ad obtinendum ius ſuum bellum gerere, poſſunt hoc licitè facere. Sed eſt notãdum, quòd cùm barbari iſti ſint natura meticuloſi, & aliâs ſtolidi, & ſtulti, quãtũcũque Hiſpani uelint eos demere à timore & reddere eos ſecuros de pacifica conuerſatione: poſſunt adhuc meritò timere, uidentes homines cultu extraneos, & armatos, & multo potẽtiores ſe. Et ideo ſi commoti hoc timore cõcurrunt ad exigendos, uel occidendos Hiſpanos, liceret quidem Hiſpanis ſe defendere, & ſeruato moderamine inculpatæ tutelæ, nec alia belli iura liceret exercere in illos, putà uel parta uictoria, & ſecuritate, occidere illos, uel ſpoliare, uel occupare ciuitates eorũ, quia in illo caſu ſunt innocẽtes, & meritò timẽt, ut ſupponim⁹. Et ideò debẽt Hiſpani ſe tueri: ſed quãtũ fieri poterit cũ minimo detrimẽto illorum, quia eſt bellũ dũtaxat defenſiuũ. Nec eſt incõueniẽs, ꝙ cùm ex una parte eſt ius, & ex altera ignorantia inuincibilis, quòd ſit bellum iuſtum ex utraque parte. Vt ſi

cut Galli tenent Burgundiam cum probabi li ignorantia, credentes pertinere ad eos, Impe perator autem noster habet ius certum ad illam prouinciã, qui potest bello repetere, & illi illam defendere: sic potest contingere cum barbaris, & hoc multùm est considerãdum. Alia enim sunt iura belli aduersus homines uerè noxios, & iniuriosos, & alia aduersus innocentes, & ignorantes. Sic etiam aliter uitandum est scandalum Pharisæorum, aliter pusillorũ, & infirmorum.

7 ¶ Sexta propositio, Si* omnibus tẽtatis, Hispani non possunt consequi securitatem cum barbaris, nisi occupãdo ciuitates, & subiiciendo illos, licite possunt hoc etiam facere. Probatur, Quia finis belli est pax, & securitas: ut dicit Augu. ad Bonifacium. postquam (ut dictũ est) licet Hispanis bellũ suscipere, uel etiam si necesse sit, inferre, ergo licet omnia facere necessaria ad finem belli, scilicet ad obtinendam securitatem & pacem.

8 ¶ Septima cõclusio, Imò* si postquã Hispani omni diligentia, & re, & uerbo ostendissent, non stare per eos quin barbari pacificè, & sine damno suarum rerum agant, nihilominus barbari perseuerarent in malitia sua, & contenderent ad perditionem Hispanorum: iam tunc non tanquã cum innocentibus, sed tanquam cum perfidis hostibus agere possent, & omnia

belli

belli iura in illos prosequi,& spoliare illos,& in captiuitatem redigere,& dominos priores deponere,& nouos constituere,moderatè tamen pro qualitate rei & iniuriarum.Hæc conclusio satis patet, quia,si licet eis bellũ indicere,ergo etiam iura belli persequi.Et confirmatur,Quia non debent esse melioris conditionis,quia sunt infideles.Sed hæc omnia licerét aduersus Christianos,si semel esset iustum bellum:ergo etiam licent aduersus illos.Item hoc est generale ius gentiũ,ut omnia capta in bello fiant uictoris,ut habetur in l.si quid in bello.& l.hostes.ff.de captiuis.& c.ius gentium.1. distin.& expresśiùs Institu.de rerum diuisio.§. Item qui ab hostibus. ubi dicitur, quòd iure gentium,quæ ab hostibus accepimus, statim nostra fiunt,adeò ut etiam homines in nostram seruitutem deducantur. Item, quia (ut doctores dicũt in materia de bello)princeps, qui habet iustum bellum,fit ipso iure iudex hostium,& potest eos iuridicè punire,& condemnare pro qualitate iniuriarum.Et confirmantur omnia suprà dicta. Quia legati iure gentium sunt inuiolabiles.& Hispani sunt legati Christianorum : ergo barbari tenentur eos audire,saltem benigniter,& non repellere.Iste ergo est primus titulus quo Hispani potuerunt occupare prouincias,& principatum barbarorum,modò fiat sine dolo,& fraude,

& non quærant fictas causas belli. Si enim barbari promitterent Hispanos pacificè negotiari apud illos, nullam possent Hispani ex hac parte prætendere iustam causam occupādi bona illorum non plusquam Christianorum.

9 ¶ Alius titulus potest* esse, scilicet causa religionis Christianæ propagādæ: pro quo sit prima conclusio, Christiani habent ius prædicandi, & annuntiandi Euangelium in prouinciis barbarorum. Hæc conclusio nota est ex illo, Prædicate Euāgeliū omni creaturæ, &c. Item,

2. Thimo. 2. Verbum Domini non est alligatum. 2. Thim. 2. Secundò patet ex prædictis, Quia si habent ius peregrinandi, & negotiandi apud illos, ergo possunt docere uirtutem uolenti audire, maximè de spectantibus ad salutem, & felicitatem multò magis, quàm aliquam humanā disciplinā. Tertiò, Quia aliâs illi essent extra statum salutis, si nō liceret Christianis ire ad eos ad anuntiandum Euangelium. Quartò, Quia correctio fraterna est de iure naturali, sicut & dilectio. cùm ergo omnes illi sint nō solùm in peccatis, sed extra statū salutis: ergo ad Christianos spectat corrigere & dirigere eos, imò uidētur ꝙ teneātur ad hoc. Quintò & ultimò Quia sunt proximi, ut suprà dictum est, & uni cuique mandauit Deus de proximo suo. Ecclesiast. 17. ergo spectat ad Christianos instruere illos ignorantes de summis rebus.

¶ Secunda

¶ Secunda cõclusio, Licet* hoc sit commune & liceat omnibus, tamen papa potuit hoc negotium mandare Hispanis, & interdicere omnibus aliis. Probatur, Quia licet, ut supra dictũ est, papa non sit dominus temporalis, tamẽ habet potestatem in temporalibus in ordine ad spiritualia. ergo cùm spectet ad papam specialiter curare promotionem Euangelii in totum orbem, si ad prædicationem Euangelii in illis prouinciis commodiùs possent principes Hispani dare operam, potest eis committere, & interdicere omnibus aliis: & non solùm interdicere prædicationem, sed etiam cõmercium, si hoc ita expediret ad religionis Christianæ propagationem, quia potest ordinare tẽporalia, sicut expedit spiritualibus. Si ergo hoc ita expedit, ergo spectat ad authoritatẽ & potestatem summi pontificis: sed omnino uidetur ita expedire, eoq; si indiscriminatim ex aliis prouinciis Christianorũ cõcurrerent ad illas prouincias, possent se inuicem facilè expedire, & excitare seditiones: unde & trãquillitas impediretur, & turbaretur negotium fidei, & conuersio barbarorum. Præterea cùm principes Hispani suis auspiciis, & sumptibus primi omnium eam nauigationẽ susceperint, & tam feliciter nouum orbem inuenerint: iustum est, ut ea peregrinatio aliis interdicatur, & ipsi solùm fruantur inuentis. Sicut etiam pro pace

conseruanda

conſeruanda inter principes,& religione amplificanda,potuit papa prouincias Saracenorum inter principes Chriſtianos ita diſtribuere,ne alius in alterius partes tranſeat:ſic etiam poſſet pro cõmodo religionis principes creare,& maximè ubi antea nulli fuiſſent principes Chriſtiani.

11 ¶ Tertia concluſio, Si*barbari permittant Hiſpanos liberè & ſine impedimento,prædicare Euangelium,ſiue illi recipiant fidem,ſiue nõ: nõ licet hac ratione intentare illis bellum,nec aliâs occupare terras illorum.Hæc probata eſt ſuperiùs,ubi confutauimus quartum titulum: & per ſe patet,quia nunquam eſt bellum iuſtum,ubi nulla præceſsit iniuria, ſecũda ſecundæ,q.40.arti.1.

12 ¶ Quarta concluſio,*Si barbari,ſiue ipſi domini,ſiue etiam multitudo impediant Hiſpanos quominus liberè annũtient Euãgelium, Hiſpani reddita prius ratione ad tollendum ſcandalum, poſſunt illis inuitis prædicare,& dare operam ad conuerſionem gentis illius:& ſi ſit opus propter hoc,bellũ ſuſcipere,uel inferre,quo uſque pariant opportunitatem & ſecuritatem prædicandi Euangelium. Et idem eſt iudicium,ſi etiam permittentes prædicationem,impediant conuerſionem, occidẽtes,uel aliter punientes conuerſos ad Chriſtum, uel minis, aut terroribus alios deterrentes. Hæc

patet,

patet, Quia faciunt in hoc barbari iniuriam Hiſpanis, ut patet ex dictis. patet enim iuſtã eſſe belli cauſam. Secundò etiã, Quia impeditur commodum ipſorum barbarorum, quòd principes eorum non poſſunt impedire iuſtè. Ergo in fauorem illorum qui opprimuntur, & patiuntur iniuriam, poſſunt Hiſpani mouere bellum, maximè cùm res ſit tanti momenti. Ex qua etiam quæſtione patet, quòd etiã hac ratione, ſi aliter negotium religionis procurari non poteſt, licet Hiſpanis occupare terras, & prouincias illorum, & nouos dominos creare, & antiquos deponere, & proſequi iure belli, quæ in aliis bellis iuſtis licitè fieri poſſent, ſeruato ſemper modo, & ratione, ne ultra procedatur, quã opus ſit: & potiùs de proprio iure remittatur, quàm aliud quod licet, inuadendo, & ſemper omnia dirigendo magis ad commodum barbarorum, quàm ad proprium quæſtum. Sed conſiderãdum ualde eſt quod Paul. dicit 1. ad Cor. 6. Omnia mihi licẽt ſed non omnia expediunt. Hæc enim omnia quę dicta ſunt, intelliguntur per ſe loquendo. Fieri enim poteſt, ut per hæc bella, cædes, & ſpolia, potiùs impediretur conuerſio barbarorũ, quàm quæreretur, & propagaretur. Et ideo hoc in primis cauendum eſt, ne offendiculum ponatur Euangelio. Si enim ponatur, ceſſandum eſſet ab hac ratione euangelizandi, & alia 1. Corin. 6.
quærenda

quærenda esset. Sed nos ostendimus quòd per se licent. Ego non dubito quin opus fuerit ui & armis ut possent Hispani illic perseuerare: sed timeo ne ultra res progressa sit, quàm ius fasque permittebant. Iste ergo potuit esse secundus titulus legitimus, quo barbari potuerunt cadere in ditionẽ Hispanorum. Sed semper habendum est præ oculis quod statim dictum est, ne hoc quod per se licitum est, reddatur malum per accidens: quia bonum est ex integra causa, malum autem per circunstantiam, ex Aristo. 3. Ethico. & Dionysio. 4. c. de diuinis nominibus.

13 ¶ Alius titulus potuit* esse, qui deriuatur ex isto, & est, Si qui ex barbaris conuersi sunt ad Christum, & principes eorum, ui aut metu, uolunt eos reuocare ad idololatriam, Hispani hac ratione etiam si necesse sit, possunt, si aliâs fieri nõ potest, mouere bellum, & cogere barbaros ut desistant ab illa iniuria, & contra pertinaces iura belli prosequi, & per consequens aliquãdo dominos deponere, sicut in aliis bellis iustis. & iste potest poni tertius titulus, & non solùm titulus religionis, sed amicitiæ & societatis humanæ. Ex hoc enim quòd aliqui barbari sint conuersi ad religionem Christianam, sunt facti amici & socii Christianorum: & debemus operari bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei, ad Galat. 6

¶ Alius

4 ¶ Alius titulus poteſt eſſe,* Si bona pars barbarorum conuerſi eſſent ad Chriſtum ſiue iure, ſiue iniuria, id eſt, dato ꝙ minis, aut terroribus, uel aliâs nõ ſeruatis ſeruãdis, dũ modo uerè eſſent Chriſtiani, papa ex rationabili cauſa poſſet, uel ipſis petentibus, uel etiam non petentibus, dare illis principem Chriſtianum, & auferre alios dominos infideles. Probat̃, Quia ſi ita expediret ad conſeruationem religionis Chriſtianæ, quia timetur ne ſub dominis infidelibus apoſtatæ fiant, id eſt deficiant à fide, uel illa accaſione grauentur à ſuis dominis: in fauorem fidei papa poteſt mutare dominos. Et confirmat̃, Quia (ut doctores dicũt) & expreſſè S. Tho. ſecunda ſecundæ, q. 10. articu. 10. eccleſia poſſet omnes ſeruos Chriſtianos, qui ſeruiunt infidelibus, liberare eos, etiam ſi aliâs eſſent legitimè captiui. & hoc expreſsè dicit Innocẽti. in d. c. ſuper his. de uot. Ergo magis poterit liberare alios ſubditos Chriſtianos, qui non ſunt tã aſtricti, ſicut ſerui. Et cõfirmatur, Quia tãtum, uel plus, tenetur uxor uiro, ſicut ſubditus domino cùm illud uinculum ſit iuris diuini, hoc autem non: ſed in fauorem fidei liberatur uxor fidelis à uiro infideli, ſi maritus ei moleſtus eſt pro religione, ut patet ex Apoſtolo ad Cor. 7. & c. quanto. de diuortiis. Imò ita nunc conſuetũ eſt, ut ipſo facto, quòd alter coniugum conuertitur ad fidem, ſit liber ab alio

alio coniugum infideli:ergo etiam eccleſia in fauorem fidei,& ad uitandum periculum,poteſt liberare omnes Chriſtianos ab obedientia,& ſubiectione dominorum infidelium,ſecluſo ſcandalo.Et ponitur iſte quartus titulus legitimus.

25 ¶Alius titulus poteſt*eſſe propter tyrannidẽ, uel ipſorum dominorum apud barbaros, uel etiam propter leges tyrannicas in iniuriam innocentum, puta quia ſacrificant homines innocentes,uel alios occidunt indemnatos ad ueſcẽdum carnibus eorum.Dico etiam,quòd ſine authoritate Pontificis poſſunt Hiſpani prohibere barbaros ab omni nefaria conſuetudine,& ritu,quia poſſunt defendere innocentes à morte iniuſta. Hoc probatur, Quia unicuique mandauit Deus de proximo ſuo:& illi omnes ſunt proximi:ergo quilibet poteſt defendere illos à tali tyrannide,& oppreſsione. & hoc maximè ſpectat ad principes.Item probatur 24.d.Erue eos,qui ducuntur ad mortẽ, & qui trahũtur ad interitum, liberare neceſſe eſt.Nec hoc ſolùm intelligitur cùm actu ducuntur ad mortem,ſed etiam poſſunt cogere barbaros,ut ceſſent à tali ritu:& ſi nolunt,hac ratione poteſt eis bellum inferri,& iura belli in eos perſequi.& ſi aliter tolli non poteſt ſacrilegus ritus,poſſunt mutare dominos,& nouum principatum inducere.Et quantum ad-

hoc

hoc habet uerũ illa opinio Inno. & Archiepi. ſuppoſito, ꝙ pro peccatis contra naturam poſſunt puniri. intelligendũ inquã, quando ſunt in detrimẽtum innocentum: ut ex hoc quod facere prohibentur, ſcilicet ſacrificare innocẽtes, & in eſum conuertere. Nec obſtat, ꝙ omnes barbari cõſentiant in huiuſmodi leges, & ſacrificia, nec uolũt ſe hoc uindicari ab Hiſpanis. in his enim non ita ſunt ſui iuris, ut poſſint ſeipſos, uel filios ſuos tradere ad mortem. & iſte poſſet eſſe quintus titulus legitimus.

¶ Alius titulus poſſet eſſe* per ueram & uolũtariam electionem, putà ſi barbari ipſi intelligentes & prudẽtem adminiſtrationem, & humanitatem Hiſpanorum, ultrò uellent accipere in principem regem Hiſpaniæ tam domini, quàm alii: hoc enim fieri poſſet, ut eſſet legitimus titulus etiam de lege naturali. quælibet enim reſpublica poteſt ſibi conſtituere dominum, nec ad hoc eſſet neceſſarius conſenſus omnium, ſed uidetur ſufficere conſenſus maioris partis. Quia ſic aliâs diſputaui in his, quę ſpectant ad bonum reipublicæ. Illa quæ conſtituuntur à maiori parte, tenent, etiam aliis contradicẽtibus: aliâs nihil poſſet geri pro utilitate reipublicæ, cùm difficile ſit, ut omnes conueniant in unam ſentẽtiam. Vnde ſi in aliqua ciuitate, aut prouincia maior pars eſſet Chriſtianorum, & illi in fauorem fidei, & pro

bono communi uellent habere principẽ Christianum, credo quòd possent eligere, aliis inuitis, etiã relinquendo alios dominos infideles: & dico ꝙ possent eligere principem, non solùm sibi, sed toti reipub. sicut & Galli pro bono suæ reipublicæ mutauerunt principes, & ablato regno à Childerico, tradiderũt Pipino, Caroli magni patri: quam mutationem Zacharias pontifex comprobauit. & hic potest poni sextus titulus.

17 ¶ Alius titulus causa * sociorũ & amicorum. 17
Cùm enim ipsi barbari inter se gerant aliquãdo legitima bella, & pars, quæ iniuriam passa est, & libet contrariæ bellum inferre, potest accersere Hispanos in auxilium, & præmia uictorię illis communicare, ut ferũtur fecisse Talcalthedani contra Mexicanos, qui cum Hispanis composuerunt, ut eos iuuarent ad debellandos Mexicanos: haberent autem quicquid iure belli ad eos spectare poterat. Quòd enim hæc sit causa iusta belli pro sociis & amicis, nõ est dubium, ut etiam declarat Caieta. secunda secundæ, q. 4. articu. 1. Quia æquè potest respublica aduocare extraneos ad uindicãdum inimicos contra extraneos malefactores. Et confirmatur, Quia profectò hac maximè ratione Romani dilatauerunt imperiũ suum, dum scilicet sociis atque amicis auxilia pręstabant, & ea occasione iusta bella suscipientes, iure belli in pos

Caieta.

in possessionem nouarum prouinciarum ueniebant. & tamen imperiũ Romanum approbatur tãquã legitimum à beato Aug. libro.13. de ciuita Dei,& à S.Tho.opusculo 22.& Syluest.Constantinum magnum pro imperatore habuit,& Ambrosius Theodosium.Nõ uidetur autem quo alio iuridico titulo uenerint Romani in possessionem orbis,nisi iure belli, cuius maximæ occasiones fuerũt defensio ,& uindicatio sociorum Sicut & Abraham ad uindicandum regem Salem, & alios reges qui cum eo fœdus percusserant, dimicauit contra quatuor reges illius regionis.Genes.14. à quibus ipse nullam iniuriam accepit.Et iste uidetur septimus & ultimus titulus,quo potuerũt, aut possent uenire barbari in possessionem & dominium Hispanorũ,eorumque prouinciã.

Augu. *S.Tho.* *Syluesf.* *Ambro.* *Gene.14.*

18 ¶ Alius titulus posset* non quidem asseri, sed reuocari in disputationẽ,& uideri aliquibus legitimus. Dequo ego nihil affirmare audeo, sed nec omnino condemnare:& est talis, Barbari enim isti, licet ut suprà dictum est, non omnino sint amentes,tamen etiam parum distant ab amentibus:ita uidetur, ꝙ nõ sint idonei ad constituendam uel administrandam legitimam rem publicam etiam inter terminos humanos, & ciuiles. Vnde nec habent leges conueniẽtes,neque magistratus,imò nec sunt satis idonei ad gubernandum rem familiarem:

unde etiam carent & literis, & artibus, non solùm liberalibus, sed etiam mechanicis, & agricultura diligenti, & opificibus, & multis aliis rebus commodis, imò necessariis ad usus humanos. Posset ergo quis dicere, quòd pro utilitate eorum possent principes Hispani accipere administrationem illorum, & constituere illis per oppida præfectos, & gubernatores: imò quia semper manet ista causa constituere etiam illis nouos dominos, dũmodo constaret hoc illis expedire. Hoc inquam posset suaderi, quia si omnes erant amentes, nõ dubium est quin hoc esset non solùm licitum, sed conuenientissimum: imò tenerentur ad hoc principes, sicut, si omnino essent infantes. Sed uidetur quantùm ad hoc eadem ratio de illis, & de amẽtibus, quia nihil, aut paulo plus ualent ad gubernandum se ipsos, quàm amentes: imò quàm ipse ferræ & bestiæ, nec mitiori cibo quàm feræ, nec penè meliori utuntur: ergo eodẽ modo possent tradi ad gubernationem sapientiorum. Et confirmatur hoc apparẽter. Nam si fortuna aliqua omnes adulti perirent apud illos, & manerent pueri, & adolescentes habentes quidem aliqualem usum rationis, sed intra annos pueritiæ, & pubertatis: uidetur profectò, ꝙ possent principes recipere curam illorũ, & gubernare illos quãdiu essent in tali statu. ꝙ si hoc admittitur, uidetur certè non

tè non negandum, quin idem fieri poſſet circa barbaros ſuppoſita hebetudine, quam de illis referunt, qui apud eos fuerunt, quæ multo maior eſt, quàm apud alias nationes ſit in pueris & adoleſcentibus. Et certè hoc poſſet fundari in præcepto charitatis, cùm illi ſint proximi noſtri, & teneamur bona illorũ curare. & hoc (ut dixi) ſit ſine aſſertione propoſitum, & etiã cum illa limitatione, ut fiant propter bona, & utilitatem eorum, & non tantùm ad quæſtum Hiſpanorum, barbaris in omnibus uel nihil, melius uel peius habentibus, quàm prius habebant. In hoc enim eſt totum periculum animarum, & ſalutis: & ad hoc poſſet etiam prodeſſe illud, quod ſuprà dictum eſt, quòd aliqui ſunt natura ſerui: nam tales uidẽtur omnes iſti barbari, & ſic poſſent ex parte gubernari ut ſerui. Sed ex tota diſputatione uidetur ſequi, quòd ſi ceſſarent omnes iſti tituli, ita quòd barbari nullam rationem iuſti belli darent, nec uellẽt habere Hiſpanos principes, &c. quòd ceſſaret tota illa peregrinatio, & cõmercium cum magna iactura Hiſpanorum, & etiam prouentus principum magnum detrimẽtum acciperent, quod non eſſet ferendum. Reſpondetur primò, Commercium non oporteret ut ceſſaret, quia ut iam declaratũ eſt, multa ſunt apud barbaros, quibus ipſi abundant, & per commutationem poſſent Hiſpani aduehere. Item mul-

ta etiam, quæ ipsi pro desertis habent, uel sunt cõmunia omnibus uolẽtibus occupare: & Lusitani magnũ cõmerciũ habẽt cũ similibus gẽtibus, quas non subiecerunt, & cum magno commodo. Secundo, Fortasse regii reditus non minores essent. nam ęquè iustè posset imponi uectigal super aurum & argentum quod à barbaris reportaretur, uel ad quintam partẽ, uel etiam ad maiorem pro rei qualitate: & merito, cùm nauigatio fuerit à principe inuenta, & sua authoritate essent tuti negotiatores. Tertiò patet, ꝙ iam postquam ibi facta est conuersio multorum barbarorum, nec expediret, nec liceret principi omnino dimittere administrationem illarum prouinciarum.

* * *

REVERENDI PATRIS

Fatris Francisci à Victoria De Indis, siue de iure belli Hispanorum in barbaros, Relectio posterior.

SVMMA.

1 *Christianis quòd liceat militare, & bella gerere.*

2 *Bellum gerendi, aut incendendi penes quem sit authoritas.*

3 *Bellum defensiuum, quòd quilibet poßit suscipere, & gerere, etiam priuatis.*

4 *Inuasus à latrone, aut inimico, an poßit repercutere inuasorem, si poßit fugiendo euadere.*

5 *Respublica quælibet, quòd habeat authoritatem indicendi, & inferendi bellum.*

6 *Princeps, quòd eandem authoritatem habeat ad indicendum & inferendum bellum, sicut respublica.*

7 *Respublica quid est & quis propriè dicatur Princeps.*

8 *Respublicæ, aut principes plures, si habeant unũ communem dominum, aut principem, an poßint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis.*

9 *Reguli, siue Principes, qui non præsunt reipub. perfectæ, sed sunt partes alterius reipub. quòd non poßint bellum inferre, aut gerere. Et quid dicendum de ciuitatibus.*

10 *Belli iusti quæ poßit esse ratio, & causa. Et quòd iusti belli causa non sit diuersitas religionis, probatur.*

11 *Imperij amplificatio, quòd non sit iusta causa belli.*

12 *Principis gloria propria, aut aliud commodum, quòd non sit belli iusta causa.*

13 *Iniuria accepta, quòd sit unica & sola causa iusta ad*

inferendum bellum.

14 Iniuria quælibet, & quantauis, quòd non sufficiat ad bellum inferendum.

15 Bello iusto existente, quòd liceat omnia facere quæ ad defensionem boni publici sunt necessaria.

16 Bello iusto, quòd liceat recuperare omnes res perditas, & illarum partem.

17 Bello iusto, quòd liceat occupare ex bonis hostium impensam belli, & omnia damna ab hostibus iniustè illata.

18 Princeps iusti belli recuperatis rebus ab hostibus, quid ulteriùs poßit facere.

19 Principi iusti belli, quòd liceat parta uictoria, recuperatis rebus, ac pace etiam & securitate habita, uindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniurijs illatis.

20 Bellum ut dicatur iustum, quòd non semper sit satis principem credere se habere iustam causam.

21 Belli iustitia, quòd sit summopere, & magna cum diligentia examinanda.

22 Subditi, an teneantur examinare causam belli. Et quo modo si subdito constet de iniustitia belli, non liceat ei militare, etiam si Princeps imperet.

23 Subditi si habeant conscientiã de iniustitia belli, quòd non liceat illis sequi bellum, siue errent, siue non.

24 Senatores, reguli, & uniuersaliter omnes qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad consilium publicum, uel regis, quòd teneantur iniusti belli causam examinare.

25 Belli causas examinare qui non teneantur, sed poßint fide adhibita maioribus, licitè militare.

26 Subditos militantes quando non excusaret ignorantia

tia de iniustitia belli.

27 Belli iustitia si sit dubia, quid faciendum. Et quomodo si Princeps unus sit in legitima possessione, quòd manente dubio non poßit alius bello, & armis repetere.

28 Ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, an habeat legitimum possessorem, maximè si est deserta morte legitimi domini, &c. quid in tali casu sit agendum.

29 Dubitans de iure suo, etiam si pacificè poßideat, quomodo examinare teneatur diligenter causam, si fortè poßit certum scire uel pro se, uel pro alio.

30 Examinata causa, quòd quandiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor non teneatur cedere poßeßioni, sed quòd poßit licitè retinere, ostēditur.

31 Subditis quòd nō solū liceat in bello defensiuo in re dubia sequi principem suum in bellum, sed etiam in bello offensiuo.

32 Bellum an poßit ex utraque parte esse iustum. Et quomodo seclusa ignorantia hoc non poßit contingere.

33 Princeps, siue subditus, qui ex ignorantia sequutus est bellum iniustum, si postea constiterit ei de iniustitia belli, an teneatur restituere.

34 Innocentes interficere in bello, an liceat.

35 Innocentes interficere, quòd nūquam per se & ex intentione liceat.

36 Interficere an liceat infantes & fœminas in bello cōtra Turcas. Et quid dicendum de agricolis apud Christianos, togatis, peregrinis, hospitibus, & clericis.

37 Interficere innocentes per accidens, etiam scienter, quòd aliquando liceat, & aliquando non.

38 Innocentes, à quibus in futurum imminet periculum, an liceat interficere.

39 Spoliare an liceat innocentes inter hostes. Et quibus

rebus

rebus sint spoliandi.

40 Bellum si satis commode geri potest non spoliando agricolas, aut alios innocentes, quòd uideatur non licere eos spoliare. Et quid dicendum de peregrinis, & hospitibus qui sunt apud hostes.

41 Hostes si nolint restituere res iniuria ablatas, & non poßit, qui est læsus, aliunde recuperare, quomodo posßit undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.

42 Innocentes, & pueri esto quòd non sint interficiendi, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem.

43 Obsides, qui uel tempore induciarum, uel peracto bello ab hostibus recipiuntur, utrum interfici poßint, si hostes fidem frangerent, & conuentis non starent.

44 Interficere an liceat omnes in bello nocentes.

45 Interficere quòd liceat indifferenter omnes, qui in actuali conflictu prælij, uel in oppugnatione aut defensione ciuitatis contrà pugnant, & quandiu res est in periculo.

46 Interficere quòd liceat nocentes, parta uictoria, & rebus iam extra periculum positis.

47 Interficere quòd non semper liceat omnes nocentes solùm ad uindicandum iniuriam.

48 Interficere quòd aliquando & liceat & expediat omnes nocentes, & hoc maximè in bello cōtra infideles. Et quid in bello contra Christianos.

49 Captiuos, aut deditos an liceat interficere, supposito, quòd etiā fuerunt nocentes.

50 Capta in bello iusto, utrum fiant capientiū, & occupantium. Et quomodo capta in iusto bello usque ad sufficientem satisfactionem rerum ablatarum per in-

iuriam

iuriam, & etiam impensarum fiant occupantium.

51 *Mobilia omnia quomodo iure gentium fiant occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum.*

52 *Militibus, an liceat ciuitatem permittere in prædam. Et quomodo non sit illicitum, sed & necessarium.*

53 *Militibus, quòd non liceat prædas agere, aut incendia facere sine authoritate, aliàs tenerentur ad restitutionem.*

54 *Occupare quòd liceat, & tenere agrũ, arces, & oppida hostium quantum necessarium fuerit ad damnorum illatorum compensationem.*

55 *Occupare quòd liceat ab hostibus, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem pro paranda securitate, & uitando periculo, aut pro defensione, & ut tollatur ab hostibus occasio nocendi, &c.*

56 *Hostes multare parte agri, quòd liceat ratione iniuriæ illatæ, & nomine pœnæ, hoc est ad uindictam. Et quomodo hac etiam ratione potest arx, aut oppidum cum moderamine occupari.*

57 *Tributa an liceat uictis hostibus imponere.*

58 *Principes hostium an liceat deponere, & nouos ponere & cõstituere, uel sibi principatum restituere. Et quomodo non paßim, & ex quacunque causa belli iusti hoc liceat facere.*

59 *Principes hostium quando legitimè possent deponi, ostenditur.*

60 *Canones, seu regulæ belligerandi describuntur.*

QVIA possessio, & occupatio prouinciarum illarum barbarorũ, quos Indos uocant, uidetur tandem maximè iure belli posse: defendi ideo postquam

postquam in relectione de titulis disputaui, quos Hispani possunt prætendere ad illas prouincias, siue iustis, siue iniustis: uisum est de iure belli breuem disputationem habere, ut illæ relectiones absolutiores uideantur. Sed quia hæc disputatio etiam simul cum secunda relectione in scholis proponi oportuit, non licuit extendere calamum pro amplitudine, & dignitate argumenti, & materiæ, sed quantum breuitas temporis patiebatur. Itaque solùm notabo propositiones principales in hac materia cum probationibus breuissimis, abstinens me à multis dubiis, quæ in hac disputatione conferri possent. Tractabo autẽ quatuor quæstiones principales. Prima, An omnino Christianis sit licitum bella gerere. Secunda, Apud quem sit authoritas, aut gerendi, aut indicendi bellum. Tertia, Quæ possint, & debeant esse causæ iusti belli. Quarta, Quid in bello iusto, & quantum liceat in hostes.

¶ Quantum ad primum, posset uideri, quòd omnino bella sint interdicta Christianis. Prohibitum enim uidetur eis se defendere, iuxta ilud, Non uos defendentes, charissimi, sed date locum iræ. Rom. 12. & Dominus in Euangelio, Si quis te percusserit in dexterã maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ego dico uobis
Rom. 12. non resistere malo. Matth. 5. & Matth. 26. Om
Matth. 5. nes qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Neque

Neque ſatis uidetur reſpondere, quòd omnia hæc non ſunt in præcepto, ſed in conſilio. Satis enim magnum inconueniens eſſet, ſi bella omnia, quæ à Chriſtianis ſuſcipiuntur, ſunt contra conſilium Domini. In contrarium eſt ſententia doctorum, & uſus receptus in eccleſia.

¶ Pro quæſtionis explicatione nota, quòd licet inter catholicos ſatis conueniat de hac re, Lutherus tamen, qui nihil incontaminatum reliquit, negat Chriſtianis etiã aduerſus Turcas licere arma ſumere: innixus tum locis Scripturæ ſuprà poſitis, tum autem, quòd ſi Turcæ inuadant chriſtianitatem, illa eſt uoluntas Dei, cui reſiſtere non licet. In qua tamen re nõ ita potuit imponere Germanis hominibus ad arma natis, ſicut in aliis ſuis dogmatibus. Et Tertullianus nõ adeò uidetur abhorrere ab hac ſentẽtia, qui libro de corona militis, diſputat, an in totum Chriſtianis militia cõueniat. Et tandem profectò in ea opinione uidetur perſeuerare, ut Chriſtiano militare interdictũ putet. Cui, inquit, ne litigare quidẽ liceat. Sed relictis extraneis opinionibus, ſit reſponſio
1 ad quæſtionem unica cõcluſione, Licet* Chriſtianis militare & bella gerere. Hæc concluſio eſt Auguſti. in multis locis contra Fauſtum, & libro 83. quęſtionum, et de uerbis Domini, & ſecundo libro contra Manichæ. & in ſermone de puero

de puero Centurionis, & ad Bonifacium epistola, disertè astruit. Et probatur conclusio, ut probat August. ex uerbis Iohã. Baptistæ Luc. 3. ad milites, Neminem cõcutiatis, nemini iniuriam feceritis. Quòd si Christiana disciplina (inquit Augusti.) omnino bella culparet, hoc potiùs cõsilium salutis petentibus in Euãgelio daretur, ut abiicerent arma, sèque militiæ omnino subtraherẽt. Dictum est autẽ eis, Neminem cõcutiatis, contenti estote stipendiis uestris. Secundò probatur ratione, scilicet secunda secundæ, q. 40. artic. 1. Licet stringere gladium, & armis uti aduersus interiores malefactores, & seditiosos ciues, secundum illud Roma. 13. Non sine causa gladium portat, minister enim Dei est uindex in iram ei, qui malè agit: ergo etiam licet uti gladio, & armis aduersus hostes exteriores. Vnde principibus dictũ est in Psal. Eripite pauperem, & egenũ de manu peccatoris liberate. Tertiò, In lege naturæ hoc licuit, ut patet de Abraham, qui pugnauit contra quatuor Reges. Genes. 14. Item in lege scripta, ut patet de Dauid, & Machabæ. Et lex euangelica nihili interdicit, quod iure naturali licitum sit, ut S. Thom. eleganter tradit 12. q. 107. articu. ultimo. unde & dicitur lex libertatis Iaco. 1. & 2. ergo quod licebat in lege naturæ, & scripta, non minus licet in lege euangelica. Et quia de bello defensiuo reuocari in dubium

Augusti Luc. 3.

bium nõ poteſt, quia uim ui repellere licet.ff. de iuſtitia, & iure, l.ut uim. Quartò probatur etiam de bello offenſiuo, id eſt in quo non ſolùm defenduntur, aut etiam repetuntur res, ſed ubi petitur uindicta pro iniuria accepta. Probatur inquam quartò authoritate Auguſt. libro 83. quęſt. & habetur c. dominus. 23. q. Iuſta bella ſolent diffiniri, quæ ulciſcuntur iniurias, ſi gens uel ciuitas plectenda eſt, quæ uel uindicare neglexit, quod à ſuis improbe factũ eſt, uel reddere quod per iniuriam ablatum eſt. Probatur etiã de bello offenſiuo: quia bellum etiam defenſiuum geri commodè non poteſt, niſi etiam uindicetur in hoſtes, qui iniuriam fecerunt, aut conati ſunt facere. fierent enim hoſtes audaciores ad iterum inuadendũ niſi timore pœnæ deterreantur ab iniuria.
Probatur etiam, Quia finis belli eſt pax, & ſecuritas reipu. ut Auguſt. inquit de uerb. Domini, & ad Bonifa. ſed non poteſt eſſe ſecuritas in republica niſi hoſtes coërceãtur metu belli ab iniuria: eſſet enim omnino iniqua conditio belli, ſi hoſtibus inuadentibus iniuſtè rem publicam, ſolùm liceret reipu. auertere hoſtes nec poſſent ulteriùs proſequi. Probatur etiam ex fine, & bono totius orbis. Prorſus enim orbis conſiſtere in felici ſtatu non poſſet, imò eſſet rerum omnium peſsima conditio, ſi tyranni quidem, & latrones, & raptores poſſent
impune

impune iniurias facere,& opprimere bonos, & innocentes,nec liceret uicißim innocentibus animaduertere in nocētes. Probatur octauò,& ultimò,Quia in moralibus potißimum argumentum eſt ab authoritate & exemplis. Probatur exemplis ſanctorum, & bonorum uirorum,qui non ſolùm bello defenſiuo tutati ſunt patriam, réſque ſuas, ſed etiam bello offenſiuo proſecuti ſunt iniurias ab hoſtibus acceptas,uel attentatas,ut patet de Ionatha,&
1. Mach. 9. Simone,1.Mach.9.qui uindicauerunt mortē Iohānis fratris ſui cōtra filios Iambri. Et in eccleſia Chriſtiana patet de Conſtātino, Theodoſio maiore,& aliis clarißimis & Chriſtianißimis imperatoribus,qui multa bella utriuſque generis geſſerunt,cùm haberent in conſiliis ſanctißimos,& doctißimos epiſcopos.
2 ¶ Secunda quæſtio, Apud * quem ſit authoritas gerendi aut incendendi bellum. Pro qua
3 ſit prima propoſitio , Bellum * defenſiuum quilibet poteſt ſuſcipere & gerere,etiam priuatus.Hæc patet, Nam uim ui repellere licet.ff. ubi ſuprà.unde hoc bellum quilibet poteſt gerere ſine authoritate cuiuſcunque alterius, nō ſolùm pro defenſione perſonæ,ſed etiam rerum,& bonorum. Sed circa iſtā concluſionē dubitatur primò , An*inuaſus à latrone,aut
4 inimico,poſſit repercutere inuaſoré,ſi poſsit fugiendo euadere.Et Archiepiſcopus quidem reſpondet

respondet, ꝙ non. quia iam nõ est defensio cũ moderamine inculpatæ tutelæ: quilibet enim tenetur se defendere quantum poterit cum minimo detrimento inuasoris. Si ergo resistẽdo oportet aut occidere, aut grauiter uulnerare inuasorẽ, potest autem se liberare fugiendo: uidetur ꝙ teneatur. Sed Panormitan. c. olim. de resti. spoliat. distinguit. si enim inuasus magnũ dedecus subiret fugiendo, non tenetur fugere, sed potest repercutiendo, iniuriam repellere: si uerò non faceret iacturam famæ, aut honoris, ut monachus, aut rusticus inuasus à nobili, & forti uiro, tenetur potiùs fugere. Barto. autem in l. 1. ff. de pœnis, & in l. furem. ff. de sicariis, indistinctè tenet, ꝙ licet se defendere, nec tenetur fugere: quia fuga est iniuria. l. item apud Labeonem. ff. de iniuriis. si autem pro rerum defensione licitum est armis resistere, ut in d. c. olim. & in c. dilecto. de sentẽtia excom. libro. 6. multo magis pro arcenda iniuria corporali, quæ maior est, quàm rerum iactura. l. in seruorum. ff. de pœn. Et hæc opinio potest probabiliter & satis tutò teneri, maximè cùm iura ciuilia hoc concedant, ut in dicta l. furem. authoritate autem legis nemo peccat: quia leges dant ius in foro conscientiæ. Vnde etiam si iure naturali non liceret occidere pro defensione rerum, uidetur ꝙ iure ciuili factũ sit licitũ: & hoc reuera secluso scãdalo, uidetur licere nõ

Panor.

Bartol.

ſolùm laico,ſed etiã clerico,& religioſo uiro.
5 ¶ Secunda propoſitio, Quælibet * reſpublica habet authoritatem indicendi,& inferẽdi bellũ.Pro probatione eſt notandũ, ꝙ differentia eſt quantum ad hoc inter priuatam perſonam, & rempublicã:quia priuata perſona habet quidem ius defendendi ſe,& ſua,ut dictum eſt:ſed non habet ius uindicandi iniuriam, imò nec repetendi ex interuallo tẽporis res ablatas.Sed defenſio oportet ut fiat in præſenti periculo, quod conſulti dicunt incontinenti.Vnde trãſacta neceſsitate defenſionis,ceſſat licentia belli.Credo tamen,ꝙ per iniuriam percuſſus poſſit ſtatim repercutere,etiam ſi inuaſor non deberet ultra progredi.Sed ad uitãdam ignominiã,& dedecus poſſet qui colaphum (exempli gratia)accepit,gladio ſtatim repercutere, non ad ſumendam uindictam, ſed (ut dictum eſt) ad uitandam infamiã,& ignominiam. Sed reſpublica habet authoritatem non ſolùm defenſionis,ſed etiam uindicandi ſe,& ſuos, & perſequendi iniurias.quod probatur,quia ut Ariſto.tradit tertio.Polit.Reſp.debet eſſe ſibi ſufficiens:ſed non poſſet ſufficienter conſeruare bonum publicum,& ſtatum reip.ſi non poſsit uindicare iniuriam, & animaduertere in hoſtes. fierent enim (ut ſuprà dictum eſt) mali promptiores,& audaciores ad iniuriam inferendam,ſi poſſent impune hoc facere: & ideo

Ariſt.3. Polit.

neceſſa

neceſſarium eſt ad commodam rerum morta-
lium adminiſtrationem,ut hæc authoritas cõ-
cedatur reipublicæ.

6 ¶ Eandem*authoritatem habet quantum ad Augu.
hoc princeps ſicut reſpublica . Hæc eſt ſentẽtia
Augu . cõtra Fauſtũ. Ordo , inquit , naturalis
mortalium paci accommodatus,hoc poſcit, ut
ſuſcipiendi belli authoritas , atque conſilium
penes principes ſit.Et ratione probatur,Quia
princeps non eſt niſi ex electione reip . ergo
gerit uices,& authoritates illius:imò iam ubi
ſunt legitimi principes in republica , tota au-
thoritas reſidet penes principes,neque ſine il-
lis aliquid publicè aut bello, aut pace geri po-
7 teſt.Sed tota difficultas eſt quid*eſt reſpubli-
ca,& quis proprie dicitur princeps? Adhoc bre
uiter reſpondetur,ꝙ reſpub. propriè uocatur
perfecta communitas:ſed hoc ipſum eſt dubiũ
quæ ſit perfecta communitas.Pro quo notan-
dum,ꝙ perfectum idem eſt quod totum. dici-
tur enim imperfectum,cui aliquid deeſt, & e-
contra perfectum,cui nihil deeſt.Eſt ergo per
fecta reſpublica,aut communitas , quæ eſt per
ſe totum,id eſt quæ non eſt alterius reip. pars,
ſed quæ habet proprias leges,proprium conſi-
lium,& proprios magiſtratus,quale eſt regnũ
Caſtellę,& Aragonię,principatꝰ Venetorũ,&
alii ſimiles. Nec enim obſtat quin ſint plures
principatus,& reſpub.perfectæ ſub uno prin-
 cipe.

cipe. Talis ergo respub. aut princeps illius, habet authoritatem indicendi bellum, & sola ta-
8 lis. Sed ex hoc ipso dubitari meritò potest, an* si plures huiusmodi respublicæ, aut principes habeant unum communē dominum, aut principem, an possint per se inferre bellum sine authoritate superioris principis. Et respondeo, q sine dubio possunt, ut Reges, qui sunt subiecti Imperatori, possunt inuicem belligerare, non expectata authoritate imperatoris: quia (ut dictum est) respub. debet sibi esse sufficiens, nec
9 sufficeret sibi sine tali facultate. Ex quibus sequitur, & patet, q *alii reguli, siue principes, qui non præsunt reip. perfectæ, sed sunt partes alterius reip. non possunt bellum inferre, aut gerere, quemadmodum dux Albanus, aut comes beneuētaneus: sunt enim partes regni Castellæ, & per consequens non habent perfectas respub. Sed cùm hæc sint magna ex parte aut iure gentiū, aut humano, consuetudo potest dare facultatem & authoritatem belli gerendi. Vnde si qua ciuitas, aut alius princeps obtinuit antiqua consuetudine ius gerendi per se bellum, non est ei neganda hæc authoritas, etiam si aliâs nō uidetur habere rempublicam perfectam. Item etiam necessitas hanc licentiam & authoritatem concedere posset. Si enim in eodem regno una ciuitas aliam oppugnaret, uel aliquis ex duabus alium ducem, &
rex

rex negligeret, aut nō auderet uindicare iniurias illatas, poſſet ciuitas, aut dux, qui paſſus eſt iniuriam, non ſolùm ſe defendere, ſed etiā bellum inferre, & animaduertere in hoſtes, & malefactores etiam occidere: quia aliâs neque defendere quidem commodè ſe poſſet. Non enim hoſtes abſtinerent ſe ab iniuria, ſi illi qui patiuntur iniuriā, contenti eſſent ſolùm ſe defendere. Qua ratione etiam conceditur priuato homini ut poſsit inuadere inimicum, ſi aliter nō patet ei uia ſe defendendi ab iniuria. & hæc ſatis de iſta quæſtione.

10 ¶ Tertia quæſtio, Quæ * poſsit eſſe ratio, & cauſa iuſti belli, quæque magis neceſſaria, eſt ad hanc cauſam, & diſputationem barbarorum. Pro qua ſit prima propoſitio, Cauſa iuſti belli non eſt diuerſitas religionis. Hæc probata fuit prolixè in proxima relectione. ubi impugnauimus quartū titulum qui prætendi poteſt ad poſſeſsionem barbarorum: quia ſcilicet nolunt recipere fidem Chriſtianam. & eſt ſententia S. Tho. ſecunda ſecundę, q. 66. articu. 8. & communis ſententia doctorum: neque ſcio aliquem qui contrarium ſentiat. S. Tho.

11 ¶ Secunda propoſitio, Non * eſt iuſta cauſa belli amplificatio imperii. Hæc notior eſt, quàm ut probatione indigeat, aliâs eſſet æquè iuſta cauſa ex utraque parte belligerātiū, & ſic eſſent omnes innocētes. Ex quo iterū ſequeretur,

tur, ꝙ non liceret occidere illos: & implicat cõtradictionem, quòd esset iustum bellum.

12 ¶ Tertia propositio, Nec* est iusta causa belli, aut gloria propria, aut aliud cõmodum principis. Hęc etiam nota est. Nam princeps debet & bellum & pacem ordinare ad bonum commune reipub. nec proprios reditus pro propria gloria aut commodo erogare, & multo minus ciues suos periculis exponere. Hoc enim interest inter regem legitimum, & tyrannum, ꝙ tyrannus ordinat regimen ad propriũ quæstum, & commodum: rex autem ad bonũ publicum, ut tradit Aristo. 4. Politico. c. 10. Itẽ habet authoritatem à rep. ergo debet uti illa ad bonum reip. Item leges debent esse nullo priuato commodo, sed pro communi utilitate ciuium conscriptæ, ut habetur distin. 4. erit autẽ lex ex Isidoro. ergo etiam leges belli debẽt esse pro communi utilitate. Item hoc differunt liberi à seruis, ut Arist. tradit primo Politico. c. 3. & 4. & domini utuntur seruis ad propriam utilitatem non seruorum: liberi autem non sunt propter alios, sed propter se. Vnde ꝙ principes abutantur ciuibus, cogendo eos militare, & pecuniam in bellum conferre, non pro publico bono, sed pro priuato suo cõmodo: est ciues seruos facere.

Arist. 4. Polit. c. 10.

Arist. 1. Poli. c. 3. 4.

13 ¶ Quarta propositio, Vnica* est & sola causa iusta inferendi bellum, iniuria accepta. Hæc probatur

probatur primo authoritate Augu.lib.83.quæstio.Iusta bella solent diffiniri, & c.ut suprà.& est determinatio, scilicet Tho.secũda secundę q.4.articul.1.& omnium doctorum.Item bellum offensiuum est ad uindicandum, & animaduertendum in hostes,ut dictũ est.sed uindicta esse non potest,ubi non præcesſit culpa, & iniuria.ergo.Item maiorem authoritatẽ habet princeps supra extraneos,quàm suos.sed in suos non potest gladium stringere, nisi fecerint iniuriam:ergo neque in extraneos.Et cõfirmatur ex eo,quod suprà allatum est ex Paulo,Rom.13 de principe, Non sine causa gladium portat.minister enim Dei est uindex in iram ei qui malè agit. Ex quo cõstat, ꝙ aduersus eos,qui nobis non nocẽt,non licet ira gladij uti,cùm occidere innocentes prohibitum sit iure naturali.Omitto nunc si fortè deus specialiter aliud præceperit, ipse enim est dominus uitę,& mortis, & posset pro suo iure aliter disponere. Rom.13.

14 ¶ Quinta propositio*,Nõ quælibet & quãtauis iniuria sufficit ad bellũ inferendũ.Hæc probatur,Quia nec etiam in populares & naturales licet pro quacunque culpa pœnas atroces exequi,ut mortem,aut exilium, aut confiscationem bonorum.Cùm ergo quæ in bello geruntur,omnia sint grauia,& atrocia, ut cædes,incendia, uastationes:non licet pro leui-

bus iniuriis bello persequi authores iniuriarũ, quia iuxta mensuram delicti debet esse plagarum modus. Deuteronom 25.

¶ Quarta quæstio est de iure belli, quod scilicet, & quantum liceat in bello iusto. de qua sit
15 prima propositio, In* bello licet omnia facere, quæ necessaria sunt ad defensionem boni publici. Hæc nota est, cùm ille sit finis belli, rempubli. defendere, & conseruare. Item hoc licet priuato in defensione sui, ut probatum est. ergo multo magis licet reipub. & principi.

16 ¶ Secunda propositio, Licet* recuperare omnes res perditas, & illarum partem. Hæc etiã est notior quàm ut indigeat probatione. Ad hoc enim uel infertur, uel suscipitur bellum.

17 ¶ Tertia propositio, Licet* occupare ex bonis hostiũ impẽsam belli & oĩa dãna ab hostibus iniustè illata. Hęc patet, Quia ad omnia illa tenẽtur hostes qui fecerunt iniuriam: ergo princeps belli potest omnia illa repetere, & bello exigere. Item ut prius. Quia cùm nõ patet alia uia, licet priuato occupare omne debitum à debitore. Item si quis esset legitimus iudex utriusque partis gerentis bellum, deberet cõdẽnare iniustos aggressores, & authores iniuriæ, non solùm ad restituendas res ablatas, sed etiam ad resarciendum impensam belli, & omnia damna. Sed princeps, qui gerit iustum bellum, habet se in casu belli tanquam iudex,

ut statim

ut ſtatim dicemus.ergo etiam ille poteſt omnia illa ab hoſtibus exigere.

18 ¶ Quarta propoſitio, Nec* ſolùm hæc licent, ſed ulterius etiam progredi poteſt princeps iuſti belli, quantum ſcilicet neceſſe eſt ad parien dam pacem, & ſecuritatem ab hoſtibus, puta diruere arcem hoſtium, & in hoſtico etiam munitionem erigere, ſi hoc neceſſe ſit ad uitãdum periculum ab hoſtibus. Probatur, Quia, ut ſuprà dictum eſt, finis belli eſt pax, & ſecuri tas. ergo gerenti bellum iuſtum licent omnia, quæ neceſſaria ſunt ad conſequendam pacem & ſecuritatem. Item tranquillitas, & pax computantur inter bona humana: unde nec ſumma etiam bona faciunt ſtatum felicem ſine ſecuritate: ergo ſi hoſtes eripiunt, & turbãt tran quillitatem reipub. licet uindicare ab illis per media conuenientia. Item contra hoſtes intra neos, hoc eſt contra malos ciues, licet hęc om nia facere. ergo etiam cõtra hoſtes extraneos. Antecedens patet. ſi quis enim in republi. fecit iniuriam ciui, magiſtratus nõ ſolùm cogit au thorem iniuriæ ſatisfacere læſo, ſed etiam ſi timetur ab illo, cogitur dare fideiuſſores, aut re cedere à ciuitate, ita ut uitetur periculum ab illo. Ex quibus patet, quòd parta uictoria, & recuperatis rebus, licet ab hoſtib⁹ exigere obſides, naues, arma, & alia, quæ ſine fraude neceſſaria ſunt ad retinendum hoſtes in officio,

 & ui

& uitandum ab illis periculum.

19 ¶ Quinta propositio, Nec* tantùm hoc licet, sed etiam parta uictoria, recuperatis rebus, & pace etiam & securitate habita, licet uindicare iniuriam ab hostibus acceptam, & animaduertere in hostes, & punire illos pro iniuriis illatis. Pro cuius probatione notãdum, quòd principes non solùm habent authoritatem in suos, sed etiã in extraneos ad coërcendum illos ut abstineant se ab iniuriis, & hoc iure gẽtium, & orbis totius authoritate. Imò uidetur quòd iure naturali, quia aliter orbis stare non posset nisi esset penes aliquos uis & authoritas deterrendi improbos, & coërcendi, ne innocentibus noceant. Ea autem quæ necessaria sunt ad gubernationem & conseruationem orbis, sunt de iure naturali, nec alia ratione probari potest, quòd respublica iure naturali habet authoritatem afficiendi supplicio, & pœnis ciues suos, qui reipublicæ sunt perniciosi. Quòd si respub. hoc potest in suos, haud dubium quin orbis posit in quoscunque perniciosos & nequam homines: & hoc nõ nisi per principes. ergo pro certo principes possunt punire hostes qui iniuriam fecerunt reipu. & omnino postquam bellum ritè & iustè susceptum est, hostes obnoxii sunt principi tanquã iudici proprio. Et confirmatur hæc, Quia reuera nec pax, nec tranquillitas, quæ est finis belli,

belli, aliter haberi poteſt, niſi hoſtes malis, & damnis afficiantur, quibus deterreantur, ne iterum aliquid tale committant. Quæ omnia etiam probantur & confirmantur authoritate & exemplis bonorum. Vt enim ſuprà citatum eſt, Machabæi geſſerunt bella non ſolùm ad recipiendas res amiſſas, ſed ad uindicandum iniurias. Quod idẽ fecerũt Chriſtianiſsimi principes, & religioſsimi imperatores. Et præterea non tollitur ignominia & dedecus reipu. profugatis tantùm hoſtibus, ſed etiam ſeueritate pœnæ afflictis & caſtigatis. Princeps autẽ nõ ſolùm res alias, ſed honorem, & authoritatem reipublicæ defendere habet.

¶Ex omnibus ſuprà dictis ſuperſunt multa dubia. Et primùm quidem dubium circa iuſtitiam belli, utrum ad bellum iuſtum ſufficiat quòd princeps credat ſe habere iuſtam cau-
20 ſam. Adhoc ſit prima propoſitio, *Non ſemper hoc ſatis eſt. Probatur primò, Quia in aliis minoribus cauſis nõ ſufficit nec principi nec priuatis, quòd credãt ſe iuſtè agere, ut notum eſt. poſſunt enim errare inciuiliter & affectatè: & ad actum bonum non ſufficit ſententia cuiuſque, ſed oportet ut fiat ſecundum iudicium ſapientis, ut patet 2. Ethico. Item aliâs ſe queretur, quòd plurima eſſent bella iuſta ex utraque parte. Communiter enim contingit, quòd principes gerant bellum mala fide, ſed

credentes

credentes se iustam causam sequi:& sic omnes bellantes essent innocentes,& per consequẽs liceret interficere in bello.Item aliâs etiã Turcæ & Saraceni gererent iusta bella aduersus Christianos.putant enim se obsequium præstare Deo.

21 ¶ Secunda propositio, Oportet* ad bellum iustum magna diligentia examinare iustitiam & causas belli,& audire etiam rationes aduersariorum, si uelint ex æquo & bono disceptare.Omnia enim sapienti(ut ait comicus)uerbis prius experiri oportet, quàm armis, & oportet consulere probos,& sapientes uiros, & qui cum libertate,& sine ira,aut odio,& cupiditate loquãtur. Haud enim facilè uerum cernitur (ut ait Crispus) ubi illa officiunt. Hæc manifesta est.Nam cùm in rebus moralibus difficile sit uerum & iustũ attingere,si negligenter ista tractentur, facilè errabitur,nec talis error excusabit authores,maximè in re tãta,& ubi agitur de periculo & calamitate multorum,qui tandem sunt proximi,& quos diligere tenemur,sicut nosipsos.

Salust.

22 ¶ Secundum dubium,An*subditi teneantur examinare causam belli,uel an posint militare nulla diligentia circa hoc adhibita, quemadmodum ũictores exequi possunt decretũ prætoris sine alia examinatione.De hoc dubio sit prima propositio, Si subdito cõstat de iniustitia belli,

lictores.

tia belli, non licet militare, etiam ad imperium principis. Hæc patet, Quia non licet interficere innocentem quacunque authoritate. Si hostes sunt innocentes in eo casu, ergo non licet interficere illos. Item princeps peccat inferendo bellum in eo casu, sed non solùm qui malè agunt. sed qui consentiunt facientibus, digni sunt morte. ad Roma. 1. ergo milites etiam mala fide pugnantes non excusantur. Item non licet interficere ciues innocentes mandato principis. ergo nec extraneos. Ex quo sequitur corollarium, Quòd* etiam si subditi habeant cõscientiam de iniustitia belli, non licet sequi bellum, siue errent, siue nõ. Patet, Quia omne quod non est ex fide, peccatum est. ad Rom. 4. ¶ Secunda propositio, Senatores* & reguli, & uniuersaliter qui admittuntur, uel uocati, uel etiam ultro uenientes ad consilium publicum, uel principis, debent & tenentur examinare causam iniusti belli. Patet, Quia quicunque potest impedire periculum & damna proximorum, tenetur, maximè ubi agitur de periculo mortis, & maiorum malorum, quale est in bello. Sed tales possunt cõsilio suo & authoritate causas belli examinantes, auertere bellũ, si fortè iniustũ est. ergo tenentur. Item si negligẽtia istorum bellum iniustũ gereretur, isti uidentur cõsentire. imputatur enim alicui quòd potest & debet impedire, si

Roma. 1.

13

Roma. 4.

14

re, si

re, ſi non impedit. Item quia ſolus rex nō ſufficit ad examinandas cauſas belli: & ueriſimile eſt quòd poteſt errare, imò quòd errabit magno cum malo, & pernicie multorū. ergo non ex ſola ſententia regis, imò nec ex ſentētia paucorum, ſed multorum, & ſapientum, & proborum debet geri bellum.

25 ¶ Tertia propoſitio, Alii* minores qui non admittuntur nec audiuntur apud principem aut in conſilio publico, non tenentur examinare cauſas belli, ſed poſſunt credentes maioribus licitè militare. Probatur primò, Quia nec fieri poteſt, nec expediret reddere rationem negotiorum publicorum omnibus de plebe. Item quia homines inferioris ordinis, etiam ſi intelligerent iniuſtitiam belli, prohibere non poſſent, & ſententia eorum non audiretur. ergo fruſtra examinarent cauſas belli. Item quia eiuſmodi hominibus, niſi contrarium conſtiterit, ſufficiens argumentum debet eſſe pro iuſtitia belli, quòd publico conſilio & authoritate geratur. ergo non eſt opus illis ulteriori examinatione.

¶ Quarta propoſitio, Nihilominus * poſſent
26 eſſe talia argumenta & indicia de iniuſtitia belli, quòd ignorantia non excuſaret, etiam huiuſmodi ſubditos militantes. Patet, Quia poſſet eſſe talis ignorantia affectata, & prauo ſtudio aduerſus hoſtes cōcepta. Item aliâs infideles

fideles excuſarentur, ſequẽtes principes ſuos in bello contra Chriſtianos, & non liceret illos interficere: quia certum eſt, quòd credunt ſe habere iuſtam cauſam belli. Item excuſarentur milites, qui crucifixerunt Chriſtum ex ignorantia, ſequentes edictum Pilati. Item etiam excuſaretur populus Iudęorũ, qui perſuaſus à maioribus, clamabat, Tolle, tolle, crucifige eum.

27 ¶ Tertiũ dubiũ, Quid* faciendum cũ iuſtitia belli dubia eſt, hoc eſt cum in utrãque partem ſunt rationes apparentes & probabiles. Prima propoſitio, Quo ad ipſos principes uidetur, ꝙ ſi unus eſt in legitima poſſeſsione, quòd manente dubio non poſsit alius bello, et armis repetere. Vt, exempli gratia, ſi rex Francorum eſt in legitima poſſeſsione Burgũdiæ, ſi etiam eſt dubium an habeat ius ad illam necne, non uidetur quòd Imperator poſsit armis repetere: & econtrario Rex Francorũ Neapolim aut Mediolanũ, ſi dubium eſt cuius iuris ſint. Probatur, Quia in dubiis melior eſt cõditio poſsidentis. ergo nõ licet ſpoliare poſſeſſorem pro re dubia. Item ſi res ageretur coram iudice legitimo, nũquam in re dubia ſpoliaret poſſeſſorem. ergo dato quod illi principes, qui prætendun tius, ſint iudices in illa cauſa, nõ poteſt licitè ſpoliare poſſeſſorem manente dubio de iure. Item in rebus & cauſis priuatorum nunquam

quam in causa dubia licet spoliare possessorē legitimū: ergo nec in causis principum. leges enim sunt principum. si ergo secundum leges humanas non licet in causa dubia spoliare legitimum possessorem, ergo meritò potest obiici principibus, Patere legem, quam ipse tuleris. Quod enim quisque iuris in alios statuit, ipse eodem iure uti debet. Item aliâs esset bellum iustum ex utraque parte, & bellum nunquam cōponi posset. Si enim in causa dubia licet uni armis repetere, ergo alteri defendere: & postquam unus recuperasset, posset iterum alius reposcere. & sic nunquam esset finis bellorum cum pernicie & calamitate populorum.

28 ¶ Secunda propositio, Si* ciuitas, aut prouincia, de qua dubitatur, non habet legitimum possessorē, ut si deserta est morte legitimi domini, & dubitatur an hæres sit rex Hispaniæ, aut rex Gallorum, nec potest certum sciri: iure uidetur, quòd si unus uelit componere, & diuidere, uel compensare pro parte, quòd alter tenetur recipere conditionem, etiam si sit ui potētior, & possit armis totum occupare: nec haberet iustam causam belli. Probatur, Quia alius non facit iniuriam in pari causa, petendo æqualem partem. Item in priuatis causis, etiam in re dubia, non liceret totum occupare. Item eodem modo bellum esset iustum ex utraque parte. Item iustus iudex neutri totum addice-

ret, &

ret & attribueret.

¶ Tertia propositio, Qui* dubitat de iure suo etiam si pacificè possideat, tenetur examinare causam diligenter, & audire pacificè rationes alterius partis, si fortè possit certum scire uel pro se, uel pro alio. Hæc probatur, Quia iam non bona fide possidet qui dubitat, & negligit scire ueritatem. Item in causa matrimoniali, si quis etiam legitimus possessor incipit dubitare ueritatem, utrum hęc mulier sit sua, uel alterius: certum est quòd tenetur rem examinare. ergo eadem ratione in aliis causis. Itẽ principes sunt iudices in propriis causis, quia non habent superiores. sed certum est quòd si quis cõtra legitimum possessorẽ opponit aliquid, quòd iudex tenetur examinare causam. ergo etiam principes in re dubia tenentur examinare causam.

¶ Quarta propositio, Examinata * causa quãdiu rationabiliter perseuerat dubium, legitimus possessor nõ tenetur cedere possessioni, sed potest licitè retinere. Patet primò, Quia iudex non posset eum expoliare: ergo non ipse tenetur cedere, nec in toto, nec in parte. Item in causa matrimoniali non tenetur cedere. ut in c. inquisitiõi. de sentẽtia excõmunic. & in c. Dominus. de secũdis nup. ergo nec in aliis causis. Et Adrianus expressè q. secunda quotlibet. secundo tenet, quòd dubitans, licitè potest re- *Adrianus.*

tinere possessionem:hoc quo ad ipsos principes in re dubia.Sed quo ad subditos in dubio belli iusti, Adrianus quidē quotlibeto secundo,ad primum argumentum principale dicit, quòd subditus dubitans de iusticia belli ,id est utrum causa, quæ allegatur , sit sufficiens , uel simpliciter an subsit causa sufficiens ad iudicandum bellum: non potest licitè etiam ad imperium superioris militare in tali bello . Probat,Quia exponit se periculo peccati mortalis.Item quia non est ex fide, quod secundum doctores & ueritatem,non solùm intelligitur contra conscientiam certam,aut contra opinatiuam,sed etiam contra dubiam.

31 ¶ Sed sit quinta propositio , Primò non * est dubiū,quin in bello defensiuo liceat subditis in re dubia sequi principē suū in bellum,imò quòd teneantur sequi , sed etiam de bello offensiuo.Probatur primò,quia princeps,ut dictum est , nec potest semper,nec debet reddere subditis rationes belli : & si subditi nō possint militare nisi postquam scirent iustitiam belli,respublica periclitaretur uehementer , & pateret iniurię ostium.Item in dubiis tutior sequenda est pars . sed si subditi in casu dubii nō sequantur principem suum in bellum , exponunt se periculo prodēdi hostibus rempublicam:quod multo grauius est,quàm pugnare contra hostes cum dubio. ergo debent potiùs

tius pugnare. Item manifestè probatur, Quia lictor tenetur exequi sententiam iudicis etiã si dubitet an sit iusta. contrarium enim esset ualde periculosum. Item hoc argumentum uidetur defendere Augus. contra Manich. Iustus si forte etiam sub rege homine sacrilego militet, rectè potest eo iubente bellare: si, quod sibi iuuetur, uel non esse contra Dei præceptũ, certum est, uel utrum sit, certum nõ est 23. q. 1. quod culpatur. Ecce August. diffinientem expressè, quòd si non est certum, id est si dubiũ est an sit contra Dei præceptum, quòd licitũ est subdito bellare. Nec Adrianus se expedire potest ab illa Augustini authoritate, quãuis se in omnem partem tutat. sine dubio enim conclusio nostra est determinatio August. Nec ualet dicere, quòd talis debet tollere dubium, & formare sibi conscientiam, quòd bellum sit iustum: nam stat quòd nõ possit sicut in aliis dubiis. Adrianus autem uidetur errasse in hoc, quia putauit, si dubito an hoc bellum sit iustũ principi uel contrarium, sit causa iusta huius belli, quòd statim cõsequatur, quòd dubito utrum liceat mihi ire ad hoc bellum necne. Fateor enim quòd nullo modo licet facere contra dubium conscientiæ, & si dubito, an liceat mihi facere hoc, necne, pecco si faciam. sed non sequitur, dubito an sit iusta causa huius belli, ergo dubito an liceat mihi bellare, uel militare in Augstu.

hoc bello. Imò oppoſitum ſequitur. Si enim dubito an bellum ſit iuſtum, ſequitur quòd licet mihi ad imperium principis mei militare. ſic non ſequitur, lictor dubitat an ſententia iudicis iuſta ſit, ergo dubitat an liceat exequi ſententiam, imò ſcit quòd tenetur exequi. & dubito an hæc ſit uxor mea, ergo teneor ei reddere debitum.

32 ¶ Quartum dubiũ eſt, *An poſsit eſſe bellum iuſtum ex utraque parte. Prima propoſitio, Se cluſa ignorantia manifeſtum eſt, quòd nõ poteſt contingere. Quia ſi conſtat de iure & iuſtitia utrius partis, nò licet in contrarium bellare, nec offendendo, nec defendendo. Secunda, Poſita ignorantia probabili facti aut iuris poteſt eſſe ex ea parte qua uera iuſtitia eſt, bellum iuſtum per ſe, ex altera autem parte bellũ iuſtum, id eſt excuſatum à peccato bona fide. Quia ignorantia inuincibilis excuſat à toto. Item ſaltem ex parte ſubditorum ſæpe poteſt contingere. Dato enim quòd princeps, qui gerit bellum iniuſtum, ſciat iniuſtitiam belli, tamen (ut dictum eſt) ſubditi bona fide poſſunt ſequi principem ſuum: & ſic ex utraque parte ſubditi licitè pugnant.

33 ¶ Sed ex hoc ſequitur quintum dubiũ, Vtrũ * qui ex ignorantia ſequutus eſt bellum iniuſtum, ſi poſtea conſtiterit ei de iniuſtitia belli, utrum teneatur reſtituere, ſiue loquamur de

principe,

principe,siue de subdito. Prima proposito, Si quidem habebat probabilitatẽ de iustitia belli, tenetur adueniente notitia de iustitia, restituere ablata, quæ nõ dum consumpsit, id est quantum factus est locupletior: non autẽ quæ consumpsit, quia regula iuris est, quòd qui nõ est in culpa, non debet esse in damnum suum: sicut qui bona fide fuit in conuiuio lautissimo furis, & res furtiuæ consumptæ sunt, non tenetur restituere, nisi fortè quantum domi consumpsisset. Si autem dubitauit de iniustitia belli, sequutus authoritatẽ principis. Syluest. in uerb. bellum, primo, §. 9. dicit, quòd tenetur de omnibus, quia mala fide pugnauit. ¶ Sed sit secunda propositio conformiter ad suprà dicta, Quòd nec iste tenetur de cõsumptis, sicut nec alius. quia (ut dictum est) licitè, & bonafide pugnauit. Sed esset uerum, quod Syluester dicit, si re uera dubitasset, an liceret ire ad bellum, quia iam facit contra cõscientiã. Sed est multùm considerandum, quòd stat, ꝗ bellum sit iustum & licitum per se, illicitum autẽ Christianis: stat enim quòd quis habeat ius ad recuperandam ciuitatem, aut prouinciam, & tamen ratione scandali fiat prorsus illicitum. cùm enim, ut suprà dictum est, bella geri debeant pro bono communi, si ad recuperandam unam ciuitatem, necesse est ꝗ sequantur maiora mala in repub. ut uastatio multarũ

ciuitatum, cædes magna mortalium, irritatio principum, occaſiones nouorum bellorum in perniciem eccleſiæ: item quòd paganis detur opportunitas inuadendi & occupandi terras Chriſtianorum: indubitatum eſt quin teneatur princeps potiùs cedere iuri ſuo, & abſtinere ſe bello. Clarum eſt enim quòd ſi rex Gallorum ex gratia haberet ius ad recuperandum Mediolanum, ex bello autē & regnum Galliæ, & ipſa prouincia Mediolanēſis patientur intoleranda mala, & calamitates graues: non licet ei recuperare. quia bellum ipſum aut fieri debet, uel propter bonū Galliæ, aut Mediolanenſes. quando ergo ecōtra utriuſque magna mala ex bello futura ſunt, non poteſt bellum iuſtum eſſe.

¶ Circa aliam quæſtionem quantum liceat in
34 bello iuſto, ſunt etiā multa dubia. Primū, *An liceat in bello interficere innocentes. & uidetur quòd ſic, quia filii Iſraël primò interfecerūt infantes, ut patet Ioſ.6. in Iericho. & poſt ea Saul 1.Reg.15. interfecit pueros in Amalec. utrunque ex authoritate, & mādato Domini. Quæcunque autem ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ut patet ad Rom.15. ergo & nunc ſi bellum ſit iuſtum, licebit interficere innocentes. De hoc dubio ſit prima pro-
35 poſitio, Nunquā *licet per ſe & ex intentione interficere innocētē: probatur primo Exod.23.

Ioſue.6.
1.Reg.15.
Rom.15.

Inſon

Inſontem & iuſtum non occides. Secundò,
Fundamentum iuſti belli eſt iniuria, ut ſuprà
oſtenſum eſt. ſed iniuria non eſt ab innocen-
tè: ergo non licet bello uti contra illud. Ter-
tiò, Non licet in republica pro delictis malo-
rum interficere innocentes: ergo etiam nec
pro iniuria malorum licet punire innocentes
apud hoſtes. Quartò, Aliâs iam bellum eſſet
iuſtum ex utraque parte, ſecluſa ignorantia:
quod eſſe non poteſt, ut oſtenſum eſt. Et pa-
tet conſequẽtia, quia innocentes, certum eſt
quòd poſſent ſe defendeee contra quemcun-
que conantem interficere. Et confirmatur to-
tũ hoc Deutero. 2. Mãdauit filiis Iſraël, ut cùm Deutero. 2.
ui ceperint ciuitatẽ, alios quidẽ interficiãt, par
cant autẽ mulieribus, & paruulis. Ex quo ſequi
6 tur, ꝙ* etiã in bello cõtra Turcas nõ licet inter
ficere infantes. patet, quia ſunt innocentes. I-
mò nec fœminas inter infideles. patet, quia q̃-
tũ ad bellũ ſpectat, pręſumuntur innocẽtes, ni
ſi fortè cõſtaret de aliqua fœmina, ꝙ eſſet in
culpa. Imò idẽ uidetur iudiciũ de innoxiis agri
colis apud Chriſtianos, imò de alia gẽte toga
ta, & pacifica, quia omnes præſumũtur innocẽ
tes, niſi cõtrà conſtaret. Hac etiã ratiõe nec pe
regrinos, nec hoſpites qui uerſãt apud hoſtes
quia præſumunt innocentes, nec re uera ſunt
hoſtes. Eadem ratione nec clericos, quia præ-
ſumuntur innocentes in bello, niſi conſtet de

contrario, ut cùm actualiter pugnat.

37 ¶ Secũda ꝓpositio, Per*accidẽs autẽ etiã sciẽter aliquando licet interficere innocẽtes, putà cùm oppugnatur arx, aut ciuitas iustè, in qua tamen constat multos esse innocẽtes, nec possunt machinę solui & alia tela, uel ignis subiici ædificiis, quin etiam opprimantur innocentes, sicut nocentes. Probatur, Quia aliâs non posset geri bellum contra ipsos nocentes, & frustraretur iustitia bellantium: Sicut ecõtrariò si oppidum oppugnatur iniustè, & iustè defenditur, licet mittere machinas, & alia tela in obsessores, & in castra hostiũ, dato quòd inter illos sint aliqui pueri aut fuerint innoxii. Sed tamen est cõsiderandum, quod paulo antè dictũ est, quòd oportet cauere ne ex ipso bello sequãtur maiora mala, quàm uitẽtur per ipsum bellum: si enim ad summam belli uictoriam parum confert expugnare arcem, aut oppidum, ubi est præsidium hostium, & sunt multi innocentes, non uidetur quòd liceat ad expugnandum paucos nocentes, occidere multos innocentes, subiiciendo ignem, uel machinas, uel alia ratione, qua indifferẽter opprimantur innocentes cum nocentibus. Et tandem nunquam uidetur licitum interficere innocentes, etiam per accidens, & præter intẽtionem, nisi quando bellum iustum expediri & geri aliter non potest, iuxta illud Matth. 13.

Matt. 13.

Sinite

Sinite creſcere zizania,ne fortè colligẽtes zizania,eradicetis ſimul & triticum. Sed circa
8 hæc poteſt dubitari,An*liceat interficere innocentes,à quibus tamen in futurum imminet periculum,putà,pueri Saracenorum ſunt innocentes:ſed timendum meritò eſt,ne facti adulti, pugnent contra Chriſtianos,& inferant bellum cum periculo. Et præterea etiam togati puberes apud hoſtes,qui non ſunt milites, præſumuntur innocẽtes:ſed iſti armabuntur poſtea in milites,& inferẽt periculum, an liceat tales interficere.Et uidetur quòd ſic,eadem ratione qua per accidens licet interficere alios innocentes.Item Deuteron.20. præcipitur filiis Iſraël,ut cùm expugnauerint aliquam ciuitatem,interficiant omnes puberes,nõ eſt autem præſumendum,quòd omnes eſſent nocentes.Reſpõdetur ad hoc,licet poſſet fortaſſe defendi,quòd in tali caſu poſsint interfici. Tamen credo, quòd nullo modo licet, quia non ſunt facienda mala,ut uitentur etiam alia mala maiora.& intolerabile eſt,quòd occidatur aliquis pro peccato futuro. Et præterea ſunt alia remedia ad cauendum in futurum ab illis,ut captiuitas,exilium,&c.ut ſtatim dicemus.Vnde ſequitur,quòd ſiue iam parta uictoria,ſiue in actu bellum geratur,ſi conſtat de innocentia alicuius militis,& milites poſſunt eum liberare,tenentur eum ſaluare. Ad argu-

mētū in cōtrariū, reſpōdeo, ꝙ illud factū fuit ſpeciali mādato Dei, qui iratus, & indignatus contra populos illos, uoluit perdere omnino. ſicut miſit ignem in Sodomam & Gomorrham, qui deuoraret tam innocentes, quàm nocentes: ipſe autē eſt dominus omniūm, nec dedit hanc licentiam ex lege communi. Et ad illud Deuterono. 20. poſſet eodem modo reſponderi: ſed quia illic data eſt lex belli cōmunis in omne tēpus futurū, potiùs uidetur, ꝙ illud Dominus dixit, quia reuera omnes puberes reputantur in ciuitate inimica nocentes, & non poſſunt diſtingui innocentes à nocentibus: ideo omnes poſſunt interfici.

39 ¶ Secūdū dubiū eſt, An *liceat ſpoliare innocētes inter hoſtes: ſitque prima propoſi. Certū eſt ꝙ licet ſpoliare innocētes bonis & rebus, qb⁹ hoſtes aduerſum nos uſuri ſunt, ut armis, nauibus, machinis. Patet, Quia aliter uictoriā conſequi non poſſemus. quæ eſt finis belli, imo etiam licet accipere pecunias innocentum, & comburere, & corrumpere frumenta, occidere equos, ſi ita opus eſt, ad debilitādum hoſtium uires. Ex quo ſequitur corollarium, quòd ſi bellum ſit perpetuum, licet indiferenter expoliare omnes apud hoſtes tam nocentes quàm innocentes: quia ex opibus ſuorum hoſtes alunt bellum iniuſtum, & econtra debilitantur uires eorū ſi ciues eorum ſpoliantur.

¶ Secunda

¶ Secunda propositio, Si*bellum satis commodè geri potest, nō spoliando agricolas aut alios innocentes, uidetur quòd non liceat eos spoliare. Hoc tenet Syluest. in uerbo bellū. §. 10. quia bellū fundatur in iniuria, ergo non licet iure belli uti in innocentes, si aliunde potest recompensari iniuriæ. Imò addit Syluest. quòd etiam si fuerit iusta causa spoliandi innocentes, quòd transacto bello, tenetur uictor restituere illis quicquid superest. Sed hoc non puto esse necessarium: quia, ut infrà dicitur, si iure belli factum est, omnia cedunt in fauorē & ius, iustum bellum gerentium. unde si licitè sunt capta, puto quòd non sunt obnoxia restitutioni. Dictum tamen Syluestri pium est, & non improbabile. Spoliare autem peregrinos, & hospites, qui sunt apud hostes, nisi constet de culpa illorum, nullo modo licet, quia illi non sunt de numero hostium. *Syluest.*

¶ Tertia propositio, Si*hostes nolunt restituere res iniuria ablatas, & non possit, qui læsus est, aliunde commodè recuperare, potest undecunque satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus. Vt si latrones Galli fecerint prædas in agrum Hispanorum, & rex Francorum nolit cogere illos ad restitutionem, cùm possit, possunt Hispani authoritate principis spoliare mercatores Gallos, aut agricolas quantumcunque innocentes: quia licet fortè

cet fortè à principio respu. aut princeps Gallorũ nõ fuerit in culpa: iam est in culpa, quia negligit uindicare, ut ait Aug. qđ improbè à suis factũ est, & princeps læsus potest ex omni mẽbro & parte reipu. satisfactionẽ accipere. Vnde literæ marcharum, aut repræsaliarum, quæ à principibus in huiusmodi casibus conceduntur, non sunt per se iniustæ, quia per negligentiam, & iniuriam alterius principis, concedit læso suus princeps, ut posit recuperare bona sua etiam ab innocentibus. sunt autem periculosæ, & præbent occasionem rapinarum.

August.

42 ¶ Tertium dubium, Dato quòd* non liceat interficere pueros & alios innocentes, an saltem liceat ducere illos in captiuitatem, & seruitutem. Sitque pro illius declaratione unica propositio, Eodem modo licet ducere innocẽtes in captiuitatem, sicut licet spoliare illos, quia libertas & captiuitas inter bona fortunæ reponuntur: unde quando bellum est talis cõditionis, quòd licet spoliare indifferenter omnes hostes, & occupare omnia bona illorum, etiam licet ducere in captiuitatem omnes hostes siue nocentes, siue innocentes. & cùm bellum aduersus paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniuriis, & damnis illatis: ideo non est dubitãdum quin liceat & pueros, & fœminas Saracenorum ducere in captiuitatem, & seruitutem.

tem.ſed quia iure gentium inter Chriſtianos uidetur receptum,ut Chriſtiani iure belli non fiãt ſerui(in bello quidem inter Chriſtianos) licet,ſi ita opus eſt, ad finem belli captiuos du cere etiam innocentes,ut pueros & fœminas: non quidẽ in ſeruitutẽ,ſed ut pro illorum redemptione pecunias recipiamus.Quod tamẽ extendẽdum non eſt ultrà,quàm belli neceſsitas poſtulet,& cõſuetudo legitimè belligerantium obtinuit.

3 ¶ Quartum dubium eſt, Vtrum*ſaltem obſides,qui uel tempore induciarum,uel peracto bello ab hoſtibus recipiunt,interfici poſsint, ſi hoſtes fidem fregerint,& conuentis nõ ſteterint.Reſpondeo per unicam concluſionem, Quòd ſi obſides aliâs ſint de numero nocẽtũ, putà qui tulerunt contra eos arma,interfici iu re poſſunt in eo caſu.Si autem ſunt innocentes,ex ſuprà dictis conſtat,quòd interfici non poſſunt,ut cùm ſunt pueri, aut fœminæ , aut alii innocentes.

4 ¶ Quintum dubium, An * ſaltem in bello liceat interficere omnes nocentes.Pro reſponſione notandum eſt, quòd ut ex ſuprà dictis patet,bellum geritur primò ad defendendum nos & noſtra.Secundò,ad recuperandum res ablatas.Tertiò,ad uindicandum acceptam iniuriam.Quartò,ad pacem & ſecuritatem parãdam. His præmiſsis ſit prima propoſitio, In

ipſo

45 *ipſo actuali conflictu prǽlii, uel in oppugnatione, aut defenſione ciuitatis licet indifferenter occidere omnes, qui cōtrà pugnant: & breuiter, quandiu res eſt in periculo. Hoc patet, Quia aliter rem bene gerere non poſſent bellantes, niſi tollēdo omnes impedientes, & cōtrà pugnantes. Sed totum dubium eſt, & dificultas, an parta iam uictoria, & ubi periculum nō eſt ab hoſtibus, an liceat interficere omnes qui contrà arma tulerunt. Et uidetur apertè quòd ſic. Quia, ut ſuprà relatum eſt, inter præ-

Deutero.20. cepta militaria, quæ Dominus dedit Deutero. 20. unum eſt, ut expugnata ciuitate hoſtium, interficerēt omnes habitatores. Verba illius loci ſunt hæc, Si quando acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primùm pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus, qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo: ſin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum, oppugnabis eam. Cumque tradiderit Dominus Deus tuus eā in manu tua, percuties omne, quod in ea eſt generis maſculini in ore gladii, abſque mulieribus, & infantibus.

¶ Secunda propoſitio, Parta *uictoria, & rebus iam extra periculum poſitis, licet interficere nocentes. Probatur, Quia (ut iam dictum eſt) non ſolùm ordinatur bellum ad recuperādas res, ſed etiam ad uindicandum iniuriam: ergo

ergo pro iniuria præterita licet interficere au thores iniuriæ.Item hoc licet in proprios ciues malefactores: ergo etiam in extraneos. quia(ut suprà dictum est)belli princeps iure belli authoritatem habet in hostes, sicut legitimus iudex, & princeps.Item, quia licet in præsentia non esset periculum ab hostibus, tamen in futurum securitas non haberetur nisi timore supplicii hostes continerentur.

17 ¶Tertia propositio, Solùm*ad uindicandam iniuriam non semper licet interficere omnes nocẽtes.Probatur, Quia etiam inter ciues nõ liceret, ubi etiam esset delictum totius ciuitatis, aut prouinciæ interficere omnes delinquẽtes, nec in cõmuni rebelliõe liceret occidere, & perdere totũ populũ.Vnde pro simili facto Theodosius ab Ambrosio ab ecclesia est prohibitus.hoc enim esset cõtra publicũ bonũ, qđ tamẽ est finis belli, et pacis.ergo etiam nõ licet tollere omnes nocẽtes ex hostibus.Oportet ergo habere rationem iniuriæ ab hostibus acceptæ, & dãni illati, & aliorũ delictorũ.Et ex hac consideratione procedere ad uindictã, & animaduersionẽ omni atrocitate, & inhumanitate seclusa.In hoc enim proposito Cice.2. Officio.ait, ꝙ animaduertẽdũ est in noxios quãtũ æquitas & humanitas patiãtur. & Salust, Maiores nostri religiosissimi mortales nihil uictis eripiebant, præter iniuriæ licentiam. Aliquando

Cicero 2.Officio.
Salust.

48 quando* etiam licet & expedit interficere omnes nocẽtes. Probatur, Quia etiam bellum geritur ad pariendam pacem, & ſecuritatem: ſed aliquando aliter obtineri ſecuritas nõ poteſt, niſi tollẽdo omnes hoſtes: & hoc maximè uidetur contra infideles, à quibus nunquam illis conditionibus pax æqua ſperari poteſt. Et ideo unicũ remedium eſt, tollere omnes, qui contrà arma ferre poſſunt, modò iam fuerint in culpa. Et ita intelligendum eſt illud præceptum Deuter. Aliâs autem in bello cõtra Chriſtianos nõ puto ꝙ hoc ſit licitum. Cùm enim neceſſe ſit ut ueniãt ſcandala (ut habetur Matt. 18.) & bella inter principes, ſi ſemper uictor interficeret aduerſarios omnes, eſſet in perniciem generis humani, & Chriſtianæ religionis, & orbis citò in ſolitudinem redigeretur: nec bella pro bono publico, ſed in publicam calamitatẽ perditè gererentur. Oportet ergo ut pro menſura delicti ſit plagarum modus, nec ultrà progrediatur uindicta, in quo etiam habenda eſt ratio & conſideratio, quòd (ut ſuprà dictum eſt) ſubditi non tenẽtur, nec debent examinare cauſas belli, ſed poſſunt ſequi principem ſuum in bellum, contenti authoritate principis, & publici cõſilii: unde pro maiori parte, licet ex altera parte ſit bellum iniuſtum, tamen milites qui ueniunt ad bellum, & pugnant in bello, aut defendunt, uel oppu-

gnant ciuitates, ex utraque parte ſunt innocentes. & ideo cùm iam uicti ſunt, & non eſt periculum ab illis, credo quòd interfici non poſſunt, ne unus quidem ex illis, ſi præſumitur, quòd bona fide in prælium uenerunt.

¶ Sextum dubium, An * liceat interficere deditos aut captiuos, ſuppoſito etiam quòd fuerunt nocentes. Reſpondetur, quòd per ſe loquendo, nihil obſtat quominus capti in bello iniuſto, aut dediti, ſi fuerunt nocentes, interfici poſsint, ſeruata æquitate: ſed quia in bello multa iure gentium cõſtituta ſunt, uidetur receptum conſuetudine, & uſu belli, ut captiui parta uictoria (niſi fortè ſint profugæ) & periculo tranſeunte, non interficiantur, & ſeruandum eſt ius gentium eo modo, quo inter bonos uiros ſeruari cõſuetũ eſt. De deditis autẽ non lego, nec audio talẽ conſuetudinem, imò in deditionibus arcium ciuitatũ, ſolent quiſe dederũt, cauere ſibi cõditionibus, ut ſalua ſint capita, & ſalui mittãtur: ſcilicet ueriti ne ſi ſimpliciter, & nullis cõditionibus dedãtur, interficiantur: & hoc aliquoties factũ legimus. Vnde nõ uidetur iniquũ, ut ſi oppidũ nihil cauendò dedatur, quin mandato principis, aut iudicis, aliqui qui fuerunt notiores, occidantur.

¶ Septimum dubium, Vtrum * omnia capta in bello iuſto fiant capientium, & occupantium. Prima propoſitio, Non eſt du-

D bitandum,

bitandum, quin omnia capta in bello iusto usque ad sufficiẽtem satisfactionem rerum ablatarum per iniuriam, & etiam impensarum, ꝙ fiant occupantiũ. Nec indiget probatione: quia ille est finis belli, sed seclusa cõsideratiõe & restitutionis & satisfactiõis. Sed stando in iure belli distinguendũ uidetur: nã capta in bello aut sunt mobilia, ut pecuniæ, uestes, argẽtũ, aurum: aut immobilia, ut agri, oppida, arces.

51 ¶ Secunda propositio, Mobilia* quidem iure gentium omnia fiunt occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum. hoc patet ex l. si quid in bello, & l. hostes ff. de capti. & c. ius gentium. 1. distinctio. & expresiùs Instituta de rer. diuis. §. itẽ ea quæ ab hostibus. ubi dicitur, ꝙ iure gentium, quæ ab hostibus capiuntur, statim nostra fiunt, adeò ut etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur. Et Ambros. libro de patriarch. dicit, cum Abraham occidit quatuor Reges, prædam quidem fuisse Abrahæ uictoris, quanquam recusauit accipere, Genes. 14. & 24. q. 5. Et confirmatur ex authoritate Domini, Deuterono. 25. ubi de ciuitate expugnanda dicit, Omnẽ prædam exercitui diuides, & comedes de spoliis hostium tuorum. Hanc sententiam tenet Adrianus in quæstione de restitutione, in particulari quæstione de bello. Et ita Syluest. in uerbo, bellum, §. 1. & §. 9. quòd qui iustè pugnat

Ambro. *Genes. 14.* *Deutero. 25.* *Syluest.*

gnat

gnat, non tenetur restituere prædam, 23.q.7. si de rebus. Ex quo infert, quòd capta in bello iusto, non compensantur cum debito principali: ut tenet etiam Archi.23.q.2. Dominus noster. ita tenet Bar. in. d.l. si quid in bello: & hoc intelligitur, etiam si hostis sit paratus aliis satisfacere de damno & iniuriis. Quod tamen limitat Syluest. & bene, quo usque secũdũ ęquitatem sit sufficienter satisfactum de damno & iniuria. Non enim est intelligendum, quòd si Galli exciderint unum pagum, aut ignobile oppidum Hispaniæ, quòd liceat Hispanis etiã (si possint) prædari totam Galliam. sed pro modo, & qualitate iniuriæ arbitrio boni uiri.

52 ¶ Sed ex hac determinatione sequitur dubium, An* liceat permittere militibus ciuitatem in prædam. Respondetur, & sit tertia propositio, Hoc de per se non est illicitum, sed necessarium est ad bellum gerẽdum, uel deterrendos hostes, uel ad accẽdendum militum animos. Ita Syluest. §.10. Sicut etiam licet incendere ciuitatem ex rationali causa. Sed tamen quia ex huiusmodi permissionibus sequuntur plurima multa sæua, crudelia præter omnem humanitatem, quæ à barbaris militibus committuntur, innocentum cędes & cruciatus, uirginum raptus, matronarum stupra, templorum spolia: ideo sine dubio, sine magna necessitate, & causa maximè ciuitatem Christianam prædæ *Syluest.*

D 2 tra

tradere periniquum est. Sed si ita necessitas belli exigat, non est illicitum, etiam si crudele sit, quòd milites aliqua huiusmodi fœda, & illicita patrent, quæ tamen duces & interdicere & quàm possunt, prohibere tenentur.

53 ¶ Quarta propositio, His omnibus nõ obstãtibus, nõ * licet militibus sine authoritate prædas agere, aut incẽdia facere, quia ipsi non sunt iudices, sed executores, & tenentur ad restitutionem.

¶ Sed de bonis & de rebus immobilibus maior difficultas est, & sit quinta propositio, Nõ
54 * est dubiũ quin liceat occupare & tenere agrũ, & arces, & oppida hostiũ, quantum necessarium est ad compẽsationem damnorum illatorum: putà si hostes diruerunt arcem nostram, incenderunt ciuitatem, syluas, aut uineas, aut oliueta: licebit occupare uicissim agrum hostium, aut arcem, aut oppidum, & tenere. Si enim licet capere recompensationem ab hostibus pro rebus ablatis: certum est quòd iure diuino, & naturali, non plus licet hanc recompẽsationẽ accipere in rebus mobilibus, quàm in immobilibus.

55 ¶ Sexta propositio, Etiam * ad parandam securitatem, & uitandum periculum ab hostibus, licet occupare, & tenere arcem aliquam, aut ciuitatem hostium necessariam ad defensionem nostram aut tollendam hostibus occa

sionem

ſionem, unde poſsint nocere.

56 ¶ Septima propoſitio, Etiam * pro iniuria illata, & nomine pœnæ, hoc eſt in uindictam, licet pro qualitate iniuriæ acceptæ multare hoſtes parte agri, aut etiam hac ratione occupare arcem, aut oppidum. ſed hoc, ut diximus, debet fieri cum moderamine, & non quãtum uiribus & potentia armorum occupari & expugnari poteſt. Et ſi neceſsitas, & ratio belli poſtulat, ut maior pars agri hoſtium occupetur, & plures ciuitates capiantur, oportet ut compoſitis rebus, & peracto bello reſtituantur, tãtum retinendo, quantum ſit iuſtum pro recõpenſatione damnorum, & impenſarum, & pro uindicta iniuriæ, ſeruata æquitate, & humanitate, quia pœna debet eſſe proportionata: & intolerabile eſſet, quòd ſi Galli agerent prędas in pecora Hiſpanorum, uel incenderent pagũ unum, quòd liceret occupare totum regnum Frãcorũ. Quòd autẽ hoc titulo liceat occupare, aut partẽ agri, aut aliquam ciuitatẽ hoſtiũ, patet 1. Deut. 20. ubi datur licẽtia in bello occupandi ciuitatẽ, qui pacẽ recipere uoluerint. Itẽ malefactores intraneos licet punire hoc modo, ſcilicet priuare illos domo, aut agro, aut aut arce ꝑ rei qualitate. ergo etiã extraneos. Itẽ ſuperior iudex poteſt cõmodè de multare authorem iniuriæ, tollendo ſcilicet ab eo ciuitatẽ, aut arcẽ. ergo & princeps, qui læſus eſt, hoc Deuter. 20.

poterit, quia iure belli factus est tanquam iudex. Item imperium Romanum hoc modo & titulo auctum & amplificatum est, occupando scilicet iure belli ciuitates & prouincias hostiũ à quibus iniuriam acceperant, & tamen imperium Romanorum tanquam iustum & legitimum defenditur ab August. Hieronymo, Ambro. Thoma, & aliis sanctis doctoribus. Imò posset uideri approbatum à Domino in illo loco, Reddite quę sunt Cæsaris Cæsari, & à Pau
Roma.13. lo, qui Cæsarem appellauit, & ad Roma.13. admonet potestatibus sublimioribus, & principibus subditos esse, & tributa pẽdere, qui eo tempore omnes habebant authoritatem ab imperio Romano.

57 ¶ Octauum dubium, Vtrum * liceat imponere uictis hostibus tributa. Respondetur, quòd sine dubio licet, non solùm ad compensandũ damna, sed etiam ratione pœnæ, & in uindictam. Hoc satis patet ex supradictis ex illo lo
Deute.20. co Deutero.20. ubi dicit, quòd postquam ex iusta causa accesserint ad expugnandum ciuitatem, si receperit eos, & aperuerit portas, cunctus populus, qui in ea est, saluabitur, & seruiet illis sub tributo, & hoc ius, & usus belli obtinuit.

58 ¶ Nonum dubium, An * liceat deponere principes hostium, & nouos ponere & constituere, uel sibi retinere principatum. Prima propo

sitio,

positio, Hoc non passim, & ex quacunque causa belli iusti licet facere: ut patet ex dictis. Nam pœna non debet excedere quãtitatẽ & rationẽ iniurię, imò pœnæ sunt restringẽdæ, & fauores ampliandi, quæ est nõ solũ regula iuris humani, sed etiã naturalis, & diuini: ergo dato ꝙ iniuria illata ab hostibus sit sufficiẽs causa belli, non semper erit sufficiens ad exterminationem principatus hostis, & ad depositionem legitimorum, & naturalium principũ. hoc enim esset prorsus sæuum & inhumanum.

9 ¶ Secunda propositio, Non * est negandum quin aliquando posśint contingere sufficientes & legitimæ causæ uel ad mutandos principes uel ad occupandum principatum: & hoc uel pro multitudine & atrocitate damnorum & iniuriarum, uel maxime quando aliter securitas & pax ab hostibus obtineri non potest: & immineret grãde periculum reip. ab illis, nisi hoc fieret. Hoc patet. Si enim licet occupare ciuitatem ex causa, ut dictum est, ergo tollere principem ciuitatis. & eadem est ratio de prouincia, & principe prouinciæ, si causa maior cõtingat. Sed notãdũ circa 6.7.8.& 9. dubiũ, quòd aliquando, imò frequenter non solùm subditi, sed etiam principes ipsi, qui re uéra nõ habent causam iustam, tamen bona fide gerũt bellum, ita inquam bona fide, quòd excusantur ab omni culpa, putà cùm facta diligẽti exa-

minatione, ex ſentẽtia doctorum, & bonorũ uirorũ geritur bellum. Et cùm nemo debeat ſine culpa puniri in tali caſu, quãuis liceat uictori recuperare res ablatas, & fortè impẽſam belli: tamen ſicut nõ licet parta uictoria quẽcunque interficere, ita nec ultra iuſtam ſatisfactionẽ occupare, nec exigere in rebus temporalibus, quia omnia alia fieri non poſſunt, niſi nomine pœnæ, quæ in innocentes cadere non debet. Ex his omnibus poſſunt componi pauci canones, & regulæ belligerandi. Primus ca-
60 nõ, *Suppoſito quòd princeps habet authoritatem gerendi bellum, primùm omnium debet nõ quærere occaſiones, & cauſas belli: ſed ſi fieri poteſt, cũ omnibus hominibus pacem habere, ut Paulus præcepit ad Ro.12. debet autem recogitare, quòd alii ſunt proximi, quos tenemur diligere ſicut nosipſos, & quòd habemus omnes unum communẽ Dominum, ante cuius tribunal tenemur rationem reddere. Eſt enim ultimæ immanitatis, cauſas quærere, & gaudere, quòd ſint ad interficiendum, & perdendum homines quos Deus creauit, & pro quibus Chriſtus mortuus eſt: ſed coactũ & inuitũ uenire oportet ad neceſsitatem belli. Secundus canon, Conflato iam ex iſtis cauſis bello oportet illud gerere nõ ad perniciem gentis, contra quam bellandum eſt, ſed ad cõſequutionem iuris ſui, & defenſionem patriæ, & rei

Roma.12.

& reipublicæ suæ, & ut ex illo bello pax aliquando, & securitas consequatur. Tertius canon, Parta uictoria, & confecto bello, oportet moderatè, & cum modestia Christiana, uictoria uti, & oportet uictorem existimare se iudicem sedere inter duas respub. alteram, quæ læsa est, alteram, quæ iniuriam fecit: ut nõ tanquam accusator, sed tanquam iudex sentẽtiam ferat, qua satisfieri quidem possit reipublicæ læsæ. Sed quantum fieri poterit, cum minima calamitate, & malo reipublicæ nocentis. & satis est, ut castigatis nocentibus, quantum licuerit: & maximè, quia ut plurimum inter Christianos tota culpa est penes principes. Nã subditi bona fide pro principibus pugnant: & est periniquũ, quod Poëta ait, Vt quicquid delirant Reges, plectantur Achiui.

*
* *

REVERENDI PATRIS
fratris francisci à Victoria rele-ctio De matrimonio.

SVMMA.

DE MATRIMONIO uerba facturus sum, Patres grauissimi, uirique tum religiosissimi, tum ornatissimi. Nec enim mihi integrum fuit per amicos & necessarios argumentum, quod fueram

fueram meditatus,tractare,& mea profeſsione,& ueſtra expectatione fortaſſe non indignum.Cùm enim ſuperioribus diebus delata eſſet in hāc uniuerſitatē cauſa de matrimonio illuſtriſsimorum principum, regumque Anglorum,atque per aliquot dies in illos grauiſsimo doctorum,atque magiſtrorum iactata ſenatu, atque uentilata fuerit: contenderunt à me nonnulli mei inuicem ſtudioſi,ut de ea re prima mea relectione diſſererem: quibus,quia negare nō licebat, cùm recepiſſem,neceſſariū mihi fuit,ut hoc alieno ære hodierna die me exoluerem. Quanquam profectò tot ſe mihi mala tam grauem cauſam aggreſſo obiecerūt, ut non mediocriter timeam,ne prius quàm ad illam penetrare poſsim,& tempore, & clepſidra,& ueſtra,quam mihi ſoletis pręſtare,beneuola audientia deſtituar. Ergo utcunque res ceſſura ſit,ueſtrum erit,& ſi quod expectabatis,audieritis,& quæ expectabatis,adhuc deſideraueritis, meo nomini boni conſulere, & meis conatibus & ſtudiis(ut hactenus feciſtis)uel fauere,uel conniuere.

¶ Locus igitur à me relegendus in præſentiarum,& commentandus habetur Matth.19.& infertur à Magiſtro ſententia. 4.libro,Quod Deus coniunxit,homo non ſeparet. In cuius loci explicatione tres erunt quæſtiones & partes.In prima de conſtitutione matrimonii.In *Matth. 19.*

ſecunda

ſecunda de impedimentis, in tertia de diſſolu-
Cicero. tione agendum eſt. Et quia ſecundum Cicero
nem 1. Officiorum, omnis, quę à ratione ſuſci
pitur de aliqua re inſtitutio, debet à definitio-
1 ne proficiſci: ideo ante omnia quæritur* quid
ſit matrimonium, an (ut quidam putant) matri
monium ſit ius inter uirum, & fœminam, quo
mutuò liceat uti ad liberorũ procreationem,
aut (ut ſimpliciùs dicam) ad copulã carnalem.
Et uidetur quòd ſic: quia omnis uſus fœminæ
extra matrimoniũ eſt illicitus. ergo matrimo-
nium eſt ius huius uſus. Pręterea per matrimo
niũ nihil aliud uidetur fieri, quàm quòd uir,
& mulier conſequantur facultatem utendi in-
uicem corporibus ſuis, ad uſus generationis:
& ſic facultas hæc nihil aliud uidet̃ eſſe, quàm
ius licitè utendi: ergo in contrarium eſt, quòd
matrimonium exigit inſeparabilitatem, ut ex
themate huius diſputationis patet, & Apoſto.
1. Corin. 7. 1. ad Cor. 7. His, qui matrimonio iuncti ſunt,
præcipio, non ego, ſed Dominus, uxorem à ui
ro non diſcedere: & ſi diſceſſerit, manere in-
nuptã, & uir uxorem non dimittat. Ad huius
dubii explicationem præmitto fundamentum
ex Ariſto. 2. Phy: quòd res naturales, neceſsita
tes ſuas ex fine habent: matrimonium autẽ ab
Ariſtotele in libro Politi. inter naturalia com
putatur. Dicit enim quòd homo plus eſt ani-
mal coniugale, quàm politicum: & tamen di-
cit hominem

cit hominē esse animal ciuile. habet ergo suos fines propter quos est institutū. Deus autem, qui author, & institutor est matrimonii, illud non frustra, sed propter finem condidit. Est autem duplex finis matrimonii secundum Aristotelē. Primus, & potissimus, atque adeò primarius, procreatio, & educatio prolis, & in esse rationali, hoc est, ad uitam & uirtutem ciuilem: quia dans formam, dat consequentia ad formam, ut dicitur in libr. 1. De genera. Ea, quæ rei naturali conueniunt, inquantum talis est, ut ignis dat non solùm formam ignis, sed & calorem, & alias proprietates ignis: sic etiam ad patres spectat, non solùm dare substātiam, sed & quę hominis sunt, ut homo est, scilicet uitam secundum rationem, siue politicā. Est enim homo natura animal ciuile, sicut & ignis natura calidus: & ideò ad parentes spectat non solùm conferre necessaria ad uitam naturalem, sed etiam ad uitam ciuilem. Alter finis est, mutua obsequia, & officia inter uirū & fœminam. Sicut enim homo est animal infirmum, & alterius operis egens, ideo est animal ciuile: ita quia nō omnia munia ad uitam hominum degendam sunt competentia, aut omnino uiris, aut omnino fœminis, sed quædam spectant ad uiros, ut arare, ædificare & similia, quædam autem ad fœminas, ut nere, pinsere: ideò iunguntur mares & fœminæ.

¶Loci

¶Loci primum fundamentũ est ad omnia penè, quæ in mea relectiõe disputaturus sum. Nã secundum Aristotelẽ libro De anima, dubia omnia cõtingentia de re aliqua, ex diffinitione illius soluẽda sunt. Ea autem, quæ sunt propter finem, optimè diffiniũtur per finem, quare & dubia incidentia de matrimonio ex fine matrimonii explicanda sunt. Sic ergo dico, ꝙ
3 *ad matrimonii essentiã nõ satis est ius cõuenniendi. Probatur, Nã si uagus concubitus esset licitus, non satis esset ad rationem matrimonii. Patet, Quia illo posito, frustraretur talis coniunctio utroque fine matrimonii. Probatur. Si enim etiam uagus concubitus esset licitus, scilicet liber congressus uiri cuiuslibet cũ qualibet fœmina, suus finis haberi nullo modo posset. Nam certè prẹterquam quòd ex tali concubitu rara solet proles contingere, non posset proles commodè, aut procreari, aut educari, incerto scilicet patre, non solùm quo ad ciuilem, sed & quantum ad naturalem uitã, cum fœmina sit infirmior, & improuidentior sine uiro, quàm ut totam filiorum curam sustinere posſit; & certus pater esse non potest, si concubitus est promiscuus, & dato etiam, ꝙ una esset unius, sine tamen mutua obligatione impediretur adhuc uterque finis matrimonii. Nã neque procreatio prolis esset certa ex libera coniunctione, neque educatio à parentibus,

tibus, qui inuicem conuiuere non tenentur, & instructio moralis esse uix posset, cũ oporteret filium apud matrem educari propter naturales necessitates, & rursum à patre doceri, qui tunc cum matre non habitaret. Præterea mutua obsequia & beneficia constare non possent, cùm omnis beneficentia ex amore proficiscatur, qui esse non posset uiri in fœminam, quæ alios uiros pateretur, nec fœminæ in uirum, qui cum aliis rem haberet. Atque ideò dico, quòd præter illud ius requiritur obligatio mutua certi uiri ad certam fœminam, & perpetua ad procreationẽ liberorũ. Probatur, Sine tali obligatione non constabit finis matrimonii: ea autẽ posita, cõstabit: ergo illa exigitur. *Roman. 7.* Confirmatur ex Apost. ad Rom. 7. Mulier sui corporis potestatem non habet, sed uir: similiter & uir potestatem sui coporis nõ habet, sed mulier. ergo requiritur obligatio.

¶ Secundò dubitatur, & oritur dubium ex solutione primi dubii, An * de ratione matrimonii sit consensus inter uirum & fœminam. Et uidetur quòd sic, Quia de ratione matrimonii est obligatio, quæ non potest prouenire, nisi ex pacto, & consensu inter uirum, & fœminã. ergo exigitur contractus, uel pactum inter fœminam, & uirum. Et confirmatur, Nam ex sententia omnium iurisconsultorum, & theologorum, matrimonium non transigitur, aut cõficitur

ficitur nisi consensu contrahentium, ut etiam Magister expandit, & decreta allegat. ergo. In contrarium est, quòd omne ius, quod alicui competere potest ex pacto, potest conuenire decreto legis superioris: in omnibus enim aliis negotiis, ut effectus, & obligatio, quæ nascitur ex cōtractu & pacto, potest aliunde oriri, ut seruitus, quæ ex pacto oriri potest, eadem ex iure belli & aliis causis constituitur. Item translatio hæreditatis, quæ pacto conficitur, eadem aut iure præscriptionis, aut alio titulo fieri potest. non ergo uidetur negādum quin etiam obligatio maritalis, quæ contrahētium consensu, & pactione firmari solet, aliunde etiam possit proficisci. Pro solutione huius dubii dico, quòd de ratione matrimonii, absolutè loquendo, non est contractus, nec consensus inter uirum & fœminā. Probatur primò ex illo principio apud theologos acceptissimo, Quicquid Deus potest facere cū causa secūda, potest se solo facere. si ergo pacto, & consensu uiri, & fœminæ constituitur matrimonium: ergo Deus se solo posset facere illam obligationem, non ex consensu, aut pacto aliquo uiri & fœminæ, si mutuò utrūque obligare posset ad coniunctionem maritalem, eodem modo, sicut pacto & coniūctione coniuncti erant. Confirmatur, Quia Deus habet maius dominium super uirū & fœminam, quàm ipsi inter

seipsos:

ſeipſos: ſi ergo ipſi habent tradendi ſui corporis poteſtatem: ergo etiam Deus. & tale matrimonium eſſet eiuſdem rationis cum matrimonio ex pactis & conſenſu conſtituto: quia eſt obligatio eiuſdẽ rationis, & ad eoſdem fines: atque hoc negare, perinde eſſet ac ſi quis contenderet murẽ à ſole generatũ, nõ eſſe uerum murem eiusdem rationis cum mure genito à patre: quod olim à legitima philoſophia exploſum eſt. Cõfirmatᷣ, Dominus pręcepit Oſeę.1. Oſeæ.1.
Sume tibi uxorẽ fornicariam, & fac tibi filios fornicationis. ex eo præcepto ſi fuiſſet de certa fœmina, potuiſſet Oſeas illam etiam inuitã in uxorem accipere, quia iam erat facta ipſius, quod egregiè factum aſſerunt. atque hoc pacto nõ eſt neceſſe recurrere ad diuinam diſpẽſationem in præcepto de fornicatione: quia Deus fecit, ſcilicet eam propriam Oſeæ uxorẽ. quod etiam matrimoniũ uidetur ex ſerie prophetiæ dicenti, ubi illam uxorem uocauit, ut quid ergo non potuit etiam mutuò alterum in alterius tradere poteſtatem? Confirmatur ultimò, Inter primos parentes fuit uerum matrimonium, de illis enim dictum eſt, Propter hãc relinquet homo patrẽ, & matrem, &c. & præcepit illis Dominus, Creſcite, & multiplicamini. & Adam dixit, Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi, & tamen Scriptura non meminit pacti inter ipſos. ergo au-

thoritate diuina fuerant coniuncti, quia Dominus in Euangelio dicere uidetur, Quod Deus coniuxit, homo non ſeparet. Nec poteſt dici, quòd factum eſt per illa uerba, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quãobrẽ relinquet homo, &c. Nec unquam mihi placuit expoſitio illorum, qui ita dicũt. Nam primùm illa fuerunt uerba ſolius Adæ, qui matrimonium ſolus facere non poterat. Deinde illa uerba uidentur eſſe poſt factum matrimoniũ. Habeo ergo pro certo, nec puto cuiquam dubitandum quin authoritate diuina poſſet conſtitui matrimonium eiuſdem rationis: ſicut ſi conſenſu partium contraheretur, & forſam ita factũ fuit. Palud. uerò in 4. diſt. 26. q. 11. articu. 2. dicit, quòd fortaſſe illud matrimoniũ Deus fecit inter Adam & Euam ipſo dormiente, quod euigilans cognouit factum in ſe, & prophetauit faciendum in aliis: uerius tamen, inquit, eſt, quòd non fuit à Deo immediatè, ſed ſibi fuit inſpiratum, quòd conſentiret, & ipſo euigilante conſentirent mutuò, & ſic ſecutum eſt uinculum. Sed ipſe hoc dicit, nec tamen probat. Vide S. Tho. diſt. 27. q. 1. arti. 2. q. 1. ad. 2. & diſt. 33. q. 1. arti. 2. ad 5. & diſt. 27. q. 1. arti. 1. q. 3. Itaque ex omnibus ultro, citróque iactatis, duo ſunt, quæ pro compertis haberi

5 poſſunt. Primum eſt, quòd * matrimonium quantum ad ſuam eſſentiam nihil aliud eſt, quàm

Palud.

quàm uinculũ, siue mutua uel indiuidua, id est perpetua obligatio uiri certi, ad certam fœminam, ad procreationem liberorum, siue ad usus generationis: ita ut per procreationẽ intelligamus & filiorum, & familiæ institutionem. Secundum est, quòd hoc uinculum licet Deus quidem sine dubio, nullo consensu uiri, & fœminæ interposito constituere posſit, ex lege tamen naturali, & diuina non contrahitur, nisi coniugum ipsorum consensu.

¶ Sed contra prædicta arguitur. Nam in contractu sponsaliũ est mutua obligatio ad usum matrimonialium: & tamen non est matrimonium: ergo nõ tota ratio matrimonii consistit in mutua obligatione, sed exigitur aliquis contractus, uel consensus. Respondeo, Primũ nego, quòd in contractu sponsalium sit mutua obligatio saltẽ immediata ad usus matrimonii. Nõ enim potest esse obligatio ad rẽ illicitã. Sola autẽ obligatione despõsaliũ stãte, nõ est licitus usus matrimonii, imò esset fornicatio, cũ exigatur cõsensus de præsenti. Est autẽ in sponsalibus obligatio ad contrahendũ matrimonium, in matrimonio autem est obligatio immediata ad usus matrimonii, & est actualis traditio corporis, unde nascitur talis obligatio: & ita intelligendum est, quòd ratio matrimonii consistit in mutua traditione corporis, & obligatione ad usum corporis. sed tradi

tio intelligitur à quocunque fiat: uihil enim refert an fiat ab ipsis, qui traduntur, an à superiori. Secundò dico, quòd per obligationẽ intelligo nõ solũ ius, sed uerũ dominiũ. nõ enim ita uxor debet uiro corpus uel usum corporis, sicut qui pecuniã ex aliqua stipulatione debet, quæ quidẽ debitoris, nõ creditoris est, quãuis debita sit: sed corpus uxoris non est uxoris, sed uiri, & ecõtra: ut Paul. dicere uidet. Vnde etiã matrimonium nõ solùm est mutua obligatio, sed translatio corporis ad usus generationis. ¶ Verum ex hoc loco oritur latus disputationis campus. Si enim ita est, ut de ratione matrimonii non sit aut contractus aliquis, aut consensus coniugum, sed satis est mutua obligatio ad usus naturales cum actuali traditione corporis: & hoc ipsum Deus uniuersorum dominus non solùm potest facere, non expectata cuiusuis authoritate, sed etiam aliquando fecit: an potestatẽ istam reliquerit reipub. uel ecclesiæ, an ecclesia, uel Imperator posset constituere matrimonium sine consensu, ut scilicet posit ex causa fœminã uiro in uxorem dare, aut utroque, aut certè altero inuito. Et uidetur quòd sic, quia in omnibus aliis negotiis omne ius, quod conuenit alicui ex pacto uel consensu, potest conuenire ex ordinatione legis. Tã enim in repub. seculari, quàm in ecclesiastica inuenitur potestas trãsferendi ex legi-

timis

timis causis dominiū rei ab uno ad alterū dominiū, priori domino inuito. Cur hāc potestatē in hac una re coarctamus, & cōtrahimus, ut non posit ecclesia ex quacūque causa dare uiro ius & potestatē in corp' fœminæ, aut eco trá? potest si quidem princeps domum, agrū, equū, pecuniā unius legitimi domini ob crimi nis, aut stipulationis, aut alicuius conditionis causam trāsferre in nouū dominū, priore etiā reclamante: cur ecclesia hoc nō poterit ex probabili & iusta causa facere de corpore subdito rū? Posset ergo ecclesia cōstituere, ut post spō salia & copulā esset matrimoniū, Cōfirmatur, Si hoc nō posset ecclesia, esset propter uinculū inter uxoratos: sed maius uinculū est redigere aliquē in seruitutē: & tamē hanc potestatē nō negamus, imò & parentes posunt liberos in seruitutē dare, ius fasque aliquādo fuit, cur ergo hāc potestatem in matrimonio, scilicet hominis tradendi tam obstinatè negamus? Præterea Aristoteles in Politicis dicit quòd homo plus est reip. quàm sui ipsius. ergo respublica habet maius dominium super istum, quàm ipsemet. sed ipse potest se obligare: ergo si indiget respublica persona istius ad istos usus, scilicet matrimonii, uidetur quòd posit uti illo etiam inuito, sicut posset illum etiam exponere morti propter salutem totius communitatis. Quòd si maximè obuiam eatur huic dispu *Aristo.*

tationi per hoc, quòd non idem ius sit superioribus in res hominũ aut in corpora aut in personas eorum, non tamen satis uidetur res expediri. Nescio enim undè exploratum habeatur, non residere hanc potestatem in superioribus, cũ tamẽ eis uitæ & mortis potestatẽ nõ negemus: quod maius uidetur, quàm collocandi uxorẽ uiro. Præterea, ecclesia uidetur hoc iam fecisse, quia habetur in c. si conditiones, de cõditionibus appositis, siquis contrahat cum cõditione impossibili, uel turpi, habetur pro matrimonio, dummodo illa conditio non sit cõtra substantiam matrimonii, ut, contraho tecũ si me feceris Deum, uel, si Petrũ occidas, tunc est uerum matrimonium, & tamen est sine cõsensu. ergo, &c. Nec sufficit dicere, quòd illud matrimonium est præsumptum, quia nulla uidetur præsumptio inter eum, qui apposuit impossibilem conditionẽ. Item, & certè fortiùs, ecclesia potest facere aliquem monachũ professum etiam inuitum: & tamen hoc est maius uinculum, cùm dirimat matrimonium. ergo etiã poterit ecclesia facere ex non marito maritũ. Maior probatẽ ex 1. c. de regularibus, libro 6. ubi decernitur. Si quis perseuerauerit in monasterio scienter, & uoluntariè, habeatur pro professo etiã sine cõsensu: & est uerus monach', etiãsi nolit: nec est ꝓfessio præsumpta, sed uera, & est obligatus in foro interiori. Et certè opor

te oporteret ostendere hanc exceptionē, unde scilicet habeatur, ꝙ omnia alia quæ fieri possunt per contractum uoluntarium, possunt fieri authoritate superioris, & hoc solùm nō potest. Item si hoc negatur ecclesiæ propter nimiam libertatē, quam Deus uoluit esse in matrimoniis contrahendis, cōtrà, Ecclesia cogit per excommunicationes, & alias pœnas sponsalia ad contrahendum matrimonium, quod adimit libertatem: imò posset princeps statuere pœnam mortis si quis nō duceret sponsam. ergo postquā hoc modo potest adimere libertem, quare negatur, quòd posit prorsus inuito matrimonium constituere? Itē si Christus potuit (ut certum est) hanc potestatem dare ecclesiæ, uidetur quòd saltem in casu dederit, putà si tota ecclesia periclitaretur nisi filius regis duceret filiā Turcæ, aliâs Christianam, & uolentem, & ille nullo modo uult, quare papa nō poterit eum cogere? cogere inquam, hoc est obligare tantùm, acsi omnino duxisset illam. Item in illo casu uel simili potest ecclesia præcipere ut ducat, & excommunicare nisi ducat. hoc autem omnino tollit libertatem, cùm nullo modo posit euadere damnationem nisi ducat. ergo non obstat libertas, quin posit ecclesia constituere uerum matrimonium. Item quæ à Deo sunt, ordinata sunt, *Rom.13.*
ad Rom.13. & Genes.1. Vidit Deus cūcta, quæ *Genes.1.*
E 4 fecerat,

fecerat,& erant ualde bona,sed hoc expediret multùm reipu. ut talis potestas esset in superioribus, cùm aliquando esset remedium ad constituendam pacem,tollendum bella intestina. Et cõfirmatur,Casu quo essent decem homines,& fœminæ,ut tempore Noë, quare nõ posset cogi uir ad accipiendum uxorem, ut Noë filios suos & filias? certe non uideretur intolerabilis error, siquis uellet defendere ꝙ post sponsalia posset ecclesia matrimonium constituere,& obligare aliquem, sequuta copula,altero etiam inuito.

¶ Sed quia Theologis non licet in suis disputationibus, sicut iurisconsultis aliquid insolens,nouum & inauditum contra maiorum authoritatem asserere:ideò secutus communem opinionem teneo,quòd * matrimonium nulla authoritate humana potest constitui, nisi consensu contrahentiũ.Probatur, Ex tali coniunctione frustraretur utroque fine matrimoniũ. ergo ecclesia non potest. Assumptũ probatur.Prius enim finis matrimonii,scilicet procreatio prolis,& educatio certè esse nõ posset inter inuitos,& se non inuicem amantes,cùm commercium matrimoniale sit magnum signũ amoris.Et probatur hoc,Paul.ad Ephe.5. & Colos.3. commendat uiris ut diligant uxores suas. & Dominus in Genesi,Propter hanc, &c.quia scilicet non possunt matrimonialia officia

Ephes.5.
Colos.3.

officia impendi ſine mutuo amore,& animorum concordia, quæ inter eos, qui inuiti iuncti eſſent, malè coaleſcere poſſet, coniugibus malè inter ſe conuenientibus,& de liberis diuerſa ſentiētibus. Secundò, Etiam finis multo minus conſequi poſſet. nam officia,& mutua obſequia niſi ex amore proficiſci nō poſſunt, qui contigere aut uix, aut nunquam poſſet, ſi matrimonia inter inuitos conſtituerētur. Cōfirmatur, Quia poteſtas humana omne uinculum quod poteſt conſtituere, poteſt dirimere. Sed eccleſia non poteſt dirimere uinculū matrimonii: ergo nec conſtituere. Maior patet, Quia in omnibus aliis tranſlationibus rerum ſicut poteſt princeps rem transferre inuito domino, ita etiā poſt tranſlationem poſtea inuito ſecundo, priori domino reſtituere, nō obſtante quacunque poſſeſsione,& uſu rei: ita ꝙ eandem poteſtatem habet ad reſcindendum contractum, ſicut ad conſtituendum: ſed non poteſt papa reſcindere contractum matrimonii, ſaltem partibus inuitis, uel poſt matrimonii uſum: iuxta illud, Quod Deus coniunxit, &c. ergo. Et certè nulla ratio eſt, ut ex aliqua cauſa eccleſia poſſet matrimonium conſtituere inuitis parentibus, reſcindere autem etiam ipſis poſcentibus nullo caſu poſsit. Tertiò, Si eodem tempore Petrus per uerba de præſenti contraheret cum

Maria,& Papa traderet in matrimonium Mariam Iohanni:tunc uel nullum eſſet matrimonium,uel illa eſſet uxor duorũ.Patet,Ibi ſunt duæ cauſæ ſufficientes ad conſtituendum matrimonium.ergo uel utraque habet effectum: & ſic illa erit uxor duorum:uel ſe mutuò impediunt,& tunc nullum eſſet matrimonium: & tũc nunquam ſciri poſſet,an aliquod ſit uerum matrimonium,uel nõ,quia dubitari poſſet an papa uelit eam tradere alteri. Et ſi dicas, quòd in eo caſu authoritas ſuperioris maior eſt,& per conſequẽs illa eſſet uxor Iohannis: contrà, & eſt quartum argumentum, Si hoc papa poteſt,ergo & quilibet epiſcopus in ſua diœceſi.neſcio enim quid papa poſſet in tota eccleſia,quod non poſsit epiſcopus in ſuo epiſcopatu,niſi fortè in illis quæ de ſe ſpectant ad uniuerſalem eccleſiam,ut determinatio fidei: omnia enim alia quæ papa poteſt,uidetur epiſcopus etiam poſſe,niſi quòd in aliquibus poteſtas eorum contracta eſt iure,ut in diſpenſationibus uotorum,& impedimentorum matrimonii. Quintò, Eccleſia nunquam uſa eſt hac poteſtate,nec in lege naturæ, nec in lege ſcripta,nec in lege euangelica, cùm tamẽ non ſit dubitandum quin aliquando expediret uti hac poteſtate:ergo ſignum eſt non eſſe talem poteſtatẽ in eccleſia.Sextò,Eccleſia cogit aliquem ad contrahendũ matrimonium,ut poſt ſponſalia,

ſponſalia,& tamen nolentes non iunget tanquam coniuges:& tamen in omnibus aliis ſiquis nollet reddere debitum,cogitur facto ad reddendum debitum, non ſolùm decretis & pœnis. Ergo ſi eccleſia poſſet dare maritum puellæ ipſa inuita,deberet poſt ſponſalia,etiã ſi nollet,tradere eam in manus uiri:quod tamen nunquam tentauit facere.

¶ Ad argumenta in contrarium patet quid dicẽdum. Dicimus enim quòd in omnibus aliis tranſlationibus,& uinculis non impeditur finis propter quem inuentæ & inſtitutæ ſunt In propoſito autem(ut oſtenſum eſt)omnino tolleretur finis matrimonii. Secundò dicimus,quòd in aliis trãſlationibus ſi fortè poſt factum ſequatur maius inconueniens, poteſt remedium adhiberi. Poſſunt enim reuocari in priorem aut meliorem ſtatum,matrimoniũ autem ſemel ritè perfectum dirimi,aut reuocari non poteſt.& ideò non eſt tantum periculum ſi fiant ſine conſenſu eorum,ad quos ſpectant:& ideò etiam timor impedit matrimonium,& non alia. Tertiò etiam uidetur potiſſima ratio,quia in omnibus aliis negotiis idẽ effectus ſequitur ſi aliqua tranſlatio fiat authoritate ſuperioris, uel hominum uoluntate, & pacto. in eoſdem enim uſus & domus, quam aliquis ſibi uendicat authoritate legis,aut præſcriptione,aut quouis alio legitimo titulo ac

ſi ha

ſi habuiſſet emptione, aut donatiõe dominii. & idem eſt de pecunia, & omnibus aliis: matrimonium autem in eos uſus Deus & natura cõſtituerunt, qui niſi à uoluntariis exigi nullo modo poſſunt. Nunquam enim quiſquam inuitus operam liberis dare poterit procreãdis, aut procreatos educare, & inſtituere. Quare omnino ſi maximè princeps, aut eccleſia poſſet uiro uxorẽ, aut ecõtra mulieri maritum dare, omnino ea donatio inefficax eſſet, etiam in illos effectus, aut uſus: quare prorſus uana eſſet huiuſmodi poteſtas. ſecus autem eſt de Deo, qui non ſolùm corpora, ſed animas, & corda habet in poteſtate, & ſuo nutu mortales in quacũque officia uoluerit, uolẽtes aut nolẽtes trahere: & nõ minorẽ poteſtatẽ habet ad iungendum inuicem corpora uinculis coniugalibus, quàm animas mutua beneuolentia, et amore. Quartò dicimus, quòd in tali neceſsitate, qua teneretur quis uxorem ducere, reſpu. poſſet quidem huiuſmodi cõpellere, ſed ſi omnino nollet, non poſſet inuito uxorem dare: unde nõ excuſantur filiæ Lot ideò, ꝙ etiã credẽtes fortaſſe nullos alios ſupereſſe in genere humano, ingreſſæ ſunt ad patrẽ, nõ ſolũ quia inceſtæ, ſed quia ad nõ ſuum uirũ acceſſerunt.

De ſecundo puncto primæ partis.

SED RESTAT inquirere, *Qualis ſit iſte conſenſus matrimonii. Nec tamen eſt in animo

in animo omnia, quæ de consensu maritali à doctoribus disputãtur, tractare (esset enim infinitum) sed solùm unicum locum delegi, de quo iurisconsulti, & Theologi ambigunt, & contendunt, & adhuc sub iudice lis est, An sci licet contractus per uerba de præsenti, & consensu interposita conditione de futuro, adueniente illa conditione, matrimonium teneat, non reuocato priori consensu, ut, Accipio te in uxorem, si pater tuus consenserit: uel, si pater tuus obierit. & uolumus etiam, quòd contractus fiat cum intentione contrahendi matrimonium posita conditione. Et quidem illustres, & celeberrimi doctores pontificii iuris defendunt assertoriam partem, prorsus affirmantes firmari eo casu matrimoniũ adueniente conditione, nec opus esse nouo consensu, aut contractu. Panormita. c. de illis. de conditio. apposit. Hosti. in summa, quod etiam sentiunt theologi non ignobiles, inter quos uidetur esse Petrus Palustris, author alioqui quantiuis pretii, in 4. d. 29. q. 2. ad 2. & ad 3. & contendunt argumentis hoc confirmare. Primùm in omnibus aliis contractibus conditionatis, adueniente conditione, manet cõtractus absolutus, nullo consensu requisito. ut si cõtrahatur sic, Do tibi cẽtum libras ferri, si nauis mea salua uenerit: do domum, si nuptui dederis filiam: uendo agrum, si pater obierit: conditione po

Panormita.
Hostien.
Petrus Palust.

ne posita tenet contractus. ergo etiam in matrimonio. Secũdò si hoc negetur matrimonio quod conceditur aliis pactis, hoc esse non potest, nisi ratione libertatis singularis, quæ in matrimoniis præ aliis exigitur, sed hoc ipsum est cõtra libertatem scilicet non posse contrahere cùm uoluerit, & pro tempore quo uoluerit, & sicut uoluerit. ergo si quis nuuc uult contrahere pro crastina die, & non pro hodie, omnino uidetur contra libertatem, quòd impediatur. Præterea ille contractus nõ est sponsalium: ergo est matrimonialis. Consequentia est nota. Antecedens probatur, Quia si esset sponsalium, uel pro tempore quo fit, uel pro tempore conditionis. Nõ primum, quia quod impedit matrimonium, impedit sponsalia, scilicet effectus conditionis: nec secundum, quia contractus sub conditione quando ponitur conditio, manet purus, id est, acsi esset sine cõditione: ut sic, Contraho tecum, si habes licentiam patris tui: si conditio adest, tantùm ualet, sicut, Contraho tecum absolutè sine conditione. ergo pro tempore, quo ponitur conditio, iam contractus ille manet absolutus, & per consequens est matrimonium. Confirmatur, quòd non sint sponsalia pro nunc: quia ex illo contractu non nascitur publicæ honestatis iustitia. unde habetur c. unico de spõsalibus, libro 6. de sponsalibus cõditionatis, quòd non

cõtrahitur publicæ honestatis iustitia, nisi purificatus fuerit contractus per conditionis euẽtum, & tamen ex sponsalibus nascitur publicæ honestatis iustitia. Item contractus nihil efficit nisi ex intentione contrahentium, sed isti intendunt efficere matrimonium, & non sponsalia. ergo si nõ efficiunt matrimonium, nihil efficiunt: cuius contrarium patet, quia talis obligatur illo contractu posita cõditione, ut dicitur in casu superiori. Præterea, Si talis contractus fieret tempore, quo ponitur conditio, esset uerum matrimonium. Sed idem uidetur operari ille contractus præteritus, si interim non est reuocatus, sicut si nunc esset. ergo uidetur quòd faciat matrimonium. Sextò arguitur in c. de illis. de cõditionibus appositis. dicitur enim quòd si quis his uerbis iurauerit fœminam se ducturum uxorem, si dederit pecuniam: si non dederit non est reus, nisi consensus de præsenti interuenerit: licet copula carnalis fuerit subsequuta. ergo à cõtrario sensu, si fit consensus, erit reus periurii. Sed in proposito, ut supponimus, est consensus de præsenti: ergo erit matrimonium. Item, si contraho tecum crastina die, adueniẽte crastina die, uidetur quòd sit matrimonium, non pro nũc, sed pro crastina die. Probatur, Sicut si dicat, Si crastina dies fuerit, uel si sol oriatur cras, duco te in uxorem, est matrimonium. ergo etiam

cum

cum alia cõditione, ſi adueniat conditio, quæ ſuſpendit contractum, uidetur contractus purus, & per conſequens matrimonium. Idem enim uidetur dicere pro craſtina die, & pro tẽpore, quo dederis mihi centum. Præterea, Si quis contraheret his uerbis, Contraho tecum ſi conſentias ut contrahas mecum, ipſa reſpondẽte, Contraho, eſt uerum matrimonium, & tamen illa conditio eſt etiam de futuro: ergo à ſimili ſi dicat, Contraho tecũ ſi intra annum conſenſeris, poſita conditione, erit uerum matrimonium. Aſſumptum probatur, Nam in cõtractu matrimonii ita uidetur contingere, quòd alter prius dicat Cõſentio, & ad uenien te conſenſu alterius, perficitur matrimonium: unde ſemper uidetur quòd efficacia conſenſus dependeat à futuro.

¶In contrarium eſt omnis ſententia theologorum, ex quorum authoritate, & doctrina
9 pono canonem uniuerſalem, Si * ex aliquo pacto, aut ſtipulatione non ſtatim ab initio oritur matrimonium, quicquid poſtea ſuperuenerit, ſiue ſit ætas, ſiue copula carnalis, ſiue diſpẽſatio ſuper impedimentum, ſiue conditio appoſita cõtractui, nunquã erit matrimonium, niſi de integro omnia ponantur, quæ neceſſaria ſunt, & de eſſentia matrimonii. Vnde dico, quòd ad legitimum matrimonium, & uerum, ſicut ſufficit, ita exigitur mutuus cõſenſus expreſſus

preſſus,& purus in præſenti,hoc eſt pro tempore,pro quo cõtrahunt,& pro tempore pro quo matrimonium conficitur:& ſic in dubio oblato ſunt ſponſalia,& etiam adueniente cõditione.Probatur primò,Matrimonium eſt ſacramentum nouæ legis,quod non uidetur dependere de futuro,& ratihabitio non efficit ſacramentum.ergo.Patet(ut habetur in c. ſuper eo.de conditionibus appoſitis) Talis ſuperueniente conditione nõ eſt matrimonium,quia tunc ſi matrimonium iam eſſet ratum,& integrum,non eſſet cogendus ad contrahendum, ſed ad cohabitandum,uel conſummãdum matrimonium.ergo talis contractus non habetur pro matrimonio.Prætera,Matrimonium cõficitur ex conſenſu.ſed ille conſenſus non fuit ſufficiens:ergo nec eſt ſufficiens poſita conditione.Præterea,Si talis ante aduentum conditionis reuocet conſenſum,iam non eſt matrimoniũ, ut etiã authores cõtrariæ ſentẽtiæ tenẽt.ergo nec nũc etiã ſi non diſſentiant.Probatur iſta conſequentia,Quia diſſenſus non tollit,nec irritat uirtutem contrâctus,ergo ſi cõtractus habeat uim conficiendi matrimoniũ, non obſtante diſſenſu,efficit matrimonium. Quòd uerò diſſenſus non irritet illum contractum,patet.Quia non obſtante quocũque diſſenſu,compelletur ad contrahendum, ut ui detur ex illo c.ſuper eo.aliâs contractus con-

F diti

ditionalis esset nullius roboris, si per solã uoluntatẽ alterius cõtrahentiũ rescinderet. Præterea, Si tenetur cõtrahere cũ alia ante aduẽtũ cõditionis, tenebit matrimoniũ, ergo etiã adueniẽte cõditione nõ tenet matrimoniũ cũ prima. Probatur cõsequẽtia, Quia sine dubio si quis habet potestatẽ contrahendi cum alia, habet potestatem non contrahendi cum ista.
¶ Ad argumenta autẽ in cõtrariũ dico ad primũ, ꝙ certè ex natura cõtractus nõ habetur, ꝙ adueniente cõditione, sit translatio rei, cùm primus cõtractus solũ uideatur promissiuus, sed hoc disponitur lege, ꝙ qui promisit, uelit nolit stet promissis, quod (ut suprà dictũ est) in matrimonio leges disponere non possunt. Vel potest dici absolutè, ꝙ in aliis negotiis tenet contractus adueniente conditione, nõ autẽ in matrimonio propter summã illã libertatẽ, quam Deus uoluit esse in matrimonio, ut scilicet quicũque nondũ habet uxorem, sit in eius libertate, & potestate uel accipere, uel nõ accipere. quare cùm etiã secundũ aduersarios talis ante aduentũ cõditionis nõ haberet uxorẽ, in eius potestate est ducere, aut non ducere; & per hoc patet solutio ad secundũ. Ad tertiũ. dico, ꝙ tale pactũ est spõsalia pro nunc, & pro tẽpore etiã cõditionis. Ad quartũ dico, quòd quantumcũque habeat intẽtionẽ nõ spõsaliorũ, sed matrimonii, tamẽ in fauorem matrimo

nii hoc ualet, & intelligitur illa clausula, Si nõ ualet, ualeat ut ualere potest. Ad quintũ dico, ꝙ siquis cõtrahat in tempus incertum, nõ est matrimonium, sed spõsalia, nisi fortè sit in tẽpus necessariũ, ut in crastinũ. Sed quid si superueniẽte cõditiõe perseuerat cõsensus cõtrahẽtium, an sit matrimoniũ? Et uidet̃ ꝙ sic, quia si à principio fuisset posita cõditio, fuisset matrimoniũ. ergo si nũc consensus utriusque ad est cum conditione, uidetur ꝙ idem operetur. Et confirmatur, Quia (ut dictũ est) consensus de præsenti sufficit ad substantiam matrimonii. ergo si nunc adest consensus, erit matrimonium uerum. Sed his non obstantibus dico, quòd etiam si consensus, qui ab initio fuit in utroque, perseueret, non est matrimonium. Et probatur, Ab initio nõ fuit matrimonium: ergo oportet quòd de integro ponantur omnia sufficientia. sed ille consensus, qui fuit à principio, non fuit sufficiens ad matrimonium, cùm non esset purus, sed uerè conditionatus. ergo nec nunc sufficit. Item consensus non sufficit nisi exprimatur: sed consensus ille non exprimitur per aduentum conditionis: ergo nõ efficit matrimonium. Item ille consensus (ut habetur in illo c. super eo.) habetur non pro consensu de præsenti, sed de futuro: ergo non sufficit ad matrimoniũ. Præterea, Per id quod nõ est in potestate alicuius, nõ uidetur propriè cõfi-

ci matrimonium. ſed conditio illa non eſt in poteſtate contrahentis:ergo non poteſt facere matrimonium.

¶ Ad argumenta in contrarium. Ad primum nego conſequentiam. Ad ſecundum dico, ꝙ ſi nunc ſit conſenſus, & nunc ponitur conditio, re uera eſſet matrimonium, ſaltem ſi exprimatur:ſed ſi ſolùm manet conſenſus, Quia approbo quidem primum pactum, & placet mihi, ſed nihil de nouo uolo facere, non eſt matrimonium. Ex dictis patet quid dicendum ad caſus contingentes, cùm quis minor ætate cõtraxit per uerba de præſenti, & cum conſenſu etiam de præſenti, & cum intentione contrahendi etiam matrimonium: an cùm peruenerit ad ætatem legitimam, & prius non reuocauerit conſenſum, imò placet ei ſemper poſt pactum, an teneat matrimonium. Item ſi quis contraxerit cum conſaguinea, ea conditione, ſi papa diſpẽſauerit, etiam ſi habeat acceptam & gratã diſpenſationẽ. Ad omnia hæc & ſimilia reſpondetur, nullũ tale eſſe matrimonium.

¶ Sed reſtat ſcrupulus non cõtẽnendus, Quid
10 *ſi deceptus cõtrahat, an teneat matrimoniũ: an ſi eo caſu uel ſimili credens iudicio, & ſententiæ iuriſconſultorum, crederet ſe uerè cõtraxiſſe, & hoc errore ſeductus affectu maritali cõtraheret, & cõueniret cũ huiuſmodi muliere ſibi deſponſata, quàm aliâs non eſſet ducturus:

rus:an matrimonium eſſet ualidum. Diſputari certè in utranque partem probabiliter poſſet. Nam primò uidetur matrimonium tenere, non enim iura uel doctores alium errorem tradunt impedire matrimonium, quàm errorem perſonæ: ſed in caſu poſito non interuenit error perſonę, ſed iuris. ergo ſibi imputetur ſi crediderit in hoc uiris minus ſapientibus: quemadmodũ ſi crediderit eſſe uirginem, quæ paſſa eſt uirum, uel ditem, quæ pauper erat. Ecõtrario tamen adduci poteſt, nam hic non uidetur uelle aliquid de integro, hoc eſt quicquam agere noui, ſed ratũ habere, quod putat iam actũ eſſe. ſi ergo reuera matrimonium antè nullum fuerat, nec nunc quidem erit ſané: quod tamẽ in alio loco prolixius dicendum reſeruo. Sed in præſentia mihi potius placet, ut dicamus tale matrimonium nullum eſſe, non ſolùm propter argumentum iam factum, quod tamen nõ infirmatum eſt: ſed quia in uniuerſum error circa ea quæ ſunt de eſſentia contractus, uitiat contractum: tale autem uidetur caſu contigiſſe, cùm iſte credat ſe iam non eſſe ſui iuris, ſed actam rem agere, & uerè eſſe matrimonium, atque ideo meritò reſcinditur contractus tanquam ex errore procedẽs. Facit quod ad hoc doctores notant in c.1, de regul. libr. 6. Si quis ante annos pubertatis facit uotũ religionis, nõ obligatˀ maior factus, ſi ratificauerit ex erro

re:quia ſcilicet credebat uotum tenere. Puto ergo omnino, quòd non eſt matrimonium, quia ille habet errorem circa eſſentialia,& fundamenta matrimonii,& nihil eſt tam contrarium conſenſui, quàm error. l. ſi per errorem. ff. de iuriſdictione omnium iud.

Secunda pars Relectionis.

11 IN Secunda parte tractandum eſt de impedimẽtis matrimonii,& primũ eſt, An * ſicut eccleſia aliquas perſonas ſua authoritate reddit illegitimas ad contrahendum, an princeps poſſet hoc facere. utrum ſcilicet princeps ſecularis poſsit ponere impedimentum matrimonio, hoc eſt, an perſonæ legitimæ ad matrimonium poſsint lege ciuili illegitimæ reddi, ita ut ſi contrahant, factum non teneat. Et uidetur quòd ſic, ſicut ſuprà inductum eſt: ſicut in naturalibus ita in moribus & in ciuilibus, ratio ſumenda eſt ex fine. Poteſtas autem regia uel ciuilis conſtituta eſt propter bonũ reipub. quicunque ille ſit, ſiuæ pacificus conuictus, ſiue etiam ſimpliciter omne bonum quatenus humanum eſt: ergo quicquid uel neceſſarium eſt, uel contradicit ad talem finem, omnino uidetur cadere ſub poteſtate regia, ſiue ciuili. ſed bona pars communis, ſiue ciuilis boni conſtat ex matrimoniis. ergo poteſt princeps leges cõdere, ubi matrimonia quoquomodo obſtantia,

tia,commodo reipublicæ uitet,& irritet.Item uidetur,quòd finis matrimonii ordinatur ad finē legiſlatoris, ſcilicet in bonū ciuile: ergo, &c. Secundò arguitur, Omnes rationes, quæ à doctoribus ponūtur,ut eccleſia aliquos gradus cōſanguinitatis arceat à matrimonio, procedūt in lumine naturali,& intra prudentiā politicā.ergo cū prudētia politica ſit regula principum & gubernatorum rerumpublicarū (ut Ariſto ponit in Ethicis) ſequitur quòd hoc ſpectabit ad humanam & ciuilem poteſtatem. Antecedens patet,Nam altera ratio ſolet aſsignari periculi cognatorum in eadē domo habitantium:ut ſi licentia matrimonii permitteretur inter ſe coniugio iungendi,daretur occaſio inceſtus.& ſtupri. Altera eſt, ut amicitiæ propagētur,neceſsitudines intra unos eoſdēque lares & parietes coerceantur, ſed utraque res ſpectat certè ad ciuiles leges,quæ prohibere habent ſtupra,ſicut & adulteria, & etiam in republica,amicitias inter ciues conflare & propagare.ergo tota res non uidetur excedere ciuilem poteſtatem. Tertio, Matrimonium uel eſt contractus ciuilis,uel fundatur in contractu ciuili:ſed princeps habet poteſtatem ſuper omnes tales contractus.ergo poteſt leges facere de matrimoniis contrahendis.Et confirmatur,Quia multæ leges latæ ſunt, ubi aliqua matrimonia prohibentur,ut patet. ff. de ritu nu-

 ptiarum,

ptiarum, l. sororis. §. si quis. & l. semper. §. si senatorium. & l. palàm. §. senatus. & l. quin etiam non est. & l. finali, dicitur ꝙ quoddam est crimen incestus contra ius gẽtium, quoddam solùm contra ius ciuile. et idem l. si adulterium cum incestũ. §. 1. ff. ad l. iuliam de adulteris. Nec ualet dicere, quòd matrimonium est sacramentum, & ideo eximitur à quacunque potestate, non spirituali: primò, quia redibit difficultas de matrimonio antequam esset sacramentum propriè, sed solùm in officium. Secundò, quia non obstat, quòd sit sacramẽtum, cùm priuati homines leges & conditiones apponant matrimonio, sine quibus non est sacramentum. Et rursus, Papa non habet potestatem super matrimonium, nisi solam inquantum est cõtractus quidam. ergo per hoc quòd est sacramentum, non excluditur à potestate seculari, sicut si emptio esset sacramentum. Nec rursus ualet dici, quòd matrimonium est contractus in foro conscientiæ, & apud Deum, & quòd princeps non habet potestatem in foro conscientiæ, & nisi in foro contentioso. Primò, quia etiam alii contractus ciuiles sunt cõtractus in foro cõcientiæ, ut emptio, donatio, & alii similes cõtractus. Et iterũ falsum omnino & erroneum est dicere, quòd principes nõ habẽt potestatem in foro conscientiæ, cùm potestas ciuilis sit etiam à Deo æquè ac spiritua-

lis,

lis, dicente Pau. ad Ro. 13. Omnis potestas à domino Deo est. &, Qui potestati resistit, Deo resistit. Ergo nec ex hac parte potestas ciuilis à matrimonio arcetur. Nec iterũ sufficit dicere, quod matrimonium est pactum naturale: hoc est, quòd est de lege naturali. Alia uerò pacta sunt ciuilia, uel ex ordinatione legum ciuilium, & ideo non subiicitur legibus ciuilibus. hoc, inquam, non sufficit: nam etiam alia pacta, ut donationes, promissiones, & reliquæ stipulationes tenent, & sunt uera pacta, exclusis legibus ciuilibus. Nec demũ diluit quæstionẽ dicere, quod ad leges ciuiles spectet solũ præmiare bona & punire delicta, ut adulterium, furtum, homicidium, non autem aliquid, quod natura sua bonum est, aut licitum prohibere. exempli gratia, Consobrinam in uxorem ducere, non spectat ad legem ciuilem hoc prohibere, sed si natura hoc illicitum sit sororem ducere, spectaret ad legem hoc punire: non inquam hoc sufficienter satisfacit huic negotio: falsum enim est leges ciuiles non posse aliquid natura licitum uitare. ut enim Aristo. docet, leges feruntur de his, quæ prius quàm sciatur, nihil interest, sic, an aliter fiant. postea uerò refert, & sine dubio potest lex non solùm mala punire, sed etiam aliquid constituere in genere uitii aut uirtutis: potest si quidẽ lex prohibere sumptus alioqui licitos, ludos aliâs innoxios, &

Rom. 13.

Aristo.

multa huius generis, quæ in republica esse possunt, alioqui potestas ciuilis esset deficiens, & respublica non sibi sufficiens, si non posset leges cōdere suo statui conueniētes, & de rebus nulla alia lege constitutis. In contrarium est, Quia idem non uidetur spectare ad diuersos principatus, & legislatores. Esset enim turbatio, & confusio rerū, si de eadem rediuersa insolidum constituerētur in ordine ad eosdem subditos, quod tamen in proposito contingeret, si princeps secularis, & pōtifex potestatem haberent de matrimonio constituēdo: posset enim aliquid contrarium ab uno constitui legibus alterius, atque adeò populus incertus teneri, cui maximè parendum est. Item alii gradus prohibentur lege ciuili, qui tamen non prohibentur lege canonica, inter quos matrimonia recipiūtur ab ecclesia. Item est causa spiritualis: sed potestas ciuilis non agit causas spirituales. ergo, &c.

12 ¶ Ad hanc quæstionem respondeo primùm, Mihi* nō est dubiū quin princeps secularis ex genere, & natura suæ potestatis uim habeat, & iurisdictionem super matrimonium, etiam ad prohibendum connubia inter cognatos, aut affines, & posset leges ferre, & impedimenta ponere similia, sicut ecclesia. Nec uideo cur Moyses legislator easdem leges propria authoritate contra matrimonium ferre non potuerit, quas

rit, quas authoritate diuina tulit, etiam si ponamus eius potestatem nullo modo esse spiritualem, si fuit princeps populi Israël. Nec scio quare si lege naturali prohibitum non esset, matrem habere uxorē, cur princeps huiusmodi legem facere non posset, irritans omnino si quid secus factū fuisset. Imò puto ante legem Christi nullam fuisse propriè potestatem, nec iurisdictionem spiritualem, qualis est in ecclesia: & tamen nescio cur principes non possent leges facere de matrimoniis contrahendis. Cō firmatur, In lege naturali uidentur fuisse leges de matrimoniis, de suscitando semine fraterno: imò multa inconuenientia posita in Leuitico sunt de iure naturali, ubi nulla erat potestas spiritualis. Secundo dico, Hoc non obstāte, ecclesia potest prohibere potestatē ciuilem ab hac iurisdictione: hoc est, princeps temporalis arceri potest, & impediri per potestatem spiritualem, putà per summum pontificem, ab hac iurisdictione. Probatur, Quia, ut impræsentiarum pro certo haberi uolo, temporalis respublica est quodammodo subiecta spirituali, & consequenter etiam potestas temporalis est subiecta potestati spirituali. Vt enim Aristo. ait, si finis unius artis, aut facultatis inferior sit, & ordinatus in finem alterius facultatis, etiam ars subiecta erit arti, & artifex artifici: ut fabrilis & nautica subiecta est militari facultati, ut

ti,ut etiam faber Imperatori. Cùm ergo humana pax,& ciuilis honestas,& conuictus ordinetur in spiritualem felicitatem,& perfectum bonum hominis,inquantum homo est:consequens est,ut ciuilis facultas,& potestas certo modo sit dependens,& subiecta spirituali potestati. Ergo non solùm in pactis connubiorum,sed etiam in aliis pactis & ciuilibus conditionibus, non est dubium quin spectet ad spiritualem potestatem, moderari facultatem, & secularem potestatem in his, quæ coniuncta sunt cum rebus spiritualibus,& terminos pręscribere,& limites,quatenus & quo usque ciuilis potestas in huiusmodi progredi possit. Nec tamen uolo dicere,quòd temporalis potestas sit in omnibus,aut etiam ordinariè subiecta spirituali potestati. Imò nihilominus puto quàm principes esse uelut uicarios ecclesiæ, aut pontificum,sed habere iudiciariam potestatem à Deo.atque ipsi summi pontifices habent,quam nisi in casu spiritualis potestas impedire non potest. Verùm dico ex iustis causis posse ecclesiam potestati temporali tollere cognitionem,aut iurisdictionem aliquorum,de quibus alioqui iure suo discernere & statuere posset,quia scilicet ex natura sua spectat ad potestatem ciuilem,putà quia non satis commodè,& conuenienter ad finem spiritualem per solam potestatem spiritualē administrari posset. Excm

ſet.Exemplum eſt in propoſito.Nam cùm pactum matrimonii pendeat ex iure diuino,& quid ad matrimonium exigatur,& inter quas perſonas tranſigi matrimonium poſsit, inter quas non poſsit,& pleraque ad huiuſmodi cõtractum ſpectantia,ſolo diuino iure terminari,& intelligi poſſent:non poſſent leges cogere de matrimonio fieri ab eo,qui ius diuinum nõ habet cognoſcere, cuiuſmodi eſt princeps ſecularis.Nec enim humana ſolùm eruditione ſatis cognoſci poſſunt multa,quæ circa connubia occurrũt,inter quæ hoc eſt unum, quæ perſonæ ad matrimonium legitimæ ſint. Quare iuſtis de cauſis tótum negotium de matrimoniis paciſcendis, & iugendis poteſtati ſpirituali ſeruatum eſt,etiam ſi matrimoniũ non eſſet ſacramẽtum.ſicut enim puto epiſcopum in ſua dioeceſi poſſe etiam matrimonio impedimẽta ponere,& omnia quę papa poteſt,niſi ea cauſa pontifici reſeruata eſſet: ſicut alia multa S.Thom.4.diſtin.25.q.2.articu.2.dicit. S.Thom. Matrimonium quantum ad utilitatem, quæ matrimonium conſequitur,ſicut eſt amicitia, & mutuum obſequium, habet inſtitutionem à lege ciuili.& diſtinctione 34.q.1.articu.1.ad 4.Perſonæ illegitimæ ad matrimoniũ contrahendum dicuntur ex eo,quòd ſunt contra legem,qua matrimonium conſtituitur. Matrimonium autem inquantum eſt officium naturæ

turæ necessarium, statuitur lege naturæ: in quã tum est sacramentum, statuitur iure diuino: in quantum est officium communitatis, statuitur lege ciuili, & non ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona fieri illegitima ad matrimonium. Tamen dist. 40. articu. 4. ad 2. dicit, quòd matrimonium non est tantùm sacramentum, sed est etiam in officium: & ideo magis subiacet ordinationi ministrorum ecclesiæ, quàm baptismus, qui est sacramentum tantùm: quia sicut contractus, & officia humana determinantur legibus humanis, ita contractus & officia spiritualia legibus ecclesiasticis. Palud. 4. distin. 26. q. 3. conclusione 2. tenet, quòd quæcunque ordinatio legis humanę nõ habet effectum non solùm si est contra ius diuinum, & canonicum, imò etiam si non sit iure canonico approbata, quia causa matrimonii est spiritualis & ecclesiastica: laicis autem in rebus ecclesiasticis ordinandis non est tributa facultas aliqua, sed quid in talibus constitutum fuerit, nõ est alicuius firmitatis, nisi ab ecclesia fuerit approbatum. extra. de constitutione ecclesiæ sanctæ Mariæ. Hæc Palud. & S. Thom. in 4. d. 42. articu. 1. ad 4. expressè dicit, quòd prohibitio legis humanæ ad impedimẽtum matrimonii, nisi interuenerit authoritas ecclesiæ, quæ idem est, etiam interdicit.

Secunda

SECVNDA PARS SECVN *dæ partis de matrimonio.*

An gradus prohibiti, ſint contra ius diuinum, & omnes de iure Canonico illegitimi.

SVMMA.

1 *Gradus omnes, qui* Leuit. 18. *&* 20. *prohibentur, an ſint iure naturali prohibiti.*

2 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd iure diuino prohibeantur contrahere, quòd non ſufficienter probetur ſi contrahant, matrimonium eſſe nullum & irritum.*

3 *Perſonæ aliquæ ex hoc, quòd in* Leuitico *ſint prohibitæ contrahere, quòd non ſit argumentum illas tempore legis euangelicæ iure diuino eſſe prohibitas.*

4 *Perſonæ quæ ſint prohibitæ à matrimonio iure diuino, quòd terminari non poßit niſi ratione naturali, hoc eſt, ex morali philoſophia, & propoſitionibus cognitis ex lumine naturali.*

5 *Gradus in* Leuitico *prohibiti, quòd non omnes iure naturali ſint prohibiti, oſtenditur.*

6 *Ducere uxorem fratris defuncti, quòd non ſit prohibitum lege naturæ.*

7 *Ducere relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa regum anglorum contingit, quòd nunquam fuerit prohibitum iure diuino legis ueteris.*

8 *Frater, quòd ſecluſo iure humano, ſine quacunque* Papæ *diſpenſatione poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti.*

IN SECVNDA parte huius partis diſcutiendum eſt in cauſa, & argumentũ principum Anglorum, cuius cauſę hęc ſumma eſt, Catherina inclytiſsima fœmina, filia regum Hiſpaniæ

Hiſpaniæ, nupſit primogenito Henrici Anglorum regis, quo ſine liberis defuncto, iterum nupſit Henrico nunc Anglorum regi sereniſsimo, qui poſt multos annos cupiens eo matrimonio liberari, cauſatur illud coniugium eſſe prohibitum iure diuino, et naturali: atque adeò nec ſummum pontificem potuiſſe diſpēſare, ut uxor mortui fratris ſibi inhęreat, atque matrimonium irritum eſſe, & fuiſſe.

1 Iſtius occaſione quæritur, Vtrum* omnes gradus, qui Leuiti.18.& 20. prohibentur, ſint prohibiti iure naturali. Pro cuius ſolutione pono tale fundamentum. Ex hoc, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure diuino ad contrahendum: non ſufficienter probatur, quòd ſi tale matrimonium aliquis tentet facere, nō teneat. Probatur manifeſtè, Quia non ſufficit, ut matrimonium ſit interdictum iure quocunque ad hoc ut non teneat. patet, Quia iure diuino prohibita eſt ſtipulatio, & etiā collatio ſimoniaca, quæ tamen ſi fiat, dat uerum ius ſuper tale beneficium. Et beneficiorum multitudo, quantum puto, eſt prohibita iure diuino: qui autem plura beneficia habent, legitimum dominium habent. De iure autem diuino prohibitum eſt poſt ſponſalia ducere ſecundam: & tamen ſi fiat, matrimonium tenet. uel dicatur ſic, Ante omnia præmitto, quòd multum intereſt, pactum aliquod aut factum eſſe prohibitum

bitum iure,& esse irritum iure,aut nullũ. Multa enim sunt iure tam humano quàm diuino prohibita,quæ tamen facta tenent:exẽpla sunt ita manifesta,ut reuocare in memoriam nõ sit opus.Manifestũ est prodigalitatem esse prohibitam iure diuino,& tamen donatio prodigalitatis tenet,& per illam uerum ius acquiritur. Contractus simoniacus,siue etiam collatio simoniaca prohibita est iure diuino:tamẽ quatenus ad ius diuinum spectat,facta tenet, ex tali collatione recipiens ecclesiastiũ beneficium,aut sacerdotium,uerum titulum consetur.Beneficiorum multitudo prohibita est iure diuino,& tamen qui possidet, uerum titulum habet, percipitque iure fructus beneficiorum.Et ut propius ad argumentum,quod tractamus, accedamus, post sponsalia cum una facta,matrimonium contrahere cum secũda prohibitum est lege diuina & naturali:tenet tamen matrimoniũ.Et in uniuersum ubicunque lege ecclesiastica est impedimentum impediens matrimonium contrahẽdum, nõ autem dirimẽs contractum: peccatur quidem contra legem in peccato matrimoniali,nihilo minus matrimonium ualidum est, & ratum. Item post uotum simplex, prohibitum est de iure diuino matrimonium, factum tamen a tenet.Ex quo infero,quòd* ex hoc, quòd aliquæ personæ iure diuino prohibentur con-

G trahere,

trahere, non ſufficienter probatur, quòd ſi cõ trahatur, matrimonium ſit nullum, & irritum. patet, quia (ut oſtenſum eſt) non ſufficit pactũ eſſe prohibitum, ut ſit irritum & nullum. non ergo ad probandum, quòd aliquod matrimonium ſit irritum, ſatis eſt probare, quòd perſonæ ſint prohibitæ iure diuino. Et confirmatur, Nam ſub eiſdem uerbis, quibus perſonæ coniunctæ conſanguinitate, aut affinitate in lege prohibebantur, etiã aliæ perſonæ, inter quas tamen matrimonium conſtare poterat: ut Exod. 34. prohibebatur filiis Iſraël accipere uxores de filiabus Chanaan, & Leui. 21. prohibentur ſacerdotes accipere uxorem, ſcortum, aut uile proſtibulum: & tamen nõ puto ſiquis contra mandatum Domini huiuſmodi uxorẽ duxiſſet, non futurum uerum matrimonium, cùm Deuterono. 21. licentia permittatur filiis Iſraël accipiendi in uxorem mulierem ex captiuis alienigenis ſub certis cęremoniis, & ſolennitate. S. Tho. tamẽ diſ. 39. dicit, ꝙ intelligitur de aliis gẽtibus uel cùm uolebat cõuerti ad ritus Iudęorũ. Et de Salomone legĩt 3. Reg. 2. ꝙ habebat uxores Moabitidas, & Ammonitidas, & Ethæas de gẽtibus ſuꝑ quibus dixit Dominus Iſraël, Non ingrediemini ad eas, nec de illis ingrediẽtur ad ueſtras: & tamen illæ erant ueræ uxores, ſic enim Scriptura appellat eas. Et Neemiæ ultimo legitur de filis Iſraël, quòd ducebant

Exod. 34. *Leuit. 21.* *Deute. 21.* *S. Thom.* *3 Reg. 2.* *Neemi. ultimo.*

cebant uxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas. Item habetur 1. Esdræ 10. & .3. 8. & .9. Imò expreßè dicitur c.8. ꝙ collocauerũt & mulieres alienigenas sibi in matrimoniũ. Vide tamen S. Tho. 4. distin. 39. Vbi uidetur dicere, quòd nõ fuit uerum matrimonium, nec tamen uidetur asseuerandũ omnes illas pro scortis, & concubinis habendas, & pro non legitimis uxoribus. Nõ ergo obstat præceptum Domini, quominus etiam ex uetitis mulieribus accipere uxorẽ quis poßit. Ex quibus omnino infertur, quòd ex hoc, quòd aliquæ personæ prohibentur à matrimonio in Leuitico, non firmiter probatur, ꝙ inter eas non poßit esse uerum matrimonium, etiam durante lege. Et ut exemplo rem apertiorem faciamus, si in Leuitico scriptum esset ne quæ uotum cõtinentiæ uouisset, uirum acciperet: an si talis contra mandatum Domini nupsisset, non fuisset uerum matrimonim? profectò non est dicẽdum, cùm re uera nunc sit iure diuino prohibitum, & tamẽ hactenus nemo negauit eiusmodi mulierem nubere posse. Nec ius diuinum efficacius esse poterat in ueteri testamento quàm in lege euangelica est. nõ ergo satis uidetur esse, ut negemus inter aliquas personas matrimonium constitui posse, quòd iure diuino prohibitæ sint, &c.

1. Esdræ. 10. & 3. 8. 9.

S. Tho.

3 ¶ Secundò dico, ꝙ * ex hoc ꝙ in Leuitico a-

quæ personæ sint prohibitæ contrahere, non est argumentum, quòd illæ personæ sint prohibitæ tempore legis euangelicæ iure diuino. probatur, Quia totum uetus testamentum est abrogatũ. Multa enim sunt in ueteri testamẽto præcepta diuina, quæ tempore Euangelii euacuata sunt. Qualia sunt præcepta omnia cęremonialia, itẽ & iudicialia. quod satis cõstat non solùm ex uerbo Domini in cruce, Consummatum est: sed etiam ex sententia & concilio Apostolorum Actuũ 15. ubi retractata hæresi Pharisæorum dicentiũ, quòd oportebat circuncidi eos & seruare legem Moysi, tandẽ uentũ est in decretum illud, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil ultra imponere uobis oneris, quàm hæc necesaria. Et Pau. Rom. 7. Lex in homine dominat quãto tẽpore uiuit: itaque uos fratres mortificati estis legi per corpus Christi. Quod exponit per similitudinem mulieris, quæ sub uiro est, quæ mortuo uiro soluta est à lege uiri. Et ad Galat. 4. hoc idem astruit per similitudinem pueri, qui est sub pædagogo usque ad definitum tempus à patre. Et rursus exponit per illud, Abraham duos habuit filios, unum de ancilla, alterum de libera, & dictum est ei, Eiice ancillam, & filium eius: & subdit, Itaque non sumus filii ancillæ, sed liberæ: per ancillam uidelicet intelligens uetus testamentum, per liberam nouum testamentum.

Roma. 7.

Galat. 4.

tum. & ad Hebræos 7. Reprobatio fuit prio- Hebræ.7.
ris mandati propter infirmitatem eius & inuti
litatem. Et illud ad Heb.8. Inducit Ierem. 31. Ierem.13
Ecce dies ueniunt, dicit Dominus, & cōsum-
mabo ſuper domum Iſraël, & ſuper domū Iu-
da teſtamentum nouum, non ſicut teſtamen-
tum, quod feci patribus eorum. & ſubdit, No-
uum antiquauit prius: quod autē antiquatur,
& ſeneſcit, prope interitum eſt. Ex hoc ergo,
quod Leuit.18. cauetur, ubi arcentur perſonæ
certæ, nullum trahitur argumentum. & ſi adii
ciatur, Quia præcepta moralia ueteris teſtamē
ti non ceſſauerūt. cùm ergo Apoſtolus non fa
ciat diſtinctionem inter præcepta, uidetur er-
go, quòd nec iſta ceſſauerunt. Ad hoc reſpō-
detur, quòd argumentum omnino concludit,
quòd omnia, quæ potuerunt ceſſare, ceſſaue-
runt. Vnde præcepta moralia nullum uigorem
habent ex lege. Itaque ex eo loco non maius ar
gumentum trahitur ad probandum non licere
nunc matrimonium inter gradus illic prohibi
tos, quàm ſi quis uelit probare ex eadem lege
abſtinendum eſſe à carnibus ſuillis, uel certis
diebus à fermento. Nec ſolùm non adducitur
ex eo capite ſufficiens argumentum, ſede-
tiam hæreticum eſt aſſerere, ideo quenquam
prohiberi in lege Euangelica à matrimo-
nio conſanguineorum, quòd ſit prohibi-
tum in Leuitico: cùm ſit hæreticum dicere,

quòd lex Mosayca currat simul cum Euangelica.ut in c.maiores de baptismo, & eius effectu.oppositum fuit error.

4 ¶ Tertiò dico, q̃ dubiũ hoc,*quæ scilicet personæ prohibitæ sunt à matrimonio iure diuino,terminari nõ potest,nisi ratione naturali: hoc est,ex morali philosophia, & propositionibus cognitis ex lumine naturali. Probatur, Nihil cognoscitur,nisi uel reuelatione,uel ratione naturali.Si ergo de hoc aut nihil,aut certè non adeò multum est de hac re in Scriptura traditum,ex quo tradi posit argumentum, in nouo testamento,tractata quæstio non inuenitur:in ueteri autem non satis pro præsenti tempore sufficit ad expediẽdum quæstionẽ, quid super hac re cautum sit. Restat ergo ut referẽdũ sit in iudiciũ naturalis rationis. Et confirmatur,Quia receptissimũ est apud oẽs theologos,& necessariũ est ita tenere,ex omnibus præceptis sola moralia integra,& firma restitisse in noua lege. Cũ autem eadem omnino sint moralia præcepta ex omniũ sentẽtia,quæ naturalia sunt uel iuris naturalis:eadẽ omnino quæstio est,an præceptũ Leuitici de gradib⁹ matrimonii,nũc teneat, ac si quærat̃,an illud præceptũ sit iuris naturalis.q̃ autẽ sit de iure naturali,nisi naturali ratiõe cognosci nõ potest:quare,omnino tota res humanis & naturalib⁹ rationib⁹ trãsigẽda est.Et cõfirmat̃,Quia lex euãgelica

gelica tum multis iuſtiſſimis cauſis, tũ uel ob hãc cauſam lex libertatis à Chriſto & ab Apoſtolis uocatur, quòd ſolo iure naturali, poſt Euangelium Chriſtiani teneãtur. Quare ſi iure naturali matrimonium aliquod damnatum non ſit, omnino nihil eſt, quòd tale matrimonium illegitimum inter Chriſtianos ſit. Puto enim nullum eſſe præter præcepta iuris naturalis præceptum negatiuum in Euangelio. Cum ergo præceptum impediens matrimonium ſit negatiuum, non eſt in noua lege, lex autem uetus anthoritatem nullam facit. rationi ergo naturali ſtare debemus. Nec eo tamen diſputatio, aut examinatio erit infirmior: ipſa enim rationalis, non eſt humanum inuentum, cùm naturale lumen ab ipſo Deo naturæ conditæ donatum ſit. Illud enim eſt lumen uultus Domini, quod ſignatum eſt ſuper nos (ut propheta dicit) atque adeò, etiam. Paul. ad Roma. 1. quæ naturali ratione cognoſcuntur, reuelationem diuinã uocat. Deus enim, inquit, illis reuelauit. Quare nõ multo incertior erit diffinitio ſi ex naturalibus procedat, quàm ſi ex ſacris literis argumentaremur. Roma. 1.

5 ¶His pręmiſsis pono cõcluſionem, Nõ* oẽs gradus in Leuitico prohibiti, ſunt iure naturali prohibiti. Probatur, Nam, ut à principio admonebam, ratio, & neceſsitas in moralibus, & prorſus in omnibus agendis ſumenda eſt ex

 fine,

fine,ſed uterque finis matrimonii ſaluus prorſus & incolumis conſtabit,etiam ſi nõ omnes illæ perſonæ à matrimonio arceantur,& elimi nentur:ergo quãtum ex iure naturali pendet, non omnes illæ perſonæ ſunt prohibitę ad ma trimonium inter ſe iungendum.Probatur minor,Exemplo prohibetur in lege, ne quis ducat amitam,aut materteram:certè non uidetur quòd officiat,aut obſtet ad finẽ matrimonii, ſiue ad procreationem, aut educationem prolis,ſiue ad maritalia officia,& obſequia. Et ut apertius intelligatur, ſecludamus totũ, quod in Leuitico proditum eſt, poſtquam ex illo lo co non poteſt trahi argumentum contra noſtram concluſionẽ:nec plus obligat illud præceptum,quàm ſi nunquam latum eſſet, & aga mus ſola ratione.certè non inuenietur probabilis ratio, quæ amitam à cõnubio nepotis arceat.Et confirmatur, Nunquam aliquis philo ſophorum, qui tamen de cõnubiis multa ſcripſerunt,putauit illicitum matrimonium inter huiuſmodi neceſsitudines. non ergo uidetur hoc eſſe ꝓhibitũ iure naturali:certè enim alicui ueniſſet in mẽtẽ ius hoc,ſi naturale eſſet.Et cõ firmat̃ ulteriùs,Huiuſmodi enim matrimonia ut ex hiſtoria agnoſcere eſt, paſsim celebrãtur inter gentes ſine quacũque reprehenſione: & tamẽ,ut Apoſtolus ad Rom.dicit,Gẽtes,quę legẽ naturæ nõ nouerũt,naturaliter quæ legis
ſunt

ſunt faciūt: hoc eſt, quæ legi naturę cōſentanea ſunt. ergo omnino nō uidenť ea cōnubia lege naturali damnata. Secūdo principaliter arguitur. Nā aliquæ pſonæ æqualiter cōiunctæ ſicut illę, quę prohibentur in lege, eadem lege contrahere permittuntur, & tamen ſtandū in lege naturali, eadem ratio uidetur de utriſque: ergo neque illæ, quę prohibentur in lege, omnes ſunt de iure naturali. Antecedens patet, Prohibetur in lege, ne eadem mulier nubat duobus fratribus, & tamen nō prohibetur ne idem uir ducat duas ſorores. cùm autem prorſus uideatur eadem ratio de utriſque, cùm ſit eadem prorſus affinitas, & coniunctio: ergo ſi inter alteras matrimonium licitum eſt iure naturali, non uidetur quare inter alteros ſit prohibitum. Tertiò arguitur, Ante legē ſcriptam inueniuntur aliqua matrimonia, etiam inter ſanctos confecta, quę tamē in lege prohibentur, ut cognoſcere licebit ſacrā ſcripturā euoluēti. ergo nō omnia, quę lege prohibenť, prohibenť lege naturę. Cōſequētia probať, qa ea quæ ſunt naturali iure prohibita, nō plus licebant ante legem, quàm in lege. ergo, &c.

¶ Contra hanc concluſionem tamen arguitur primò, Aliquę perſonę prohibitæ in Leuitico ſunt de lege naturę, & non uidetur maior ratio de aliquibus, quàm de aliis. ergo omnes ſunt prohibitæ lege naturali. Aſſumptum pa-

tet, de patre & matre cum filiis ſuis, quod eſſet contra leges naturæ. quod ex eo manifeſtũ eſt, quia nũquam fuit aliqua natio tam barbara, quæ non huiuſmodi connubia horreret, imò etiam bruta, & feræ tales concubitus refugiunt, ut Ariſto. lib. 1. de animalibus ponit. Itẽ de uxore patris, de qua Apoſto. 1. Corin. 5. Auditur inter uos fornicatio, qualis nec inter Gẽtes, ita ut uxorem patris aliquis habeat, unde uidetur quòd ſit contra legem naturæ matrimonium inter priuignum & nouercam. Et cõfirmatur, Si omnia connubia licita ſunt ubi finis matrimonii ſaluus eſſe poſsit, ſequitur, nulla prorſus eſſe illegitima. Poteſt eſſe enim educatio, & procreatio prolis, & mutua officia & obſequia inter quaſcunque perſonas, alioqui non ſteriles. ergo cùm omnia ſint legitima matrimonia ſic, nec ſufficit quòd ſint conuenientia ad fines matrimonii. Secundò, illud præceptum Leuitici nõ eſt cæremoniale, ut manifeſtum eſt: nec etiam uidetur iudiciale, cùm iudicialia ſint, quæ iuſtitiam componunt inter homines, ad quod illud præceptum non uidetur ſpectare. ergo uidetur quòd ſit præceptum morale, & ex conſequẽti de iure naturali. Tertiò arguitur ſic, Illa quæ prohibentur in illo pręcepto, erant illicita apud gentes etiam ante legem. ergo ſunt de iure naturali Conſequẽtia eſt nota, cùm gentes alia lege non tenerẽtur.

Ariſto.
1. Corin. 5.

Ante

Antecedens probatur, Nam post illud præceptum ubi prohibentur illæ personę in eodem capit. subditur, Nec polluamini in omnibus his, quibus contaminatæ sunt gentes uniuersæ, quas ego eiiciam ante conspectũ uestrum, & quibus polluta est terra, cuius ego scelera ui sitabo, ut euomant habitatores suos. Ex quibus certè uidetur, quòd illa eadem quæ in loco illo prohibentur, essent illicita, & scelerata inter Gentes, quæ certè non fuissent, nisi lege naturali prohibita essent. Et cõfirmatur, Quia eisdem uerbis prohibentur omnes necessitudines, quæ arcentur, & interdicuntur à matrimonio in illo capitulo. Semper enim dicitur reuelare turpitudinem, quod uidetur quãdam naturalem inhonestatẽ præ se ferre, & eodem nomine appellat scelera abominationes, execrationes. ergo si aliqui gradus sunt cõtra ius naturale, & omnes.

¶ Ad hæc argumenta respõdetur. Ad primum quidem, cõcessa maiori, nego minorem: & dico sine dubio esse prohibitum iure naturali cõnubium inter filium & matrem, & inter filiam & patrem. Pro quo est considerandum, quòd sicut uirtutes sunt connexæ (ut Aristo. tradit) & omne uerum uero consonat, ita & præcepta Dei inuicem consonant, nec ulla ex parte repugnant. alioqui Sapientia diuina non omnia suauiter disponeret, si quid uno loco præ-

ciperet,

ciperet, alibi prohiberet. Non enim ſolùm præcepta non ſunt ſibi contraria, ſed ita ſe mutuò iuuant, ut difficile admodum ſit alterum ſine altero ſeruari. ergo cum ſit unum præceptum iuris naturalis uenerari parentes, & reuereri, ergo, &c. Item eſt præceptum, ut coniuges mutuò ſibi inſeruiant, cùm ſit ille alter ex duobus matrimonii finibus, nullo modo matrimoniũ conſtare inter parentes & liberos poteſt. Quo modo enim mater filio ſalua reuerentia & pietate ſeruire poterit? quo modo ex præceptis & nutu filii pendere? Aut quomodo filius ſuſtinere poterit, ut matri imperet, & coniugalia obſequia exigat? Non ergo ullo pacto conuenire poteſt, ut filius matrem in uxorẽ habeat. Et confirmatur ex illo Pauli ad Epheſ. 5. Vnus quiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: uxor autem timeat uirum ſuum. Oportet ergo ſi mater nubat filio ſuo, ut filiũ timeat, quod exhorret naturalis lex. & in eodem, Mulieres uiris ſuis ſubditæ ſint ſicut Domino: quoniã uir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt eſt eccleſię: ſed eccleſia ſubiecta eſt Chriſto, ita mulier uiro in omnibus. Oportet itaque matrem in omnibus ſubiectam eſſe filio cõtra legem naturę. Quòd ſi contendat quis hac ratione bene obſtari ne mater nubat filio, non autem impediri quin filia nubat patri: nec hoc quidem ſatis commodè fieri poteſt. Præterea, Nam

Epheſ. 5.

Nã esto, ꝙ uir caput sit mulieris, tamẽ mulier socia est, non serua. & notũ est nõ posse inter officia & munia coniugalia commodè seruari pietas, & reuerẽtia liberorũ ad parentes. Vxor certè ius habet exigẽdi debitũ à uiro, quod filiæ in patrẽ nõ satis cõuenire potest. & Pau. 1. Cor. 7. Nolite fraudare inuicẽ, nisi fortè ex cõsensu ad tẽpus, ut uacetis orationi: nõ est autẽ cõsentaneũ ut pater ad orãdũ filiæ consensum expectare debeat. Et in eodẽ loco. Paul. Quicũ uxore est, solicitus est quæ sunt mundi quomodo placea tuxori, & quæ nupta est, cogitat quę sunt mũdi, quomodo placeat uiro. Nihil autẽ minus cõuenire uidet̃, quàm ut pater solicitus sit quomodo placeat filiæ, aut mater quomodo filio placeat, cum ecõtrario filii soliciti esse debẽt, quomodo placeãt parẽtibus. Et præterea, hoc omnino uidet̃ tollere principalem finẽ matrimonii, scilicet procreationẽ & educationẽ liberorum: nã ut in plurimum ita euenit, ut cũ filius adultus sit, mater iam sit effœta, & anus, & minimè idonea uiro, ut intelliget facilè quis si rationem ætatum humanarũ habeat. Atque adeò ex huiusmodi connubiis, aut nulla, aut certè rara proles posſit procreari. & rursus mater senescat necesse est, filio adhuc eodemque uiro in iuuentutis flore constituto, quod præterquã quòd esset continentiæ grande offendiculum, cùm tamẽ matrimonium sit 1. Corin. 7.

in reme

in remedium continentiæ, sed omnino impediretur magna ex parte liberorum procreatio, non habēte scilicet huiusmodi marito ex qua filios susciperet: quod esset magnum reipub. detrimentum, & generis humani iactura. Et quanquam non ita uideatur grande inconueniens, si filia patri nuberet: tamen si ratio ætatum habeatur, æquè uidetur magna ex parte procreationem liberorum impediri ex talibus cōiugiis, & incontinentię adolescentium fœminarum incendiũ grande parari. Quare prorsus pro indubitato haberi debet, eiusmodi connubia naturali lege esse modo illegitima, & incesta. Quod etiam satis significatur ex uerbis ipsius primi parentis Gen.2. Propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhęrebit uxori suæ, significans scilicet aliam debere esse uxorem, & uirum, quàm patrē & matrem. Et quamuis non ita certum sit, aut notum, eadem uidetur ratio de uxore patris, siue de nouerca. Cùm enim ex coniugio fiant duo in carne una, eadem pietas uidetur deberi uxori patris, & reuerentia, ac ipsi patri, quare nec illam decet in uxorem accipere: & eadem ratione liberorum generatio impediretur, sicut ex matrimonio cum matre. Quare hoc etiam matrimonium uidetur lege naturali prohibitum.

¶ Ad propositum descendendo de casu inter regem & reginam Anglorũ, quæritur utrum accipere

accipere relictam fratris defuncti uxorem sit prohibitum iure naturæ. Ad hoc sit prima cõclusio principalis, Ducere* uxorem fratris defuncti non est prohibitum lege naturæ. Pro cuius probatione præmitto, quòd aliqua se habent tripliciter ad ius naturale: quædam enim sunt de se inhonesta semper, quę scilicet in nullo casu licitè fieri possunt, ut periurium & adulterium, sicut econtrario quædam semper & per se sunt honesta, ut Deum colere, parentes uenerari, & similia. Hoc ius naturale dicitur necessarium, siue immutabile. Alia sunt de se quidem inhonesta, & prohibita iure naturali, sed quandoque propter graues causas possunt licitè fieri. Sicut econtrario sunt aliqua honesta quidem, & consona rationi, & principiis moralibus, seclusa etiam omni lege positiua, imò præcepta lege naturali: sed tamen non habent bonitatẽ immutabilem, uel necessariã, sed secundum diuersas temporis, loci, & personarum circunstantias, & conditiones uarietatem recipiunt, ut seruare fidem, reddere debitum, non habere plures uxores, & similia. Alia sunt, quæ non sunt quidem prohibita iure naturali, sed inter minora bona computantur, quale fortasse est matrimonium respectu cælibatus, de quibus Paul. 1. Corin. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. horum contraria naturali iure sunt approbata tanquam meliora 1. Corin. 6.

meliora quidem, ſed non ut neceſſaria, abſolutè loquēdo. Fortaſſe cælibatus (ſicut diximus) iure naturali præfertur matrimonio: nō tamen alterum eſt in præcepto, alterum prohibitum. Rationes Pauli 1. Corin. 7. quibus præfert cælibatum matrimonio, uidentur procedere in iure naturali. Item paupertas melior eſt diuitiis, neutrum tamen ſub præcepto. His ſuppoſitis dico, quòd ducere relictam fratris nō eſt de primo genere prohibitorum iure naturali. Probatur, Nulla ratione naturali, quæ quidē neceſſaria uideatur, probari poteſt, illum eſſe tam in honeſtum, ut in nullo caſu liceat fieri. ergo, &c. Confirmatur manifeſtè, Quia illud aliquando (ut omnes fatentur) licuit. Hoc patet Deutero. 25. ubi præcipitur, ut frater accipiat uxorem fratris ſui ſine liberis defuncti. Si enim eſſet malum ex proprio genere, uel non poſſet Deus diſpenſare, ſecundum ſaniorem ſentētiam, ſicut nec in periurio, uel certè non ita paſsim, & ſine grandi neceſsitate: ſolùm ceremoniæ, & ſignificationis gratia diſpēſaſſet. & omnino abſurdum eſt, & parum pium dicere, quòd Deus legem condiderit contrariā legi naturali primæuæ.

Deuter. 25.

¶ Secundò dico, quòd inter ea quæ continentur Leuit. 18. præter primum gradum, ſcilicet inter aſcēdētes & deſcendētes, fortaſſe omnia alia ſunt prohibita iure naturali. Secundo modo, hoc

do hoc eſt abſolutè, & nõ urgẽte aliqua graui cauſa, & rationabili. Illicitum eſt contrahere in aliquo gradu prohibito in Leuitico. Probatur, Quia ex tali matrimonio ſemper ſequitur aliquid, quod licet non tollat finem matrimonii, tamen ex parte officii uel obſtat fini, uel eſt contra reuerentiam naturalem debitam cõ ſanguineis, ut quòd nepos ſit dominus & caput amitæ aut materteræ, cui debetur idem honor qui matri: & non uidetur conſentaneum rationi naturali, ut amita ſeruiat nepoti, & timeat nepotem: & ſimile poſſet dici de omnibus aliis gradibus prohibitis in lege. Sed iſta commoditas, quæ contingeret ex huiuſmodi coniunctionibus, omnino non eſt tanta, quin poſsit compenſari aliquo magno bono, quod ex tali coniunctione conſequitur, aut graui malo quod deuitetur, ut ad conſtituendum pacem in republica, ad tollendas ſimultates inter illuſtres, ad ſupplendum inſignem aliquam ſolitudinem, & raritatem hominum in orbe, aut prouincia. In hoc ergo genere reponi poteſt matrimonium uiri cum uxore fratris defuncti. uidetur enim quòd ex tali coniunctione irrogatur iniuria quædam priori uiro. Semper enim æſtimatum fuit uxorem ingratam eſſe priori uiro, quæ ſecundò nupſit. Vnde etiam Dido apud Maronem.

Ille meos primũ, qui me ſibi iunxit, amores *Vergi.*

 Abſtulit,

Abſtulit, ille habeat ſecum, ſeruetque ſepulchro.
Et paulò prius.
Antè pudor quàm te uiolem, aut tua iura reſoluam.
Quaſi inhoneſtè, & turpiter acturam diceret, ſi priori marito alterum ſuper induceret: turpius autem ſic, per hoc quòd frater ſit huius qualiſcunque iniuriæ aut ingratitudinis author, ut particeps uxorem fratris ipſe accipiens. Quare uidet ſua natura illaudabile, & reprehēſibile, nō quin ex cauſa aliqua cōpēſari poſsit hoc quod de ſe parū honeſtum uidetur. ¶ Tertiò dico, quòd fortaſſe hoc ipſum matrimonium non in ſecundo genere, ſed in tertio reponendum eſt: hoc eſt, non inter ea, quæ natura ſua mala ſunt, licet ex circunſtantia bona eſſe poſsint, ſed inter ea quę minus bona ſunt: hoc eſt, licet quidem ſolo iure naturali poſito uxorem fratris accipere liceat, ſed non expediat, hoc eſt, melius eſt abſtinere ab huiuſmodi matrimoniis, quēadmodū & quidā gradus ab eccleſia interdicti ſunt à matrimonio, ut inter cōſobrinos, uel in quarto gradu cōſanguinitatis, aut affinitatis. non enim apparet ratio malitiæ in tali cōiunctione, licet oſtendatur magis expedire, ut talia matrimonia interdicantur.
7 ¶ Secunda concluſio principalis, Ducere* relictam fratris ſine liberis defuncti, ut in cauſa re-
gum

gum Anglorum contigit, nunquam fuit prohibitũ iure diuino ueteris legis. Probatur, Si fuisset prohibitum hoc, maximè fuisset in illo pręcepto Leui. 18. & 20. Non reuelabis turpitudinem uxoris fratris tui. sed hoc non probatur, quia aut intelligitur lex illa uiuente fratre, qualiter intelligitur illud Iohan. Baptistæ, ad Herodẽ, Nõ licet tibi habere uxorẽ fratris tui, & hoc non obstat conclusioni: aut intelligitur de fratre defuncto cum liberis, & nec hoc obstat: aut de fratre mortuo sine liberis, & hoc modo probatur, quòd non posit intelligi. Nam Deuteroñ. 25. lata est lex, ut si frater sine prole decesserit, relictam fratris frater superstes accipiat. ergo lex illa Leuitica intelligi nõ potest de fratre sine liberis defuncto. Nã audiendum non est, aut quòd in lege essent duo contraria præcepta, aut quòd id quod est in Deuteronomio, sit dispensatio eius legis, quæ est in Leuitico. Nõ enim est satis intelligibile, ut eodẽ tempore aliquid prohibeatur, & dispẽsetur in eo generaliter. nam dispensatio nihil aliud est, quàm relaxatio legis: ac per consequẽs singulariter licebat fratri ducere uxorem fratris sine liberis defuncti. Non ergo erat lex, talia matrimonia interdicens: nihil enim plus efficiunt illæ leges latæ in Leuitico & Deute. quàm si eadem causa sanciretur primũ, ne quis uxorem fratris cum liberis defuncti duceret.

Leuiti. 18. & 20.

Deutero. 25.

Secundum,ut uxorem fratris ſine liberis defuncti ſuperſtes frater ducere teneretur, aut certè poſsit. Iſtis enim duobus capitibus cauetur omnino totum, atque idem quo in Leuitico, aut Deuteronomio cautũ eſt: atque adeò mihi nõ eſt dubium, nec cuiquam ſanè ſacras literas tractanti & intelligenti, nunquam lege diuina prohibitum eſſe, ne frater uxorem fratris ſine liberis defuncti in uxorem accipiat.

8 ¶ Vltima concluſio contra bonã partẽ theologorum, Secluſo * iure humano ſine quacunque papæ diſpenſatione frater poſſet accipere uxorem fratris ſiue cum liberis, ſiue ſine liberis defuncti. Probatur primum, Si hoc connubium ſpectat ad ea quæ ſunt iuris naturalis tertio modo, id eſt, quæ ſunt quidẽ meliora, ſed contraria, nõ eſt prohibitum. Patet cõcluſio. Nam dato quòd melius eſſet nõ ducere quàm ducere, nihilominus non eſſet illicitum ducere: & dato quòd eſſet de ſecundo genere iuris naturalis, nihilominus poſſet ducere. Probatur primum, ſi ſubeſſet cauſa rationabilis, ut declaratum eſt, qua ſcilicet illud quod ſua natura malum eſt, licitũ in eo caſu faceret: ſed (in quo eſt difficultas) dico quòd etiam ſi nulla ſubeſſet cauſa rationabilis. Probatur, quia in primo fundamento huius quæſtionis diximus nõ eſſe idem matrimonium aliquod eſſe prohibitum, aut eſſe iure nullũ, aut irritum.

Vnde

Vnde dato quòd eſſet illicitum iure naturali, non ſequitur, quòd ſi contrahat, non teneat. ſicut etiam quòd idem uidetur, ſi ſucceſsiuè accipiat duas ſorores, uidetur æqualiter prohibitũ iure naturali, & tamen nõ eſt dubitandũ, quin ſecluſo iure humano matrimoniũ teneret, ſicut beatus Ambroſius ad Paternũ, dicit eſſe illicitum iure naturali, ut patruus accipiat neptem in uxorem, & tamen dubitari non poteſt, quin ſecluſo humano iure ſi contraheret, matrimonium teneret, cùm etiam tempore ueteris legis non eſſet prohibitũ, cùm Abraham habuerit Saram ſecundum Auguſt. & Hierony. neptem ex fratre. Et poſt legem ſcriptam Othoniel frater Chaleb duxit Axam filiam Chaleb. Ioſue. 15. & Iudi. 1. Non ergo eſt dubitandum, quin etiam nunc ſi quis duceret, teneret matrimonium.

¶Et ad hunc ſenſum intelligenda ſunt ſanctorum dicta, dicentium, quòd aliqui gradus ſunt prohibiti iure naturali, qui tamen nunquam in lege prohibiti inueniuntur, ut inter conſobrinos. Item etiam quandocunque dicunt, quòd ſit contra legem naturæ, accipere uxorẽ fratris, intelligendum inquam ſine dubio eſt, quòd eſt quidem illicitum iure naturæ: non ita tamen, ꝙ ſi fiat, non teneat factum ſicut ſuprà dictum eſt, quòd qui poſt uotum cõtinentiæ acciperet uxorem, peccaret quidem contra

legem naturæ:nullus tamen hactenus defendit,quin tale matrimonium teneat. Oportebit ergo rationē reddere,utquid,cùm ęquè, uel certè plus sit cōtra legem naturę, uxorem post uotum continentiæ accipere, quàm relictam fratris,utquid inquam si in primo casu matrimonium tenet,nō in isto etiam teneat. Confirmatur apertè & manifestè ex c.finali. de diuortiis. Vbi cùm esset consultus Innocentius tertius,Quid de Lenoniensibus conuersis ad fidem faciendum esset, qui priùs secundum tenorem legis Moysi uxores fratrum sine liberis defunctorum duxerant. Respondet pontifex,concedens illis,ut in contractis matrimoniis perseuerent.Manifestum est etiā quòd si talia matrimonia essent irrita iure naturali,non posset pontifex illa concedere,aut approbare, maximè cùm lex Moysi, non solùm apud Christianos,sed apud omnes mortales prorsus iam nullius sit uirtutis,& efficaciæ. Quare si nobis iure naturali interdicerētur talia matrimonia,non releuaret ab hoc interdicto uel lex,uel dispensatio Moysi. Quare sine dubio concluditur,tale matrimonium nō esse iure naturali prohibitum:uel si est,non ita tamen,ut si attentetur,factum dirimatur.

¶Ex quo sequitur corollarium quòd omnes infideles contrahentes in gradibus ab ecclesia prohibitis, si non constet esse iure naturali

prohib[...]

prohibitum, uere contrahunt, & est ratum matrimonium. Itaque si quis inter infideles duceret relictam fratris siue cum liberis, siue sine liberis defuncti, dubitandum non est, quin tale matrimonium esset ualidum, nec conuersi ad fidem indigent papæ dispensatione, imò neque quacunque authoritate possent separari, scilicet cùm solo iure humano, quo infideles non tenentur, huiusmodi matrimonia sint interdicta.

HAEC HABVI PATRES GRAVISSIMI.

PRIMA CONCLVSIO.

¶ Quanquam de essentia, aut necessitate matrimonii non sit uiri aut mulieris consensus: ille tamen quacunque intentione, & uerbis, cõditione interposita ad matrimonium nunquam sufficit, etiam conditione consensum comitante.

SECVNDA CONCLVSIO.

¶ Non solùm lege diuina, & ecclesiastica, sed ciuili etiam impedimenta poni possunt: nec tamen omnia in Leuitico cõtenta iure naturali aut diuino matrimonium dirimunt.

TERTIA CONCLVSIO.

¶ Sicut ecclesia fortasse matrimonium ratum dirimere nõ potest, ita neque religionis professio semper dirimit etiam ante matrimonii consummationem.

FINIS PRIMI TOMI.

REVERENDI
PATRIS F. FRANCISCI DE
Victoria, ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ in Salmãticensi Academia quondam primarij Professoris, Relectionum Theologicarum,

*

SECVNDVS TOMVS.

Lugduni, apud Iacobum Boyerium,
M. D. LVII.
Cum priuilegio Regis ad decennium.

REVERENDI
PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VICTORIA, ORDINIS
Prædicatorum, sacræ Theologiæ in Salmanticensi Academia quondam Professoris primarii, Relectio

*

DE AVGMENTO CHA-
ritatis, & diminutione.

SVMMA.

1 *Charitas, an augeatur per quemlibet charitatis actum. Et quomodo de hoc tres opiniones recitantur.*

2 *Actus intensior habitu, an augeat habitum secundum suam totam latitudinem, an solùm secundum excessum, quem habebat supra habitum.*

3 *Actus intensior, quòd non augeat habitum per totam suam latitudinem, sed solùm secundum excessum quem habet supra habitum, probatur.*

4 *Actus quilibet meritorius, quòd augeat gratiam secundum totam suam latitudinem, & non solùm secundum excessum supra habitum.*

5 *Charitas, quòd non augeatur per totam latitudinem actus, sed solùm secundum excessum actus supra habitum.*

6 *Charitas, quòd nunquam sit æqualis gratiæ, saltem in adulto.*

7 *Gloria, quòd respondeat gratiæ, & non charitati.*

8 *Opiniones secunda & tertia de augmento charitatis,*

in quo differant à prima, examinatur.

9 *Agentia plura quòd nunquam producant maius lumen, uel calorem in primo puncto suæ sphæræ, uel actiuitatis, quàm produceret unum illorum, quod maximum est.*

10 *Lumen productum quod nũquam sit maius, quàm sit lumen in maximo luminoso.*

11 *Charitatis per quemlibet actum quantumuis remissum, quòd mereatur quis, & habebit maiorẽ gloriam.*

12 *Charitatis per quemlibet actum quantumuis remissum, quòd augeatur gratia.*

13 *Charitatis si, per actũ remissum non augetur charitas statim, quòd uoluntarium uideatur dicere, quòd augeatur in fine uitæ.*

14 *Habitus in augmento, an habeatur respectus non ad intensiorem actus gradualem meritorij, sed ad quantitatem meriti.*

15 *Habitus data opinione quòd non augeatur per actum remissum, an plures actus remißi poßint augere habitum, uel etiam unus actus continuatus poßit æquiualere in merito uni actui intenso. Et de triplici istius quæstionis opinione.*

16 *Meritum, quòd nullo modo proportionetur intẽsioni.*

17 *Meritum, quòd non solum proportionetur intentioni, sed quòd nec magna multitudo actuum remissorum æquiualeat uni actui intenso, uel perfecto.*

18 *Meritum quòd non duplicetur, nisi sit magna continuatio & perseuerantia in actu.*

19 *Habitus, quòd sine dubio augeatur, quandocunq; peruenitur ad meritum æquale cum actu intenso, siue per multiplicationem, siue per intensionem.*

20 *Charitas quomodo dupliciter diminuatur. Vno modo per peccatum ueniale, alio modo per mortale.*

21 *Charitas, uel gratia, an per peccatum ueniale diminuatur.*

22 *Peccatum ueniale quòd nullum poßit tollere gratiam, dato quòd quilibet tollat partem gratiæ.*

RELEGENDVS locus est Pauli Apostoli Philip.1. Oro ut charitas uestra magis ac magis abundet &c. Relectio habet duas partes. In prima agem⁹ de augmẽto charitatis. In secunda, de diminutione eius. De augmento non omnes quęstiones tractare statuimus: neque enim liceret in tam breui uitæ tempore: sed unam elegimus, quę inter Doctores celebrior est, & magis ad Theologum
1 spectat: & ea est, An*per quemlibet actum charitatis augeatur charitas. Et quidem pro parte affirmatiua arguitur, quia quilibet talis actus est meritorius glorię, ergo & gratię, & per cõsequens charitatis. Assumptũ patet, quia actus bonus relatus in Deum, est bonus, & meritorius, ut latè tractat S.Tho.1.2. Consequentia patet, quia gloria correspondet gratiæ & charitati: ergo si pro tali actu datur maior gloria, ergo maior gratia, & charitas.

¶Pro parte negatiua arguitur, quia in agentibus naturalibus agens remissum non agit effectum intensiorem: ergo neque actus charitatis remissus auget habitũ charitatis intensum. Consequentia probatur, quia de spiritualibus

& ſupernaturalibus debemus iudicare ꝑ proportionem ad naturalia, niſi oppoſitum conſtet teſtimonio ſcripturarum.

¶De quæſtione hac eſt triplex opinio. Prima tenet alterum extremum, quòd, ſcilicet, quolibet actu charitatis quantumcunq; remiſſo augetur charitas & gratia. Iſta eſt communis opinio recentiorum, eorũ ſcilicet qui nominales uocantur, ut eſt uidere apud Gabrie. in primo diſt.17.quęſt.4.& in 2.diſt.23.quęſt.1.& in eiſdem locis apud alios Doctores.

¶Secunda opinio tenet duo: primum, quòd pro quolibet actu quantumuis remiſso datur maior gloria: ſecundum, quod per actum remiſsum non augetur charitas, aut gratia. Iſta opinio eſt Scoti in 4.& Ricard.in 2.diſt.16.

¶Tertia opinio tenet alterum extremum, quę dicit, quòd per nullum actum augetur charitas, niſi ſit intenſior ipſo habitu charitatis, & per cõſequens, quòd pro tali actu nõ datur maior gloria. Iſta opinio uel eſt, uel attribuitur S.Tho.1.2.quæſt.52.art.3. & 2.2.quæſt.24.art.6. & in primo d.17. & uidetur opinio modernorum Doctorum 1.d.17.q.8.licet fortaſſe potius ſit cum ſecunda opinione recitata. Ex his opinionibus, primo uolo examinare quod eſt commune tribus opinionibus. Commune autem eſt ipſis, quòd per actum intenſiorem augetur habitus charitatis. Circa quod reuocatur

catur in dubium, An actus * intensior habitu augeat habitum secundùm suam totam latitudinem, an solùm secundum excessum, quem habebat supra habitum. Verbi gratia, si habitus est ut quatuor, & actus intensior ut octo, an habitus ille augebitur per octo gradus, an solùm per quatuor. Et uidetur quòd actus intensior augeat habitum secundum suam totam latitudinē, quia aliâs non seruaretur debita proportio præmiorum ad merita. Si enim Petrus habeat actum meritorium ut quatuor, & per consequens habitum charitatis & gratiæ ut quatuor, & postea habeat secundū actum meritorium ut octo, si actus nō augeat habitum per totam latitudinē, sed solùm secundum excessum, sequitur quòd habitus charitatis & gratię in Petro erit solùm ut octo: & cùm gloria correspondeat gratiæ, etiam erit ut octo, & tamē habebit meritum ut duodecim. ergo gloria est minor meritis. Et iterum si Petrus & Paulus primo habeant meritum ut quatuor, & per consequens gratiam ut quatuor, & postea Paulus habeat secundum actum meritorium ut octo: iam secundùm hanc opinionem gratia Pauli erit solùm ut tria, & Petri ut quatuor. ergo est proportio dupla: & similis proportio erit in gloria: & tamen meritum Pauli fuit triplum merito Petri. ergo inter illos non seruaretur similis proportio inter prēmia, quæ fuit

inter merita.In contrarium autem arguit.Quia in agentibus naturalibus agens intenſum non auget effectum minoré ſecundum totam ſuam latitudinem, ſed ſolum ſecundum exceſſum, ergo ita eſt in habitibus & in actibus. Antecedens declaratur, & probatur, quia ſi calefactiuũ ut octo applicaretur calido ut quatuor, non faceret calidum, ut duodecim, ſed ſolum ut octo.& quia ſolutio quęſtionis principalis, bona ex parte pendet ex hoc dubio, uolo id diligentius examinare,& pono concluſionem
3 talem. Actus * intenſior non auget habitum per totam ſuam latitudinem, ſed ſolùm ſecundum exceſſum, quem habet ſupra habitum.

¶Iſta concluſio probatur. Primo, de habitibus acquiſitis, quia loquendo de habitibus, qui ſunt in potentia naturali, puta intellectu, & appetitu ſenſitiuo, uidetur ſequi, quòd habitus quicunq; intendit, ſemper ad minus augeatur in duplo, quàm prius erat. Quia cùm potentia naturalis agat ſemper ex toto conatu, uidetur quòd ſemper actus elicitus ab habitu, ſit intenſior habitu,& per conſequens ſi auget habitum ſecundum totam ſuam latitudinem, ſemper augebit plusquàm in duplo,imò uidetur ſequi, quòd per quemlibet actum ſequentem augetur habitus plus quàm per omnes præcedentes. Patet gradatim diſcurrendo per actus. Si enim habitus prius ſit ut quatuor,

actus

actus ſequens ex toto conatu ad minus erit ut octo,& habitus ut ſex,& ſequens actus ad minus erit ut decem,& habitus ut nouemdecim, & ſequens actus ut uiginti, & habitus ut trigintanouem, & ſic conſequenter. Hoc autem conſequens nõ uidetur profecto admittendũ, ergo nec iſta opinio. Et confirmatur, quia omne agens poteſt agere conformiter ad formam, per quam agit, ut calidum ut quatuor, poteſt producere calorem ut quatuor: & lucidum ut quatuor, lumen ut quatuor. Ergo potentia agens per habitum ut decem, ad minus poteſt producere actum ut decem: & ſic potentia merè naturalis ſemper habet actum ad minus æqualem habitui, & per conſequens ſemper augetur ad minus in duplo. Secũdo confirmatur: Quia profectò nihil aliud uidetur eſſe habitus ut decem, quàm quòd poſsit producere actum ut decem: ergo habitus exiſtens in potentia naturali, ſemper producit actum ad minus æquè intenſum. Secundo principaliter probatur idem de habitu infuſo, quia ſimiliter ſequitur, quòd ſi quis agit ex toto conatu, ſemper augebitur habitus infuſus plus quàm in duplo, imò per quemlibet actum ſequentem plus quàm per omnes præcedentes. Patet eodem modo, ſicut prius, quia actus ſequens habitum eſt ex toto conatu, uidetur quòd ſit intenſior habitu, & per conſequens auget habi-

tum ſecundum totam ſuam latitudinem, ſemper auget habitum plus quàm omnes præcedentes. Si enim omnes actus pręcedentes fuerunt mille graduũ, & per conſequens eſt mille graduũ actus productus ex tali habitu, ex toto conatu erit intenſior quàm mille graduum, & ſic augebit habitum plus quàm omnes actus pręcedentes. Ex quo iterum ſequitur, quòd talis actus erit maioris meriti, quàm actus pręcedentes, & quòd pro quolibet actu ſequenti habebit quis maiorem gloriam, quàm pro omnibus præcedẽtibus. Quod omnino uidetur abſurdiſsimum. Neque enim eſt opinabile, quòd Ioannes Baptiſta, aut etiam beata Virgo per quemlibet actum, in ultimo uitæ ſuæ, plus mereretur, quàm per omnes præcedẽtes. Et certè hoc argumentum ita uidetur urgere, quòd non uideatur facilis ſolutio. Sed tamen poteſt reſponderi uno ex tribus modis. Primo, poteſt dici ad argumẽtum, quòd homines communiter non agunt ex toto conatu, et per conſequens actus non eſt intenſior habitu, & ſic ruit id quod inferebatur. Sed profectò ſolutio nulla ex parte ſatis facit. Primo, quia ſaltẽ aliquando uiri perfecti uidetur, quòd agat ex toto conatu. Item ſatis magnum inconueniens uidetur, quòd hoc poſsit contingere, etſi non ſemper contingat: neq; enim rationabiliter eſſet concedendum, quòd Petrus, aut

Paulus,

Paulus, aut etiam Adam post tot annos non mutato obiecto, neque aliis circunstantiis haberent unam dilectionem dei, per quam plus mererētur, quàm per omnes actus totius uitæ. Et ideo secundo & apertius potest dici, quòd etiam si quis agat ex toto conatu, actus non proueniet ad totā latitudinem habitus, quando habitus est magnæ intentionis: utpote si quis habeat charitatem ut centum, quantumcunque agat ex toto conatu, non habebit dilectionem ut centum, neq; fortè ut quinquaginta. Sed neq; hoc uidetur satis facere, quia non uidetur intelligibile quare habitus sit ut centum, nisi quia potest producere actum ut centum, cùm neque habitus dicatur in ordine ad actum, neq; est luminosum ut decem, quod non potest producere lumen ut decem, & cùm qualibet alia forma posit producere effectum secundum totam suam intensionem in subiecto capaci, ut de calore, luce, & frigore patet, quod erit merè uoluntarium dicere, quòd hoc est singulare in habitibus, ut non posint producere effectum æqualem sibi.

¶ Item saltem quilibet talis actus, qui sequeretur ex tali habitu intēsissimo, esset incredibilis intensionis. Cùm enim cęteris paribus, ex maiori habitu producatur intensior actus, si quilibet actus auget habitum secundum totam latitudinem, fiet breui tempore habitus ita intensus,

tensus,ut actus sequens non posit esse nisi intensissimus. Et maximè, quia quanto aliquis magis inclinatur ad aliquem actum,tanto agit cum maiori conatu, & sic cùm habitus augeat inclinationem regulariter, semper erit maior conatus in actu sequenti, quàm in praecedentibus: & sic dato,quòd actus sequens non adaequet omnes praecedentes,saltem ęquiualeret medietati,aut tertiae,aut quartę parti omnium actuum praecedentium ipsum, quod non est paruum inconueniens. Et si addas, quòd charitas augetur non solùm per proprium actum, sed per omnem actum meritorium cuiuslibet uirtutis, & quaelibet etiam uirtus inuicem per actus aliarum uirtutum: & sic actus auget habitum per totam suam intensionẽ. Vides quò progreditur intensio cuiuslibet habitus? Imò uidetur similis calculatio, qualis solet poni in aceruatione illa uulgari de ludo latrũculario, aut de granis frumenti. Siquis enim prima die soluerit unum granum frumenti, & secunda die duo, & tertia quatuor, & quarta octo, & sic consequenter, profectò ante finem anni, tam in immensum cresceret multitudo frumẽti, ut totus ager Campaniae ferre tantum frumenti uno anno non posset, imò neque tota Hispania. Similis profectò ratio uidetur sequi in proposito, si nuda potentia producat actũ ut unum, & habitus sit ut unum, sequẽs actus

uidetur

uidetur quòd ſit ut duo,& habitus ut tria, ſecundum hanc opinionem,& ſequens actus ut quatuor,& habitus ut ſeptē,& ſic ſemper qualibet die fiet duplo maior totus habitus, & paucis annis neq; cogitari quidem poſsit tanta intenſio habitus. Item ad minus uitare non poſſemus ſecūdum hanc opinionem, quin ſaltem in eo, qui per longum tempus perſeuerat in gratia, eſſent habitus infuſi, certè plus quàm oſtendat experientia. Neq; enim experiuntur boni tantam in ſe intētionem habituū, quanta eſſet in illis, ſi ad iſtum modum augerentur. Item ſi actus eſſent ita intenſi ratione habituū, ſequitur maior motus in appetitu ſenſitiuo, qui naturaliter ex actu uoluntatis mouetur, quàm experientia monſtrat. Si enim pœnitentia infuſa eſſet ita intenſa, ſicut per hanc rationem oporteret eſſe, etiā de præteritis & præſentibus eſſet triſtitia interior intenſiſsima, & ſequeretur intenſiſsimus dolor in appetitu ſenſitiuo, quod tamē raro ſancti experiuntur. Sed ad hoc argumentū de experientia reſpondent, & eſt tertia ſolutio, quòd non habemus experientiam de intenſione habituum infuſorum, ſicut nec de ipſis habitibus infuſis. Sed nec hęc ſolutio ſufficit. Primo, quia ſaltem haberemus experientiam de intenſione ipſorum actuum præcedentium ab habitibus infuſis, & iterum ex actibus uirtutum infuſarum (ſecundum opi nionem

nionem omnium aliorum à S. Thom.)producuntur,& augentur habitus acquisiti,& sic saltem experientia perciperemus istam admirabilem intensionem habituum. Quibus omnibus si addas argumentum factum à principio de agente naturali, certè uidebitur conclusio posita satis confirmata. Si enim calefactiuum ut octo, superueniens calido ut quatuor, non auget nisi per quatuor gradus, nescio quis hoc priuilegiũ dedit actui ut octo, ut augeat habitũ ut quatuor per octo gradus. Sed restat modò soluere argumentum factum à principio contra conclusionem, quia uidebitur quòd ex illa conclusione non seruatur proportio præmii ad meritum, nec meritorũ inter se ad præmia. Pro cuius solutione prę suppono duo. Primum est, quòd gratia distinguitur à charitate. Hoc suppositum in prę sentia non probo, quia mihi satis est respondere ad argumentum secundum principia S. Tho. Et qui hoc suppositum negant, habent quærere aliam solutionem. Secundum quod suppono, est, quòd gratia non oportet quòd sit æqualis charitati. Hoc tamen ostendã necessario esse dicendum. Et uidetur probari in Christo, in quo secundũ opinionẽ cõmuniorem fuit infinita gratia, & tamẽ non fuit infinita charitas. Quod probatur, quia eadem ratione fuissent omnes aliæ uirtutes infinitæ, & sic esset actus eius infiniti meritoriè,

ut

ut infinita triſtitia,& ex conſequenti non poſſet naturaliter uiuere: quia ex infinita triſtitia in uoluntate, ſequitur naturaliter tãtus motus in appetitu ſenſitiuo, quòd non poſſet naturaliter cum illo uiuere.

¶His ſuppoſitis ad argumentũ reſpondeo per quatuor dicta. Primũ,*quilibet actus meritorius auget gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & non ſolum ſecundum exceſſum ſupra habitum. Patet hoc clarè, quia pro tali actu debetur gloria ſecundum totam latitudinem actus,& gloria correſpondet gratiæ,ut in præſentia ſuppono:ergo augetur gratia ſecundum totam latitudinem actus, & gloriæ: ut ſi eſt gratia ut quatuor, & actus meritorius ut octo,dico quòd gratia fiet duodecim graduũ. Et confirmatur, quia iſte eſt gratior ut octo, q̃ prius erat,ergo gratia eſt aucta ut octo. Secũdũ dictum,Charitas*non augetur per totã latitudinem actus,ſed ſolum ſecũdum exceſſum actus ſupra habitum.Hoc eſt probatum omnibus argumẽtis ſuprà poſitis. Tertium dictum, Charitas*nunquam eſt æqualis gratiæ ſaltẽ in adulto. Hoc patet ex dictis, quia actus auget gratiam ſecundum totam ſuam latitudinem, & charitatem ſolùm ſecundum exceſſum, ergo gratia eſt maior, quàm charitas. Quartum dictum,Gloria * reſpõdet gratiæ,& non charitati. Patet, quia per gratiam ſumus grati &

digni

digni gloria: charitas aut data eſt ad diligendum, ſicut fides ad credendum. Item patet hoc de actu, ex tribus dictis iam poſitis. Ex his dictis patet ſolutio ad argumentum: reſpondente enim gloria gratiæ, ſeruatur proportio meritorum ad præmia, & etiam ſi charitas nō augeatur ſecundum totam latitudinem, prout declaratum eſt. Neq; ex iſto augmento gratiæ ſequuntur inconuenientia, quæ ſuprà inferebamus: gratia enim non facit ad intenſionem actus, ſed ſolum charitas: & ſic licet augeatur gratia in duplo, non ſequitur quòd actus ſequens ſit duplo maior, quàm prius, quia charitas non fuit aucta in duplo. Et certè quicquid ſecundum alias opiniones ſit diccudum, uidetur neceſſarium reſpōdere ſecundum opinionem S. Tho. & Durand. Scot. & Ricard. & omnium aliorum, qui tenent, quòd habitus non augetur niſi per actus intēſiores. Si enim ita eſt, & actus auget habitum ſecundum totam ſuam latitudinem, neceſſarium eſt concedere corrolarium illatum, quòd habitus nunquam augetur quin augeatur plus quàm in duplo, quàm prius erat, ut patet intelligenti. Et ſic in Adam, uel alio ex patribus antiquis, qui ferme ad mille annos uixerunt, in ultimis annis uitæ ſuæ nunquam potuerunt augere habitū, quin augeretur plus quàm eſſet tota intentio habitus præcedentis, quod eſt abſurdiſsimum

dissimum. Sed quia hoc dubium est commune in omni opinione, & argumentum uidetur procedere contra omnes, ideo ad hoc argumentum de proportione meritorũ ad præmium tenendo quòd gratia & charitas sunt idem, oportet respondere, quòd charitas per actum meritorium augetur in esse gratiæ secundum totam latitudinem actus, in esse autem charitatis solum secundum excessum. Et sic etiam seruabitur proportio meritorũ ad præmium: & uidetur quòd etiam secundum communem opinionem oportet concedere, quòd gratiam oportet esse maiorem in esse gratiæ, quàm in esse charitatis, ut patet in Christo, in quo gratia fuit infinita, charitas autem in esse charitatis finita, ut suprà probatum est, & hoc modo conclusio posita posset defendi in omni opinione.

¶ Secundo oportet examinare id, in quo differunt secunda & tertia opinio à prima. Differunt *autem in hoc, quòd prima putat charitatem augeri etiam per actus remissiores. Secũda & tertia defendunt, quòd non augetur charitas, nisi per actus intẽsiores. Arguitur ergo ꝓ secũda & tertia opinione contra primã. Primo argumento Durand. Quia non est dignus nouo beneficio & gratia qui abutitur, uel negligenter utitur iam receptis beneficiis, sed qui habet charitatem intensam tepidè & remissè

operans, negligenter ſe habet & abutitur charitate. ergo non eſt dignus ut augeatur. Et ſi hoc argumentum uideatur prima facie leue, & infirmum, tamen ſi quis conſideret quòd in hac materia non poſſunt fieri argumenta euidentia, multominus quàm in aliis materiis moralibus, non contemnet argumentum. Si enim licet arguere ab humanis ad diuina, profectò hoc eſt morale, & familiare in uita politica, ut qui in obſequendo & promerendo apud dominum uel principem fit negligentior, & remiſsior, non creſcit in gratia, & amicitia apud dominum, ſed bene agitur cum illo, ſi perſeuerat in eadem gratia, in qua prius erat, etiam ſi aliâs non offendat. Si ergo inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpiciuntur, non malè arguimus, & timendũ eſt ne ita nobis cõtingat apud Deum remiſſè & negligenter operando. Secundo arguitur argumento S. Thom. Habitus acquiſitus non augetur per actus remiſsiores, ergo nec habitus infuſus. Et quia hoc eſt unum ex præcipuis argumentis, uolo examinare quantum ualeat. Et primò probatur conſequentia, quia licet habitus infuſus nõ augeatur effectiuè ab actibus, tamen ueriſimile eſt, quòd communiter non augetur adeò ac ſi augeretur effectiuè, ſicut habitus acquiſitus, aliàs ſi non oportet ſeruare proportionem ad naturalia, quid poſsimus fingere de rebus

rebus ſpiritualibus, utpote nobis ignotis? Et confirmatur cõcluſio, quia ſi charitas augeretur effectiuè per actus meritorios, non aliter diceremus augere, niſi ſicut habitus acquiſiti. Et confirmatur iterum, quia ſecundum aduerſarios per eoſdem actus, per quos meritoriè augetur habitus infuſus, augetur effectiuè habit⁹ acquiſitus: ergo uidetur, quòd ſi per actus remiſſos nõ augetur habitus acquiſitus, ergo nec etiam infuſus. Antecedens autem, quia negatur non ſolum ab aduerſariis noſtræ opinionis, ſed etiam à Durãdo, qui eſt in eade ſententia nobiſcum, primo probatur, quia ſimiles actus ſimiles habitus cauſant. Ariſt. ſecundo Ethic. ergo uidetur quòd actus remiſsi non poſſunt facere habitum intenſum, qui non eſt ſibi ſimilis, quanquam ſcio non in hoc propoſito locutum in eo loco.

¶Item omne agens intendit aſsimilare ſibi paſſum, ergo actus remiſsi non augent habitum: quia hoc non eſt facere ſimile, ſed diſsimile. Item paſſum in principio eſt diſsimile agenti, & in fine ſimile. ſecundo de anima. ergo actus remiſſus non auget habitũ intenſum, aliàs in fine actionis habitus non eſſet ſimilis actui, ſed diſsimilis. Item calidum ut quatuor, non aget in calidum ut quinque: ergo nec actus ut quatuor, aget in habitum ut quinque: uel oſtendatur hoc priuilegiũ in actibus, quòd

non ſit in aliis agentibus naturalibus. Itē actus remiſſus nihil agit in continuatione, ergo nec in principio. Conſequentia patet, quia non eſt maioris actiuitatis, nec eſt maior reſiſtentia. Antecedēs probatur, quia agēs naturale quod agit ſine reſiſtentia, nihil agit in continuatione, ſicut patet de ſole reſpectu cœli: ſed actus nullam habet reſiſtentiam ad producendum, uel ad augendum habitum, ergo nihil agit in continuatione. Et confirmatur, quia ſi actus ageret in continuatione, malè uitaretur argumentum commune de infinita intenſione. Si enim in quolibet inſtanti habitus augetur per certum gradum, ſequitur infinita intenſio in quantocunq; paruo tempore. Et confirmatur iterum per argumentum cōmune, quod etiam non facile uitabitur, quum ſequatur infinita intentio. Si enim actus ut quatuor, augeat habitum ut quatuor, & fiat ut quinque, iterum habitus ut quinque, augeat habitum ut quatuor, & fiat ut quinque, & iterum actus augebit habitum, & ſic pro eodem inſtanti fit infinita intenſio actus & habitus. Secundum autē communem opinionem, uidetur facilè expediri hoc argumentum. Siue enim in continuatione, ſiue in elicione actus quandocunq; ueniat ad hoc, ut actus ſit æqualis, uel minor habitu, ceſſat omnis actio, & ſic ſi actus ſit ut quinque, & habitus ut quatuor, in primo in-

ſtanti

ſtanti habitus fiet ut quinque, & neque per re actionem neq; per continuationem fiet maior intenſio : quia iam agens & paſſum ſunt ſimilia, & ſimile non agit in ſimile, neq; minus in maius. Item ex contraria opinione ſequitur, quòd aſſenſus concluſionis erit intenſior aſſenſu præmiſſarum. Conſequens eſt contra Ariſt. lib. Poſte. & contra totam dialecticam. Probatur conſequentia. Sit enim ita, quòd aſſenſus præmiſſarum ſit ut quinque, & concluſionis ut quatuor: & per conſequens habitus ſcientificus etiam ut quatuor, uolo quòd habens talem habitum eliciat frequēter aſſenſum concluſionis, non cogitando actualiter de præmiſsis, quia ſine dubio eſt poſsibile, tūc ſecundum opinionem contrariam augebitur habitus ſcientificus, & poterit fieri ut quinq;, & ut ſex : & per conſequēs etiam aſſenſus concluſionis erit ut ſex, & ſic intēſior aſſenſus præmiſſarum. Et confirmatur, quia ſequitur, quòd talis aſſenſus erit euidentior aſſenſu præmiſſarum, quia quilibet gradus eſt euidens : ergo ſi aſſenſus concluſionis eſt intenſus ut ſex, ergo euidens ut ſex. Confirmatur ſecundo. Volo enim quòd poſt primam demonſtrationem, in qua aſſenſus concluſionis ſit ut quatuor, addu cantur nouæ demonſtrationes æquales cum prima euidentia & intenſione, tūc per aduerſarios augetur habitus ſcientificus : & ſic iterū

assensus scientificus poterit peruenire ad intensionem & euidentiam supra quemlibet assensum præmissarum. Ista argumenta etsi non concludant & conuincant, certè uidentur ualde probabilem facere opinionem. Sed quia præcipuum fundamentum huius opinionis est, quòd in naturalibus agens remissum non auget effectum intensiorem, uel quòd agens remissum superueniens agēti intensiori non facit effectum intensiorem, quòd non solum aduersæ opiniones, sed etiam Durandus, qui nobiscum sentit, negat: ideo arguitur contra hoc fundamentum: & probo, quòd agēs remissum augeat effectum intensiorem. Et arguitur argumento Durandi, & etiam Gabr. nam experientia docet quòd tria & quatuor lucernæ superuenientes primę lucernæ intensiori, uel æquali intensius illuminant quàm sola prima, ergo agens remissum, uel æquale &c. Idem probatur de ignibus, maiorem enim calorem producūt multi ignes uel æquales, uel etiam maiores & minores, quàm solus unus: ergo ruit fundamentum de agenti naturali. Ad argumentum
9 dico primo, quòd * nunquam plura agentia producunt maius lumen, uel calorem in primo puncto (ut ita dicam) suæ sphęrę uel actiuitatis, quàm produceret unum illorum, quod maximum est. Secundo dico, quòd * nun-
10 quā lumen productum est maius quàm sit lumen

men in maximo luminoso, ut si sit unum luminosum ut octo, & multa alia ut octo, uel minora, nunquam lumen productum erit supra octo. Et probatur utrunq; dictum & fundamentum principale. Certum est enim, quòd si sol diuideretur in duas medietates ut fierent duo luminosa, nulla alia mutatione facta, non producerent intensius lumen, quàm nunc producunt: sed una medietas produceret intensum lumen sicut sol producit: ergo duæ medietates non producerent maius lumen, quàm una medietas. Minor probatur, quia sol est uniformis secundum lumen, & tam intensum lumen est in medietate solis, sicut in toto sole. Ergo tam intensum lumen producit medietas solis, sicut totus sol. Et idem est iudicium de igne & quolibet alio agente naturali. Si enim ignis sit omniformiter calidus, tantum calorem intensiuè produceret medietas ignis, sicut totus ignis, & duæ medietates separatæ non producerent plus quàm totum: ergo duæ medietates non producerent intensiorē calorem, quàm una medietas, & sic plura agentia naturalia non producerent intensiorem effectum, quàm unum illorum: nec agentia æqualia se adiuuant ad producendum intensiorem effectum. Et confirmatur, quia si sint decem luminosa ut quatuor, & ex illis fiat unum, totum erit ut quatuor, & non plus. Sicut si ex multis

albis ut quatuor, fiat unum album, erit solum ut quatuor. Sed quodlibet luminosum ut quatuor, poterit producere lumen ut quatuor. ergo luminosum compositum ex illis non producit intensius lumen, quàm singula luminosa ut quatuor. Sed non agunt intensius luminosa separata, quàm in unum composita, ergo non intensius agunt decem luminosa ut quatuor, quàm unum illorum. Et confirmatur, quia mirabile esset, quòd aggregatũ ex omnibus luminosis non sit nisi ut quatuor, & producat lumen intensius quàm quatuor, cum nullum agens agat supra suam intensionem. Item aliàs sequeretur, quòd daretur maius maximo. Si enim agens æquale uel minus iuuet ad augendam intensionem, ergo si maximè calidum aut luminosum sit ut decem, & apponatur ei luminosum ut decem, uel ut quinque, lumen productum esset ut undecim uel duodecim, & sic maius maximo.

¶ Ad argumentum de experiẽtia dico primo, quòd magnitudo, seu multitudo materiæ etiã in eadem intẽsione facit ad intentionem actiuitatis, ita ut si calefactiuum pedale intẽsionis ut quatuor potest calefacere per uiginti passus, calefactiuũ decempedale eiusdem intẽsionis ut quatuor calefacit per quinquaginta passus. Secundò, omne agens fortius agit in propinquũ, quàm in remotum. Tertiò, agens agit

uni

uniformiter difformiter per ſpatium uel ſphę-
rā actiuitatis, ita ut ſi agens ſit ut octo, illumi-
naret ſpatium duorū paſſuum, ita ut in quin-
to paſſu eſſet lumē ut ſex, & in decem ut qua-
tuor, & in quindecim ut duo, & ſic cōſequen-
ter. ergo ſi adduntur alia quatuor ſimilia lu-
minoſa, intenſione & quantitate, iam erit
ſpatium illuminatum quinque graduum, ut
centum paſſuum, & uiginti paſſuum, ut prius
erat lumē ut quatuor, erit plus quàm ſex, quia
in quinque paſſuum erit lumen ut quatuor.
Et idem erit, ſi luminoſum ut octo addatur lu
minoſo ut quatuor, augebitur in ſphæra acti-
uitatis, & per conſequens intenſio. Secundo
ſequitur, ꝙ nunquam erit maius lumē in quo-
cunq; puncto, quàm ſit in maximo luminoſo,
quòd ſi erat ut octo, nunquam in medio erit
maius lumen quàm ut octo, quotcunque ſint
agentia. Et confirmatur hoc, quia ut creſcit
lumen, aut calor, ſi luminoſum idem aut cali-
dum fiat maius in quantitate, ſic ſi multitupli-
centur luminoſa, ut notum eſt. ſed ſi lumino-
ſum pedale aut ignis pedalis intenſionis ut
octo fiat tripedale manente eadem intēſione,
nullus dicet, quòd producat lumen aut calo-
rem ultra octo: neq; unquam experientia ali-
ter docuit multiplicatis agentibus augeri effe-
ctum, quàm ſicut dictum eſt. Imò ex hoc argu-
mento arguitur contra opinionem cōtrariam.

Nam quotcũq; multiplicẽtur agentia ut quatuor, siue simul, siue succeßiuè, nũquam producunt effectum supra quatuor: ergo quantumcunque multiplicentur actus ut quatuor, nunquam producent habitum supra quatuor. Et ita patet quid dicendum sit ad primum argumentum contra fundamentum conclusionis.

¶ Sed arguitur aliter secundo, contra fundamentum de habitu acquisito. & probo, quòd quilibet actus quantumuis remissus, augeat habitum acquisitum, quia aliàs sequeretur, quòd nunquam augeretur habitus, nisi augeretur conatus potentiæ. Patet, quia si secundus actus non est maior: primo, nihil facit secundum opinionem: sed ut sit maior actus, uidetur q̃ sequitur maior conatus, ergo infertur illatum. Ad hoc dico, primo negando consequentiam, quia cum æquali conatu posito habitu producitur maior actus. & est communis opinio, sed Durandus hoc negat, quia tenet quòd habitus non facit de per se maiorem intensionem: sed non est probabilis eius sententia.

¶ Tertio arguit, Experientia docet, quòd ex frequentatione actuum semper augetur habitus, sed non uidetur quòd semper actus sequentes sint intensiores præcedentibus, ergo

hoc

hoc non requiritur ad augmentum habitus. Dico primò, imò experientia docet, quòd si quis remissè & tepidè operatur, non inuenit se promptiorem, quòd tamen esset, si habitus augeretur. Secundo dico, ꝙ regulariter ubi est maior inclinatio, est maior conatus, & quia habitus auget inclinationem, consequenter qui operatur ex habitu, operatur ex maiori conatu, & ideo regulariter actus sequentes sunt intensiores. Et sic uidetur manere secundum argumentum principale in suo uigore.

¶ Tertio principaliter arguit pro nostra opinione, quia ut latè probatum est, actus intensior auget habitum solum secũdum excessum, ergo actus æqualis, uel minor nihil auget. Patet consequẽtia, quia si actus ut sex, habet habitum ut quatuor, uel auget præcisè per duos gradus: ergo actus ut tria uidetur quòd nihil augeat. Si enim actus auget habitum solum secundum excessum, ergo si non excedit, uidetur quòd non augeat. Et confirmatur, quia in naturalibus, ut dictum est, remissius agens non auget effectum intensiorem.

¶ Quarto arguitur, Experientia docet, ꝙ qui remissè & tepidè operatur, facile amittit habitum. quod non esset, si talis habitus augeretur: esset enim difficilius, & firmius; quod non ita contingit, Imò qui consueuit tepidè

operari

operari, facilè deſinit operari. Plurima argumenta poſſent fieri de hac opinione, licet dicta ſunt potiora.

¶ Sed pro maiori declaratione materiæ arguitur pro prima opinione contra ſecundum & tertium: & probo, quòd habitus augetur per quemlibet actum. Et primo arguo argumento facto in principio concluſionis, quia talis actus etiam remiſſus, loquendo de habitu charitatis infuſo, eſt meritorius. ergo reſpondet aliquis gradus gloriæ, & gloria correſpondet charitati. ergo ratione talis actus augetur gratia & charitas. Dico primo quòd non eſt certum, quòd patres antiqui ſenſerunt de hoc dubio, & moderni quidem ita uolunt intelligere. S. Thom. in 1. diſtinct. 17. quęſt. 2. dicit, quòd ad multitudinem actus charitatis non neceſſariò ſequitur augmentum præmij eſſentialis. Scot. in 4. uidetur dicere, quòd pro actu remiſsio ſicut habebit gradum gloriæ, ita habebit gradum gratiæ in fine uitæ. Quidquid ſenſerint patres, quod probabilius
11 eſt reſpõdeo per tres propoſitiones. Per* quẽlibet actum charitatis quantumuis remiſſum meretur quis, & habebit maiorem gloriam. Hæc propoſitio uidetur eſſe S. Tho. 1.2. q.52. & 2.2.q.24.art.6. licet fortaſſe ſuper ſententias aliter ſenſerit. Eãdẽ propoſitio eſt apertè Scot. Et primò probatur, quia uidetur repugnare quòd

quòd ſit meritorius de cõdigno, & non detur pro eo præmium. Item perfecti uiri uiderentur eſſe multo iniquioris conditionis, ſi habentes habitus intenſiſsimos, fortè aliquando elicientes actus minoris intenſionis, omnino fruſtrarentur præmio, qui tamen actus apud imperfectos eſſent ualde meritorii. Item uidetur facere, quòd Dominus dicit Matth.10. Quicunq; potum dederit calicem aquæ frigidæ (etiam non ita feruenti actu) non perdet mercedem ſuã. Item uidetur facere Matth.19. Si uis ad uitã ingredi, ſerua mandata. Certum eſt, quòd per actus remiſſos charitatis ſeruat quis mandata. ergo pro illis habebit uitam æternam. Item attritio quantumcunq; remiſſa, dummodo habeat alias circunſtantias, eſt ſufficiens diſpoſitio ad gratiam & gloriam. Item omnino uidetur abſurdũ, & acerbum, ut ſiquis heri habuiſſet actum ut decem, & habuiſſet pro illo magnum præmium, quia ſcilicet habebat habitum remiſsiorem, & hodie quia creuit habitus ꝑ ſimili actu, nullam mercedem habeat. Item pro actu intenſiori, ut dictum eſt, augetur charitas ſolum penes exceſſum actus, tamen datur gloria proportionabiliter ad totam latitudinẽ actus, ergo pro actu remiſso dabitur etiam proportionabiliter aliquis gradus gloriæ. Et quidquid ſit de argumentis & opinionibus nouorũ theologorum, nullo

nullo modo dubito de hac propositione, quia ex fide, & sacris literis habemus apertè, quòd pro bonis actibus, saltem ex gratia præcedentibus, habemus gloriam in cœlo. An autem per actus remissos augeatur habitus nécne, totū pēdet ex opinionib⁹, propter quas nullo modo debemus discedere à regula, & synceritate scripturarum, quæ apertè nobis permittunt præmium pro bonis operibus, iuxta id, Vt recipiat unusquisq; prout in corpore gessit siue bonum, siue malum. Hoc certè indignum uidetur diuina bonitate, ut pro actu malo quantumcunq; remisso recipiat quis pœnam, & pro actu bono remisso non habeat mercedem.

12 ¶ Secunda propositio, Quolibet* tali actu augetur gratia. Hęc patet ex primo, quia si pro illo debetur ei maior gloria, ergo talis est dignus maiori gloria: & per consequens, est gratior. Nihil enim aliud uidetur esse gratius, quàm dignius, & magis acceptum ad uitam æternam. ergo qui prius erat gratus ut decem, si pro actu ut duo debentur ei duo gradus gloriæ, iam est gratus ut duodecim. Similiter ergo sicut suprà diximus, quòd per actum intensum augetur gratia secundum totam latitudinem actus, charitas autem solum secundum excessum, ita dicimus quòd per actum remissum augetur gratia, non autem charitas.

¶ Ter

¶Tertia propositio, * si per actum remissum nõ augetur charitas statim, uoluntariũ uidetur dicere, ꝙ augetur in fine uitæ. Nihil enim de hoc est nobis traditum. Secundo principaliter arguitur pro eadẽ prima opinione, quia actus minus intensus potest esse magis meritorius quàm actus magis intensus, ergo si per actum intensiorem augetur habitus, ergo etiam per actum minus intensum. Consequentia patet, quia habitus infusus non auget nisi meritoriè, ergo ubi maius meritum est maius augmentũ. Et antecedens probatur clarè, quia maius meritum est dare totam substantiam pauperibus, etiam per actum remissum, quàm unum denarium per actum intensum. Dico quòd argumentum petit dubium, An * in augmento habitus habeatur respectus non ad intensionem actus gradualem meritorii, sed ad quantitatem meriti. Et posset quidem uideri probabiliter, quòd debeat haberi respectus solum ad intensionem, quia uidetur quòd augeatur habitus meritoriè, sicut augeret effectiuè, si actus posset augere: sed si actus augeret effectiuè habitum, augeret secundum intensionem gradualem, & non secundum meritum, ut patet de habitu acquisito, qui augetur ab actu meritorio, non secundum proportionem meriti, sed secundum gradualem & naturalem intensionem: ergo similiter uidetur dicendum de habitu

bitu infuſo. Et confirmatur, quia per actum meritorium uirtutis acquiſitę augetur habitus infuſus, ergo uidetur quòd proportionabile ſicut auget habitum acquiſitum penes intenſionem gradualem, & non penes meritum, ita augeat habitum infuſum. Item quia ſicut patet ex ſuperioribus, augmentum charitatis non facit per ſe ad præmium, ſed ſolum ad intenſiorem actum eliciendum. Pręmium enim eſt reſpectu gratiæ, & non charitatis. ergo rationabilius uidetur, quòd magis in intenſione charitatis habeatur reſpectus ad intenſionē gradualem actus, quàm ad meritum. Sed his non obſtantibus dico probabilius ad dubium, quòd etiam habitus charitatis, & alii habitus infuſi augentur ſecundum proportionem meriti, & non ſecundum intenſionem gradualem actus. Probatur, quia uirtutes infuſæ ſunt dona dei, & quodam modo præmia actuum bonorum. ergo omnino eſt tenendum, quòd melioribus dantur maiora dona, & maiores uirtutes. Sic qui magis meretur melior eſt, ergo magis augentur in eo uirtutes quantuncumq; alius habeat actus intenſiores, ſed non æque meritorios. Tertio principaliter arguitur, Ponamus Petrum in charitate ut octo, & habeat ſucceſſiuè duos actus meritorios, utrumq; ut ſex: & Paulus item habeat charitatem ut octo, & habeat unum actum ut duodecim. Arguitur ſic,

In

In Paulo augetur charitas, ergo etiam in Petro, qui tamen habet actus remissos. Patet consequentia, quia æqualiter meretur, & ex præcedenti determinatione in augmento habituũ habeatur solum respectus ad meritum: ergo si augetur in Paulo, etiam in Petro: & quia tangitur eadem difficultas, arguituur quarto, quia actus in continuatione est meritorius, ergo quilibet actus quantuncumq; remissus per continuationem potest peruenire ad meritum actus intensioris: sed ut dictum est, intensio fit ratione meriti, ergo per actum remissum augetur habitus: ut uerbi gratia, si quis habeat habitum ut octo, eliceat actum ut quatuor, ille actus per cõtinuationem fit meritorius ut decem: quia certũ est, quòd quanto maiori tempore continuatur, tanto magis meritorius: & cum quilibet actus cõtinuatur, ut est communis sententia, & experientia docet, uidetur, quòd quilibet actus remissus augeat habitum. Dico quòd ista duo argumenta petunt dubiũ, An * data etiam opinione quòd habitus non augeatur per actum remissum, plures actus remissi posint augere habitum, uel etiam unus actus continuatus posit ęquiualere in merito uni actui intenso. De quo dubio sunt tres opiniones. Prima, quòd quandocumq; peruenitur ad meritum actus intensi, siue per multiplicationem actuum, siue per cõtinuationem

unius actus, augetur habitus: quia, ſicut dictum eſt, intentio habitus fit ratione meriti. ergo ſiue per multiplicationem actuum remiſſorum, ſiue per continuationem unius actus remiſsi perueniatur ad æquale meritum unius actus intenſi, augebitur habitus infuſus. Sed contrà, quia uidetur ſequi, ꝙ ſi per quemlibet actum quantumuis remiſſum augetur habitus, uidetur enim quòd per continuationem ſemper ueniatur ad meritum actus intẽſi, maximè tenendo, ſicut uerum eſt, quòd in quolibet inſtanti continuationis liberè cõtinuatur. Item, quia S. Tho. ut allegatum eſt in 1. diſt. 17. dicit, quòd per multiplicationem actuum remiſſorum non neceſſario augetur charitas, & certè doctores, qui negauerunt intentionem habituum per actus remiſſos, nõ admiſiſſent, quòd per continuationem aut multiplicationem talium actuum augetur habitus: ideo eſt ſecunda opinio, quòd per actus remiſſos, neq; continuatos, neque multiplicatos, nunquam augetur charitas: & fortè hæc fuit opinio antiquorum. Sed contrà certum eſt, quòd per continuationem uel frequentationem actuum remiſſorum fit aliquis melior, quàm alius per unicum actum intenſum, & inconueniens uidetur, quòd qui melior eſt, non habeat maiora dona dei, & per conſequens maiores uirtutes infuſas: ergo talis multiplicatio uel continuatio

tio actuum sufficit ad intensionem habitus. Ideo est tertia opinio media, quòd per actus quidem remissos non augetur habitus, sed adueniente aliquo actu intenso augetur habitus, non solum pro illo, sed etiam pro omnibus præcedentibus quãtumcunq; remissis. Sed certè hoc uidetur esse diuinatio, & merè uoluntarium. Si enim ratione intẽtionis est meritum, & in præcedentibus actibus remissis fuit sufficiens meritum, commẽtum uidetur, ꝙ oportet expectare aliquem actum, qui per se sit sufficiens ad augendum. S. Tho. ponit exemplum de guttis cauantibus lapidem, quòd ultima cauat uirtute præcedentium, & ita est de actibus meritoriis. Vnde uidetur, quòd posito aliquo actu remisso cum præcedentibus, augetur habitus, qui tamen per se non sufficeret augere, sicut est de gutta, quæ cauat lapidem.

¶ Dubium est quę sit uerior de istis opinionibus. Quòd probabilius mihi uidetur dicam per propositiones. Prima, contra sententiam multorum scholasticorum, Meritum * nullo modo proportionatur intentioni, hoc est, si dilectio dei est intensa ut tria, est meritoria ut tria, non oportet quòd dilectio ut quatuor, sit meritoria ut quatuor. Secunda non * solum non proportionatur meritum intentioni, sed nec magna multitudo actuũ remissorũ æquiualet uni actui intenso, & perfecto, hoc est,

uolo dicere, quòd magis meritoria eſt una dilectio perfecta, quæ ſit uerbi gratia ut decem, quàm cẽtum imperfectæ, quarum quælibet ſit ut unum. Probãtur ambæ propoſitiones. quia difficultas multum facit ad meritum,& difficilius eſt habere unam dilectionem perfectam, quàm centum imperfectas. Item quia magis cõforme eſt præcepto de dilectione Dei, diligere ſemel Deum ex magno conatu, quàm tepidè & remiſsè, quia præceptum eſt ut toto corde diligamus. Item perfectior eſt una oratio cum magna deuotione & attentione, quàm multæ tepidæ remiſſæ. Et confirmatur totum hoc, quia certè in ęſtimatione rerũ, pluris æſtimatur una res perfecta in ſua ſpecie, quàm decem imperfectæ, ut patet in margaritis. pretioſior enim eſt adamas magnitudinis auellanæ, quàm centũ adamãtes minuti, etiam ſi omnes ſimul ſint maioris ponderis,& hoc in omni genere margaritarum. Item in animantibus pluris eſt equus unus perfectus quàm decem imperfecti & inualidi. ita certè eſt in minoribus. Maioris precii eſt unum opus & officiũ uirtutis perfectę, quàm multa imperfecta & minuta etiam in eadem ſpecie. Tertia, Idem eſt dicendum de continuatione; eſt enim abſurda & ridicula calculatio ſcholaſticorum. Vt ſi quis in elicione actus mereatur ut decem, ꝗ in quolibet inſtanti continuationis tantundem meretur

8 tur. dico enim quòd* niſi ſit magna continuatio & perſeuerantia in actu, non duplicatur meritum. licet poſsit eſſe tanta continuatio & perſeuerantia, ut etiã ſit maius meritũ in continuatione quàm in elicione. Quarta, Quan-
9 docunque * peruenitur ad meritũ æquale cum actu intenſo, ſiue per multiplicationem, ſiue per intentionem, ſine dubio augetur habitus. Sed hoc non ita frequenter contingit ut dictũ eſt. Probatur propoſitio, ſicut probatum eſt, quia talis eſt æquè bonus, ſicut alius eſſet per actum intẽſum. ergo habet etiam æquales uirtutes. Videtur enim incouueniens, quòd qui melior, non habet maiorem charitatem. Si ergo quis ſit melior per multiplicationem, aut continuationem, quàm alius per intẽſionem, ergo habebit maiorem charitatem. Item quia augmẽtum eſt quodammodo præmium, ergo ſi eſt ſufficiens meritũ, erit etiam augmentum. Item profectò abſurdum uidetur, qui habet charitatem ut centum, & orans per actum meritorium ut quinquaginta, per totum diem non mereatur augmentum charitatis. Hoc uidetur conforme dicto S. Tho. 2. 2. ubi ſupra, dicẽtis, quòd quilibet actus meretur augmentum, licet non ſtatim, ſed cùm ſufficienter ſe diſpoſuerit, uidetur quòd hæc diſpoſitio ſit, quando peruenitur ad meritum æquale cum actu intenſo. Et per hoc patet ad tertium, &

quartum argumentum. Quinto arguitur, quia uidetur ſequi ex opinione, ꝙ quantũcunque quis agat ex toto conatu, nunquam in continuatione augetur habitus. Conſequens uidetur incõueniens, ſcilicet, quòd nihil operetur ad augmentum habitus, ꝙ aliquis diu perſeueret in bono actu. Sequela autem uidetur probari, exempli gratia, quòd Petrus habens habitum ut quatuor, eliciat actũ ut octo, in primo inſtanti habitus fiet æqualis actui per ſupradicta, & actus manebit æqualis (ut ſupponimus) in continuatione, & per opinionẽ actus ęqualis non auget habitum. ergo nunquàm in continuatione augebitur habitus. Dico, iam dictũ eſt, ꝙ in augmento habituum infuſorum habetur reſpectus ſolum meriti, & in continuatione poterit perueniri ad maius meritum, quàm ſit latitudo habitus, uel quàm eſſet meritum unius actus intenſioris, & ſic augebitur habitus. Sexto arguitur, Sequitur quòd cæteris paribus eſſet melioris conditionis qui elicit primo actum remiſſum & poſtea intẽſum, quàm econtrario qui prius elicit actum intenſum, & poſtea remiſſum. uerbi gratia, Petrus habens charitatem ut octo, eliciat primò actum ut quinque, poſtea ut decem, per regulam poſitam augetur habitus per ſeptem gradus, quia iam meritum peruenit ad octodecim gradus, & ſi contrario eliciat primo actum ut decem,
&

& postea ut quinque, solum augetur habitus per duos gradus. Probatur, quia statim cum primo eliciat actum ut decem, iam habitus auctus est per duos gradus, scilicet usq; ad decẽ, & per actum ut quinque, sequentem non augetur habitus. ergo omnino sequitur illatum, quod ordo ille actuum multum facit ad augmentum, quod uidetur absurdum. Dico primò fortasse, quòd hoc argumentum & alia similia ostendunt, quòd nostra opinio non caret etiam calumnia, nec bene se expedit à dubiis & difficultatibus, & fortasse ꝙ oportet ponere aliam opinionem distinctam à tribus recitatis. Secundo dico, quòd cõsequens non est maius inconueniens concedere, quàm concedere de habitu acquisito. De quo oportet concedere, ꝙ si quis habet habitum ut octo, & eliciat primo actum ut nouem, & postea ut decem, quilibet actus auget habitum, quia semper inuenit habitum remissiorem. Si autem mutato ordine primo eliciat actum ut decem, & postea ut nouem, prius quidem auget habitum, sed secundo non, quia inuenit iam habitum intensiorem se. Imo de aliis agentibus naturalibus uidetur, quòd oportet simile concedere. Si enim primo adhibeat calefactiuum ut quatuor, & postea calefactiuũ ut octo, utrunque producit, uel auget calorem. Si autem mutetur ordo, & primo adhibeatur calefactiuũ ut

 octo,

octo, & postea ut quatuor, nihil facit, ut declaratum est: quanquam re uera nō est simile, quia in habitibus infusis actus remissus & intensus computatur pro non actu quantum ad meritum, & possunt facere unum augmētum, quod non potest dici de acquisito. Septimo arguitur, Quia saltem sequitur, quòd si quis ex habitu intēso habet solum unum actū acquisitū, qui etiā per continuationē non perueniat ad meritum intēsum, sequitur, inquam, quòd pro illo actu nunquam recipiet augmentū charitatis, cùm tamen illo actu fiat melior alio, qui non habet illum actum cæteris paribus. Dico, omnino consequens uidetur concedendum secundum hanc opinionem, & satis est quòd augetur gratia. Ex omnibus relinquitur, quòd de augmento gratiæ eadem est opinio nominalium. Primo modernorum & S. Thom. differunt tamen ab opinione Scot. Secundo relinquitur, quod profecto nō est certum, sed ualde dubiū, quomodo fiat augmentum charitatis, & uirtutum infusarum. Neque mihi per omnia placet etiā opinio S. Tho. recitata, neque possum ex sententia satisfacere dubiis emergentibus ex illa. Tertio, uidetur tamen quantum ad hoc probabilius, quod non per quemlibet actum augetur charitas. Quarto, posset nihilominus defendi probabiliter, quòd per quemlibet actum non admodum

Eadē est opinio S. Tho. & modernorum de augmento gratiæ.

ad modum quidem quo aduerſarii putant, ſed ut dicamus, quòd charitas ut decem, augetur per actũ ut duodecim, per duos gradus, & per actum ut ſex, per unum gradum, & per actum ut tria, per dimidium: etiam ſic probabiliter & demum in hac materia facilius eſſet mihi dicere quod eſt falſum, quàm quod eſt uerum.

SECVNDA PARS DE *diminutione Charitatis.*

IN ſecunda parte relectionis agendum eſt de diminutione charitatis. Duobus * autem modis ſolum imaginari poteſt aut diſputari, quòd charitas diminuatur. Vno modo per peccatum ueniale. & ſecundo, per peccatum mortale, ita quòd ratione illius aliquis ad minorem charitatem & gratiam reſurgat, quàm prius habuerat. De primo modo dubitatur, an * per peccatum ueniale diminuatur charitas uel gratia. Et uidetur quòd ſic, quia quanto creſcit offenſa, tanto minuitur gratia, ut patet in omni uita ciuili. Tanto enim aliquis cadit à gratia alicuius, quantum illum offendit. Sed ueniale peccatum eſt offenſa Dei. ergo minuit gratiam.

¶In contrarium eſt, quia ſequitur, quòd mul-

tiplicatis uenialibus tollerentur gratia & charitas. omne enim finitum per ablationem finiti consumitur. Dico, opinio est Altisiodo. celebrata in scholis, quòd peccata uenialia immutēt charitatem, quæ impugnatur ab omnibus doctoribus tam antiquis quàm modernis. De qua opinione & quæstione dico per duas propositiones. Prima opinio Altisio. non tam improbabilis est, sicut solet uideri in scholis. Probatur, quia pro illa sunt argumenta habentia apparentiam: & argumenta, quæ solent fieri contra illam, soluũtur apparenter. ergo opinio illa est probabilis. Argumenta pro illa opinione sunt, primum quod factum est non debet uideri ita infirmum. Si enim non imaginaremur gratiam esse habitum, sed hominem esse gratum Deo per uirtutem diuinam, quæ habet illum acceptum, sicut homo est gratus regi non per aliquem habitum, facile esset intelligere quomodo per paruas offensas, licet peccata uenialia, homo redderetur minus gratus, sicut etiam homo est minus gratus amico per multiplicationem etiam leuium offensarum. Et certè si licet arguere ab humanis ad diuina, non est dubium, quin hoc sit in usu hominum etiam bonorum, ut minuatur amicitia per multiplicationem etiam leuium offensarum, quæ tamen non sufficiunt tollere amicitiam. Nescio

ergo

ergo unde nos diuinamus quòd ſumus ita amici dei & ita grati poſt infinitam multitudinem peccatorum uenialium?

¶Item pro eadem opinione arguitur, quia ex multiplicatione peccatorum uenialium redditur homo minus promptus ad actus charitatis, & aliarum uirtutum: minuunt enim feruorem charitatis, ut doctores concedunt. Signum eſt ergo, quòd habitus eſt minor. Maior enim habitus maiorem feruorem facit, & maiorem promptitudinem, & firmitatem, cuius contrarium experiuntur, qui habent conſuetudinem peccãdi uenialiter. Ad argumentum in contrarium, quando argumentatur, ſequitur quòd per multiplicationẽ uenialium tandem tolleretur charitas & gratia: aliqui dicũt, quòd quando gratia peruenit ad illum gradũ, qui poſsit tolli per unũ ueniale, iam id ueniale fit mortale ex illa circunſtantia.

¶Contra hoc eſt argumentum, quia quilibet inuincibiliter ignorat illam circunſtantiam. Nullus enim poteſt ſcire quando gratia eſt in tali ſtatu. Item oportet confiteri de tali mortali peccato, quod non eſt dubium, quin ueniretur in multis, qui cauentes à mortalibus, tamen habẽt magnam conſuetudinem uenialium. Nullus autem hactenus inuentus eſt, qui de hoc cõfiteretur, nec deberet, nec quiſquam tale conſilium dedit, ergo.

¶Item

¶ Item arguitur, quia peccatũ mortale, quod tollit gratiam, nõ eſt grauius mortaliter ſeipſo ſine tali circunſtantia. Occidere enim hominẽ in eo qui erat in gratia, nõ eſt grauius, uel ſaltem non eſt grauius moraliter, quàm in eo, qui eſt extra gratiam: ergo per hoc, quòd mendacium tolleret gratiam, nõ mutaret ſpeciem, nec eſſet infinitũ grauius. Item arguitur. Præſupponitur unum falſiſsimum, quòd aliquis teneatur ad conſeruationem gratię ex ſpeciali præcepto: quod non eſt uerum. Qui enim eſt in gratia, & adulterat, non peccat contra duo præcepta, ſed ſolum contra præceptum non adulterandi. Et ideo alii aliter reſpondent, ꝙ ſecundum peccatum, etiam ſi ſit æquale cum primo, non tantum tollit ſicut primum, ſed ſolum proportionabiliter, puta ſi primũ tollit unum gradum, ſecundum tollit dimidium, & tertium quartam partem gradus. Et ſic conſequenter clarum eſt, quòd ſi ita fieret, etiam ſi in infinitum multiplicarentur peccata, nunquàm omnino tolleretur gratia. Sed iſti nullam rationem afferunt, quare ſecundum peccatum non auferat tantum ſicut primum, niſi ſolum, quia ſequitur inconueniens: quod non eſt ſatisfacere ad argumenta, & uidetur uoluntaria ſolutio. Et ideo aliter dico etiam, quòd
22 *nullum peccatum ueniale poteſt tollere gratiam, dato quòd quilibet tollat partem gratiæ.

Et

Et ratio est, quia sicut augmentum gratię est quodammodo præmiũ, ita diminutio est pœna. Si autem aliquod ueniale omnino tolleret gratiam, id puniretur plus quàm omnia uenialia præcedentia. Manifestum est enim, quòd maius malum & grauior pœna est priuari uno gradu gratiæ apud eum, qui solum habet illum gradum, quàm priuari centum gradibus apud illum, qui habet ducentos. Peius est enim cadere à gratia, quàm cum gratia uenire ad minimum. Et si diceremus, quòd si quis habet decem gradus gratiæ, per peccatum ueniale perdit unum gradum, & per alia uenalia multiplicata possunt perdi nouem: sed cùm uenitur ad decem, nullum ueniale, nec quęcumque uenialia possunt tollere totum illum gradum, sed poterit tollere uel dimidium uel tres partes. Nec hoc est uoluntarie dictum. Quia grauius est habenti unum gradum perdere dimidium, quàm habenti centum perdere decem: sicut & maior pœna est habenti decem aureos perdere omnes, quàm habenti mille perdere uiginti: & grauius est habenti decem perdere nouem, quàm habenti centum perdere quinquaginta, & hoc modo possemus elabi ex argumento. Si hoc non placet, posset aliter dici, quòd uenialia posibilia in tota uita unius hominis, sunt certa, & determinata, cùm sit certum tempus, & per consequens quamuis pos-

ſet eſſe immenſa multiplicata, eſt tamen certa, eſt em̄ aliquis determinatus numerus actuum, quos poteſt aliquis habere in una hora, & per conſequens etiam in tota uita, quæ conſtat ex finitis horis. Hoc ſuppoſito ego dicerē, quòd minima gratia, utputa baptiſmalis, uel quæcunq; alia habet plures partes quàm ſunt peccata poſsibilia in tota hominis uita, & unum peccatum ueniale nō poteſt tollere niſi unam particulam ex illis. Vt ſi dicamus, quòd uenialia poſsibilia ſunt decies centum mille, dico quòd quæcumq; gratia ad minus habet decies centū mille gradus, aut particulas, & quod libet ueniale poteſt tollere unam particulam, & ſic patet quòd nunquàm peruenietur ad ultimum. Neque hoc eſſet tam abſurdum. Et ſi nec hoc quidem ſatisfaceret, dicerem adhuc, quòd ſi quis diu uiuit in gratia, & non peccat mortaliter, dato quòd cōmittat multa uenialia, impoſsibile eſt, quin ſæpe mereatur & augeat gratiam, & ſic etiam ſi uenialia diminuāt charitatem ex alia parte, augebitur plus quàm minuetur. Et iterum euadimus illud inconueniens, quod argumentum petebat. Et poteſt confirmari totum hoc. Quia temperantia acquiſita, & aliæ uirtutes minuuntur per peccata uenialia contraria illis uirtutibus, & tamen nūquam poſſunt taliter corrumpere uirtutem. Si enim quis ſemel habeat uirtutem temperā-
tiæ,

tiæ, quantumcumq; oſtendat uenialiter in materia temperantiæ, nunquam deſinet eſſe temperatus, & ſic poſſet defendi ſententia Altiſiodorenſis.

¶ Sed hoc non obſtante eſt ſecunda propoſitio. Opinio communis, & contra Altiſio. eſt longè probabilior, & quantum ego puto, uerior. Et præter argumenta communia contra Altiſio. argumentor ſic contra illum, quia ſequitur, quòd charitas ſimul augetur & diminuitur, quia poteſt quis mereri, & peccare uenialiter ſimul, ut certum eſt: conſequẽs autem uidetur non ſolum falſum, ſed impoſsibile, & malè intelligibile. Quoniam poteſt eſſe, quòd qualitas non extenſa pro eodem inſtanti augeatur & diminuatur. Et confirmatur, quia ſi charitas ſit ut decem, & peccet quis uenialiter peccato, quo meretur perdere unũ gradum, & mereatur augmentum unius gradus, hic nulla mutatio fiet in charitate, ſed manebit ut decẽ, ſicut prius erat, quod uidetur ridiculum dicere, quòd mereatur quis augmentum, & non detur ei. Item quia quæro ſi poſtea remittitur ueniale, an reſtituatur gradus gratiæ amiſſus, necne: ſi dicas quòd ſic, fruſtra ergo fingimus illam diminutionem, cùm oporteat concedere, quòd quando remittuntur uenialia, iterum reditur ad priſtinũ ſtatum. Si autẽ neges contrà, quia non debent eſſe peioris conditionis

uenialia, quàm mortalia. Reſpondeo, per pœnitentiam redit homo ad priſtinum ſtatum, & reſtituitur amiſſa gratia, ergo multo magis per pœnitentiam uenialium reſtituetur amiſſa gratia per uenialia. Et confirmatur, quia cùm uenialia remittuntur, & per quodlibet ſacramentum, & per dilectionem Dei ſemper perſeuerans in gratia recuperaret totam gratiam amiſſam ratione uenialium, & ſic illa diminutio eſt uana & ficta. & iſta ſint ſatis de primo modo diminutionis: de ſecundo autem, quia nunc nō uacat, aliâs diſputabimus. Et iſta ſufficiant pro hac relectione.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI

à Victoria Relectio de Temperantia in ſecunda ſecundæ S. Thomæ.

*

Locus relegendus Gen. 9.

Omne, quod mouetur, & uiuit, erit uobis in cibum. *Quæſt.* I.

SVMMA.

1 *Vitam ſuam propriam quòd quilibet teneatur conſeruare per alimentum, probatur.*

2 *Cibi, aut alimenti nullum genus fuiſſe, aut eſſe prohibitum homini iure naturali, oſtenditur.*

Carnium

N sit licitum uesci carnibus humanis? & uidetur quòd sic, primò ex loco citato, ubi nulla fit exceptio, & saltem uidetur, ꝙ non sit mortale, quia non est contra charitatem Dei uel proximi. Secundo, quia nunquam legimus prohibitum saltem lege & iure diuino. Tertiò, quia

medici utuntur in pharmacis carnibus humanis, quas uocant carnemomia. ergo in contrarium eſt ius gentium, apud quas ſemper fuit abominabile. Item Ariſto. 7. Ethic. dicit, quòd eſt feritas, ueſci carnibus humanis. Duabus partibus circa materiam temperantiæ præſens quæſtio abſoluetur. Prima, utrum homo teneatur conſeruare ſeipſum per alimentum. Secunda, An teneatur homo conſeruare ſpeciem per uſum matrimonii. Circa primam partem quærũtur nouem. Primo, An teneatur abſolutè, & quo iure. Secundo, Vtrum liceat uti omnibus alimentis abſolutè, excepta carne humana. Tertio, An liceat humana carne uti in alimentum. Quarto, An liceat ſacrificare homines. Quinto, Vtrum hac ratione liceat barbaros debellare. Sexto, An liceat perpetuo abſtinere ab aliquibus alimentis extra extremam neceſsitatem. Septimo, An liceat abbreuiare uitam per abſtinentiam. Octauo, An in extrema neceſsitate liceat abſtinere à certo genere alimentorum. Nono, An eccleſia potuerit prohibere certum genus ciborum & alimentorum. Circa ſecundam partem quærũtur tria. Primo quæritur, An aliquando fuerit in præcepto dare operam liberis. Secundo, Vtrum nunc ſit in præcepto. Tertio, Vtrum ſi omnino eſſet peritura progenies hominum, tenerentur homines dare operam liberis, non

Ariſtot.

obſtante

obſtante uoto, aut aliis impedimentis conſanguinitatis. De primo, utrum homo teneretur ſeruare ſe per alimentum. Videtur quòd non, quia aliàs ægrotus, qui faſtidio ciborum non comederet, damnaretur de mortali. Item eadem ratione teneretur ſumere pharmacum. conſequẽs eſt falſum iuxta illud Agathæ, Medicinam carnalem corpori meo nunquam exhibui. & eſt inter epiſtolas Hieronymi ad hoc propoſitio quædam. Imo nationes ſunt, quę nõ utuntur pharmacis. Et Cato uidetur condemnare uſum medicorum apud Plin. lib. 29. *Plin.* c. 1. Et primũ medicum Romam ueniſſe anno ab urbe condita 535. Item condemnato ad mortem per iudicem licet non comedere, quia condemnatus ad carcerem, uel ad mortem, non tenetur fugere. Reſpondetur, & ſit prima propoſitio, Quilibet * tenetur conſeruare propriam uitam per alimentum. Probatur primo, facere contra inclinationem, eſt illicitum: ſed conſeruari ueſcendo eſt inclinatio naturalis. ergo non conſeruare ſe eſt illicitum. Maior probatur, quia inclinatio naturalis, uel ſequitur ex iure naturali, uel econtrario. ius naturale oritur ex inclinatione naturali, & ſiue hoc, ſiue illud ſit facere contra inclinationem, eſt facere contra ius naturale: hoc autem eſt illicitum: ergo. Maior probatur, quia omnia animalia naturaliter inclinantur ad utendum ali-

mentis, & inclinatio naturalis eſt, quam non uſus, aut ratio, ſed natura impreſsit. Sicut ius naturale eſt, quod natura omnia animalia docuit. Inſtitut. de iuſtitia & iure. §. ius naturale. &. ff. eodem titulo, leg. ius naturale. Et confirmatur, quia hoc modo probamus multa alia eſſe illicita, ſicut probamus quòd grauius peccant parentes, ſi odio habent liberos, uel etiam frater fratrē, aut conſanguineus conſanguineum, quia eſt contra naturalem inclinationem. Secundo, quilibet tenetur diligere ſeipſum, ſed non conſeruando uitā ſuam facit contra dilectionem ſui. ergo illud eſt illicitum. Maior probatur, quia eſt præceptum diligere proximum ſicut ſe ipſum. Matth. 22. Si ergo non teneretur homo diligere ſe, ergo nec proximum. Tertio, qui non utitur alimento neceſſario ad conſeruationem uitæ, interficit ſe ipſum: Sed interficere ſe ipſum eſt illicitum. ergo maior patet, quia non paſcere proximum tēpore neceſsitatis, eſt occidere illum, iuxta illud Ambroſii, Paſce fame morientem, ſi non pauiſti, occidiſti. libro de officiis. & habetur diſtin. 89. Minor autem patet, quia ut Augu. dicit in de ciuitate Dei, Qui dixit, non occides, non excepit ſe ipſum. Vnde cum occidere ſe ipſum, ſit occidere hominem, eſt illicitum. Item Hieronymus, Nihil intereſt quo pacto te interimas: quia de rapina holocauſtum

Matt. 22. *Ambroſi.* *Auguſtin.* *Hierony.*

ſtum offert, qui vel ciborum nimia egeſtate, uel manducandi penuria immoderatè corpus affligit. Et S. Thom. 1. parte. quęſt. 97. art. 3. ad 3. dicit quòd Adam etiam peccaſſet, ſi nō ſumpſiſſet cibum neceſſarium. Ad argumenta in contrarium ad primum dico, primo, quòd ſi uoluntariè quis abſtineret ſe à cibo, ut legimus apud Valerium, & Plinium de aliquibus apud gentiles, non eſt dubitandum, quin peccarent mortaliter, quamuis illi ſimul cum aliis erroribus putarent illud eſſe laudabile. Secundo dico, quòd ſi ægrotus poteſt ſumere cibum, uel alimentum cum aliqua ſpe uitæ, quòd tenetur ſumere cibum, ſicut teneretur dare ægrotanti. Tertio dico, quòd ſi animi deiectio tanta eſt, & appetitiuæ uirtutis tanta conſternatio, ut non niſi per ſummũ laborem, & quaſi cruciatum quendam ægrotus poſsit ſumere cibum, iam reputatur quædam impoſsibilitas, & ideo excuſatur, ſaltē à mortali, maximè ubi eſt exigua ſpes uitæ, aut nulla. Ad confirmationem reſpondetur. Primo, quòd non eſt ſimile de pharmaco, & alimento. Alimentum enim per ſe eſt medium ordinatum ad uitam animalis, & naturale, non autem pharmacum: nec tenetur homo adhibere omnia media poſsibilia ad conſeruandam uitam, ſed media per ſe ad hoc ordinata. Secundo etiam dicimus, quòd aliud eſt mori ex defectu alimenti, quod imputaretur S. Thom.

d 5 hom

homini, & esset mors uiolenta: aliud ex ui morbi naturaliter ingruentis. & sic non comedere, esset se interficere: non sumere autem pharmacum, esset nō impedire mortem aliunde imminentem, ad quod non semper homo tenetur. constat enim quòd aliquando posset quis licitè defendere uitam suam, & non tenetur: & aliud est non protelare uitam, & aliud abrumpere. Secūdum semper est licitum, non autem primum. Ideo dicimus, ꝙ si quis haberet certitudinem moraliter, ꝙ per pharmacum reciperet incolumitatem, sine pharmaco autem moreretur, non uidetur profectò excusari à mortali: quia si non daret pharmacum proximo sic ægrotanti, peccaret mortaliter, & medicina per se etiam ordinata est ad salutem à natura. sed quia hoc uix potest esse certum, ideo non sunt damnandi de mortali, qui in uniuersum decreuerunt abstinere à pharmacis, licet non sit laudabile, cū creauerit deus medicinam propter necessitatem, ut ait Salomon. De secundo, Vtrum liceat omnibus alimentis uti, & loquimur in genere exceptis carnibus humanis. Primo uidetur quòd non, ut ex ueteri lege, ubi prohibentur multa, ut patet Leui.11. tam ex animantibus, quàm aquatilibus & uolatilibus. Nec satis est dicere quòd erant præcepta cęremonialia. Quorsum enim attinebat prohibere tam multas species quadrup

drupedum, uolucrum, & piſcium? Nec uidentur habere aliquod myſterium, ſaltem omnia, ſed uidentur pręcepta moralia. ergo non ceſſauerunt: cæremonialia enim pertinebāt ad cultum Dei, Exod. 18. Item Geneſ. 9. uidetur primo conceſſus uſus animalium. ergo ſaltem antea erat prohibitus. Et Gen. 1. dicitur, Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen. ubi nihil habetur de animalibus, ergo ſaltem ante diluuium non licuit uti omnibus. Item poſt legem euangelicam, Act. 15. interdictum eſt etiam his, qui crediderunt ex gentibus, ut abſtinerent ſe à ſuffocato & ſanguine. ergo ſaltem non licet ueſci ſuffocato & ſanguine. In contrarium eſt locus propoſitus pro themate relectionis, & ibidem legitur, Omnes piſces maris manui ueſtræ traditi ſunt, quia olera uirentia tradidi uobis omnia. *Exod. 18.* *Geneſ. 9.* *Geneſ. 1.* *Act. 15.*

¶ Reſpondetur, & ſit prima propoſitio, Nullū *cibi, aut alimenti genus fuit, aut eſt prohibitum homini iure naturali. Probatur, quia omnia ſunt propter hominē, iuxta illud, Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius, oues, & boues, &c. Sed homo nō poteſt uti maiori parte illorum, niſi in alimentum. ergo nihil eſt prohibitum. Et confirmatur ex illo Gen. 1. Dominamini piſcibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuerſis animantibus, quæ mouentur ſuper terram. Sed dominium eſt ius aſſumendi aliquid in ſuam *Geneſ. 1.*

facultatem, sed homo non potest uti multis animantibus nisi in alimentũ. ergo. Secundo, Quod est prohibitum iure naturali, potest cognosci ratione naturali: sed nulla ratione naturali potest cognosci, ꝙ sit aliquod alimentum prohibitum. ergo. Tertio, Deus, & natura nihil faciunt frustra, sed essent frustra animalia, si non liceret uesci illis. ergo. Quarto, ut
S. Thom. ait S. Thom. 1. part. quæst. 96. art. 1. Omnia animalia sunt naturaliter subdita homini. Probatur, nam imperfectiora cadunt in usum perfectiorum, sicut materia est propter formam, & plantæ propter bruta. ergo bruta propter
Aristotel. homines. Vnde philosophus 1. Politic. infert, quòd uenatio syluestrium animalium est iusta, & naturalis, quia per eam uendicat sibi homo quod est naturaliter suum: & maiori ratione est dominus homo aliarum rerum. Dicitur
Genesis 1. enim Gen. 1. Faciamus hominem, ut præsit
1. Tim. 4. uniuersæ creaturæ. Et confirmatur 1. Tim. 4. Omnis creatio dei bona est, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur. Moralia autem pręcepta non cessauerunt. ergo non est de iure naturali prohibit⁹ aliquis esus.
S. Thom. Vnde S. Tho. 1. 2. q. 102. art. 6. ad primũ ait, nulla genera ciborũ immunda sunt immũditia cul
Matt. 15. pę ex natura sua. Vnde Mat. 15. Nõ quod intrat
Act. 10. in os, coinquinat hominem &c. & Actuũ 10. cùm Petrus uidisset linteũ, in quo erãt omnia

quad

quadrupedia, & ſerpentia terræ, audiuit, Occide, & manduca. Et cum reſpondiſſet Petrus, Abſit à me domine, quia nùquam manducaui commune, & immũdum: facta eſt uox ad eum, Quod Deus purificauit, tu commune non dixeris. Item Auguſt. contra Fauſtum libro 6. Nihil eſt immundum ex natura ſua. & diſputat hoc ad longum contra Manichæos, c.15. citãs illud, Omnia munda mundis. tit. 1. & uerba Aug. libro 6. contra Fauſtum. c.8. ad hoc ſunt, Omnis creatura Dei bona eſt, omnia enim quæ naturaliter ſunt, in ordine ſuo bona ſunt, & nemo in eis peccat. Manichæi autem carnes omnes immundas dicebant, & habere animas humanas. *Auguſt.*

¶ Ad argumenta in contrarium, Ad primum dico, quòd omnia illa præcepta computantur inter ceremonialia, ut patet ex S.Th.1.2.q.101. art.1. Et ad rationem in contrarium reſpondet S.Tho. ibidem. Ad primum, quòd ad cultum diuinum, non ſolum ſpectant ſacramenta, & huiuſmodi alia, quæ immediatè ad Deũ ordinantur, ſed etiam debita præparatio colentium Deum ad cultum ipſius, quod fit per certam rationem etiam cibi & potus. Sicut etiam eccleſiaſtica ieiunia in profeſtis ſanctorũ, ſpectant ad cultum diuinum. Omnes autem cibi, qui prohibebantur Iudæis, habent aliquem modum corruptionis & immunditiæ, ſicut

S.Tho.eleganter declarat ibidẽ, & q.102.ar.6. præter hoc, quòd in multis obſeruantiis ciborum etiam continebatur figura & myſterium Chriſti, & ſacramentorum eius. Vel etiam poteſt dici, quòd erant præcepta iudicilia, quia ſpectabant ad bonam gubernationem populi.

¶ Ad aliud, quod eſt maius dubium, augetur dubium, quia illa obſeruantia perſeuerauit in eccleſia non ſolum tempore apoſtolorum, ſed etiam multò pòſt. Erat enim temporibus Tertulliani, ut patet in apolog. c.9. & in Synodo Gangrenſ. & habetur diſ.30. inter errores illic damnatos. Sic habetur, Siquis carnem manducantem ex fide cum religione pręter ſanguinem, & idolo immolatum, & ſuffocatũ crediderit condemnatum, anathema ſit. Et idem Rabanus in pœnitentiario, & quotquot ante quadringentos annos fuerunt: imò aiunt Gręcos hodie obſeruare, & abſtinere ſe à ſanguine, & ſuffocato. Ad hoc reſpondet S.Tho.1.2. q.103.art.40. ad 3. quòd hæc ſunt prohibita, nõ ad obſeruantiam legalium, ſed ut ab initio poſſet cõualeſcere unio Gentilium, & Iudęorum. Iudæis enim propter antiquam conſuetudinem ſanguis & ſuffocatum erant abominabilia, & ideo interdicta ſunt Gentilibus: ſed ceſſante cauſa, ceſſauit effectus, adueniente lege libertatis, & luce euangelica, nihil eſt reijciendum, quod cum gratiarum actione recipitur

Synodus Gangr.

tur. 1. Timoth. 4. Idem dicitur 4.d.1.q.2.art.1. Item super Marc.c.15. Licet antiqui dixerint, inquit, quòd ab his abstinendum est, quia immunda sunt. Vnde S.Tho.bene uiderat Tertullianũ, & concilium Gangren, & Rabanum: hos enim intelligit per antiquos. Ex quo sequitur, quòd illud fuit præceptũ iuris apostolici, non diuini. Sed quæritur, quando cessauit obligare. Respondetur, primò. Per contrariam consuetudinem potuit abrogari, quia est præceptum humanum, quod per contrariam consuetudinẽ potest abrogari, ut patet ex S.Tho.1.2.q.97.art.3.& Doct.in c.1.de treug. & pac.& c.fin.de consuetudine. & in l. de quibus.ff.de legibus. Vnde cùm iam abhinc quadringentis annis sit consuetudo in cõtrarium, abrogatum est illud preceptum. Ex quo sequitur, quòd si adhuc apud Grecos durat consuetudo abstinendi à suffocato & sanguine, non esset licitũ apud illos frangere illud præceptum apostolorum. Dico si sola consuetudine ablatum est præceptum. Hoc est probabile, sicut in nostra ecclesia fuisset peccatum ante sexcentos annos. Et ideo potest dici secundò, & melius, quòd cessante in uniuersum ratione legis positiuæ, cessat uis legis, etiam sine alia abrogatione legis, nec spectata consuetudine: quia ipso facto, quòd lex est inutilis, nõ habet uim obligandi: quia si à principio legis ita fuisset

irrat

irrationabilis, & per conſequens nec obligatoria, maximè cùm eſſet onerosa. Sic autem eſt in propoſito. Tota enim ratio legis illius fuit ſocietas, & communicatio cõuerſorum ex Iudaiſmo, & gentilitate, quæ iam nulla eſt. Vnde ſequitur, quòd non ſolum iam inducta conſuetudo in eccleſia, ſed ante omnem conſuetudinem licebat ueſci ſanguine & ſuffocato, dummodo intelligeretur cauſam ceſſaſſe, & ideo S. Tho. ubi ſuprà, non fundat facultatem ueſcendi illis in conſuetudine, ſed in eo, quòd cauſa legis omnino ceſſauit. Sicut ſi in tempore belli fiat aliqua lex, quæ pro illo tempore eſt neceſſaria, ceſſante bello, etiã ipſo facto ceſſat lex, etiam ſi nõ exprimatur in lege. imò puto, quòd tempore apoſtolorum nõ ſeruaretur illa lex ubiq;, ſed ſolum ubi erat neceſſaria ad illam communicationem utriuſq; populi. Fortè uerum eſt, ſed neſcio cùm durauerit tandiu, pòſt etiam ubi non erant Iudæi. Sed etiam facit,
1.Cor.10. quod 1. Corinth. 10. dicitur, Omne quod in macello uænit, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Et ſi quis uocat uos infideliũ ad cœnam, & uultis ire, omne quod uobis apponitur, manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Et quòd illa fuerit cauſa illius præcepti, patet: quia eodem con textu habetur, ut abſtineatis uos ab immolato, ſimiliter & ſanguine, & ſuffocato. Sed tota ratio

tio quare prohibebatur comedere immolatũ, erat propter conſcientias aliorum, non autem quòd de ſe aliquid mali cõtineret, ut patet per Apoſtol. 1. ad Corinth. 8. ergo idem dicendum eſt de ſuffocato & ſanguine. Et ex eodem patet, quòd etiam tẽpore apoſtolorum licuiſſet gentibus extra communionem Iudæorum uiuentibus, comedere ſuffocatum, & ſanguinẽ, quia non obſtante interdicto de idolothyto, licebat ſine ſcandalo comedere idolothytum, ut patet ex uerbis Apoſtoli 1. Corint. 8. De his autem, quæ idolis ſacrificantur, ſcimus quia omnes ſcientiam habemus. & infrà, Quidam autem cum conſcientia uſque nunc, quaſi idolothytum manducant, & conſcientia ipſorum cum ſit infirma, polluitur. eſca autem nos non cõmẽdat Deo. Videte autẽ ne hæc licẽtia ueſtra offendiculum fiat infirmo. Si enim quis uiderit eum, qui habet ſcientiam in idolo recumbentem, nónne conſcientia eius cùm ſit infirma, ædificabitur ad manducandum idolothyta, & peribit infirmus in tua conſcientia frater, propter quem Chriſtus eſt mortuus? Sic autem peccantes in fratres, & percutientes conſcientiam eorum infirmam in Chriſtum peccatis. Ex quibus uerbis manifeſtè patet, ꝙ ueſci immolatis, nõ erat illicitum, niſi propter ſcandalum infirmorum: ergo eadem ratione ibi non erat opus abſtinere à ſuffocato. Sed licet

1. Cor. 8.

cet illud uideatur probabile, tamen etiam poteſt dici, quòd non eſt ſimile de idolothyto, & ſuffocato, & ſanguine: quia idolothytum prohibitum eſt ſolum propter ſcandalum, & ideo ubi non erat ſcandalum, non erat opus illa abſtinentia, ſed de ſuffocato alia fuit ratio, ſcilicet ut conualeſceret amicitia inter utrunq; populum: & quòd licet illa fuerit ratio, tamen mandatum fuit abſolutum, & ſic non eſt ſimile. Et præterea poſſet quis reſpondere, quòd cùm Paulus ſcripſit epiſtolam illam, non erat facta prohibitio, cùm concilium illud fuerit quindecim annos ſaltem poſt paſsioné Chriſti, ſed ratio temporum non conſentit, & pro certo epiſtola fuit poſterior concilio. Sed poteſt aliter probari, quòd non fuerint propter rationem ſcandali prohibita: quia eadem ratione prohibita fuiſſent alia legalia: ergo alia fuit ratio, ut arguit Altiſiodor. lib. 4. in propria quæſtione de ſuffocato & ſanguine, dicens, ꝙ ad literam illud præceptum non fuit de ſuffocato in illo ſenſu, ſed ne occiderent homines, id eſt, ne ſuffocarent minus potentes, & ne effunderent ſanguinem humanum. Sed hoc eſt contra omnes doctores. Et Hieronymus expreſsè ſuper illud Ezechiel. 44. Omne morti- *Ezech.*
cinum, & captum à beſtia de pecoribus, & aui bus, non comedent ſacerdotes: ait, ne comederet illud, cuius ſanguis effuſus non eſt, quod epiſt

epiſtola Apoſtolorum decreuerat. Sed contrà arguit Altiſiod.& bene. Quia ſi illud præceptũ erat cæremoniale, contrà, quia beatus Petrus in illo concilio dixit, Quid tentatis imponere iugum ſuper ceruices diſcipulorum, quod nec nos, nec patres noſtri potuerunt portare? Sed per gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti credimus ſaluari, quẽadmodum & illi. Actuum 15. *Act. 15* Ex quo patet, quòd ſententia Petri fuit, quòd non imponerentur illis cęremonialia. Et Iacobus ibidem dicit, Ego iudico non quietari eos, qui ex Gentibus cõuertuntur ad Deũ. Et aliter poteſt argui, quia profectò ſi ſolũ illud præceptũ erat eis impoſitum, quia Iudæi abominabantur ſuffocatum, & ſanguinem, & ut poſſent ſimul conuiuere Iudæi & Gentiles, & multo magis abominabantur carnes ſuillas, de quibus tamen nihil prohibetur, non ergo uidetur illa cauſa: ſed certè, quòd liceret. Et Clitouæus in antilo.lib.c.21. ubi dicit, quòd non peccabant comedentes de immolatis, niſi eſus mãducatio generaret aliis ſcandalum: imò ita dicit S.Tho.1.art.10.& 8. & etiam ex Apoſto- *S. Thom.* lo ad Rom. 14. ubi per totum capitulum ſine exceptione uidetur diffinire, quòd nihil eſt im mundũ niſi ex conſcientia, uel ſcandalo. Confido, inquit, in domino Ieſu, quòd nihil commune per ipſum, niſi ei, qui exiſtimat, quid commune eſſe, illi commune eſt. Et S.Tho.dicit

cit illic nihil esse prohibitum. Est etiam determinatio expressa in concilio Florētino, quod uide in doctrina quæ ibi datur Armeniis, ubi sic legitur, Firmiter credimus omnem creaturam Dei bonam esse, nihilq; reiiciēdum quod cum gratiarum actione suscipitur, quia iuxta uerbū Domini, non quod intrat per eos, coinquinat hominem. illaq; Mosaycæ legis ciborum mundorum & immundorum ad cęremonialia asserit pertinere, quę surgente euangelio transierunt. Illa etiam prohibitio apostolorum ab immolatis simulachrorum, & sanguine, & suffocato, dicitur illi tempori congruisse, quo ex Iudæis, atque Gentilibus, antea diuersis cæremoniis, moribusq; uiuebant, & determinat, quòd iam cessante causa, cessat effectus, & nunc nulla est differentia faciendi.

3 Ad aliud, Vtrum * ante diluuium esset concessus usus carnium, S. Thom. quidem 1.2.q.102. art.6.ad.2.dicit, quòd esus carniū uidetur esse post diluuium introductus. Tūc enim Gen.9. dictum est, Quasi holera uirentia dedi uobis omnem carnem. & hoc ideo, quia à terra nascentia magis pertinent ad simplicitatem uitæ, esus autem carnium ad quasdam delicias, & curiositatem uiuendi. & Rom.14. super illud, Is qui manducat, non manducantem nō spernat, & qui non mauducat, manducantem non iudicet. dicit S. Tho. Terra nascētia fuerunt con-

S. Thom.

Rom. 14.

cessa

cessa homini ad edendum. Primo secundum illud Genes.1. Ecce dedi uobis omnem herbam &c. Sed post diluuium primò legitur concessus usus carnium. Vnde legitur Gen.9. quasi holera uirẽtia tradidi uobis omnia, scilicet animalium genera. Ex quibus uerbis S.Thom. uidetur dicere, quòd ante diluuium non solum non fuerint in usu carnes, sed nec fuerint licitæ. Sed quicquid sit de hoc, uidetur primùm, quòd de iure naturali nõ essent illicitæ, ut suprà probatum est. & confirmatur, quia per legem Christi nõ est aliquo modo abrogata lex naturalis: si ergo nunc licet uesci carnibus, non ergo est contra ius naturale. Secundo uidetur quòd nõ fuerit prohibitum lege diuina etiam ante diluuium. Probatur primò, non habetur talis prohibitio. Tertio illa dicebatur ętas legis naturæ, quæ scilicet regebatur lege naturali, sine aliis præceptis, saltem erant paucissima. Et S.Tho.1.2.q.103.art.1.ad quartum dicit, quòd generaliter ante legem Moysi nulla lege erat prohibitus usus carnium aliquorum animalium, sed solum propter abominationem, uel consuetudinem ab aliquibus. Ita ergo potest dici, quòd si ante diluuium non erat usus carnium, hoc erat solum ex consuetudine, non ex aliquo præcepto diuino speciali. Nicolaus tamen Gen.9. dicit, quòd tunc profuit concessus usus carnium, quia terra iam non erat adeo

Genes.1.

Genes.9.

fructifera, acceperat enim detrimētum magnū ex diluuio. Idē dicit Abul. ibidē propter eandē rationē, scilicet ꝙ ante diluuiū non erat cōcessus usus carniū. & Ge. 1. dicit idē Abul. Hic taxauit Deus cibos hominibus, ut scilicet carnes non comederēt, sed fructibus uescerētur. Et facit quod Ge. 1. dicitur, Ecce dedi uobis omnē herbam afferētem semen super terrā, & uniuersa ligna, quę habēt in semetipsis sementē generis sui, ut sint uobis in escā, & cunctis animantibus terræ &c. Et factū est ita, id est, ita fuit factum. Vnde uidetur, ꝙ non habuerūt aliud in escam. Confirmatur, Ge. 9. ostēditur naturalis esus carniū. s. carnem cū sanguine nō comedetis. ergo omnino tunc cœpit usus uel cōcessio. & Ari. 7. Et. c. 5. comedere carnes crudas numerat inter uitia feritatis. Hoc etiā Boët. uidetur dicere de Consolatione lib. 1. Felix initiū prior ætas contēta dulcibus aruis, nec inerti perdita luxu, facileq; sera solebat ieiunia soluere glāde. & Oui. in 1. Met. Cōtentiq; cibis, nullo cogēte creatis, Arbuteos fœt⁹, mōtanaq; fraga legebāt, Cornaq; in duris hęrētia mora rubetis. Et quæ deciderāt, patula iouis arbore glandes, Et Pythagoras suos carnibus abstinere docuit. de quo Ou. 10. Met. Parcite mortales, dapib⁹ temerare nephādis Corpora. & alia elegāter dicit. Argumentū est certè, ꝙ antiqu⁹ ille mos māsit in memoria hominū, nec poëtæ hoc finxerūt, sed

Genes. 1.

Aristotel.

Boetius

ſed acceperũt ex antiquitate. Solus Caietanus. Ge.9.dicit etiã ante diluuium licitè uſos carnib⁹. Quod probat, quia Ge.4.laudatur Abel, qui offerebat de primogenitis gregis ſui, & de adipibus eorũ, id eſt de pinguioribus. Si enim non ueſcebantur illis, quæ laus erat afferre pinguiores? uel in quẽ uſum habebãt greges? et tamen Heb.11.laudatur Abel, ꝙ potiorẽ hoſtiam obtulit q̃ Cain. Sed ad hoc alii reſpondent, ꝙ cauſa pelliũ, & uellerũ ad ueſtitũ, & etiã lactis, quod edebant. Sed contrà, etiã lac non legitur cõceſum. ergo non erat uſus ꝓpter lac. Itẽ quod de uolucribus cicuribus, uel gallinis quantum ad uſum nutriſſent, nam nec ipſa oua conceſſa fuerant Gen.1. Et poſſet facere ad Caietanum, quòd Ge.7. dixit Dominus Noë, ut tolleret de animalibus mundis ſeptena, & ſeptena, de immundis uero, duo & duo. Videtur enim, quòd munda uocẽtur idonea ad ueſcendũ, alia uerò immũda. Sed S.Tho.1.2.q.103.art.1.ad 4.dicit, ꝙ munda, & immunda diſtinguebãtur quantum ad ſacrificium. Sed idem Caiet.2. 2.q.148. artic.2.ad 3. Martini, dicit, ꝙ deus primo Adæ dedit in eſcam uegetabilia, deinde Noë dedit animalia. Certè primũ uidetur certũ, ꝙ ſcilicet in ſtatu innocentiæ non fuiſſent uſi carnibus in alimentũ: quia ligna, & plantę fuiſſent ſufficientia ad uitam. & omnino non uidetur dubitandum quin ſequuti fuiſſent illam inſtitu-

tionem Gen. 1. Ecce dedi uobis omnem herbam afferentem ſemen ſuper terram, & uniuerſa ligna, quæ habent in ſemetipſis ſementem generis ſui, ut ſint uobis in eſcam. Secundo apparentiam habet, ꝙ ante diluuium non fuiſſent uſi carnibus, & uidetur ex illa prohibitione Geneſ. 9. Carnem cum ſanguine non comedetis. Vel enim prius comedebant carnes aut non. Si comedebant, uel cum ſanguine, uel non. Si comedebant carnes, non tamen cum ſanguine, uidetur quòd non eſſet opus illo nouo præcepto. Si cum ſanguine, tunc oportebat reddere rationem quare Deus antea permiſerat, & tunc de nouo prohibebat. Vnde uidetur profectо, quòd tunc cœpit uſus, & ideo docuit dominus naturalem modũ comedendi. Et tunc hoc tenendo oportet dicere, quòd licet non eſſet prohibitum iure naturali, erat prohibitum iure diuino. nec enim eſt dubitandum, quin haberẽt aliqua præcepta à Deo, quę tamen non ſunt ſcripta: uel cùm conceduntur eis plantæ, uidentur negata animalia: uel fortè ſolum ex conſuetudine erat, & non ex aliquo iure. Tertio poteſt teneri cum Caietano, quòd erat uſus animalium, licet fortè non ita communis ſicut poſtea fuit, licet Auicẽna 1. c. dicat ueteres non niſi in prandiis uſos carnibus, in cœna uero ſolo pane. Poſſet etiam confirmari, quòd non eſſet licitum ante diluuium ueſci

carn

carnibus, quia Gen. 9. non conceduntur plantæ, & ligna, quæ erant prius cōcessa, sed solum animalia. ergo postquam conceduntur animalia, signum est, quod non erant prius concessa. Sed pro opinione Caiet. facit, si ante diluuium non sunt usi carnib⁹, nec etiam piscibus, quia idem est iudicium, & eodem modo fuerūt de nouo concessi. Ge. 9. & Gen. 1. solum conceduntur, de quo tamen doctores non faciunt mentionem. Fortè non erat pręceptum de abstinentia carnium, sed inspiratio interior, quæ non facit præceptū. Item quid Noë comedebat in arca? Et probatur omnino, quòd esset usus animalium. Et arguitur, nō uideretur quòd esset usus in sacrificiis, si non esset usus & utilitas rerum: quia uidetur quòd non sit sacrificium de re nullius utilitatis, uidelicet, si quis combureret paleas inutiles, uel serpentem, uel corium, tunc ergo quæritur, utrum facerent sacrificia, uel oblationes columbarum, uel turturum. Si sic, ergo erunt utilia ad aliquos usus, & non nisi ad edendum, ergo &c. Si non, contrà uidetur, quòd fieret sacrificium ex eisdem rebus, sicut in lege scripta. Sed in lege fiebat oblatio columbarum, & turturum, ergo &c. Item Gen. 7. *Genes. 7.*
mandatum est Noë, ut tolleret in arca de animalibus mundis septena, & septena, & de immundis duo & duo, & sic dicit S. Thom. 1. 2. quæst. 103. art. 1. ad 4. quod intelligitur quoad

ſacrificium. Tunc quæro, an ex columbis, & gallinis fuerint ſeptena aut bina. Omnino ſeptena, quia oportebat illa multiplicari, plus ergo erant munda. ergo erant in ſacrificiis, & oblationibus: ergo erant inutilia, ſicut corui, ſed utilia, ad edendum ſcilicet. & S. Thom. ubi ſuprà reſpondens ad illud Gen. 7. dicit, quòd non erant munda quo ad eſum, ſed quia nulla lege erant prohibita, uidetur quòd ſimpliciter loquebatur & ante diluuium, quia illa diſtinctio erat ante diluuium: nec de hoc poteſt haberi maior certitudo. & ſic patet ſolutio argumentorum, & concluſio uniuerſalis, ſcilicet quòd nullum eſt genus alimenti, nec in animalibus, nec in plantis, quo non liceat uti, quantum quidem ſpectat ad ius naturale, uel diuinum.

4 ¶ Sed reſtat dubium, Vtrum * liceat uti condimentis, & artificio ad edendum cibos ſuauiores. Ad quod breuiter reſpondetur, quòd etiam de ſe non eſt illicitum, nam ſponſa optat dare ſponſo poculum conditum. Cantic. 8. & ſic licet ſale condire, imò præcipitur Leuit. 2. Sale &c. Quare non aromatibus? Item S. Tho. 2. 2. quęſt. 142. art. 2. ad. 2. dicit, quòd circa naturales concupiſcentias parum peccatur, ut Ariſtot. etiam dicit 2. Ethic. ſequendo ſcilicet naturalem concupiſcentiam. Sed circa alia incitamenta, quæ hominum curioſitas adinuenit, plurimum

S. Thom.

Ariſtotel.

plurimum peccatur, ut curiosè præparati cibi, & mulieres ornatæ, unde idem uidetur iudicium de utroque.

¶ Sed uenio ad quæstionem propositam, An *liceat uesci carnibus humanis. Prima propositio est, Esus carnis humanæ est prohibitus iure diuino. Hanc propositionem aliqui probant ex eo, quod dicitur Gen.9. Omne quod movetur, & uiuit, erit uobis in escā quasi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto quòd carnem cum sanguine nō comedatur. Videtur enim illic prohiberi esus carnis humanę, ex eo, quod sequitur, Sanguinem enim animarū uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis, de manu uiri & fratris eius requiram animū hominis. Quicunq; effuderit sanguinē hominis super terram, fundetur sanguis illius. Itaque non uidetur posse haberi sensus illius dicti, nisi de esu humanæ carnis. Ita dicit Nicolaus & Burgens. ibidem. Sed contrà, quia Leui.7.& 17. prohibetur esus sanguinis, & non est dubium, quòd ad literam intelligitur non de humano sanguine, aut carne, sed de quocunq; sanguine, sicut etiam decretum Apostolorum Actuum 15. ergo ita intelligendum est illud Gen.9. & ita intelligebant Iudęi, ut patet ex Iosepho, libro antiquit. c.7. ubi describit historiā illam Gen.9. Et ideo Caietanus in eodem loco, scilicet Gen.9. dicit,

Genes.9

Iosephus.

cit, quòd prohibetur carnibus uesci humanis illic per uerba sequētia, scilicet, Sanguinem animarum uestrarum requiram, ut super omnia uerba penè usq;, sanguinem illius. Caietanus enim nō uult, quòd illa uerba sint consequentia, nec pertineant ad præcedētia illa, excepto, quòd carnem cum sanguine non comedetis. Sed est noua sententia, & non legit ly enim, sed utique, sanguinem utique &c. Itaque sensus est, carnem autem humanam prohibeo uobis &c. & quia quicquid licet sumere in alimentum, licet præparare, & si opus est, occidere: prohibeo autem (inquit) uobis uti carne humana in alimentum, quia quicūq; effuderit sanguinem humanum &c. Sed septuaginta illic legunt, καὶ γὰρ, etenim, & ita legunt interpretes ex Chaldæo, & Hebræo. Sed adhuc potest bene stare sensus Caietani, & placet. Itaque in primis uerbis, ueruntamē carnem cum sanguine non comedetis, ostendit naturalem usum comedendi carnes, scilicet, non crudas, sed coctas, aliud enim est barbarum & ferale. Postea sequitur, sanguinem enim animarum uestrarum. quasi dicat, iam statui uobis quod comedere liceat uobis: nō enim concedo uobis carnes humanas, requiram enim sanguinem uestrum. Et ratione probatur, ut à principio arguebam. Illud est abominabile apud omnes nationes uiuentes ciuiliter, & non inhumaniter

niter, ergo eſt iniuſtum. Patet autem ex hiſtoria. Nam circa Pontum, & Danubium leguntur fuiſſe feri homines, qui humanis dapibus ueſcerētur. Et Sydones populi Danubii accolæ parentum & propinquorum funera uictimis & feſto conuentu familiarium celebrant, cadauera autem laniata, & pecorum uiſceribus admiſta, obſonando, epulandoq; conſumebant. Et Indorum Maſſagetæ propinquos cognatosq; cum ad multam ſenectutem peruenerint, uel aliquo caſu morti appropinquarēt, iugulatos antè magno epularum apparatu aliis eduliis miſtos comedunt. Et Vlyſſes apud Homerum narrat Lęſtrigonas immanes homines ſocios ſuos uerubus affixos comediſſe. Et Plinius putat Caier fuiſſe Læſtrigonum ſedem, quales etiam Cyclopas deſcribit Virgilius 3. Aeneidos. Omnes autem hiſtorici, & poëtæ tanquam feritatem & inhumanitatē nephandam talem conſuetudinem referunt. Conſequētia probatur, quia illud dicitur iuris naturalis quod natura diſtat, & quod apud omnes eſt commune, ſi ergo omnes homines ſentiunt hoc eſſe turpe, ita eſt etiam de iure naturali. Item probat Caiet. ibidem, quia alimentū ordinatur ad id, cuius eſt alimentum, & per conſequens debet eſſe ignobilius eo, ergo homo non eſt alimentum hominis: imò apud Gentiles tanquam infandum ſcelus habebatur: un-

de & Christianis hoc facinus à Paganis imponebatur, quòd in nocturnis sacrificiis infantes occisos comederint, ut est apud Tertullianum in apol.c.5. & apud Eusebium in historia ecclesiastica. Itē à posteriori, quia omnino essent causa cædis, & homicidii, ut patet apud Barbaros, qui uescuntur carnibus humanis. Item ius sepulturæ uidetur esse de iure naturali, ut quilibet sepeliatur ubi uoluerit. ut c. fures. habetur, & c. quæsitum. 13. q. 2. & de pœnit. dist. 6. c. si quis. & de pœnit. & remiss. c. crimen. quod tolleretur, si liceret uesci carnibus humanis. Item fieret iniuria resurrectioni, cùm confunderentur corpora hominū. Item sepelire mortuos est opus misericordiæ, ut patet de Tobia, & Simonide. ergo insepultos abiicere, est impietas. Item Deut. 21. prohibebantur relinquere insepulta etiam cadauera maleficorum. Nec solum comedere carnes, sed etiam dare bestiis ad deuorandum, est inhumanum, ut legitur fuisse Caspios, Bactrianos, & Hyrcanos. & hoc uidetur ex illo loco Ge. 9. Sanguinem enim animarum uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum. Vbi nihil aliud uidetur prohiberi, nisi ne detur bestiis humana caro in alimentum, de hoc enim agitur ibi. Item pro diro, & atroci facinore ponitur, & damnatur etiam à Paganis authoribus, potasse humanum sanguinem: ut patet in coniuratione Catilinæ, apud

Deuter. 21.

apud Saluſtium, & Lucium Florum. Item eſt pietas naturalis etiam ad mortuos. ergo non licet abuti cadaueribus eorum. Item eſt peccatum feritatis comedere carnes humanas, ut Ariſtot.dicit 7. Ethicorum, c. 5. Sed tota difficultas eſt, An * in extrema neceſsitate liceat ueſci carnibus humanis. & uidetur quòd ſic, quia,ut impræſentiarum ſuppono, liceret uti carnibus ſuillis in ueteri lege (de quo poſtea) in tali neceſsitate,non obſtante pręcepto iuris diuini. ſed tantam uim habet ius diuinum ſicut naturale. ergo etiam liceret uti carne humana. Item,ad ſalutē hominis licet abſcindere membrum: quare ergo non licebit comedere carnes, & illud membrum, ſi eſt neceſſarium ad conſeruationem uitæ? Item licet uti in medicamentis carne,quam dicũt Medici Momiam. ergo in alimẽtis, ſi eſſet omnino neceſſarium. Hoc tamen non obſtante ſit concluſio probabilis, quòd in quacunq; neceſsitate non licet ueſci carne humana. Patet primò, quia habitum eſt tanquam immane, quòd aliqui in obſidione uſi ſunt tali alimento, ut patet apud hiſtoricos. Vide etiam declamationem Quintiliani de eo, qui legatus ad frumentum comedendum non uenit. Item, ſcilicet tenerentur homines in tali neceſsitate ueſci tali carne.cõſequens eſt falſum, cùm nũquam fecerint homines, nec aliquis hactenus conſuluerit tempore

pore famis, nec obsidionis, nec aliquis hoc auderet. Consequentia communiter probatur, quia si licet, & non est aliud medium, uidetur quòd tenerentur. Et confirmatur ex historia

Iosephus. Iosephi de bello Iudaico, lib. 7. c. 8. Vbi Maria Eleazari filia in extremis quidem angustiis filium occidit, coctumq; comedit medium, reliquias autem scelerati facinoris, nec contaminatissimi, & aliâs immanissimi homines edere sustinuerunt, sed timore correpti, tales epulas sunt auersati, non obstante extrema necessitate. Caiet. tamen 2.2. q. 148. art. ad secundum Martini dicit, quòd est probabile, quod in extrema necessitate uidetur, quòd non sit illicitum uti in cibum hominibus occisis in bello, licet aliâs, inquit, sit mortalissimum. Martinus etiam q. 2. de gula, dicit, quòd qui sine necessitate ex sola concupiscentia & delectatione uesceretur carnibus humanis, peccaret mortaliter. Vnde uidetur dicere, quòd in necessitate non esset mortale, uel non esset peccatum.

Abulens. Abulens. etiam 4. Regum. 6. tenet, quòd in ex-

S. Thom. trema necessitate non est illicitum. sed S. Tho. 2.2. q. 142. art. 4. ad 3. dicit, quòd illa uitia, quæ excedunt humanam naturam, sunt exprobrabilia, sicut si aliquis delectaretur in comestione carniũ humanarũ, aut in coitu bestiarum, aut masculorũ. Ex hoc uidetur, quòd S. Tho. putat tam malum comedere carnes humanas, sicut

ſicut coire cum beſtiis, quod in nullo caſu eſt admittendum. ergo nec comedere carnes humanas. Facit etiam quod Ariſtot.3.Ethico. & 1.dicit, Sunt etiam quædam, ob quæ non licet etiam compulſum, ſed potius oportet ſumma perpeſſum tormenta mortem obire. Etiam ſi omnium iudicio neceſſarium eſſet ad uitam fornicari, non tamen liceret, & quòd liceat comedere carnes humanas, quod multo grauius eſt per ſe. Sed reſpondetur, quòd fornicatio eſt intrinſece mala, non autem eſus carnium. Sed hoc eſt petere principium. unde enim habetur illa differentia, cùm apud homines omnes ſit abominabilior iſte eſus, quàm fornicatio? Et Almayn in moralibus, c.3. ponit concluſionẽ, Nullus metus etiã mortis excuſat actum prohibitum lege naturæ. Ex quo uidetur confirmari concluſio noſtra, uide illum. Item ſi hoc in extrema neceſsitate eſt licitum, ergo etiam ſi terrore barbarorum aliquis cogeretur comedere: nihil enim facit àn timor ſit ab intrinſeco, uel extrinſeco illatus. Et mirũ eſt ſi hoc licet, quomodo nunquã fuit permiſſum nec in obſidione Hieroſolymitana ſub Veſpaſiano, ubi tot millia perierunt fame, nec in obſidione Ieruſalem ſub Ioram rege Iſraël, 4. reg.6. 4.Reg.6.
ubi tantę fuerunt anguſtiæ, ut matres paciſcerentur de mutuo eſu filiorum, præſertim cùm Eliſæus eſſet, qui eos admonere potuit, nec aliquis

aliquis hoc unquam consuluit in ultima fame prouinciarum.ergo nullo modo est licitum.
¶In tertia quæst.Vtrum liceat in sacrificio uti hominis sanguine. Dato ꝙ ita sit, quòd non liceat comedere carnes humanas, an liceat sacrificare ut Barbari faciũt. Et uidetur primo ꝙ hoc non sit contra ius naturale. Primùm,quia multæ nationes quondam habuerunt in usu, ut Scythę Tauriq; aduenas Dianę immolabãt, Laodiceæ, uirgines Palladi, Arcades Ioui Lycæo puerum, Carthaginenses Saturno pueros etiam regiæ nobilitatis: Sapiẽtes etiã Gallorũ, Druidæ: Cimbri, Blemmyę, de quo uide Alexandrũ de Ales, fol.193. Imò ad propitiandos deos uicti Carthaginenses ab Agatho, dicuntur nobilitatis filios mactasse ad aras. Et Germani, & Cimbri, & Senones, & penè omnes nationes hoc in sacrificiis habuerunt, ut mundarent humano sanguine, imò hac superstitione non caruerunt. De quibus legimus, quòd ex fatalibus libris Gręcorũ, Et Gręcũ in foro Boario confoderunt ad placandas, scilicet iras deorum. factũque hoc fuit per Cornelium Lentulum, & Publium Lucinium Crassum Consules. Item dominus præcepit Abrahæ sacri-
Genes.22. ficare filium Isaac, Genes.22. Non ergo debuit credere si erat contra ius naturale. Item Iephte
Iudic. 11. Iudic.11. obtulit unicã filiam in holocaustum, & tamẽ ponitur inter sanctos, Hebr.11. Mirum
est

eſt autem ſi hoc erat contra ius naturale, quòd ipſe non intellexiſſet, cùm eſſet fidelis, eſſe impium, uel non admoneretur à ſacerdotibus. Et maxime quia habetur, quòd uenit ſpiritus Domini ſuper Iephte, & ex illo ſpiritu uouit uotum, quod poſtea perſoluit. uide S.Tho.2.2.q.88. *S.Thom.* art.2. ad 2. & idem.4.diſt.38.q.1.art.1.q.2.ad 2. & Heb.11.lectione 7. & Auguſt.quæſtione ſuper Iudic.lib.7.à pagina.222.c.49.ubi ſub dubio reliquit, an peccauerit necne. Itē ipſe Redemptor noſter ſeipſum ſacrificauit in cruce.

¶ In contrarium ponitur concluſio, Prohibitum * eſt iure diuino & naturali ſacrificare homines Deo. Probatur apertè Deut.12. Quando *Deut.12.* diſperdiderit dominus Deus tuus ante faciem gentes, ad quas ingredieris poſsidendas, & poſſederis eas, atq; habitaueris in terra earum, caue ne imiteris eas poſtquam fuerint te intro eunte ſubuerſæ, & requires cæremonias earū, dicens, ſicut coluerunt gentes iſtæ deos ſuos, ita & ego colam, non facies ſimiliter domino deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur dominus, fecerunt diis ſuis, offerentes filios ſuos, & filias, & comburentes igne. Item Num,13. Dominus præcipiens, ut omnia *Num.18.* primogenita offerrentur domino, & ſpectarēt ad ſacerdotem, primogenita tamen hoc unum iuuet, ut redimantur. Quicquid enim primum erumpit de uulua cunctæ carnis, quam offerūt domino

domino, ſiue ex hominibus, ſiue ex pecoribus tui iuris, ita duntaxat, ut pro hominũ primogenitis pretium accipias. Ex quo loco Auguſt. ſuper Iud. ubi ſuprà, ſatis dicit ſignificari, quòd immolatio quidem humanæ carnis eſt prohibita, & diſplicet Deo. Ex quo loco ſaltẽ Deut. 2. non ſolùm conſtat eſſe prohibitum iure diuino, ſed naturali, quia Gẽtes non tenebantur alio iure niſi naturali, & tamen cõputatur inter abominationes eorum immolaſſe ſanguinem humanum. Sed quæ eſt ratio? Primùm de innocente eſt clara, quia eſt contra ius naturale occidere hominem innocẽtem, cùm ſit præceptum decalogi. De nocente autem uidetur maius dubium. Quid obſtat ſicut occiditur taurus in honorẽ Dei, quin homo aliàs maleficus, & impius, occidatur in honorem Dei? imò etiam nunc, an non pro amore Dei licet occidere infidelem? quare non eſt ſacrificium? Re-
S. Thom. ſpondetur, ſicut patet ex S. Tho. 2. 2. quæſt. 85. art. 3. ad 3. & clarius quæſt. 86. art. 1. quòd ſacrificium eſt, cùm aliquid exhibetur in cultũ diuinum conſumendum; nõ enim ſufficit, quòd offeratur ad cultum, ſed conſumatur in honorem Dei, unde calix oblatus, non eſt ſacrificiũ, ſed euchariſtia eſt ſacrificium in miſſa. Ex quo ſic arguitur, Vel nocens eſt damnatus, uel non: ſi non, non iuſtè occiditur, & eſt contra ius diuinum, imò naturale. nullus enim obligatur ad

ad pœnam, antequam condemnetur: si autem est damnatus propter delictum, iam non occiditur ad cultũ diuinum. Si enim aliâs esset periturus, nõ occiditur pro Deo, uel honore Dei: sicut boues qui occidũtur in macello quantũcunq; lanius diceret, imò uellet occidere pro amore Dei, non esset sacrificiũ, & sic homines nocentes, & condẽnati, sacrificari nõ possunt, nec licitè, nec illicitè. Propriè enim sacrificare hominẽ Deo est, quòd illa sit causa occidendi hominẽ, quod non est de homine aliâs dãnato. Præterea etiã omne sacrificium est oblatio, ut S. Tho. dicit ubi suprà. Nõ offert autẽ quis, nec dicitur munus rei aliâs inutilis uel perdendæ. non eñ esset uel munus, uel oblatio, si quis uinum, aut bouem, aut ouem prorsus ad nullos usus profuturam daret Deo, nõ plus, quàm si lapidem, aut arenam. Offerre enim est ut aliquid sibi subtrahat, ut Deo tribuat. Cum ergo homo damnatus non sit alicuius pretii, sed perniciosus, non potest ex illo offerri sacrificium, aut fieri, maxime quia Leuit. 22. prohibetur offerri animal quocunq; modo morbidum. unde uidetur irreuerentia offerre hominem noxium. Restat ergo quòd nec ex homine nocente, nec innocenti posit fieri sacrificiũ Deo acceptum, & præterea uidetur, quòd uita hominis nõ sit ita propriè in potestate hominis, sicut uita aliorum animantium. Non ita est *Leuit. 22.*

dominus uitæ suæ, uel aliorum, sicut est brutorum, qui pro suo arbitrio potest perdere, aut occidere sine iniuria: homo autem seipsum occidens, facit iniuriam, & sic uidetur, quòd uita humana potius sit Dei, qui est dominus uitæ & mortis. Cum ergo sacrificium debeat fieri ex rebus nostris, quas Deo offerimus, uidetur, quòd non possit fieri sacrificium humanæ uitæ: & in summa quãdo Deus debeat coli, non possumus scire nisi ab ipso Deo: ubicunque autem fuit diuina doctrina, & prophetica, nunquam fuerunt huiusmodi sacrificia, ergo omnino nunquam fuerunt Deo grata. Quia si quis contenderet hoc non esse prohibitum iure naturali, excusaremus istos barbaros ab impietate, saltem antequàm esset eis prædicata lex euangelica: quia excusabantur ignorantia iuris euangelii, in quo non solum sunt prohibita huiusmodi sacrificia, sed quæcunq; alia, excepto unico sacrificio missę, ut patet ex Paul. ad Heb. Quia Christus Iesus introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta. Non solum de sacrificio hominis, sed nec de quocunque alio posset reddi ratio aliqua, nisi quòd Deus reuelasset: quia cùm bonorum nostrorum non egeat, potius uidetur absurdum occidere in gratiam Dei animal quodcunque. Vnde ex ipso solo inferri potest, in statu innocentiæ nullum fuisse sacrificium. Ad argu-

menta

menta in contrarium. Ad primum patet quid ſit dicendum. Primo enim reſpondetur, quòd nunquam aliquæ nationes uſæ ſunt huiuſmodi ſacrificio, quin prius eſſent idolatræ. unde poſt tantum errorem idem dæmon, qui ſuggeſsit in deos falſos colorem, idem etiam perſuaſit, ut nefariis ſacrificiis colerent. Vnde ille error non inuaſit, niſi poſt alios intolerabiles errores, ut dicit Paul. ad Rom. 1. Propterea tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. Secundo patet, quia Deus damnauit ſacrilegos illos ritus, ut patet Deuter. 12. unde etiam Cornelio Lentulo, Publio Lucinio Craſſo cõſulibus ne hominem immolare, néue habitationem ſanguine litare liceret, ſancitum eſt. Ad ſecundum de Abraham beatus Auguſtinus libro 7. ſuper Iudic. c. 49. dicit, quòd dato quòd lege generali prohibita ſint huiuſmodi ſacrificia, tamen iubente domino ſpecialiter poſſunt fieri, ſicut & ſeipſum occidere, & innocentes, ſicut præceptũ eſt Sauli, ut occideret omnes habitatores Amalech. Vel fortè, inquit, putauit Abraham dominum filium ſuum ſuſcitaturum, & ſic nullam faceret Iſaac iacturam. Sed quo modo credit illud eſſe à Deo, cùm haberet præceptum Dei in contrarium? Reſpondetur, illa reuelatio uidetur eſſe interior, & cui Abraham reſiſtere non poſſet. Sed hoc ipſo, inquit Auguſt. oſtendit diſplicere illi huiuſmodi ſacrifi-

Rom. 1.

Auguſt.

 cium,

cium, quod inhibuit Abraham. Ad tertium de Iephte. beatus August. eodem loco multa dicit. Primum condemnat non solum factum & sacrificium Iephte, sed etiam uotũ, quia uotum per se malum fuit: nam non uidetur cogitasse de sacrificio alicuius. Nõ enim dicitur, Quodcunque exierit obuiam mihi, sed quodcunque exierit de ianuis domus meæ obuiam mihi reuertenti in pace à filiis Ammon, Domino offeram illud in holocaustum. Nec pecora solent occurrere ducibus à bello reuertentibus, nisi fortè canis, qui tamen sacrificio adhiberi non potuit: unde uidetur in ipso uoto licet non de filia, tamen de homine cogitasse. Quia ergo de hoc uoto, inquit, nec de facto scriptura aliquid diffiniuit, sicut de facto Abrahæ, iudicandum reliquit nobis ex regul. scripturarum. Et possemus (inquit) dicere, Deo displicuisse tale uotũ, & ideo permisit ut unica filia occurreret, ut de tali uoto uindictam sumeret: nec prohibuisse eum 60. dierum spatio, sicut Abraham prohibuit, licet infra eodẽ capitulo dicat, quòd potest etiam dici, quòd fecit totum ex spiritu domini & uotum & factum, & fortasse ut aliqua humana uictima, Christi significaretur uictima. Quod si uerum (inquit) est, non solum eius insipientia culpanda non est, uerum eius obedientia laudanda. Sed potius uidetur stare in prima solutione S. Thom. 2. 2. quæstione. 88. art

S. Thom.

88.art.2.ad 2. Satis concordat cũ illa prima ſolutione, & citat Hieronymum, quòd in uouendo fuit ſtultus, & in reddendo impius. uidentur tamen S.Thom. & Hieronymus non damnare uotum: niſi tanquam indiſcretum, quod poſſet habere malum euentum. Auguſt. autem uidetur damnare ſecundum ſe, quaſi intentio fuerit ſimpliciter hominem ſacrificare. Non enim magnum fuiſſet, ut pro tali uictoria uouiſſet holocauſtum uinius bouis, aut arietis. certè aliquod magnum uoluit uouere. Aliter dicit S.Tho.4. diſt.4. quæſt.1.artic.2.q. 2.ad 2. Idem Hebr.11.lectio.7. Sed non condemnat uotum, ſed factum, quod ſecutum eſt. Sed laudatur Iepte de fide quam habuit. Sicut & Gedeon eodem tenore laudatur à Paulo, qui tamen peccauit tentando Deum in uellere & faciendo Ephot, poſt quod fornicata eſt multitudo filiorum Iſraël. Sed de pœnitentia utriuſque creditur, ut ait S.Tho. Sed hoc iam conſtituto, quòd nec ſit licitum ueſci carnibus humanis, nec ſacrificare homines, ſequitur quæſtio moralis, An ſi quis habeat hanc ſacricrilegam conſuetudinem, uel ut ueſcatur tali carne, uel ſacrificiis tam nefandis utatur, ut ſunt barbari iſti inuẽti in prouincia Yucatan, id eſt, in noua Hiſpania, an poſsint principes Chriſtiani ſua authoritate iſta ratione bellum illis inferre, & quatenus hæc: & ſi hoc nõ poſ-

ſunt ſua authoritate, an ſaltem ex authoritate ſummi pōtificis hoc poſsint. Et quidem Aug. Antho. Archidiac. & Sylueſter dicunt, quòd ſi quæ nationes ſint quæ contra ius diuinum ſupernaturale, & reuelatum faciunt, coërceri non debent, nec poſſunt, ut deſiſtant ab illa uiolatione, ut ſi qui peccant peculiariter contra legem Chriſtianam, uel olim contra legem Moſaicam. Et ratio eſt, quia nō poſſunt conuinci manifeſtè quòd male faciant, & per conſequens damnari iuridice non poſſunt: & quia nemo indānatus poteſt puniri, ideo non poſſunt illa cauſa, aut bello, aut alia perſequutione coërceri à talibus peccatis. Hæc concluſio ſpectat ad relectionem de Indis, quam de hac materia author ſuprà egit, ibi uidere latè poteris. De illo tandem dubio, utrum * ſit laudabile abſtinere perpetuo à certo genere alimentorum etiam in extrema neceſsitate. Et uidetur quòd non liceat, quia (ut ſuprà probatum eſt) homo tenetur ſeruare propriam uitam per alimentum. ergo ubi non eſt aliud alimentum, niſi huius generis, tenetur illo uti. Arguitur ſecundo, quia ſi liceret, maximè ratione uoti, quale dicuntur habere Cartuſienſes. Sed hoc non, ergo patet minor, quia uotum debet eſſe de meliori bono, ut S. Tho. 2.2.q.88. & doctores 4. d. 38. Et ſaltem illud quod ſine uoto eſt malum, ratione uoti non ſit bonum: ut ſi eſt malum

(margin, beside "teris. De illo tandem dubio"): 8
(margin, beside "de meliori bono"): S. Thom.

malum inebriari, ratione uoti non eſt bonum: ſed abſtinere à cibo in extrema neceſsitate eſt mortale, ſecluſo uoto, ergo etiam poſito uoto. Imò tunc uidetur egregiè procedere dictum illud, In malis promiſsis, reſcinde fidem. Tertio arguitur, Si quis faceret uotum abſtinendi à carnibus non regulariter, uel ſemper, ut Cartuſienſes, ſed ſolùm in extrema neceſsitate, profectò uotum eſſet ſtultum, & illicitum. Sed non uidetur quòd reddatur melius uotum, quia ſimul cum hoc uoueat abſtinere etiam extra neceſsitatem, ergo &c. Item plus obligat lex diuina, quàm uotum: ſed Iudæus in extremo tenebatur comedere carnes prohibitas, ergo etiam Cartuſienſes. Quarto arguitur, Liceret etiam Cartuſienſi in tali neceſsitate conſtituto comedere carnes, ergo uidetur quòd teneretur. quia ſi habet medium licitum ad conſeruandam uitam, facit contra charitatem non utendo illo, ergo, &c Nulla lex humana deobligat à diuina, ſed uotum eſt peculiaris lex, ergo, &c. In contrariũ uidetur conſuetudo & authoritàs religioſiſsimi ordinis Cartuſienſis, ubi pro nulla neceſsitate uiolatur abſtinentia illa à carnibus. Nec ualet dicere, quòd nunquam incidit neceſsitas, quia certè credendum eſt, quòd aliqui obierunt, quia non comederunt carnes. Pro diſſolutione quęſtionis nota, quòd Gerſon in proprio tractatu de abſtinen-

tia Cartusiensium, ponit duas conclusiones principales in sententia. Prima, Cartusienses in extrema necessitate constituti, secluso scandalo, tenentur comedere carnes. Secunda, si ex tali esu carnium sequatur scandalum, puta dissolutio ordinis sui, & religionis, obligatur non comedere carnes. Easdem ponit Maior, 4. distinctione. 38. quæst. 4. & Martinus quæstione de abstinentia. Primam conclusionem probant. primo, quia talis occidet seipsum

Ambrosi. non comedendo, iuxta illud Ambrosii, Pasce fame morientem: si non pauisti, occidisti. Item nulla lex humana potest obligare ad diuina, sed iste tenetur lege diuina in tali necessitate comedere. ergo, &c. Item nulla constitutio contra charitatem habet locum, si hoc est contra charitatem, ergo, &c. Sed contra primam conclusionem arguitur 2. Machabæo. 6. Machabæi cum periculo mortis abstinuerunt. ergo licet abstinere saltem Cartusiensibus in quacunq; necessitate. Respōdet Gerson, quòd Machabæi tenebantur abstinere, quia obligabantur lege diuina, & non est transgredienda lex diuina pro corporali uitæ saluatione. Et quòd Dauid comedendo panes peccasset, nisi habuisset reuelationē. Sed Maior aliter respōdet, & dicit, quòd Machabæi tenebātur ratione scandali, aliâs debuissent comedere, unde illo secluso in necessitate liceret comedere il-

las

las, quia maior eſt obligatio diuina ſeruandi uitam ſuam, quàm alia lex de non comedendo carnem ſuillam. & ita dicit Almain in Moral. c.3. imò quòd tenebantur. Ex quo infert Gerſon, quòd ſi conſtitutio Cartuſienſis diceret, quòd nō comederent carnes, etiam in extrema neceſsitate ſub pœna peccati mortalis, neſcirē, inquit, fateor, conſtitutionem iſtam defendere ab iniquitate. Hæc determinatio Gerſonis, & Maioris, eſt ualde probabilis, & maximè declarando primam concluſionem per ſecundam, ſcilicet quòd ratione ſcandali poteſt abſtinere in extrema neceſsitate capiendo largè ſcādalum, id eſt, ex hoc, quòd Cartuſienſis illa occaſione ueſceretur carnibus, inciperet diſpēſatio, in caſibus periculoſis quidem, ſed paulatim traheret ad multos caſus, & omnes graues morbi eſſent occaſio ſoluendæ abſtinentiæ. & cùm Medici de induſtria augeant opinionem & timorem mortis in ægritudinibus, paſſim in infirmariis Cartuſienſ. ueſcerentur carnibus. Fatetur autē Gerſon, quòd ne hoc eueniat, bene Cartuſienſes abſtinēt perpetuò. Sed tamen ſi in caſu occulto, ubi non poſſet naſci occaſio, & talis indigeret carnibus, poſſet comedere. Sed ſicut hæc opinio eſt probabilis, ita contra eam pono concluſionem probabiliter. Non * uidetur illicitū Cartuſienſi etiam in extrema neceſsitate abſtinere à carnibus,
 etiam

etiam ſecluſo ſcandalo. Probatur primò. Si comedere carnes in extrema neceſsitate eſt præceptum iuris diuini, ut ipſi dicunt. ergo hoc eſſet ſcandalum Phariſæorum, de quo non eſt habenda ratio, iuxta dictum domini, Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum. Matth. 15. Tunc enim maximè habet locum Gregorii dictum, ſcilicet, Facilius ſcandalum naſci permittitur, quàm ueritas relinquatur. Et confirmatur, quia ſecũdum iſtos doctores, talis, qui in iſto caſu abſtineret, faceret contra præceptũ negatiuum, quod nunquam faciendum eſt ratione ſcandali. Secundo arguitur, Sequeretur, quòd quandocunq; eſſet periculum ne moriatur ex abſtinentia carnium, tenetur comedere. Conſequẽs eſt falſum. ergo probatur ſequela, quia extrema neceſsitas in moralibus ut certum eſt, uocatur, quando eſt probabile periculum. Falſitas conſequentis patet ex ipſo ritu, & conſuetudine Cartuſienſium, qui nũquam de hoc diſputant, an indigeãt carnibus, necne. & dato quòd medicus dicat eum aliâs moriturum, non reſpiciunt ad ſcandalum, ſed omnino negant ſe daturos. Nec ualet reſponſio Arnaldi de Villanoua, qui dicit, quòd quicquid poteſt fieri per eſus carnium, poteſt fieri per oua ſorbilia. Nam ut dicit Maior, clarum eſt, quòd poteſt ex aſſuetudine incidere in faſtidium ciborum, & omnino non poſſe comedere

Matt. 15.

dere. Tertio non ſemper quis tenetur ſeruare uitam per omne medium licitum, ut patet in multis caſibus, ubi poſſet quis defendere propriam uitam, & tamen ad conſeruationem uirtutis patientiæ quis poſſet permittere ſe occidi. Item uxor cum periculo uitæ ſuæ poteſt aſsidere, & aſsiſtere uiro laboranti, etiam ubi nõ eſt neceſſe, ſed tantùm ad conſeruationem fidei maritalis.ergo,&c. Quarto non tenetur quis ſolum ad conſeruationem uitę mutare ſe, puta de cõſilio Medicorum deſerere patriam, quia frigida eſt, uel aliquid huiuſmodi. ergo nec comedere carnes. Quinto pro defenſione patriæ poſſet quis procedere ad bellum cum probabili mortis periculo, & ubi non eſſet neceſſe. ergo pro conſeruatione & augmento uirtutis, & abſtinentiæ licet non comedere carnes. Sexto arguitur, quòd non plùs liceat comedere ſecretò, quàm publicè: quia dato quòd illud factum ſit ſecretum, tamen doctrina eſt publica: & ſi hoc liceret, non debet oppoſitum doceri, & ſi ſcandalizaret factum, etiam doctrina. non enim minorem occaſionem præbet doctrina, quàm factum. Septimo nõ ſolum ad conſeruandum, ſed ad augendum uirtutem licet ſubire mortem, ut ſuppono: ſed per hoc, quòd Cartuſienſes abſtineant perpetuò, augetur illa abſtinẽtia, & uirtus, ergo. Item nullus tenetur ducere uxorem, ubi

ubi certò inſtaret periculum mortis ex caſtita-
te, ſi fecit uotum. ergo, &c. Ad hoc argumen-
tum dicunt aliqui, negando conſequentiam,
quia hoc (aiunt) non eſt ordinatum ad con-
ſeruandum uitam. Sed profectò non uidetur
ſufficere: nam maritus ſi indigeret extremè,
uidetur quòd teneretur accedere uxorem. er-
go quòd non teneatur, eſt pro bono caſtita-
tis, & non quia non ordinatur per ſe ad ui-
tam. Pro ſolutione argumentorum, notan-
dum eſt, quòd aliud eſt non protelare uitam,
aliud eſt abrumpere. nam primum non ſem-
per tenetur homo, & ſatis eſt, quòd det operã,
per quam homo ſingulariter poteſt uiuere: nec
puto, quòd ſi æger non poſſet habere pharma-
cum niſi daret totam ſubſtantiam ſuam, quòd
10 teneretur facere. Secunda concluſio, In * caſu
extremæ neceſsitatis puto quòd liceret Cartu-
ſienſi comedere carnes, aliâs lex eſſet intolera-
bilis. Poſſet aliter ad quæſtionem reſponderi,
diſtinguẽdo de extrema neceſsitate. Aut enim
eſt ex fame, quia nihil habet quod edat niſi
carnes, ut poſſet cõtingere, & in tali caſu poſ-
ſet teneri opinio Gerſonis, quòd tenetur co-
medere, quia tũc fame moritur, quæ eſt mors
uiolenta, & uidetur imputari iſti. Alia neceſsi-
tas uidetur eſſe ex ægritudine, & tunc carnes
ſe habent tanquam medicinæ, & poſſet dici
quòd in tali caſu nõ teneretur, quia tunc mo-
ritur

ritur ex infirmitate, cuius iſte non eſt cauſa, & ſic mors non imputaretur. hoc enim non eſt interficere, ſed non protelare uitam quantum poteſt, ſicut ſuprà dictũ eſt de aliis medicinis: & ſic maneret ſalua cõſuetudo Cartuſienſium, qui pro nullo periculo infirmitatis comedunt carnes. & hæc eſſet confirmatio concluſionis primæ, quòd licet abbreuiare uitam per abſtinentiam carniũ, ut poſtea dicemus per decem aut plures annos, quare non licebit ſeni octoginta annorum abbreuiare uitam per unum annum ne comedat carnes. Ad argumenta in contrarium in principio poſita. Ad primum patet quid dicendum ſit, quia tenetur modo regulæ ſufficienti, & caſus extraordinarii non cadunt, ſub obligatione. Ad quintum reſpondetur, facere uotum ſolum de hoc, quòd in extrema neceſsitate non ueſcatur carnibus, hoc nihil bonitatis habet, ſed abſolutè abſtinere à carnibus perpetuò, eſt bonum, & per hoc patet ad tertium. Ad quartũ negatur conſequentia. Ad ſecundum nego, quòd illud ſit cõtra legem diuinam, imò uidetur ſecluſo uoto ſiquis propoſuiſſet nũquam comedere carnes, poſſet abſtinere etiam in extrema neceſsitate. Fateor autem, quòd ſi regulariter & ſæpe contingeret quòd morerentur ægrotantes ex abſtinentia carnium, quòd non deberet ſeruari, ſicut ſi ut plurimum nauigantes perirent,

non esset licitum nauigare, nisi pro maiori bono, quàm sit uita: sed quia hoc non frequenter contingit, ferenda est hæc iactura pro maiori bono, quod sequitur ex nauigatione. Ita in proposito, licet sit aliqua iactura, quia aliquando moriuntur Cartusienses ex abstinentia carnium, tamen meritò ferunt hanc iacturam pro maiori bono uirtutis abstinentiæ. Ex hac ratione posset formari aliud argumentum pro conclusione nostra. Quia iste est pars communitatis, & ideo bene facit pro bono spirituali communi subeundo periculum mortis cũ iactura propriæ uitæ, & semper pro maiori bono licet ponere uitam. Sed est pro quodam argumento suprà facto de Machabæis, an licuisset comedere suillas carnes sine scandalo in extrema necessitate. Et certum est, quòd in casu Machabæorum erat magnum scandalum, quia exigebatur ab his in contumeliam legis. Sed si ponatur quòd fame perirent in solitudine, an tunc liceret eo. Variæ sunt opiniones. Et profectò quicquid dicat Maior, opinio Gersonis est probabilissima, quòd non liceret. nam tantæ authoritatis est præceptum diuinum positiuum, sicut naturale: si autem ex iure naturali esset illicitum comedere suillam carnem, non liceret etiam in extrema necessitate uesci. ergo nec etiam nunc, cùm esset de iure positiuo. Sed probabilius uidetur, quòd

utrum

utrunq; liceret in tali neceſsitate,& comedere propter neceſsitatem,ut diſcipuli uellentes ſpicas die feſto,Matth.12.ut dicit S.Tho.3.p.q.4. art.4.ad 3. & ita Machabæi bene fecerunt die ſabbati non propulſantes,ſed mortē oppetentes,ne uiolarent ſabbatum propter reuerētiam legis, & fecerunt bene poſtea pugnantes die ſabbati,ne omnes perirent. 1.Mach.2. S.Tho. 12.q.100.art.8.ad 4. imò non condemnantur Gothi, qui in Italia permiſerūt aliquot millia ex exercitu perire,ne pugnarēt die ſabbati.Sed S.Thom.12.q.4.art.4.dicit,quòd eſſet tentare Deum, ſi quis non pugnaret in die ſabbati in neceſsitate. *Matt.12.* *1.Mach.2.* *S. Thom.*

¶Reſtat queſtio, Vtrū *liceat abbreuiare uitā per abſtinentiam.Et uidetur quòd non,ex illa authoritate Hieronymi.Item non liceret ſeni centum annorum tollere etiam unum annum ab ultima parte uitæ. ergo nec ſucceſsiuè perdere decē annos.Reſpondetur quòd ex primæ cōcluſionis abſolutione facilè poteſt liquere, quid ad hanc ſit reſpondendum. Breuiter ergo reſpōdetur per propoſitiones. Prima,Non *licet ex intentione abbreuiare uitam per abſtinentiam.Patet,quia eſt contra dilectionem ſui, quia eſt nocuum uitæ. Confirmatur.Non liceret abbreuiare uitam alterius, cuius haberet curam,ut filiorum,& ſeruorum. Secundo,Non licet abbreuiare aliis mediis. etgo nec

abſtinētia. Vltimò authoritate Auguſtini, qui in regula mādat, ſcilicet, Carnem ueſtram domate ieiuniis, & abſtinentia eſcę & potus quātum ualetudo permittit. hæc in regula ſua. & patet ex prima concluſione ſuprà determinata. Patet ergo, quòd ex intentione abſtinere contra ualetudinem, eſt illicitum: & cum ſit contra charitatem ſui, eſſet mortale. Item Auguſt. de moribus eccleſiæ 12.q.14.art.6. Regula (inquit) temperantiæ eſt neceſsitas præſentis uitæ. Secūda concluſio, Non *tenetur quis pro-
13 telare uitam per alimenta quantum poteſt. Patet, quia non tenetur uti cibis optimis, & delicatiſsimis & pretioſiſsimis, etiam ſi ea ſint ſaluberrima, imò hoc eſt repręhenſibile, ergo. Item non tenetur uiuere in loco ſaluberrimo, ergo nec uti cibo ſaluberrimo. Item hoc eſſet damnare omnia ieiunia eccleſiaſtica, & monaſtica. Item non tenetur abſtinere à uino, ut diutius uiuat, ergo nec econtrario. Tertia con
14 cluſio, * Si quis utitur alimētis, quibus homines cōmuniter utuntur, & in quantitate, quæ ſolet ſufficere ad ualetudinem conſeruandam, dato quòd ex hoc abbreuietur uita, etiam notabiliter, & hoc percipiatur, non peccat. Patet breuiter ex ſecunda, quia non tenetur prolongare, nec mutare ſolum ad alium ſalubriorem locum, ergo nec cibum. Ex quo ſequitur corrolarium, quòd non tenetur quis uti medicinis,

nis, ad prolongandam uitam, etiam ubi esset probabile periculum mortis, puta quotannis sumere pharmacum ad uitandas febres, uel huiusmodi. Quarta cõclusio, Siquis * singulari inedia, uel cibo ita nocuo uteretur, uel scienter, uel ex propria opinione contra bonorum & sapientum sententiam, ut breui abrumperetur uita, non excusatur à mortali. Hæc patet ex prima conclusione, & ex determinatione primæ conclusionis, nisi fortè faceret peculiari consilio, & reuelatione diuina.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA Relectio DE HOMICIDIO.

An scilicet sit fortis uiri occidere se.

SVMMA.

1 *Mortem sibi consciscere, quomodo sicut semper impium, ita & mortem non solum patienter, sed liberè etiam subire, quòd plerunq; consilium, nonnunquam præceptum sit.*

2 *Interficere seipsum, quòd semper sit impium, ostenditur. Et multa de inclinatione naturali, an sit semper prona ad malum.*

3 Inclinatio hominis, quatenus homo est, quòd sit bona, & quòd ad nullum malum, aut uirtuti contrarium inclinet, argumentis probatur.

4 Deus an naturas rerum immutare potuerit, uel ab initio alias facere, quàm nunc sunt.

5 Deus quòd naturas rerum mutare non poßit ab authore probari uidetur.

6 Deus supposito quòd non poßit rerum naturas mutare, quomodo fecerit hominem cum naturali inclinatione ad malum.

7 Inclinatio hominis quamuis sit ad malum, quòd tamen non sit mala malitia morali, quandiu manet intra terminos appetitus.

8 Deus quòd creauerit hominẽ sine inclinatione mala, qua appetitus inclinat ad malum.

9 Deus quod dederit appetitui naturalem inclinationem ut obediret uoluntati.

10 Homo quòd non inclinetur ad diligendum se plus quàm deum, uel proprium bonum plus quàm commune.

11 Præcepto, Non occides, quid & qualiter homicidium prohibeatur. Et de triplici opinione ibi recitata.

12 Præceptum de non occidendo, quòd sit iuris naturalis, & non positiui, sicut etiam alia præcepta Decalogi, secundum authorem.

13 Præceptum de nõ occidendo, quòd semper fuerit æquale & ante legem, & in lege, & tempore Euangelij.

14 Interficere si licebat adulteram, aut furem in lege Moysi, quòd & licuit ante legem, & licet in lege euangelica.

15 Præcepto hoc, Non occides, quomodo prohibeatur omne homicidium, quòd stando in lege naturæ sola, est

malum,

malum, & irrationabile.

16 Præcepto de non occidendo, quòd non magis prohibeatur homicidium authoritate publica, quàm priuata.

17 Occidi quomodo dupliciter poteſt homo, ſcilicet ex intentione, & præter intentionem.

18 Occidere hominem reipub. nociuum ex intentione, quòd ſtando in iure diuino & naturali liceat.

19 Homicidium de iure naturali & diuino permiſſum, quibus ſit commiſſum.

20 Homicidium omne ex intentione, quòd præcepto de non occidendo eſt prohibitum ſeu publicæ, aut priuatæ perſonæ, præter quàm id, quod reip. aut publicis magiſtratibus, & principatibus fuerit commiſſum.

21 Interficere ſeipſum quare non liceat.

22 Obiectum uoluntatis quòd non ſit ſolum uerum bonum.

23 Deus quòd ſolus ſit uitæ & mortis dominus, non homo, qui quantum ad hoc, eſt peculiariter ſeruus Dei, unde occidere ſeipſum, eſt deo iniuriam facere.

24 Homo, quòd in multis caſibus quamuis licitis uijs poſſit uitam ſeruare, quomodo tamen non teneatur.

25 Homo, quòd ſemper teneatur defendere uitam proximi, etiam quandocunque licet, quòd non ſit exploratum.

26 Panem quòd liceat alteri cedere cum certa pernicie propriæ uitæ.

27 Animam ponere pro amicis licet ſit ſtultitia huius mundi, quòd tamen ſit ſapientia apud Deum.

28 Damnato ad mortem quòd uon liceat ſe fame interficere.

29 Damnato ad mortem quòd liceat fugere, & non mor-

tem expectare.

30 *Damnato ad mortem per cicutæ seu ueneni haustum, quòd sibi liceat illud haurire, nec uidetur ad eius mortem cooperari.*

31 *Auxiliari quòd liceat amico etiam cum quantocunque uitæ discrimine. Et quid dicendum de uxore, quæ etiam cum magno periculo marito peste laboranti adsideret.*

32 *Nauigare, & artem militarem exercere etiam cum magno uitæ periculo seruatis circunstantijs quæ magis & ut plurimum contingunt, quòd liceat.*

33 *Vitam abbreuiare quòd nullo modo liceat, etsi non teneatur omnia media licita etiam facere, ut sibi uitam reddat longiorem.*

34 *Alimentis insalubribus & nocuis uitam reddere breuiorem, quòd non liceat, neq; tamen uti tenetur optimis.*

35 *Vitæ conseruandæ ratione quòd non sint omnia media adhibenda, sed solum illa, quæ ad hoc sunt de se & ordinata, & congrua.*

36 *Vita quòd non sit in discrimine pro bonis temporalibus ponenda, inter quæ gloria, honor, & fama reponuntur.*

37 *Brutus, Cato, Decius, & alij in numeri, qui sibi mortē consciuerunt, utrum excusationem habebunt, eò quòd putabant in hoc se fortiter & laudabiliter agere. Et quid de Samsone, Rasia, & Saule.*

ON de nihilo dixit Ecclesiastes, Qui addit scientiā, addit & laborē. Habent agricolæ sua otia, habent operarii, habent oēs opifices, & cū diebus

diebus operosis uitã parauerint, festiuis diebus requiẽ habẽt, & pro suo arbitrio remittunt, & oblectant animos, & corda oblita laborũ. Nobis neq; festis, neq; profestis licet esse otiosos: nullas habemus studiorum ferias, nullam uacationem ab exercitiis literarum. Ecce conuenimus patres religiosissimi, uirique spectatissimi in festo tam celebri ad hanc relectionem, cùm mihi non licuit non solum in sequentem annũ ut putaram, sed neque in alium quidem diem proferre. ergo, ne supra laborem necessarium, nouum etiam in prooemiis assumamus, rem ipsam superis præeuntibus aggrediamur. Argumentum à me tractãdum in præsenti relectione, non est aliquis nouus locus ad hoc designatus & in ordinariis lectionibus prætermissus, ut aliis relectionibus à me factum est, sed ut non nomine tantum, sed & re etiam sit relectio, cõstitui retractare aliqua prius in meis lectionibus disputata, nec tamen multa: nec enim possem. Sed consilium meum fuit impręsentiarum disputare quæstionem, An sit fortis uiri occidere se ipsum, uel cùm conseruare uitam posset, mortem appetere quando, & quatenus hoc aut licitum, aut laudabile sit. Ad quam quæstionem commodius examinãdam tanquam fundamentum huius relectionis sequentem conclusionem à principio pono.

¶ Prima conclusio, Sicut * mortem sibi consciscere

ſciſcere ſemper impium eſt, ita mortem non ſolum patienter tolerare, ſed liberè etiam ſubire plerunque conſilium, nonnunquam præceptum eſt. Hanc concluſionem pro temporis anguſtia, pro tenui mea eruditione quàm potero clarè uariè uerſabo, immoraborque circa ſingulas partes, primo illam probando, deinde argumenta in contrarium obiiciendo, illaque pro captu ingenii diluendo, ac diſſoluendo: quod interim dum facio, uos patres obſeruandiſsimi utique & ornatiſsimi oratos uelim, ut me non tam attentè, quàm beneuolè, & amicè audiatis.

¶PRIMA ergo pars concluſionis eſt, quòd ſemper eſt impiũ, interficere ſe ipſum. Hoc pri
2 mò probatur, quia * occidere ſeipſum eſt contra naturalem inclinationem hominis: ſed facere aliquid contra inclinationem naturalem, eſt peccatum. ergo occidere ſe eſt peccatum. Minor eſt manifeſta, non enim homo ſolum omniaq; animantia, ſed res omnes reſiſtunt ſuæ corruptioni, & pro uiribus adnituntur conſeruare ſe in rerum natura, ut dicitur in ſecundo de generatione, & experiẽtia apertius docet, quàm ut probatione indigeat, nec opus eſt in re non dubia argumentis uti non neceſſariis. Eſt ergo contra naturalem inclinationem hominis, ut ſe interimat. Quia autem inclinationi naturali aduerſari & repugnare ſit illic

illicitum, non adeò exploratum eſt, neque ita in confeſſione. Si enim naturalis inclinatio ſemper in bonum & honeſtum propenſa eſt, atque adeò nunquam malum ſuggerit, profectò huiuſmodi inclinationem impugnare, aut in contrarium tendere, illicitum erit. Quemadmodum enim uirtuti quicquam contrafacere ſemper illicitum eſt, quòd ea non niſi ad honeſtum inducat: ita prorſus ſi id, ad quod homo ſuapte natura & inclinatione fertur, ſemper bonũ eſt, huiuſmodi inclinationi contrauenire malum erit. Bono enim niſi contrarium malum eſſe non poteſt. Quare cùm hic ſit uel primus locus, & præcipuum argumentum, quo hanc concluſionem doctores probare contendunt, operæpretium erit, ſi de hac ipſa re uberius diſſeruerimus. Et quidem ſunt nonnulli, nec uulgares, neq; contemnendi, ſed primi etiam Ariſtotelis expoſitores, quibus adeo non uidetur uerum, naturam ſemper ad bonum inclinare, & honeſtum, ſed potius credunt naturam & gratiam, legem & naturalem inclinationem contrarias eſſe, ſibiq; inuicem repugnare, quod multis argumentis, tum etiam teſtimoniis ſuadere conantur. Et primò argumentatur, Appetitus enim humanus fertur naturaliter in omne bonũ, bonum autem delectabile eſt bonum quoddam, fertur ergo appetitus in bonum delectabile naturaliter,

liter, bonum autem delectabile plerunque eſt contrarium uirtuti, atque ideò peccatum atq; malum. Secundo, uirtus omnis uerſatur circa difficile (ex autoritate Ariſt.2.Ethic.) quòd ſi natura inclinaret in bonum uirtutis, certè huiuſmodi bonum difficile non eſſet. Nihil enim aliud inclinatio uirtutis facit, niſi reddere faciles ad iucundum ipſum bonum, quod alioqui difficile erat, non ergo natura inclinat de ſe ad bonum, inclinat autem, ergo inclinat ad malum. Et confirmatur. Si enim homo de ſua natura inclinaretur ad bonum, non eſſent neceſſariæ uirtutes, quarum hoc unum officium eſt tollere difficultatem illam ad moleſtiam bonorum operum. Atque ideo qui probabilius philoſophantur, negant neceſſariam eſſe aliquam uirtutem, anteponendam quidem ad ea bona ad quæ homines ſua natura feruntur & inclinantur. Nemo enim paulo eruditus eſt, qui putet uirtutem eſſe aliquam ut homines cupiant felices eſſe, oderint autem miſeriam. Tertio, Theologi ponunt motus ſubitos tam in uolũtate, quàm in appetitu, nihil uerò aliud ſunt tales motus, quàm inclinationes quædam naturales in malum. ergo, natura inclinat ad malum. Quarto, Nam quantum ad hoc, uel ſolùm, uel certè potiſſimum ponebatur iuſtitia originalis in primis parentibus, ut appetitus ſenſitiuus contineretur in officio, & uo-

luntati

luntati ſine difficultate pareret, & uoluntatem ipſam rationi, rationemq́; diuinæ legi & uoluntati ſubiectam efficeret. quòd ſi humana potentia non ſua natura aduerſaretur uel rationi uel legi diuinę, nullum fuiſſet aut munus aut opus iuſtitiæ originalis. Quinto, Homo ſecundum uirtutem & legem Dei tenetur diligere Deum plus quàm ſe, & commune bonum præferre bono priuato. Non enim charitas iuxta Apoſtolum, quærit quæ ſua ſunt, & tamen homo naturaliter diligit bonum proprium: & eſt ualde difficile Deum plus quàm ſe diligere, quia homo, ut à principio dictum eſt, naturaliter inclinatur ad conſeruationem propriam. ergo natura inclinat contra charitatem & legem Dei. Sexto, Inclinatio appetitus eſt naturalis, cùm ipſe ſit potentia naturalis, nec eius inclinatio ſit aliud ab appetitu, & tamen appetitus non obedit rationi, ſed tendit in contrarium. ergo inducit in malum. Et confirmatur. Obiectum appetitus ſenſitiui eſt bonum delectabile, hoc autem plurimum eſt contrarium uirtuti & legi Dei. ergo appetitus naturaliter fertur in malum. Septimo, Fomes inclinat ad peccatum, ut Theologi diffiniunt ſecundo Sententiarum. & tamen fomes nihil aliud dicit præter naturam & naturales potentias hominis deſtitutas dono iuſtitiæ originalis, ut in eodem loco Theologi defendunt.

ergo homo per naturales potentias fertur & inclinatur in peccatum. & confirmatur hoc. Si enim homo produceretur in puris naturalibus, hoc eſt, ſine iuſtitia,& ſine peccato, eodem modo inclinaretur ad malum, ſicut nunc inclinatur ex fomite, ergo inclinatio naturalis eſt ad peccatum. Adducunt deinde & aduocant in fauorem huius ſententiæ ſcripturarum teſtimonia. Et in primis dictum Domini

Geneſ. 8. in libro Gen.8. Senſus, & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia. Ex quo uidetur, quòd natura humana ſit procliuis & inclinata ad malum. Dominus item

Matt. 26. apud Matth. Spiritus promptus eſt, caro autē

Galat. 5. infirma. quod exponens Apoſtolus ad Galat. Caro (inquit) concupiſcit aduerſus ſpiritum,

Rom. 7. & ſpiritus aduerſus carnem. Et Rom.7. Video aliam legem in membris meis. & plura in hanc ſentētiam. Et rurſum alibi. Si ſecundū carnem uixeritis, moriemini. Et iterū, Spiritu ambulate,& deſideria carnis nō perficietis. Ex quibus omnibus manifeſtè conſtat, carnis appetitum eſſe in malum, & contrarium ſpiritui & legi Dei. Deſideria autem carnis ſunt naturalia, cùm ſint apud omnes. ergo prorſus naturalis inclinatio eſt in malum & in peccatum.

Ariſtot. 2. Ethic. Item Ariſto.2.Ethic.dicit, Quòd ad hoc, quòd homo fiat ſtudioſus, oportet ut ſeruet ſe ab his, ad quæ natura maximè inclinat. S.Thom.

2.2.q

2.2.q.166.art.2.ad tertium.

¶ His rationibus & teſtimoniis authores illi ſententiam ſuam tuentur, unde etiam in naturam ipſam, illæ querelæ exortæ ſunt, ut alii nouercam, alii inimicam, alii ſcelerum altricem, alii malorũ parentem, aliisq; inuidioſis, odioſisq; nominibus appellent, ac dehoneſtēt. Inde etiam id quòd homo ex ſe non poteſt niſi malum. Inde adhuc ille odioſior, & omnibus mortalibus inſigniter iniurioſior error, quòd omnia omnium hominum opera ſunt peccata, & æterno ſupplicio digna, niſi miſericordia Dei uenialia fierent, unum ex dogmatibus ueteranorum. Verum bona uenia tantorum uirorum & pace, non adducor nec propoſitionibus, neque quibuſcunq; aliis argumentis, ut credam humanã naturam, quam omnipotens & ſapientiſsimus Deus ad imaginem & ſimilitudinem ſuam condidit, tam malo genio, & prauis conditionibus formatam, & conſtitutam, ut cùm reliquæ res omnes in fines & operationes ſibi conuenientes ſuo ingenio & natura ferantur, ſolus homo non niſi in mala, atque ideo in perniciem ſuam & con-
3 demnationẽ feratur & inclinetur. Quare * impræſentiarum defendo inclinationem hominis, quatenus quidem homo eſt, bonam eſſe, atque adeò ad nullum malum, aut uirtuti contrarium inclinare: quod poſtquam autoritate

prob

probare non sufficio, argumẽtis non infirmis probabile facere contendam.

¶Et primò quidem sic arguo. Inclinatio naturæ humanæ est immediatè ab ipso Deo. ergo non potest esse inclinatio ad malum. Antecedens est notum, cùm Deus sit author ipsius naturæ, atque adeò omnium quæ consequuntur naturam, cuius in primis est tamen inclinatio naturalis. Qui enim (ut uerbis Arist. utar) dat formam, dat consequentiam ad formam. Est ergo Deus solus author & causa humanæ inclinationis. Consequẽtia uero probatur. Motus enim naturalis siue ex naturali inclinatione, attribuitur & imputatur generãti, id est, authori, & causæ ipsius naturalis inclinationis, ut Aristoteli meritò placuit 8. Physico. simulq; multis grauissimis Philosophis. Grauia enim & leuia hac una ratione à generante, & non à se ipsis moueri dicuntur, quòd eam inclinationem, atque adeò necessitatem ad motum uel sursum, uel deorsum à generante acceperint. Si ergo homo ad malum naturaliter inclinatur, illa inclinatio, & motus sequens talem inclinationem in peccatum, imputarentur ipsi Deo, quod prorsus dicere, uel cogitare impiũ est. Certè si motus lapidis deorsum, aut motus ignis sursum peccatũ esset, nulli dubium quin hoc peccatum Deo potius tribuendum esset, quàm ipsis grauibus & leuibus, quæ talem à

Deo

Deo inclinationem acceperunt. Et ſimiliter ſi peccatum eſſet appetere felicitatem, non tam homini imputandum eſſet, quàm Deo, qui ſic hominem conſtituit ut naturaliter appeteret felicitatem. Quare hæc ratio efficax eſt ad probandum aliquem actum nõ eſſe peccatum, qui procedit ex inclinatione hominis à Deo ſibi data. Ex quo etiam loco arguit S. Tho. & alii Theologi graues nõ inualidè ad probandum, quòd prima operatio angeli non potuit eſſe mala. Cũ enim prima operatio ſit dilectio ſui, omnes enim aliæ operationes ex iſta proficiſcuntur, ut Ariſt. docet in Ethicis, Amicabilia quæ ſunt ad alterum, ſunt ex amicabilibus quæ ſunt ad ſe primã operationẽ angeli: oportet fuiſſe amorem ſui: Cùm ergo ex naturali inclinatione ad talem amorem inclinaretur, fieri non potuit, ut ille amor malus eſſet. Et ſic prima operatio angeli non potuit eſſe peccatum. Secundo probatur idem. Nõ poſſet Deus producere in anima habitum uitioſum inclinantem ad peccatum: hoc enim repugnat diuinæ bonitati, ergo neque potuit dare animæ rationali aut homini uitioſam inclinationem, qua ſcilicet ad peccatum inclinaretur; nõ enim minus eſſet cauſa, inclinatio uitioſa mali actus, quàm uitioſus habitus. Tertio, Non poſſet Deus producere habitum inclinantem ad falſum, ergo nec inclinationem ad malum. Patet

con

conſequentia. Nam non minus repugnat Deo inclinare ad peccatum, quàm ad falſum, imò multo plus: qui ergo non poteſt producere inclinationem ad falſum, multo minus potuiſſet dediſſe inclinationem ad peccatum. Aſſumptum autem patet: ea enim eſt unica probatio Doctorum, quòd fidei non poteſt ſubeſſe falſum, quia ſcilicet eſt infuſa à Deo, non ergo poteſt Deus infundere habitum ad falſum inclinantem. atque iſta ratione probari quodam modo poſſunt prima principia, quãuis per ſe nota. Quid enim eſt ſi quis fateretur quidem ſe cogi ad aſſentiendum huic propoſitioni, quòd omne totum eſt maius ſua parte, diceret tamen ſe timere ne fortè deciperetur, quemadmodum & homo aliquando cogitur ad credendum aliquid hominum authoritate, quibus fidem non habere homo non poteſt, & tamen fieri poteſt ut decipiatur? Quid inquam, ſi quis diceret ita de primis principiis, an non aliqua ratione induci poſſet ad aſſentiẽdum illis? Ego uero puto, ſi quis mihi recipiat, Deum neq; mentiri, neq; decipere poſſe, quòd concedet etiã naturam rationalem eſſe à Deo creatam cum hac neceſsitate, & inclinatione conſentiendi his principiis, & manifeſtè tenetur & conuincitur talia principia uera eſſe. Si enim falſa ſunt, & Deus humanum intellectũ cogit ad aſſentiẽdum illis,

aperte

apertè conſtat Deum homines decipere, & per conſequẽs mentiri. Simili ergo modo, ſi Deus produceret quencunq; habitum inclinantem ad falſum, meritò & mendacii & deceptionis argueretur. Quarto, Si homo induceret alium ad peccandum, peccaret, ergo ſimiliter ſi Deus inclinat homines ad peccandum, peccat, quamuis non ualeat apud Theologos conſequentia, Deus concurrit cum homine ad peccandum, ergo peccat. Tamen recipient iſtam, Deus ſe ſolo inducit homines ad peccandum, ergo peccat. Sicut conſequens eſt impoſsibile, ita & antecedens, Deus autem ſe ſolo eſt cauſa inclinatiõis humanæ: ſi ergo per talem inclinationẽ homo induceretur ad peccandum, uidetur etiam quòd Deus inducat ad tale peccatum. Item uoluntas humana nõ fertur in Deũ, niſi mediante ratione: ratio autem ſemper inclinat ad iudicandum, quòd omne malum eſt euitandum: ergo uoluntas non inclinat ad malum. & tãdem ſi inclinatio ad malum eſt à ſolo Deo, ut ipſi fatentur, non uideo quare negant, quòd Deus ſit cauſa peccati, quod omnes Theologi tanquam impium ſemper reiecerunt. Quòd ſi rationes noſtræ, ut uidemus, ſuperiores, & probabiliores ſunt, de ſcripturis etiam oportet aliquod adducere. Et primo omnium facit authoritas Iacob. Nemo, *Iaco.1.*
inquit, cùm tentatur, dicat, quòd à Deo tentatur,

tatur, Deus enim intentator malorum eſt. Ex quo loco ſic arguitur, Si inclinatio naturalis tentaret ad malum, Deus eſſet tentator malorum, quod eſt contra Apoſtolum. ergo impoſſibile eſt, quòd natura tẽtet ad malum. Aſſumptum probatur. Nihil enim eſt tentare, niſi facere inclinationẽ ad malum. Si ergo Deus fecit & dedit talem inclinationem homini ad malum, qualem iſti dicunt eſſe naturalem inclinationem, certè Dæmon non tentaret, cur ergo Deus tentare non diceretur? Secundo, id
Eccleſ. 7. Eccleſiaſtes 7. Fecit Deus hominẽ rectum, & ipſe immiſcuit ſe infinitis quæſtionibus. Certè nõ uidetur Deum hominem rectum feciſſe, ſi cùm iſta peſsima inclinatione & maledictione creauit, qua natura eius ferretur ad malum. Sed in primis uidetur facere, quòd Sapientia diuina attingit à fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter, ut per Salomonem ipſe teſtatur. Non eſſet uero ſuauis diſpoſitio, ſi cùm Deus homini legem & præcepta dediſſet, naturã in contrarium trahentem, uocantem & allicientẽ dediſſet. Cùm enim Deus hominem cõdiderit ad laudandum creatorem ſuum, uitamq; æternam ab illo promerẽdum, non utique tanquam ſapiens architector hominem fabricauit, ſi naturam dedit fini repu-
Geneſis 1. gnantem, & incommodam illi dederit, cùm tamen uidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant

ualde

ualde bona. Et alibi, Dei perfecta ſunt opera. Profectò non uidetur opus aut ualde bonum, aut perfectum, ſi hominem cum huiuſmodi inclinatione feciſſet. Et demum ut quid Deus hominem non fecit propenſum, & procliuum ad bonum potius quàm ad malum? ad legem ſuam quàm ad tranſgreſsionem legis? an quia non potuit? Hoc uerò quid ſtultius, quid indignius diuinæ maieſtati excogitari poſſet? An quia non uoluit? Inuidit ergo Deus mortalibus hanc felicitatem, qua tamen maximè ad diuinorum præceptorũ uſurus eſſet obſeruantiam. Angelos certè Deus non hac conditione creauit, ut non niſi ad peccatum & malum tan tum inclinarentur. Quæ ergo ratio eſſe potuit, ut hac parte tanto benignior & æquior angelis eſſet, quàm hominibus, qui de Deo quidem non poterant eſſe meriti? Videmur ex parte probaſſe hominem ſua natura non inclinari ad malum, ſed relictum potius in manu conſilii ſui, ut utrumlibet pro ſuo arbitrio ſequeretur, ſiue bonum, ſiue malum. Supereſt ut argumentis in contrarium adductis utcunque ſatisfaciamus, ad quorum expeditionem illud in primis meminiſſe oportet, hominem eſſe compoſitum ex duabus naturis, rationali, ſcilicet, ac ſenſitiua, quas apoſtolus ad Roma. 12. interiorem, & exteriorem hominem uocat: quod non eſt ſic intelligendum,

ut anima ipsa sit interior homo, aut natura rationalis, corpus uerò natura sensitiua: sed totus homo secundũ spiritum est homo interior idem uerò secũdum carnẽ est homo exterior, & natura sensitiua. Secundo est aduertendum, ꝙ quia homo est homo simpliciter in quantum rationalis, non in quantum sensitiuus: inclinatio hominis absolutè est inclinatio hominis in quantum homo est, scilicet, inclinatio uoluntatis, & intellectus, & non inclinatio partis sensitiuæ, quę aut non est inclinatio hominis, aut nõ in quantum homo est, sed secundum quid, & non absolutè. Comparatur enim appetitus sensitiuus ad hominem quasi aliquod extrinsecum, nec plus debet dici inclinatio hominis, inclinatio appetitus, quàm inclinatio dæmonis aut mundi. Cupit enim & mundus & dæmon trahere humanam uoluntatem ad malum, cupit etiam nunc appetitus. Sed sicut non interest nostra, quòd aut mundus, aut dæmon suggerat, sed quod ipsi per uoluntatem & rationem prosequamũr, ita eadem ratio est de appetitu, ac si esset à nobis separata. Nec enim quòd caro nobis suadet, imputatur, nec opus nostrum, aut desiderium dicitur, sed id tantum, quòd per liberum arbitrium acceptum habuerimus, & secuti fuerimus. Quare quanquam sint nonnulli, qui etiam defendere uelint, nec ipsum etiam appetitum inclinare

clinare ad malum ex ſpecie aut ex natura ſua, ſed ex peculiaribus uniuſcuiuſque conditionibus, quas non à Deo, ſed à patria, uel à parentibus, uel aſtris unuſquiſque contraxit: tamen ego non nego quidem ſenſualitatem trahere & tendere ad malum, & peccatum ex ſpecie, & natura ſua, ſed nego cauſam eſſe humanam inclinationem aut conditionem: imò contrarium, quemadmodum motus appetitus uoluntatem pręcedentes, actus humani dicuntur, atque adeò ſimul uerum eſt, quòd appetitus ſenſitiuus inclinatur contra uirtutem: homo uerò interior, qui ſimpliciter eſt homo, inclinatur ad uirtutem. Vtrunque Apoſtolus, ſignanter & diſertè expreſſit ad Rom. 12. Condelector, inquit, legi Dei, ſecundum interiorem hominem: uideo autē aliam legem in membris meis repugnantem legi mētis meæ. Quod tamen Pau. nō aliter ad ſe pertinere arbitratur, quàm angelus ſathanæ, qui eum colaphizabat. Et ſicut manente uera inclinatione hominis ad uirtutē erat angelus ſathanę, eum colaphizans, ita aduerſante, & contranitente appetitu ſenſitiuo manet integritas humanæ uirtutis, quæ eſt hominis integritas, in quantum homo eſt. Roman. 12.

¶ Verum reſtat ſcrupulus ex hac reſponſione. Nam æquè eſt à Deo inclinatio appetitus ſenſitiuus, ſicut & uoluntatis: ſi ergo inconueniēs dicitur, quòd Deus ſit cauſa inclinationi

uoluntatis ad malum; quare non idem habeatur pro inconuenienti de appetitu ſenſitiuo? quare inquam ſapientiſsimus creator, & conditor rerum malam inclinationem dedit appetitui, & carni, & nõ potius bonam, quæ magis conuenire uidebatur illi infinitæ bonitati? Dico primum omnium, dubium eſt certè inter Theologos, & Philoſophos, An * naturas rerũ Deus immutare potuerit, uel ab initio aliàs facere, quàm nunc ſunt. Et quidam ſunt qui putent cum Gabri. 4. diſt.1.quæſt.1. Quamuis Deus ſpecies quidem rerum, & eſſentias uariare non potuerit, neque enim potuit aut hominem, aut bouem alterius ſpeciei facere, quàm fecit, potuit tamen proprietates, & inclinationes naturales immutare, potuit (inquam) ignẽ frigidum naturaliter facere, & aquam calidam, ac rurſum nigram niuem, & album coruum. Quod tali ratione probatur. Nam poſſe Deum ignem frigidum facere, aut calidam aquam, & cætera huiuſmodi, dubitari non poteſt. Potuit ergo Deus ab initio aquam calidam facere, aut frigidum ignem, leuem terram, grauem aërem, & legem ponere, ut ſic perpetuò perſeuerarent. Qua lege poſita, illud eſſet proprium, aut naturale talium rerum. Nihil enim aliud eſt rerum natura, quàm id quod ab initio (ut Auguſtinus ait) Deus rebus materiæ dare uoluit. ergo potuit Deus contrar

contrarias naturas & inclinationes dare rebus quàm dedit. Et confirmatur. Nam potuit Deus res nudas creare, id eſt, eſſentias, ſine quibuſcunque accidentibus, aut proprietatibus: ergo non neceſſario creauit cum his conditionibus & proprietatibus, quas nunc habent. Hanc ſententiam quanquam Theologi & authores nonnulli, qui in pretio habentur, defendunt, non puto eſſe probabilem, nec ueriſimilem. Vnde puto, quòd * Deus non potuerit quidem ignem calidum naturaliter frigidum facere, aut non naturaliter calidum, aut niuem nigram, aut leuem terram, & in uniuerſum naturales inclinationes tollere, aut mutare. Quod ſic probatur. Nam primum omnium, multæ ſunt proprietates, & aptitudines rerum, quæ ſecundum communem opinionem, non conueniunt rebus per aliquas qualitates ſuperadditas, ſed immediatè per ſuam eſſentiam: ut uerbi gratia, Si riſibile non conuenit homini per aliquam qualitatem ſuperadditam ſecundum opinionem iſtorum, ſed per eſſentiam, potuit quidem Deus facere, quòd homo nunquam rideret, non autem quòd non eſſet riſibilis: quia Deus non poteſt tollere effectum cauſæ formalis, manente cauſa formali. Si ergo homo eſt formaliter riſibilis per ſuam eſſentiam, non potuit Deus facere quòd

ſua natura non eſſet riſibilis. Secundo ſic arguo, Aqua cum concurſu Dei generali producit frigiditatem in ſe, ut patet in aqua reducente ſe ad frigiditatem. Ergo Deus non potuit facere quin cum tali concurſu eſſet frigida, & per conſequens naturaliter frigida. Conſequentia probatur. Nam detur oppoſitum, Faceret Deus, quòd aqua naturaliter eſſet calida, quæro, an aqua cum concurſu Dei generali poteſt reducere ſe ad frigiditatem, uel non. Si potuit, ergo non erat naturaliter calida, ſi non potuit, ergo nec nunc poteſt, quia concurſus generalis Dei non potuit eſſe maioris actiuitatis, quàm nũc eſt, & ab eiſdem cauſis ſemper producitur ſimilis effectus. nec Deus poteſt facere, quòd cauſa naturalis, quæ nunc non poteſt in aliquem effectum, cum concurſu generali poſſit in illum concurſum uerbi gratia, nunc non poteſt homo ſuſcitare hominem cum concurſu generali Dei. ergo Deus non poteſt facere, quòd homo id poſsit cum tali concurſu: nec Deus ipſe poſſet cum generali concurſu facere quod nunc non facit. Sicut ergo Deus non potuit facere ut homo naturaliter poſſet ſuſcitare mortuum, ita non poteſt facere quòd aqua produceret calorem, aut quòd naturaliter lapis aſcenderet ſurſum. Et confirmatur. Aut eſſentiæ rerum, aut ſpe-

cies de se sunt indifferentes ad quamlibet proprietatem, aut non. Si non, ergo non potuit fieri, quin id, ad quod essentia magis inclinatur, sit magis naturale, si sint indifferentes. Verbi gratia, Si natura ignis nuda, est indifferens ad calorem, & frigus. Ergo cum concursu generali non plus produceret calorem, quàm frigus, & per consequens non poterit esse magis naturale unum quàm aliud. Et confirmatur exemplo. Deus non poterat facere, quòd cœlum naturaliter inclinaretur ad quietem uel ad motum à Septentrione ad Meridiem, ergo nec alias naturas rerum potuit mutare. Antecedens probatur, Si cœlum naturaliter inclinaretur ad istum motum contrarium quem nunc habet, uel ad quietem, non posset cum concursu generali moueri ad motum contrarium. Et confirmatur ualidè, quia si potest Deus mutare naturas rerum, faciat, ergo quòd aqua sit naturaliter calida. Sic arguo, Calor nunc cum concursu generali sufficit corrumpere aquam. ergo cum simili concursu potuisset tunc corrumpere. ergo non est ei calor naturalis. non enim posset nunc Deus cum solo concursu generali impedire ne calor corrumperet aquam, & non est impotentior quàm à principio. ergo nec tunc potuit. Certè puto quòd argumentum concludit. Item Deus non potuit

hominem naturaliter facere incorruptibilem. Item non poſſet agens naturale cum concurſu generali inducere formam aquæ in materiam indiſpoſitam per calorem & ſiccitatem. Ergo, calor & ſiccitas non poſſunt eſſe naturales aquæ. Vt enim arguebatur, quicquid creatura potuit poſſe (ut ita dicam) cum concurſu Dei, poteſt nunc cum ſimili concurſu: imò potuit omnes res naturaliter facere incorruptibiles. Potuit enim facere, ut quælibet qualitates eſſent naturales formis ſubſtantialibus, & ſic quòd non poſſent cor-
6 rumpi. Hoc ergo præſuppoſito, quòd * non poteſt Deus naturas rerum mutare, dico, quòd Deus fecit hominem, cum hac naturali inclinatione ad malum, quia aliter fieri non
7 poterat. Secundo dico, quòd * talis inclinatio quamuis ſit ad malum, non tamen eſt mala, quandiu quidem manet intra terminos appetitus ſenſitiui: malum inquam malitia morali: nam malitia pœnæ non inconuenit, cuius Deus ſemper eſt cauſa: ſicut non dicitur mala inclinatio qua leo inclinatur ad homicidium. Sicut enim appetitus inclinat hominem ad malum, ita etiam obiectum ipſum, ut delectabile, aut utile inclinat etiam ad malum, & tamen natura ipſius albi, aut cibi dulcis bona prorſus eſt. Neque unquam aliquis conqueritur de Deo, quòd aurum pulcherrimum

fece

fecerit, aut uinum ſuaue. Ita prorſus nunquam de appetitu ſenſitiuo mouet hominem ad malum, non aliter quàm ipſum obiectum. Item dico, quòd appetitus inclinat ad malum, non ipſius appetitus, ſed hominis: ſemper enim appetitus naturalis eſt conueniens. 1.part.quæſt. 31.art.1. Tertio dico, quòd * Deus hominem creauit ſine tali inclinatione mala, creauit enim cum iuſtitia originali, quæ appetitum ſubiiciebat rationi, & nullo modo inclinabat ad malum: quòd ſi poſtea ſua culpa incidit in hunc laborem, ſibi potius, quàm diuinæ ſapientiæ imputandum eſt, non plus ſanè, quàm ſi oculos ſibi erueret, quos illi creator dediſſet, conqueri de creatore ſuo non poſſet. Quarto dico, quòd * dedit appetitui naturalem inclinationem ut obediret rationi, & ſic tandem tota inclinatio eſt bona. Et iſta pro argumentis ſatis eſſe uidentur, quatenus ad inclinationem appetitus ſpectabant. Sed aliunde arguebat, quia ſcilicet homo tenetur diligere Deum plus quàm ſeipſum, & commune plus quàm priuatum bonum, & tamen inclinatio hominis naturalis eſt in contrarium, atque adeò in malum. Ad hoc quanquam ſint clari philoſophi & theologi, qui ita eſſe arbitrentur, ego * uerò nego hominem inclinari ad diligendum ſe plus quàm Deum, uel proprium bonum pluſquam commune. Sicut enim men-

brum plus inclinatur ad bonum totius, quàm ad bonum proprium, periclitatur enim manus pro ſalute totius: ita etiam ex naturali inclinatione homo, quem Deus fecit partem reipublicæ, natura inclinatur ad bonum publicum plus quàm ad priuatum: & cùm Deus ſit bonum utile, plus etiam homo diligit Deum, quàm ſeipſum, ſicut tota experientia docet, quòd aqua aſcendit, deſerens conueniens ſibi bonum propter integritatem & cõtinuitatem uniuerſi. Non eſt autem cõſentaneum ut deus rebus inanimatis aut membris corporis inclinationem dederit conuenientem ſuo fini, homini autem negauerit. Sunt uerò qui hoc ipſum negant, ſcilicet, membrum plus inclinari ad bonum totius, quàm ad proprium, nec membrum ſe exponit (ut aiunt) periculo pro ſalute totius, ſed ipſum totum membrum tremens & reſiſtens opponit pro ſe. Sed certè hoc ipſum eſt inconſonum rationi, & eſt condemnare induſtriam diuinam, dicere, quòd Deus cùm mẽbra corporis fecerit ſolum propter bonum totius, & non propter ſe, tamen membris dederit inclinationem contrariam bono totius, quaſi uerò pedes ſibi, & non homini ambularent, & aures ſibi, & non homini audirent, & oculi &c. Et ut de membris hominis audiremus non à ſe, ſed à toto exponi, quid de aqua dicturi ſumus, cùm ſurſum aſcen-

dit,

dit, an non ipſa ſe ſurſum mouet, an potius imaginandum eſt totum uniuerſum concurrere ut aquam moueat? Profectò dicendum non eſt. Quod ſi ita eſt, ut certè eſt, cùm Deus fecerit hominem potius propter ſe, quàm propter hominem, abſurdum eſt dicere non dediſſe inclinationem ſuo fini conuenientem, qua plus ipſum Deum, quàm ſe diligeret.

¶ Error tamen iſte emanauit, quòd uiderent hominem cum magna difficultate, aut uitam, aut etiam bona temporalia ponere pro Deo, aut pro bono publico: quare ex hoc arguunt non inclinari naturaliter ad bonum publicum. Sed hoc perinde eſt, ac ſi quis dicat, hominem non amare propriam uitam plus quàm unum membrum, cùm uideant grauari nimis, & cum magna moleſtia, & difficultate ſecare aut urere membrum propter ſalutem totius: aut ſi quis neget aliquem cupidum eſſe uitæ, ideo quia potionem amaram non libenter ſumit. Inde non ſtatim ſi quis ægrè & moleſtè ferat aut uitã, aut fortunas perdere propter Deum, aut propter bonum publicum, non inquàm ſtatim arguendum eſt, hominem non plus naturaliter Deum aut commune bonum diligere, quàm priuatum. Vt enim Doctores docent, gratia non eſt contraria naturæ, ſed perficit naturam, & naturalem inclinationem: difficultas autem prouenit tum ex appetitu,

tum

tum etiam quia licet plus inclinetur ad bonum totius, tamen etiam inclinatur ad alia bona, & ſic patitur difficultatem, ſicut de proiicien-te merces in mare. Atque id demum cogi-tandum eſt, non eſſe Deum deteriorem arti-ficem ipſo homine, cùm tamen artifex ho-mo, ſi quod inſtrumentum ad aliquem finem fingat, curet omnem aptitudinem ad talem finem inſtrumento dare, idoneumq́ue ſuo fi-ni facere: quare ergo Deus, qui omnia fecit propter ſe, non talem inclinationem ſuæ crea-turæ credatur dediſſe, qualem ad illum finem conuenire nouerat? Nos ergo amoliamur huiuſmodi querelas de ſummo artifice, ac cō-ditore, credamusq́; naturam non niſi ad bo-num inclinare, atque ideo omne quod eſt con-trarium naturali inclinationi, eſſe malum. Per-ditio enim tua Iſraël. Salus autem maximè ex
Oſee 13. me. Oſee 13. Cum ergo, ut à principio ar-guebam, interficere ſeipſum ſit contra natu-ralem inclinationem, ergo eſt illicitum, quod erat primum argumentum ad probationem concluſionis.

¶ Secundo principaliter probatur eadem cō-cluſio. Occidens ſeipſum, facit contra præ-ceptum decalogi, Non occides: quod habe-tur Exo. 20. & Deutero. 5. ergo peccat & mor-taliter. Hoc eſt argumentum beati Auguſti-ni 1. de Trinitat. ad probandum, quòd occi-

dere

dere ſeipſum, ſit illicitum. Sed ut apertius conſtet quam uim habeat argumentum, ſicut etiam de primo fecimus, conuenientiſsimum eſt etiam examinare quod prohibetur in illo præcepto, Non occides: cum in ſcriptura non inueniatur alibi prohibitum, aut reprehenſum ſeipſum occidere. aut ex illo præcepto oportet eſſe illicitum, aut reuocari in dubium poteſt, an liceat ſe interficere. Cum enim præceptum ſit abſolutum, Non occides: & in multis caſibus licitũ ſit occidere, ut certo conſtat, dubitari * merito poteſt, quid illo præcepto & qualiter homicidiũ prohibetur. Quidam ergo ita intelligunt præceptum, ut abſolutè prohibeatur occiſio cuiuſcunque hominis, ſiue priuata authoritate, ſiue publica, ſiuè nocentis, ſiue innocentis. Sed ab eo præcepto tanquam à canone generali excipiuntur lege diuina aliqui caſus, in quibus licet occidere: uerbi gratia, homicida iuſte à magiſtratu occiditur. Sed dicunt, quòd niſi hanc facultatẽ haberent à Deo ex ſacra ſcriptura, quæ iubet, ut qui occiderit, occidatur, ut patet Leuit. 19. magiſtratus occidens latronem faceret contra illud præceptum, Non occides. Itaq; ſine quocunq; alio præcepto præter id, Non occides, erat ſufficienter prohibitũ regi occidere etiam malefactorem, niſi dominus excepiſſet de homicida, & quibuſdam aliis malefactoribus. Et ſic

ſic apud iſtos in nullo caſu licet etiam publicis poteſtatibus occidere, niſi in caſibus expreſsis à iure diuino. Vnde ortum habuit illa opinio, quòd non licet inter aut adulteram, aut ſimplicem furem, quia non eſt expreſſum in iure diuino: neque adulterium, quia licet fuerit expreſſum in ueteri Teſtamento, tamen eſt reuocatum à Domino per illa uerba Ioan. 8. Nemo te condemnauit mulier, neq; ego te condemnabo.

¶ CONTRA hanc ſententiam arguitur, Illud quod eſt de ſe licitum, & per ſe bonum, non eſt prohibitum præcepto diuino, ſed occidere hominem in caſu, eſt per ſe bonum, uidelicet in defenſionem ſui, ergo non eſt prohibitum illo præcepto, Non occides: neque indiget excipi à regula id, quod nullo modo potuit cadere ſub regula. Si ergo occidere inuaſorem non potuit cadere ſub præcepto, Non occides: non eſt factum licitum, quia exceptum ſit ab illo præcepto. Item in lege data Moyſi fuit aliquando licitum occidere, aliquando non, & tamen non erat facta talis exceptio in iure diuino plus de homicida, quàm de adultera, ergo uel utrunque licebit, uel neutrum. Et quæro, ante legem Moyſi, an licebat interficere blaſphemum & homicidam, uel non? Si non, contrà, Quicquid nõ licuit in lege naturæ, nunquam licuit. Non

enim

enim lex Moysi, aut lex gratiæ sunt dispensationes legis naturæ, sed potius econtra, multa licebant in lege naturæ, quæ in lege Moysi prohibita sunt: si licebat interficere in lege naturæ adulteram, ergo sine exceptione neq; expressione in iure diuino licuit in lege Moysi. Et ideo alii dicunt, quòd in præcepto, Non occides, prohibetur solum mors innocentis. & illud præceptum Exod. 20. Non occides, uidetur explicatum Exod. 23. Insontem & iustum non occides. Sed contra hoc est, quòd priuatus occidens peccatorem, & sontem, facit contra illud præceptum, Non occides: si enim non peccat contra id præceptum, Non occides, nusquam alibi in iure prohibetur occisio nocentis hominis. Quare cùm certum sit etiam apud istos priuatum hominem reum esse homicidii, etiam si nocentissimum occidat, certum est illo præcepto non prohiberi solum innocentis occisionem plusquam nocentis. Alii, qui propius ad ueritatem accedunt, dicunt, quòd prohibetur illo præcepto occisio hominis priuata authoritate: sed neq; isti quidem sufficienter uim illius præcepti explicarunt. Si enim respublica, aut rex innocentem hominem occideret, facit contra id præceptum, ut certum est: ergo non occidere prohibetur absolutè priuata authoritate, aut permittitur occidere publica. Neque ualet

ualet dicere, quòd qui interficit ſe defendendo, occidit publica authoritate: quia habet authoritatẽ à Deo per ius naturale. Hoc enim ineptum & ridiculum eſt. Hoc enim modo neque comedere, aut bibere niſi publica authoritate licet. Non enim liceret, niſi à iure diuino eſſet permiſſum. Et ideo dimiſsis uariis
12 opinionibus, dico primò, quòd * hoc præceptum eſt iuris naturalis, & non poſitiui, ſicut etiam alia pręcepta decalogi. Quod patet, quia in lumine naturali ſemper fuit notum homicidium eſſe culpabile, & illicitum. Secundo
13 infertur ex hoc, quòd * id præceptum ſemper fuit æquale, & ante legem, & in lege, & tempore Euangelii. Patet, quia lex naturalis nunquam mutatur. Nec enim abrogatur, aut limitatur, aut extenditur. Eſt enim lumen ſi-
14 gnatum ſuper nos à principio. Tertio infero, quòd * ſi licebat interficere adulteram, aut furem in lege Moyſi, & licuit ante legem, & licet in lege Euangelica. Quarto dico, & infe-
15 ro, quòd * illo præcepto prohibetur omne homicidium, quòd ſtando in lege naturæ ſola, eſt malum, & irrationabile: & ad hoc ſolum oportet reſpicere, & non ad exceptiones, uel promiſsiones factas in lege. Omnia enim illa uel ſolum ſunt iudicialia, quæ iam ceſſauerunt: aut ſi ſunt moralia, ſunt explicatiua iuris naturalis. Quare ergo ad id eſt ultimo referendum

rendum, quando licet occidere, & quando non. Ad quod tamen iuuat ſcripturas conſulere, neque hoc eſt (ut aiunt) explicare idem per ſeipſum, aut ignotum per ignotius. Non eſt enim homicidium malum, quia prohibitum: ſed prohibitum, quia malum. Quare ad intelligendum quid ſit prohibitum per illud præceptum, Non occides, optimè reſpondetur, quòd per cauſam, quòd omne id eſt iure naturali malum. Quinto dico, quòd * in illo præcepto non magis prohibetur homicidium authoritate publica quàm priuata. Alia enim quæſtio eſt, quem, & quando licet occidere: & alia quæſtio eſt, cui licet occidere, & aliquando eſt malum publica authoritate. Sexto, quòd * dupliciter poteſt occidi homo. Vno modo ex intentione, & certo propoſito, ut iudex intendit priuare uita malefactorem. Alio modo præter intentionem, non dico ſolùm à caſu, & uoluntariè, ſed propter alium finem, quem ſi poſſet occidens aliter conſequi, non occideret: ſicut cùm quis in defenſionem ſui, uel etiam Reip. occidit inuaſorem, quem non occideret, ſi aliter poſſet ſe defendere. Septimo dico, quòd * ex intentione licitum eſt ſtando in iure diuino ſolum & naturali occidere hominem nociuum Reipublicæ, quia hoc eſt membrum communitatis: Et ideo ſicut licitum eſt abſcindere membrum corruptum &

nociuum toti corpori, ita eſt licitum in iure diuino & naturali hominem pernicioſum, & boni communis corruptorem interficere, etiam ſi hoc nunquam ſit expreſſum in iure diuino ſcripto: quia hoc eſt notum in lumine naturali, quòd maius bonum debet præferri minori bono, & priuato bono publicum bo-
19 num. Octauo dico, quòd * tale homicidium ſolum de iure naturali & diuino eſt commiſſum Reipub. aut publicis magiſtratibus, & principatibus, qui habent curam Reipublicæ.
Ro.13. ut patet ex Paul. ad Roman. 13. Non ſine cauſa gladium portat, uindex enim eſt. Nono dico,
20 quòd * ex intentione occidere hominem ſemper eſt prohibitum homini priuato. nunquam enim licet niſi in caſu permiſſo. Non autem eſt commiſſa cura publici boni defendendi, niſi publicis perſonis. ergo nulli priuato ſua authoritate licet ex intentione occidere. Vltimo dico, quòd * omne aliud homicidium ex intentione, eſt illo præcepto prohibitum, ſeu publicæ, ſeu priuatæ perſonæ, præterquam in caſu præmiſſo, quando uita alicuius propter peccatum eius eſt pernicioſa Reipublicæ. Nam de homicidio non ex intentione, quale eſt in defenſione ſui, aut Reipub. latior eſt diſputatio: quòd licet etiam ex iure naturali cognoſci poſſet, tamen quia non eſt præſentis ſpeculationis, miſſum facio. Ex his patet quam uim habet

habet argumentum ex illo præcepto, quòd non licet interficere ſeipſum. Cùm * enim nemo ſit iudex ſuiipſius, neq; habeat authoritatem in ſeipſum, nunquam licebit ſe interficere, etiam ſi dignus morte eſſet, & perniciosſus Reipub. Tertio arguitur,& probatur concluſio, Se occidens, facit nocumentum Reipublicæ. ergo peccat. Conſequentia eſt clara. Antecedens patet, Quia quicquid homo eſt, eſt ipſius Reipublicæ ſicut pars ſui eſt totius. ergo qui ſe occidit,aufert à republ.quod ſuum eſt. Quarto & ultimo probatur, Quia occidens ſe, facit contra præceptum de charitate. ergo peccat. Conſequentia eſt nota, & antecedens probatur, quia non minus homo tenetur ſe diligere, quàm proximum ſicut ſeipſum: ſed ſi occideret proximum, ſemper eſſet contra charitatem proximi. ergo ſe occidens, facit contra charitatem ſui. Iſta duo argumenta, nõ carent difficultatibus, & dubiis, poſſentque examinari ſicut præcedentia. Sed quia impugnando concluſionem ipſam, commodius ueritas ipſius explicabitur, nec tempus nobis ſuppeteret, ſi utrunque uellem proſequi, ideo hoc relicto, contra concluſionem arguitur, & primo ſic, Nemo poteſt ſe ſaltem de induſtria & uolens occidere. ergo cõcluſio includit falſum, ſcilicet inueniri poſſe tale delictum & crimẽ. Antecedens probatur,

Quia uoluntas non poteſt uelle niſi bonum, ut Ariſtoteles habet, & impręſentiarũ pro rato habemus : ſed non eſſe, aut deſinere eſſe nõ eſt bonũ, imò potius malum, ergo nullus ſeipſum poteſt interficere. Neq; ſufficit dicere, ꝙ cùm anima ſit immortalis, non deſinit eſſe ſaltẽ meliori ſui parte qui ſe interficit. Saltem enim argumẽtum ꝓcedit de illo, qui nõ haberet ſpem alterius uitæ, qui non poſſet ſeipſum interficere, cuius oppoſitum ex hiſtoria conſtat. Et confirmatur, quia impoſsibile eſt quòd aliquis nolit eſſe beatus, ut diſertè Auguſt. tenet 17. de Ciuitate Dei. Sed qui uult eſſe, uult eſſe beatus, cùm non poſsit eſſe beatus ſi non ſit, ergo non poteſt aliquis nolle eſſe, & per conſequens ſe interficere. Secundo arguitur, Nulli facit nocumentum. ergo non peccat ſe interficiendo. Antecedens patet, quia non ſibi, quia uolenti non fit iniuria. ipſe autem uolens patitur. ergo non patitur iniuriam. Nec ſufficit dicere, quòd facit iniuriam reipublicæ, quia ſaltem qui bona uenia reipublicæ, uel adepti licentiam à republica (ſicut mos apud aliquas nationes fuit) ſe interficerent, non peccarent. Et confirmatur, quia qui bona temporalia uolens perderet, neque ſibi, neque reipublicæ iniuriam faceret. ut ſi quis equum ſuum occideret, & tamen non minus res temporales ſunt reipublicæ, quàm hominis

nis uita, imò multo plus. ergo nec ſe interficiens facit iniuriam reipublicæ aut ſibi. Item licet non ſe defendere à latrone inuadente, quando non poteſt uitam tueri niſi alterum occidat, ergo licet ſe interficere. Conſequentia probatur, Eodē præcepto tenetur quis defendere propriam uitam, quo tenetur ſe non occidere, & ſi ſe poſſet defendere, & non ſe defenderet, eſſet contra præceptum de non ſe occidendo. Quarto, licet duobus exiſtentibus in extrema neceſsitate, & habentibus ſolum unicum panem, unde alter poſſet tantum uitam conſeruare, licet inquam alteri habenti panem cedere alteri, & hoc eſt ſe interficere. ergo. Quinto, ſi ſeruus eſſet cum rege in naufragio, & eſſent in tabula, uel nauicula, quæ utrunq; non poſſet ſuſtinere, licet ſeruo deſilire in mare ſine ſpe euadendi, ut regem ſeruet à morte. ergo licitum eſt in caſu ſe interficere. Sexto, licitum eſt damnato ad mortem, ut fame conficiatur, oblato pane non comedere, ergo licitum eſt ſe interficere. Antecedens patet, quia licitum eſt, & poteſt parere ſententiæ, cui adiudicatum eſt. Septimo, licet damnato ad mortem habita etiam opportunitate fugiendi, non fugere, ſed expectare, & ſic dat operam morti propriæ. ergo. Octauo, licet damnato ad mortem ueneni hauſti haurire uenenum. ergo licet ſe interficere. Nono,

licet cum manifesto periculo mortis tempore pestis uisitare amicos.ergo. Decimo,Licet nauigare cum manifesto periculo mortis. ergo. Vndecimo,Licita sunt exercitia militaria, ut equilia, taurorum exagitatio, etiam cum periculo mortis.ergo seipsum interficere.Probatur consequentia in omnibus his tribus argumentis, quia eodem præcepto generaliter prohibetur interficere alium, & exponere se periculo occidendi. ergo etiam de seipso. Duodecimo, Licet uitam breuiorem facere abstinentiis, & duro uictu, & aliis uitæ austerioris rigoribus. ergo se interficere. Consequentia probatur ex dicto Hieronymi, Nihil interest paruo an magno tempore te interimas. Et antecedens probatur, & patet de monasteriis, ubi certum est uitam esse breuiorem quàm extra. Decimotertio, Non tenetur aliquis constitutus in extremo periculo redimere salutem quacunque pecunia, uel toto patrimonio. ergo non tenetur conseruare uitam suam. Antecedens patet, Si enim quis indigeret ad salutem herba aliqua, ut (exempli gratia) radice pontica, quam non posset habere, nisi daret suum regnum, aut principatum,non teneretur dare. ergo. Decimoquarto, Semper est licitum subire minus malum, ad euitandum maius malum: sed maius malum uidetur fama, & ignominia, quàm mors:

ergo

ergo ſaltem ad uitandum ignominiam, & infamiam licitum erit ſubire mortem, & ſe interficere. Decimoquinto, Saltem hoc, ſcilicet non licitum eſſe ſe occidere, non eſt ita per ſe notum, quin poſsit ignorari, cum apud multos, qui reputati ſunt ſapientes, fuerit laudatum. ergo ſaltem excuſabuntur illi, qui putant ſe fortiter & laudabiliter agere, ſe interficiendo, ut Cato, Brutus, & ſimiles. Decimoſexto, Legitur de quibuſdam ſanctis fœminis, quòd cum eſſent à Tyranno damnatæ ut igne comburerentur, ipſæ ſe in eum præcipitauerunt. ergo licet ſe interficere. Decimoſeptimo, Samſon, Saül, Raſias, Eleazarus, ſe interfecerunt in libris Machabæorum, qui non ſolum non uituperantur in Scriptura, ſed certè Samſon inter ſanctos refertur ab Apoſtolo ad Hebræ. & Eleazarus laudatur. Et idem argumentum poteſt fieri de uirginibus, cum fugientes Romanorum iniuriam, apud Aquileiam ſe in flumen præcipitauerunt.

¶ Pro ſolutione iſtorum argumentorum multa & uaria poſſent adduci, quæ ſi tempus ferret, non eſſent inutilia uel iniucunda tractatu, ſed pro temporis breuitate ſolutionē illorum inquantum potero, paucisſima uerba conferam. Pro elucidatione ergo primi argumenti eſt aduertendum, quòd * obiectum uoluntatis non eſt ſolum uerum bonum. Cùm enim

obiectum non moueat uoluntatem nisi mediante cognitione, nihil refert ad mouendum uoluntatem an sit uerum bonum, aut æstimetur uerum bonum. Itaque cùm interficere seipsum, aut prorsus non esse, posSit æstimari bonum, ex hac parte non impeditur, quin posSit aliquis sciens, & uolens seipsum interficere, cùm posSit errare, & æstimare sibi bonum esse. Sed quoniam ista solutio solummodo ostendit aliquem ex errore posse uelle non esse, & per consequens se interficere, dico secundo, quòd nõ inconuenit aliquem sine errore quocunque uelle non esse. Pro quo aduertendum, quòd sicut non inconuenit aliquid esse secundum se bonum, & tamen ex aliqua circunstantia fieri malum, ita econtrario aliquid, quod absolutè est malum, potest ex aliquo adiuncto fieri bonum. Atque in proposito non esse, licet absolutè sit malum, tamen tanquam medium ad uitandas miserias non solum potest æstimari bonum, sed re uera esse bonum. Et quamuis esse secundum se sit bonum, tamen coniunctum cum aliquo malo, potest non solum æstimari, sed fieri re uera malum. Vnde dico, quòd damnati sine quocunque errore cupiunt non esse. Quanquam enim esse absolutè esset eis bonum, tamen tale esse, scilicet cum summa miseria, re uera est eis malum, & melius esset eis non esse, quàm sic

esse.

esse. Quod Dominus in Euangelio satis apertè ostendit dictum de Iuda traditore, Bonum erat ei, si natus non fuisset homo iste. Luc.23. Luc. 23.
Quamuis enim aliqui ita hunc locum intelligunt, ut melius quidem fuisset Iudæ non nasci, non tamen melius non concipi, aut non esse. Tamen non puto Christum habuisse respectum ad differentiam illam inter natum esse, & conceptum esse, & prorsus esse, sed absolutè protulit, melius futurũ illi omnino non esse, quàm ita perditum esse. Vnde Ecclesiastici 30. Melius est mors, quàm uita Eccles.30.
amara. Quare damnati non errantes, sed rectè intelligentes, cupiunt non esse. Et hoc plusquam satis ad primum argumentum. Sed instabat in confirmatione, quòd omnis homo necessario appetit beatitudinem, quam nõ potest habere si non sit; & per consequens uidetur quòd necessariò uellet esse, neque posset uelle non esse. Ad hoc argumentum quamuis multifariam posit respõderi, tamen pro nunc dico, quòd nullus potest uelle absolute quod scit se nunquam adepturum, & per consequens nec medium eligere, ad consequendum illud, quod consequi non sperat. Quare cùm damnati firmiter credant se nunquam futuros felices, fit ut nec etiam esse uelint, quod tamen necessarium est ad felicitatem: & eo ipso quòd damnati cupiunt felices

esse, cupiunt miserias uitare, quas fugere non possunt, ac per consequens uellent non esse. Pro secundo argumento, eiusque confirmatione est notandum, quòd differentia est inter alias res corporales, & inter uitam hominis. Est enim homo ita uerus dominus, ut possit pro suo arbitrio uti omnibus illis. Omnia enim Dominus subiecit pedibus eius: quare non tenetur homo ad conseruationem rerum temporalium, sed potest pro sua uoluntate, uel tenere, uel dimittere. Vnde occidens proprium equum, aut comburens propriã domum, nulli facit iniuriam: non est autem ita dominus, aut corporis, aut uitæ propriæ. Est enim solus Deus dominus uitæ & mortis, & quantum ad hoc homo peculiariter est seruus Dei: unde occidens seipsum, occidit alicui seruum, & facit iniuriam Deo, à quo tantum dono utendum accepit, non perdendum. Et sicut non est immunis ab iniuria qui alium interficit, etiam alio petente, quia scilicet ille non est ita dominus uitæ suæ, ut posit facultatem cuiquam dare sibi uitam eripiendi: ita & qui seipsum interficit, iniuriæ reus est. Vt enim apud Ciceronem Pythagoras ait, Prohibetur mortales sine iussu imperatoris uel domini de præsidio & statione uitæ discedere. Pro tertio argumento, Quamuis nonnulli in illa sint opinione, ut putent hominem teneri ad tuendam

uitam

uitam, quandocunq; licitè poteſt: tamen dico, quòd *non ſolum in iſto, ſed in multis aliis caſibus homo poſſet licitis mediis uitam ſeruare, & tamen non tenetur. Vnde ſi inuaſus à latrone, aliter non poſſet ſe defendere, quàm latronem interficiendo, non dubito, quin ſit opus conſilii, & perfectionis, permittere ſe occidere potius, quàm latronem in tali ſtatu mittere in perditionem. Quod probatur. Si enim Chriſtianus deprehenſus in ſolitudine à Pagano inuaderetur, eo ꝙ Chriſtianus eſſet, dico quòd poſſet ſe ab illo defendere, etiam licitè, & ſine ſcandalo fidei: tamen nemo dubitaret, quin eſſet opus patientiæ, ferre æquanimiter mortem in teſtimonium fidei. Probatur ſecundo, Chriſtus licitè ſe poterat defendere à Iudæis uel Gentilibus, qui tyrannicè oppreſſerunt illum. Ergo non quicunque licitè poteſt ſaluare uitam ſuam, tenetur. Item decem millia martyrũ, qui pro Chriſto mortui ſunt, non uidetur quòd non potuiſſent ſe defendere licitè, & pugnare aduerſus tyrannos, ſicut & nunc Chriſtiani ſe tuentur contra Paganos. Vnde non dubito, quin plerunq; martyrium ſit ſub cõſilio, & quòd multi martyres ſe ultro martyrio obtulerunt, cùm ad hoc non obligarentur: quod ſatis conſonum uidetur conſilio Apoſtoli ad Rom. 12. Non uos defendentes chariſsimi, ſed date locum iræ.

Matth.5. iræ. Et Dominus in Euangelio Matth.5. Ego autem dico uobis, non resistere malo. Imò iste uidetur error Iudæorū, quem Dominus apud Matth.5. elidit, quòd putabant non esse laudabile, si quis iniurias patienter toleraret. Pro quo est considerandum, quòd licet (ut dictum est) homo non sit dominus sui corporis, aut uitæ suæ, sicut aliarum rerum, tamen aliquid dominii & iuris habet in uita sua, ratione cuius qui nocet in corpore, nō solum facit Deo, qui est supremus dominus uitæ, sed etiam ipsi homini priuato iniuriam. Hoc ergo ius, quod homo habet in proprium corpus, potest homo laudabiliter dimittere, & perdere, quamuis habeat ius se defendendi, & sic patienter ferre mortem. Contra hanc tamen solutionem potest instari, quòd quilibet tenetur defendere uitam innocentis, si quis per uiolentiam uelit eum interficere. Vnicuiq; enim Deus mandauit de proximo suo. Et prouerb.24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & eos, qui trahuntur ad interitum, liberare non cesses. Vnde si quis posset innocentem eripere de manu inuasoris, & non faceret, esset reus homicidii. Ex hoc sic arguitur, plus tenetur homo seruare propriam uitam quàm uitam proximi: si ergo tenetur homo defendere uitam proximi ab iniusto inuasore, ergo etiam propriam uitam. Ad hoc primo dico, quòd nō est exploratum,

Prouer.24.

quòd

quòd * ſemper homo teneatur defendere uitam proximi, etiam quãdocunq; licet. Si enim Chriſtianus ſe ultrò offerret tyranno, ad augmentum fidei, etiam extra tempus neceſsitatis, quãdo ſcilicet eſt opus conſilii, dato, quòd Chriſtiani poſſent illum eripere de manu tyrãni, & licet ſine ſcandalo, credo quòd nõ tenerentur, & ſic nõ eſt uniuerſaliter uerũ, quòd quilibet tenetur defendere uitam innocentis, etiam cum licitè poteſt, ut patet de Petro Apoſtolo quem Dominus repræhendit, quia uolebat eum eripere de manibus Iudæorũ. Secundo dico negando conſequentiam. Neq; ſequitur, quòd ſi teneor defendere uitam proximi, quòd tenear defendere meã. poſſum enim, ut dictum eſt, cedere iuri meo, non autẽ iuri fratris mei. Exemplum eſt clarum. Certũ eſt enim quòd non teneor defendere bona temporalia mea, iuxta id, ſi quis petierit à te tunicam, da ei & pallium. Et tamen ſi poſſem ſine periculo meo defendere bona innocentis à raptore, & latrone, certum eſt quòd teneor. Simili ergo modo quamuis poſſum non defendere uitam meam, non poſſum non defendere uitam proximi. Pro quarto argumento licet multi uertant in dubiũ, an liceat pro priuata perſona ponere uitam, & plures partem negatiuam defendunt, tamen ut aliâs à me diſputatum eſt, puto ꝓbabilius hoc eſſe & laudabile, & uidetur laudatum

datum à Domino in illo loco, Maiorem dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis &c. ubi non diſtinguit de priuata perſona, aut publica. & Ioan. In hoc cognouimus charitatem Dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Neq; uidetur ſolum loqui pro ſpirituali bono proximorum. Statim enim ſubditur, Qui habet ſubſtantiam huiuſmodi, & uidet fratrẽ ſuum neceſsitatem habere, &c. Cantic. 8. Fortis eſt ut mors dilectio, quia ſcilicet facit ꝓ amico mori. Ad Eph. 5. Viri diligite uxores ueſtras, ſicut Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſemetipſum tradidit pro ea. & ĩ. Ita uiri debent diligere uxores ſuas, ſicut corpora ſua. Et item, Vnuſquiſq; uxorẽ ſuam diligat ſicut ſeipſum. & Ariſt. 9. Ethic. Omnino debet maximam honeſtatem eſſe, mortem etiam appetere pro amicis: & filium patrem potius, quàm ſe redimere oportet, & honeſtius eſſe, parentibus alimentis opitulari, quàm ſibi ipſis: quòd ſi in extrema neceſsitate habet panem uitę neceſſarium patri relinquere, non eſt dubium, quin etiam liceat amico dare. Quare

Cantic. 8. *Epheſ. 5.* *Ariſtotel. 9. Ethico.*

26 * omnino concedo in caſu propoſito in argumento, quòd licet panẽ alteri cedere cum certa pernicie propriæ uitæ. Sed contra hoc uehementer urget. Sit enim caſus, quòd ſint in extrema neceſsitate filius cũ patre, & alio extraneo

neo,& filius habeat unicum panem. Sic arguitur, Sequitur, quòd filius poteſt dare panẽ extraneo, relicto patre. Conſequens autem eſt contra ordinẽ charitatis. ergo non ſufficienter reſpondetur ad argumentum. Conſequentia probatur, quia poſtquam filius habet ius ſeruandi ſibi ſoli panem, ſi poteſt iuri ſuo cedere, ergo relinquere extraneo, & nullam iniuriam facit patri, cùm pater nihil iuris habeat in pane illo. Ad hoc nego conſequentiam. Quanquam enim filius poſsit ſibi panem retinere, & poteſt cedere iuri ſuo, nõ tamẽ cui uult, ſed tenetur ex ordine charitatis ſubuenire potius patri, quàm extraneo: & eo quòd panis eſt in poteſtate filii, pater habet maius ius ad panẽ, quàm extraneus. Et per hoc patet ad quintum argumentum. Credo enim quòd in illo caſu ſeruus poſsit relinquere nauiculam, aut tabulam, certus mori, & non ſolum pro rege hoc eſſet laudabile, ſed pro quocunque etiam amico, aut proximo, quod Lactantius libro 5. de iuſtitia, cap. 18. diſertè cõmendat. Quid (inquit) iuſtus faciet, ſi nactus fuerit aut in equo ſaucium, aut in tabula naufragum? non inuitus, confiteor, morietur potius, quàm occidet. At ſtultitia eſt, inquiunt, alienæ animæ parcere cum pernicie ſuæ, nunc etiam pro amicitia perire ſtultum iudicabitur. Et reliqua, quæ in hunc locum eloquentiſsimè congerit. Eſt ſine * dubio pro *Lactantius.*

amicis

amicis animam ponere ſtultitia huius mundi, quæ tamen ſapientia eſt apud deum. Pro ſexto
28 argumento dico, * quòd talis tenetur comedere. & ſanct. Tho.2.2.q.69. art.4.ad 2. dicit, Quòd ſi non comederet, ſe interficeret. quod probatur, quia tenetur uti ad conſeruandã uitã omnibus mediis à iudice nõ prohibitis: iudex autem nõ prohibuit, imo neq; potuit quidem prohibere, ne oblato pane nõ ederet: non enim damnauit eum ut mortem ſibi daret, ſed ſolùm ut pateretur: ut patet, quia comedens non facit cõtra ſententiã iudicis. ergo nõ eſt pœna inflicta à iudice, ut ipſe ſe ab eſu abſtineat. Itaq; ſi licet ei comedere in caſu poſito, quod ꝑ cõfeſſo uideo inter oẽs conſtare, omnino uidet̃ ꝙ tenetur. Pro ſeptimo argumẽto ſimiliter dico ſicut
29 ad ſextũ, ꝙ *talis tenet̃ fugere, quia nõ eſt pars pœnę inflictæ à iudice, ut maneat in carcere. ad minus dico, ꝙ idem eſt iudiciũ de eo, qui eſt in carcere, & de eo qui eſt in ſua libertate, & ſi latro peccat, ultro ſe offerendo iudici & carceri, etiã peccat, ſi liberè poteſt fugere, & nõ fugit.
30 Pro octauo, certè * non uideo quare id ſit negandum licere. etenim ſicut ſunt alia ſupplicia decreta cõtra nocentes, quare non poſſet id inſtitui ut ueneno tolleretur, quòd ſic illud ſupplicium poteſt eſſe iuſtum, cùm aliter illa pœna irrogari non poteſt, niſi ut ille uenenum epotet, nihil uidetur cur non liceat ei

haurire

haurire uenenum. Sicut licet damnato ad ſupplicium aſcēdere ſcalas, & ei qui damnatus eſt gladio, parare iugulum. neque enim unus magis cooperatur morti ſuæ, quàm alius. ergo ſi dicatur non poſſe tale ſupplicium conſtitui, conſequenter dicendum eſt non eſſe licitum uenenum ſumere damnato à tyranno, ſicut neque ſe iugulare, aut gladio incumbere: hoc autem eſt probabiliter dictū. Non tenetur enim ſibi aliquis pœnam inferre, ſed ſolùm ferre: unde nō uidetur poſſe conſtitui pœna, ad quam neceſſarium ſit ipſum nocentem cooperari. Mihi tamen primum magis placet quàm hoc, neque ualet, ergo poſſet dānari ut ſeipſum iugulet, hoc enim poteſt fieri per alium, quod nō eſt de hauſtu ueneni, ſed de hoc diſputari poteſt. Ad nonum patet ex ſolutione ad quartum & quintum, Vbi* enim amicus meus indigeret auxilio meo, uel obſequio in ægritudine uel conſilio meo in conſcientia, non dubito quin poſſem conſulere illi, cum quantocunque periculo meo, quòd ſi nihil eſſem profuturus, profectò non uidetur carere temeritate exponere me periculo graui ſine ullo fructu: quanquam hoc ipſum ſcilicet amicitiam, & fidem in amicis ſeruare magnus fructus eſt. nec uellem uxorem damnare, quæ etiam cum magno periculo marito peſte laboranti aſsideret, etiam ſi hoc officiū nō eſſet illi ullo pacto

profuturũ, ſed ut pereũti amico officiũ & cõſo lationẽ preſtaret. Ad decimũ & undecimũ eſt*
32 aduertendũ, ꝙ ad cognoſcendũ quid in hoc caſu liceat, nõ oportet ſolùm habere reſpectũ ad circunſtantias pro tẽpore occurrentes, ſed quę magis, & quod ut in plurimum contingat: neque reſpectus habẽdus magis eſt ad bonum uel malum priuatum, quàm ad bonum uel malum publicum & commune, nauigatio etiam pro tempore periculoſo eſt utilis bono cõmuni. Ex communicatione enim nationũ & prouinciarũ reſpub. magna commoda accipiũt & in pace & in bello. Quare ſi propter periculum tempeſtatum homines deterrerẽtur à nauigatione, fieret magna iactura publici boni, cùm aut uix, aut nunquã, nauigari ſine magno periculo poſsit. & eodem modo de exercitiis militaribus dicẽdũ: omnino enim eſt neceſſarium reipub. milites habere ad defendendũ patriam, qui ſine militari exercitio inutiles bello eſſent. Sunt autẽ quidem exercitia militaria parũ periculoſa, ut ſunt equeſtria, & alia multa, quæ ſufficiunt ad exercẽdos milites, & ideo aliis multùm periculoſis uti illicitũ eſſet: uerum ſi nõ poſſent milites exerceri ſine etiã magno & graui periculo, non ideo ommitten da eſſent bellica exercitia. Minus enim malum temporale tolerandũ eſſet ad euitãdũ maius, ne ſcilicet patria perdatur, & tyrãni occupent

illam

illam, aut in bello uictores hostes multo plures cædant, quia non sunt exercitati milites, quàm si omnia exercitia assumere potuissent. Ad duodecimum argumentum dico, quòd *nullo modo licet abbreuiare uitã, sed est considerandũ, quòd (sicut in materia de abstinentia late disserui) aliud est uitam minuere, aut non proferre. Secundò est aduertẽdum, quòd homo, licet teneatur nõ abrumpere uitã, non tamen tenetur omnia media etiã licita facere, ut longiorem uitã faciat. Quod manifeste patet, dato, quòd aliquis certò sciat, quòd in India est salubrior & clemẽtior aura, & quòd ibi diutiùs uiueret quàm in patria, non tenetur nauigare in Indiam, imò nec de una ciuitate ad aliam salubriorem. Nec enim Deus uoluit nos tam solicitos de longa uita. Similiter dico de alimentis, quòd quædã sunt, quæ non sunt propriè alimenta, quia de se sunt insalubria, & nociua humanæ ualetudini, & istis uti esset interficere se, nec solùm intelligo de uenenis, sed etiam de aliis insalubribus cibis, ut si quis uelit uictitare ex fungis, aut crudis herbis, & acerbis, aut aliis similibus. Alia sunt alimenta, quæ licet non sint ita salubria sicut alia, non tamen sunt contraria uitæ humanæ, ut pisces, oua, potus aquæ. Itẽ dico, quòd oportet respicere ad id, quod cõmuniter accidit. Est autem commune, ut plures in iuuentute reperiantur

ex lautis, quàm ex pœnitentibus, plures enim interficit gula, quàm gladius. Istis præmissis
34 dico ad argumentum, quòd* non est licitũ uitam breuiorem, reddere alimẽtis insalubribus & nociuis. Secũdò, quòd non tenetur homo uti alimentis optimis, nõ nociuis ut piscibus. Neque enim si medicus consuluit, quòd si bibãt uinum, uiuẽt diutiùs decẽ annis, quàm cũ aqua, ideo non licebit abstinere à uino: potus enim aquæ nõ est contrarius uitæ, neque hoc est uitã minuere, sed non producere, ad quod non tenetur quisquam. Hoc dico de sanis & bene habentibus. ægrotantibus enim aliqui sunt insalubres, & nociui, qui sanis sunt salubres. Vnde ægrotis non esset licitum huiusmodi alimentis uti: sed de hoc uide in materia de abstinẽtia latiús. Et idem est de mediis, & aliis pœnitẽtiæ exercitiis iudicium. Per hoc etiam
35 patet ad decimumtertium. Non* tenetur quis, ut dixi, omnia media ponere ad seruandum uitam, sed satis est ponere media ad hoc de se ordinata, & cõgruentia. Vnde in casu posito credo, ꝙ non tenetur dare totum patrimonium pro uita seruanda. & reputatur non habere remedium, & alius qui negat remedium, est homicida. Ex quo etiã infertur, ꝙ cùm aliquis sine spe uitę ægrotat, dato quòd aliquo pharmaco pretioso posset producere uitã aliquot horas, aut etiam dies, nõ tenetur illud emere, sed

satis erit uti remediis communibus,& ille reputatur quasi mortuus. Ad decimumquartum dico, quòd uita* est maius bonum, quàm bona temporalia, inter quæ gloria, honor,& fama reponuntur. Cuncta enim quæ habet homo, pro anima sua dabit: omnia enim illa ordinantur ad uitam humanam sicut ad finem. Vnde Salomon dicit, Curam habe de bono nomine: hoc enim permanebit tibi magis, quàm mille thesauri. Nõ comparat bonum nomen ad uitam, sed ad thesauros.& alibi, Melius est nomen bonum, quàm diuitiæ multę.& Eccle. 30. Non est census super salutem corporis. Dico ergo, quòd non licet ponere uitam pro fama aut gloria. Vnde non solùm qui se interficiunt, sed qui sine alio titulo ponunt uitam in magno periculo propter gloriam humanam, grauiter delinquũt. Et Arist. 3. Ethico. ait, Vltimũ malorũ mors. Pro his omnibus quatuordecim argumentis est considerãdum, quòd in eis omnibus non est tractatum, an aliquis ex intentione,& uolẽs, possit se occidere, sed solùm præter intentionem. ut patet in omnibus illis,& ideo nihil possunt probare contra intentionẽ conclusionis propositæ. Vnde solùm concedimus, quòd nõ posit se interficere ex intẽtione ut se interficiat. Vnde siue id, quod in argumentis propositum fuit, sit licitum, siue non, nihil procedunt contra cõclusionem, Ecclesi. 30.

non

non enim id est se interficere, ut in proposito accipimus, sed solũ mors imperata, ex tali actu uolo me occidere. & ideo grauius argumẽtum
37 est decimumquintum, Vtrum *Brutus, Cato, Decius, & alii innumeri, qui se occiderunt, nõ poterant ignorare inculpabiliter talẽ mortem esse illicitam, cùm ipsi omnino crederent esse optimam, & honestissimã, & à uiris, qui pro sapientibus habiti sunt, laudantur. Respondetur, Nõ uidetur maius dubium, quàm de aliis diuinis præceptis. Multa enim sunt præcepta diuina, quæ apud paganos fuerunt, & hodie sunt ignorata, ut de fornicatione, de uindicatione iniuriæ, in quibus tamen non damus ignorãtiam inuincibilẽ, sed dicimus cum beato Paul. ad Rom. 1. quòd in pœnã perfidiæ suæ tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, homicidiis, &c. & sic ꝙ excusantur, est sapiẽtia huius mũdi, quæ est stultitia apud Deum. Quòd autem in lumine naturali cognosci posit, illicitũ esse seipsum interficere, patet, quòd philosophi studiosi uirtutis, id docuerunt, ut patet ex Aristo. 3. Ethico. dicente, quòd est nõ magnanimi mortẽ sibi consciscere, sed pusillanimi, & non potẽtis ferre uitæ labores. & Cicero, mortem (inquit) cur mihi consciscerẽ, cùm causam nullam habeam? cur optarẽ mulctas? quãquã hoc ipsum

ipſum ſapienter,ſapientis enim eſt neque optare mortẽ,neque timere.Ad ultimũ de Samſone,Raſia,Saüle,&c.non ſimiliter de omnibus dicẽdũ uidetur.Samſonem enim neceſſarium eſt excuſare,quem Paulus retulit inter iuſtos. Vnde Augu.dicit Samſonem hac ratione excuſari,quia ſpiritu Dei motus fecit, nec hoc eſt diuinare,ſed habetur expreſsè ex hiſtoria Iudicum,ubi dicitur oraſſe Dominũ,ut redderet ei priſtinam fortitudinẽ,ut ulciſceretur ſe de inimicis ſuis:quamuis poſſet & alia ſolutio dari.Non enim interfecit ſe ex intẽtione, ſed uoluit hoſtes opprimere,& interficere, ad quod ſecuta eſt mors ipſius.ipſe enim bene optaſſet alios perdere ſe ſaluo, ſi fieri potuiſſet:hoc autem ſine noua reuelatione habetur licitũ.Quis enim dubitat,quin aliquis in prælio,uel defendẽdo ciuitatem, poſſet certus de morte facinus aggredi,quod ſit quidẽ patriæ ſaluti,hoſtibus autẽ magnum detrimentũ futurũ:ut de Eleazaro legitur 1.Mach.6.qui ingreſſus ſub uẽtre elephantis,cui regem Antiochũ reſidere credebat,elephantẽ quidem gladio cõfodit,ipſe uerò beſtiæ ruina oppreſſus,præclaram mortẽ inuenit,quia ſe libẽter(ut dicit ſcriptura)pro populo ſuo poſuit. quod factũ adeò nõ uituperatur,ut Ambro.libro de officiis,c. de fortitudine,Eleazarũ mirificis efferat laudibus.Atque ita uidetur poſſe excuſari Samſon

ſine recurſu ad inſtinctum cæleſtem. Eodem modo Eleazarus ſe interfecit, ſicut Samſon. De Saüle uerò nõ eſt idem iudiciũ:cùm enim dimiſſus eſſet,imò repulſus à gratia Dei,non eſt neceſſe quærere excuſationes. Sabellicus ſcribit Saülem nõ ſe interfeciſſe,ſed cogitaſſe quidẽ de morte ſibi conſciſcenda:uerùm quia uiſum eſt impium uitam uiolenter abrumpere,ab Amalecita quodam ignorante quis eſſet,interfectum. Sed eſt turpis lapſus Chriſtiani hiſtorici,cũ primi Regum ultimo legatur Saülem incubuiſſe ſuper gladium ſuũ, & ſic uitam finiiſſe. Raſias uerò probabilius poſſet excuſari,quamuis S.Tho.ſecunda ſecundæ,q. 64.articu.5.non excuſet illum.ſuper qua re eſt contentio inter Nicolaum & Burgẽſem,quos uidere poteris ad longum.Et iſta quantum ad pręſentem relectionem ſufficiant.

* * *

REVERENDI PATRIS FRATRIS FRANCISCI A VIctoria Relectio de Simonia.

Locus relegendus est Matth.10.

Gratis accepistis, gratis date.

SVMMA.

15 *Emptio, aut uenditio eorum, quæ iure positiuo sunt spiritualia, quòd sit iure diuino prohibita.*

16 *Simonia aliqua, quòd sit omnino præcisè de iure positiuo.*

17 *Simonia an sit aliqua circa ea quæ sunt uerè spiritualia, & secundum se & de iure positiuo. Et quomodo contractus aliquis, uel permutatio spiritualis secundum se de iure positiuo sit simoniaca.*

18 *Simoniæ peccatum quòd in lege scripta & potuit esse, & fuit.*

19 *Simoniæ peccatum quòd in lege naturæ & potuerit esse, aut fuerit.*

20 *Simoniæ crimen, an inter paganos, & idololatras esse potuerit.*

21 *Emptio, aut uenditio, quòd non solùm ex intentione apud idololatras fuerit crimen simoniæ uerũ, sed etiã ex obiecto.*

22 *Simoniacus an sit is, qui timore, consanguinitate, precibus, & fauore, aut obsequio administrat spiritualia.*

23 *Simoniacũ quòd non sit conferre spirituale sine respectu ad cõmodum, uel incõmodũ, timore indignationis.*

24 *Spirituale dare ex timore alicui digno, quòd uideatur non esse malum.*

25 *Spirituale dare digno ex timore mali temporalis, ut uitæ, aut exilij, aut carceris, dummodo hoc nõ redundet in aliquod commodum temporale, uel sit ex pacto, aut aliquo modo per modum pretij, quòd non uideatur esse malum.*

26 *Collatio spiritualis ratione consanguinitatis an sit simonia.*

27 *Conferre beneficium intuitu consanguinitatis, quòd non sit simoniacum.*

Benefi

28 *Beneficium ſi quis conferat cōſanguineo, aliàs idoneo, quantumcunque motus à conſanguinitate, quòd non peccet mortaliter.*

29 *Pontifices parati ad dandum beneficia conſanguineis ſine deliberatione, quòd peccent mortaliter.*

30 *Beneficia conferre propter preces principaliter, an ſit ſimonia.*

31 *Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque cō=modum non ſpirituale, ſiue digno, ſiue indigno, quòd ſit illicitum.*

32 *Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque commodum non ſpirituale, quomodo ignorat author an hoc ſit mortale, ſi aliàs collatio fiat digno.*

33 *Conferre ſpiritualia ad captandum quodcunque commodum non ſpirituale, quomodo ſi fiat digno, non putat hoc peccatum eſſe propriè ſimoniam, author.*

34 *Simonia, quomodo eſſet, ſi fauor, uel preces, uel laus re=ſoluerentur tanquam pretium in aliquod temporale.*

35 *Simonia, quomodo fortè eſſet, ſi preces, fauor, uel laus, & amicitia deducerentur in pactum.*

36 *Simoniacum quòd ſit, conferre officium eccleſiaſticum pro obſequio, quum tale obſequium eſt pecunia æſti=mabile, ita quòd tandem reſoluitur in commodum temporale. Et quid ſi non adſit pactum expreſſum, uel tacitum.*

37 *Præſtare obſequium pontifici, ut illa ratione poſſet conſequi beneficium, an, & quando eſſet ſimonia=cum.*

38 *Simoniacus an poßit eſſe ſummus Pontifex.*

39 *Papa, quòd in ſimonia, quæ eſt iuris diuini, æquè, uel grauius poßit eſſe ſimoniacus, ſicut alius homo.*

40 *Simoniacum utrum ſit ſperare beneficium ſpirituale*

ex officio

ex officio temporali.

41 Spiritualia promittere, an sit simonia.

42 Simonia, quòd in beneficijs uniuersaliter sit de iure positiuo, & quomodo Papa poßit ea uendere sine rationabili causa, & sine uitio simoniæ, uel ex rationabili causa, & sine peccato.

43 Vendere Canonicatum simplicem, quòd nõ minus sit simonia, quàm uendere beneficium cum cura animarum.

44 Papa, quòd non poßit uendere sine uitio simoniæ ex quacunque causa quodcunque beneficium ecclesiasticum.

45 Præbendæ omnes militares, quas commendas uocant, quòd authoritate Papæ poßint uendi pro temporali sine uitio simoniæ.

46 Commendæ, quòd pro beneficio commutari non poßint, etiam ex authoritate Papæ.

47 Simonia an contingat circa pensiones.

48 Pensio, quæ aßignatur alicui super beneficium alterius ratione alicuius ministerij spiritualis, quòd licita est, & honesta.

49 Beneficium habens, cui per aliquod tempus ministrauit, quòd licitè poßit authoritate Papæ concedere beneficio, retenta certa pensione super beneficium; & sine quocunque onerali officio spirituali.

50 Papa, quòd nò poßit dare alicui pensionem aliquam super beneficio ecclesiastico, qui nullum ministerium neque temporale, neque spirituale conferat in ecclesia, uel alio pio titulo.

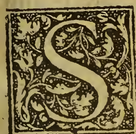
51 Papa quòd det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio solùm, quia sit clericus, quòd non uideatur irrationabile.

Papa

52 *Papa quomodo si alicui iusto uel iniusto titulo concedat pensionem sine obligatione ad aliquod ministerium spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, quòd talis pensio sit merè temporalis. Et quomodo uendere talē pensionem aut redimere pretio quolibet temporali non sit simoniacum.*

53 *Beneficium si quis contulit, aut permutauit pro pensione, etiam authoritate apostolica, an talis pensio posit uendi, aut pecunia redimi, dubitatur.*

54 *Pensio quæcunque, quam Papa imponet, uel ex officio suo, uel ad alterius supplicationem, modò non sit causa permutationis, & sine obligatione ad aliquod officium, uel ministerium spirituale, quòd posit uendi & sine simonia redimi. Et an talis pensionarius teteneatur ad officium canonicum.*

SVPER hunc locū ponitur quæstio in præsenti differenda, An licitū sit dare aliquid tēporale pro spirituali. Pro parte affirmatiua arguitur, Licet recipere pecuniam pro administratione sacramentorū, & illa sunt maxime spiritualia. ergo licitum est pro spirituali tēporale recipere. Antecedēs patet ex cō suetudine per totam ecclesiam approbata de recipiendo aliquid pro sacramento missę, pro administratione sacramentorum, pro prædicatiōe, & similibus: ergo. Cōfirmat, quia prophetæ receperūt pecunias pro actu prophetādi, & tamen actus prophetandi ponitur inter spiritualia, & inter dona Dei: ergo. Maior patet, quia

1.Reg.9. quia ut dicitur 1.Reg.9.Saül dedit pecuniam Samueli,ut indicaret ei asinas patris sui.ubi sic habetur,quòd puer respõdit Sauli,Ecce inuenta est in manu mea 4.pars stateris argenti, demus homini Dei, ut indicet nobis uiam nostram. Idẽ patet 3. Reg. 14 de uxore Iieroboã, quæ attulit munera ad Abiam prophetam, ut indicaret ei quid futurum esset de filio ęgrotãti. Et 4. Regum. legitur, quòd Elisæus uenit Damascũ, & Henadab rex Syriæ ægrotabat. annuntiaueruntque ei dicentes, Venit uir dei huc,& ait rex ad Azael, Tolle tecum munera, & uade in occursum uiri Dei, & cõsule per eũ dominum,dicẽs, Si euadere potero de infirmitate mea hac? fuit igitur Azael habens secum munera, & omnia bona Damasci onera 40. camelorum. Et quamuis non legamus, quòd Elisæus ea non acceperit, non tamen legimus quòd reprehendit,nec scriptura reprehendit.

3.Reg.14.

¶ Secundò, Licet recipere pecuniã pro sepultura,pro dote sacelli,etiã cũ pacto. Ergo. Confirmatur, quia Abrahã emit sepulturã,& habetur Gen.22.Iacob emit ius primogenituræ cui eodem tempore uidetur fuisse annexum sacerdotium Genes.25.

Genes.25.

¶ Tertiò,Licet præstare obsequiũ cardinalibus & episcopis,nõ alia ratione,sed solùm ea ratione & spe,ut obtineant beneficia.ergo.

¶ Quartò, Licet emere,aut uẽdere calices,& ornamenta.

ornamenta.10.q.2.c.circa.ergo.
¶ Quintò, Licet dare pecuniã pro ingressu religionis, ut patet de monasteriis uirginũ, nec est ad rem, quòd recipiunt ad sustentationem, quia sępe recipiunt plus, & cum pacto.
¶ Sextò, Licet sperare spirituale pro tẽporali, ut patet de seruis episcoporum.ergo.
¶ Septimò, In matrimonio interuenit pecunia, et cum pacto, & est uerum sacramentum. ergo licet etiam dare pro aliis. Proposui tot argumenta, quia ex solutione istorum dependet magna ex parte solutio & explicatio materiæ de simonia.
¶ In cõtrarium sufficit locus propositus Matthæi 10. Quatuor partes habebit relectio. Prima de peccato simonię. secũda de pœna simonię. tertia de restitutione acquisitorũ per simoniã. quarta respõdebit ad argumẽta proposita.
¶ Pro solutiõe quæstionis notãdũ, ꝙ simonia à doctoribus sic definitur. diffinitio simoniæ, Simonia* est studiosa uoluntas emendi aut uẽdendi aliquid spirituale, uel spirituali annexũ. Hæc diffinitio ponitur à S. Tho. & prius ab Altisiodorensi lib. 3. tractatu 21. & ponitur ab Hostiensi & communiter à doctoribus in iure canonico, & sumitur secundum omnes ex c. quicunque studet. 1. q. 2. ut ait frater Martinus in margarita decreti. Panormi. in c. nemo. de simonia, & addit in diffinitiõe, opere subsequuto.

quuto.Et etiam Hostiens.& dicit Panor. notari in definitione in c. insinuasti.1.q.1.Sed tamẽ uide Armacha.lib.10.c.12.expresse probantem non opus esse illa particula.Et probat ex facto Simonis, Actuum tertio:& ita dicit, ꝙ simonia dicta à facto Simonis, est uelle cõmunicare gratiam & potestatem petitã, siue pro ea habenda offerre pecuniam. Pro cuius declaratione dubitatur, quid in definitione dicatur spirituale. hoc enim ante omnia operępretiũ est ut cognoscamus: quia est obiectum simoniæ. Et ut aliqua certa ratione & uelut quibusdam numeris procedamus distinctiùs, sit prima cõclusio,

3 ¶ Obiectum* circa quod uersatur simonia, est res spiritualis. In qua conclusione omnes conueniunt. Et probatur, Actuum 8. dicit Petrus, Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniã donum Dei existimasti pecunia possideri. sed donum dei uocatur aliquid spirituale, & ab eo conatu Simonis uocatur simonia. ergo simonia est circa aliquid spirituale. uide de hac authoritate Armacha.lib. 10.c. 12.uoluit enim emere potestatẽ, seu facultatẽ, ut cuicũque manus imponeret, acciperet Spiritũ sanctũ. Pręterea ratiõe probat, Quia nihil est tẽporale, qđ non uideatur posse cadere licitè sub pretio, sed in hoc consistit simonia, quòd aliquid pretio ęstimatur. ergo obiectum simoniæ non potest

Actuum. 8.

test esse aliquid tẽporalę. Sed hoc ipsum reuocatur in dubiũ, quid *in proposito dicatur spirituale: cum spirituale multifariè dicatur, non sine causa disputatur cuiusmodi spirituale sit materia, uel obiectum simonię. Pro quo est considerandum, quòd ut dicit S. Thom. in 1. senten. d. 10. articu. 4. spiritus priùs dicitur de corporeis reb⁹, quàm de incorporeis. Dicitur enim spiritus ab spirãdo, qđ est halitũ emittere, atque adeò spiritus id uidetur ex primaria significatiẽe, qđ halitus: quod adeò uerũ est, ut grãmatici nostrę ętatis nõ probẽt, aut recipiãt ut uel Deus, uel angeli, uel omnino aliquid incorporeũ, dicãtur Latinè spiritus, aut spiritualiter. quo nomine etiã Baptistæ mantuano Itali negotiũ facessiuerunt, quod in suis pœmatibus in illa significatione frequenter usurpauerat. Sed defendit à uiro eruditissimo Ptolomæo fratre. Et certè præterquam quòd ita illa uoce usi sint uetustissimi Christianorũ nõ minus eruditiõe quàm religione insignes, cuiusmodi fuerũt Cyprianus, Lactantibus, Hieronymus, Ambrosius, Prudentius, Sedulius, & ante eos Tertullianus, à quibus (bona uel mala uenia istorum dexerim) oẽs grãmatici latinitatẽ discere potuerũt: sed præter hoc inquam libẽter ab illis quærerem, qua ratione, aut quibus uerbis illi nouũ testamẽtum, aut totũ etiã uetus ex Septuaginta interpretibus traducere

possent ubi propneuma et propneumatica pro incorporalibus usurpant, ut nunquã aliis uocabulis signẽtur. Dubitãdũ aũt nõ est, quin ipse Cicero si ex Grȩco traduceret, nõ aliter quàm spiritus, aut spiritualia uerterit. Vnde cùm S. Tho. est notandũ, 1. p. q. 4. arti. 1. ad 2. & in 1. sententen. ubi suprà, quòd licet ita sit, ꝙ nomen spiritus primaria impositione impositum fuerit ad significandũ aliquid incorporeum, tamẽ quia spiritus subtile quoddã etiã & inuisibile est, factũ est ut illud nomen deriuatũ esset ad oĩa subtilia, & inuisibilia, ut Deus, angelus, & anima, & omnia quȩ in eis sunt. Quare cùm tã latè pateat nomen spiritus & spirituale in materia & proposito de simonia, doctores distinguunt, ꝙ spirituale uel dicitur à spiritu creato uel increato. nõ ȩnim dicĩt spirituale propter ordinem ad Spiritũ sanctũ. Gratia uerò spiritualis sic. Burida 2. de anima, q. 22. dicit, ꝙ hoc nomẽ spiritus priùs fuit impositũ ad significãdũ res indiuisibiles, sicut Deum & angelos, & postea translatum est ad significandũ corpora subtilia. Est ergo opinio aliquorum, quòd in definitione simoniæ non solùm capiatur spirituale à spiritu creato, sed etiam à spiritu increato. Vnde dicunt quòd emere, aut uendere sciẽtiam naturalem, simoniacum est, cuius sententiæ fuit Altisiodorens. libr. 3. tract. 21. & sequitur eum Syluest. uerbo simonia. §. 10. unde dicunt

dicunt, quòd uendere ueritatem non solùm in scientia theologica, sed etiam in aliis scientiis, est simoniacum. Idem habet Alexand. Al. 2.p.q.135.membro tertio: & eadẽ uidetur sententia glossæ in c.non licet.11.q.3.ubi dicit, q si aduocatus potest ferre patrocinium causæ iustæ sine labore reuoluendi libros, quòd tenetur gratis dare consilium. Et posset suaderi opinio, quia nulla scientia est æstimabilis pretio. Prouerb.13. Quid prodest stulto habere diuitias, cùm sapientiam emere non posit? & Prouer.23 Noli sapientiam uendere, & doctrinam, & intelligentiam. Sed contra istam opinionem sit secunda conclusio, Simonia* non committitur nec circa scientiam, aut doctrinam, nec circa aliud spirituale à spiritu creato. Huius opinionis fuit Durand. 4.d.2.q.3. quòd absolutè docere, consulere pro pretio, non est simonia. Idem habet Ricard.4.d.25.& Palud.ibidẽ q.5. Adria.quolib.9.articu.1.idem uidetur tenere Armacha. libr.10.c.2. nullam enim uidetur facere mentionem de spirituali alio, nisi pro dono Dei. & c.9.ponit tres rationes, quare dona dei, qui gratis acceperunt, gratis debeant impendere. Verum est, quòd S. Thom. in 4.d.25.q.3. articu.2. q.2.ad tertium dicit, quòd magistris artium licet uendere labores suos, sed nõ scientiã, siue ueritatẽ, quæ spiritualis est. Vnde dicitur Prouer.23. Noli uẽdere

Prouerb.13. *Prouerb.23.* *Durand.* *Ricard.* *Palud.* *Adria.* *Armachã.* *S. Thom.* *Prouerb.23.*

dere sciẽtiã. Sed in 2.2.q.100.nullã fecit mẽtionẽ de hoc. Et sic nõ dubito illũ reliquisse opinionẽ illam antiquorum. Atque adeò pro certo habeo nec simoniam, nec aliud peccatũ cõmitti, si quis quomodocunque componat de pretio doctrinæ, aut scientiæ. Imò S. Tho. 2.2.q.100.artic.3.ad tertiũ uidetur quòd idem dicat, quod in quartò loco citatò. sunt uerba eius, Ille autẽ qui habet scientiã, & nõ suscipit cum hoc officium ex quo obligetur, alii usum scientiæ licitè impendere potest, & pretiũ suæ doctrinę, uel consilii accipere, non quasi ueritatem aut scientiam uendens, sed quasi operas suas locans. Idem uidetur expresse dicere quolibeto 8.q.6.artic.5.& Adria. ubi supra. sed nihilominus probatur conclusio, Quia in scriptura nunquam prohibetur emptio, aut uenditio rei, eo quòd spiritualis sit, sed quia donum

Matth. 10. Dei, ut patet Actuũ 8.& Matt.10. dicitur. Euntes autem prædicate dicentes, quia appropinquabit regnũ cælorum, infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mũdate, dæmones eiicite, gratis accepistis, gratis date. Prǽterea quia si eodem modo esset prohibitũ uẽdere hęc spiritualia sicut alia, non solùm ueritatem ipsam, sed nec laborem annexum, nec effectum doctrinæ sed nec liceret uẽdere sacerdoti laborẽ circa sacramentum, nec effectũ sacramenti, & tamẽ liceret medico uendere laborẽ docẽdi, &

effectum

effectum artis, scilicet curationem infirmi. Pręterea, quia si non liceret uẽdere, ergo nec emere. utrũque enim est æqualiter illicitũ: & tamẽ Prouerb. 13. dicitur, Veritatẽ eme. Verũ est etiã ꝙ Turre cremata in c. qui studiũ 1. q. 1. tenet, ꝙ scientiã uẽdere, est simonia. Et citat Hugonẽ. imò sanitatem uendere. Sed Caiet. in summa titulo de simonia in primo. expressè tenet, quòd non dicitur res spiritualis, nisi à spiritu sancto: licet infrà regula sexta uideatur dicere, quòd nõ licet uendere ueritatẽ scientiarũ. Et idẽ habet 22. q. 110. ar. 2. ad secundum dubium. sed contra istos omnes sunt rationes factę. Dubium tamen peculiare est de scientia theologica, An liceat uẽdere doctrinam theologicam secundum se. Et quidem Hostien. in cap. quia nonnullis. de magistris dicit, quòd theologus habens præbendam, si aliquid exigat, est simoniacus. & Palud. ubi supra concedens de aliis scientiis, de theologica dicit, quia uidetur quòd accipere aliquid pro theologia, sit simonia. Quod sequitur Syluest. ubi suprà. Concurrentibus tamẽ duobus, primò quòd legatur ex officio magisterii, secũdo, quòd incidat pactũ l. exactio. sed idem puto dicendũ quod de aliis scientiis, si intẽtio solùm feratur ad tradendũ doctrinam, & non per modum consilii spiritualis, quia nõ est donum Dei plusquam philosophica disciplina. Et Duran. & Adria. indi- *Caiet.* *Hostien.*

ſtinctè loquitur de ſciētia.Præterea,quia cùm temporale eſt annexum ſpirituali,non poteſt uendi temporale ratione ſpiritualis,ſed ſolùm ratione ſui,ut patet in eccleſia, labor doctrinę nil ualet,niſi ratione doctrinæ.ergo.Tertia cō
6 cluſio,Spirituale*in propoſito eſt,quod uocatur donum Spiritus ſancti,quia Actuū 8.de hoc cōdemnatur Simon,quia uoluit emere ſignum Spiritus ſancti:& Matt.10.pręcipit apoſtolis gratis dare,quia gratis acceperūt.Primū corol. Omnia quæ Apoſtolus numerat 1.ad
1. Corin. 12. Cor.12.& ad Ephe.4.ſunt ſpiritualia iſto mo-
Ephe.4. do. Diuiſiones (inquit)gratiarum ſunt,idem autē Spiritus, diuiſiones miniſtrationū ſunt. & infrà,Vnicuique autem datur manifeſtatio Spiritus ad utilitatem,alii quidem ſermo ſapiētiæ,alii ſermo ſcientiæ, alteri fides, alii gratia ſanitatum,alii opera uirtutum,alii prophetia, alii diſcretio ſpirituū, alii genera linguarum,
Epheſ.4. alii interpretatio ſermonum. Et ad Epheſ.4. Aſcendens in altum,captiuam duxit captiuitatem,dedit dona hominibus. Et ipſe dedit quoſdam quidem apoſtolos,quoſdam autem prophetas, quoſdam uerò euangeliſtas, alios autem paſtores, & doctores ad conſummationem ſanctorū, in opus miniſterii.Omnia enim hæc ſunt gratia & dona Spiritus ſancti. Secūdū corol.Omnia quæ ſpectāt ad ſalutem hominis,dicuntur ſpiritualia in propoſito.patet,

tet, quia omnia quæ ſpectāt ad ſalutem animæ ſpiritualem, ſunt dona Dei, uel ſpectant atque ordinantur ad dona, uel procedunt ex ipſis. Confirmatur concluſio cum corollariis, Vbicunque in Scriptura reprehenditur emptio, aut uēditio alicuius, ſemper eſt de aliquo ſpirituali, hoc modo. ut patet de Balaam, de quo habet nume. 22. & Deut. 23. qui cōdemnatur à Beato Petro. 1. Petri. 2. inde, qa mercede cōductus, uoluit maledicere filiis Iſraël. & de Gihezi. 4. Reg. & de Hier. 3. Reg. 13. & conſtituebat ſacerdotes pecunia & pretio. In omnibus autē illis erat aliqd ſpirituale, ut gratia ſanitatis, ſpiritus propheticus, authoritas ſacerdotii, quæ omnia ſunt ſpiritualia hoc modo. ergo ita capiendum eſt ſpirituale in materia ſimoniæ. Et confirmatur, quia prohibitio ſimoniæ ſumpta eſt ex Scriptura. ſed ſcientia, nec aliquod aliud bonum acquiſitum in Scriptura uocatur donum Dei, nec ſpirituale: imò nec ſancti antiquiores unquam dicerent geometriam eſſe bonū ſpirituale. ergo nulla ratione ſimonia cōſiſtit circa illā. Confirmatur ſecūdo, Nā ſiquis daret beneficiū pro ſciētia geometriæ aut medicinæ, eſſet ſimoniacus. ergo ſcientia nō eſt ſpirituale, ſed tēporale bonū. Probatur antecedēs, Quia ſi quis daret beneficiū ut doceret ſibi geometria, pfectò eſſet ſimoniacus: ſed quia geometria eſt ſpiritualis, non licet eā

Nume. 22.
Deuter. 23.

uendere, ergo nec artes mechanicæ, ſcilicet ſar ctoriæ, ſutoriæ poſſunt uendi. S. Thom. 2.2.q. 71. articu. 4. dicit, quòd aduocatus in cauſa iuſta poteſt uendere auxilium, & patrocinium, & conſilium

7 ¶ Secũdũ dubiũ pro declaratiõe definitionis, Quid* per emptionẽ & uẽditionẽ intelligatur in definitione ſimoniæ, utrũ ſcilicet intelligatur ſolus cõtractus, ubi interuenit aliquid tẽporale, uel abſolutè prohibeatur omnis cõtractus nõ gratuitus. Et quidẽ uidet primũ, quia Act. 8. ubi primò uidet damnatũ hoc crimẽ in nouo teſtamẽto, ſolũ prohibetur pactũ tẽporale. & Matt. 10. ſatis oſtẽdit Dominus idem prohiberi. ſtatim enim ſubiungit, Nolite poſsidere aurum, neque argentum. Et in ueteri teſtamento patet in locis ubi ſuprà, nõ damnatur nec temporalis merces pro beneficio ſpirituali, ut de Gihezi patet, & Balaã, & Hieroboam.

8 Sed hoc non obſtante eſt concluſio,

¶ Non* ſolùm emptio & uẽditio rerum ſpiritualium, ſed omnino diſpenſatio, & permutatio non gratuita, eſt ſimoniaca. Hęc concluſio eſt S. Tho. q. 100. arti. 1. ad 5. & Adria quot lib. 9. arti. 2. & Ricad. in 4. diſtin. 25. & Palud. diſt. 5. & Sylueſt. uerbo permutatio. §. 4. & fuit antiquiſsima. unde etiã Cantor Pariſienſis doctor antiquus definit ſimoniam, quòd eſt ſpiritualium acceptio uel collatio non gratuita. Et

S. Thom. *Adria.* *Ricar.* *Palud.* *Syluest.*

Ricar.

Ricar. ſpiritualiter dicit, quòd non licet duobus adultis paciſci inter ſe, ut inuicem baptizentur. Probatur concluſio ex c. quæſitum de rerum permutatione: ubi diſertè continetur, quòd permutationes præbendarum continẽt ex pactione partium labem ſimoniæ. Et c. cùm olim. Innociẽtus 3. reprobauit Archidiaconatũ & Præpoſitatũ ex eo, quòd inter ſe commutaſſent. & ratio eſt, quia talis permutatio non gratis fit, & per cõſequens prohibetur Matth. 10. Præterea illud eſt uitioſum, & non uidetur aliud peccatum, quàm ſimoniæ. ergo eſt ſimonia. Maior patebit inferiùs latiús. Sed pro nũc probatur, quia ſpiritualia dantur propter utilitatem cõmunẽ, ut Apoſtolus ait 1. ad Corint. 12. & ad Ephe. 4. Ad cõſummationẽ ſanctorũ in opus miniſterii, in ædificationẽ corporis Chriſti. Sed ſi liceret huiſmodi commutationes facere poteſtates ſpirituales nõ diſtribuerẽtur pro utilitate communi, ſed in fauorem priuatorum hominũ. ergo illud eſt illicitum. de quo tamen uberius paulo pòſt diſſeremus. *1. Corin. 12. Ephe. 4.*

¶ Sequitur in definitione, Vel annexum ſpirituali. De hoc, ut nil ſit extra controuerſiam, ſunt etiam uariæ opiniones. Nam quidam intelligunt per ſpirituale, quod ex natura rei eſt ſpirituale, ut ſacramẽta, & eorum effectus. per annexum autẽ ſpirituali illud qđ per accidens, id eſt de iure poſitiuo, habet aliquid ſpiritua-

 litatis.

litatis. Sed communior expoſitio doctorum
eſt, ut per annexum ſpirituali intelligantur il-
la quę ad ſpiritualia ordinantur, ut uaſa, & or-
namenta ſacra. Ita exponit S. Tho. 2.2. qõ. 100.
articu. 4.

¶ Reſtat in definitione illa particula, ſtudioſa
uoluntas, in qua illud ſolùm dubitari poteſt,
ut quid potius ſimonia diffinitur per actũ uo-
lũtatis, quàm homicidium, aut alia uitia, cùm
æquè ex ſola electione uoluntatis ſint aliqui
rei homicidii aut adulterii ſecundũ illud, Qui
odit fratrẽ ſuũ, homicida eſt. aut, Qui uiderit
mulierẽ ad cõcupiſcendũ eam, iam mœchatus
eſt, &c. Ad hoc dico, quòd occaſio huius fuit,
ꝙ Simon magus conatus quidẽ fuerit donum
dei pecunia poſsidere, ſed opere nõ perfecerit.
ideo in definitiõe ſimoniæ ponitur, Nõ opus
ipſum, ſed uoluntas, uel ſtudium. hæc ſpectant
ad quãcunque definitionem intelligendam.
Nũc redeundo ad quæſtionem principalem,
10 Vtrũ ſimonia ſit licita, ſitque prma, cõcluſio.

¶ Simonia* eſt illicita. Hęc eſt nota ex euange
lio, & ex ſententia omnium Sanctorum & do
ctorũ: ſed quo iure, ſit ſecunda concluſio.

11 ¶ Simonia* eſt prohibita iure diuino. hæc etiã
eſt nota, tum ex ueteri, tum ex nouo teſtamen
to, ut patet ex locis ſuperiùs allegatis Matth.
10. Actũ 8. 1. Petri 2. Damnat Balaam. Erraue-
uerũt, inquit, ſecuti uiam Balaam, qui merce
dem

dem iniquitatis amauit. Et de eodem Iudas in epiſtola, ut illis, qui in uia Cain abierunt, & in errorem Balaam mercede effuſi ſunt. & Iohã. 2. Cum feciſſet dominus quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & mẽſas numulariorum ſubuertit, & his qui uẽdebãt columbas, dixit, Auferte iſta hinc, & nolite facere domum partis mei domum negotiationis. ſimonia autem ita uidetur eſſe perniciofiſsimum negotiatoris in domo Dei. Imò quibuſdam nõ ſine cauſa Iudę uidetur eos eſſe indiſsimiles: ille enim redemptorem Chriſtum uendidit, iſte dona illius.

¶ Tertia concluſio, Simonia* eſt prohibita iure naturali. Probatur, quia lex noua nulla pręcepta negatiua continet præter præcepta legis, nec, ut S. Tho. uidetur ſentire, tum alibi, tum 12. q. 108. ar. 1. & 2. nec etiam præcipit affirmatiuũ niſi de ſacramẽtis, & de fide. ideo uocat̃ lex libertatis Iacob. 1. ergo prohibitio ſimoniæ nõ eſt ſuperaddita in nouo teſtamẽto, de iure naturali. Et mirũ eſſet, ꝙ hoc ſolũ nouũ mãdatũ inueniretur in nouo teſtamẽto, nec Balaã itẽ peccaſſet hoc peccatũ, qui ſolũ lege naturali tenebat̃. Præterea ſi hoc fuiſſet nouum pręceptũ, merito Simon magus excuſari potuit, ſcilicet per ignorantiam. Præterea rationes, quæ fiunt à doctoribus de Simonia, procedunt iure naturali. Quarum prima eſt, quia ſpirituale non

poteſt

poteſt compenſari aliquo temporali. unde de
Prouerb.3. ſapientia dicitur Prouerb.3. quòd pretioſior
eſt cunctis opibus. Et idẽ iudiciũ eſt de quocunque dono diuino. Secunda, Quia homo
1.Corint.4. non eſt dominus bonorum ſpiritualium ſecundùm illud 1.ad Corint.4. Sic nos exiſtimet homo, ut miniſtros Chriſti, & diſpenſatores miniſteriorũ Dei. Tertia, quia quæ gratis accepta ſunt, ſicut et alia, quę ſola benignitate mortalibus ſunt collata, debent gratis cõmunicari, ut aqua, ſol, & alia quæ ſine operibus noſtris cõſtãt. Quarta, quia data ſunt à ſolo Deo. Nam uidetur iure gentium, quòd piſes maris, & feræ omnibus ſint communes. Præterea ſi omnia dona Dei data ſunt ad utilitatem communem, ut patet 1.ad Corin.12 & ad Epheſ. 4. ergo iniuriam facit, qui in priuatam communitatem uult ea uẽdicare. Pręterea à poſteriori, quia ſi permitteretur huiuſmodi emptio, & uenditio, eſſet calamitas, & perditio rerum eccleſiaſticarũ, quarũ dominatores, & adminiſtratores non eſſent meliores, ſed ditiores, & auidiores. Omnes, inquam, hæ rationes procedunt ſtando in iure naturali. Iſta eſt concluſio omnium doctorum, S.Tho.q̃.100.art.2. & Armacha. lib.10.c.9. & Adria.quotlib.9.

12 ¶ Sed maius dubiũ eſt, Vtrũ* ſimonia omnis ſit prohibita de iure diuino, an aliqua ſit ſolùm iure poſitiuo. Durand. quidem in 4.diſt.

15.q.

5.qō.5.negat esse aliquam simoniam solùm
le iure positiuo.Et probat aliquot rationibus:
ed duæ sunt potisſimæ. prima, Si aliquid est
nalum solùm quia prohibitum iure positiuo,
ıō est in alia specie nisi solùm inobedientiæ.
i ergo esset aliqua emptio, & uenditio illici-
a; solùm, quia ecclesia prohibuit, non esset ui
ium simoniæ, sed solùm peccatum inobediē
iæ.Et potest cōfirmari, Ecclesia prohibet uē-
li bona tēporalia ecclesiarū, & monasteriorū,
& tamen talis uenditio etiam contra ius, non
est simonia. Et hoc uidetur dicere S.Tho.2.2.
q.104.arti.2.ad secundum. Secūda ratio, Nam
imonia nō potest esse nisi de spirituali re. sed
ıon est ex institutione ecclesiæ, sed suapte na
ura ꝙ aliquid sit spirituale, nec ne ergo nulla
imonia est solùm de iure positiuo.
¶In contrariū est cōmunis sentētia doctorū,
qui ponunt distinctionem, ꝙ aliqua sunt si-
noniaca de iure diuino, & aliqua de iure posi
iuo.Hæc est distinctio glossæ in c.ex parte de
officio delegati. quā sequitur Ioan And.& Ho
tien.idem dicit Antonius de Butr.& Ioan.de
Imol.c.1. de simonia.eandem ponit Archi. &
Adria.& Syluest.§.2.& 4. & Caie. opus. de si-
monia.& in summa. & uidetur excerpta ex c.
Saluator.1.q.3. ubi Vrbanus papa determinat
simoniam esse emere, aut uendere quamlibet
rerum ecclesiasticarum, inter quas, aliquas
numerat,

numerat, quæ profectò nihil spirituale uidentur habere, ut est præpositura, œconomia, castaldanus, & aliqua huiusmodi. Palud. dist. 15. q. 4 respōdet quidē ad rationes Duran. sed putat opinionem eius esse probabiliorem, & tutiorē. ergo credo quòd distinctio iuristarum in hac materia est bona, & necessaria. Quare notandum, ꝙ quæstio proposita, Vtrū omnis simonia sit de iure diuino, potest dupliciter intelligi. Vno modo in sensu cōposito. Vtrum sit in potestate Ecclesiæ, quòd aliquis sit simoniacus, & tamen non sit illicitè, & quantum ad hoc sit prima conclusio.

13 ¶ Nulla * simonia isto modo est prohibita solùm iure positiuo. Hæc patet clarè, Quia nō dicitur simonia, nisi sit indebita emptio, aut uenditio rei ecclesiasticæ, & sic est legitima: nec hæc quæstio habet locum in isto sensu, sed solùm in sensu diuiso. hoc est, an aliquis contractus, qui nunc non est simoniacus, sit simoniacus, uel possit fieri per ius positiuum. Et de hoc sit secunda cōclusio.

14 ¶ Aliqua * sunt spiritualia, & solùm iure positiuo. Probat, Vasa sacra, & uestes sacræ, in quarum emptione non committeretur simonia, nisi haberet aliquid spiritualitatis, ex hoc, quòd ordinantur, & dicantur ad sacra, quæ solùm habent ex institutione eeclesiæ. & ecclesia posset facere, ut ista non essent dicata illi ministerio, nec

nec essent uasa ad illum usum. præterea illa habent id ex dono Dei, & calix, & ara habent deuotionem, sicut templũ. Tertia conclusio ¶ Emptio * aut uenditio istorum est prohibita iure diuino. Hæc conclusio est cõtra doctores, ponentes illam distinctionem, qui illã simoniam prohibitam solùm ponunt iure positiuo, ut uendere calices, & ornamẽta. Sed probatur conclusio, quia ministerium, & officiũ illorum est uerè spirituale. ergo si ratione illius uenduntur, aut emuntur, est simonia, sicut uenditio aquæ est solũ de iure positiuo, & tamen est uere spiritualis, & si ratione illius emeretur, esset uera simonia prohibita iure diuino, sicut si quis emeret ipsum sacramẽtũ. & ita ponit Maior & Syluest. & Ant. de But. & alii, qui uocãt simoniã solùm iuris diuini, quoniã est spirituale ex natura sua. Confirmatur clarè, quia etiam subdiaconatus, & fortasse diaconatus sunt in ecclesia solùm de iure positiuo, & tamen non est dubitandum, quin cõsecratio illius ministerii empta, aut uendita, sit simoniaca de iure diuino, & ita est spiritualis consecratio ipsa calicis, sicut consecratio diaconi.

Maio.
Syluest.
Anto. de bu.

¶ Vnde infero corollarium, quòd non minus est simoniacum de iure diuino recipere aliquid pro cõsecratione calicis, aut benedictione uestiũ, quàm pro cõsecratione sacerdotis. estque quarta cõclusio, Aliqua * simonia

est om

est omnino pręcise de iure positiuo. Quia ali qua sunt, circa quæ contingit simonia, quę re uera nihil spirituale continent, neque ordinan tur propriè ad aliquid spirituale, sed solũ sunt annexa de iure positiuo rebus spiritualibus, ta lia sunt, quæ continentur in illo c. Saluator ut Oeconomia, Casteldanus, Præpositura, quæ omnia ordinãtur potiùs ad administrationem temporaliũ, quàm spiritualium: præterea administratio hospitaliũ, in qua nihil spirituale uidemus contineri. Et fortasse idem iudicium est de sepultura, quia non uidetur continere, nec ordinare aliquid spirituale: in istis, inquã, nulla est simonia nisi quia propter concomitãtiam cum rebus spiritualibus prohibita sunt uendi. Et intelligatur differentia inter hęc & alia (de quibus in propria conclusione) dico quòd si calix consecratur, aut aqua benedicatur, sine quacunque noua prohibitione ecclesiæ, erit simoniacum emere, aut uẽdere illa: sed administrationem hospitalis, aut officium pro curatoris, aut œconomia ecclesiastica, nõ erit simoniacum emere, aut uendere, nisi quia ecclesia prohibuit, sicut posset prohibere. Confirmatur Sicut, simonia est quædam irreuerentia, & uiolatio rerum sacrarum, ita est sacrilegium: sed est sacrilegium aliquod, quia est prohibitũ à iure diuino, si quis abutatur sacramentis, aut aliquid de se turpe in loco sa-
cro fa

cro faceret, aliquando autem eſt de iure poſiti uo, ut eripere hominem ab eccleſia, quod eſt prçcisè de iure poſitiuo: ita etiam non inconuenit, quòd ſit aliqua ſimonia prçcisè de iure poſitiuo. Verum eſt, quòd apud doctores antiquos, ut apud Altiſiod. Alexand. & d. Thom. non inuenio hãc diſputationem, nec unquam inuenio apud S. Tho. quòd ſit ſimonia emere aut uendere huiuſmodi officia. Armach. lib. 10. c. 16. dicit, Quòd ſi qua ſunt officia, aut beneficia, quæ nullam curam omnino regiminis ha bent annexam, ordinantur omnino ad adminiſtrationem ſpiritualem: non uideo, inquit, in talium emptione & uenditione ſimoniam poſſe committi. Vnde & de præbendis canonicorum non inuenit modum quomodo poſſent emptiones aut uenditiones illarum eſſe ſimoniacæ, niſi capitula habeant ſpecialem iuriſdictionem, ſaltē in eos, qui de collegio ſuo ſunt, & qui habēt, ut ipſe putat, authoritatem prædicandi: unde re uera in illis officiis nihil eſt propriè ſpirituale, nihil ſimoniacum, ſed tñ eſt prohibita iure. Cõfirmatur, Nam aliqua eſt emptio & uenditio nunc licita, quam ſi eccleſia prohiberet, eſſet ſimoniaca. Si enim eccleſia prohiberet propter reuerentiam ſacramenti, ne calices uenderentur, etiam pro materia eſſet ſimoniaca. unde ergo aliqua ſimonia poteſt eſſe ſolùm de iure poſitiuo. *Armach.*

m Sed

17 ¶ Sed est dubiũ, An *circa ea quæ sunt iure spiritualia, & secundum se, & de iure diuino, sit aliqua simonia de iure positiuo, uel omnis sit de iure diuino. Est quinta conclusio, Aliquis contractus, uel permutatio spiritualis secundum se est simoniaca de iure positiuo. Probatur, Permutatio mutua beneficiorum sine authoritate superioris est simoniaca, ut suprà probatum est, & solum de iure positiuo: & beneficium est res spiritualis, saltem ubi est cura animarum. ergo. Antecedens probatur. Et primo ostendo, quòd non est ita prohibitum de iure diuino permutare spirituale pro spirituali, sicut spirituale pro temporali. Patet, quia multa licent in permutatione præbendarum, quæ non licent in ordine ad aliquod tẽporale. Primũ licet dare beneficiũ pro spe alterius, quod non licet pro spe temporalis concedi. Præterea licet cõuenire de permutatione. Præterea licet renuntiare conditionali in fauorem alterius, qui permutaturus est, & nõ aliter. Præterea licet exprimere causam. & in summa licet omnia facere quæ fierent, si cõmutaretur domus pro agro. Hoc excepto, quòd per formam (ut aiũt) omnia referantur ad papam, uel episcopũ. Hæc autem nec somniare quidem licebit, si quis uellet permutare beneficiũ pro agro. ergo non est idem permutare temporale pro spirituali, & spirituale pro spirituali. dico autem hæc licere, id

est,

ſt, ſine uitio ſimoniæ fieri, non diſputando de
lio peccato. Innoc. in c. quæſitum. tenet, quòd
n præbendis eiuſdem eccleſiæ poteſt fieri per-
nutatio ſine licentia ſuperioris. Et quamuis
ioc non recipiatur, & oppoſitum teneat Ho-
tienſ. & Ioan. de Imola in cap. finali de rerum
ermutatione. & Io. Andreas, Quia in permu-
atione rerum eſt noua collatio. ut in c. unico
le rerum permutatione, in 6. tamen ſignum eſt
quòd illud de ſe non eſt ſimoniacum. Præter-
a doctores concedunt, quòd cùm agitur de
ola permutatione, quòd poteſt fieri talis per-
nutatio eccleſiarum ut unus epiſcopus con-
edat unam parochiam pro alia ad dirimendas
ites. Imò S. Thom. diſt. 15. quæſt. 3. artic. 3. ad
ert. dicit, quòd ſi permutationes huiuſmodi
iant pro aliquo terreno commodo, ſunt ſi-
moniacæ, ſecus autem ſi ſint pro commodo
ſpirituali. unde ſi eſt periculũ de ſimonia, hoc
eſt propter temporale annexum. Præterea quis
dubitat, quin iure poſſet concedi, ꝙ permuta-
tiones, quæ fiunt authoritate ſuperioris, poſ-
ſent fieri ſola uoluntate partium ſaltem in ca-
ſu, & tunc non eſſet ſimonia cum quo nunc
eſt. Præterea principaliter probatur concluſio,
quia Actuum 8. certum eſt non condemnari
permutationem unius ſpiritualis pro alio, nec
Mat. 10. uidetur prohiberi niſi merces, uel pre
tiũ temporale. ut patet ex eo, ꝙ poſt illa uerba
 Gratis,

Gratis accepiſtis, ſequitur, Nolite poſsidere aurũ, nec argentum. Et ita exponunt illum locum Hiero. Chryſoſt. Greg. Remig. & gloſſa, & alii doctores, nulla mentione facta de alia permutatione ſpirituali pro ſpirituali. nec in ueteri aut nouo teſtamento locus inuenitur, unde poſsit damnari, aut reprehẽdi huiuſmodi permutatio. Item rationes contra ſimoniam, nõ uidentur procedere contra huiuſmodi permutationes rerum ſpiritualium. non enim uidetur quid habeat inhoneſtũ, ut componã tecum, ut ores pro me, & ego pro te, ut abſoluas me, aut audias cõfeſsionem meã, & ſis cõfeſſor meus, & ego ſim tuus. nec ſufficit dicere, quòd hoc eſt per modum pretii, quia certũ eſt, quod non licet cõponere, ut abſoluas me ut dem tibi pecuniam, eo modo, quo licet paciſci ut ſis confeſſor meus, & ego ſim tuus, maximè ubi iſta fiũt pro maiori utilitate utriuſq;, ut tu legas in parochia mea, & ego prædicem in tua. Preterea ex hoc nulla iactura ſequitur in republica Chriſtiana, ſicut in commutationibus pro rebus temporalibus. Preterea ſicut ſuperius arguebã, Sicut ſimonia eſt quędam iniuria, et abuſus rerum ſpiritualium: ita ſacrilegium. Sed circa res de ſe ſacras eſt aliquod ſacrilegium ſolũ de iure poſitiuo, ut ſi quis celebrauit ſine ara, & ſacris ueſtibus, aut non ieiunus communicaret. ergo ſimiliter erit aliqua ſimonia circa ſpiritualia de ſe ſol

se solum contra ius positiuum. Prętcrea certum est, ꝙ aliqua liceant nūc circa spiritualia per se, quæ essent simoniaca, si ecclesia prohiberet, ut exigere stipendium pro sacramento aut administratione sacramentorum, aut pacisci de pretio in necessitate (ut infrà dicitur) quę etiam & similia essent simoniaca, si ecclesia prohiberet. Innocent. Norberius dicit, quòd in collatione beneficiorum potest prælatus pacisci, & exigere aliquid spirituale. Præterea doctores antiqui nil loquūtur de ista commutatione unius spiritualis pro alio, nec Magister sentētiarum, nec Armacha. Præterea definitio cōmunis nil dicit de hoc. ergo uidetur quòd simonia, quæ cōtingit in permutatione unius spiritualis pro alio, nō sit de iure diuino. unde nescio an certū sit, quod dicit Ricar. ꝙ si duo adulti paciscātur ut inuicem se baptizent, quòd sit simoniacum: potius credo, ꝙ de se nō esset illicitum: & cum de hoc nō habeatur spiritualis prohibitio, nisi in materia præbendarum, puto ꝙ non est formidandum in illis spiritualibus cōponere uel pacisci: quare nō uideo quòd simoniacus esset, si cōmutaretur calix consecratus pro ara consecrata ratione confractionis, aut reliquiæ beati Petri ꝓ reliquiis beati Dominici. Maior in 4. d.25.q.5.ad 4. dicit, quòd translatio & permutatio beneficiorū non est simoniaca, sed ꝓpter periculū simonię, & fraudis, iura hoc prohibēt. *Maior.*

Et ſimpliciter unum ſpirituale pro alio non eſt illicitum. Ex his patet, quòd propriùs loquutꝰ eſt Duran. quàm alii, ut Maior. quia Duran. nō admittit ſimoniā niſi circa uere ſpiritualia, nec meminit ſimoniæ in aliis officiis, neq; ſpiritualis pro ſpirituali. unde negat diſtinctionem. Et Maior, qui negat ſimoniam circa illa officia uel circa ſpiritualia pro ſpirituali, debuit etiam non recipere diſtinctionem. Imò Maior diſt. 25. quæſt. 6. dicit, quòd in ſpiritualibus aliis licet commutare unum ſpirituale pro alio, ut miſſam pro pſalterio. Ex quibus omnibus ſequitur corollariū primū, In ſpiritualibus ſolum impropriè, & de iure poſitiuo, ut de hoſpitalitatibus, de ſepulturis, de officiis eccleſiaſticis, quæ nil ſpirituale continent, ad iudicandum, an aliquis contractus ſit ſimoniacus, habenda eſt ſolùm ratio & cōſideratio iuris poſitiui. quidquid enim iure cōceditur, permittitur in eccleſia per ſe loquēdo. unde circa illa quando non eſt certum utrum ſit ſimonia, conſulendum eſt ius ſcriptum, atq; adeò ſi non conſtet eſſe ſimoniam, declarandum eſt potius in partem mitiorem, & abſoluendum magis, quàm condemnandum, maximè cùm agitur de pœna & reſtitutione, quidquid dicāt gloſſæ. Secundum corollarium, Eodē modo in permutationibus ſpiritualiū pro ſpirituali ſi nō eſt damnatum iure poſitiuo, non eſt damnandum, nec extenden

tendendum, ſed potius reſtringendum, quia eſt odioſum. Tertium corol. Circa ſpiritualia propriè ſpiritualia, ſiue de iure diuino, ſiue poſitiuo ubicunq; interuenit pretium temporale, nil opus eſt conſulere ius poſitiuum, ſed iudicandum eſt iure diuino. Ex his patet diſtinctionẽ illam Iuriſtarum de ſimonia, de iure diuino & poſitiuo eſſe neceſſariam, & utilem in hac materia, ſi ſanè intelligatur. Ad argumenta autem in cõtrarium reſpondetur ad primum, Falſum aſſumitur, & contra totam philoſophiã moralem. Sicut enim lex diuina cõſtituit aliquid nõ ſolum in ſpecie obediẽtię, aut inobediẽtię, ſed in ſpecie alteriꝰ uirtutis determinatæ, ita & lex humana. Et ſicut eſt intemperantia, quia prohibitum lege diuina, ita comedere carnes in quadrageſima nõ eſt inobediẽtia, ſed intẽperantia (niſi fiat in contemptum) ſicut extrahere hominem ab eccleſia nõ eſt inobedientia, ſed uerum ſacrilegium. Ad confir. dico, ꝙ eccleſia nõ prohibet uendi bona eccleſiaſtica tanquam ſacra, aut eccleſiaſtica, ſed ſicut prohibet uendi bona pupillorum: & ideo non eſt ſimonia, quia non ſunt ad miniſteria ſpiritualia, ſed ad ſuſtẽtationem tẽporalem. Ad ſecundum, dato, ꝙ ita ſit, ꝙ eccleſia non poſſet facere ſpirituale per legẽ quod non erat ſpirituale, poteſt tamẽ annectere ſpiritualibus, & eiſdem legibus ſubiicere, & ita facit de aliquibus, ut ſuprà expoſitum eſt, &

hoc satis est, ut sit contractus simoniacus, de iure solum positiuo. Sed an in permutationib⁹ prębendarum, si aliqua prębenda est pinguior, posit aliqua pecunia interuenire ad cōpensandum tēporale, ut de præbenda mille aureorum in reditu pro præbenda quingentorū aureorū, an liceat cōponere, ut des mihi mille aureos, q dicuntur pensio pecuniæ numeratæ? Respōdit Angelus in sūma, in uerbo, ꝑmutatio. §. 6. dicēs hoc notasse Panor. in c. ad quęst. de rerū ꝑmut. quando, scilicet, datur ratione tēporalium, secus si ratione iurium, aut dignitatis spiritualis, quæ est maior in uno, quàm in alio. Sed Adri. quotl. 9. ad 8. principale, dicit Angelū uehementer errasse in hoc, nec Panor. unquā hoc cogitasse, nec tex. loqtur de tali cōpensatione unius præbendę cū alia, sed de permutatione possessionum, quę posidētur iure proprietario, quę uendi possunt per se, & per consequens permutari, sed nō beneficiis admixtæ. Probatur. Nam si quis permutaret præbendam nullum habentem reditum, posset dare mille aureos ut haberet præbendam ducētorum aureorum in reditu, non dubito quin sit falsa opinio Angeli. Postquam ergo ita est, quòd simonia est illicita non solū iure diuino, sed humano, dubitatur, quis primus hoc crimen inceperit. Videntur enim doctores dicere, quòd primus author & inuentor fuit Simō ille dānatus à beato Petro,
quod

quod ex ipſo nomine apparet:& uidetur quòd in lege naturæ cadere nō potuerit, cùm illic nō eſſet aliqua poteſtas propriè ſpiritualis. Sed his non obſtãtibus eſt prima cōcluſio. In*lege ſcripta potuit eſſe, & fuit hoc uitiũ. Probatur, quia erãt ſacramẽta, & ſacerdotia, quę licet nō haberent illam efficaciam ſpiritualẽ, quæ habent in lege Euangelica, tamen erant ordinata ad illum finem ſpiritualem, & per conſequens negotiatio illorum erat prohibita iure diuino. Et quòd ita fuerit, patet de Giezi 4. Reg. 5. de quo legitur, quòd accepit duo talenta à Naaman principe militię regis Syrię, quẽ Eliſeus à lepra curauerat. & de Hieroboam, de quo legitur 3. Reg. 13. quòd fecit de nouiſsimis populi ſacerdotes excelſorum, & quicunq; uolebat, implebat manum ſuam, & fiebat ſacerdos. Etiam 2. Machabæorum. 4. de Iaſone fratre Oniæ legitur, quòd dedit Antiocho argenti talenta trecenta ſexaginta, ut fieret ſacerdos. & 2. Macha. 4. legitur de Almachio, quòd uenit ad regem Demetrium, offerens coronam auream, & palmam, ut cōſtitueretur ab eo ſummus ſacerdos, quod & factum eſt. Omnes (inquam) illi uno peccato peccauerũt cum Simone mago, quanquam de omnibus illis, ſaltẽ de Giezi, Hierob. & Iaſone uideatur poſſe dubitari. Nã ſi Giezi fuit ſimoniacus qui recepit, ergo & Naaman qui dedit uiginti talenta, qui tamen non reprehenditur

4. Reg. 5.

3. Reg. 13.

2. Mach. 4.

henditur à Scriptura. Ad hoc reſpondet Armachanus lib.10.ca.21.quòd(ut conſtat)Naaman gratis dedit ad ſuſtentationem uiri Sancti. Sed Gihezi fraude accepit, dicens ſe ab Eliſæo miſſum, ut peteret ab eo. Sed maius dubium uidetur de Hieroboam & de Iaſone, qui nullam poteſtatẽ emerunt,aut habuerunt, cùm eſſent Sacerdotes idolorum, & poteſtatem acceperunt à tyrannis, qui nullam dare

Adrian. poterant. Ad hoc Adria.in quotl. de Hierob.

Palud. & Palud. in 4. etiam de Hieroboam & Iaſone dicit, quòd re uera ita eſt, quòd quanquam tantum fuit ex obedientia, nullum peccatum fuit ſimoniæ,ſed fuit ex intentione: quod ſufficit & ad peccatum quantum ad ſpeciem, &

Auguſt. quantum ad culpam. Vnde & beatus Auguſt. 1.q.1. dicit ꝙ ignis ſacramenti, qui per ſeptuaginta annos Babylonicæ captiuitatis ſub aquis uixerat, extinctus eſt Antiocho uendente ſa-

19 cerdotiũ Iaſoni. ¶ Secunda cõcluſio, In *lege naturæ potuit eſſe aut fuit peccatũ ſimoniæ. Probatur,quia fuit uerum Sacerdotium, ut patet de Melchiſedec. Gen.14. & ad Hebrę.7.& in Pſal.109.ergo negotiatio eſſet ſimoniaca: & propterea non eſt dubitandum, quin haberent multa ſacramenta ordinata duntaxat ad finem & ſalutem ſpiritualem, & per conſequens emptio aut uenditio illorum eſſet ſimoniaca de iure diuino.Et quòd etiam fuerit,

patet

patet de Balaam propheta, Nume.22.&.2.Petri 2. & in Epiſtola Iudæ. licet de Balaam poſſit dici, quòd non peccauit, niſi quia iniq; uoluit agere contra Iſraël. ¶ Dubitatur, an *inter Paganos, & idololatras potuerit eſſe hoc crimen ſimoniæ. Videtur enim quòd non, cùm nulla potuerit eſſe apud eos poteſtas ſpiritualis, nec aliquid uerè ſpirituale. Ad hoc reſpondet tertia concluſio, ¶ Emptio * aut uenditio apud idololatras non ſolum fuit ex intentione, ſed etiam ex obiecto uerum crimen ſimoniæ. Probatur, Nam, ut diſputaui in quadam relectione, in lege naturæ erat poteſtas apud populum, aut apud principes conſtituendi uiros Sacerdotes, quomodo etiam fuit Melchiſedec, neque propter idololatriam amiſerant hanc poteſtatem: ita quòd Sacerdotes gentilium erant ueri Sacerdotes, id eſt, habebant legitimam facultatem gubernandi populum in ſpiritualibus, quanquam illi abuterentur illa poteſtate ad cultum dæmonum: & ita negotiatio, & ambitio illorum erat peccatum pro tali ſacerdotio, & eiuſdem rationis, ſicut nunc eſt. Vide autem quòd Hieroboam & Iaſon non fuerunt ſimoniaci niſi ſolum ex intentione, non, ut putant Adrian. & Palud. propter quod illa eſſent ſacerdotia idolorum, ſed reuera: quia nec Hieroboam, neque Antiochus tradere poterant talem poteſtatem,

Simonia apud infideles inuenitur

Apud gentiles erant uiri ſacerdotes

tem, cùm essent tyranni. Et ex his patet, quòd & Cæsar, & illi, qui per largitionem cõsequuti sunt inter suos sacerdotia, idem peccatum peccauerunt sicut Simon. Secus autem uidetur iam uel apud Iudæos, uel apud Paganos, apud quos expirauit omnis potestas spiritualis, atque adeò non uidetur quòd esse possit peccatum simoniæ ex obiecto, sed adhuc circa definitionem propositam, sicut determinatum est quid pro spirituali intelligatur. Est dubium longũ & graue, quid pro temporali intelligatur. Postquam constituimus non esse simoniacum per se & iure diuino, nisi interueniat aliquid temporale, descendendo distinctius,
22 quæritur, An * si quis timore, consanguinitate, precibus, fauore, aut obsequio recipit, ut administret spiritualia, sit simoniac⁹. Et primo
Bonauen. de timore d. Bonauẽ. 4. d. 25. tenet, quòd dare beneficinm ratione timoris, est simonia. Præ-
Durand. terea Durand. dist. 25. q. 4. dicit quòd etiam si det digno, quo ad Deum est simoniacus. Idem
Adrian. dicit Adria. quotl. 9. art. 2. & proponit non solum ratione timoris de malo temporali, sed etiam ratione indignationis. Idem habet An-
Angelus. gelus, uerbo, simonia. §. 3. & Maior expresse, d.
S. Thom. 15. q. 3. Et Sanct. Tho. in 4. d. 25. q. 3. ad 3. dicit quòd si spiritualiter mouetur propter timorẽ, manifestè est simoniacus. Præterea ex c. nemo. de simonia. Et probatur, quia qui taliter dat, non

non liberaliter dat, ego eſt ſimoniacus. & Cicero 2. Rhetoricorum, Qui metu mortis facit, non liberaliter facit. Sed hoc non obſtante eſt prima concluſio, ¶ Conferre * ſpirituale ſine reſpectu ad illud commodum, uel incommodum, timore indignationis, non eſt ſimoniacum. Probatur. Talis dat gratis, id eſt, non pretio aliquo modo, ergo nō eſt ſimoniacus. Probatur, quia ex hoc, quòd aliquis timeret offendere regem, non recipit, aut amittit aliquid temporale. Præterea ſi quis timore orat, celebrat, confitetur, non eſt ſimoniacus, neq; qui abſoluitur, & tamen hæc ſunt maximè ſpiritualia. *Cicer. 2. Rhetori.*

¶ Secunda concluſio, Non * uidetur malum dare ſpirituale digno ex timore. Probatur eodem modo, quia neq; celebrare, neq; communicare ex timore, eſt peccatum. Tempore enim quo aliâs non teneor communicare, aut confiteri, ſi timore pœnæ impoſitæ à prælato confiteor, nullum eſt peccatum. Suppono enim in præſentia, quòd opus ex timore ſeruili aliâs bonum, non eſt peccatum, contra Lutheranos. Præterea facere iſta ad uitādum pœnam inferni, non eſt peccatū, quia timor etiam ſeruilis eſt donum Spiritus ſancti, ſecundum S. Thom. 22. q. 19. artic. 4. & 6. & gloſ. ad Rom. 3. Præterea incutere iſtum timorem, ut arguebam, eſt bonum. Vt ſi Papa minaretur Epiſcopo

po exilium,aut carcerem, niſi dignos promo-
25 ueat.ergo. ¶Tertia concluſio,Idem etiam uidetur inditium de timore mali temporalis, ut uitæ, aut exilii, aut carceris, dum modo hoc non redundet in aliquod commodum temporale, ut ſit ex pacto aut aliquo modo per modum pretii, ut tyrannus comminatur Epiſcopo exilium, niſi Petrum ordinauerit. Probatur eodem modo, quia gratis dat.Præterea, incutiens timorem, non eſt ſimoniacus. ergo nec patiens erit. Præterea, ſi eſſet lex, quòd Epiſcopus prouidens indigno ſoluat decem marchos argenti, lex eſſet iuſta. ergo Epiſcopus,qui illo timore prouidit digno,non eſt ſimoniacus. Præterea, quia tunc talis collator incurreret pœnas excommunicationis,et alias pœnas iuris, & recipiens beneficium teneretur reſtituere. Hæc autem nec authores contrarii audent dicere,neque eſt in uſu.Probatur conſequentia. Nam pœnæ latæ ſunt aduerſus ſimoniacos in ordine, aut beneficio abſolutè ſine diſtinctione. Præterea, quia in illo capit. Saluator.2.quæſt.3.ubi Vrbanus Papa latè tradit modos & ſpecies ſimoniæ, nullam mentionem facit de timore. Præterea, ſi quis nollet conferre digno, niſi timore, quia tamen uolitione conditionata, & uitioſa, hoc non eſſet ſimoniacum, ſed acceptio perſonarum, uel aliud peccatum. Et nihilominus uelle dare

digno

digno ex timore pœnę, imò ad uitandum pœnam adhuc esset bonum. Si autem talis timor resolueretur ad commodum, aut ad pretium temporale, credo quòd esset simoniacum, ut si princeps daret Episcopo salarium, aut stipendium, & Episcopus timens perdere, uelut de nouo haberet, conferret beneficium, esset peccatum simoniæ. Sed nec hoc uidetur certum, maximè si iste finis sit mediatus, putà uel timeret perdere amicitiam, uel munera Regis, uel sperat fieri amicus. ¶ Ad argumentum ex authoritate Sanct. Thom. respondeo, quòd intelligit de simonia largo modo, & impropria. Fateor enim quòd cùm respectu aliquo temporali fit administratio spiritualium, est peccatum à fine, sed non est simonia damnata à Christo, uel à Petro. Vel dic rejera, quòd Sanct. Thom. in 4. sequutus est opinionem sui temporis, quam postea reliquit in Summa. Imò Sanct. Thom. quæst. 100. suprà, per hoc probat, ut statim dicam, quòd conferre ratione consanguinitatis, non est simoniacũ, quia non est illic emptio, aut uenditio, sine qua non est simonia, sed neq; quando fit ratione timoris. ergo nec hoc est simonia, cùm hæc uidetur esse sententia Caiet. in Sũma, tit. de simonia. ¶ Dubitatur, An * collatio spiritualis ratione consanguinitatis sit simonia, Beatus Bonauent. dist. 25. tenuit quòd sic

ſic. Et fuit opinio Pariſienſ. ut recitat Altiſio-
doren. idem Gloſ.cap.unico. ubi reprehendit
Innocen.3. Archiepiſcopum Mediolan. quòd
beneficium cōtulerit in fauorem carnis. Glo-
ſa autem hoc dicit eſſe ſimoniam. & in capit.
nemo. de ſimonia. dicit, quòd eſt ſimonia, ſi
quis ex affectu conſanguinitatis admittit im-
pœnitentem ad ſacramenta. Maior.diſt.2.q.3.
expreſsè id habet.Nihilominus eſt prima con-
27 cluſio, ¶ Conferre * beneficium intuitu con-
ſanguinitatis,non eſt ſimoniacum. Hæc eſt S
Thom.q.100. art.5.ad 2.& Altiſiod. ubi ſuprà
Et ratio eſt,quia gratis dat,& non eſt emptio.
aut uenditio. Præterea ſi collator eſt ſimonia-
cus,ergo& qui ſciēter eo intuitu recipit,quod
nemo dicit, neq; talis damnatur ad reſtitutio-
nem. Imò in cap. nec eccleſia. bene reprehen-
ditur Archiepiſcopus. Primum quia retinuit
ſibi prouentus beneficii, quod contulerat, &
hoc cōdemnat tanquam ſimoniacum. Secun-
dum eſt, quòd affectu carnali hoc feciſſet, &
hoc non dicit eſſe ſimoniacum, quanquam
eſſet turpe, unde maius argumentum ſumi-
tur ex illo cap. quod non ſit ſimoniacum: ſed
amicitia conſanguinitatis eſt honeſta. ergo
28 ¶ Secunda concluſio,Si* quis conferat bene-
ficium conſanguineo aliâs idoneo quantum-
cunque motus à conſanguinitate, non peccat
mortaliter. Quod uidetur cōtra Altiſiodoren
qu

qui quamuis dicat nõ esse simoniacum, tamen dicit esse mortale. Probatur, Actus ex obiecto est bonus, & circunstantia non est mortalis. ergo neq; actus. Sed opinio Altisiodor. est probabilis, quia uidetur notabilis iniuria. Præterea, fundare beneficium pro consanguineis, est licitum. ergo. Præterea, lex de patrimonialibus est licita. ergo. Præterea, dare extraneo ratione nobilitatis, atque alia humana ratione, nõ est mortale. ergo nec ratione consanguinitatis. ¶ Tertia conclusio, Pontifices *parati ad dandum beneficia consanguineis sine deliberatione, peccant mortaliter. Probatur, quia cõmuniter omittunt digniores, imò plurimi, qui non sunt digni, & saltem tales Episcopi gerunt propositum conferendi consanguineis qualescunque sint. Et præterea est magnum scãdalum in ecclesia, & quidem dant pluribus occasionem dandi indignis. ¶ An *cõferre beneficia propter preces principaliter est simonia? Glossa in c.ordin.2.quæst.1. dicit esse simoniã, saltẽ si preces sunt per se. Et probat ex illo c. ubi Greg. quart⁹ dicit, ordinationes in ꝑtiò, uel prece, uel obsequio factas, esse falsas. Et eadem quæst. c. si non multi. expressè dicit, quòd in ordinationibus pecuniam quidem non recipiunt, sed summa in fauorem, aut gratiam, aut laudem aucupantur, gratis acceperunt, & non gratis dant. Et in c. Saluator. Gregor.

1.quæſt.3.dicitur, quòd munus linguæ, uel pe-
Innocent. cuniæ, uel obſequii facit ſimoniam. Sed Innocent. c. neq; tuam de ætate & qualitate. dicit, quòd quomodocunque interponantur preces, ſiue pro digno, ſiue pro indigno, ſi non interueniat aliud temporale, non eſt ſimonia. Quem ſequitur Cardin. ibidem. Et idem Ho-
Hoſtienſ. ſtienſ. licet ſit turpe, & quaſi ſimoniacum. & Panorm.eod. cap.tuam.dicit, quòd in eodem caſu, in quo gloſſa dicit eſſe ſimoniacum, non eſt ſimonia, niſi quis intendat obligare colla-
Adrian. torem. Adria. tamen in ſuo quotlib. ſequutus gloſſam dicit, quòd inducere preces, ut collator tanquam fauorabilis accipiat, eſt ſimoniacum, & collatio ſimonia, etiam ſi ſunt pro digno, & in beneficio ſimplici. Et probat, quia in dicto.c.tuam.tradunt doctores, quòd qui propter adulationẽ dat, eſt ſimoniacus. Præterea, quia talis pluris æſtimat precem, quàm pecuniam, & fauorẽ, quàm pretium. Et addit Adri. hanc eſſe opinionem theologorum, ut S.Tho. & Duran.Idem habet Maior q.3.& Palud.Imo addit, ſi eſt paratus dare uni, & propter preces det digniori, eſt ſimoniacus. Hoc uidetur concedere Sylueſt. eodem tit.§.13.diſt.16. Non re-
Sylueſt. fert, inquit, quantum ad Deum, an pro digno ſint preces, uel pro indigno, licet quo ad eccle-
Durand. ſiam referat. Et idem expreſsè tenet Durand. d.25.q.4.ubi dicit, quòd ſiue preces fiant pro

digno

gno,siue pro indigno,si principaliter mouetur collator fauore rogantis, quantũ ad Dei iudicium,simoniam committit propriè capiendo, atque etiam incurrit pœnam iuris. Idem dicit Palud.q.5.art.ult. Idem uidetur habere Armacha.lib.10.art.18.& S.Tho.dist.25.quæst.3.art. 3.dicit enim, quòd quicunque dat spirituale pro temporali cõmodo, est simoniacus. Idem uidetur habere 2.2.quęst.100.art.5.ad 3. Temporale autem commodum, inquit, uel est ex parte animæ, sicut amicitia, uel fauor aliquis. Et ad tertium dicit contra canonistas, quòd si collatio fiat propter preces ad habendum fauorem, uel amicitiam,aut laudem, uel ut uitet pericula:manifestè,inquit,est simoniacus,siue pro se, siue pro alio, siue pro digno, siue pro indigno.Nec uidetur discessisse ab hac sentẽtia 2.2. ubi suprà, ubi uidetur idẽ sentire. Et ratio eius est, quia fauor, uel amicitia humana, aut laus est æstimabilis pretio, & per consequens cadere potest sub ratione emptionis & uenditionis. Sed bona uenia tantorum uirorum in hac parte libentius sequerer sententiam canonistarum, & ideo respondeo probabiliter per conclusiones. ¶Prima conclusio,Illicitũ * est conferre spiritualia ad captandum quodcunq; commodum non spirituale, siue digno, siue indigno,ut ad captandum amicitiam,laudem, fauorem. Ista est omnium doctorum: & sa-

S. Thom.

tis probatur ex dictis in cap. Saluator. & in c. nemo. & in c. sunt & nonnulli. & quia uidetur esse cōtra dictum Domini, Matt. 10. Præterea, quia omnes rationes, quæ fiunt contra simoniam pecuniarum, uidentur procedere contra istam. Primo, quia facit iniuriam rebus sacris, tam uili eas æstimando. Præterea, quia hac uia ecclesiæ bona uenirent ad potentiores, & non ad meliores. Præterea, quia sunt bona communia, & per consequens est acceptio personarum distribuere per fauores, & amicitias hu-
32 manas. ¶ Secunda conclusio, Nescio * an hoc ipsum sit mortale, si aliàs collatio fiat digno. Probatur, Nam stando saltem in iure diuino, sperare, aut optare laudem humanam, aut fauorem ex aliis actibus spiritualibus, ut ex prædicatione, celebratione sacrificii, & collatione sacramentorū, neq; uideo cur ista condemnentur de mortali, cùm solum uideatur uana gloria, quæ est de numero uenialium. Dixi, stando in iure diuino, quia fortè ecclesia uoluit ita expresſè prohibere. ¶ Tertia conclusio, Non
33 *puto hoc peccatum esse propriè simoniam. Dico propriè, quia Dominus nō condemnauit, aut beatus Petrus, neq; condemnatur ab ecclesia. Hanc puto esse sententiam domini Caietan. in Summa, uerbo, simonia, notabili quinto, ubi dicit, quòd triplex est muneris genus, ab obsequio, à lingua, à manu, ad hoc

u

ut ſimoniam conſtituat punitam ab eccleſia,
exigitur, quòd pretii rationem habeat, & pro-
pterea ſi laus, adulatio, preces non per modum
laudis, adulationis, pretii, concurrant, quan-
tumcunque ſint nephariæ, carnales, & pro in-
digno, & efficaces: ita quòd inducant præla-
tum ad donandum beneficium, ad conferen-
dum ordinem, ſimonia propriè non incurri-
tur, quia uerè nulla eſt hic emptio, aut uendi-
tio. Et primò contra diſtinctionem gloſſæ ar-
guitur, nam certè ſi fundere preces per ſe eſt ſi-
moniacum, ut ipſe dicit, ergo & pro alio: & ſi
pro digno, ergo & pro indigno. Præterea, ad-
miniſtratio aliorũ ſpiritualium propter fauo-
rem, & gratiam conſequendam, non eſt ſimo-
niacum, & hæc ſunt maximè ſpiritualia, quàm
officia eccleſiaſtica. ergo neque collatio bene-
ficiorũ. Præterea, ſecundum illud eſſent ſimo-
niaci, qui etiam poſt factum laudarent, aut fa-
uerent alicui ratione prædicationis, aut alte-
rius miniſterii ſpiritualis, quod nemo conce-
deret. Præterea, ſi quis offerat ſacrificium pro-
pter conſequendam ſalutem ſpiritualem, uel
potius temporalem, uel pro fructibus terræ,
nullo modo eſſet ſimoniacus, quare ergo pro-
pter fauorem aut laudem? Præterea, tales non
incurrunt pœnas ſimoniacorum, neq; tenen-
tur ad reſtitutionem. Vnde Palud. ubi ſuprà *Palud.*
dicit, quòd qui conſequutus eſt beneficium
n 3 prop

propter preces carnales à ſe uel ab alio interpoſitas, ſi eſt dignus, non tenetur reſtituere, ſed debet pœnitere de corrupta intentione. Ex quo patet, ꝙ irrationabiliter idem ipſe dicit, quòd ſi eſt indignus, debet reſignare, quia certè nihil facit ad ſimoniam, an collatio fiat digno, uel indigno, nequè eſt mihi ueriſimile, quòd eccleſia in hac materia uoluerit de nouo aliquid prohibere, præterquã quòd Chriſtus prohibuit. Imò in d.c. Saluator. 1. quæſt. 3. ex illo Matth. 10. Vrbanus Papa probat triplex munus, ſcilicet, à manu, à lingua, ab obſequio eſſe ſimoniã, unde nihil de nouo uidetur con-
34 ſtitutum. ¶ Quarta concluſio, Si * preces, uel fauor, uel laus reſoluerentur tanquam pretium in aliquod tẽporale, clarum eſt, quòd eſſet ſimoniacum. ut ſi Pontifex pro collatione beneficii eccleſiaſtici exigeret fauorem apud principem ad conſequendam dignitatem temporalem, aut reditus conſanguineis ſuis, aut laus ad conſequendam pecuniam, uel aliquid ſimile. Et patet, quia nil refert quod pretium detur mediatè uel immediatè pro re ſpirituali. Hæc eſt Innocent. & Cardina. in d.c. tuam. de ætate & qualitate. ¶ Quinta concluſio, Si
35 *preces, fauor, uel laus, aut amicitia deduceretur in pactum, fortè eſſet ſimonia, quamuis hoc non habeo pro certo. Sed uidetur, quia tunc cederent per modum pretii. Et ita uidetur

tur ſentire Caietanus ubi ſuprá. Totum hoc confirmatur de conſanguinitate, timore, precibus, quia iſta eſſent ſimonia. Omnis acceptio perſonarum, imò omnis inordinata diſtributio ſpiritualium, eſſet ſimonia, quia ſemper fit ex aliquo motiuo, & non ſpirituali. Ad authoritatem S. Thom. reſpondeo, quòd intelligit, cùm preces, & alia interueniunt, ſicut in 4. & 5. concluſione dictum eſt. Et in ſumma puto, quòd temporale in materia de ſimonia ſolum intelligitur quod eſt ſubiectum auaritiæ. Nam peccata multa ſolent contingere in adminiſtratione ſpiritualium. Sed in hoc erratum eſt, quòd uolunt de peccato facere ſimoniam in hac materia. Itaque ſimonia eſt dare, uel accipere aliquid ſpirituale pro bono aliquo utili, hoc eſt, facere quæſtum de ſpiritualibus. Præterea, dico de munere ab obſequio per concluſiones.

¶Prima concluſio, Cum * obſequium eſt pecunia æſtimabile, ita quòd tandem reſoluitur in commodum temporale, pro tali obſequio conferre officium eccleſiaſticum eſt ſimoniacum. Verbi gratia, Si Epiſcopus releuatur à ſalario miniſtrorum, quod aliâs erat daturus, & ea ratione dat beneficia, ſimoniacus eſt. Hæc propoſitio uidetur nota, quia nihil uidetur referre, an pretium temporale mediatè uel immediatè interueniat. & ut Ariſtot. dicit 3. *Ariſtotel. 3. Ethic.*

Ethicorum, quidquid pecunia eſt æſtimabile, pecunia uocatur. Et confirmatur de conſanguinitate, timore, precibus, quia ſi iſta eſſent ſimoniaca, omnis acceptio perſonarum, imò omnis inordinata diſtributio eſſet ſimoniaca, quia ſemper mouetur ex aliquo motiuo, non ſpirituali: & certum eſt, quòd Epiſcopus in tali caſu non gratis dat, & miniſtri uolunt cum ſimonia donum Dei pecunia, id eſt, pecunia æſtimabili poſsidere. ¶ Secunda concluſio, Si non adſit pactum expreſſum, uel tacitum, non puto incurrere pœnam iuris, neque eſſe obnoxium reſtitutioni, ſed eſſet ſimonia mentalis, quia releuatur à reſtitutione. unde in capitulo mandato. extra. de ſimonia, non condemnatur. Neſcio tamen an excuſatur à pœna iuris & reſtitutione, quando inter alias conditiones prælatus hoc etiam addit familiari futuro, habens intentionem prouidendi, Dabo tibi in beneficiis uſq; ad centum ducatos, uel dabo tibi ſalarium quinquaginta aureorum, quouſque dedero tibi beneficium centum aureorum, ita quòd alia ratione alius nō iret in obſequium & famulatum Epiſcopi. hæc inquam uidentur malè ſonantia, & certè periculoſa: quia certè ſi talis Epiſcopus illis uerbis alliceret, quanquam donaret equum, non excuſaretur à ſimonia. ergo ſi petens ſalarium illa conditione inducit ad remittendum,

non

non uidentur excuſari tales. ¶ Tertia concluſio, Præſtare * obſequium ad conſequendam beneuolentiam Pontificis, ut illa ratione poſſet conſequi quis beneficium, quamuis credam eſſe illicitum, ſi tamē abſit quodcunq; pactum, & obligatio, nō eſt ſimoniacum, quia tale obſequium non interuenit per modum pretii. Et hoc intelligo, etiam ſi hac ratione releuetur Epiſcopus à ſalariis pecuniariis, & poſtea beneficium conferat: itaque poſtea conferat, tanquam ex beneuolentia, & nō tanquam ex obligatione. Sicut etiam dare Epiſcopo munera ad conſequendam beneuolentiam cum ſpe conſequendi eccleſiaſtica beneficia cum tali beneuolentia, uel ex tali beneuolentia, turpe quidem & nepharium eſt, ſed non ſimoniacum. Vtraq; concluſio uidetur ex mente Caiet. ubi ſuprà: dixi uerò, quòd eſt illicitum quærere hac ratione beneuolentiam: quia ſi uellet eſſe familiaris, ut cognoſceret facultatem, & idoneitatem eius, uel quia Epiſcopus etiam cōuenienter dignitates non dabit, niſi familiari, non uidetur illicitum.

¶ Dictum eſt utcunq; de peccato ſimoniæ in genere. Nam determinare caſum in particulari, eſſet conatus laboris immenſi: quanquam ex potioribus, & ex quibus explicatio aliorum poſsit haberi, aliquid dicemus. Sed prius, quia dictum eſt, ꝙ ſimonia ex aliqua parte dependet

ex iure positiuo, & maximè ex authoritate
38 summi Pontificis. ¶Dubitatur utrum* summ⁹ Pontifex possit esse simoniacus. Et uidetur ꝙ nō, quia saltem beneficiorū & officiorum ecclesiasticorum ipse est dominus, sicut domini Iuristæ dicunt quòd potest conferre pro suo arbitrio, neq; tenetur dare gratis. Nam una ratio, quæ affertur contra simoniacos, est, quia uendunt quod suum non est, quæ ratio non procedit contra Papā. Duran. ubi s̃. dicit, quòd in quocunq; casu alius esse simoniacus, similiter summus Pontifex esset. Quem sequitur Palud. ubi suprà. & S. Tho. in 4. ubi suprà, quæst. 3. artic. 3. ad secundum, sine distinctione dicit, quòd opinio, quæ dicit Papam non posse esse simoniacum, esse erroneam, sed quòd potest esse simoniacus sicut alius homo. Syl. §. 4. post Anto. de Bu. & Hostiens. dicit, ꝙ Papa potest esse simoniacus in his, quæ de se sunt simoniaca. Ratio canonistarū, & theologorū tenētium illam opinionē, est, ꝙ leges non obligāt legislatores, ff. de legi. uel principes. & 6. q. 3. c. cuncta. Panor. 1. de simonia, & Cardi. Respondeo
39 per cōclusiones. ¶Prima conclusio, In* simonia quæ est iuris diuini, æquè uel grauius potest Papa esse simoniacus, sicut ali⁹ homo. Hęc nota est, quia nō est supra ius diuinū. In his autē quæ nō sunt uerè spiritualia, sed sunt annexa spiritualib⁹ solùm iure humano, Papa posset ex ratio

S. Thom. *Syluest.* *Anto. de But.* *Hostiens.*

rationabili causa sine uitio simoniæ cōferre pro temporalibus. Hæc probata est suprà, quia nil habent spiritualitatis, ut officiū hospitalitatis, uel procuratoris, ut suprà expositum est. Et idem uidetur de officio Sacristæ,&forte de sepultura, & de aliis huiusmodi, quæ profectò pauca sunt,& in illis quandocūq; alius esset simoniacus. Si Papa sine rationabili causa faciat contractum aliâs simoniacum,grauiter peccaret. Hæc probatur,quia ut Sanct.Tho. probat 12.q.96.art.5. princeps est solutus suis legibus quo ad uim coercitiuam, sed non quo ad uim directiuam, & est subditus legi, ex æquitate naturali, ut habetur, extra.de constitutione,c. cùm omnes. Quisquis ius in altero statuit,ipsi eodem iure uti debet, ut Sapiētis dicit authoritas, Patere legem,quam ipse tuleris. Atque etiam improperantur, qui dicunt, & non faciunt,quia aliis onera grauia imponunt.& ipsi nec digito uolunt ea mouere, ut dicitur Matt. 25.Vnde, inquit Sanct. Tho.quātum ad indicium princeps non est solutus à lege. & dixi grauiter peccare: quia fortasse neque à mortali excusatur, & quia uendit non sua, &ratione scandali, & ratione iniuriæ, quam aliis facit, cogendo ad ius,quod ipse tenere non uult. Et idem iudicium de omnibus aliis, quæ sunt iuris positiui. Vnde qui sine causa rationabili petunt dispensationes à Pontifice, dato quòd

S.Thom.

Matth.25

S.Thom.

adepti

adepti ſint diſpenſationem, fortè excuſantur, non tamen excuſantur malè petentes, & quia Pontificem inducunt ad peccandum, quamuis Doctores dicant, quòd circa ea, quæ ſunt iuris poſitiui, Papa poſſet peccare alio peccato, ſcilicet acceptione perſonarum, uel auaritiæ, non autem ſimoniæ. Videtur tamen, quòd illud ſit peccatum ſimoniæ. Nam ſicut peccaret peccatum intemperantiæ, ſi ſine rationabili cauſa non ieiunaret, aut duceret uxorem, quæ ſunt de iure poſitiuo. licet huiuſmodi propoſitiones teneat gloſſa in cap. ex parte. Antonius de Butr. & Ioan. de Imola, & Cardin. in c. I. de ſimonia. Vnde eſt corollarium, Eodem modo poteſt Papa diſpenſare rationabili cauſa cum aliis in his quæ ſunt ſimoniaca iure poſitiuo, & circa ſpiritualia, unde poſſet dare facultatem cõmutandi ſine noua licentia. ¶ Sed ex primo dubio de obſequio oritur dubium, Vtrum
40 * hoc ipſum, ſcilicet ſperare beneficium ſpirituale ex officio temporali, ſit ſimoniacum. Ad hoc reſpondent Doctores, quòd ſperare principaliter eſt ſimoniacũ, ſed ſperare minus principaliter, non eſt ſimoniacum. Sed parum expedit, quòd ſit principaliter, uel minus principaliter. & ideo melius eſt ut diſtinguatur, mediatè, uel immediatè: quia ſi immediatè per obſequiũ uult habere beneficiũ, ſimoniacum eſt. Si autẽ uult conſequi beneuolentiã, ex qua

poſsit

posſit habere beneficium, nõ eſt ſimoniacum. ¶ Dubitatur, An * promittere ſpiritualia, ſit ſimonia. Dico, quòd nõ, licet ſit malè factum. ſed circa hanc diſputationem de ſimonia iuris diuini potiſsima difficultas eſt, quæ ſunt illa, in quibus eſt ſpirituale de iure diuino, & quæ in quibus de iure poſitiuo. Vt inde intelligatur in quibus Papa poteſt diſpenſare, aut non, Et in primis eſt controuerſia de beneficiis eccleſiaſticis, an ſint ſpiritualia ex ſua natura, an ſolum de iure poſitiuo, & per conſequens an uendi poſsint ſine uitio ſimoniæ. ¶ De qua quæſtione ſunt concluſiones. Prima cõcluſio, *In beneficiis uniuerſaliter ſimonia eſt de iure poſitiuo, & per conſequẽs Papa poteſt uendere ſine rationabili cauſa, & ſine uitio ſimoniæ, uel ex rationabili cauſa, & ſine peccato. Hæc gloſſæ in. c. ex parte, de officio delegati, & Antonii de Butr. & Imol. & Cardin. c. 1. de ſimonia. Pro iſta opinione arguitur, Quia in omni beneficio ſunt ſimul ſpirituale, & temporale, ubicunque hæc duo inueniuntur, poteſt uendi ratione temporalis, dum modo non pluris uendatur, ut patet de calice, ueſtibus, ſacris. ergo præbenda, quæ habet reditus, poteſt uendi ſecundum iuſtam æſtimationem temporalis reditus, dum modo gratis detur quod ſpirituale eſt in ipſo beneficio. Et cofirmatur. Quia quod hoc temporale ſit annexum huic ſpirituali,

tuali, ſolum eſt de iure poſitiuo. ergo Papa poterit uendere, ac ſi non eſſet annexum, imò uſque ad Vrbanum primum Eccleſia dicitur habuiſſe reditus. Præterea probatum eſt ſpirituale eſſe annexum temporali, & hoc non obſtante, illud temporale poteſt uendi, ut patet extra. in c. ſeruire, & ex cap. ex literis. ergo ſimili ratione temporale adiunctum ſpirituali, in præbenda uendi poterit adiunctum cum ſpirituali. Verum hæc argumenta ſolum uidentur procedere de ſimplici præbenda, ut canonicatu, aut patrimonio, in quibus nil uidetur ſpiritualis propriè, cùm neq; habeant claues, neq; adminiſtrationem ſacramẽtorum.

¶ Secunda opinio ſequitur aliud extremum, ꝙ omnis ſimonia in beneficio eccleſiaſtico eſt prohibita iure diuino, & per conſequens uendi non poteſt ſine uitio ſimoniæ. Hæc eſt opinio theologorum, de qua ſtatim plura.

¶ Tertia opinio ſequitur uiam mediatam, ſcilicet quòd in beneficiis habentibus adminiſtrationem ordinis, uel executionem clauium, ſimonia eſt de iure diuino, & per conſequens Papa non eximitur ab illa, neque alium eximere poteſt. In aliis autem non habentibus talem adminiſtrationem, aut executionem, ſimonia ſolũ eſt de iure poſitiuo, & ſic Papa poterit illa uendere ſine uitio ſimoniæ, aliâs flagitioſè peccat. ut de canonicatu primo modo,

&

& si qua sunt alia similia. Hæc est Panormit. cap.1. de simonia, & in receptione. capit.ultimo, de simonia. ¶ De hac quæstione sit prima conclusio contra Panormi & Hostiensem, Non * minus est simonia uendere canonicatum simplicem, quàm beneficium cum cura animarum. Probatur, Nam si uenditur officium, ita est spirituale, sicut aliud: si autem temporale, non est magis temporale reditus simplicis præbendæ, quàm beneficii habentis curam animarum. ergo par ratio est de utroque. Antecedens autem pro prima parte probatur, in qua est difficultas, quia clericatus est res spiritualis: quia quamuis sit ex institutione Ecclesiæ, nihil aliud est, quàm adeptio ad administrandum populo, & sacrificiis diuinis. Et Sanct.Thom.2.2.quæst.100. articulo 4. ponit clericatum inter spiritualia, præbenda autem datur clerico, quia clericus est primo ratione officii clericalis, & ex illo habet ius capiendi fructus præbendæ, quod etiam ius non potest esse, nisi spirituale, cùm fundetur in officio clericali, ratione enim illius officii debetur illi sustentatio à populo de iure diuino, iuxta illud 1. ad Corinth.9. Qui altari seruit, de altari uiuere debet: unde sequitur quòd tam spirituale est officium clericale, & ius recipiendi fructus in simplici præbenda, sicut in episcopatu: & sic nulla uidetur

detur

detur differentia inter beneficium ſimplex, & cum cura animarum. Præterea, ita eſt de iure poſitiuo ſubdiaconatus, ſicut ſimplex clericatus: ergo ſi propter hoc licet uendere præbendas annexas clericatui ſimplici, licet uendere pæbendas ſubdiaconatus, ſi quæ ſunt, ut ſi eſſet præbenda aſsignata ſubdiacono pro officio ſuo, quod habet. ¶ Secunda concluſio, Papa non poteſt uendere ſine uicio ſimoniæ ex quacunque cauſa quodcunque beneficium eccleſiaſticum. Probatur, quia in beneficio non reperiuntur niſi tria, officium, ius recipiendi, & ipſi fructus. Papa autem non poteſt dare ſecundum, niſi per primum, quia non competit ius recipiendi, ut dictum eſt, niſi ratione officii: ſed tam primum quàm ſecundum eſt ſpirituale bonum. ergo Papa non poteſt illa uendere. Hanc habet Palud. 4. diſtinct. 25. & Armacha, libro decimo, capitulo 16. & Adrian. quotlib. 9. & Caieta. opuſculo proprio de Simonia: qui hoc modo arguunt, Magis ſpirituale eſt actus eligendi Epiſcopum, qui tamen ſpectat ad canonicos: & præterea, quia non eſt minus ſpirituale officium Canonici quamuis ſit de iure poſitiuo, quàm ſi eſſet de iure diuino, ſicut non eſt minus ſpirituale officiũ ſubdiaconatus de iure poſitiuo, quàm ſacerdotii de iure diuino. ſed ſi canonicatus eſſet de iure diuino, uendi non poſſet.

Margin: 44 (beside "ſio, Papa non poteſt…"); *Palud.* *Armach.* *Adrian.* *Caietan.*

possset. ergo neque & nunc Præterea, quia in canonicatu tria inueniuntur (ut dictum est) clericatus, siue officium, ius recipiēdi fructus, & ipsi fructus: quæro utrum canonicus habuit officium gratis, uel pretio. si secundum, est simonia. Quæro & de secundo, scilicet de iure recipiendi fructus. Aut habetur gratis, uel pretio. si secundum, est simonia, quia ut probatum est, etiam est ius spirituale, quia ex ratione officii spiritualis, sicut etiam ius decimarum in nouo curatu est spirituale. si autem papa hoc gratis dedit, iste iam tenet titulum, & dominium præbendæ, & hoc sufficit ad recipiendum fructus, neque est ibi aliud, quod papa posit uendere. Vnde est implicatio, quòd papa gratis det, quod est spirituale in præbenda, & uendat quidem temporale. & in hoc consistit ratio huius simoniæ. Et confirmatur. Nam papa non habet maiorem titulum ad fructus præbendarum, quàm ecclesia. sed ecclesia non habet nisi ius spirituale, scilicet ratione administrationis spiritualis. ergo neque papa: ergo nihil habet, quod posit uendere. Et similis calumnia uidetur esse, si quis diceret, Ego do tibi gratis titulum ac dominium ad fundum, sed uendo tibi fructus. si enim habeo ius ad fundum, fructus sunt mei. Præte rea, si fructus ctus essent annexi canonicatui, iure diui-

o no, sicut

no, ſicut in ueteri teſtamento, non poſſent
uendi. ergo neque nunc, quia non minus eſt
officium ſpirituale clericorum, quàm erat Le-
uitarum. Panormita. arguit pro ea parte, quę
eſt in hac ſententia. Nam in capi. ex diligent.
de ſimonia dicitur, quòd præſtatio iuramen
ti pro beneficio acquirendo, diuinis, atque
humanis legibus contraria eſſe dignoſcitur
ergo papa non eximitur ab illo iure. Præterea
ſi papa poteſt facere. ergo dare facultatem alii
poteſt: quod omnino eſſet abſurdiſsimum
ſed totus iſte error emanauit, quòd iſti credi-
derunt, quòd illa, quæ ſunt iuris poſitiui
non ſunt uerè ſpiritualia, in quo uehemente
erratum eſt. ſicut enim ſpiritualis conſecratio
eccleſiæ, aut conſecratio ſacerdotis, benedi-
ctio aquæ, abſolutio ſacramentalis, non ſunt
temporalia, ſed ſpiritualia. ita licet benefi-
cium canonicorum ſit de iure poſitiuo, eſt
ita ſpirituale, ſicut officium ſacerdotis: quod
contradicere eſt erroneum. Papa enim non
poteſt uendere ſpiritualia bona beneficio-
rum ſine titulo ſpirituali, quia non eſt do-
minus, ut ait Sanctus Thom. 2.2. quæſt. 100
Et probat Palud. Nam fundatores non reli-
querunt bona illa papæ, ſed miniſtris ſolùm.
neque ſpectat aliud ad papam, quàm proui-
ſio miniſtrorum. Hæc uidetur contra Adria
un

ut infra dicetur. ſi tamen papa ſine titulo ſpirituali de facto uenderet, non eſſet ſimonia, ſimiliter ac ſi rex uenderet illas, neque uenditio teneret. Non negamus tamen, quin papa pro communi utilitate eccleſiæ poſſet uendere, uel aliter tranſferre fructus, uel partem illorum, quia etiam de bonis clericorum poteſt diſponere tanquam adminiſtrator. Ad argumenta in contrarium. Ad primum reſpondetur primò, quòd differentia eſt clara, quia in calice, aut in argento poteſt aliquis habere ius ad illud temporale, & non ratione ſpiritualis: non ita autem eſt in beneficio, ubi ad temporale non poteſt eſſe ius, niſi ſpirituale (ut declaratum eſt) Ad confirmationẽ negatur conſequentia: quia licet ſit annexum de iure poſitiuo, tamen annexum eſt debitum, ſola ratione ſpiritualis. Ad aliud de iure patronatus reſpondetur, quòd differentia eſt clara, quia in patronatu ſpirituali ſequitur ipſum temporale. econtrario autem in beneficio temporali ſequitur ſpirituale. & hæc de beneficiis, & officiis, in quibus eſt aliquid ſpirituale. Si quæ tamen ſunt, quæ re uera, ut ſuprà dictum eſt, nullum continent officium ſpirituale, de quibus fit mentio in dicto capit. Saluator. non negamus, quin uendi poſsint ſine uitio ſimoniæ, ut officium, & præbenda in hoſpitali, imo

& cathedra in uniuersitate, & alia similia: quia ista ad nihil spirituale ordinantur, & laicis
45 possunt concedi. Ex quo sequitur, quòd * omnes præbendæ militares, quas commendas uocant, possunt authoritate papæ uendi pro temporali sine uitio simoniæ. Nam licet sint annexæ religioni, & religiosis, non tamen ratione officii spiritualis, sed pro officio militari. Ex quo iterum sequitur, quòd
46 * neque ex authoritate papæ possunt commutare commendam pro beneficio. Patet, quia commenda est merè temporalis, sicut stipendium ducis in bello. Adria. in quotlib. 9 ad quintum principale, dicit, quòd opinio, quę dicit, quòd papa in uenditione beneficiorum, non est simoniacus, uerissima est, quando intendit uendere ius recipiendi fructus, non mediatè aliquo officio spirituali. Contraria tamen opinio habet uerum, quando intendit uendere mediante aliquo officio spirituali. Et inquit, quòd papa hoc potest facere, quòd non mediante aliquo officio spiri- tuali posit uendere præbendam, quia iura non possunt eum impedire. secus de prælatis inferiobus, & sic concedit, quòd authoritate papæ potest aliquis commutare beneficium pro officio temporali, scilicet notariatus, quod intelligitur, quòd papa dat illis præbendam temporalem pro officio illo, & non ius
spiri

ſpirituale. Sed probatur quòd hoc ſit falſiſsimum. Nam quæro ſi papa uendidit Petro ius recipiendi fructus præbendæ, & non mediante aliquo iure ſpirituali, quare canonicus tenetur dicere officium diuinum, uel intereſſe in choro, quia papa non poteſt obligare ad hoc ſine ſtipendio. Præterea, talis non faceret fructus ſuos, ſi non diceret officiũ diuinũ, ut decretum eſt in concilio Lateran. ſub Leone decimo. ergo fructus debentur ratione officii ſpiritualis. ergo papa non dedit niſi illo titulo. Sequitur quæſtio particularis de penſionibus. dubium, An * circa illud contingat ſimonia, ſi permutentur cum bonis temporalibus, ut cũ redemptione penſionum. Et uidetur quod ſic, quia eſt beneficium eccleſiaſticum. ergo circa illud poteſt cadere ſimonia. Præterea, uel illud eſt temporale, uel ſpirituale: ſi ſpirituale, ergo non habet æſtimari, aut redimi pecunia. ſi temporale, ergo non licet commutare beneficium pro penſione. Cuius tamen oppoſitum uſus obtinuit. Caietanus in ſumma in uerbo de ſimonia, reſpondet, quòd ius annuæ penſionis eſt merè temporale. Quod probatur ex duobus. Primum, quia ſolos fructus beneficii eccleſiaſtici reſpuit. nam penſio non eſt beneficium ſpirituale, propriè loquendo, ſed totum beneficium eſt illius, qui penſionem ſoluit. & ſecundò,

Caiet.

.Thom. quia ſolet laicis concedi, ſicut ait S. Thom. 2.2.quæſt.100.articu.4.ad tertium, quòd cùm papa concedit decimas, non concedit ius ſecundùm quod talis penſio poteſt licitè redimi certa ſumma pecuniæ. Maior in 4.diſtin. 25.ad quartum dicit, quòd penſio non eſt aliquid temporale, ſed eſt beneficium. ſed gloſſa in c.cum inde conſtitutione. uidetur dicere, quòd ubi præbendæ non eſt annexum ſpirituale, uidetur quod ſit aliud temporale, & uendi, & redimi poſſe. Adria.in illo quotlib.9.ad quintũ, publicè admittit, quòd penſio eſt tẽporalis, & per conſequens quòd nullo modo authoritate partium poteſt cõmutari beneficium pro pẽſione. Sed authoritate papæ poteſt, imo poſſet fieri pro nuda pecunia. Nam ſecundùm eius imaginationem, illa penſio datur pro prębenda temporalis beneficii, & nullo modo pro aliquo iure ſpirituali. & quia nullus inferior papa poteſt conferre temporale beneficium niſi mediante ſpirituali, ideo neque dominus beneficii, neque epiſcopus, poteſt dare beneficiũ pro pẽſione. Certè res uidetur dubia & fortaſſe iſta cõmutatio penſionum non eſt ita tuta, ſicut omnibus uidetur. ſed utcunque reſpondeo per concluſiones.

Maior.

Adria.

48 Prima cõcluſio, Pẽſio * quæ aſsignatur alicui ſuper beneficium alterius, ratione alicuius miniſteri ſpiritualis, licita eſt & honeſta, ſicut

ratione

ratione adiutorii & ſubſidii:ut cùm epiſcopo titulari aſsignatur certa penſio ſuper epiſcopatum alterius,ut adiuuet ad exercendum epiſcopalia.Iſta concluſio eſt nota.nam datur ſtipendium iuſtum pro adminiſtratione ſpirituali.Et eodẽ modo poſſet aſsignari presbytero ut ferret ſubſidium paſtori parocho ſeni, aut aliâs inualido,ad adminiſtrandum ſacramenta.unde ſequitur quòd talis penſio redimi nõ poteſt pecunia,non ſolùm tranſactione partium,ſed neque authoritate papę,ut ſuprà probatum eſt, quia eſt uerum beneficium. Secunda concluſio,Habens*beneficium,cui per aliquod tempus miniſtrauit,licitè poteſt authoritate papæ cedere beneficio, retenta certa penſione ſuper beneficium, & ſine quocunque onerali officio ſpirituali. Hæc probatur, quia quandiu inſeruiuit beneficio, honeſtum eſt,ut pro præterito miniſterio,etiam in futurũ conſulatur,& propitietur ei,& detur ſuſtentatio,ſi poſtea nõ poteſt commode miniſtrare.Adhuc eſt uerum de illo,Dignus eſt operarius mercede ſua. Eadem ratione uidetur, quòd talis penſio non ſit uendibilis: quia ius ad illam eſt mediante officio ſpirituali, neque eſt minus ſpirituale, quàm ſi ſit pro miniſterio futuro.Sed etiam poteſt dici contrà, quia eſt merè temporalis , nam datur tanquam alimentum, & non remanet obli-

gatus ad aliquod officium ſpirituale, unde eſt
50 tertia concluſio. Papa * non poteſt dare alicui penſionem aliquam ſuper beneficio eccleſiaſtico, qui nullum miniſterium neque temporale, neque ſpirituale conferat in eccleſia, uel alio pio titulo. Hæc probatur, quia papa non eſt dominus, ſed diſpenſator, & illud eſſet diſsipare. Præterea, nàm in hoc faceret iniuriam populo, & miniſtris: populo quidem, quia cogeret ſoluere beneficium & ſtipendium nullo titulo debitum, cùm tamen nullum aliud titulum poſsit habere eccleſia ad bona laicorum, niſi quòd quia dominus ordinauit, quòd qui euangelio ſeruiunt, de
1. Corin. 9. euangelio uiuant. 1. ad Corin. 9. quod fieret, ſi decimas miniſtris eccleſiæ debitas pro miniſterio aliis otioſis diſtribueret. Dico autem, ſine miniſterio, uel alio pio titulo, ſed ſolùm pro ſuo arbitrio. Confirmatur, Nam non eſt dubitandum, quin papa poſsit errare, & peccare in diſtributione beneficiorum eccleſiaſticorum: ſed iſte uidetur error manifeſtus, ut bona eccleſiaſtica, quæ ſunt miniſtrorum, & pauperum, aliis diſtribuantur nullo titulo. ergo tales diſtributiones ſunt iniuſtæ non minus, quàm ſi quis pro quotidiano ſacrificio legaret perpetuos reditus, atque papa illos aſsignaret alicui, qui neque ſacrificaret, neque aliud pium officium conferret.

Quarta

Quarta cõclusio, Non* uidetur irrationabile, ut papa det clerico pensionem aliquam in alieno beneficio, solùm quia clericus est. Probatur, quia si clerici certo numero, & nõ ita sine discrimine, & passim ordinarentur, rationabile esset, ut ecclesia sustẽtaret ministros suos de quorum numero sunt omnes clerici. maximè quia aliâs non haberent unde honestè uiuerent, sed talis pensio etiã uidetur quòd esset uerum Beneficium, quia titulus esset uerè spiritualis scilicet ratione ministerii, quia talis clericus uel impendit, uel adeptus est impẽdere, & per consequens non uidetur quòd talis pẽsio possit uendi. Quinta conclusio, Vtcunque *iusto, siue iniusto titulo papa alicui concedat pẽsionem sine obligatione ad aliquod ministeriũ spirituale, neque ratione alicuius tituli spiritualis, talispensio est merè temporalis, quia secundùm se est tẽporalis, neque est annexa alicui spirituali, postquam ius ad illam non est spirituale. ex quo sequitur, quòd uendere, aut redimere talem pensionem, non est simoniacum pretio quolibet temporali. Sexta conclusio, Si quis* contulit, aut permutauit beneficium pro pẽsione, etiam authoritate papæ nullo modo possum intelligere quomodo talis pensio posit uendi, aut redimi pecunia, neque sufficio soluere argumentum superius factum. Aut enim talis pẽsio est spiritualis, aut

temporalis. Si ſpiritualis, redimi non poteſt: ſi temporalis, permutari cum beneficio non poteſt. ergo talis penſio non poteſt cadere ſub emptione aut redemptione. Vnde commentitium puto quod dicit Adrianus, quòd authoritate papæ poſsit permutari penſio cum beneficii præbenda, ſecludendo ipſum ſpirituale, quia (ut ſuprà probatum eſt) papa non poteſt dare illud temporale, niſi propter illud ſpirituale. Imò neque dat, quia nunquam dat ius ad illud temporale, niſi ratione tituli & officii ſpiritualis. Dico tēporale, quod eſt in beneficio, unde cōmutari pro penſione non poteſt. Confirmatur. nam ſi quis obtinuit beneficiū quia dedit penſionem, ſi poſtea nō dicat officium canonicum, non facit fructus ſuos, ut determinatum eſt in concilio Lateranenſi, ſub Leone decimo. ergo ſignum eſt, quòd talis non habet titulum ad fructus beneficii, niſi ratione officii ſpiritualis. Fictitium ergo eſt & ſophiſma, quòd ille permutauerit quod temporale erat in beneficio pro penſione. Sed eodem modo permutauit ſicut pro alio beneficio. neque de hoc eſt dubium. Itaque non uideo quomodo alterum cum altero poſsit ſtare, ut beneficium mutetur pro penſione, & iterum penſio pro pecunia. Et Adria. bene conſequēter concedit, ꝙ ſicut à principio eſt facta permutatio beneficii cū penſione, poterit fieri cū pecunia

auth

authoritate pape.Confir.iudicio meo ueheme̅ter, q̃a quod permutatur ab initio, nõ poterit fieri cũ pacto redẽptionis pensionis, ut etiã fatetur D.Caiet. Neque quisquã alius negat. Ex hoc sic arguitur, Vel in illa permutatione permutatur tẽporale uel spirituale.Si spirituale,ergo permutatio pro pensione temporali est simoniaca. Si tẽporale,ut dicit Adria.ergo neq; pactum de redẽptione erit simoniacũ, cùm nihil spirituale interueniat. Septima conclusio, Quãcunq;*pensioné papa imponat,uel ex officio suo,uel ad supplicationé alterius,quę nõ sit causa permutationis,& sine obligatione ad aliquod officium uel ministeriũ spirituale: omnis,inquã,talis uendi potest & redimi sine simonia.Ista patet ex superioribus,quia talis pẽsio est purè temporalis.Diximus autem sine simonia, quia nõ dubito, quin talis negotiatio sit uitiosa,& præstãs magnas occasiões ad fraudes simoniacas.Vnde est corollariũ,Habentes tales pensiones temporales nõ tenentur ad officium canonicũ. Hoc corollariũ uidetur clarum.nã si pensio est tẽporalis,nõ est beneficiũ ecclesiasticũ. Et hoc ꝑfectò in hac materia absurdũ est, ut nõ posimus aliter istos pensionarios absoluere à uitio simonię,nisi excusando eos à quocũq; officio & ministerio ecclesiastico.Ex quo iterũ seq̃t, nullo iusto ti.posside̅t tales pẽsiones,atq;adeo si istę redẽptiones pẽsionum

ſionum non redigerent nos ad iſtas anguſtias, non pateremur perplexitatem, ſed ſimpliciter diceremus penſiones eſſe uera beneficia, quæ dantur clericis ratione officii: & ſic tenentur ad officium canonicũ, quod multo honeſtius eſſet in pōtifice, & poſſeſſoribus penſionum.

SECVNDA PARS RELECTIONIS
De pœna ſimoniacorum.

SVMMA.

1 *Accipiens aliquid temporale ratione contractus ſimoniaci, an teneatur reſtituere, quicquid ſimoniacè accepit.*

2 *Simoniacè conſecutus beneficium eccleſiaſticum, quòd nihil iuris acquirat in illo, neque faciat fructus ſuos, ſed teneatur reſignare.*

3 *Simoniacus an de iure naturali & diuino teneatur reſtituere, an de ſolo poſitiuo.*

4 *Reſtitutio pecuniæ acquiſitæ per ſimoniam, quòd nõ ſit de iure diuino.*

5 *Beneficium ſimoniacè acquiſitum, an ſit reſtitutioni obnoxium de iure diuino.*

6 *Pecunia ex contractu ſimoniaco acquiſita cui debeat reſtitui.*

7 *Reſtitutionem qui bona fide fecit dando pauperibus, uel illi, à quo accepit, an teneat factum.*

8 *Beneficium adeptus, qui quidẽ non dederat pecuniam epiſcopo, ſed alius pro eo, ipſo ignorante, an teneatur reſtituere.*

9 *Contrahentes cum Papa, an ſint ſimoniaci, aut incurrant, pœnam iuris.*

10 *Accipere aliquid pro ſepultura, an ſit licitum, &* quando.

quando.

11 *Sepulturæ ius priuatum an poßit quis obtinere, & quomodo.*

12 *Religionem si quis ingrediatur, an ille, qui eum recipit, poßit pro ingressu aliquid recipere.*

13 *Legans monasterio perpetuò mille aureos ut faciat sacrum perpetuò: hæres dicit, Ego dabo beneficiũ simplex huius missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum, & fieri poßit sine simonia.*

14 *Mediatores, qui pro alijs contractus constituũt simoniacos, quas incurrant pœnas.*

15 *Dare pecuniam, ut ab officio non deponatur, an sit simoniacum.*

16 *Simoniaci pœna quæ sit.*

17 *Temporale esto, quòd non poßit aliquis recipere pro spiritualibus titulo emptionis & uenditionis, an aliquo titulo spirituali poßint esse media ad aliquod tẽporale.*

18 *Titulus triplex recipiendi temporalia mediantibus spiritualibus describitur.*

19 *Clerico utrum liceat suas locare operas in administratione spiritualium.*

20 *Locare operas in administratione spiritualium, quòd non plus liceat, quàm ipsa spiritualia, neque licet aliquid recipere pro labore spirituali magis, quàm pro ipso spirituali.*

QVIA pœna simoniacorum pendet ex restitutione, & hęc est potisśima pœna, ideo solùm tractabo de restitutionis pœna: quia in hac sola uidetur magna difficultas consistere. Vnde est prima quęstio, An ille, qui aliquid

aliquid temporale accepit, ratione contractus simoniaci, teneatur restituere quicquid simoniacè accepit. Ad hanc quæstionē respondent omnes doctores, quòd sic, & habent eam tanquam certam & indubitatā. & probant ex cap. si quis episcopus. 1. quęst. 1. ubi tamen non arguitur de hac restitutione, sed solùm cauetur, ꝙ in ordinato per simoniam non proficiat talis promotio, & de episcopo ordinãte dicitur, quòd proprii gradus periculo subiacebit. Sed argumentantur (ut solēt) ex uno ad aliud. Plus tamen uidetur facere caput, mandato. de simonia. ubi habetur, ꝙ simoniaci mentales nō tenentur ad restitutionem, neq; temporalium, neque spiritualium. Ex quo arguitur, quòd si esset simonia exterior, tenerētur ad restitutio
2 nem. Prima conclusio, Quicũque* simoniacę consequutus est ecclesiasticum beneficium, nil iuris acquirit in illo, neque facit fructus suos, sed tenetur resignare. Hæc expressè habetur in iure, c. ea quę. 1. qu. 3. & c. ex multis. & 1. q. 1. c. si quis. & c. presbyter. Et sunt extrauagãtes apertè hoc habētes Martini quinti, Eugenii quarti, Pauli secũdi & Xixti quarti. Sed dubitatur,
3 an* de iure naturali & diuino teneantur restituere, an de solo positiuo. Et primò de temporali uidetur, quòd sit de iure diuino obnoxium restitutioni. nam ita est prohibitum de iure diuino recipere aliquid titulo simonia-

co,

co, ſicut uſurario. ſed uſurarius tenetur reſti-
tuere iure diuino & naturali quicquid acqui-
ſiuit ex uſuris: ergo & ſimoniacus. Eſt etiam
probatio ſancti Thomæ, qui aliquid accipit
contra uoluntatem domini, pro re, quam te-
nebatur dare gratis, tenetur ad reſtitutionem.
Sed ita eſt in præſenti.ergo. Cõfirmatur, quia
ſi emptor tenetur reſtituere beneficium ſine
conditione, ergo uendens tenetur reſtituere
pecuniam. Præterea, ſi hoc ſolùm eſt de iure
poſitiuo, cùm hoc ſit pœnale, ſequitur quòd
ſimoniacus non tenebitur reſtituere ante con
demnationem. Conſequens eſt contra omnes
doctores. Præterea, quia non uidetur cau-
tum in iure, niſi de reſtitutione in ordine, uel
beneficio, uel pro ingreſſu religionis. Si er-
go ita reſtitutio eſt ſolùm de iure poſitiuo, ui-
detur qui recipit pecuniam pro adminiſtra-
tione ſacramentorum, aut aliis actibus ſpiri-
tualibus, aut celebratione miſſæ ſimoniacè,
non tenebitur reſtituere. cùm tamen iſta ſunt
non minùs ſpiritualia, & per pactum non mi-
nus enorme.ergo. Præterea arguitur inſtan-
ter. Nam non dicitur contractus, ubi alterum
pro altero commutatur, ſi una pars iure non
dat quod paciſcitur. Vt ſi quis pro dono
recipit pecuniã, ſi reuera non dat donum,
tenetur reſtituere pecuniam. Et ſi emo
equum à non domino, tenetur mihi reſti-
tuere

tuere pecuniam, & ego equum. Ita est in proposito, quòd uendens beneficium, non facit emptorem dominum beneficii, neque dat ei titulum, sed emptor tenetur dimittere, ergo uēditor restituere, secluso omni iure positiuo. In oppositum est, quia apud Deum ita est simoniacus mentalis, sicut simoniacus exterior. sed mentalis non tenetur restituere, sed sufficit ei sola penitentia, ut habetur in d.c. mandato. de simonia. ergo non est de iure diuino. Ad quęstionem respondent Innocen. & Hostiēs. in c. tua nos. de simonia. quòd in simonia, quę est de iure diuino, est obligatio ad restitutionē, etiam de iure diuino. Et ad c. mandato. respondent, quòd intelligitur de simonia, quę est solùm de iure positiuo. Sed contra est cap. Loquitur enim de simonia, que est in ingressu religionis, quæ est de iure diuino. Neque ualet dicere, ut alius respondet, quòd in c. illo intelligitur non de pecunia accepta pro ingressu religionis, sed pro loco in ordine monachorū. Sed hoc est diuinare, cùm c. absolutè loquatur de loco abolito in monasterio, & propterea fortasse post ingressum religionis non esset simoniacum dare pro certo loco inter monachos pecuniam, etiam si fuisset exterior compositio, quod manifestè esset contra caput in eadem sententia. Cùm Innocētio & Hostien est Maior 4. dist. 25. q. 5. Generale est, inquit, & de

& de iure,notare,q̧ homo non adquirat dominium per actum,quãdo tenetur gratis.Imò addit,quòd neque papa poteſt diſpenſare ut retineatur pecunia. Et in hac ſententia uidetur eſſe Adria.quotlib.9.quòd tenetur de iure diuino ſimoniacus reſtituere.Sed cõtra iſtam opinionẽ ſtatuo conclusionem. ¶Reſtitutio *pecuniç acquiſitæ per ſimoniã non eſt de iure diuino.Hæc eſt Caie.2.2.q.100.ar.6.& Syl ueſt.uerbo ſimonia.§.20.& pariter c.mãdato. Ex quo uidetur ſufficienter probari.arguitur ſic,Si illa reſtitutio eſſet de iure diuino,& naturali,deberet fieri illi,à quo ablata eſt pecunia,ut in uſura,& in aliis rapinis. conſequens eſt contra omnes doctores, & fortè contra ueritatem.Confirmatur,Nam ſi do Petro 20. aureos ut interueniat cum uſurario, ut det mihi mille aureos ad uſuram, Petrus non reſtitueret,& tamẽ ſi darem ut interueniat apud epiſcopum,ut impetraret beneficium,teneretur.ergo non eſt idẽ iudicium de utroque.Prçterea non minus obligatur ad reſtitutionem ſimoniacus ſpiritualis acquiſiti,quàm tẽporalis.ſed hoc non eſt de iure diuino, ut ſtatim apertè probabitur: ergo neque reliquorum. ¶Sed argumenta in contrariũ nõ ita facilè ſoluuntur.Ad primũ Panor.c.mãdato conat̃ multas differentias ponere inter uſurarium mentalem,& ſimoniacũ,ſed omnes ſunt inefficaces,

p uide

uide illum, quia tandem uidetur consentire cum Innocen.& Hostien.Caie.ponit.differentiam,quia in simonia est uoluntaria translatio,quamuis iniqua,sed in usura non.sed fortasse differētia est,quòd in usura efficitur iniuria illi,à quo exigitur usura,& ideo ei restituē dum est:sed in simonia non fit iniuria illi, qui libenter dedit pecuniam, sed iniuria facta est rebus sacris, sicut si in loco sacro aliquis haberet rem cum propria uxore,non faceret illi iniuriam,sed tēplo.Ita in proposito dicit,quòd nulla fit iniuria illi,à quo pecunia accepta est, sed rebus spiritualibus.& ideo nulla restitutio est facienda illi,qui dedit pecuniam de iure diuino.Ad secundum patet per idem.Illud enim est,ut si fuit cū iniuria. unde fortase ita esset, si postquam habet aliquis ius ad beneficium, ut per electionem,aut præsentationem patroni,episcopus exigeret ab illo pecuniam, tunc enim de iure diuino tenetur episcopus illi restituere.Ad tertium dico cum domino Caiet & cōmuni opinione,quòd etiā ante condemnationē tenetur restituere. Probatur,quia ecclesia potuit illegitimare illū contractū,ita ut nō transferretur illud dominiū pecuniæ in simoniacū.Sed hoc uidetur fecisse,quia fecit in illo quicquid potuit facere,in odiū simoniacorū.ergo creditur ꝙ illegitimauerit cōtractum. Cōfirmatur aperte,quia ex solo statuto humano,ut

no,ut cõtinuò dicã,ſimoniacus nõ acquirit titulũ in beneficio,ſed tenetur reſignare etiã ante cõdẽnationẽ. ergo cùm nõ minus ſit abſurdũ & odioſum uendere quàm emere, uidetur etiam ꝙ uenditor nõ acquirat dominiũ pretii quod accipit. Ad cõfirmationẽ patet per idem. nõ enim tenetur reſtituere niſi de iure poſitiuo. Ad quartum dico, ꝙ forſan cõſequens eſt uerũ, quia nulla facta eſt pecuniã dãti iniuria, & ideo ſi non eſſet cautũ in iure, nõ cadit reſtitutio. Vel dicatur, ꝙ cùm hoc ſit tam odioſum in iure, licet arguere ab uno ad aliud, & ſic ſi tenetur reſtituere in ordine uel beneficio, tenebitur etiã in aliis ſpiritualibus, & ita tenet Syl ueſt. §. 10. Ad ſuperiora reſpondetur ꝙ in cõtractu ſimoniaco nõ fuit cõuẽtio, ut collator beneficii, aut renũtiator uerè det titulũ, ſed ſolũ ꝙ faciat quod in ſe eſt de facto renuntiando, aut conferẽdo: & ſic nulla fit ei iniuria, niſi fortè deciperet illũ, perſuadẽs, ꝙ nõ acquireret titulũ, neq; teneretur ad reſtitutionẽ. Idẽ etiã in iure diuino, et primũ ſi ſtarem' in iure diuino, etiã dãs pecuniã acqreret titulũ beneficii. Poteſt cõfirmari ſolutio primi argumẽti, quia ſimili peccato peccat dãs pecuniã pro beneficio ſicut recipiẽs: dãs autẽ nõ facit iniuriã ſibiipſi. ergo neq; recipiẽs facit iniuriã dãti, qa hoc peccatũ nõ cõſiſtit in iniuria perſonarũ cõtrahẽtiũ. Cõfirmatur, Nã non uidet imaginabile, ꝙ

in eodem contractu uterque contrahentiũ pa
tiatur iniuriam,in cõtractu autem simoniaco
si accipiens pecuniã facit iniuriã:ergo accipiẽs
beneficiũ. Quia nõ plus licet extorquere bene
ficiũ pro pecunia,quàm econtra pecuniã pro
beneficio. Preterea,etiã si Petrus deberet 100.
aureos episcopo,& episcopus nõ posset aliter
recuperare illos nisi cõferendo beneficiũ,& ea
ratione conferret,nihilominus esset simonia-
cus (ut suppono,& determinat à doctoribus)
& ea ratione nõ facit iniuriã Petro. tunc ergo
non cõsistit simonia in iniuria partiũ.& hoc
expressè dicit S.Tho.& Syluest.§.17.cõtra An
5 gelũ. ¶ An *beneficiũ simoniacè acquisitũ est
obnoxium restitutioni de iure diuino? Dico
quòd nõ,sed de iure positiuo. Probatur eodẽ
modo sicut de pecunia ex illo c.mandato. Si
enim esset de iure diuino,monachus cõsequu
tus locũ in monasterio pro pecunia,tenetur re
linquere monasteriũ,neque professio ualeret,
cuius contrariũ bene habetur ex illo c. Præter-
ea probat,quia summus põtifex electus simo-
niacè,acquirit totũ titulũ,neque tenetur resi-
gnare,ut patet extra de elect.c.licet.ubi Alex.
ad uitãdũ schimata dicit in cõsilio generali,ꝙ
electus à duab9 partibus Cardinaliũ,sine ulla
exceptione habeatur pro indubitato papa. Ex
quo infert Maior,ꝙ neque exceptione simo-
nię.& ita tenet glossa in c.si quis pecunia. 79.
distin.

dist.sed cõtra 79.dist.c.si quis pecunia. Nicolaus papa dicit, Si quis pecunia, aut gratia humana fuerit apostolicę sedi introuocatus, non apostolicus, sed apostaticus habeatur, liceatque Cardinalibus, & aliis clericis Deũ timẽtibus, & laicis inuasorẽ illũ anathematizare. Respõdetur in eodẽ c. ꝙ intelligit si fuit electus ab illis, qui nõ habebant potestatẽ eligẽdi. sed Maior dicit, ꝙ glossa est cõtra text. ideo ipse dicit, quod illud ius est reuocatũ per nouũ ius c. licet. Sed notandũ, ꝙ Iulius 2. anno Domini 1505.19. Calend, Februarii edidit extrauagantẽ super electionẽ papæ simoniacã, ꝙ nullũ habeat effectũ, quam fecit publicè affigi in ualuis Basilicæ beati Petri, & cãcellariæ, atque reuocare omnes constitutiones pontificũ in cõtrariũ, & nominatim illud c. licet. Vnde sequitur primo, quòd hodie non teneret electio simoniaca. Secundò, quòd hoc est de iure positiuo, quia nunquã papa dicit hoc esse de iure diuino, & reuocat cõstitutionẽ in cõtrariũ. Tertiò patet, quia ex c. licet. tenebat, & erat canonica papæ electio antequã reuocaret, & ita uidetur tenere glossa ibidẽ, quæ solã exceptionẽ hęresis dicit esse admittẽdã: quod tamẽ Maior ait adhuc nõ esse uerũ, sed esse pontificẽ, etiã si esset hæreticus. Sed cõtra hanc opinionẽ & cõmunẽ per cõmunẽ modum intelligẽdi, c. mãdato. uidetur urgere c. si quis 1. q. 1. ubi sic legitur,

Si quis neque ſanctis pollens moribus,uel neque clero populoque uocatus,uel pulſatione coactus, imprudenter Chriſti ſacerdotium, iã quolibet facinore pollutus, iniuſto cordis amore,uel ſordidis precibus ore,ſine comitatu,ſiue manuali ſeruitio,ſiue fraudulento munuſculo, epiſcopalem ſeu ſacerdotalem, non lucro animarum,ſed inanis gloriæ auaritia fultus, dignitatem acceperit, & in uita ſua non ſpõte reliquerit, caſuque inſperata mors,pœnitentem non inuenerit,proculdubio in æternum peribit. Ex quo etiam probatur haberi, quòd etiam ſine peccato exteriori,ſed ſolùm numere dato, uel obſequio etiam, aut precibus cõſequutus epiſcopatum,tenetur reſignare:quod eſt contra illud c.mandato.Reſpõderi poteſt ꝙ hoc c.reuocatur per illud c.mandato.Sed contra,quia papa in illo c.1.reſpondet conſultationi,neque uult concedere nouum eius. Adria. quotlibet 9.putat,ex iure diuino eſſe obnoxiũ reſtitutioni,quod ſimoniacè acquiſitum eſt,ſiue ſpirituale,ſiue temporale.Armach.lib.10.c.23.tenet adhuc latius,ꝙ non ſolùm ſimoniacè,ſed ambitioſa hypocriſi peruenerit quis ad ſacerdotium,quòd nullum titulum acquirit,& tenetur reſtituere.quia non intrat per oſtium,& per conſequens eſt fur,& latro. Henri. de Gand. quotlibet. 9.q.26. aut 16.tenet quòd ſimoniacus tenetur iure diuino re

no restituere quicquid est consequutus. Et ad c. mãdato. dat illam glossam suprà positam, ꝙ intelligitur nõ de receptione monachorum, sed de loco inter monachos. Maior dist. 25. q. 5. tenet, quòd est de iure positiuo, ꝙ per simoniam non acquiratur titulus in beneficio. unde uidetur loqui, sicut prius dixerat uendentem teneri ad restitutionem temporalium. Panormi. in c. mandato. quia non placent ei differentiæ, quas ponunt doctores, inter simoniacum & usurarium, ponit alium intellectum illius c. ut intelligatur, non si quis principali intẽtione dederit aut receperit pecuniã pro ingressu monasterii. Sed secũda intẽtione, aliâs quod teneatur restituere. & hoc inquit est tutius. Sed in c. tuã nos. de simonia, apertè dicit, ꝙ simoniacus mẽtalis siue in simonia iuris diuini, siue positiui, non tenet̃ restituere, & citat Io. An. in utroque c. Sed* cui debet fieri restitutio de pecunia? Respõdetur primo ex sentẽtia omniũ doctorũ, ꝙ nõ debet fieri ei, à quo accepta est, qa nõ est illi facta iniuria, licet de hoc nõ adducãt doctores aliquẽ canonẽ id determinãtẽ, ꝙ ego sciã. secũdò debet restitui ecclesiæ, in cuius iniuriã accepta est. Si uerò nõ est facta iniuria alicui ecclesiæ, dãda est pauperib⁹ uel ecclesię cathedrali, quę ex Syluest. §. 20. cũ aliis colligere libebit. Tertiò uidet̃ mihi, ꝙ debet expẽdi, sicut aliæ pecuniæ, in opera pia ex

mandato episcopi. Vel (si hoc commodè non non posset) de uoluntate possidentis. Sed notandum, quòd si aliquis dederit pecuniam simoniacè, & nõ recipit beneficium, ita ꝙ simonia non est consummata, pecunia est restituenda eidẽ, ut ait Caie. in sua Summa: quia de iure naturali, tenet̃ restituere ei, à quo accepit, q̃a de eodem iure naturali est, ut non perdat sua, nisi recipiat illa, pro quibus illas dedit. Secũdò etiam notandum, ꝙ si tenebatur episcopus isti dare distinctè beneficiũ, & exigit pecuniã, etiã stando in iure naturali, tenetur illi restituere, quia fecit illi iniuriã. sed fortasse ius positiuũ uoluit priuare episcopũ ipso facto, sicut & beneficio. ¶ Hæc dicta sunt pro cõmuni sententia doctorũ. Sed fortasse posset defendi, ꝙ restitutio pecuniẹ est faciẽda eidẽ etiam. & ratio est, quia licet stando in iure diuino non fiat ei iniuria, sed quia ratione iuris positiui non acquirit titulum ad illud, pro quo dedit pecuniam, consequenter uidetur dicendum, quòd debet etiam restitui illud, quod dedit. Sed ad hoc responderi potest, quòd ille iam nouit quòd nõ acquirebat ius in beneficio, & nihilominus uult dare pro illa translatione beneficii pecuniã, licet nõ sit de iure diuino cui debeat fieri restitutio, nõ uidet̃ dubitandũ, quin debeat fieri collatori, idest talis debet addere in manus illius, ad quẽ spectat prouidere. At

de fru

de fructibus beneficii idem uidetur indicium, ſicut ſi ex aliis cauſis non faceret fructus ſuos, & debet conſiderare ad quē ſpectāt fructus de iure, uel dare in fauorē eccleſię, cui facta eſt cō tumelia, uel pauperibus, ſicut de aliis pœnis fie ri ſolet. ¶ Dubitat̄, An* ſi qs bona fide fecit re- ſtitutionē, dādo pauperibus, uel illi à quo acce pit, teneat factū. Reſpōdetur ꝙ ſic, neque am- pliùs tenebitur ad reſtitutionē. ¶ Dubitatur, Si* adept⁹ quidē beneficiū nō dedit ipſi quidē pecuniam epiſcopo, ſed alius pro eo, ipſo igno rante, an teneatur reſtituere. Reſpondetur ꝙ poſtquam primò ſciuit, tenetur reſtituere per- ceptos fructus, exceptis tamen, quos bona fi- de conſumpſit. Sylueſt. §.13. parte 8. Antonius de Buteo, ca. de regularibus. de ſimonia, dicit, quòd epiſcopus non poteſt renuntiare ſine li centia papæ, neque inferiores ſine licentia epi ſcopi. Et pręter hanc pœnam reſtitutionis in- currunt omnes pœnas excommunicationis, à qua non poſſunt abſolui, niſi à papa. Ex his pa tet, quòd papa poteſt diſpenſare in omnibus ſuperioribus, ſcilicet ut ſi quis reſtituat benefi cium per ſimoniam habitum, etiam pecunia, quāuis Maior dicat, quòd in pecunia non po teſt, quia illa eſt eccleſię, & papa non eſt domi nus eius. Et hoc apparētiam habet, poſtquam in iure iam eſt acquiſitum ab eccleſia. ſed quia eſt pœnale, uidetur, quòd papa poſsit diſpen-
 ſare.

9 ſare. An * contrahentes cum papa ſint ſimo-
niaci, aut incurrant pœnam iuris. Reſponde-
tur primò, quòd incurrunt peccatum ſimoniç
Secundò, quãtùm ad pœnas, Syluest. §.19. poſt
Ioannẽ de Lignaris. c.1. eodem tit. eo ipſo ꝙ ex
certa ſciẽtia ſcit & tolerat, dicitur, quòd limi
tandum eſt, quando ſimonia cõmittitur cum
ipſo papa, ut ab eo habeatur beneficiũ, eo ſcien
te & conſentiente, quia tunc ſcientia principis
hoc uitiũ purgat. Adria. quotl. 9. ac ult. ad quan
tum argumentũ principale, dicit de contrahen
tibus cum papa, ꝙ ubi expreſsè eximit eos, ne
incurrãt, etiã incurrũt pœnas illas. Et uidetur
etiam tenere Panor. c.1 de ſimonia. & ca. extir-
pandç. de præbendis. Sicut in ſimili, ludens cũ
ipſo ad cozarium, ſuper quo eſt lata ſententia
excõmunicationis, nõ uitiat ſententiam, ut di
cit Ioan. Andr. in regula, an licet. de regulis iu-
ris. Palud. d.25. q.4. art.1. tenet cũ Syluest. ꝙ pa
pa uidetur diſpẽſare. Caiet. 2.2. q.100. art. ulti.
tenet partem negatiuã, ꝙ nõ licet præſumi uo
tum principis, niſi recta ratio ſuadeat: & hoc
modo ſuadet recta ratio, ut papa diſpenſet cũ
illis. Imò contra uidetur argumentum, quia ſi
papa confert beneficium excommunicato &
ſcienter, nõ intelligitur diſpenſare cum illo, ut
in c. ſi ſumus. de ſententia excommunicatio-
nis, in Clemẽtina. ubi dicitur, quòd papa com
municans ſcienter cum excommunicato, non
intellig

intelligitur absoluere illum. Et glossa dicit, quod etiã si participet in diuinis. Sed Caietanus dicit hanc suam sententiam non esse firmã. Certè uidetur quòd papa non intendat dispensare, quia intendit retinere pecuniam, quam profectò non potest retinere, nisi conferat beneficium. Et ideo teneo opinionem Syluestri.
¶ Dubitatur * an pro sepultura liceat aliquid accipere. Et uidetur quòd sic, ex consuetudine ecclesię. S. Tho. 2. 2. q. 100. art. 4. dicit, quod idem est iudicium, quod de uasis sacris, & ideo terra uendi potest, nõ ratione consecrationis. Idẽ tenet in 4. d. 25. Imò in c. abolendę. de sepulturis, dicitur, quod ius sepeliendi uendi non potest. Vnde licet diuersæ ecclesię habeant ius sepeliendi in eodem cœmeterio, una non potest uendere alteri ius suum. Primum dictum sancti Thomæ intelligendum est, quòd locus nondum consecratus in sepulturam uendi potest, duodecima, quæstione secunda, cap. aurum. Si uerò iam sit deputatus ad sepeliendum humana corpora, uendi non potest ad sepulturam. omnia iura in necessitate licet uendere alteri ecclesiæ. Hostiensis dicit, quòd quicquid temporale datur uel permittitur, ut electio sepulturæ fiat, est simoniacum, prima, quæstione secunda, quia pio. & de pactis, capite finali. Panormitanus in capite, apparentiam. de simonia, dicit quòd obseruari possunt S. Thomas.

ſunt laudabiles conſuetudines, ſi tamen in ſpirituali priùs conferantur, aliâs non eſt tolerabilis. tamen cauendum eſt, ne petant clerici aliquid pro ſepultura. Sed poſſunt petere quòd ſeruetur conſuetudo, & hoc pro officio ſepeliendi. Et hoc dicit Syluеſt. §. 20. Puto, quòd quando eſt conſuetudo, quòd aliquid detur pro loco ſepulturæ, ut notat Innocent. in cap. apparentiam. pro quo eſt text. in l. priuilegia. cap. de ſacroſanctis eccleſiis. ubi dicitur, quòd ea, quæ ab antiquo ſunt ſolita eccleſiæ, & miniſtris tribui, non debent aliquo modo impediri. Quantùm ad hoc, uidetur mihi eodem modo prohibitũ eſſe accipere pro ſepulturis, ſicut pro aliis ſpiritualibus, ſiue hoc ſit de iure diuino, ſiue humano. Patet hoc ex cap. abolendę ubi damnatur peruerſa conſuetudo exigendi aliquid pro loco aut terra ſepulturæ. Gloſſa tamen dicit, quòd licet clerici exigere non poſsint, tamen laici ſunt compellendi ſeruare antiquas conditiones. uel ex cap. ad apoſtolicam. ubi dicitur de funeralibus. & ca. cùm in eccleſia. de ſimonia. Secundò dico, quòd ſeruare conſuetudinem laudabilem tenentur laici, ut patet ex d. c. ad apoſtolicam. quãuis in c. cùm in eccleſia. dicitur, ꝙ nulla conſuetudine excuſari poteſt, quòd aliquid pro huiuſmodi accipiatur, ſed quòd non intelligatur, quòd non poſsint recipere, propterea quia non eſt

mag

magis ſpirituale, quàm ſacrificium. Et eodem tenore in d.ca. abolendæ.& c.ad apoſtolicam. & c. cùm in eccleſia. prohibentur exigere pro funeralibus, pro benedictionibus nubētium, & quibuſdam aliis. Tertiò idem eſt iudicium de exequiis & funeralibus, quantũ ad hoc. Tamen Syluest.dicit ti.de ſimonia,§.2. quòd pro his, ad quæ nõ tenentur, poſſunt exigere, aliâs non facere, dũmodo egeant, & citat Archidia. & Raymundũ & Piſan. An* poſsit aliquis obtinere ius priuatum ſepulturæ, & quomodo. Syluest.de ſepulturis.§.3.dicit, quòd laicus nõ poteſt habere dominium ſepulturæ, quia loca religioſa non poſſunt eſſe in dominio alicuius. Secũdo, Habere poſſunt quãtum ad uſum pro ſe, & ſuis ſepeliendis, neque eis inuitis poteſt aliquis ibi ſepeliri, niſi in neceſsitate. Tertio, Mortuo illo & familia illius, poteſt aliis concedi uſus illius ſepulturę, quia mortuo uſu funerario, uſus redit proprietario. Sed etiam quarto idẽ dicendũ de capellis. Quinto, Hoc poteſt fieri ex conceſsione eccleſiarum. Sexto, Pro hoc beneficio poſsũt eccleſię recipere dotem pro ſuſtentatione, ſicut pro aliis ſpiritualibus ſecundum conſuetudinem laudabilem. Et eodem modo ſicut pro miſſa celebranda, ſed eodem modo debet abeſſe peccatum ſicut in aliis, ſed ſolùm ſit donatio ex utraque parte.
2 ¶ Dubium de ingreſſu religionis, An * ille, qui

qui recipit ad habitum, debeat aliquid accipere pro ingressu religionis. S. Thom. 2.2. q. 100. ar. 3. ad quartum dicit, quòd si monasteriũ est egenum, licet aliquid recipere ad sustentationem monasterii, addit Syluest. §. 15. quòd licet exigere, & hoc S. Thom. dicit in 4. Si autem sine grauatione monasterii potest recipi nouitius, simoniacum est aliquid exigere. Hæc S. Tho. & ita Syluest. absolutè tenet, quòd si egeant, possunt pacisci. Et est cõmunis opinio, licet contrarium teneat Supplemẽtum & Rosea. Tertiò, Si autem monasterium est opulentum, omnino est simoniacum quocunque modo pacisci, secundum omnes doctores. Hæc habentur c. quomodo. de simonia. & c. periculosa destitutione religiosorũ. lib. 6. ¶ Dubitañ, Si
13 *quis legat monasterio perpetuò 1000. aureos ut faciat sacrũ perpetuò, hæres dicit, Ego dabo beneficium simplex huius missæ, & dimittatis legatum, an hoc sit licitum. Respondetur quòd fieri non potest sine simonia, ut patet, quia hoc est emere beneficium. Sed uidetur, quòd papa potest in hoc dispẽsare: dico quòd non uideo quomodo posit dispensare. ¶ Du
14 bitatur de *mediatoribus, qui pro aliis constituunt contractus simoniacos. Syluest. §. 18. dicit, quòd easdem pœnas incurrunt, & eodem modo indigent dispensatione, ut absoluãtur. prima, quæstione prima. cap. statuimus. & cap. si quis

ſi quis. de ſimoniacis. De matrimoniis etiam eſt difficultas, quia datur pro ſpirituali aliquid temporale. ¶ Dubitatur, *An dare pecuniã, ut deponatur ab officio, ſit ſimoniacum. Reſpõdetur ex ſuperioribus, quòd uidetur quòd non, quia eſt negatio uel omiſsio ſpiritualis pro temporali. Sed econtra uidetur quòd ſic, quia retinet ſpirituale pro temporali. Quicunque autem præſumit non peccaſſe mortaliter, non incurrit pœnas iuris. Excipio quòd tenebitur ad reſtitutionem. Si tamen facit pactum, & niſi excuſetur ignorantia, omnino tenetur reſtituere, & reſcindere contractum. De pœna ſuſpenſionis uide Syluest.titulo,ſuſpenſio.§.7. Simoniacus ſuſpenſus in ordine ab executione illius ordinis,extra de ſimonia.cap.tanta.18. d. c.eas.Imò ab omnibus ordinibus. Clemẽ.capientes.in de pœnis.Neque diſpenſatur,niſi à papa, qui beneficium recipit ſimoniacè,ſuſpenſus eſt.in c.tanta.& in c.per tuas.ex Panorm. quòd ſi ſit occultus per pœnitentiam & renuntiationem,miniſtrare poteſt.Sed manifeſtus indiget diſpenſatione,trigeſimaſecunda, quæſtione prima,§. uerúm. Sed poſt pœnitentiam epiſcopus poteſt diſpenſare. ¶ Dubitatur,An*dato quòd pro ſpiritualibus non poteſt aliquid temporale recipere aliquis tit. emptionis aut uẽditionis,an aliquo titu.ſpirituali poſsint eſſe media
ad

18 ad aliquod temporale. Pro quo nota, q * triplex poteſt eſſe titulus recipiendi temporalia mediantibus ſpiritualibus, ut dicit Caiet. 2.2. in ſua Summa. Primus, qui comprehēdit communem contractum ſub ſe inducentem obligationem legalem, & iſte eſt omnino ſimoniacus & prohibitus, ut ſuprà dictum eſt. Secundus eſt ſuſtentationis miniſtrorū. Tertius eſt locationis operum & cōductionis. Et de iſto tertio uertitur dubium, quia locatio eſt quodammodo ſpecies emptionis & uenditionis.

19 ¶ Vtrum * licet clerico locare operas ſuas in adminiſtratione rerum ſpiritualium? Pro cuius quæſtionis ſolutione nota, quòd duplices operæ, uel duplex labor inuenitur in adminiſtratione ſpiritualium. Quidam eſt neceſſarius labor ad ipſam adminiſtrationem ſpiritualiū, imò eſt ipſamet adminiſtratio, ut dicere horas, celebrare miſſam, cantare in choro. Et aliæ ſunt operæ, quæ accidentaliter occurrunt, ut ire iter unius diei ad celebrandum, uigilare ad aliquod ſpirituale faciendum. Et de iſtis operibus ſecundi generis non eſt dubitandū, quin ratione illarum poſsimus aliquid exigere. Et eſt ſententia omnium doctorum, quòd licet locare tales operas, & exigere pecunias pro tali labore. Eodē modo, ſicut ſi quis faceret ſumptus eundo ad adminiſtrandū uel celebrandū ſacramentum, poſſet paciſci de expenſis, dum

modo

modo in æſtimatione illarum non habeatur reſpectus ad ſpiritualia. Hoc patet, quia illæ operæ ſunt purè temporales, & per accidens, & impertinenter ſe habent ad adminiſtrationem ſpiritualium. de quo Caiet. 2. 2. quęſt. 100. art. 3. Sed de operibus & labore primi generis eſt maius dubium, & pro parte affirmatiua uidetur, quòd liceat illas locare, quia ſunt temporalia, ergo ratione ſui poterunt locari aut uendi. Præterea quia ſacerdotes locant ſe ad celebrandum per menſes, aut annum, & hoc eccleſia approbat, ut patet ex c. ſignificatum. de præbendis. Præterea quia cantores in eccleſia locant operas ſuas. Confirmatur, Nam calix licet ſit conſecratus, poteſt uendi ratione temporalis, qđ eſt in illo, ergo celebrandi aut orandi labor, licet habeat annexam ſpiritualitatem, poteſt locari. In contrarium eſt, quia ſi tales operæ uendi poſſent, cùm omnia eccleſiaſtica conſtent ex operibus, ſequitur quòd omnia eccleſiaſtica eſſent uenalia, & ſic poterit uendi adminiſtratio ſacramentorum, ſicut & calix. Præterea ſi miniſtro debetur temporale ratione laboris & operum, ergo non debetur ſtipendium ratione ſuſtentationis in adminiſtratione ſpiritualium, ſeu ratione ipſius ſpiritualis quod miniſtrat: eſſet enim irrationale, ſi acciperet duplicē mercedem: & eſſet ſimile, ſicut ſi ſutor uelit pro calceo pretium, & aliam mer-

cedem pro opera conficiendi calceum. Praterea est contra definitionem simoniæ, qua dicitur, quòd est emere, aut uendere spirituale, aut spirituali annexum: sed istæ operæ sunt annexæ spiritualib⁹. ergo uēdere illas est simoniacū. Nam si unum uendas, & alterum intelligitur quod uendidisti. De hac quæstione sunt quidem uariæ sententiæ doctorum. Et de parte quidem affirmatiua, secundum quòd licet locare operas, & recipere aliquid pro labore, uide Altisiodor. 3. p. q. penult. & de eleemosynis. & Bonauent. 4. d. 4. q. ultima, & Richard. eade d. q. 2. ubi dicit, quòd Episcopus recipiens salarium iuxta capitulum, cum sit Romana. respicit intuitu laboris, & consequenter dicit, quòd clerici dicentes psalterium pro mortuis, non peccant recipiendo pecuniam pro suo labore, licet quæst. 3. excipiat labores in administratione sacramentorum. Eiusdem sententiæ uidetur Armacha. lib. 10. ubi dicit, quòd pro laboribus licet recipere pecuniam. Idem tenet glossa in cap. significatum. de præbendis, ubi dicitur, quòd licet locare operas & recipere mercedem pro labore. Et Panor. eodem cap. ubi reprobat Innocent. & Hostiens. qui contradicunt. Et probant ex c. finali 2. quæst. 2. & ex concilio Agathensi, ubi dicitur, Clerici stipendia sanctis laboribus debita, secundum seruitii sui merita, à secularibus consequantur.

Eand

Eandem uidetur tenuisse Hostiens. in summa post Gofredum, titulo de simonia, §. qualiter cõmittatur. Hoc tenet Adri. quotlib. 9. idemq; habet expresse Maior. 4. distin. 25. quæst. 6. ubi inter modos legitimos recipiendi aliquid temporale pro spiritualibus, ponit duos. Vnus est pro sustentatione, & alius pro labore celebrandi. Sed his non obstantibus sit conclusio,

¶ Non* plus licet locare operas in administratione spiritualium, quàm ipsa spiritualia, neq; licet aliquid recipere ꝓ labore spirituali magis, quàm pro ipso spirituali. Hæc est summa Durand. 4. d. 25. q. 1. & Palud. 4. ultima, & Caietan. 2. 2. q. 100. & in sua Sũma. & Syluest. de simonia, §. 9. & citat glo. c. ultimo extra. ne prælatus uices suas. & c. finali de pactis. Ex quo habetur, quòd ubi cessare debet conuentio, non licet locare operas. Idem tenet Aliacus tractatu de simonia contra Cancellariũ Parisiensem, & dicit nullum antiquorum, oppositum tenuisse. Et etiam expressa Summa S. Thom. 4. dist. 5. q. 3. art. 2. glossa 2. in corpore. ubi circa actus spirituales distinguit. Aliqui enim sunt actus spirituales ex primo, quia scilicet procedunt à potestate spirituali: sicut celebrare & administrare sacramenta. Alii sunt spirituales solùm ex parte finis: sicut docere, quod terminatur ad scientiam, uel ueritatem spiritualem. Et dicit, quòd in secundo genere operum licet locare

Durand. *Palud.* *Caiet.* *Syluest.* *S. Thom.*

operas, non autem in primo: ſed ſolum licet accipere aliquid in ſuſtentationem. & idem ad literam ponit quotl. 3. q. 6. & eadem uidetur ſentētia ei⁹ 2.2.q.100.ubi nūquam ponit aliud per titulū recipiendi aliquod tēporale pro ſpirituali, niſi ratione ſuſtentationis. Probatur concluſio, Quia talis labor, & operæ ſint ſpirituales, & nullo modo temporales: ſicut ſanare infirmum, mundare leproſum ex ſua natura ſunt temporalia, tamen ſi procedant ex gratia ſpirituali, ſpiritualia reputantur in materia ſimoniæ, & ideo non poſſunt uendi, ut patet Matth.10. Gratis accepiſtis, gratis date. & dixerat, Infirmos curate. Pręterea talis, qui locat operas, non gratis adminiſtrat. ergo eſt ſimoniacus. Probatur antecędens, Quia cùm adminiſtratio nō fiat niſi per illas, imò reuera nō eſt aliud adminiſtratio ſpiritualis, quàm ipſę eædē operæ, ſi non gratis datur adminiſtratio. Confirmatur. Pictor nō diceretur gratis dare imaginem, ſi ita exigeret pretium operarū illarum. Et profectò ſimilis uidetur ſycophanti dicere, quòd gratis quis celebrat miſſam, ſed exigit pretium operæ & laborum: ſicut ſi artifex dicat ſe gratis dare opus, exigeret tamē laboris pretium. Præterea miniſter tenetur gratis dare quantum poterit ſpiritualia, ſed recipiens ſuſtentationem poſſet non recipere pretium laboris. ergo ſi exigat, non dat gratis. Hoc enim

eſt

est gratis dare, nihil recipere, sine quo posset ministrare, aliàs facit contra præceptum domini dicentis, Gratis date. Præterea arguit Caiet. Quia minister spiritualis est delegatus à Christo, neque licet eis plus accipere, quàm illis à Christo constitutum est: sed dominus primò dicit, Gratis accepistis, gratis date. Et postea, ut Paulus refert, ordinauit, ut qui euangelio seruiunt, euangelio uiuant. ergo nullo alio titulo licet accipere aliquid temporale, nisi ratione sustentationis. Pręterea ratione spiritualis administrationis nullo alio habito respectu ad laborem debetur ei illud pretium. ergo pro uno opere debetur ei duplex merces, quod est omnino iniquum. Præterea si aliquid temporale est annexum spirituali, si illud temporale uendatur, debet æstimari quod ex se est, nullo habito respectu ad spirituale, ut patet de calice. Sed labor & operæ in administratione spiritualium nullius pretii & æstimationis sunt per se, neque aliquis daret aliquid pro illis nisi ratione spiritualis adiuncti, ergo ratione illorum nihil potest exigi. Caieta. ponit regulam, quòd res composita ex spirituali & temporali, si temporale sit principale, uendi potest sine scrupulo, ut patet de calice, & de patrimonio, cui est annexum ius patronatus. Sed si econtrario spirituale sit principale, res illa non potest uendi, etiam ratione temporalis in ea con-

tenti. Et quia in administratione rerum spiritualium principale non est labor, ideo operæ non possunt uendi. Et ita communiter dicunt Summistæ. Sed nescio si aliquid est temporale coniunctum cum spirituali, quare uendi non potest, siue sit magis, siue minus principale, neque de hoc datur aliqua ratio, saltem stando in iure diuino: quia cum sit temporale, non est prohibitum uendi iure diuino. Et ideo melius uidetur, ut dictum est, quòd illæ operæ & labores non sint temporales, neque magis neque minus principaliter, sed purę spirituales, ut in proposito loquimur. & per hoc patet solutio ad primum argumentum. Ad secundum respondet Caietanus, quòd licet ita sit, ut dictum est, quòd non liceat locare operas necessarias in administratione temporalium aliàs spiritualium, tamen ratione circunstantiarum & accidentium, quæ concomitantur ipsam administrationem, licet aliquid accipere, & pacisci de illo, & sic presbyteri possunt pacisci de pensione. Nam illic est uinculum & obligatio libertatis, & alia grauia, ad quæ non tenentur, & ratione illarum possunt facere pactum. Et sic intelligitur cap. significatum. hoc est, probabiliter & rationabilitet dictum, sed non caret calumnia. Si enim hoc est uerum, semper potest minister locare seipsum cũ obligatione audiendi confession

fesſionem, aut prædicandi etiam ad unum diem, aut plures, quia etiam eſt uinculum & adeptio libertatis ad quæ non tenetur. at de hoc dicam inferius. Ad tertium argumentum patet etiam ex dictis: à cantoribus enim in eccleſia non quæritur aliquid ſpirituale, ſed potius temporale, quod eſt muſica illa, & amœnitas uocum, ſicut ab organiſta, & ideo illis licet locare operas ſuas. Quod etiam patet, quia nihil refert, an illi ſint clerici, necne. Vnde cõſtat, ꝙ non uẽditur ſpirituale, neq; emitur. Panor. in c. ſuam. de ſimonia, recedit à prima opinione, quam tenuerat in capitu. ſignificatum. & reprehendit dominum Andream, qui dicit, quòd non licet accipere aliquid pro ſpiritualibus, bene tamen pro labore.

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA

Relectio DE ARTE MAGICA.

Locus relegendus est,

Non declinetis ad Magos, nec ab ariolis aliquid sciscitemini. Leuit. 19.

SVMMA.

1 *Magia ars an omnino sit, hoc est, an inter mortales sit ars, uel facultas aliqua ad uidendum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis scribuntur, & circunferuntur.*

2 *Magicorũ opera, & mirabilia quæ referuntur, quòd eorum plurima sint falsa, conficta, & ex hominum uanitate credita.*

3 *Magorum opera, quòd non omnia sint uana, & conficta.*

4 *Magica ars, esto quòd sit alicuius efficaciæ, an tota eius uis uersertur circa illusionem sensuum, & imaginationis, ita quòd ex parte rei nullus sequatur effectus, nec sint entia uera, & naturalia, quæ à magicis fiunt, sed solùm præstigium, & illusio oculorum.*

5 *Magorum facta licet nonnulla fiant solum per illusionem, & præstigia sensuum, quòd tamen quædam in re, & secundum existentiam fiant, ostenditur.*

6 *Magorum mirabilia opera, an sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substantijs separatis.*

Magica

23 Dæmones ut uirtute diuina coërceantur, aut angelica, quod multùm refert, quibus uerbis, aut signis homines utantur.

24 Verba nulla, nec exorcismi, quòd non habeant efficaciam infallibilem ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut semper sortiantur effectum suum.

25 Magi, quòd aliquando poßint cogere dæmones.

26 Magi quomodo poßint dæmones cogere, & non alio modo.

27 Magi, quomodo habentes fœdus cum aliquo dæmone principali, possunt cogere inferiores dæmones, non autem ipsum principalem dæmonem. Et quid si non habeant tale fœdus.

28 Magorum tota opera, & efficacia in quo fundetur.

29 Dæmones superiores, an habeant aliquam potestatem in inferiores.

30 Dæmones superiores, quòd poßint cogere inferiores.

31 Dæmon superior, an & quomodo poßit inferiorem dæmonem tenere alligatum annulo, aut imagini.

32 Magi, an uirtute dæmonum poßint corpora localiter transmutare, hoc est, per multa terrarum spatia, summa (ut ferunt) celeritate.

33 Dæmones, & magi, quòd uirtute dæmonum poßint mouere, & transferre corpora de loco ad locum.

34 Magi an poßint pro suo arbitrio immutare corpora, alterando secundum qualitates, immittendo, & contra sanitatem præstando.

35 Dæmones, & magi, quòd uirtute dæmonis non poßint immediatè imprimere in rebus naturalibus, & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut sanitatem.

36 Magi, quòd uirtute dæmonum poßint mirabiliter

transſmutare materiam, & naturas corporales, applicando ſemina rerum, & actiua paßiuis.

QVoniam in principio ſecundi ſenten. quem circa finem huius anni interpretamur, agitur de natura, & poteſtate angelorum tam bonorum, quàm malorum, & poteſtas malorum angelorum inter mortáles plurimùm, ut opinio eſt, exercetur per magos. Ideo conſtitui hanc relectionem de magica habere. Et tota diſputatio habebit duas partes. In prima tractabitur de poteſtate & facultate magica. In ſecunda de licētia & iniquitate magicę artis, hoc eſt, quatenus, & quantũ liceat, aut non uti magicis artibus. Et ut ſcholaſtico ordine ex more procedamus, prima queſtio ſit, An *omnino ſit magica. Hoc eſt, an ſit inter mortales ars, uel facultas aliqua ad uidẽdum, & faciendum opera illa mirabilia, quæ de magis ſcribũtur, & circunferuntur: an prorſus omnia illa ſint uana, & cõficta ab impoſtoribus, & maleficis, & falsò credita à uulgi leuitate, & uanitate, ut quidam putant. Et uidetur ꝙ omnia illa ſint uana & fabuloſa. Primò, quia ſi fidẽ habere uolumus iis, quæ de magis referũtur, eadẽ opera credemus & quę de Circe, & Medea, & aliis famoſiſsimis magis prodita ſunt, ut ꝙ non ſolum Poëtę, ſed Varro narrat ſocios Diomedis in aues cõuerſos, quæ longo tẽpore pòſt circa tẽplum Diomedis

dis uolabãt: ꝙ ſocios Vlyſsis Circe mutauit in beſtias, & quòd Arcades quodã ſtagno traiecto conuertebantur in lupos. Et quòd alii de Medea ſcribunt, Aeſonem ſocerum à ſenectute in iuuentutem reuocaſſe, & iunctis draconibus per aëra uolaſſe. Credemus item mẽſam Solis, quam, teſte Hieronymo, Apollonius ut uideret, uenit in Aethiopiam, in qua epulæ ſingulis diebus ponebantur ſine humano ope, & multa his ſimilia. Quòd ſi hæc pro fabulis habemus, non eſt quare credamus, & recipiamus alia, quæ de magicis traduntur, iſtis nihil probabiliora, neq; minus abſurda. Quæ enim maior ratio eſt, ut credamus opera Zoroaſtris, & aliorũ, quàm Circes, aut Medeæ? Nec ſatis eſt allegare authoritatem famæ aut antiquitatis. Multa enim ſimilia multis ſeculis credita & celebrata ſunt, quæ tamen à uiris ſapientiſsimis pro uanis & falſis habentur. ut de Phœnice nominatim dicit Herodotus, de qua pulchrũ miraculum celebratũ, ſcilicet, nunquã eam quenquam mortalium uidiſſe, niſi in pictura, eſt certum. Et confirmatur. Nam ex miraculis, quæ uulgo narrantur, perquàm pauca ad ueritatem reducuntur: multo magis credibile eſt oĩa, quæ de magicis iactantur, ludibria eſſe, & prorſus conficta. Nec ego in quenquã hominẽ fide dignum incidi, qui aliquid magicũ ſe uidiſſe aut pro cõperto habere affirmaret. Secundo, Nam

non

non minor fama & opinio obtinuit de arte al-
chimiſtica, quæ montes aureos profitetur, &
promittit, de cuius tamẽ uanitate, & irrito co-
natu, nemo eſt ita bardus, qui dubitet. Vnde
non maior fides uidetur habenda magis, quàm
alchimiſtis, qui ſpondent quas non præſtant
diuitias, ut ait Ioan. 22. in extrauag. ſpondent.
Tertio, Magi promittunt diuinationem futu-
rorum, quam tamen neq; habere neq; præſtare
poſſunt, ut certum eſt, & ſtatim diſputabitur:
aliâs eſſent dii. Eſa. 41. Annuntiate quæ uentu- *Eſaiæ 41.*
ra ſunt in futurũ, & dicemus quia dii eſtis uos.
Ergo pari ratione credendũ eſt, magos alia pol
liceri, quæ implere non poſſunt. Ad hanc quæ-
ſtionem non deſunt uiri docti, qui totam ma-
gicam non tanquam ſuperſtitionem ſeu ſuper-
ſtitioſam, ſed tanquam falſam, & uanam atque
impoſtricem condemnent, & nullius uſus, aut
efficaciæ affirment, inter quos eſt Plinius mul-
tis locis. Sed peculiariter lib. 3. c. 1. & profecto
magno argumento. Multi enim uiri, & magni,
& potentes cùm magicis ſtudiis operã ſummo
ſtudio dediſſent, nihil tamen facultatis, aut ef-
ficaciæ ſupra alios homines conſequuti ſunt.
Inter quos fuit princeps Nero, qui huic arti
ualidiſsimè incubuit, cui nõ opes defuere, non
uires, non diſcendi ingeniũ, ad quem Mithri-
dates Armeniorũ rex uenerat, & magos ſecum
adduxerat, & technis, & ceremoniis eum ini-
tiauer

tiauerat:& tamē cùm regnū ei Nero daret, hāc ab eo recipere artem nō ualuit, proinde tādem tāquam uanā,irritam,& inteſtabilem reliquit. Idem de Iuliano apoſtata legitur. Neq; eſt credibile homines minoris facultatis & fortunæ conſequutos quod tanti uiri tenere nō potuerunt. Siue enim magicæ opes & uires naturales ſunt,nihil afferri poteſt ꝓbabile, quare Nero, & Iulianus non ſunt adepti facultatem, quam tantoperè affectabant,& nullo pretio nō redimiſſent. Si autem dęmonū uirtute & poteſtate abutuntur,neſcio cur dęmones humani generis hoſtes operam ſuā præſtare noluerint ſummis religionis hoſtibus, per quos nocere tantùm poterant, quam poſtremis hoſtibus tam facilè præbere dicuntur. Sed quia iſta ſententia nec nihil, nec totū dicit, ſit prima propoſitio,

2 Eorum * quæ de operibus magicis, & mirabilibus referūtur,longè plurima ſunt falſa,& cōficta,& ex uanitate hominū credita. Probatur primo, Quia paucißima ex omniū hominum memoria referūtur,aut producuntur in hiſtoria à fide dignis, ut uidere eſt apud nobilißimos hiſtoricorū,Diodorum,Herodotū,Pompeium,Liuium,Plutarchum,Valerianum, qui ſine dubio, ſi quid de huiuſmodi admirabilibus pro cōperto habuiſſent, in hiſtoria referre non neglexiſſent. Et ſecundo item mirum eſt, cùm ex omnibus artibus ſemꝑ perſeuerat ali-

quod

quod opus, ut ſtatuæ, & imagines à nobilibus
pictoribus, & ſculptoribus, ab architectis no-
bilibus inſignia ædificia, magicæ uerò artes
nulla imago, nullum pignus, aut ueſtigiũ habe
tur ex tanta multitudine imaginũ, ſtatuarũ, &
annulorũ, quos illi quotidie fabricare dicũtur.
Promittunt quidem magi miracula, & portẽ-
ta, ſed parturiũt montes, & naſcitur ridiculus
mus. Secunda propoſitio, Non * omnia ma-
gorum opera ſunt uana & conficta. Iſta con-
cluſio manifeſtè probatur authoritate Scriptu
ræ, ut patet de magis Pharaonis, qui uirgas
ſuas conuerterunt in dracones. Exod. 7. & de Exod. 7.
maga, quæ ſuſcitauit Samuelem, 1. Regum 18. 1. Reg. 18.
Item ſecundò, interdicitur magia iure di-
uino, ut patet in themate relectionis. Et Le-
uitic. 20. indicitur pœna mortis, ſi quis ad
magos & ariolos declinauerit. Et in iure ci-
uili eſt capitale, ut patet in C. de maleficis. l. ne-
mo. l. nullus. l. culpa. Itẽ in iure canonico 26. q.
5. per totũ. Non autẽ ita ſeuerè interdiceretur,
ſi ars eſſet ſolum otioſa, & uana, & non eſſet
efficax & pnicioſa. Itẽ Pſal. 57. Sicut aſpidis ſur
dæ & obturantis aures ſuas, quæ non exaudiet
uocem uenefici incantantis ſapienter. Ex quo
patet, ꝙ incantatio habet aliquã efficaciã. Item
Matth. 24. Surgent pſeudochriſti, & pſeudo-
prophetæ, & dabũt ſigna, & prodigia, neq; alia
gratia, aut arte, niſi magica. ergo. Et ut non de-
uorem

uoremus & rapiamus ſine delectu omnem hi
ſtoriam, & totũ uulgi rumorem, tamen intem
perantis, & impudentis eſſet pernegare nõnul
la magiæ opera mirabilia, quæ uiri graues lite
ris mandauerunt, ut Cicero cũ aliis locis, tun
lib. de diuinatione: quędam etiã & Liuius, &
Valeri⁹, & alii nobiles authores, & ut Ariſ. ait
quod famã obtinuit nõ eſt omnino falſum. E
Porphyrius dicit ita notum eſſe magorũ artifi
cium, & ſupra mortalium conditionem oper
quædã fieri, ut probatione nõ indigeant. Et u
omnia ceſſarent, ſatis eſt, quod de mulieribu
noſtris quotidie pro certo inuenitur dilas Bri
xas. Argumẽta etiam in cõtrarium perſuaden
primam propoſitionem. Sed ad illud de Dio
medis & Vlyſsis ſociis reſpondet Auguſt. 18. d
ciuitate Dei, transformationes illas, de quibu
Varro loquitur, nõ eſſe ſecundum ueritatẽ, ſe
ſecundum apparentiã per aliquod pręſtigium
phantaſia hominis per aliquam ſpeciem muta
S. Thom. ta: ut etiam dicit S. Tho. de potentia. q. 6. art. 5
ad 6. ¶ Sed ex hac ſolutione erit ſecũda quæſ
4 Dato* quòd ars magica ſit alicuius efficacię, a
tota ei⁹ uis uerſetur circa illuſionẽ ſenſuum, &
imaginationis: ita ꝙ ex parte rei nullus ſequa
tur effectus, nec ſunt uera, & naturalia, qu
à magicis fiunt, ſed ſolum fit præſtigiũ, & illu
ſio oculorũ, & ſenſuum, ſicut Auguſt. dicit d
Diomedis & Vlyſsis ſociis. Et uidetur quòd
omni

omnia magorũ opera ſint huiuſmodi. Nam & de opere magorum, qui ſerpentes fecerunt, eſt opinio in gloſ. Rabani, Exod. 7. ꝙ non fuerit uera conuerſio uirgarum in ſerpentes, ſed ſolum per aliquam pretioſam illuſionem. Et ideo Augu. ad Simplicianum ponit tãquam probabile de illa ſuſcitatione Samuelis, quòd non fuerit uera, ſed aliquod phantaſma, & illuſio imaginaria diaboli machinationibꝰ facta. ergo idem poteſt exiſtimari de aliis omnibus magorum operibus, ſi de his, quæ in Scriptura habẽtur, ita putatur, & creditur. Item ſecundo arguitur uehementer ex c. epiſcopi. 26. q. 5. ubi refertur, quòd quædam mulieres ſceleratę dæmonũ illuſionibus, & phantaſmatibus ſeductæ, credunt ſe cum Diana nocturnis horis, uel cũ Herodiade, uel cum innumera multitudine mulierum equitare ſuper quaſdã beſtias. Et ſequitur quòd ſacerdotes per eccleſias ſibi cõmiſſas populo Dei omni inſtantia prædicare debent, ꝙ nouerint hæc omnia falſa eſſe, & nõ à diuino, ſed à maligno ſpiritu phantaſma mentibus fidelium irrigari arbitramur. Ex quo loco uidetur determinatum, ꝙ ea, quæ fiunt à maleficis, non ſunt uera, & realia opera, ſed tantũ phantaſtica, & præſtigioſa. Si enim ea, quæ faciũt, aut patiuntur maleficæ mulieres iſtæ, quas noſtri bruxas, Latini lamias, ſeu ſtriges appellant, omnia ſunt phantaſtica, & per illuſionem ſenſuũ

nihil eſt, quare nõ idem reputemus de aliis magorum operibus. Item tertio, Idem uidetur ex hiſtoria. Refert enim Cælius paſſerẽ quendam inter magicæ uanitatis ſectatores prima nocte conſueuiſſe refertiſsimum repente conuiuium hominibus diſcumbituris præmonſtrare, mox ubi cubitum fuiſſet, euanuiſſe omnia, ita ut nihil omnino uiſeretur. Et ſimile quiddã uulgò fertur de illo Marchione Santillanæ. Nec dubium eſt, quin epulæ illæ, & apparatus ueri nõ eſſent, ſed tantum oculorum præſtigia, & illuſiones. Item confirmatur ex eo, quod uulgo dicunt, Bienes del traſgo. nunquam enim uerũ theſaurum præſtat, ſed tantiſper ſub ſpecie auri relinquit carbones. Confirmatur ſecundo ex ipſo nomine magorum. uocantur enim omnes præſtigiatores. ¶ Ad hanc quæſtionem ſit pri-
5 ma propoſitio & unica. Eorum quæ à magis fiunt, licet nõnulla fiant ſolum per illuſionem & præſtigia ſenſuum, quædam tamen in re, & ſecundum exiſtẽtiam fiunt. Prima pars probata eſt ſufficienter. Secunda autem probatur. pri-
Auguſtin. mo authoritate Augu. 3. de trin. c. 7. & 8. & 33. quæſtionum. q. 79. ubi expreſſè aſſerit, magos Pharaonis uerè conuertiſſe uirgas in ſerpẽtes. Et ſatis uidetur conſtare ex hiſtoria, quę poſtquam narrauit, quòd Aaron conuertit uirgam in ſerpentem, ſubiiciat, quòd malefici fecerunt ſimiliter, proiecerũtq; ſinguli uirgas ſuas, quæ

quæ

uersæ sunt in dracones. Et ita tenuit Sanct. Thom. de potẽtia. q. 6. art. 5. ad 8. licet Rapinon de uerbo mirifico contrarium sentiat. Et expressè Origenes super Marcum, hom. 13. tenuit cum beato Augustino. Item uidetur probari ex illo etiam Psal. 57. Sicut aspidis surdæ, &c. Ex quo loco uidetur, quòd incantatores uerè faciunt serpentes, & habent effectum circa illas. Item probat S. Tho. de potentia. q. 6. art. 10. quòd aliquando in incantationibus audiuntur uoces magorum ab omnibus circunstantibus, quod fieri non posset per pręstigium, & solum immutationem imaginationis, quia talis immutatio (ut ait S. Tho. lib. 3. contra Gen. c. 104. & uerum est) non fit integris & solutis sensibus exterioribus, sed in dormientibus, uel qui raptum & ecstasin patiuntur, ut experientia docet. Vnde cùm ea, quę à magis fiunt, uideantur nonnunquam, & audiantur solutis sensibus exterioribus, signum est, quòd uerè fiunt, & non secundum apparentiam. Et confirmatur, quia Peripatetici negantes aliquid fieri à magis quod excedat facultatem causarũ naturalium, ut infrà dicemus, tamen non audent negare huiusmodi mirabilia uerè fieri à magis: quod tamen multum intererat ad opinionem suam tuendam: sed conuicti sunt historia, & experientia rerum. Ad argumenta autem facta in contrarium de sociis Vlysis, & de suscitatione

S. Thom.

Orig.

Samuelis &c. dicemus inferius, & ibi uidebitis quid de illis habeatur. ¶ Tertia quęstio, quæ
6 sequitur, superior est, An * mirabilia opera magorum sint omnia opera naturalia, hoc est, ex causis merè naturalibus, & non dependentia à substātiis separatis. Et uidetur quòd possint omnia esse naturalia. Nam primùm omniū non est sufficiens argumentum, quòd non sint naturalia, quia sunt inconsueta, & pręter solitum cursum naturæ. Vt si quis re uera per alchimię artem uerum aurum faceret, certe aliquid insolitum faceret, & fortasse hactenus infectum: nullus tamen negaret opus esse naturę. Vnde uidetur rudis, & imperiti ingenii statim damnare opus insolitum, quantumuis mirabile, & referre in dæmonum potestatem. Item secundo magi operantur adhibitis certis rebus naturalibus & materialibus. Item sub certo situ, & constellatione astrorum, & fabricantur suas imagines, & annulos, non ex quauis, sed ex certa materia, & obseruatis punctis, & motibus astrorum, quæ omnia frustra fierent, & adhiberentur, si effectus expectarentur à uirtute substantiæ separatæ, & non à causis naturalibus, ergò uidetur dicendum, quòd opera magorum sunt naturalia. Ad hanc quæstionē Hermes Trimegistus, ut refert August. 8. De ciuitate Dei, cōtendit, quòd omnia opera magorum fiant uirtute naturali, & maximè

uirt

uirtute cælesti, nec oportet ex operibus istis sumi argumentum substantiæ separatæ. Et eadem est communis sententia Peripateticorum. Vnde Alexander in libro de magis hanc opinionem multis uerbis defendit, & confirmat. Ad cuius probationem duo fundamenta præmittit. Alterum, quòd uirtus cælestis, licet non formaliter, sed uirtualiter est uirtus omnium elementorum & mistorum, & habet efficaciam omnium illorum. Alterum, quòd multa possunt fieri concursu multarum causarum naturalium, quæ ab una tantum fieri non possunt, ut manifestè constat. Ex quibus fundamentis infert, quòd nihil obstat, quominus credamus, quòd in imagine, uel statua, uel annulo astrologico fabricatis, & compositis ad certam influentiam, & positionem stellarum sit uirtus, & efficacia ad aliquos effectus, ad quos oportet concurrere multitudinem causarum inferiorum. Et similiter quòd adhibitis certis, & paucis seminibus, & causis naturalibus sub certò situ, & concursu stellarum, & astrorum, sequatur subitò opus, quod aliâs exiget grande temporis spatium, & concursum plurium causarum inferiorum. Vt exempli gratia, Si magus usus imagine uel annulo conuerteret subitò argentum in aurum, aut ex uirga faceret serpentem, ut magi Pharaonis fecerunt, non est quare negemus opus prorsus

esse naturale. Si enim aliquæ causę naturales conuertere possunt quamuis materiam in aurum aut serpētem, certè nihil inopinabile est, quod influentia cælestis opportunè adhibita, suppleat uicem omnium aliarum causarum. Imò inquit Alexan. mirum magis esset, si substantia separata posset talis effectus influere, cùm nullam habeat proportionem ad tales effectus, non plus quàm ignis ad producendum aquam. Addunt Peripatetici, & fautores eorũ, historias in confirmationem suæ sententiæ. Vnde Danasc. referente Cælio scribit Sarcham Indorum principē annulos septem cōpegisse, ac septem stellarũ nominibus præsignasse, quibus mirifica opera ederet, quos etiam Apollonius tyrannus dono ab eo accepit, quorum beneficio contigisse, Apollonium iuuentæ nitorem prętulisse, & conseruasse, quamuis annum centesimum iam excessisset, cùm diebus singulis singulos annulos gestaret secũdum dierum & planetarum nomina. Tertio, neque putāt prorsus absurdum Gygis annulum illum Platonis credere, cuius & Cicero in officiis & Gregorius Nazanzenus in Monodia, naturalem meminit fuisse, & magorum artificii egregium opus, quem cùm Gygis gestaret, quando uideri nolebat, paleam intra digitum uertebat. Qua ratione cùm in Lydorum regiam penetrasset, regem cepit, seque regem constituit.

Quarto, Ad huius fidem opinionis etiã facit, quòd Philoſophi non reiiciunt imagines quas uocant aſtronomicas, quas adhibent etiam in curatione membrorum, ſeu morborum, inter quos unus fuit Marſilius Ficinus, qui inter medicamenta naturalia imagines ponit aſtronomicas, ut uidemus uulgò annulos ferreos geſtari ad certam ſtellarum poſitionem fabrefactos, quos putant certis ægritudinibus mederi. Sed pro determinatione quæſtionis quædam in medium afferenda ſunt, ſitque prima propoſitio, Aliqua * magica poteſt dici naturalis, & ſine commercio, & concurſu alicuius ſpiritualis. Ante probationem quæſtionis nota unum argumentum, quod remanet pro fulcimento illius opinionis. Nam Vuicleff. etiam de ſtatu innocentiæ, cap. quarto, ut refert Vualdenſis, de ſacramentalibus dicit, Adam habuit notitiam ad nominandum ſecundum proprietates naturales naturas ſibi ſubditas, ſub quibus nominibus homini naturaliter obedirent, & huic reſeruantur reliquiæ poteſtatis innocentiæ in uocibus exorciſtæ, & naturaliter incantantis, & ad hoc credo uoces (inquit) Hebræas habere maiorem efficaciam. Hoc iam uiſo, pro probatione concluſionis, & eius declaratione eſt notandum, quòd nomen magiæ de ſe non importat artem aut facultatem extra uel ſupra

omnem uirtutem & efficaciam cauſarum naturalium. Hoc patet, quia ſi hoc eſſet de ratione uel ſignificatione magicæ, non relinqueretur locus dubio, aut diſputationi, an effectus & opera magorum poſsint eſſe à ſolis cauſis naturalibus, quæ tamen quæſtio fuit multum iactata inter Philoſophos, & adhuc ſub iudice lis eſt. Sed uidetur nomen magicæ à principio receptum pro arte & facultate ad efficiendum & patrandum opera occulta, & mirabilia, non ſolum extra ſolitum rerum curſum, ſed ſupra hominum opinionem, & captum. Hoc ſuppoſito, probatur concluſio primo, Pauci hominum cognoſcere poſſunt, cùm nec ſenſu poſsint comprehendi, nec aliqua ratione inueſtigari. Ars ergo, & facultas huiuſmodi rerum & uirtutum merito magica dici poteſt, quia ſit effectrix, & operatrix huiuſmodi operum, & effectuum, quorum ratio comprehendi, aut intelligi mente non poſsit. Vnde ſi magnetis uſus uulgo ignotus eſſet,, & aliquis recens primum oſtenderet, magus uulgo putaretur, & haberetur: eſſet enim admirabilis, & incredibilis operis au-
Auguſt. thor, & effector. Vnde Auguſtinus 21. De uit. capit. 4. tanquam pro miraculis refert ſe uidiſſe annulum ferreum à magnete pendentem, qui rurſum ſecundum annulum traxit, & ille rurſum ſecundus tertium, & ſic uſque
ad

ad certum numerum,ut uelut catena texeretur
Et item aliud mirabile ſcribit ſe accepiſſe à
coëpiſcopo Seuero, uerti ſcilicet uirgam ferream
ſuper argentũ concitatiſsimo curſu, cùm
aliquis magnetem infra moueret, quod opus
nunc iam nemo miraretur,cum iam uulgata ſit
uirtus & efficacia. Sed illud mirabilius, quòd
idem aſſerit magnetem non rapere ferrum, ſi
iuxta eum adamas ponatur, & ſi rapuerit, remittere.
Itaque non uidetur magica naturalis
eſſe, niſi quædam pars ſecretioris & reconditioris
Philoſophiæ, quæ ſi notior fiat, &in
conſuetudinem uenire incipiat, non ſolum
uulgi, ſed etiam philoſophorum deſinit uideri
& uocari magica,ſed cum aliis artibus annumeratur.
Item dici poteſt de arte alchimiæ,
quæ ſi ars eſt(quod ego non credo)magica dici
poteſt, cum ſit ſecretum & myſterium doctiſſimis
&peritiſsimis philoſophorum ignotum.
Probatur ſecunda concluſio,Quia non eſt dubitandum
(in quo Alexander rectè ſenſit)
quòd aliquid inſigne, & ſingulare, &præter
conſuetum ordinem naturæ, ſeu rerum contingere
poſsit, ad certum ſitum, & ordinem
aſtrorum adhibitis paucis rebus naturalibus,
quale opus etiam nullis cauſis inferioribus confici
poſsit. Qui ergo huiuſmodi artem & facultatem
haberet, ſiue à maioribus traditam,
ſiue experimentis & caſu repertam, ſiue etiam

à ſubſtantia ſeparata reuelatam, merito magus
8 dici poteſt. Item * ſummi philoſophi fuerunt magiæ ſtudioſi, ut Democritus, Pythagoras, Empedocles, Plato, & inter noſtros Albertus. Tertio confirmatur, quia in nonnullis rebus naturalibus inueniuntur mirabiles effectus, & prorſus ſimiles magicis operibus, ut eſt illud, quod Ariſtot. refert lib. de mirabilibus de lapide molari, qui in Tigride reperitur, quem qui portauerit, non uiolabitur à feris. Item herbam chariſiam reperiri in mõte Egero, quam ſi mulier portauerit, homines ad ſui amorem pelliciet. Et item illud quod de dictamo herba certiſsimi uthores tradunt, capras in Creta cũ eam ederint, ſagittas excutere. Et alia non pauca huiuſmodi, quæ non à magis, ſed à doctiſsimis philoſophorum monumentis prodita ſunt. Non ergo ut ſtatim aliquid ignotum & ſtupendum uidemus, continuò pro ſuperſtitioſo damnandum quis diceret. Item quod omnes aſſerunt de herba pici, Hiſpanè, el pito, quæ ſeras etiam ferreas aperit. Item illud uideri poſsit magicũ, quod Plinius libro 7. ſcribit, hominis ſaliuam pernicioſam eſſe ſerpentibus. Item quis non diceret magi-
Auguſt. cum eſſe, quod idem Auguſtinus ubi ſuprà capit. 5. inquit, in Epiro eſſe fontem, in quo faces ardentes extinguuntur, & extinctæ accenduntur? Non ergo ſtatim ut aliquid ignotum

tùm uidemus, & ſtupendum, reclamandum eſt continuò, & pro ſuperſtitioſo damnandum, ut iam uidemus. Secunda propoſitio, Præter * hanc magicam naturalem non eſt dubitandum, quin ſit alia ars magica quæ non uiribus, & cauſis naturalibus conſtat, ſed poteſtate aliqua, & uirtute immateriali, & ſeparata nititur & utitur. Hæc ergo probatur à Sancto Thoma, libro tertio, ſuper Geneſ. capit. 104. Primo, Quia aliqui effectus magicarum artium referunt, & pro certo comperti ſunt, qui non poſſunt referri niſi in cauſam & naturam intellectualem. ergo non poſſunt uniuerſaliter omnes effectus magicarum artium referri in cauſas naturales, & in corpora cęleſtia. Aſſumptum probatur, quia magi dant reſponſa de occultis, ut de furtis, & theſauris. Item aliqui per magicas artes conſecuti ſunt ſcientiam rerum, & artes liberales, & alia huiuſmodi, quæ pro certò de magis referuntur. Item aliquæ ſtatuę magorum loquutæ comperiuntur, & reſpondiſſe ad quęſita de diuerſis. Hec, & id genus alia, licet rara, manifeſtũ eſt, niſi ab intellectu proficiſci nõ poſſe. Secũdo argumẽtatur S. Tho. Vel ſtatuæ magorum ſunt animatę, uel non. Si primum, cõtrà, Nam principiũ uiuendi eſt omnibus uiuẽtibus forma ſubſtantialis. uiuere enim eſt eſſe uiuentibus, ſecundo De anima: ſed S. Thom.

ſtatuæ

ſtatuæ non receperunt formam aliquam ſubſtantialem magico artificio, quia nõ amittunt formam ſubſtantialem, quam prius habebant. Manet enim aurum aurum, & argẽtum argentum. non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ recipiant formam ſubſtantialem aliquã, quæ ſit principium uitæ. Item non eſt uita ſine curſu: ſtatuæ autem magicæ non ſunt ſenſibiles. Primus enim ſenſuum eſt tactus, qui non conuenit niſi in organo temperato, qualis temperies non eſt in lapide, uel in metallo, ex quo fit ſtatua: non ergo eſt poſsibile, quòd huiuſmodi ſtatuæ habeant principium uitæ. Si autem non uiuunt, contrà, Quia inanimata non mouent ſe, ſeptimo Phyſicorum: ſed magi, ut fertur, faciunt ſtatuas moueri nullo impellente. ergo oportet dicere, quòd illum motum habent ab aliquo motore extrinſeco, & uiuente, & non à uirtute cæleſti, uel aliqua uirtute materiali. Tertio arguitur, Nam quęcunq; fiunt uirtute cæleſtium corporum, ſunt formę naturales rerum materialium. quod igitur nulli rei eſt naturale, non poteſt fieri uirtute cæleſtium corporum: quædam autem talia fieri dicuntur à magis, ut quòd ad præſentiam alicuius quęcunque ſeræ pandantur: item quòd aliquis fiat inuiſibilis, & alia huiuſmodi. non ergo hæc referri poſsunt in uirtutem cæleſtium, ſed in aliquam poteſtatem ſeparatam

tam, & inuisibilem. Quarto, Quia effectum naturalem uirtutis cælestis contingit inueniri sine artis operatione. Et si enim aliquando artificiosè operetur aliquis ad generationem ranarum, serpentium, aut huiusmodi: contingit tamen hęc fieri sine ullo artificio. Sed nonnulla profitentur magi per magicam artem, quæ per aliam uirtutem naturalem non inueniuntur, ergo oportet ut illa sint non à uirtute cælesti, sed ab aliqua substantia separata. Et hæc est sententia omnium Platonicorum, ut Porphyrii, Iamblicii, Plotini, & aliorũ ex eadem secta. Hoc ergo tanquam uero, & recepto pro certo, quòd magorũ opera tribuenda sunt substantiæ separatæ, restat ut ponamus quartam quæstionem talem, ¶ An * author, & fautor magicorum operum sit malus dæmon, an referenda sint potius in bonos angelos, uel in ipsum Deum omnipotentem. Et ante omnia oportet scire, an omnino sint dæmones. Nam quidam putant, quòd hominum uanitas & superstitio dæmones inuènerit, aut fecerit, de qua re in uera religione dubitari nullo modo potest: tota enim Scriptura ueteris & noui Testamenti plena est testimoniis, ubi planè, & disertè dæmones esse assumuntur. Et ratione probatur. Leuitic. enim 17. interdicitur immolari hostias dæmonibus. Et Deuteronom. 32. in Cantico Moysi contra impietatem & ingratitud

Leuit.17.
Deut.32.

gratitud

gratitudinem populi dicitur, quòd immolauerunt dæmoniis, & non Deo. Et 2.Paralip.2. dicitur de Hieroboam, quòd constituit sacerdotes excelsorum, & dæmoniorum. Et apud Tobiam prolixior historia texitur de dæmonio illo nomine Asmodæo. Et in pluribus Doctoribus frequens est mentio de dæmonibus, nec opus est aut plura ex ueteri Testamento, aut aliquid ex nouo in re apertissima citare. Vnde & mirum uideri potest, quomodo Sadducæi negauerint spirituum aliquem esse, ut legitur Actuum 23. qui certè legem recipiebant, nec à consortio templi, & sacrificiorum excludebantur. Et Iosephus 2.lib.de bello Iud. & antiquitatum 13. & 18. dicit de Sadducæis, quòd legem (sine aliis tamen obseruationibus) custodiebant. Item Iob 1. Cùm uenissent filii Dei ante faciem Domini, affuit etiam Satan inter eos. Et ubicunq; in Scriptura inuenitur mentio de illo. Sed quàm certum est in Scripturis dæmones esse, tam fuit olim dubitatum, & controuersum inter Philosophos. Peripatetici enim pro maiori parte negant dæmones esse prorsus. Nec dubitatur, ut ait Auerrois, in epistola de resurrectione, quin hæc fuerit sententia Aristot. qui nullas nouit substantias spirituales præter motus orbium. Quod etiam putauit se demonstrasse 12. Metamphy. & in lib. de cęlo. Et de arreptitiis, qui

2.Paral.2 *Actu. 83.* *Iosephus.* *Iob 1.*

uidentur à dæmonibus teneri, dicit uexari, ab humore malancholico in Problema. parte trigeſima: & Alexander quidem inter Peripateticos conſtanter tuetur hanc partem. Quæ opinio ante fuerat Democriti, de quo hiſtoria ſcribitur, quòd cùm adoleſcentes quidam perſonati in dæmonum habitum & figuram ad Democritum noctu penetraſſent, quaſi hominem territaturi, ille prorſus ſecurus nullos dæmones eſſe, Deſinite, inquit, deſinite: ita certus erat nullos dęmones eſſe. Putant autem Peripatetici uulgi perſuaſionē & opinionem de dæmonibus inde obrepſiſſe, quòd uiri ſapientes hæc terriculamenta cōmenti fuerunt, ut ait Auerrois, ad arcendos, & terrendos improbos à ſceleribus, quaſi poſt hanc uitā mortalem ſuperſint ultores malorum, quos dęmones uocant. Et nominatim Simplicius & ipſe Peripateticus, lib. de Anima Pythagoram tradit huius inuenti & figmenti primum authorem. Ex qua ſententia illa opinio orta eſt, quam ſuprà recitauimus, quòd omnia opera magorum ſunt naturalia. Sed contra Ariſtot. & Peripateticos ſit prima propoſitio ad quæſtionem principalem, Quòd ſtando * etiam in recta & legitima philoſophia, nullo modo eſt negandum dæmones eſſe. Hæc concluſio, ſententia fuit omnium antiquorum Philoſophorū Empedoclis, Pythagoræ, Socratis, Platonis.

Prima propoſitio contra Ariſtot. & Peripateticos.

tonis. Vnde & Plato in Politica tyranni, dicit animas impiorum poſt mortem cruciari ab ultoribus. Et in ſympoſi. dæmones apertè ponit. Quod idem facit Xenocrates in libro de morte. Nam de Socrate dubium non eſt, qui etiam dæmonem ſe habere profitebatur tanquam authorem, & uelut præceptorem Philoſophiæ, quam ſuggerere ſuis auibus curabat, & contendebat. Sequitur enim hanc opinioné tota turba Platonicorũ. Herma. Mercurius in Pimãdio, Proculus in Alcibiade, Iamblicus de myſteriis Aegyptiorum, Caladius in cõmento, Porphyrius in libro de occaſionibus, Plotinus in lib. de proprio cuiuſq;, Apuleius, qui etiam de Socratis dæmone librum ſcripſit. nec in hac re peripatetici omnes auſi ſunt Ariſt. ſequi, ſed plures ab eius ſentẽtia deuiarunt. Vnde & Porphyrius citat pro eius ſentẽtia magnum Theophraſtum, in qua etiam fuit Ammonius philoſophus, Auicenna, & eius ſocius Algazel. Imò ipſę Ariſt. aliquando uidetur non fuiſſe alienus ab hac opinione, qui in lib. de mirabilibus dicit, referente Apuleio, Lemures, & Lamias habitare in orbe triſti. Pro hac opinione pauca uel nulla poſſunt fieri argumẽta philoſophica: ſed cũ etiã in contrariũ nulla adducãtur, talia ſufficere deberẽt cũ authoritate ſummorum philoſophorũ fama publica & æterna. Nam & ipſe Ariſt. mundi æternitatem probare

nititur

nititur ex memoria patrũ per manus tradita, & relicta. Et est sententia ueridica, quòd nonnunquam aliquid ex opinione & persuasione communi probatur. Secũdò etiã probatur ex operibus magorum, quæ, ut probatũ est, necesse est referre in aliquã substãtiã separatã, &, ut statim probabitũ, nõ possunt tribui nec Deo, nec bonis angelis: ergo oportet ea assignare dæmonibus. & certè, ut omittamus authoritatẽ religionis & scripturarũ, uehemẽter confirmatur hæc sentẽtia ex eo, ꝙ barbari homines, nec persuasi, nec decepti à philosophis, ut peripatetici calumniãtur, eandẽ retinent fidẽ, & opinionẽ, nec dubitant dæmones esse, quales sunt isti, qui ab Hispanis ante aliquot annos reperti sunt, in quos publica fama est dæmones esse, & non raro aliquibus in ea regione apparuisse. Sed urgent peripatetici, obiicientes, quòd dæmones si sunt, nullum ordinem, nec locum naturalem uidentur habere in orbe. Nec enim ordinantur ad res corporeas, & multo minus ad incorporeas, si quæ sunt: unde uidentur frustra esse in rerum natura, atque adeò non esse. sed hoc argumentum fortasse satis probat, quòd dæmones non sunt per se in orbe, nec sunt partes seu pars publica mundi, sed per accidens, hoc est, ex malitia eorum ex substantiis cælestibus redacti sunt in substantias inferiores, & infra cælestes,

quos uerbo Greco dęmonas appellant, quod paripatetici ignorantes, nihil mirum ſi homines alioqui ſapientes in hac parte lapſi ſunt. ergo hoc fundamento firmiter iacto, redeundo ad quæſtionem, dubitatur, an opera magica referenda ſint in Deum, uel in angelum bonum, an in dæmones iſtos. & uidetur, quòd poſsint, & debeant referri in Deum. Primò, quia magis nihil aliud tribuitur, niſi quòd faciunt opera mirabilia, id eſt ſupra cauſas naturales, ſed per gratias, quas theologi uocant gratis datas, fiunt ſimiles operationes, ſcilicet ſupra totam facultatem naturæ. Cum ergo gratiæ ſint à Deo, nihil uidetur obſtare, quominus magi credantur habere facultatem illam à Deo. Nec ſufficit dicere, quòd gratiæ dantur ad effectus excedentes totã facultatem naturæ creatæ, etiam angelorum, & dæmonum. Ex quo conſtat eſſe à Deo. Nam inter gratias annumeratur gratia linguarum, & ſanitatum, ut patet 1. Corin. 12. Sed utrunque non excedit poteſtatem angelorum, & dæmonum, qui certè nouerunt omnes linguas. ergo ex hoc non habetur differentia inter magicas artes, & gratias. Nec iterum ſufficit reſpondere, quòd magi ſunt nequam uiri, & ſceleſti: contrà autem habentes gratias, ſunt uiri boni & pii. ergo Nã primo hæc diſtinctio eſt per accidens, & non eſt diſtinctio rerum ſed

ſubie

ubiectorũ,ut S. Tho. dicit 2.2.q.172.art.4.& S. Thom.
q.178. art.2. Et præterea nihil prohibet, quin
mali habeãt gratias, ut uidetur ex illo 1. Corin. 1. Corin. 13.
13. Si habuero omnem fidẽ, ita ut mõtes transferam, charitatem autem non habeam, nihil
sum. Vnde uidetur, quòd poßit etiam esse gratia miraculorum sine charitate. Et Hieronymus super illud Matt.7. Nõne in nomine tuo Matth.7.
prophetauimus, & uirtutes multas fecimus? dicit prophetare, uel uirtutes facere, & dæmonia eiicere, interdum non est eius meriti, qui
operatur. Imò August. libr. 83. q. affirmat quædam miracula sceleratos homines facere, quæ August.
boni facere non possunt. & Balaam habebat
gratiam prophetiæ, ut patet Nume. 21. & 23.
& 24. & tamen erat malus, & magus, ut gloss.
dicit, Numerorum 22. & Orige. homi. 13. super Orige.
Nume. ergo malitia & bonitas non potest esse
differentia inter magicas artes, & gratias. Et
iterum nec ualet dicere, quòd magi in malos fines utuntur magicis artibus, habentes
autem gratias non abutuntur illis in malos
fines. Nam iterum hæc differentia est extrinseca, & per accidens, nec inconuenit magum uti sua facultate propter bonum finem,
ut ad soluendum maleficiatum, aut sanitatem conferendam. & si habentes gratias possunt esse mali, ut dictũ est, poterunt abuti gratia omnino. ergo nõ apparet quare facultas ma

gica non poſsit referri in Deum authorem, ſi
cut & gratiæ gratis datæ. Vnde uidetur ſol
argumentum S. Thom. de potentia, q. 6. arti
10. Et contra Gent. c. 106. quo uult probar
quòd magica opera non referuntur in Deun
aut bonum ſpiritum: quia boni ſpiritus nc
cooperantur hominibus ad illicita opera pe
petranda, quod plerunque fit per artes mag
cas. patet inquam argumentum non proced
re. Secundò confirmatur de his hominibu
quos Hiſpani ſalutatores appellant qui (ſi uu
go credimus) opera faciunt ſupra facultate
naturalem, & tamen utplurimum ſunt hom
nes perditi, & peſsimis moribus: tamen cr
dimus eos gratiam ſanitatis habere à De
neque pro maleficis habentur, neque puniu
tur. Vnde ergo conuincere poſſemus, ſi qu
magicam exerceat, quòd à dæmone potiu
quàm à Deo habeat. Tertiò, quòd ſi omnin
non placet referre magicas artes in Deun
ſaltem non uidetur quare non referantur i
bonos angelos potius quàm in malos. primò
quia certum eſt, quòd non minorem haber
poteſtatẽ boni angeli, quàm mali. ergo ſi cre
dãt mali angeli communicare ſuã poteſtater
malis hominibus, quare non ſunt credenc
boni angeli communicare ſuam poteſtater
bonis & piis: & ſic ſaltem erit aliqua magic
pia, & bona, quæ bonos angelos habeat pa
tronos

ronos. Item quartò, si dæmones flectuntur
recibus, & sacrificiis, ut operentur mirabilia
ecundùm uota impiorum, & sacrilegorum,
uare etiam non boni angeli flectuntur pre-
ibus piorum, & bonorum, ut in fauorem eo-
um faciant aliqua mirabilia? Item quintò, sal-
em ad disoluenda maleficia, & incantationes
aleficiorum, quare non sperandum est,
uòd boni angeli communicent potestatem
 uirtutem suam, cùm omnino sit certum, bo
os angelos propensiores esse ad beneficia
õferenda, quàm dæmones ad maleficia? Item
liqui Magi utũtur solis uerbis sacris, & signo
rucis, ut mulierculæ istæ, quę, nescio quæ his
ignis faciũt. Itẽ sextò, cũ boni angeli posśint
ræstare sanitatẽ præter solitum cursum natu-
ę, reuelare thesauros, dare scientias, & artes
umanas, quare si aliquando aliquid huius-
odi contingat, quare, inquam referamus
emper in malos angelos, nũquam in bonos.
 si dicas, quòd cùm hæc fiant uirtute diui-
a, aut angelica, non dicuntur fieri arte
agica, sed solùm quando fiunt dæmonis
oncursu, & uirtute, iam disputatio tota erit
e nomine, & frustra disputant doctores
ua uirtute Magi operentur. At pro solu-
ione quæstionis & dubii sit prima propo-
itio, Eadem* opera, uel similia fiunt per ar-
es magicas, & per gratias gratis datas. Pro-
 batur.

batur, Nam ad gratias pertinet dęmonia eiice-
re, ſerpentes tollere, ſanitatem conferre, lin-
guis loqui, ut patet Marci ultimo, & 1. Corin
12. ſed hæc fiunt à magis. ergo eadem oper
ſunt utriſque communia. Secunda propoſi
13 tio, Aliqua* opera fiunt à magis, quæ null
modo fiunt per gratias, & econtrario. Hæc p
tet, Nam magi operantur maleficia multa, &
beneficia, quæ nullo modo competit gra
tiis gratis datis. econtrario autem in gratii
eſt prophetia, quam magi nullo modo ha-
bent, ut infrà diſputabitur. ergo concluſio e
manifeſta in utranque partem. Tertia pro
14 poſitio, Magi* nihil operantur aut poteſtat
diuina, aut poteſtate angelica. Hæc proba
tur primo, quia aliâs magicæ artes non eſſen
in uniuerſum interdictæ & iure diuino & hu
mano, ut ſuprà oſtenſum eſt. Item ſi magi ute
rentur poteſtate diuina aut angelica, magic
non eſſet ars, ſed gratia, & donum. Non enin
aut Deus, aut boni angeli alliciuntur in ope
ra hominum arte & diſciplina, ſed pietate
aut propria Dei & angelorum bonitate, &
gratia. Item tertiò, Certè procedit argu
mentum recitatum ex Sancto, Thoma. dato
enim, quòd mali poſſunt aliquando etian
miracula facere, non tamen hoc habent habi
tualiter, nec dicuntur habere gratiam, lice
nonnun

nonnunquam mirabilia per eos fiant propter reuerentiam nominis Christi, ut patet Matthæi 7. uel ad amplificationem religionis & fidei, qua necessitate, aut opportunitate sublata, nulla superest in malis facultas ad huiusmodi opera: magi autem operantur ex habitu quomodocunque uolunt. & præterea perniciosè, & cum magno hominum nocumento sæpe operantur: unde constat non habere facultatem uel à Deo, uel à bonis angelis. Item quartò, Quia, ut ait Sanctus Thom. contra Gent. ubi suprà, in operationibus magicarum artium contingit magna incongruitas, & dissonantia rerum, quæ nullo modo potest tribui bono spiritui. requirunt enim huiusmodi artes (ut magi dicunt) hominem reuera non attractatum, cùm tamen plerunque adhibeantur rebus amatoriis ad illicitos concubitus conciliandos. Item licet magi uideantur habere scientiam occultorum, tamen nunquàm, aut rarò extendit se notitia eorum ad certas artes, & scientias, sed in minimis quibusdam, sicut in inuentione furtorum, in deprehensione latronum. unde constat, quòd spiritus, quibus innituntur magi, aut sunt ignorantes, aut inuidi, quia aut non possunt, aut nolunt impertiri suis nisi hæc minima, & inutilia, unde non

ſunt boni ſpiritus. Itē quintò, cōſtat quòd boni ſpiritus nō delectantur, nec utuntur præſtigiis, aut mendaciis: Magi autem plerunque ludificant homines, & decipiunt. Item utuntur in ſuis operibus & incātationibus non ſolùm mendaciis, ſed impoſsibilibus quibuſdā imprecationibus. comminantur enim impoſsibilia, ut ꝙ deponant ſidera, quòd uertant cęlū, aut ſolem retro, ut narrat Porphyrius in epiſtola ad Anebriotem, & multa huiuſmodi uana inueniuntur inter artes magicas, quæ manifeſtè conuincunt non eſſe à Deo, neque à bonis angelis. Secunda concluſio, Magi* in ſuis operationibus nonnunquam utuntur facultate ſolùm naturali Hæc propoſitio probatur, Quia, ut ſuprà dictum eſt, aliqua eſt magica naturalis ad operandum mirabilia, & maximè utuntur herbis Magi uulgo ignotis, quæ continent præſentanea & efficacia remedia contra morbos, & alios effectus mirabiles habent, ut de corio ceſia, & calicia herba, qua aquam glaciari refert Plinius libro 24. cap. 17. ex his enim ortum habuit magica, ut Plinius dicit 3. lib. cap. 1. Item de menarde, cuius ſucco protinus ictus ſerpentum ſanantur: & uarias, & multiiugas herbas refert Plinius, quibus Magi utuntur, uel ad morbos depellendos, aut etiam inferendos, quæ cum ſint aliis ignotæ, & uelociſsimæ operationis,

pro miraculo ab omnibus habentur. Potuerunt autem magi huiusmodi uirtutes herbarum ſcire, uel traditione magnorum in medicina uirorum: quales fuerunt Pythagoras, Democritus, Empedocles. Aut etiam dæmone reuelante, qua reuelatione ſemel facta, ſequentes Magi uti potuerunt naturaliter, & ſine cõcurſu nec boni nec mali ſpiritus. Et uulgares magi plurimùm hac ratione imponunt hominibus, & decipiũt uanos homines. Cùm enim aliquid huiuſmodi mirabile quidem, ſed reuera publicum & naturale præſtãt, pollicentur multa alia maiora, & mirabiliora, quæ tamen rarò implent. Sexta propoſitio, Operationes*Magorum ſupra facultatem naturalem malorum dæmonum poteſtate & uirtute fiunt. Hæc patet ex ſuperioribus. nam ſi huiuſmodi opera excedunt facultatem naturalem, & nõ poſſunt referri in bonos ſpiritus, neceſſe eſt ut referantur in malos. Et hæc eſt ſententia ſancti Thomæ de potentia, & contra Gentiles, ubi ſuprá. Et eſt determinatio Origenis homilia decimatertia Numeri. & libro tertio in Iob. & eſt etiam determinatio ſanctorum, ut Auguſtini, ſecundo de doctrina Christiana, & tertio de trinitate, & multis aliis locis prolixè diſputat, & oſtendit, quem uide. Ad argumenta in contrarium. Ad primum, quod eſt principale, reſpõdetur, quòd

S. Thomas.
Origenes.
Auguſtinus.

quamuis ita ſit, ut dictum eſt, quòd eadem opera poſſunt fieri à magis & à non magis, tamen non eſt difficile intelligere differētiam inter magum & non magum. Et primum omnium, quantùm ad acquiſitionem facultatis, qua aliquis operatur huiuſmodi mirabilia, ſi enim habetur facultas per modum diſciplinæ & artis, hoc eſt, per libros, aut præceptores, manifeſtum eſt illam facultatem non eſſe gratiam gratis datam, ſed ſi non excedat facultatem rerum naturalium, potuit eſſe peculiaris aut ſecreta medicina, aut ſi excedat facultatem naturalem, ſequitur quòd eſt uera ars magica & dæmoniaca. Item, ſi tales utantur uerbis ignotis, aut etiam certis characteribus, aut aliis uerbis non ſpectantibus ad effectum, qui ſperatur aut quæritur ex tali operatione, manifeſtum eſt non eſſe gratiam, ſed magicā. Item, etiam ſi utantur ſigno crucis, & ſolis uerbis ſacris & religioſis, tamen ſi ſint ritus & obſeruantiæ peculiares & determinatę, ut certis horis, ad certum ſitum ſtellarum, ſub certo numero crucium, candelarum, ita ut non ſperet efficaciam operis aliter, nec alio modo, certum eſt non eſſe gratiam, ſed magicam. Item, ſi utuntur actibus & factis indifferentibus ad effectum, etiam eſt magica. Vt ſi ad expulſionem dæmonum radunt pilos, aut capillos, aut aliquid huiuſmodi, eſt magica manifeſta

festa. Hæc omnia patent. nam ueri sancti, qui gratiam Dei habent, nunquam utuntur talibus ritibus & obseruationibus. ergo signum & argumentum efficax est, quòd qui huiusmodi utuntur, non operantur ex gratia, sed ex uirtute dæmonum, nec gratiæ per disciplinam & artem possidentur. sed, ut ait Apostolus, omnes gratias operatur unus & idem Spiritus, diuidens singulis prout uult: magi autem alii ab aliis accipiunt aut artem, aut facultatem. Et licet bona, aut mala uita non sit omnino efficax argumentum, an uirtus faciendi huiusmodi mirabilia sit à Deo, uel à dæmone, tamen est magnum indicium: unde qui hæc operantur, si prorsus sint homines improbatæ uitæ, credendi sunt potiùs malefici, quàm gratiarum possessores. Et sic ad tertium argumentum, quod uidetur maius, respondetur primò, quòd non est negandum, quin boni angeli communicent aliquando suam potestatem ad præstandum hominibus beneficia. sed hoc faciũt, non sicut magi ad ostentationẽ, uel sicut dęmones, ut colãtur ab hominibus, sed solũ ex charitate hominum, & ut Deo soli gratiæ habeantur & referantur: & ideo faciunt occultè regulariter, licet etiam uisibiliter aliquando aliquid tale faciant, ut de Raphaële apud Tobiam, qui illo modo

modo, quo Magi ſolent, uſus eſt corde & felle & iecinore piſcis ad expellendum & reiicien dum dęmonem à domo Raguelis, & poſtea ad reſtituẽdũ oculos Tobię. In quo uno facto ſatis intelligitur, & poſſe bonos angelos præſtare omnia, quæ mali dant, & uelle ſi ita expediat. Nec eſt dubitandum, quin multo plura beneficia recipiant homines à bonis angelis, etiam in ordine ad temporalia bona, quàm ab omnibus magis. Et primùm cùm ſancti angeli ſint de numero beatorum, fortaſſe nũquam ſe miſcet rebus humanis, & terrenis, niſi ſpeciali mãdato Dei: & ideo omnia beneficia, quæ homines recipiunt, quæ uidẽtur eſſe ſupra ſpem, & facultatem naturalem, omnia tribuuntur particulariter Deo authori, ſiue ſint immediatè à Deo, ſiue mediantibus Angelis. Imò hîc ponitur una cauſa, cur angeli non operentur uiſibiliter & apertè, ne pro diis ab hominibus colantur. facilè enim homines diuinitatem irrogarẽt illis, quos mirabilia operari conſpiciunt, ut Actuum 14. in Lycaonia cùm Paulus Lyſtris claudum quendam in nomine Ieſu ſanaſſet, homines uolebant Paulo tanquã Deo ſacrificare: quod maius periculũ eſſet de angelis, qui tam propè uidẽtur accedere ad dignitatem, & ideo ſoliciti ſunt, ne hanc occaſionem præbeant hominibus. Vnde cùm Ioãnes

Apocal.

(Apocal.19.)uidisset angelum,& corruisset ut adoraret eum, Vide, inquit, angelus ne feceris, conseruus enim tuus sum & fratrum tuorum. Et per hoc patet ad quartum & quintũ & sextum. Fatemur enim, quòd boni angeli flectũtur precibus & sacrificiis bonorum,& opera illorum dissolui maleficia & pręstigia malorum angelorum, & multo maiora cõtingere bona, quàm sit reuelatio alicuius thesauri aut furti. Et ita tenendum est tanquã certum, quòd magicę artes utuntur dæmonũ uirtute & authoritate,& non bonorum angelorum in suis maleficiis. Ad solutionem secundi argumẽti, quę oblita est de salutatoribus, certè non satis mihi constat quid sentiendum, aut pronuntiandum sit, cùm uideamus ex maiori parte esse homines minùs probatæ uitę, & etiam uti aliquibus obseruationibus, non quidem adeo superstitiosis, sed nec satis religiosis, multùm uereor, ne sint impostores, & nullam efficatiam habeant,& si qua habent, ne illa sit potiùs à dæmone, q̃ à Deo. Sed hæc dico non diffiniẽdo. nam gratiæ dantur propter bonũ commune. Fieri potest, ut Dominus illã misericordiã uelit impartiri hominibus per istos, qualescunq; sint isti. Vel potest dici de istis hominibus, sicut de Psyllis scribunt authores, qui sunt populi Lybiæ prope Garamantas, quorum corpori ingenitum fertur exitiale uirus serpentibus *Apocal. 19.*

bus

bus, ut ait Plinius libro ſeptimo, capite ſecundo uel tertio. ita ut odore ſuo ſopirent eos. Et Plutarchus in uita Catonis ſcribit, cùm exercitum in Africam traiiceret, Pſyllos ſecum habuiſſe contra ſerpentum uim & perniciem. Fortè ergo in iſtis ſimiliter eſt aliquid contra canum rabiem. Simile etiam de Pſyllis ſcribit Varro fuiſſe in Helleſponto ſerpentum ictus contactu leuare ſolitos, & eandem uim dicuntur habere Marſi in Italia. Sed rema-
17 net unum dubium, An* animæ defunctorum, maximè quæ ſunt de numero damnatorum, miſceant ſe magicis artibus & operibus. Et uidetur quòd ſic. Primò, quia ſunt eiuſdem malitiæ cum dæmonibus, & ideo uidentur moliri & conari ad decipiendum homines, & tradendum in perditionem, ſicut ipſi dæmones. Item, quia non rarò dicuntur intrare humana corpora, & apparere, & loqui hominibus, & magi dicuntur reuocare animas ab inferno, imò maga illa Phytoniſſa reuocauit animam Samuelis etiam à limbo. ergo. Reſpondetur ad hoc dubium, quòd ſine dubio animæ defunctorum nunquam ſe miſcent operibus magorum. Hoc probatur primò, quia de ſanctis animabus, quamuis certum ſit, quod poſsint liberè deſcendere à cælo in terram, &
S. Thomas. & iuuare mortales, ut ſanctus Thomas dicit in quarta, diſtinctione quadrageſima quinta,

ta, articulo tertio. tamen hoc non faciunt ad inuocationem, aut incantationem magorum, ſed ex propria bonitate, uel ex permiſsione particulari diuina, ſicut aliquando etiam inueniuntur uiſibiliter apparuiſſe, ut Auguſtinus narrat de Felice martyre, & plura exempla ponit Gregorius quarto dialogorum, licet hoc non habeant ex natura ſua. non enim poſſunt aſſumere corpus, nec mouere. Animæ uerò, quæ ſunt in purgatorio, exire à loco non poſſunt, & ſi aliquando permittantur ex peculiari gratia, ueniunt potiùs ad petendum ſuffragia uiuorum, quàm ad miſcendum ſe operibus magorum, imò nec mortalium prorſus rebus. Nec ſatis puto con ſtantem, & religioſam conſuetudinem, quæ cœpit corripere homines, ut in neceſsitatibus ſperent præſidium animarum in purgatorio exiſtentium. De animabus autem inferni non eſt timendum ne poſsint prodeſſe, aut obeſſe hominibus, quæ ſcilicet perpetuo ſint carceri mancipatæ, nec poſsint etiam dæmonibus adiuuantibus inde exire. Et quamuis aliquæ apparitiones huiuſmodi ferantur, probabilius puto, quòd nunquam anima ſemel damnata egreſſa eſt locum inferni. Cùm enim exire non poſsint, niſi ex mandato Dei, non eſt cur credamus hanc licentiam à Deo habere, maximè cùm legamus hiſtoriam de diuite

illo

Luc.16. illo Luc.16.qui nec ad fratres quidem liberandos,ne uenirent in locum illum tormentorũ, permiſſum eſt redire ad mortales. Atq; omnino ita credendum eſt apparitiones iſtas, quæ referuntur,cùm ſint pro maiori parte falſæ,tamen ſi quæ uerę ſint,eſſe ab ipſis dæmonibus, nec habẽdam eſſe fidem de iſtis dictis eorum, qui aſſerunt ſe ab inferno uenire,etiam ſi alioqui uideantur pia & religioſa monere. *S.Thomas.* S.Tho. p.p.q.117. artic. 4.ad ſecundum,citat Auguſt. 10.de ciuitate Dei. & Chryſoſt. ſuper Matth. dicentes,quòd dæmones frequenter ſimulant ſe eſſe animas mortuorum,ad confirmandum errorem Gentilium, qui hoc habebant. ideo cauendum eſt ab illis uiſionibus. Sequitur iã,ut dicamus in particulari,quid poſſint Ma-
28 gi,& ſit quinta quæſtio in ordine, An * Magi poſſint miracula facere, & uidetur quòd ſic. Primò, quia ſuſcitare mortuos eſt miraculum. unde inter miracula Chriſti ponuntur. *Matth.11.* Matth. 11. Euntes renuntiate quæ audiſtis & uidiſtis,Cæci uident, claudi ambulant, mortui reſurgunt,pauperes euangelizantur.Sed & Phytoniſſa ſuſcitauit Samuelem.2.Reg.28.ergo poſſunt miracula facere.Et cõfirmatur,Ad ſuſcitationem mortuorum non uidetur requiri niſi diſpoſitio materię. nam diſpoſita materia,neceſſariò introducitur forma:ſed uidetur quòd dæmones poſſint diſponere materiam,

applican

applicãdo actiua pasiuis. Eiusdem enim rationis sunt dispositiones in resurrectione mortui, & in prima generatione, quę sunt ab agẽti naturali. ergo magi dæmonis uirtute possunt mortuos suscitare. unde & resurrectio generalis futura est per angelos ministros. Item secundo, Maius miraculum uidetur, quòd canis loquatur, uel cantet, quàm quòd mutus loquatur: sed de Simone mago legitur, quòd faciebat canes loqui, & cantare, ut patet in itinerario Clementis. ergo. Item Valerius maximus narrat primo libr. c. 8. quòd fortunę simulachrũ, qđ Romæ erat in uia Latina, nõ semel, sed bis loquutũ est uerbis his, Ritè me matronę uidistis, riteque dedicastis. quòd autem lapides loquantur, maius miraculum est, quàm quòd muti loquantur. Item in eodem, & in historia Romana legitur de uirgine uestali, quòd aquam in uase perforato de Tyberi portabat, aqua non effusa: hoc autem spectat ad miraculum, ut aqua stet, & non fluat in Iordanis diuisione, & eius statione. ergo. Item aduersitates Iob dæmone authore procuratæ sunt, quò dpatet ex eo, quòd Deus dedit potestatem in omnia quæ erant Iob: sed huiusmodi aduersitates non sine miraculo contigerunt, ut patet de igne de cælo descendente. unde & 3. Regum, 18. Elias in hoc probauit

prophetas Baal,ut deſcenderet ignis de cęlo, & conſumeret ſacrificium. ergo.Item eadem quæ boni faciunt per miraculum,magi faciũt, ut ſerpētes Moyſi, & magorũ.ergo.Septimò, Vxor Lot mutata eſt in ſtatuam ſalis. Gene. 19.& hoc à dæmonibus,ut S.Thom.dicit de malo,q.16.& q.9.ad tertiũ.ergo. Pro ſolutione notandum, quòd miraculi nomen à mirando eſt aſſumptum. Ad admirationem autem duo cōcurrunt,ut poteſt accipi ex uerbis Philoſophi in principio Met.quorum unum eſt, quòd cauſa illius,quod admiramur,ſit occulta.Secundum eſt,quòd in eo,quod miramur, ſit,uel appareat aliquid per quod uideatur contrarium debere contingere, quod miramur. Sicut aliquis poſſet mirari, ſi uideret ferrum aſcendere ad magnetem, ignorans eius uirtutem.Sed hoc poteſt dupliciter contingere. Vno modo ſecundum ſe,alio modo quo ad nos.Virtus autem diuina eſt ſimpliciter occultiſsima,& remotiſsima à nobis, quæ in rebus omnibus operatur ſecretiſsimè: & ideo ea,quæ per aliquam uirtutē creatam fieri poſſunt,miranda quidem,& mirabilia dicuntur.Sed miracula propriè dicuntur, quæ ſola uirtute diuina fieri poſſunt,quæ ſcilicet tota natura creaturarum miratur. Et licet miraculi nomine Latini utantur ad ſignificandum quod

Gene.19.

quoduis ſtupendum, ac mirandum: tamen theologi ſolùm illud in hac ſignificatione uſurpant, & meritó. Ideo reſpondẽdo ad quæſtionem ſit una concluſio, licet Auguſt. tertiò de trini. & alibi non timet uocare opera magorum miracula: ſit (ut dico) una concluſio, Magi * non poſſunt miracula facere. Probatur primo ex ipſa ſignificatione uocabuli, ut dictum eſt. nihil enim faciunt, ad quod diuina uirtus exigatur. Secundò, quia ſi magi poſſent uera miracula facere, ſequeretur quòd miraculum non eſſet efficax argumentum deitatis, & ueritatis, & ſic periret ratio confirmandi ea, quæ ſunt fidei, quæ miraculis comprobata ſunt. Ad argumenta in contrarium. Ad primum de Samuele reſpondetur, ꝙ dubium eſt, an uerè Samuel fuerit ſuſcitatus, an potiùs fuerit aliquod phantaſma. & Auguſtinus quidem ad Simplicianum putat probabile, quòd fuerit uerus Samuel, qui apparuit Saüli, & nuntiauit ei euentum belli, propter hoc, quòd legitur Eccleſiaſtici 4. Eccleſia. 4. quòd dormiuit Samuel, & notum fecit regi finem uitę ſuę. Hoc ergo tenendo diceremus, ut dicit Auguſti. quòd non dominante arte magica, ſed diſpoſitione dei occulta, que Phytoniſſam, & Saülé latebat, permiſſum eſt, ut ſpiritus iuſti ſe oſtẽderet aſpectibus regis, diuina eũ ſententia percuſſurus. Nõnunquã enim

dum dæmon conſulitur,ipſe Deus per ſuum nuntium ueritatem annũtiat,ſicut per Eliam ueritatem reſpondit nuntiis regis, qui mittebantur ad conſulendum deum Accaron, ut habetur 4.Regum 1. Ad confirmationem dico,quòd ſine dubio dæmones non poſſunt diſponere materiam ad introducendum animam,quæ ſemel ſeparata fuit:requiritur enim identitas temporis ad identitatem indiuidui, & ideo ſemel corruptum, non poteſt idem numero redire, nec ſolùm hominem, ſed nec muſcam poſſent dæmones ſuſcitare. Vnde ſi quæ reſuſcitationes mortuorum leguntur à magis factæ, ut ab Apollonio, Simone, uel aliis,omnes fuerunt præſtigioſæ,& non ſecundum ueritatem,ut de Simone ſummo magiæ artifice legitur, quòd apud Phoram Epheſi oppidũ pręſente Ioanne euangeliſta,tres mortuos ſuſcitauit, ſed paulo pòſt omnia euanuerunt tãquam fallacia,& præſtigioſa.unde Sanctus Thom.3.ſenten.d.21. q.2.articu. 4.q. 2.ad quartum dicit, quòd ea quæ dæmones faciunt præter uiam naturæ,non ſunt diuturna. Ad ſecũdum reſpondetur,quòd loquutio canum,& alia huiuſmodi potuerunt fieri à magis per illuſionem ſenſuum,& non per effectus ueritatis.Si tamen per ueritatem factum eſt, non dabat cani dæmon aut magus uirtutem loquendi,ſicut datur mutis per miraculum,

lum, ſed ipſemet dæmon ſonum literarum, & articulatæ uocis ſimilitudinem habentem format, ſicut & aſina Balaam intelligitur fuiſſe loquuta, angelo bono operante. & ſimiliter dicendum eſt ad tertium de locutione. Ad quartum reſpondet S. Tho. de potentia quæſtio. 6. articu. 5. quòd non dubium eſt quin in commedatione caſtitatis Deus uerus per ſuos angelos bonos huiuſmodi miraculum per retentionem aquæ feciſſet: quia ſi qua bona in Gentilibus fuerunt, à Deo uero fuerunt. Si autem, quod propius uero eſt, per dæmones factum fuit, nullum eſt miraculum: dæmones enim poſſunt mouere localiter, & ſiſtere corpora, ut infrà dicetur. Ad quintum dicitur, quòd dæmones ſua naturali uirtute applicando actiua paſiuis, poſſunt conflare ignem in media regione aëris, & inde concitare deorſum in terram. Et ſic factum eſt in tentatione Iob. Ad ultimum dicitur, quòd uerè ita eſt, quòd idem opus factum à bonis & piis hominibus, eſt miraculum, quod idem à mago non eſt. Nam homo non poteſt, nec nouit applicare actiua paſsiuis, nec ſemina, nec cauſas occultas naturæ ad conficiendum celeriter & ſubitò effectum aliâs naturalem. & ideo non poteſt hoc facere niſi uirtute diuina: dæmones, qui omnia naturalia optimè nouerunt,

possunt utendo causis naturalibus hæc eadem subitò facere. Vnde quòd Aaron conuerteret uirgam suã, & similiter quòd uir sanctus det sanitatem subitam alicui, miraculum est: quod idem magus sine miraculo potest facere, scilicet dæmone adiuuante, & causas naturales quidem, sed hominibus occultas, applicante. Vnde August. 3. de trinitate, c. 9. Illa, quæ per angelos fiunt, quo difficiliora, & ignotiora, & mirabiliora sunt nobis, illis autem tanquam suę actiones notæ, atque faciles, sicut etiam ibidem ait Augusti. Solennia & usitata fulgura miracula non sunt, sed cum in monte Sinai inusitato modo fierent, miracula erant.

20 Quæstio sexta est, An * magi posint cogere dæmones pro suo arbitrio. Et uidetur ꝙ sic. Vt enim narrat Augu. 10. de ciuitate dei, Porphyrius refert se uidisse, quòd quidam uir Chaldæus tactus inuidia, abiuratas spirituales potentias precibus alligauerit, ne ab alio postularent, uel postulata concederent. & in 21. eiusdem libri dicit, Non potuit primum nisi dæmonibus docentibus disci, quòd quisque illorum appetat, quod exhorreat. ergo cogatur, &c. ex quo uidetur, quòd sint aliquæ incantationes, quibus dæmones cogãtur. Item Iosephus de antiquitatibus libro 8. scribit, quòd Salomon instituit incantationes,

nes,

nes,& modos coniurationum,quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugantur. & ipse Iosephus dicit se uidisse Eleazarũ quẽdam, qui præsente Vespasiano, & eius filiis, usus adiuratione Salomonis,& radice à Salomone monstrata,dæmones expullit ab obsesso,cuius operis argumentum dedit,quòd calicem aqua plenum ante eos posuit,& dæmoni imperauit, ut egressus ab homine, illum euerteret,quod & factum est.Item tertiò,cùm dęmones sint superbissimi, non est probabile,quòd nisi cogerentur, aduenirent ad minas,& terrores,& mendacia incredibilia, quæ multùm derogant excellentiam & sapientiam ipsorum dæmonum.unde & Augu.10.de ciui. introducit uerba Porphyrii sic dicentis,Quid est homo?uitio cuilibet obnoxius intẽdit, minatur,eósque territat,& cælũ se collidere minatur,ut eis ueritatẽ extorqueat,ut illi dii tanquam iussi promptissimè falsis,& ridiculosis comminationibus territi,que imperauit efficiant.Item quarto,Nisi dæmones cogerẽtur, non allicerentur per quædam,quod ipsi oderunt,sicut per uirginitatem imprecantis, cùm tamen ipsi ad incestos concubitus homines inducere conentur. Item quintò,Saltem uidetur, quòd si magi utantur uerbis sacris, ut in nomine Iesu, & uirtute crucis, Iuxta illud ad Philippen. 2. In nomine Iesu

August. | Philippẽ. 2.

omne genu flectatur, quòd dæmones cogantur. Nam certum est quòd dæmones oderunt illa nomina, & abominantur gloriam Christi. ergo si possent non uenire, & non respondere mago, nunquam responderent, & tamen aliqui magi dicunt se solùm uti uerbis sacris, & efficaciter operari: & mulierculæ utuntur solùm signo crucis ad curãdum certas infirmitates, de quibus non creditur, quòd habeant gratiam sanitatis, sed quòd sint maleficæ. ergo. Pro responsione sit pri-
21 ma propositio, Dæmones* cogi possunt aliquando & coguntur multoties ab hominibus. Probatur, quia inter gratias gratis datas datur potestas super dæmones, ut patet ex illo Marci ultimo, In nomine meo dęmonia, &c. Item secundo patet, quia apostoli, & sancti uiri sæpe dæmones expulerunt ab obsessis: & certum est, quòd inuitos. non enim dæmones, si possent, darent operam ad gloriam & manifestationem nominis Christi, & eius religionis. Et etiam legitur sanctos uiros imperasse dæmonibus aliquando ad aliqua opera. er-
22 go. Secunda propositio, Ab * angelis etiam possunt cogi dæmones, & aliquando coguntur. Et hoc primum probatur, quia angeli possunt uirtute diuina coërcere dæmones, sicut sancti uiri possunt. ergo. Item potestate

testate naturali, saltem angeli superiores, qui, ut statim disputabitur, habent potestatem naturalem supra inferiores. unde, ut ait sanctus Tho. de potentia, q. 6. ar. 10. ad ordinẽ potestatum pertinet arcere dæmones. Et ita nõ est dubitandũ, quin angeli custodes semper prohibeãt dęmones accedere ad suos clientes, ne noceant eis, & præsides prouinciarum impediãt frequenter dæmones à detrimẽtis & nocumẽtis, quę cuperẽt & possent inferre ciuitatibus, & agris, & fructibus, & aliis mortaliũ bonis. Tertia propositio, Ad * coërcendũ dæmones uirtute diuina aut angelica, multùm refert, quibus uerbis aut signis homines loquantur, aliâs utantur, etiã si loquamur de uerbis sanctis aut sacris signis. Probatur, nã cùm ecclesia habeat ex authoritate Christi potestatẽ super omnia dæmonia, multùm interest ad coërcendos malignos spiritus uti uerbis & exorcismis ab ecclesia institutis, quę sine dubio maiorẽ uirtutem habent, quàm quęcũq; alia uerba & signa. Sicut etiam exorcistę ab ecclesia instituti maiorem potestatẽ habent ad expellendos dæmones, & aqua benedicta secũdũ ritum ecclesiæ, quàm si aliis uerbis esset benedicta, aut consecrata. pro certo enim pro authoritate, & reuerẽtia ecclesię credendũ est, quòd Deus siue per se immediatè, siue per angelos suos, concurrat ad talem inuocationem. Quarta pro-

 positio,

24 positio, Nulla* uerba, nec exorcismi habẽt infallibilem efficaciam ad cogendum dæmones, & arcendum illos, ita ut semper sortiantur effectum suum. Probatur, quia cùm uerba, aut signa non habeant talem efficaciam ex natura sua, sed solùm uirtute diuina, aut angelica, non alligauit Deus potestatem suam ex lege sacramentalibus uerbis, sicut sacramentis, sed operatur quando sibi placet ad gloriam suam, & utilitatem credentium, & multùm facit ad hoc pietas & fides ministrorum. Idem dicendum est de reliquiis sanctorum, & signo crucis, & cætera. Vnde aliter habent sacramenta effectum, aliter sacramentalia. Vnde Actuũ decimonono dicitur de filiis Sceuæ, quòd inuocabant nomen domini Iesu super eos, qui habebant spiritus malos, dicentes, Adiuro uos per Iesum, quem Paulus prædicat. Respondens autem spiritus malus dixit, Iesum noui, & Paulum scio, uos autem qui estis? Et insiliens inualuit contra eos. Quinta propo-
25 sitio est, Magi * aliquando possunt cogere dæmones. Probatur, quia dæmon superior habet potestatem coërcendi dæmonem inferiorem, reiiciendo, aut expellendo illum. Et hoc est, quod Iudæi calumniabantur de Christo, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Quam calumniam Christus non ita confutauit, quasi hoc esset impoßibile,
sed

ſed aliis rationibus & argumentis. Nec Iudæi tantùm imponebant Chriſto magum eſſe, ſed, ut refert Auguſtinus libro primo, de cōſenſu euangelii, capite nono. pagani ita dicebant, & obiiciebant Chriſtianis, Chriſtum magicis artibus illa mirabilia patraſſe, de qua re libros ſcripſiſſe & reliquiſſe. Sexta quæſtio, Magos
6 *nunquam puto cogere dæmones, niſi iſta ratione poſita in prçcedenti cōcluſione. Probatur, quia magi utuntur uerbis, & ſignis, & applicatione herbarum, aut aliarum rerum naturalium: ſed omnia iſta non poſſunt cogere dæmones, quia non eſt poteſtas quę comparetur ei. Iob quadrageſimo primo. Ergo ipſe magus, aut per ſe, aut ratione rerum, quibus utitur, non poteſt cogere dæmones. Item, ut arguit S. Thomas, uerba de ſe, ſecluſa ſignificatione, nullam efficaciam habent, niſi fortè inauditam, inquantum aut ſunt ſigna, ſolùm poſſunt mouere intellectum in ratione obiecti, quare non poſſunt efficaciter, & infallibiliter cogere dæmonem. nulla enim ſigna poſſent cogere hominē, qui tamē eſt multo imperfectior angelo, ſiue bono, ſiue malo, & intellectu & ſubſtantia. Septima concluſio, Magi
17 *habentes fœdus cum aliquo dæmone principali, poſsūt cogere inferiores dæmones, nō autē ipſum principalē dæmonē: nō habētes autē tale fœdus, nullo modo poſsūt cogere ullum dæmonem

dæmonem: ſed dæmones uoluntariè concur-
runt ad operationes magorum. Hæc ſequitur
ex ſuperioribus. Confirmatur, quia magi ſæpe
deficiunt in ſuis operationibus, ut ipſimet fa-
tentur, & ſeruato toto ritu & cęremonia magi
ca. ergo manifeſtum eſt, quòd non cogunt dæ
28 mones. Tertia concluſio, Tota* opera & ef-
ficacia magorum fundatur & nititur in condi
to & pacto inito & firmato cum dæmonibus.
Iſta ſequitur ex præcedentibus. Nam ſi dæmo-
nes non coguntur, & reſpondent, & ueniunt
ad inuocationes magorum & aliorum homi-
num, manifeſtum eſt quòd hoc non poteſt fie
ri, ſeu prouenire, niſi ex mutua conuentione
& fœdere magorum & dæmonum, ut clariſsi-
mè patet. Ad argumenta autem in contrariũ.
Ad primum patet, quòd ille Chaldæus habe-
bat pactum cum aliquo dæmone excellentio-
re, & uirtute illius poterat coërcere dæmo-
nes inferiores: & Porphyrius fortaſſe puta-
bat maiorem uim ineſſe magicis incantationi
bus. Ad ſecundum reſpondet S. Thom. quòd
ſi Salomon inſtituit exorciſmos tempore quo
erat dilectus Deo, potuerunt illæ incanta-
tiones habere aliquam uim ex inſtitutione il-
lius, ſicut poſſent habere adiurationes inſti-
tutæ ab aliquo ſancto uiro, ſicut habent ma-
iorem uim adiurationes ab eccleſia inſtitutæ.
Deus enim ex meritis & orationibus ſancto-
rum

rum occurrit ſpecialiter cum operibus illorũ. Si autem Salomon illos exorciſmos ordinauit poſtquam receſsit à cultu, & religione Dei, dicendum eſt de illis exorciſmis, ſicut de aliis incantationibus magicis. Ad tertium dicendum, quòd dæmones ueniunt, & illis mendaciis & uaniſsimis commentationibus alliciunt homines, ut confidant in mendaciis & fabulis, quomodocunque utantur adiutorio dæmonum. Ad quartum dicitur, quòd dæmones adueniunt ad nomen & titulum uirginitatis, ut ſuadeant hominibus eos amare uirginitatem, quaſi ſit argumentum excellentiæ & munditiæ eorum. Ad quintum reſpondetur primò, quòd rarò, aut nunquam magi utuntur ſolis uerbis ſacris, ſed ſemper miſcent alia uerba, aut ritum, & cæremoniam ſuperſtitioſam. Sed ſi aliquando utuntur ſolis uerbis ſacris, hoc dæmones faciunt, ut uani homines putent eos non excluſos & alienos à religione Chriſtiana. Vel fortaſſe aliquando dæmones coguntur etiam à magicis, uirtute tamen diuina, propter reuerentiam uerborum ſacrorũ, ſicut ſuprà diximus, quòd mali etiam aliquando faciunt miracula. Vnde Caſiodorus dicit libr. 6. tripartitæ. capi. 1. quòd cùm magus quidã perduxiſſet Iulianũ apoſtatam ad quẽdam locum Senatus, tamen illic aduocati dæmones apparuiſſent, terrore

com

compulsus Iulianus, frontem signo crucis muniuit, quo uiso, dæmones repente disparuerunt, quod ualde mirandum est etiam ab homine apostata. ¶ Dubitatur circa conclusiones, & maximè contra ultimam. nam multi bona fide utuntur magicis incantationibus, & adiurationibus, qui nec uolunt, nec uellent aliquod commercium habere cum dæmonibus. Et si putarent dæmones quocunque pacto interesse, aut dare fauorem suis operationibus, nulla ratione illis uterentur, sed prorsus abhorrerent, & cessarent à tali usu & negotio. ergo uidetur, quòd efficacia magorum seu magicarum artium non sit semper ex instantia & commercio dæmonum, sed quòd in ipsis ritibus & operationibus magorum sit aliqua mala uirtus & efficacia. Respondetur, ut ait Augustinus secundo super Genesin, ad literam, quòd dæmon semper miscet se hominum operibus, illis ignorantibus & nolentibus, & sic sæpe contingit in istis superstitiosis rebus: homines enim, & maximè fœminę stultę bona fide utuntur huiusmodi rebus & uerbis ad remedia infirmitatum, & sine dubio dæmones asistunt operationibus illorum, ut decipiant, & persuadeant confidere in rebus uanis, & hoc est fœdus tacitum cum dæmonibus, ut Augustinus ibidem dicit. Vnde etiam est notandum, quòd licet

Aug

Augustinus dicat, quòd non potest sciri, nisi ipsis docentibus, quibus signis, aut rebus dæmones alliciantur: tamen pro certo dæmones miscent se, & aduenìunt quibuscunque superstitionibus, ac intelligũt homines confidere, & maximè si ex intentione uellent inuocare dæmones. Ex quinta quæstione, ubi dictum est, quòd magi fauore, & uirtute superioris dæmonis possunt cogere inferiores, erit unum dubium, An * superiores dæmones habeant aliquàm potestatem in inferiores. Et uidetur quòd non: nam in dæmonibus non sunt aliæ potentię, nisi intellectus & uoluntas, sed illæ non sunt potentiæ actiuę ad extrà, ut Philosophus uidetur dicere nono Metaphysicorum. Et patet exemplo in hominibus, ubi intellectus & uoluntas nunquam agunt ad extrà, nisi mediante aliqua potentia. ergo uidetur, quòd dæmones non habeant aliquam actiuitatem super alios dæmones. Item, quia uel illa potestas esset naturalis, aut gratuita: non secundum, ut constat. ergo si esset naturalis, sequeretur, quòd dæmones perfectiores in naturalibus haberent potestatem naturalem super alios angelos imperfectiores in naturalibus. hoc est inconueniens, ergo. Item tertiò, Si aliquid possent superiores in inferiores, maximè uideretur quo ad motũ lo

calem

calem. non enim apparet quid aliud poſsint imprimere ſuperiores in inferiores. Sed hoc non uidetur, ergo nullam habent poteſtatẽ. Probatur minor, quia dæmones, ſicut angeli, non ſunt in loco niſi per operationem: ſed in dæmonibus non eſt alia operatio, niſi intellectus & uoluntas, ad quas cogi non poſſunt. ergo non apparet quomodo dæmones ſuperiores poſsint cogere inferiores ad motum localem. Pro reſponſione eſt prima quæſtio, Dæmones
30 * ſuperiores poſſunt cogere inferiores. Hæc probatur primò, quia dæmones inter ſe habẽt prælationes & principatus, ſaltem ex nequitia & concordia illorũ. Ex odio enim & inuidia, qua tenentur erga homines, non eſt dubitandum quin percuſſerint fœdus, & inter ſe conſtituerint ordines & ſocietates ad iſtum finẽ, ut homines perdant: & ſic, ut ait S. Tho. p. p. q. 109. artic. 2. aliqui dæmonum ſunt præfecti, & uelut principes ad imperandum aliis, & inferiores dæmones ſe ſubiiciant illis, quos potentiores uiribus uident ad propriam nequitiam exequendam. Et ideo Chriſtus Lucę 11. uocauit ſocietatem regnum. Omne, inquit, regnũ in ſe diuiſum, deſolabitur: & ſi ſatanas ſatanã eiiciat, quomodo ſtabit regnum eius? Iſte eſt ergo unus modus, quo ſuperiores dæmones poſſunt inferiores cogere, ſcilicet per imperium, cui inferiores reſiſtere non ualent ex cõmun

S. Thomas.

Luc. 11.

communi concordia. Secundo etiam ex naturalibus ſuis hoc poſſunt, quia ubicunque ſunt res ſubordinatæ, oportet quòd etiam actiones ſubordinentur ſibiinuicem. Sicut patet in rebus corporalibus, quia enim inferiora corpora naturali ordine ſunt inter corpora cæleſtia, actiones, & motus eorum ſubduntur actionibus, & motibus corporum cæleſtium. Sed manifeſtum, quòd inter dæmones aliqui ſunt ſuperiores ex naturalibus. ergo habent poteſtatem naturalem ſupra inferiores. Et confirmatur, quia dæmones habent poteſtatem mouendi localiter animas, & alligandi. ergo eadem ratione habebũt poteſtatem ſupra dæmones inferiores: & iſte eſt alius modus, quo ſuperiores angeli poſſunt coërcere inferiores. unde San. Tho. 3. p. q. 43. arti. 2. ad tertium, dicit, quòd dę mones ſuperiores ſua naturali uirtute poterãt, & de facto aliquando pellunt dæmones à corporibus. Auguſtin. 21. de ciuit. dicit, quòd dæmones Nigromantiam poteſtate ſuperiorum dæmonum alligant aliquibus imaginibus, uel annulis, aut aliis rebus. Et S. Tho. de anima. q. 21. dicit, quòd aliqua ſubſtãtia ſpiritualis alicui corpori alligetur, non eſt ex uirtute corporis potentis ſubſtantiam incorpoream detinere, ſed eſt ex uirtute alicuius ſubſtantiæ ſuperioris alligantis talem ſubſtantiam tali corpori: ſicut etiam arte magica, Deo permittente, uirtute

S. Thom.

Auguſt.

ſuperiorum dæmonum aliqui ſpiritus alligantur annulis uel imaginibus. Idem dicit 4. cõtra Gen.capitulo 90.& multis aliis locis.Et

Palud. Petrus de Palud. 4. d. 44.q. 7.dicit, quòd angelus fortior poteſt ſiſtere & tenere minus fortem. Ad argumenta autem in contrarium. Ad primum reſpondetur, quòd in angelis eſt ſine dubio potentia motiua, ſed illa non diſtinguitur ab intellectu, & uoluntate. Ad ſecundum dico, quòd re uera ita eſt, quòd ex naturalibus aliqui dæmones poſſent obſiſtere angelis, & eos coërcere, ſed non permittuntur à bonitate diuina, & etiam gloriæ dotes ſufficiunt ad reſiſtendum. Ad tertium pro nunc reſpondetur, quòd angelus, aut dæmon poteſt eſſe in loco per paſsionem, ſicut per operationem, & ſic dæmon inferior patitur à ſuperiori, per hoc, quòd applicatur loco, uel expellitur ab eo, ſicut animæ ſunt in purgatorio, aut in inferno, non agendo, ſed patiendo. Sed occurrit ſtatim dubium non diſsimulandum,

31 *Quopacto dæmon ſuperior poteſt tenere inferiorem alligatũ annulo, aut imagini: abſente enim ſuperiore dæmone, non uidetur quo modo poſsit impedire inferiorem ne recedat. Ad hoc reſpondetur primo, quòd profectò uirtute naturali non poteſt alligare inferiorem, ita ut eo abſente alius deſcendere non ualeat. Secundo dico, quòd poteſt cogere il-

lo mo

lo modo, ut ſi diſceſſerit, retrahat ad eundem locum. Tertio dico, quòd poteſt cogere ad remanendum in imperio, cui inferior, ut dictum eſt, ſubiectus eſt. Quarto dico, quòd non eſt ueriſimile, quòd dæmō, qui alligatus eſt annulo, aut imagini, ſemper ſit præſens imagini, ſed dicitur alligatus, quia uocatus à poſſeſſore annuli, ſemper uenit, nec indiget tempore ad redeundum ubicunque ſit, & ad quamcunque diſtantiam poteſt cognoſcere quid rerum geratur apud illum, in cuius poteſtate annulus, aut imago eſt: ſed miſeri magi putant ſe tenere dæmones tanquam compedibus, & ex maxima parte ſunt fabulæ, quæ de huiuſmodi dicuntur annulis, aut imaginibus.

¶ Septima quæſtio, An * magi uirtute dęmonum poſſint tranſmutare corpora localiter, hoc eſt, transferre (ut ferunt) per multa terrarum ſpatia, ſumma celeritate. Et uidetur quòd non, quia ſi corpora obedirent dæmonibus quo ad motum localem, ſequeretur quòd ſaltem quantum ſpectat ad naturam eorum, poſſent deſtruere ordinem, & machinam uniuerſi, puta mouere cibum contrario motu, & tollere terram loco ſuo: hoc non eſt dicendum, quòd aliqua creatura habeat poteſtatem ſupra totam naturam, & poſsit perdere uniuerſum, ergo, &c. Non enim angelis ſubiecit orbem Deus. ad Hebr. 2. Item ſi habent illam, *Hebr. 2.*

poteſtatem, quomodo nunquam liberant amicos ſuos à manibus iudicum? Item arguitur ex d. c. epiſcopi. 26. quæſt. 1. ubi, ut relatum eſt, damnantur qui credunt mulierculas deferri noctu per aëra. Item non apparet quomodo, an impellendo, aut quomodo ſe habendo. Ad hanc quæſtionem ſit concluſio, Dæmones
33 *& magi uirtute dæmonum poſſunt mouere, & transferre corpora de loco ad locum. Pro-
August. batur primo authoritate Auguſti 3. De trinitate, qui dicit, dæmones adhibere ſemina corporalia ad aliquos effectus producendos: hoc autem non fit niſi per motum localem: ergo, &c. Item angeli mouent cælos, &c. Item patet, Satan concuſsit quatuor angulos domus Iob, quæ corruens oppreſsit liberos eius. Iob. 1. Item patet manifeſtè in obſeſsis à dæmonibus, quos dæmones aliquando inuitos mittunt in ignem, & pręcipitant deorſum, & iactant, & raptant uariè: nec uidetur alius modus, quo dęmon poſsit occupare humana corpora, niſi ſubiiciendo quo ad motus locales, ut mouendo linguam, aut tenendo alia organa, & membra corporalia. Vnde nulla ratione poteſt negari, quin dæmones poſſint mouere localiter corpora. Item quia angeli mouent cælos, mouent animas. Item aſſumunt corpora frequenter, & apparent in eis. quod non fit ſine motu locali. Ad argumenta

gumenta autem in contrarium, ad primum respondetur, quòd nec unus angelus, aut unus dæmon, nec omnes simul possent aut sistere cælum, aut contrario motu mouere, aut terram mutare de loco suo, ut ait. S. Thom. de potentia, q. 16. art. 8. & 3. contra Gen. cap. 108. & ratio est connexio, & ordo uniuersi, contra quem nulla causa particularis potest ex ipso ordine naturali, sicut nec omnium dæmonum artificio posset dari uacuum. Posset enim dæmon tollere aërem de loco ubi est: sed hoc supposito, omnes dæmones non possent obsistere, quominus alius aër succederet in loco prioris. Ad secundum de illo capite episcopi. Iurisconsulti ex illo loco multùm dubitant, utrum ea quę feruntur de istis mulierculis strigibus, an uerè gerantur, an sit sola illusio sensuum. Et uix adduci possunt, ut credant in ueritate mulieres transferri per aëra, & deduci in solitudinem, aut in quemuis locum in societatem hominum, & dæmoniorum. Et quidam frater Samuel ordinis minoris proprio opusculo satagit defendere hanc opinionem, quòd nunquam uerè dæmon transferat huiusmodi mulierculas, sed quòd rapit sensus earum, & relinquit uelut exanimes, & interim illudit, & commouet ita sensus interiores, ut uerè putent illa geri, scilicet se uolare, & uerè commisceri concubitu aut dæmoni, aut alicui

S. Thom.

ex ſuo ſatellitio, cum tamen nũ fuerint mutatæ. Et dominus Abulenſ.teſtatur ſe experientiam de hoc ſumpſiſſe, cùm muliercula una ex illo numero coram ſe unxiſſet ſe unguento, ſtatim corruiſſe ſine ſenſu, ita ut titione pedem illius combuſſerit, nec excitaretur, ſed poſt ſpatium temporis cum ad ſe rediſſet, narrabat mirabilia, ſcilicet fuiſſe in campo cum multitudine hominum, & alia, quæ ſolent referri. Sed frater Ioannes Dodo ordinis prædicatorum fecit apologiam contra Samuelem, ubi tuetur ſententiam, quòd licet ita ſit, quòd plerunque iſta fiant à dęmone per ſolum pręſtigium, & illuſionem ſenſuum, tamen aliquando uerè gerũtur. Et ita tenet Turre Cremata ſuper illud c.epiſcopi. Et ita tenendum, quia poſtquam dęmones poſſunt realiter iſta facere, credendum eſt, quòd aliquando uerè faciant. Et hoc exploratum, & compertum eſt multis teſtimoniis, & experientiis. Ad uerba autem c. reſpondetur à Turre Cremata, quòd in illo capitulo multa continentur, quę uerè non gerebantur, ut quòd equitarent cum Diana, cum Herodiade. nam Diana nulla eſt, Herodias autem eſt in inferno, nec permittitur exire ei, nec eſt mulier, ſed ſola anima. Item quòd ueri eſſent ibi equi, aut beſtiæ, quibus per aëra uolarent. Equi enim, & alia, quę ibi continentur, non uerè, ſed pręſtigiosè facta

ſunt,

ſunt: non negat autem, quin mulieres poſſent uerè à dęmonibus portari per aëra.

¶ An *magi poſsint pro ſuo arbitrio immutare corpora, immutare inquam alterando ſecundum qualitates, immittendo morbos, & contrà prçſtando ſanitatem. Et uidetur quòd non. Nam dęmones, quorum uirtute magi operantur, ſunt incorporei, & immateriales: cùm ergo nihil agat niſi in ſibi ſimile, non uidetur qua ratione poſsint dęmones imprimere qualitatem corporalem in rem materialem. Item ſanctus Auguſtinus, ut ſuprà citatum eſt, negat quòd illę incantationes ſociorum Vlyſſis, & Diomedis, quæ dicuntur à Circe factæ, fuerint uerę, ſed ſolum ſecundum apparētiam ſenſuũ. Sed ſi dęmones poſſent immutare materiam, eadem ratione poſſent immutare figuras rerum naturalium, & ſic potuiſſent uerè ſocios Diomedis & Vlyſsis retinere ſub figuris ferarum, & uolucrum. Item grauiſsimum periculum imminet nobis à magis, qui cùm ſint ſocii dæmonum, reputandi ſunt tanquam hoſtes mortalium, ſi morbos, & mortes poſſint inferre hominibus: nec eſt ueriſimile, quòd Deus talem poteſtatem permiſerit dæmonibus ad perniciem humani generis. Item ſi poſſunt ſanitatem præſtare, ſequeretur quòd poſſent ab omni morbo ſanare, & ſic facere homines immortales. De hac quæſtione Phi-

loſophorum non fuit una ſententia. Auicenna quidem poſuit, quòd ſubſtantia ſpiritualis, quę cælos mouet, non ſolum mediante cæleſti motu effectus in inferioribus corporibus cauſat, ſed etiam præter omnem corporis actionem: uolens quòd materia corporalis multo magis conceptioni & imperio ſpiritualis ſubſtantiæ, quàm cuique corpori naturali ſubiiciatur, & ex hac cauſa prouenire dicit inuſitatas permutationes aëris, & infirmitatum curationes, quæ nos miracula dicimus. Et ponit exemplum de anima, ad cuius imaginationem abſque omni alio corporali agente tranſmutatur corpus, & ad calorem & ad frigus, & quandoque ad febrim, uel lepram. Conformiter ad hanc opinionem dicendum eſſet, quòd ſubſtantiæ ſpirituales, quales ſunt dæmones, poſſent immutare corpora, & alterare imprimendo corporeas formas, & qualitates. Et poſſet opinio confirmari, quia eiuſdem uirtutis uidetur imprimere formam in materiam, & impedire ne imprimatur. Sed hoc dicit magos poſſe, ut quòd aliquis certis uerbis ſcriptis non lædatur ab igne, imò iſti ſalutatores hoc faciunt. Item, quia poſſunt imprimere immediatè & immutare phantaſiam, ergo & has formas naturales.

35 ¶ Ad hoc ſit prima propoſitio, Nec * dæmones, nec magi uirtute dæmonis poſſunt imme-

diatè

diatè imprimere in rebus naturalibus & materialibus aliquam formam, ut calorem, frigus, morbum, aut ſanitatem. Hanc propoſitionem ponit Philoſophus 7. Phyſi. ubi oſtēdit, quòd formæ non imprimuntur in materia ab aliqua ſubſtantia ſeparata, ſed reducuntur in actum de potentia materiæ per actionem formæ in materia exiſtentibus. Et probat, quia, ut ibi oſtendit, id quod fit, propriè eſt compoſitum: omne autem agens agit in ſibi ſimile, unde oportet quòd illud, quod facit res naturales exiſtere per generationem, ſit compoſitum, non forma ſine materia, uel forma ſeparata. Secundo probatur concluſio, quia ſi dæmon poſſet immediatè imprimere aliquam formam naturalem. ergo & omnes, cùm non ſit maior ratio de una, quàm de aliis omnibus: conſequens autem eſt falſum, quia tunc tota natura eſſet ei ſubiecta, & ſic totus orbis. non autem ſubiicit Deus orbem terræ etiam angelis, Hebr. 2. Et hæc eſt expreſſa ſententia Auguſtini 3. de trinit. cap. 6. Nec omnino, inquit, putandum eſt iſtis tranſgreſſoribus angelis ad nutum ſeruire hanc uiſibilium rerum materiam. Et finaliter hæc eſt communis ſententia doctorum omnium, 2. diſt. 7. poſt Magiſtrum ſent. qui ita determinat. Secunda concluſio,
6 Magi * uirtute dæmonum poſſunt mirabiliter tranſmutare materiam, & naturas corporales,

applicando ſemina rerum, & actiua paſsiuis. Hæc eſt determinatio Auguſt. 3. de trinit. c. 9. Et probatur manifeſte ex ſuperioribus. Nam ipſis obediunt corpora ad nutum quantum ad motum localem: ſed ipſi optime nouerunt naturas, & uirtutes & efficacias omnium rerum naturalium, & poſſunt eas celerius & intimius applicare, quàm homines, unde, ut ait S. Tho. De potentia. q. 63. ſicut ars imitatur naturam, & ut ait Philoſophus 2. Phyſic. quędam poteſt facere ars, quæ non poteſt natura: ita dæmones multa facere poſſunt, quæ ſunt præter ſolitum curſum naturæ, & præter omnem artem, & humanum ingenium. Item, quia influentia cæleſtis multum facit, & operatur ad effectus naturales. Vnde in agricultura, & medicina neceſſaria eſt obſeruatio, & conſideratio motus, & curſus ſolis, & lunæ. cùm ergo dæmones ſint peritiſsimi aſtrologi, poſſunt melius eligere horas ad operandum. Et hęc fortè eſt una ratio, quare magi in inuocationibus dæmonum ſitus ſtellarum obſeruant. Et ſic eſt aperta ratio, quomodo, & quare dæmones, aut magi poſſunt immittere ægritudines, aut ſanitates, aut alias tranſmutationes facere, Confirmatur Iob ſecundo, Satan percuſsit Iob ulcere infeſtiſsimo. Ad argumenta autem contra primam concluſionem, ad primum reſpondetur à Sanct. Tho. quòd ſine dubio

S. Thom. *Ariſt.*

dæmon

dæmon non poteſt immutare, nec immediatè obſtare, quominus agens naturale agat in ſubiectum diſpoſitum, ſed impedire ignem ne comburat, uel imprimendo aliquam qualitatem defenſiuam per modum ſupradictum, uel etiam tenendo flammam ne perueniat ad tale ſubiectum. Ad ſecundum reſpondetur, quòd dæmon non immutat phantaſiam, imprimendo nouas ſpecies, niſi fortè aliquando exterius formato aliquo corpore phantaſtico, quo mouet oculos, ſed mouet interiores ſpiritus, ubi ſunt ſpecies: & taliter offert ſenſui interiori quod uult, ut uideãtur res reuera eſſe præſentes, & geri ad modum ſomniantium, uel phreneticorum, imò perfectius, quanto (ut dictum eſt) poteſt ſubtiliter, & præter omnem artem applicare cauſas ad huiuſmodi operationes, & ſic ita perfectè mouet tales ſpecies, & preſentat ſenſibus interioribus, ut tales, qui hęc patiuntur, firmiſsime credant rem uerè geri Vnde prouenit, quod contingit in illis lamiis, ut cùm uelut exanimes maneant in uno loco, credant ſe tranſlatas per aëra, & uidiſſe, & egiſſe, uel paſſas eſſe quæ nunquam fuerũt in rei ueritate. De quo uide Turre Cremata in d. cap. epiſcopi. Ad alia argumenta in principio queſtionis. Ad primũ iam declaratũ eſt, ꝙ non poſſunt immediatè imprimere formas, ſed applicãdo ſemina, & cauſas naturales.

Ad

Ad ſecundum reſpondetur, quòd licet dæmones poſſent immutare corpora, nō tamen poſſunt conſeruare formas naturales ſine diſpoſitionibus naturalibus: & quia organizatio eſt diſpoſitio requiſita ad animam rationalem, non poterit dæmon figuram hominis immutare in figuram brutorum, manente rationali
S.Thom. anima.ut S.Tho.dicit,De potentia,q.16.ergo. Ad tertium, Et ſi aliquid ueritatis habet illa hiſtoria, omnino dicendum eſt,quòd dæmon occiſis ſociis Diomedis & Vlyſsis, beſtias pro illis ſuppoſuit, uel fortaſſe illæ beſtiæ etiam erant phantaſticæ. Et ſicut non poteſt hominem ſub figura beſtiæ conſeruare, ita nec peculiarem figuram unius leonis tollere, & dare alteri. Vnde fabuloſa uidentur in itinerario Clementis, quòd Simon magus Fauſtiniano propriam figuram & faciem abſtulit, & ſuam dederit illi:quod ego non credo. Ad quartum, Certiſsime dęmones niſi coërcerentur à Deo, & à bonis angelis,poſſent grauiſsimis calamitatibus mortales afficere, ut patet de aduerſi-
S.Thom. tatibus Iob. unde S. Thom.p.3.q.29. art.1.dicit, quòd dęmones non permittunt facere omnia, quę naturaliter poſſunt, ſed clemētiſsiſimus Domin⁹ permittit eos uti ſua poteſtate, & boni angeli etiam impediunt, & maxime illi, quibus orbis cuſtodia & hominum commiſſa eſt. Sed mirum & myſterium eſt, quòd
cum

cùm dæmones per ſe nocere non permittantur, tamen non adeò impediuntur nocere per homines, ſicut per magos, per lamias iſtas, & alias maleficas. Ad quintum dicendum, quòd ſine dubio dęmones poſſent à multis ęgritudinibus curare, à quibus nulli medici poſſunt, tamen non ab omnibus. Nam, ut dictum eſt, nihil poſſunt in hac re, niſi per applicationem cauſarum naturalium, nec ſunt cauſę naturales ac reſtituēdum hominem ex quolibet morbo, maxime ex morbo ſenectutis. Sed certe uidetur, quòd ex quolibet morbo uiolento poſſent ſanare, ut à febre, uulneribus, & ſimilibus: poſſent enim ſiſtere ſanguinem, aut detrahere, & ſimiliter quemlibet humorem. Sed uidetur, quòd ſaltem poſſet dæmon protendere uitam uſq; ad milleſimū annum. Si enim poteſt omnia naturalia, & aliquando uita naturalis fuerit mille annorum, ut patet in Adam & aliquibus aliis, quare non poſſet nunc conſeruare uitam per tot annos, cùm ſint omnia alimenta, & omnia remedia medicinalia, quę tunc erant? Reſpōdetur, Sine dubio dęmones non poſsent particularem uitam protelare per tot annos, ſicut illo tempore. Ratio eſt, quia per intemperantiam & ignorantiam, hominum natura eſt ualde corrupta, & morbida, nec ſufficiunt quęcunque res naturales reſtaurare in antiquam illam integritatem, & alimen

menta ipſa ex malo cultu non habent illum uigorem. Et ultimo & fortè principaliter ex influentia cæleſti. Dominus enim prouidentia ſua ita diſpoſuit, ut primis illis temporibus eſſent conſtellationes cæleſtes naturales ſalubriores & efficaciores ad uitam hominum propagandam, & ut alimenta eſſent maioris uigores, & etiam medicinę, & aër, & aqua, & alia quę conſeruant uitam mortalem. Alia erat hic quęſtio, uel dubiũ, quia pręſupponitur ſemper, ꝙ dęmones ſunt incorporei & immateriales, an hoc ſi omnino cerrũ. ſed quia puto me ꝑ nunc ſatis dixiſſe de hac materia, hoc ſeruo pro alia eiuſdem materię relectione, quam Domino pręſtãte promitto uobis daturũ anno ſequenti, & ſi interim uolueritis illud dubium ſcire, uidete S. Tho. prima part. quę. 50. artic. 1.

REV

REVERENDI PATRIS F. FRANCISCI A VICTORIA

Relectio

De eo, ad quod tenetur homo ueniens ad usum rationis.

SVMMA.

1 *Ecclesiastici liber an deberet recipi inter Canonicas scripturas, quomodo in ecclesia dubitatum fuerit, & quid tenendum.*
2 *Homini omni ad usum rationis peruenienti, an pateat aditus ad salutem, & uitam æternam.*
3 *Rationis usum habere, quid sit.*
4 *Liberum arbitrium aut usum rationis habere, quòd non sit idem, quod habere actus intellectus, & uoluntatis.*
5 *Liberum arbitrium habere, aut usum rationis, quòd non uideatur idem, quod posse agere, & nòn agere positis requisitis ad agendum ad sensum, in quo communiter doctores capiunt.*
6 *Liberum arbitrium habere, quòd sit idem, quod esse dominum suarum operationum.*
7 *Liberum arbitrium, quòd duo requirat, & quomodo secundum potest esse sine primo, & posito primo, ponitur secundum.*
8 *Rationis usum quòd unus homo habeat, & alius non, unde proueniat.*
9 *Rationis usum, quòd unus homo habeat, & alius non, posit immediatè ex parte intellectus, & uoluntatis*

prouen

prouenire.

10 Rationis usum quòd unus habeat, & alius non, quòd talis differentia nõ proueniat ex aliquo habitu à natura concreato, uel intellectu, uel in uoluntate, qui solum sit in uno, & non in alio, uel in puero, & in adulto.

11 Defectus, & imperfectio, uel priuatio usus rationis, unde semper, uel ex maiori parte proueniat.

12 Appetitus sensitiuus, quòd poßit esse causa priuationis usus rationis.

13 Vsum rationis posse tolli per habitus existentes in uoluntate, puta ex odio, uel amore uoluntatis, quòd sit probabile, posita etiam omnimoda rectitudine ex parte sensitiua.

14 Dispositio qualitatum naturalium, quòd nulla sine speciebus sensibilibus sit sufficiens ad usum rationis.

15 Educatio docta, & instructio, quòd multum faciat, ut aliquis perueniat ad usum rationis.

16 Rationis usum an poßit aliquis habere circa aliquam materiam, uel obiectum, & non circa aliud, utpote circa materiam iustitiæ, & non circa materiam temperantiæ, ut sit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an sit iurandum, uel nocendum alicui, & non sit capax ad consultandum de fornicatione, sed habeat se ad illam tanquam puerum.

17 Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui nõ habeat circa materiam moralem, quòd uideatur poßibile.

18 Rationis usum habere sufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralem, licet sit poßibile, quòd tamien uideatur multum difficile, uel nunquam contingere.

9 *Rationis uſum habere circa aliquã materiam moralẽ, & non circa omnes, putatur impoßibile ab authore.*

10 *Rationis uſus primum inſtans, quid ſit, uel quid uocetur. Et quomodo deliberatio non poßit eſſe libera, id eſt, quòd ſit in poteſtate hominis deliberare, & non deliberare.*

11 *Deliberatio prima, quòd ſit ex cauſis non naturalibus uel prorſus extrinſecis, puta uel à Deo, uel ab angelo.*

12 *Deliberans primo, quòd non habeat in ſua poteſtate prius deliberaſſe.*

13 *Deliberans primò, quòd potuit primò deliberaſſe.*

14 *Deliberatio, quòd non poßit cadere ſub præcepto.*

15 *Deliberans primò, quod non tenebatur prius deliberaſſe.*

16 *Recentiorum dictum, quòd detur tempus induciarum, in quo aliquis poteſt deliberare, quòd ſit uanum.*

17 *Inſtans primum, uel tempus uſus rationis, in quo quis primo deliberat actu, quòd non ſit in quo poteſt primò deliberare. Et multa de uſu rationis.*

Ocus relegendus habetur Eccleſiaſtici 15. Deus ab initio conſtituit hominem, & reliquit illum in manu conſilii ſui. Quia de authore, & authoritate illius libri Eccleſiaſtici inter multos dubitatum eſt, nec deſunt adhuc qui ambigant, non erit ab re, de hoc ipſo pauca præfari, ne tota noſtra diſputatio lubrico loco innixa, nutare uideatur. Primùm inter libros Canonicos liber Sapientiæ, & Eccleſiaſticus ab Hebræis nõ recipiun-

tur. Hoc Hierony. in prologo Galeato, & in prologo ad Heliodorum, & Croniaticum, qui etiam de Ecclesiastico dicit, Nusquam reperi Hebræum, sed Græcum solum. Ideo hac ra-
1 tione dubitatum * in ecclesia est, an deberet recipi inter canonicas Scripturas. Sed tamen omnes authores uetustissimi usi sunt testimoniis illorum tanquam propheticorum librorum, Egesippus, Ireneus, Tertullianus, Euaristus, Alexander, successores Anacleti, Clemēs, Alexandrinus proximus Ioanni Euangelistę, Origenes, Cyprianus, Ambrosius, Augustinus, Damascenus: & Eusebius libro 4. dicit duos ex antiquis patribus illis libris ante usos tanquam propheticis. & August. 17. De ciuitate Dei, cap. 20. expressè dicit esse propheticos. & Damascenus libro 4. c. 18. In concilio Carthaginensi 7. cui interfuit Augusti. c. 47. dicitur, Placuit ut pręter Scripturas canonicas nihil in ecclesia legatur sub nomine diuinarum Scripturarum, sunt autem canonicę Scripturę Genesis, & Salomon libri 5. hęc à patribus legenda suscepimus sub nomine diuinarum Scripturarum. Hæc in concilio. Vnde patet, Sapientiam & Ecclesiasticum repositum inter sacras Scripturas Salomonis, aliâs non essent nisi tres. De authoribus illorum librorum licet nō omnino constet inter authores,

sed

ſed hoc eſt ſatis rationabile non eſſe editos à Salomone, continere tamen ſententias Salomonis ſcriptas in diuerſis libris Salomonis, ſparſimq; multa conſtat ſcripſiſſe, quæ ad nos non peruenerunt, uel in memoria hominum. Egeſippus, Irenæus, Tertullia. Cypria. Euſebi. citant librum ſub nomine Salomonis. De Eccleſiaſtico ſatis cõuenit, authorem fuiſſe Ieſum filium Sirach. Sed Ieſum filium Sirach ex Hebræo Græcum fuiſſe, uel potiùs nouum fuiſſe circa tempora Ptolemæi Euergetis 200. ferè annos ante natiuitatem Domini, ſub Simone magno Sacerdote, Onię filio. De Sapientia non ita conuenit, ſed tribuitur Philoni Iudæo, non qui claruit ſub Nerone, ſed alteri antiquiori 160. annos ante Chriſtum, ſed uterq; uidetur ſcripſiſſe ore prophetico. Auguſtinus tamen De doctrina Chriſtiana utrunque putat eſſe Ieſu filii Sirach. Quod tamen retractauit 2. lib. retracta. c. 4.

¶ Ex uerbis prępoſiti loci ſatis cõſtat Scripturã nõ loqui de homine ante uſum rationis, uel omnino priuſquã poſsit deliberare, & conſiliũ ſumere de agendis, atq; adeò nos impręſentiarum nihil loquimur de ſalute hominis, uel ſtatu in utero matris, uel prorſus antequam peruenerit ad uſum rationis, ſed ſolùm conſtitui in tota hac diſputatione hoc argumentum tra-

ctare, & hunc locum uersare, qua ratione, aut qua uia homini possit patere salus postquam est sui iuris, aut (ut Scholastici dicũt) postquã annos discretionis attigerit. Et ideo sit quæ-
2 stio principalis, An * omni homini perueniẽti ad usum rationis pateat aditus ad salutem, & uitam æternã. Pro parte negatiua arguitur, Sine fide impossibile est placere Deo, & accedẽtem ad Deum oportet credere, quia est, & quia
Hebr.11. inquirentibus se remunerator est, ad Hebr.11. Sed multis uenientibus ad usum rationis impossibile est credere, aut habere fidem, ut patet de natis & educatis apud barbaros & ignaros Deitatis, & religionis: ergo talibus non patet aditus ad salutem. Item, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui uerò non credi-
Marc.16. derit, condemnabitur. Marci 16. & confirma-
Roman.12. tur ex Paulo, Rom.10. Quomodo inuocabunt in quẽ non crediderũt? aut quomodò credent ei, quem non audierunt? quomodo autem audiẽt sine prædicãte? Vbi Paulus apertè uidetur excusare eos, quibus non est prædicata religio, & nomen Dei. In contrarium est illud, Deus uult oẽs homines saluos fieri. 1.ad Timoth.2.
1.Tim.2. item Ecclesiasti. 15. Ante hoĩem uita & mors,
Eccl.15. bonũ & malum, quod placuerit ei, dabitur illi. Ex quo loco uidetur, quòd omni (si per illum non stat) sit data supernaturaliter facultas per-

uenienđi

ueniendi ad uitam æternam. item, In ueritate cognoui, quòd non ſit perſonarum acceptor Deus. Actuum. 10. Ad hanc quęſtionem diſ- *Act.10.* ſoluendam quatuor dubia oportet tractare. Primum, quid ſit hominem habere uſum rationis, & quid peruenire ad uſum rationis, Secundum, quid poteſt homo, cumprimum peruenerit ad uſum rationis. Tertium, ad quid tenetur pro eodem tẽpore. Quartum, de principali quæſtione: quibus expeditis, relectio erit ſoluta.

¶ Pro prima ergo quæſtione eſt notandum, quòd licet ratio eſſentialiter idem ſit quod intellectus humanus, tamen uoluntas ponitur à philoſophis in ratione, ut uidetur Ariſto. ſen- *Ariſtot.* tire 3.Ethicor.c.10.Et apertius 3.de anima.c.6. Imò uocatur uoluntas per eſſentiam rationalis, ut patet ex S. Tho. in 3.diſt. 23.q.1. artic.1. *S.Thom.* quęſtiunc.1. Quare uſus rationis non ſolum dicitur uſus, & facultas potentię electiuę, ſed etiam uſus uoluntatis. Imò & Ariſto.3.Ethico. c.10.dicit fortitudinem, & temperantiam eſſe partium rationis expertium, &c. Et tamen appetitus ſenſitiuus eſt particeps aliquo modo rationis. ergo aliter uoluntas eſt rationalis, quàm participans. Similiter etiam quanquam liberum arbitrium ſit etiam eſſentialiter idem quod uoluntas humana, ut diſertè tradit Da-

mafce. lib.2.tamen quia actus liberi arbitrii eſt electio, ex Magiſtro in 2.d.24. & electio adeò exigit conſilium, ut Ariſto.6.Ethi. in dubium reuocauerit, an ſit appetitus ſenſitiuꝰ, uel intellectiuus, ideo etiam liberũ arbitrium non ſolum ponitur facultas uoluntatis, ſed rationis & uoluntatis, ut patet apud Magiſtrũ in 2. d.24. Hoc breuiter præmiſſo, ut à notioribus & facilioribus incipiamus, ſit prima propoſitio,

3 ¶Habere * uſum rationis idem eſt, quod habere liberum arbitrium. Hæc patet ex dictis, nam ſi habere uſum rationis eſt habere facultatem intellectus & uoluntatis, hoc autem eſt habere liberũ arbitrium. ergo idem eſt utrunq;. Et confirmatur, quia in quocunq; eſt uſus rationis, eſt liberum arbitrium, & econuerſo. ergo ſignũ eſt quòd ſunt idem. Sed hoc ipſum non eſt ſatis exploratum quid eſt habere liberum arbitrium. Quanquam enim, ut idiotę & ruſtici internoſcere poſsint eum qui habet uſum rationis, & liberum arbitrium, ab eo qui non habet: diffinire tamen in quo conſiſtat ratio liberi arbitrii, & quid ſit habere hanc facultatem, non eſt facile. ſed utrunque uidebimus. Ad declarationẽ huius ſit ſecunda propoſitio, Non eſt idem liberũ arbitrium aut uſus rationis quod habere actus intellectus, & uoluntatis. Patet, quia ebrii, & amentes non habent liberum

berum arbitrium,& tamen habent actus intellectus,& uoluntatis:ergo non eſt idem. Maior eſt nota, minor probatur, quia habent actus circa res ſpirituales,quę non cadunt ſub ſenſu, ut deſiderium etiam rerum ſpiritualium, ut experientia patet ex his,quæ tum faciunt,tum dicunt.loquũtur enim de Deo,& angelis,diſputant de dialecticis. Et confirmatur de pueris & ſomniantibus. Somniantes enim poſtea meminerunt, ſic habent actus intellectus & uoluntatis. Item habent aliquos actus uniuerſales,quos non uidetur quòd poſsit habere ſenſus, qui eſt ſolum particularium. S. Tho. prima part. q. 84. artic. 8. ad 2. loquitur, quo modo ſenſus & imaginatio plus uel minus ligantur, uel ſoluuntur in dormientibus, & concludit ſic, Ergo per modum quo ſenſus ſoluitur & imaginatio, dormiendo ligatur iudicium intellectus,non tamen ex toto. Vnde aliqui dormiendo ſyllogizant, & cum excitantur, ſemper recognoſcunt ſe in aliquo erraſſe. Ex his uerbis S. Thom. patet,quòd dormientes habent actus intellectus, & per conſequens poſſunt habere actus uoluntatis. Idem & clarius ponit in 4. d. 9. q. 1. art. 4. ad 3. & 4. Et ibidem ad quartum dicit, quòd aliquando in ſomnio conſentit quis turpitudini, unde etiam uidetur quòd habet actum uoluntatis. & 2. 2. quæſt. 172. articulo 1.

ad ſecundum, idem concedit de dormiente. Et confirmatur etiam ratione, quia omnes amentes, pueri, & ſomniantes habent aliquando actus ſenſuum ſufficientes in uigilantibus & ſanis ad actum intellectus & uoluntatis. ergo poſſunt eſſe in animantibus, quia tota cauſa quare amentes non habent uſum rationis, eſt diſpoſitio ſenſuum. Antecedens autem patet, quia iudicant per ſenſum aliquod eſſe bonum, aut malum: quod iudicium ſufficeret mouere non amentem ad actum intellectus & uoluntatis. Et confirmatur, quia ſenſus in homine ſunt eiuſdem rationis ſicut in brutis, licet ſint aliquo modo perfectiores. ſed amentes habent multos actus, quos bruta habere non poſſunt: ergo illi non proueniunt à ſolo ſenſu, ſed ab intellectu, & uoluntate.

5 ¶ Tertia propoſitio, Non * uidetur idem habere liberum arbitrium, aut uſum rationis, quod poſſe agere & non agere, poſitis requiſitis ad agendum ad ſenſum, in quo communiter doctores capiunt. Iſta propoſitio non eſt ita nota, neque ita certa, ſicut præcedens, & ideo fermè omnes doctores recentiores contrarium tenent, ſcilicet quòd omnis actus, qui non neceſſario producitur, procedit à libero arbitrio. Ego dico, quòd homo producit multos actus, quos poteſt non producere, etiam

non

non habens liberum arbitrium, nec uſum rationis. Probatur hoc primo, Pueri, & amentes, & ſomniantes habent actus uoluntatis (ut probatum eſt) & non neceſſario. ergo hoc non ſufficit ad liberum arbitrium. Minor patet, quia uoluntas eſt formaliter ex ſua natura libera, quia potentiæ rationales ſunt ad oppoſita (tertio de anima) & nihil eſt in illis, à quo neceſsitetur uoluntas: ergo non neceſsitatur. Probatur minor, quia uel eſſet notitia intellectiua, uel ſenſitiua, uel paſsio appetitus ſenſitiui, quia nihil aliud poteſt imaginari unde neceſsitetur, ſed nullum illorum poteſt neceſſitare, quia ſenſus non poteſt mouere uoluntatem niſi per intellectum (tertio de anima) ergo ſola ſenſatio non poteſt neceſsitare uoluntatem, neque paſsio. Patet, quia aliquando amentes agunt ſine paſsione, uel ſaltem poteſt eſſe tanta paſsio in ſano, ſicut in amente, & puero, & ſomniante. Neque ex parte intellectus, quia quæcunque notitia eſt in amente uel puero, poteſt eſſe in adulto, & in ſapiente, & in hoc non neceſsitatur. ergo neque in illis. Maior patet, quia uel eſt ſimplex apprehenſio, uel iudicium, quodcunque tale poteſt eſſe in adulto. Et confirmatur, quia ſi aliqua notitia neceſsitaret, uel eſſet ſimplex apprehenſio, uel iudicium incompletum, uel perfe-

ctum. Non ſimplex, quia notitia non ſolum non neceſsitat, ſed neque poteſt mouere uoluntatem (tertio de anima) quia intellectus ſpeculatiuus non mouet, ſed ſolum practicus, & amentes aliquando agunt ex iudicio, neque iudicium ſimplex bono uel malo, quia id non neceſsitat adultum. Iudicium autem completum non poteſt eſſe in amente, & dato quòd eſſet, non neceſsitaret. ergo nihil eſt, quod poſsit neceſsitare uoluntatem pueri, aut amentis, aut ſomniantis. Et confirmatur, quia plus mouet iudicium perfectum de bonitate obiecti, quàm iudicium imperfectum, uel ſimplex apprehenſio. ſed illud non neceſsitat, ergo multo minus iudicium incompletum quod eſt in amentibus. & profectò mirum eſt, quòd hoc iudicium, hoc eſt delectabile, uel dulce, quod puer habet, neceſsitet eum: & tamen idem iudicium cum iſtis aliis, hoc eſt bonum, honeſtum & meritorium, præceptum honorificum, quod eſt in adulto, non neceſſitet. Item, quia anima ſeparata ab omni notitia quæ eſt in puero, aut amente, certum eſt, quòd non neceſsitaretur: ergo nec coniuncta. Patet conſequentia, quia profectò intellectus, & tota anima ſeparata eſt etiam in corpore exiſtẽs (tertio de anima) & intellectus nihil recipit à corpore niſi notitiam. Et ideo

non

non eſt dubium, quin poſitis æqualibus notitiis intellectualib⁹ in duabus animabus, ſi una non neceſsitat, neque alia, quia omnino differentia ex parte corporis nihil facit ſi non faciat differentiam in notitiis ex parte intellectus. Secundo probatur, Motus ſubiti, quos Doctores uocant primos, omnino non imputabiles, non ſunt neceſſarii, & tamen pro eo tempore non eſt liberum arbitrium. ergo hoc non ſufficit ad liberum arbitrium. Aſſumptum probatur, quia omnis notitia, quæ eſt in primo inſtanti, non neceſsitat. ergo nec tunc. ergo neq; ualet dicere, quòd poſtea non neceſſitat, quia ſuperuenit nouum iudicium. Nam ſtat, quòd iudicium ſuperueniens magis moueat, quàm retrahat ab illa. ergo iudicium ſequens non facit, quòd ſi prius neceſſario moueretur uoluntas, poſtea non moueatur uoluntas. Et confirmatur totum hoc de maniacis, qui ſecundum talem paſsionem habent, quòd circa aliquam materiam particularẽ non habent uſum rationis, cùm habeant circa oẽs alias, ſicut aliquando etiam phrenetici illi non uidẽtur neceſsitari circa materiam illam, ſed errare, & tamen nõ habent liberum arbitrium circa illam. ergo non eſt idem habere liberũ arbitrium, & nõ neceſſario agere. Et certè uidemus amẽtes, & pueros multa agere rogatos uel
ad

admonitos ad modum aliorum hominũ, neq; uidentur necesſitari in illis.idem uidetur poſſe probari de omnibus actibus indeliberatis, ut fricare barbam, ſcalpere caput, de quibus non uidetur dicendum, quòd ſint actus neceſſarii, & tamen non procedunt à libero arbitrio.

¶ Sed contra hanc concluſionem poteſt argui unico argumento apparenti, Quia ſi actus uoluntatis ante uſum rationis uel in amente, & ſomniantibus nõ ſunt neceſſarii ſed liberi, ergo ſunt boni uel mali, & ſi liberè trãſgrediuntur præcepta, ergo peccant. Reſpondeo negando conſequentiam, quia nõ ſatis eſt, quòd ſint liberi hoc modo, ſed oportet quòd ſint deliberati, quod non eſt in eis. S.Tho.1.p.& 4.ubi ſuprà excuſat ſomniantes, non quia neceſſariò agunt, ſed quia non habent perfectum uſum rationis, uel intellectus, ſed eſt impeditus intellectus: itaque defectus prouenit ex parte intellectus, non ex parte uoluntatis. Et patet, quia circa materiam bonam etiam poſſunt eſſe motus etiam primi, qui tamen non reputentur actus boni propter indeliberationem. Et confirmatur ſolutio data, quia ſiue ita ſit, ſiue non: tamen dato, quòd ita eſſet, quòd pueri, & amentes haberent talem libertatem ex parte uoluntatis, ſi tamen haberent intellectum ita impeditum, ſicut nũc habent, quòd

S.Thom.

quòd non poſsint cognoſcere quid expediat,
aut quid noceat, omnino non imputaretur
eis quicquid agerent, non ampliùs, quàm
nunc imputatur. ergo non eſt opus negare li-
bertatem uoluntatis. Confirmatur ultimò,
quia amentia hoc uidetur ſolùm ſignificare,
ſcilicet priuationem, aut turbationem men-
tis, ſicut intellectus, nec dicit reſpectum ad
uoluntatem, manet. ergo ſi non certa, certè
probabilis propoſitio, in pueris, & amentibus,
& ſomniantibus, & etiam in motibus ſubi-
tis non neceſsitari uoluntatem, ſed poſſe age-
re, & per conſequens hoc non eſſe ſatis ad li-
berum arbitrium. Verum eſt tamen, quòd hæc
non eſt ſimpliciter nec propriè libertas, ſed
imperfecta, & ſecundum quid, quæ non eſt
capax bonitatis, & malitiæ, neque laudis, &
6 uituperii, ¶ Quarta propoſitio, Idem eſt ha-
bere liberum arbitrium, quod eſſe dominum
ſuarum operationum. Iſta concluſio eſt Sanct. *S.Tho.*
Thom. in multis locis, expreſsè 1.2. quæſt. 1.
articulo 1. ubi dicit, quòd in hoc differt ho-
mo ab aliis animantibus, quòd eſt dominus
ſuorum actuum. Vnde illæ ſolùm actiones
uocantur humanæ propriè, quarum homo
eſt dominus. Eſt autem homo dominus ſua-
rum actionum per rationem & uoluntatem.
Vnde & liberum arbitrium dicitur eſſe facul-
tas

tas uoluntatis & rationis, & articulo 2. dicit, quòd homo habet dominium ſuarum actionum per liberum arbitrium. Ad hoc (inquit) quòd dominus ſuarum actionum ſit homo, duo requiruntur. Alterum, ut homo habeat facultatem conſultandi, ac deliberandi quid bonum eſt, & quid malum eſt, & quid conſequendum, quid fugiendum, quid uitandum. Alterum eſt, ut habeat in ſua poteſtate poſt deliberationem, eligendi, & relinquendi quod ſic deliberatum eſt, neque enim primum ſufficit ſine ſecundo. Neque quis eſſet dominus ſuarum actionum, ſi poſt deliberationem neceſſariò aut ſequeretur conſilium, aut non poſſet ſequi. Iſta propoſitio eſt clara ex communi ſignificatione, & acceptione uerborum. Nam is uerè dominus dicitur ab omnibus, qui habet facultatem utendi re. Ita enim definiunt, & Iuriſconſulti, & theologi. Et iſta facultas non poteſt haberi ſine facultate rationis, & uoluntatis, quæ eſt liberum arbitrium. Vnde idem eſt liberum arbitrium, quod habere dominium ſuarum actionum: & ſic & dominium, & liberum arbitrium definiuntur per idem, ſcilicet facultatem. Eſt enim liberum arbitrium facultas rationis, & uoluntatis. Et dominium actionum humanarum eſt facultas etiam utendi ratione

tione & uoluntate.

7 ¶ Quinta propoſitio, Ex * duobus requiſitis ad liberum arbitrium ſecundum poteſt eſſe ſine primo, & poſito primo, ponitur ſecundum. Hoc eſt manifeſtum. Nam ubi eſt facultas deliberandi, eſt facultas eligendi, & econuerſò, nec unum inuenitur ſine alio, ut patet in brutis, pueris, & amentibus, ubi nulla mutatione, aut differentia poſita ex parte uoluntatis (ut dictum eſt) ſolum quia intellectus impeditur à deliberatione, & conſilio, uoluntas etiam non habet in ſua poteſtate eligere & non eligere. Et ideo etiam qui uellet tenere contra tertiam propoſitionem, & dicere, quòd in habentibus uſum rationis, uoluntas neceſſariò elicit omnes actus, poſſet reſpondere ad argumenta facta, & dicere, quòd natura uoluntatis eſt, quòd ſi intellectus ſit ſolutus, & capax deliberationis & conſilii, uoluntas liberè agit. Si autem non ſit capax, uoluntas neceſſariò agit, & naturaliter. Et ideo cùm quæritur à quo neceſsitatur uoluntas in amente, dico quòd non à notitia, ſed à natura: ſicut nec in bruto neceſsitatur ab obiecto uel notitia, ſed à natura, quia libertas uoluntatis dependet ab intellectu. Licet enim libertas formaliter ſit in uoluntate tanquam in ſubiecto, ſed eſt in intellectu, tanquam in cauſa uel radice

S. Tho. radice, ut ait Sanct. Thom.1.2.quæst.6.arti.2.
Aristo. ad 2. & quæst. 17. artic.1. ad 2.& de ueritate, quæst.24.artic.2. Et Aristot.8. Ethico.dicit, quòd desiderium, siue electio necessitatur ex consilio. Sequitur corollarium responsiuum ad quæstionem primam principalem, in qua quærebatur, quid est hominem habere usum rationis, uel peruenire ad usum rationis. Dico, quòd est hominem esse in tali statu, ut possit consultare, & deliberare de agendis: quamuis enim usus rationis præter hoc dicat & potestatem eligendi, quod spectat ad uoluntatem: tamen in quocunque est potestas consultandi, est etiam eligendi. Sed quamuis in hac determinatione omnes conueniant, uel omnino debeant consentire, nascuntur dubia ex ea, non quidem adeò grauia, sed prorsus non contemnenda.

8 ¶ Et primum dubium est physicum, unde * scilicet cùm non solum omnes homines sint eiusdem speciei, sed etiam ipsæ humanæ potentiæ & uirtutes, imo, ut in præsentia supponimus, una non est perfectior alia: cùm ista, inquam, sint ita, unde prouenit, ut unus homo habeat usum rationis, & alius non habeat? & item, cur in infantia non sit ut est in adolescentia? Et confirmatur, Idem est omnino intellectus in pueritia & in senectu-te.

te. Vnde sit prima propositio, Ista* differentia non potest prouenire immediatè ex parte intellectus, aut uoluntatis. Ista propositio clara est, quia licet reuocetur in dubium, an intellectus unius sit perfectior intellectu alterius, non potest tamen esse tanta inæqualitas, ut faciat amentiam, aut sanitatem. Et item non daretur causa de infantia, & adolescentia, cùm sint eædem potentiæ. Et secundò probatur, quia si amentia proueniret immediatè ex parte intellectus, aut uoluntatis, tunc inueniretur etiam in animabus separatis, quod nõ solùm absurdum sed impium esset dicere. Secunda propositio, Talis* differẽtia nõ prouenit ex aliquo habitu concreato à natura, uel intellectu, uel in uoluntate, qui solũ sit in uno, & nõ in alio, uel in puero, & nõ in adulto. Hoc patet, quia anima nostra est tãquã tabula rasa, in qua nihil est depictũ, ut Aristo. disputauit contra Platonem, & si qui sunt, illi solùm sunt primorum principiorum, qui sunt communes omnibus, & neque transiens à uigilia in somnum perdit aliquẽ habitũ, neque à sanitate in demẽtiã, neque ergo acquirit aliquẽ habitum rediens à dementia in sanitatem. Tertia, Defectus,* & imperfectio, uel priuatio usus rationis, uel semper, uel ex multo maiori parte prouenit ex defectu & imperfectione partis sensi-

tiuæ cognoſcitiuæ, ſcilicet à ſenſibus, & maximè interioribus. Primò pro pueris, cùm potentiæ rationales ſint perfectæ (ut dictum eſt(nihil poteſt reddi, quod ſit in cauſa huius priuationis, niſi ex parte ſenſitiua, neque item in dormiente & ſomniante, eademque ratio ſufficit in aliis, quia effectus communis cauſa eſt communis. Secundò, quia cùm nihil ſit in intellectu quin priùs fuerit in ſenſu (primò Poſterior) & neceſſe ſit intelligentem phãtaſmata ſpeculari (tertiò de anima) corruptio & imperfectio in ſentiẽdo neceſſe eſt ut redũdet in intellectu. ergo. Iſta erit ſufficiens cauſa priuationis uſus rationis. & confirmatur, quia etiam diuerſitas & inæqualitas ingeniorum prouenit etiam ex differentia ſenſuum, ut Philoſophus ſecundo de anima dicit, Quòd carne molles, ſiue delicati ſunt aptiores mente & ingenioſores: quod ideo eſt, quia omnis ſenſus fundatur in ſenſu tactus (ut ipſe illic dicit) qui perfectiſsimus eſt in carne perfectiore. Hanc concluſionem probat S. Tho. ex prima parte, q. 84. articu. 8. ubi probat, quòd ligatis ſenſibus, ligatur intellectus. Et Ariſto. reddit rationem libro de ſomno & uigilia, quare ſenſus ligantur in dormientibus, quòd ſcilicet reſoluuntur uapores fumoſi ad cerebrum & (ut dictum eſt) quanto ſenſus ſoluuntur, tanto

tanto etiam ratio ligatur. ergo totum prouenit ex parte ſenſuum. Quid autẽ ſit in cauſa ut ſenſitiua pars non ſit apta ad officium ſentiendi in pueris, an humor immodicus in cerebro, quæ item in phreneticis, & amentibus, non eſt huius loci quæſtio, ſed ad medicos, & phyſicos relinquenda. Modo hoc ſciamus, eos, qui æquo modo ſe habent in ſenſibus, æqualiter habere uſum rationis ut in plurimum. ¶ Quarta propoſitio, Appetitus * ſenſitiuus poteſt eſſe cauſa priuationis uſus rationis: uolo dicere, quòd dato ꝙ quis habeat uires ſenſitiuas conuenienter diſpoſitas ad officium ſenſuum, tamen ex uehementi paſsione poteſt quis perdere uſum rationis. Hoc patet, quia ut Ariſtote. dicit 6. Ethicor. & 7. Perturbationes, & paſsiones impediunt iudicium rationis. Ita enim iudicat homo in agendis ſicut eſt affectus. Quare, inquit, qui in perturbationibus ſunt conſtituti, eodem modo ſunt conſtituti ſicut dormientes, furioſi, & ebrii: eodem enim modo falluntur. atque ideo impoſsibile eſt incontinentes eſſe ſapientes, aut prudentes. Si ergo perturbationes appetitus ſenſitiui impediunt uſum rationis, ergo tantùm poſſunt creſcere, ut omnino tollant. Ariſto. 7. Ethico. expreſsè dicit, quòd ira, &

 cupidi

cupiditates uenereę, cæteraque ſimilia, non nullos in furorem & inſaniam adigunt. Et cómunius inueniuntur, qui ex iniuria inſanire incipiunt. Sed uerum eſt, quòd licet fortaſſe appetitus ſenſitiuus poſſet immediatè mouere uoluntatem, & non ſolùm mediante notitia, tamen ira perturbat iudicium rationis: uidetur quòd non poſsit niſi turbando ſenſum. & ſic iſta cauſa huius priuationis tandem reducetur ad priuationem, ſcilicet ad impdimentum partis ſenſitiuæ cognoſcitiuæ: quanquam poſſet oppoſitum dici ut ſtatim diſputa
13 uimus. ¶ Quinta propoſitio, Probabile * eſt quòd omnimoda rectitudine poſita ex parte ſenſitiua, uſus rationis poſſet tolli per habitus exiſtentes in uoluntate, putà ex odio, uel amore etiam uoluntatis. Patet, quia etiam, ut Ariſto. 6. Ethico. tradit, & experientia docet, mali habitus perturbant iudicium rationis: ergo taliter poſſunt creſcere, quòd ſuperent uirtutem naturalem intellectus, & omnino tollant poteſtatem deliberandi: quia ſi poſſunt inferre difficultatem, ergo & omnino impedire. Et confirmatur, quia tantum poſſunt perturbare mali habitus, ſicut paſsiones. ergo ſi paſſiones hoc poſſunt, quare non etiam habitus? Et licet uerum ſit, quòd etiam eo caſu turbantur etiã ſenſus, tamen prior uidetur turbatio rationis.

rationis. Et confirmatur, quia à ſenſibus intellectus nõ recipit niſi ſpecies, & ad uſum rationis requiritur diſcurſus, & ratiocinatio: ergo dato quòd ſenſus communes adminiſtrent ſpecies, poteſt aliunde intellectus impediri ab uſu rationis. Quòd ſi hoc eſt uerum, poſſet aliquis furere, non ex imperfectione ſenſuum. Et dixi hanc propoſitionem eſſe probabilem, & non ita certam: quia ex hoc uidetur ſequi, quòd qui ita inſaniret in corpore, quòd etiã extra corpus, & perſeueraret inſania, quia habitus mali perſeuerant in animabus damnatorum, & ſic eſſent aliquæ animæ in inferno non habentes uſum rationis. Sed qui uellet negare illam propoſitionem, oporteret reſpõdere, quare ſi habitus mali poſſunt aliquomodo turbare judicium rationis, non poſſunt tantum creſcere, & tantum impedire, ut iam non ſufficiant ad uſum rationis? Et ad hoc incõueniẽs de anima ſeparata, quod inferebatur, poſſemus dicere, quòd habitus quidẽ nõ poſſunt eſſe circa omnes materias, imò habitus ita magni nõ poſſent eſſe niſi circa raras materias: & ſic remaneret intellectus liber circa materias alias: nec eſſet incõueniens, quòd anima ſeparata inſaniret circa aliquam materiã, ſicut maniaci faciunt. Non eſt ita de paſsionibus, nam ex paſsionibus commouetur corpus, & ipſum

înſtrumentum, uel organum uirium ſenſitiua rum, quo corrupto, iam non eſt idoneum ad quancunque materiam, etiam ſi cauſa fuerit etiam circa unum ſolúm. ¶ Sexta propoſitio, Nulla* diſpoſitio qualitatum naturalium ſine
14 ſpeciebus ſenſibilibus eſt ſufficiens ad uſum rationis, uolo dicere, quantumcũque organum eſſet optimè diſpoſitum per qualitates naturales, & ad recipiendum ſpecies, non autem diceretur quis habere uſum ratiõis. Hęc patet manifeſté. Nã ad iudicandũ & cõſultãdũ quid uitandũ eſt, & quid proſequẽdũ, requiritur multitudo ſpecierum. Nam ad certè cõſultandũ in agendis, oportet habere memoriã præteritorũ, ut dicit Cicero 2. Rheto. & Ariſt 02. Ethic. ꝙ uirtutes intellectuales indigent experimento, & tẽpore, nec poteſt homo iudicare de contingẽtibus, niſi ex his, quę cõmuniter accidũt, quę ſine memoria cognoſci nõ poſſunt. Vnde ſi quis amitteret omnes ſpecies, quãtũcunque organa manerẽt bene diſpoſita ad recipiẽdum nouas ſpecies, cõſtat, ꝙ ille non haberet uſum
15 rationis. ¶ Septima propoſitio, Ad * hoc, ꝙ aliquis perueniat ad uſum rationis, multũ facit docta educatio, & inſtructio. Volo dicere, quòd priùs quis, cæteris paribus, perueniet ad uſum rationis ſi bene inſtruatur, & inter ciuiles homines, quàm apud ruſticos. Patet hoc,

quia

quia ad uſum rationis requiritur non ſolùm acquiſitio ſpecierũ, ſed etiã ordinatio, ad hoc autẽ plurimùm iuuat inſtitutio.ergo.Ex quo ſequitur, quòd etiã ęquales in naturalibus, nõ in æquali tempore perueniunt ad uſum rationis.Ex omnibus dictis patet, quòd habere aliquem uſum rationis, uel perueniſſe ad illum, nihil aliud eſt, quàm eſſe in tali ſtatu, quod præſentato aliquo obiecto, circa quod contingit operari, poteſt potẽtia propinqua ſufficienter deliberare, & cõſultare quid agendũ, aut uitandũ, mediatè uel immediaté. Quod addo, quia nõ oportet ut quicũque habet uſum rationis, poſsit per ſeipſum dignoſcere, & iudicare qđ agẽdũ: ſed ſatis eſt ut hoc poſsit per ſe, uel per inſtructionem aliorũ, & ipſe ſit capax cõcilii, iuxta illud Heſiodi qđ Ariſto.adducit 1. Ethi. c.4. Optimus quidẽ ille eſt qui poteſt ex ſe ſequi omnia.is rurſus bonus, paret qui recta monentibus, &c. Quanquam reuera fateor, quòd fortaſſe neque ex omnibus quę diſſeruimus ſatis habetur quid ſit habere uſum rationis, neq; in quo conſiſtit. Lõge enim facilius eſt intelligere & cogitare qs habet uſum ratiõis, aut nõ habet, q̃ experiri qđ hoc ſit. Illud enim idiotæ quãuis ineruditi, cognoſcũt, & diſcernũt amẽtes ab integris, hoc uerò neq; philoſophis facile eſt explicare. Nã et hoc ipſum, qđ cõſtare

uidetur,& definitum eſt,non caret calumnia. Nam ignari, & aliâs errantes in moribus, ut ſunt hæretici,non ſunt ſufficientes conſultare, & iudicare quid agendum,aut euitandum: aliâs non ita aberrarent,& tamen non negamus eis uſum rationis.ergo hoc non requiritur.Poteſt quidẽ reſponderi ad hoc, negando aſſumptum,ſed omnes illi ſunt ſufficiẽtes, ſed errant ex negligentia ſua,uel corruptis affectibus.Sed hęc quidem ſunt philoſophica,in quibus theologum nõ oportet adeò ſolicitũ eſſe: & ego intelligo me etiam cum non ſatiſfecerim, imminutũ fuiſſe. ergo ſiue habere uſum rationis ſit id,quod conſtituimus , ſiue quid aliud nos ſupponamus,aliquem habere iam uſum rationis , & de illo diſputemus . ¶ Sed tamen hoc dubium, quod ex præcedentibus
16 oritur,non licet prætermittere : An * aliquis poſsit habere uſum rationis circa aliquam materiã,uel obiectum,& nõ circa aliud, utpote circa materiã iuſtitię,& non circa materiam tẽperantiæ,ut ſit capax rationis ad deliberandum, & iudicandum an ſit iurandum uel nocendum alicui , & non ſit capax ad conſultandum de fornicatione , ſed habeat ſe ad illam tanquam puer . & uidetur quòd non poſsit contingere.Quia aliâs daremus hominem capacẽ meriti, & demeriti circa aliquã materiã,

& non

& non circa alias materias morales, quod nun quam aliquis conceſsit. In contrarium uidetur, quòd aliquæ materię ſunt multo notiores aliis. Vt, quòd non eſt occidendũ, quàm quòd non eſt fornicandum, & ſpecies non ſimul acquiruntur circa omnia. Item (ut dictum eſt) Maniaci uidentur carere uſu rationis circa aliquam particularem materiã, ſicut amantes circa omnes. Profectò res eſt dubia, & ideo reſpondeo. Prima propoſitio, Videtur * ꝙ quis poſsit habere uſum rationis ſufficientem circa artes, qui non habeat circa materiam moralẽ. Probatur, quia uidemus aliquos, qui incidunt in amentiam, non amittere artem, ſi quam antea didicerãt, ſed ſciunt ſcribere, legere, pingere, imò ſyllogiſmos facere, & ſimilia, ut cãtare. Maior confirmatur, quia pueri inſtituũtur in aliqua arte, etiam ante uſum rationis. Item (ut dictũ eſt) inſtitutio multum facit ad uſum rationis: ſed poteſt quis inſtitui circa aliquã artẽ priuſquã circa moralia. ergo. Secunda propoſitio, Hoc* quod dicimus eſſe poſsibile, uidetur multùm difficile, uel nunquã contingere, quia principia ſaltem moralia multo notiora ſunt, quàm artificialia. ergo omnino uidetur impoſſibile, ut quis poſsit ſufficiẽter iudicare de artificialibus, & omnino ſit expers rationis in agibilibus. Tertia propoſitio, Omnino* puto im

poſsibile, ut quis habeat uſum rationis circa aliquam materiam moralem, & non circa omnes. Probatur primò, quia principia moralia ſunt eadem circa omnes materias. ergo ſi habet iudicium ad principia unius materię, iam aliquo modo habet circa omnes. Vt qui iudicat ꝙ non eſt nocendũ proximo, iã habet principium, ita quòd non eſt furandum, & quòd non eſt occidendũ: ſicut qui ſcit, quòd in Barbara eſt bona conſequentia, ſcit hoc tenere in omni materia: & qui cognoſcit, quòd eſt aliqua lex diuina, quam tenemur ſeruare, habet principium tam ad materiã iuſtitię, quàm temperantiæ. ergo impoſsibile eſt, ut quis habeat uſum rationis ad conſultandum in materia iuſtitię, & non temperantię. Antecedens declaratur, exempli gratia, In materia iuſtitię deliberatio incipit ab hoc principio, quòd oportet ſeruare præcepta Dei, & ex hoc quòd præcepta Dei continentur in ſcriptura ſacra, uel in doctrina eccleſię, & quòd uerum eſt non furari: eadem omnino uia, uel ſimili procedẽdum eſt in quacunque materia morali. Alius deliberat hoc modo, quòd in agendis oportet conſulere peritiores, & eſt idem principium deliberandi in omni materia. Tertiò probatur, quia quicunque habet uſum rationis, habet hoc principiũ, quòd in actionibus ſuis poteſt

teſt bene & malè agere: ſed quicunque habet hoc principiũ, poteſt deliberare de omni agendo. ergo. Maior eſt nota, & minor probatur: quia omnis talis poteſt deliberare & quærere quid agendum ſit, ſiue erret, ſiue non. Et ad argumentum factum in contrarium, quia aliquæ materię ſunt notiores, reſpõdetur, Verum eſt, ſed ex hoc non ſequitur, quin ille qui poteſt deliberare circa magis nota, poſsit circa minùs nota, quia ſatis eſt, quòd poteſt dubitare, & per conſequẽs poteſt conſulere. Ad aliud de maniacis reſpõdetur, quòd maniaci fortaſſe circa omnem materiã habẽt uſum rationis, ſed differunt maniaci, quia circa aliquam materiam errãt uehemẽter, nec poſſunt reuocari ab illa opinione, ſed error eſt quodãmodo naturalis & inuincibilis. Sed certum eſt, quòd maniaci deliberant an bene uel malè agant, & circa illam materiam, circa quam laborãt morbo, ſed errant poſt deliberationẽ quaſi naturaliter. Vel fortè poteſt dici, quòd mania tollit uſum circa id ſpeculatiuum, ut quòd quis putat ſe ægrotare, & ualeat, uel aliquid ſimile. Et ſimiliter uidetur dicendũ de phreneticis, qui uidẽtur inſanire in aliquib⁹, ſapere in aliis. Oppoſitũ huius propoſitionis poſſet poni & defendi: ſed hoc uidet̃ ꝓbabili⁹. Vtcũq; tamẽ ſit, nõ dicitur aliqs habere uſũ rationis ſimpliciter, uel per
ueniſſe

ueniſſe ad illum, quouſque poſſet ſufficienter deliberare in materia morali. Hoc patet, quia ſolùm de tali loquuntur philoſophi & theologi: neque dicitur quis ſapere in agendis, quantumcunque aliquis (ſi fieri poſſet) omnium artium eſſet peritus. ¶ Sed priuſquã ad ſecundã quæſtionem ueniamus, adhuc reſtat inquiren
20 dum, quid * ſit, uel quid uocetur primum inſtans, uel primum tempus (nihil enim intereſt) uſus rationis, ut primũ inſtans, in quo peruenit quis ad uſum rationis, uel liberi arbitrii. Et ſit prima propoſitio, Deliberatio nõ poteſt eſſe propriè libera, id eſt, ꝙ ſit in poteſtate hominis deliberare, & nõ deliberare. Probatur, quia liberum propriè eſt ex electione, uel actus qui ſequitur deliberationem, ut ſuprà diximus, nõ eſt actus humanus, niſi ſit deliberatus, ſed deliberatio non poteſt ſequi deliberationem, quia nõ eſt proceſſus in infinitũ, ergo non eſt propriè libera. unde ſequitur, quòd prima deliberatio non poteſt eſſe bona uel mala, meritoria uel demeritoria. Secunda propoſitio, Prima
21 * deliberatio eſt ex cauſis nõ naturalib. uel prorſus extrinſecis, putà uel à Deo, uel ab angelo. Probatur, quia non poteſt eſſe ex electione uoluntatis, quia (ut dictum eſt) non eſt libera, neque poteſt imperari ex electione, quia illa electio iam præſupponeret aliam deliberationem

tionem. ergo oportet, omnino ut ſit uel ex motu phantaſmatum facto ab obiecto, uel ex aliqua cauſa extrinſeca. Vnde Ariſtoteles octauo Ethic. dicit, quòd principium conſultandi eſt aliquod intellectiuum principiũ altius intellectu eo, quod eſt Deus, & per hunc modum oſtendit quòd non eſt proceſſus in infinitum, Omnis actus uoluntatis præſupponit actum intellectus & econtrario. Sed primum conſilium non eſt à uoluntate.& idem S.Tho. prima parte quæſt.82.artic.4.ad tertium.quod non uidetur ſic intelligendũ,quòd Deus concurrat ſemper tanquam cauſa partialis ad primum conſilium, ſed dicitur principium eſſe Deum, quia primus talis motus intellectus eſt naturalis, & naturalia attribuuntur Deo, qui hanc uirtutem dedit intellectui: licet non ſit negandum, quin nonnunquam Deus, uel per ſe, uel per angelos particulariter ſit cauſa talis deliberationis,quam inſpirationem uocamus. De quo uide Caietanum prima parte, queſtione octuageſimaſec.Hęc autẽ adeò uera ſunt,ut nõ tantùm cùm quis primò deliberat, prima deliberatio non ſit in noſtra poteſtate, ſed etiam poſtquam aliquis omnino ceſſauit à motu intellectiuo, non ſit in poteſtate eius prima deliberatio, ut eſt in dormiente, qui à ſomno excitatur propter eandem rationem.

Ariſtoteles. *S. Thom.* *Caietanus.*

22 Tertia propositio, * Cùm quis primò deliberat, nō habuit in sua potestate priùs deliberasse. Patet ex dictis, quia si ista non fuisset prima deliberatio, etiam alia fuisset naturalis, ut patet. ergo non potuit esse alia libera ante hanc.
23 Quarta propositio, Cùm* quis primò deliberat, potuit primò deliberasse, quia prima deliberatio est à causis merè naturalibus, ut dictū est, & illę potuerūt priùs concurrere. ergo potuit prius deliberasse. sed etiā illa fuisset natura-
24 lis. Quinta ꝓpositio, Deliberatio* non potest cadere sub præcepto, non enim dantur præcepta, nisi de actibus, qui sunt in nostra potestate. Et confirmatur, quia posset scire tale præceptum, quia iam hoc ipsum esset deliberatio: iā enim habet usum rationis qui cognoscit se teneri præcepto. ergo impossibile est, quòd quis habeat præceptum primò deliberandi, nec omissio, nec impletio esset libera. Sexta proposi-
25 tio, Quicunque* primò deliberat, non tenebatur priùs deliberasse. Patet ex prædictis, quia non erat in sua libertate. ergo nō poterat ei esse præceptum. unde sequitur corollarium, Va-
26 num* est quod dicūt recentiores, quòd datur tempus induciarum, in quo aliquis potest deliberare, & si non deliberet, non imputatur ei, quo transacto si non deliberet, iam imputabitur. Hoc inquā patet ex dictis esse falsum, quia si non

ſi non deliberat, nec eſt in libertate ipſius deliberare, imò ſi fieri poſſet, ut quis per centum annos bene diſpoſitus nunquã deliberaret, nõ poteſt ei imputari. Secundum corollariũ, Primum* inſtãs uel tempus uſus rationis, in quo quis primò deliberat actu, non eſt in quo poteſt primò deliberare. Probatur, quia primum inſtãs rationis uocat̃, in quo quis poteſt uti libero arbitrio primò, & in quo primò eſt capax præcepti, aut boni & mali, ſed hoc nullo modo poteſt antequã primo actu deliberet. ergo id eſt primũ inſtãs uſus rationis. Tertiũ, Cùm doctores quærunt, an homo obligetur ad aliquid in primo inſtãti uſus rationis, & ad quid teneatur, intelligendũ eſt neceſſariò de primo inſtãti uſus rationis, & ad qd teneat̃, intelligẽdũ eſt neceſſariò de primo ĩſtãti, uel tp̃e ĩ quo deliberat. Pat. qa primò nõ eſt imaginabilis obligatio, ſicut nec libertas. ergo. Et cõfirmat̃, qa omnino eſt impoſsibile, ut qs cognoſcat quomodo primò potuit deliberare, ſi hoc fuit anteq̃ actu deliberaret. Patet, quo enim ſigno uel argumẽto hoc poſſet cognoſcere? ergo ſi aliud tẽpus deſignarem⁹ uſus rationis anteq̃ homo deliberaret, & ĩ quo homo obligaret̃, null⁹ poſſet ſcire, nec p cõiecturas pĩgues & craſſas, an impleuit néćne illud prçceptũ. Et ĩ ſumma, eſt abſurdiſs. hoc ponere, ſicut ſi qs dormiat, ĩpoſ-

ſibile

ſibile eſt dicere, quòd habet aliquod nouum prẹceptum ut expergiſcatur, quod quidẽ priùs non haberet antequam dormiret. Dico ergo, quòd ad quamcũque diſpoſitionem quis perueniat, antequam actu deliberet, nõdum peruenit au uſum rationis, nec eſt tempus uſus rationis, nec obligatur ad aliquid, nec de illo eſt dicendum apud theologum aut philoſophum aliud, quàm de puero. Sed quando quærimus, ad quid homo teneatur in primo inſtanti uſus rationis, intelligendum eſt, id eſt in quo primo actu deliberat, unde ſi quis excedat è uita, antequã actu deliberet, impoſsibile eſt ut peccauerit. Hæc dè prima quæſtione.

SECVNDA PARS RELECTIONIS.

S V M M A.

1 *Homo in Barbaria educatus, ſine inſtructione, & mentione deitatis, & religionis, an cumprimum peruenit ad uſum rationis, poßit Deum cognoſcere.*

2 *Homo ad cognoſcendum quòd Deus eſt, ſaltem ſine doctore extrinſeco, quòd indigeat non paruo tempore etiam poſt capacitatem ad percipiendum diſciplinas.*

3 *Doctorẽ non habens extrinſecum, quomodo uideatur pro tempore poſſe habere de Deo ignorantiam inuincibilem.*

4 *Ratio quòd nuſquam ſit nec unquam fuerit, nec erit, ubi non ſit notitia de Deo probabilis, & cui omnes teneantur rationabiliter credere.*

5 *Rationis ad uſum quòd quis poßit uenire, & pro aliquo tempore non habere notitiam* Dei.

6 *Rationis ad uſum ueniens, etiam ſi* Deum *non cognoſcat, an talis poßit bene moraliter agere.*

7 *Homo cum omnis primum ad uſum rationis peruenerit, etiam ſi* Deum *neque cognoſcat, neque poßit cognoſcere, quòd poteſt bene moraliter agere.*

8 *Rationis ad uſum perueniens, qui nec* Deum *cognoſcit, nec poteſt cognoſcere, an talis poßit peccare.*

9 *Deum antequam cognoſcat quis, aut poßit cognoſcere, quòd poteſt peccare.*

10 *Legis diuinæ duplex conſideratio.*

11 *Rationis uſum an poßit habere quis ad peccandum uenialiter priùs, quàm ad peccandum mortaliter.*

12 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd non teneatur ſe conuertere in* Deum *explicitè, diſtinctè, & formaliter.*

13 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd ad actum aliquem teneatur ſtatim.*

14 *Rationis ad uſum quilibet perueniens, quòd teneatur ſe conuertere in bonum eo modo, quo tũc poteſt, id eſt conformiter ad cognitionem, quam habet.*

ERAT quæſtio, Quid homo poſsit cumprimum peruenit ad uſum rationis: circa quam maximè occurrunt quatuor dubia. Primum, An*homo cumprimum peruenerit ad uſum rationis, poſsit Deum cognoſcere. Et ut omiſsis certis & facilioribus, ueniamus ad nodum difficultatis, loquamur de homine edu-

cato in Barbaria, ſine inſtructione, & mentione Deitatis, & religionis, An talis poſsit cognoſcere Deum cumprimum peruenerit ad uſum rationis. & uidetur quòd ſic. Primò illud eſt per ſe notum, ſaltem apud S. Tho. 1. p. q. 2. arti. 1. ergo non indiget tempore ad cognoſcendum. Secundò quòd regula theologorum eſt, quòd facienti quod in ſe eſt, Deus non deficiet in neceſſariis ad ſalutē: ſed credere quòd

Hebræ. 11. Deus eſt, eſt neceſſarium ad ſalutem. ad Hebr. 11. Accedētem ad Deum oportet credere, quia eſt, & quia inquirētibus ſe remunerator eſt: ergo ſi facit quod in ſe eſt, nō ignorabit. Et con

1. Iohan. 2. firmatur ex illo 1. Iohan. 2. Vnctio eius docet uos de omnibus. In contrarium eſt, quia cognoſcere quòd Deus eſt ſine doctore extrinſeco, eſt ualde difficile, habitat enim lucem inaccesſibilem, & cognoſci non poteſt, niſi per ea, quæ facta ſunt: & oculus noſter ſe habet ad maniſeſtiſsima naturæ, ſicut oculus noctuæ ad lumen ſolis, & ita uidetur de Deo. Et item Apo-

Rom. 10. ſtolus Roma. 10. Quomodo credent ei, quem non audierunt? & ponamus quòd nihil audiuit: ergo nihil poteſt talis cognoſcere, Ad hoc reſpōdeo per propoſitiones. Prima eſt, Ad * cognoſcendum quòd Deus eſt, ſaltem ſine doctore extrinſeco, homo indiget nō paruo tempore, etiā poſt capacitatem ad percipiendū diſciplinas.

ſciplinas. Quæ propoſitio primò probatur ſufficienter argumentis factis. Item, quia ſi poteſt cognoſci, hoc maximè eſt argumentis, & rationibus procedentibus ex ſolo lumine naturali, & experientia rerum, & cognitione creaturarum, ſicut uidetur dici ad Rom. primo. ſed hoc eſt ualde difficile, ut patet ex rationibus factis, tum ab Ariſto. tum aliis philoſophis, & doctoribus, quæ ſunt difficiles, & procedunt ex principiis, quæ indigent magno ingenio, & doctrina, & hæc accepta à maioribus opinione, & commota iam diſputatione de Deo quanto difficilius inuenta & cognita, etiam apud eum, cuius auribus nihil unquam de Deo inſonuit. Neque dubitandum mihi uidetur de hac propoſitione. De qua difficultate egregiè Cicero, in libro de natura Deorum ſub perſona Cottæ contra Balbum & Velleium, quãquam Velleius hanc dicebat eſſe prænotionem & prolepſym inſitam animis hominum Deos eſſe. Secunda propoſitio, * Si quis non habet doctorem extrinſecum, uidetur quod pro tẽpore poſsit habere ignorantiã inuincibilẽ de Deo. probatur ex prima, & probationibus eius. & cõfirmatur, quia S. Tho. q. 10. 2.2. artic. 1. dicit, Quòd apud eos, qui nihil audierunt de fide, infidelitas ſiue ignorãtia fidei non eſt peccatũ, ſed profectò omnino uidetur

eadẽ ratio de illa, Deus eſt, apud omnes qui nihil audierũt de deo, ſicut de aliis propoſitionibus fidei: & eadẽ uidetur intẽtio Augu. lib. 83. q. & per hoc facilè poſſet reſpõderi ad dubiũ negatiuè, ſcilicet quòd uidetur dicẽdũ, ꝙ non omnis talis poteſt cognoſcere Deũ, cũ primũ peruenit ad uſum rationis. Et ad argumẽta eſſet facilè reſpõdere. Nã ad primũ dicitur ex illo Ariſto. Oculus noctuę, &c. & 1. Phy. Nõ eadẽ ſunt nobis nota & naturę. Ad ſecundũ dicitur, ꝙ ſaltẽ priùs eſſet ꝙ iſte quæreret, & laboraret ad inueniẽdũ, & tũc Deus prouideret, & iam ſaltẽ pro aliquo tẽpore ignoraret. Et itẽ Deus non ſemper prouideret docẽdo: quia clarum eſt, quòd aliquis etiam faciens quod in ſe eſt, poteſt habere ignorãtiam de neceſſariis, ad ſalutem, putà de Chriſto, & de præceptis, ſaltem pro tempore: ſed Deus prouideret, uel uel illuminando, uel non imputando ignorantiam. ſed de hoc latiùs in 3. & 4. q. Sed his non obſtantibus ſit tertia propoſitio probabilis,
4 Nuſquã* eſt, nec unquam fuit natio, nec erit, ubi non ſit notitia de Deo probabilis, & cui omnes rationabiliter teneant credere. Iſta propoſitio, fortaſſe non poterit ita manifeſtè probari, ſed certè apparẽter. Primũ in hiſtoria nũquã legimus tam barbarã, & efferã nationem, quę nõ habeat aliquem religionis ritũ, & putaret

ret deum eſſe.ut Balbus,& Velleius eloquenter apud Ciceronem diſputant. Et patet ex omni hiſtoria tam ſacra quàm profana: & ſi qua fuit natio, facilè potuerunt ſcire ex aliis nationibus, apud quas ſeruata fuit opinio de Deo.Ita hoc fuit multo tempore notum, & receptũ in toto orbe etiã poſt diluuium.ergo nunquam traditum eſt obliuioni, quin perſeueraret in memoria hominum.Item Deus eſt adminiſtrator & gubernator orbis,ut ex fide notum eſt:ſed in adminiſtratione hominum maxima pars eſt religio, religio autem nulla eſſe poteſt ſine cognitione Dei. ergo adhuc oſtenſum eſt homines per ſeipſos cognoſcere. Probatur, Quia pater meus uſque modo operatur.Et Sapientiæ 14.Tu pater gubernas omnia.Item Sapientiæ 8.Sapientia attingit à fine uſque ad finem,&c.Item Deus uult omnes homines ſaluos fieri, qui nõ poſſunt eſſe ſalui niſi per cognitionem Dei:non poſſunt niſi cum magna difficultate,& multo tẽpore cognoſcere Deum, ſi Deus permittet tolli memoriã & cognitionem ſui ab hominibus, nulla poſset eſſe religio, quod non eſſet congruum Prouidentiæ diuinæ,& ſapiẽtiæ ipſius, qui diſponit omnia ſuauiter,& attingit,&c.quod nullus ſapiens homo permitteret, ſi poſſet impedire.Et cõfirmatur, quia etiã præcepta iuris naturalis,

&decalogi non ſunt per ſe nota,& tamen ex prouidentia Dei doctores concedunt, quòd non ſtat ignorari, ſaltem niſi ex malitia, in quacũque prouincia,& natione.ergo cũ multo magis ad uitam humanã exigatur cognitio Dei, quàm præceptorũ,nullo modo eſt dicendum, ꝙ Deus permittat aboleri memoriã deitatis. Itaq; ſemper homo ſi uellet adhibere diligẽtiã,poſſet cognoſcere Deũ eſſe.Et ſi cõtra hoc quis arguat, ꝙ per millia annorum maior pars hominum falſos Deos coluit,& nullã habuit notitiã ueri Dei, dico ꝙ nunquã uidẽtur defuiſſe philoſophi,& ueri ſapiẽtes,qui unitatẽ ueri dei affirmarẽt,ut patet ex Apoſtolo ad Ro.1.& ex hiſtoria.Et ſi hoc uerũ erat circa tẽpora Apoſtoli,multo magis uidetur uериſimile ſuperioribus tẽporibus, quãdo minus diſtabãt à lege naturæ & memoria Patrũ:& alii tenebãtur rationabiliter illis credere.&ſic Deus ſemper ſufficiẽter cõſuluit,&ꝓuidit. Secũdò, poſſemus dicere etiã ſi gẽtiles habeãt falſas ſectas de deo,tamẽ ſemper hoc erat omnibus cõmune, ꝙ erat aliquis Deus,ſiue unus,ſiue plures,cui debebãt cultũ,et religionẽ:et ſic ſiquis uel ignorabat,uel negabat,uel dubitabat, aut ex culpa ſua,ut Diagoras,q̃ atheos dictus eſt, & Theodotus, qui deorũ naturã apertè ſubſtulerũt, &Protagoras ſophiſta,qui in dubiũ

reuoca

reuocauit, quo nomine Atheniẽſium iuſſu urbe & agro eſt exterminatus, librique eius in cõcione cõbuſti. Et ex hoc reſpõdetur affirmatiuè ad quęſtionẽ, ſcilicet ꝙ quilibet cumprimũ peruenit ad uſum rationis, poteſt habere notitiã Dei. Sed quia etiã ſi iſta uera ſint (ut certè ſunt) tamen non probantur, quia ſaltem breui tempore poſſet aliquis eſſe ſine notitia Dei.
5 Ideo poteſt poni quarta propoſitio, ꝙ *poteſt quis peruenire ad uſum rationis, & pro aliquo tẽpore nõ habebit notitiã Dei, quia argumenta hoc uidentur probare. Et ita tenet Caiet. q. 10. ar. 4. 1. 2. expreſsè. Et quanquam ita ſit, ut dictum eſt, ꝙ Deus gerit prouidẽtiã manifeſtandi nomẽ ſuum, non reſpondet ad caſum de eo, qui nutritur in ſylua ſine mẽtione religionis: nam Deus ordinaria uia nõ prouidet, niſi per cauſas ſecũdas, & de doctrina per prędicatores
6 ad Ro. 10. Secundũ dubiũ eſt, An *quilibet talis poſsit bene moraliter agere. Et quia de alio nõ eſt difficultas, perſeuerat dubiũ de illo, qui ita educatus extra religionẽ, & ſine doctrina, & mẽtione Dei. De hoc dubio Grego. 2. d. 38. & priùs diſt. 26. contendit, ꝙ ad actũ moraliter bonum requiritur circunſtantia ultimi finis, qui eſt Deus. Itaque niſi actu, uel habitu actus referatur in Deum, actus nõ ſolùm non eſt bonus, ſed eſt malus, & peccatum. Idem Rom. 10.

uidetur tenere Ochã in 1.d.1.q.1.quẽ sequitur Almain in Mora.c.14.quantũ ad hoc ꝙ ad bonitatẽ moralẽ requiritur circũstantia ultimi finis.sed uidẽtur æquiuocare de actu moraliter bono.unde Ochã apud Gab.2.dis.28.tenet,ꝙ ad actũ moraliter bonũ nõ requiritur ꝙ referatur in Deũ.Et ita tenet Gabriel illic,& est cõmunior opinio,de qua nos etiã latè in lectionibus ordinariis diximus.Et ideo quantũ spectat solũ ad hoc dubiũ,patet,ꝙ secundũ Grego.dicendum sit,ꝙ si quis non cogitat Deum pro illo tẽpore,non potest bene moraliter agere.Contra quam opinionem argumentor sic, Quia sequitur,quòd nulla uia posset ille, qui aliquãdo ignoraret Deũ,peruenire ad cognitionem eius,saltẽ nisi casu haberet exteriorem doctrinã.Probatur & maximè secũdũ sensum eius,loco citato,quia non potest peruenire ad talẽ cognitionem sine speciali auxilio Dei,sed iste nullo modo potest se disponere ad tale auxiliũ,quia per omnes actus suos nõ potest.Secũdò sequitur,ꝙ talis esset perplexus,quia nõ potest saltẽ statim cognoscere Deũ,& tamẽ tenetur seruare pręcepta secũdũ eundẽ,2.d.34.& nõ potest seruare nisi ꝑ actũ malũ,ergo est perplexus,quia ipse nõ ponit actus indifferẽtes inter bonũ & malũ,imò uidetur ꝙ talis actus sit mortalis qa est fruitio creaturæ.hoc argumẽtũ

aliter

aliter ſolui nō poteſt, niſi dicendo, quòd talis poteſt cognoſcere Deum cum ſpeciali auxilio Dei, & ſic iam non eſt perplexus, quia poteſt uitare illud peccatum, ſaltem cum ſpeciali auxilio, ſicut ipſe ſibi reſpondet in illa d.26. Sed hoc impugnatur uehementer, quia ſtat, quòd non detur tale auxiliũ, & hoc ſine culpa illius. ergo iam nō poterit uitare peccatũ. Aſſumptũ patet, quia non omnibus datur illud ſpeciale auxiliũ ad cognoſcendum Deũ (ut etiam ipſe habet fateri) multi enim perſeuerãt in tali ignorantia, & hoc non eſt propter culpam actoris, quia non poteſt illud uitare antequã illuminetur ſecundũ ipſum. ergo adhuc manet perplexus. Item, uel ad hoc quòd illuminetur, requiritur, ꝙ iſte aliquid faciat uel non: ſi non, ergo non eſt in poteſtate ipſius quòd illuminetur, & ſic erit perplexus ſine culpa ſua. Si oportet eum aliquid facere antequam illuminetur, cōtrà, Illud non poteſt eſſe niſi peccatum: peccatum autẽ non requiritur ad illuminationẽ. ergo. Item ipſe in eadem d. dicit, quòd nullũ poteſt eſſe meritum etiam de congruo ad primã gratiã, uel ad auxiliũ ſpeciale. ergo non requiritur diſpoſitio, quia illa uideretur meritũ de cō gruo. Itẽ, dato ꝙ ex culpa ſua talis nō illuminaretur, adhuc eſſet inconueniens, quia ex culpa præcedẽti neceſſariò incideret in nouũ peccatum.

tum. Ad hoc argumentũ respondet necessariò Greg. ꝙ non obstante, ꝙ Deus negaret alicui speciale auxiliũ ad uitãdum peccatũ, nihilominus imputaret ei, quia ista priuatio uel ignorãtia est ex peccato originali. Et ita respõdet expressè in illa di. 26. q. 1. in fi. sicut si quis ex ignorãtia, quã incurrit, uel ex originali peccato ageret quod nõ debet. Sed hoc profectò nõ uidetur catholicè dictũ. Itẽ, quòd iste, qui nũquam aliquid audiuit de Deo, cognoscat Deũ esse, & uult finẽ & omnia referẽda in ipsum, nõ solùm est speciale auxiliũ, sed etiam spiritus prophetiæ. ergo si quis ita natus & educatus esset sine religione & doctore, nullo pacto posset uitare peccatũ, nisi in ipso primo instãti usus rationis, antequã quicquã boni aut mali egisset, reciperet spiritũ prophetiæ: quia quicquid priùs faciat, neq; erit peccatũ, etiã si Deus post duos dies mittat angelũ aut prædicatorẽ. Imò dato ꝙ statim mittat prædicatorẽ, impossibile est uitare peccatũ, qa ipsum audire prædicatorẽ erit peccatũ, cũ potest credere priùs quàm audiat. Hæc sunt absurdissima: & ideo si quis uellet omnino defendere, ꝙ ad actũ moraliter bonũ requiritur circũstantia ultimi finis, oporteret ut teneret simul, ꝙ actus carẽs illa circunstantia esset indifferẽs, neq; tamẽ hoc satisfaceret, quia magnũ incõueniens uidetur, ꝙ actus indifferens

indifferens reqritur ut illuminetur à Deo. Sed quia in moralibus nõ oportet ſolicitũ eſſe, an poſsit aliqua ſententia & opinio defendi, aut quomodo reſpõderi poſsit argumẽtis, ſed conſiderare potiùs, qd uериſimilius ſit. ideo ſit ad dubium propoſitio. Prima propoſitio, Omnis * homo cumprimum ad uſum rationis peruenerit, etiam ſi Deũ neq; cognoſcat, neq; poſſit cognoſcere, poteſt bene moraliter agere. Hæc probatur propoſitio, quia (ut dictũ eſt) liberum arbitriũ eſt facultas rationis & uolũtatis: ergo quicũq; habet liberum arbitriũ, poteſt nõ ſolùm cognoſcere bonum & malũ, ſed etiã facere & uelle, ut ſuprà dictũ eſt. nõ loquũtur theologi aut philoſophi de uſu rationis aut liberi arbitrii, niſi in ordine ad bonũ & malũ, & ideo uocantur amẽtes & inſani: ꝙ ſi ad actũ bonũ requiritur relatio in Deũ, talis qui non cognoſceret Deũ, nõ ſolùm nõ poſſet bene agere, ſed neq; cognoſcere quid bonũ eſſet. Itẽ, ſi ad bene agẽdũ requiritur relatio in Deũ, uel hoc eſt de iure naturali, uel poſitiuo & diuino. Primũ nõ uidet, cùm hoc nõ ſit notũ in lumine naturali, imò ſecũdũ ſentẽtiã Greg. neq; cognoſci quicqd eſſe poteſt ſine auxilio ſpeciali. ergo nõ eſt de iure nãli poſitiuo, aut nõ cõſtat uñ. neq;.n. Paulus cũ dixit, Oĩa in gloriã Dei facite, uoluit aliqd nouũius ꝓmulgare, neq; aliqs philoſoph

philoſophorum hoc unquam dixit, qui tamen lumen naturale habebāt. Item, dato quòd eſſet præceptum illius relationis, Paulus apertè excuſat ignorantē, ad Rom. 10. Quomodo inuocabunt in quem nō crediderunt? Quòd ſi non credere eſt ſine culpa, ut ſuprà probatū eſt, ergo nō inuocare, uel nō referre in illū actiones ſuas erit ſine culpa. Et quidem de relatione formali in Deum, uel concomitante, uel etiā præcedente. Ita tenet Caiet. 1.2.q.10.art.4. Dicit tamen quòd per hoc, ꝙ actus humani referantur in bonum obiectū, feruntur in Deū, quia feruntur in res eo modo, quo Deus inſtituit, ſicut & omnia naturalia fiunt propter finē. 2. Phyſic. & tamen non ſemper referuntur in talē finem ab ipſo agente, ut actus hirundinis cùm cōponit nidū, aut formicę cùm frumentatur in æſtate, referūtur quidem ad certos fines, nō ab hirundine uel formica, ſed à ſuperiori intelligentia. Ita cùm homo operatur bonum ex genere, licet non referat in Deū, tamen illi actus relati ſunt in Deum ipſum, hoc dicit S. Tho. 2. d. 38. art. 10. Rerum (inquit) omnium unus eſt finis ultimus, id eſt Deus. Ita & uolūtatum omniū unus eſt finis ultimus, ſcilicet Deus. nihilominus ſunt alii fines proximi, & ſi ſecundum illos fines ſeruatur debita relatio uoluntatis in ultimum finē, erit recta uoluntas. Debita

Rom. 10. *Caietanus.* *S. Thomas.*

bita autem relatio ſeruatur ſecundũ illum finẽ, quo uolũtas nata eſt ultimũ finem participare, omnia propter ſemetipſum operatus: ſicut ſeruus, qui ſuũ officiũ facit, ſi eius dominus conſtituit, uirtualiter facit propter dominũ, & ad finẽ, quem dominus ordinauit. Et uidetur facere ad hoc, quòd S. Tho. dicit 1. 2. q. 21. ar. 3 & 4. ꝙ homo natura eſt animal ciuile & ſociale. Qui autẽ in ſocietate aut ciuitate uiuit, pars eſt ciuitatis. Qui ergo aliquid in bonũ & in commodũ facit alicuius priuati hominis, facit etiã in bonum publicũ & cõmune, ſicut qui priuatum hominẽ lædit, bonũ cõmune lædit, cuius ille eſt pars, atque laudem & præmiũ meretur, non à priuato homine ſolùm, ſed etiã à tota ciuitate aut collegio, & eadem ratione ab eo qui pręſidet collegio & ciuitati humanę, & ſi nihil de Deo cogitet. Et certè hoc naturalis ratio dictat. Et confirmatur, Certè enim uidetur iniquũ & contra Dei bonitatẽ excogitatũ, ꝙ offendatur Deus etiã ab illo, qui nihil minus cogitat, quàm Deũ offendere. & tamen bene agere nemo poteſt, niſi Deo placere ſtudeat, nec eſt quiſquam qui nõ laudet uel probet factum aut bonũ collatũ in amicum ſuũ, aut utrũque neceſſarium, etiã qui ſibi nullo modo ualuerit gratificare. Vt quid ergo affirmamus Deũ cõdẽnare, & omnia officia collata in Dei filios, qui

S. Thomas.

qui non respectu Dei faciunt, neq; Deus præcepit parentes honorare propter Deũ, sed honorare solùm: & ita de aliis præceptis ita implere, ut rebus ipsius expediebat. sunt enim pręcepta distincta de cultu diuino, & de reb⁹ humanis: atq; adeo nihil necesse est in omnibus aliis actibus Deum colere. Secundum dubiũ in hac
8 secunda quæstione est, An* omnis talis perueniens ad usum rationis possit peccare. Et loquimur semper de illo qui nec Deũ cognoscit, nec potest cognoscere. Et pro parte negatiua fiunt argumenta, neque leuia, neque ita facilè expedibilia. Videtur enim, ꝙ ille qui Deũ non potest cognoscere, pro eo quidem tẽpore neque peccare quidẽ possit. & primò quidẽ, quia Deum esse, imò Deum esse dominũ, est præambulum ad legem diuinam: ut S. Tho. ait. 2. 2. q. 16. arti. 1. quia pressupponitur ante susceptionẽ legis, ut quis fateatur subiectionẽ legislatori, iuxta illud, Accedentẽ ad Deũ oportet credere quia est. neq; est intelligibile, ut quis recipiat legẽ ab illo, quẽ non cognoscit superiorẽ. Vnde qui nõ tenetur recipere aut cognoscere Deũ, aut legislatorẽ, neque legem eius tenetur recipere. ergo iste, quẽ ponimus sine culpa sua ignorãtẽ Deũ, nõ tenet̃ recipere legẽ Dei, neq; illi obedire. Sed peccatũ est dictũ, uel factũ, uel cõcupitus cõtra legẽ Dei. ergo. Et probat̃ au-
thoritate

thoritate Aug.22.cōtra Faust.& Ambr.dicunt enim quòd est cælestiū inobedientia mādatorum.ergo uidetur ꝙ in tali non posit esse peccatū.Et cōfirmatur,Ego nō habeo dominum neque superiorē cui tenear obedire.ergo non obligor aliqua lege.ergo nō pecco.Cōsequentiæ uidentur notæ,quia nullus tenetur aliqua lege,nisi superioris:neque peccat,nisi faciēdo contra id ad quod tenetur.Sed antecedens est inuincibiliter creditum ab isto.ergo & consequens,& per consequens excusatur ignorātia inuincibili.Item sequitur,Non est Deus,ergo nullum est peccatum.Et consequētia uidetur nota,quia peccatum non est nisi contra legem Dei.Antecedens est inuincibiliter creditū ab isto,ergo & consequens.Et confirmatur,quia si per imposibile non esset Deus,nullus obligaretur.Sed pro eodem uidetur haberi, quòd non sit Deus, & quòd non posit cognosci an sit,sicut quantùm ad obligationem,pro eo facto habetur,quòd quis non haberet regem, uel ignoraret inuincibiliter se non habere regem,omnino est absurdū dicere quòd rex obliget me, de quo ego inuincibiliter iudico, ꝙ nō est rex meus.Et probat̄,quia in omni mortali est auersio à Deo.ergo si nō esset Deus,uidetur quòd nō esset mortale. Item Apostolus Ro.4.Vbi non est lex,neque præuaricatio.ubi

per

per præuaricationẽ nihil aliud uidetur intelligere, nisi peccatum, ergo ubi ignoratur lex inuincibiliter, etiam non erit peccatũ, quia idem uidetur iudiciũ, ꝙ non sit lex, & ꝙ ignoretur. Et confirmatur, quia lex non obligat nisi promulgata: in decretis leges instituuntur cũ promulgãtur. Si ergo quis ignoret legem, nõ obligatur lege. Itẽ quia actus est bonus, uel malus inquantum est conformis, uel difformis rationi. 2. Eth. Sed ratio humana nõ habet uim obligandi neque rationẽ legis nisi à lege diuina. ergo qui propter ignorantiã excusatur à lege diuina, ergo à lege rationis. Et cõfirmatur, quia leges humanæ non obligant nisi uirtute legis diuinæ, quia omnis potestas à domino Deo

Rom. 13. est, ad Ro. 13. & Dominus in Euan. Io. 19. Non

Iohan. 19. haberes potestatẽ aduersus me ullam nisi tibi desuper esset datum. ergo etiã neque ratio humana habet uim obligandi nisi à lege diuina. Itẽ omne malũ est malum, quia prohibitum à lege æterna. ergo si ignoratur lex æterna, uidetur ꝙ excuset à peccato: sed qui ignorat Deũ, ignorat legem Dei, ut probatum est. ergo excu

S. Thomas. satur à peccato. Antecedens est S. Tho. 1. 2. q. 71. ar. 6. ad quartum, ubi dicit, quòd omne peccatum est malum, quia prohibitum intelligitur peccatum iure positiuo. Sed omne peccatũ est malum, quia prohibitum lege ęterna. Item,

uidetur

uidetur quòd S. Thom. dicit illic ad quintum, Peccatum quidem à philoſopho conſideratur ut eſt contra rationem, ſed à theologo ut eſt offenſa Dei. Mirabile autẽ uidetur, ꝙ quis offendat Deũ, quẽ neq; cognoſcit, neq; tenetur cognoſcere. Et confirmatur, quia ponamus ꝙ talis antequã cognoſcat, neque poſsit cognoſcere, ſed incipiens inquirere an ſit Deus, néc ne, habet tale propoſitum, ſi ſcirẽ eſſe Deum, ego uellem placere illi in omnibus, tunc uidetur quicquid faciat, quòd excuſetur. Item ſi quis ignoret inuincibiliter Dominum, nõ tenetur præceptis Domini: ergo qui ignorat Deum, non tenetur præceptis Dei. Item habet ignorãtiam inuincibilem obligationis ad pœnam neque inferni neque purgatorii, ergo uidetur ꝙ ſaltẽ nõ imputetur ei peccatũ. Itẽ facit id, ſi non ueniſſem, & loquutus eis non fuiſſem, peccatum non haberent. ergo à ſimili ſi non cognoſcatur Deus. & Iohan. 15. & 14. Iſta & alia ſimilia, quæ pro parte negatiua afferri poſſent, certè non parum mouere poſſunt ad ſuadẽdam partem negatiuam, quòd ſcilicet antequã cognoſcat, aut cognoſcere poſsit Deũ, non poteſt peccare. Pro parte autem affirmatiua non oportet multa adducere, cùm ſit conſenſus omnium doctorum, quòd quicunque habet uſum rationis, poteſt bene uel malè age-

re.Imò hoc uidetur ex diffinitione uſus rationis,aut liberi arbitri.probatur tamen,quia aliqui actus ſunt intrinſecè mali,ut mendaciũ ex ſententia Auguſtini,& doctorũ:ergo ſi fiat ab habente uſum rationis,erit peccatum.Itẽ probatur apertè ex illo Pſal.4.Multi dicunt,Quis oſtendit nobis bona?ſignatum eſt ſuper nos, &c.ubi uidetur tolli excuſatio ignorãtiæ. Itẽ, aliâs prima principia non eſſent neceſſaria,puta,Nõ eſt faciendum alteri quod tibi non uis fieri,quia in tali caſu omnia licerent,ſi nõ poſſet peccare.Ad hoc non uidetur omnino certum quid dicẽdum ſit,& ſi liceret more iuriſconſultorum noua dogmata aſſerere,& recta in diſcrimen uocare, non uidetur abſurdum defendere duas propoſitiones ſequentes. Prima, Quicunque habet uſum rationis, poteſt quamprimum bene & malè agere,& propriè peccare.Iſta propoſitio ſatis probata eſt.Secũda propoſitio,Quicunque non cognoſcit nec poteſt cognoſcere Deũ,non habet uſum rationis.& ſic de eo de quo poſitũ eſt dubium tam primũ quàm ſecundũ quàm tertiũ,diceremus, ꝙ iſta dubia præſupponũt falſum, ꝙ ſcilicet talis habet uſum rationis,qui nõ poteſt cognoſcere Deũ,ſed dicere ꝙ eſt idẽ iudiciũ de illo, & de puero,& amẽte, neq; bene neq; malè poteſt agere.& ſicut ſuprà diximus quãtũcunque
quis

quis habeat usum rationis in artificialibus, uel in quibuscũq; aliis, si tamẽ nõ possit suficiẽter deliberare de morib⁹, diximus ꝙ nõ habet simpliciter usum rationis, ut loquit̃ theologus & philosophus. Ita uidet̃ dicẽdũ de eo, qui nõ cognoscit, neque potest cognoscere Deũ, ꝙ quãtuncũque utatur ratione & cõsultet, nõdũ peruenit ad usum ratiõis, quia nõ potest deliberare de bono & malo: q̃a ut uidet̃ sentire S. Tho. 1.2.q.19.ar.4.& q.71.ar.6. nihil est bonũ aut malũ, nisi q̃a probat̃, aut reprobat̃ in lege diuina: & ideo qui nõ cognoscit legẽ diuinã, deficit ei principiũ ad deliberandũ de agẽdis, & sic non habet usum rationis. & confirmatur hoc, quia si per impossibile quis priuaretur notitia priorũ principiorũ circa agibilia, quãtuncũque haberet principia speculatiuarũ sciẽtiarũ, imò & cõclusiones, nõ diceret̃ habere usum rationis, sicut neq; bruta animãtia, & si discurrerent de mediis ad finẽ, & haberẽt potestatẽ agẽdi, & cognoscẽdi, nõ dicerent̃ habere liberũ arbitriũ, quia nõ cognoscerẽt bonũ, aut malũ in minoribus. Et possent ista cõfirmari ex illo ad Ro. 1. Qui cũ cognouissent Deũ, nõ sicut Deũ glorificauerũt: ita ut sint inexcusabiles. unde uidet̃, ꝙ si non cognoscerẽt, essent excusabiles. Neque uideo quàm posset hoc uehemẽter impugnari, neque magna inconueniẽtia possent ex

S. Thom.

hoc ſequi, & maximè, quia ut ſuprà dictum eſt, prouidentia Dei factum eſt, ut hoc uel nō poſsit contingere, uel breui admodum tempore, ut non poſsit quis habere notitiā de Deo, non uidetur incōueniens, ſi quis paruula morula nō ſit capax boni aut mali, quātumuis in alijs bene intelligat. Sed quia hoc non omnibus auribus placeret, & nouū uideretur, ideo ad dubium affirmatiuè reſpondeo per hanc
9 propoſitionē, Antequam* aliquis aut cognoſcat aut poſsit cognoſcere Deum, poteſt peccare. Iſta propoſitio pręter probationes iam poſitas adhuc poteſt probari, quia agere contra conſcientiam eſt peccatum, iuxta illud Pauli, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: in tantum, ut etiam uoluntas diſcordans à conſcientia, falſa ſit & mala, ut omnes doctores dicunt. Sed ignorans ſic Deum poteſt facere cōtra conſcientiam, quia naturaliter homo iudicat quòd eſt malum iniuriā facere innocenti, parentes eſſe honorandos, ergo poteſt malè agere, & per conſequens peccare. Confirmatur, quia etiam philoſophi illi, uel qui negabāt Deū eſſe, ut Diagoras, uel qui negabant ſaltē quicquā ad Deum uel Deos attinere factum bonum, ut Democritus & Epicurus, dicebāt tamē aliqua eſſe bona, alia mala, & peccatū, & laudabilia, & uituperabilia, ergo id non dependet

det ex notitia Dei. Itē aliâs ſi nullũ peccatum mortale eſſet per ſe notũ, nullũ ergo principiũ eſſet per ſe notũ. Itē ſequit̃, ergo, ꝙ quicũque nō habet euidētiã, ꝙ Deus eſt, nō habet euidē tiã de aliquo malo, aut peccato. Patet cōſequē tia manifeſtè Quia ſi periuriũ eſſet manifeſtè peccatũ, uel homicidium, pēdet ex hoc principio, ꝙ Deus eſt: ergo qui nō habet euidētiã de illo peccato, ergo neque de alio, ſcilicet ꝙ homicidiũ eſt peccatũ, ſicut nō poteſt habere euidētiã maiorem aut certitudinē de baptiſmo, quàm de Chriſto. Ad rationēs in cōtrariũ Gregorius quidē Ariminēſis in 3.d.34.tenet duo. Primũ, dato per impoſsibile, ꝙ nō eſſet Deus, adhuc eſſet peccatũ, & malũ morale. ſecũdũ dato, ꝙ nulla eſſet lex prohibitiua diuina, adhuc eſt peccatũ. Infert corollarium, ꝙ multa ſunt peccata ita ſecundũ ſe mala, ꝙ nō ſunt mala, qa prohibita etiã lege diuina, fundamētũ eius potiſsimũ eſt, quia ad hoc, ꝙ quis malè agat, ſatis eſt ꝙ agat cōtra rectã rationē, ſiue humanã, ſiue angelicã. Cùm ergo hoc poſſet eſſe, etiã neque Deo neq; aliqua diuina lege exiſtēte, ergo illa duo dicta cũ corollario ſunt uera. Itē ad Ro.2. Gentes quę legem nō habēt, naturaliter quæ ſunt legis faciũt: ipſi enim ſibi ſunt lex. ergò ratio ſufficit. Et cōfirmatur, quia ſi nihil eſt malũ niſi prohibitũ, cùm poſſet nihil eſſe pro

 hibitum,

hibitũ, posset nihil esse peccatũ. Et sic odium Dei, & periuriũ possent nõ esse mala. Hãc tamẽ propositionẽ nullo modo puto probabilẽ: neq; est intelligibile quomodo aliquis peccet si omnino nõ obligatur, neque uideo quomodo intelligatur, si nõ habet superiorem. atque adeò si uel Deus nõ esset, uel nihil præciperet, ego nõ dubito, quin nullum esset propriè peccatum aut malum morale, licet posset esse peccatum, sicut est in natura uel in arte: nec erit aliter malũ quòd homo interficeret patrẽ, quàm quòd lupus interficeret matrem, quòd uidetur etiã probari: quia etiam in his, quæ de se mala sunt, si fiant authoritate diuina, desinunt esse mala, ut interficere innocẽtem. Ergo si quid bonum aut malum est, tota bonitas aut malitia dependet ex authoritate diuina, & omnis obligatio est ex lege, sed lex non potest fieri nisi à cõmunitate, uel superiori, S. Thom. 1. 2. q. 9. articu. 2. Ex quo infero, quòd Deus nullo modo obligari potest, quia non habet superiorem. neque potest certè explicari quid sit Deum obligari. Si enim de lege nõ stat, quin faciat hoc, uel quòd faciat illud. tũc ergo obligatur diligere se, & filiũ, & Spiritũ sanctũ, & generare filiũ, et itẽ quicqd aliud faciat pater ad extra quãtuncũque cõstituerit legẽ, gratis omnino facit. ergo nõ obligatur, ne

S. Thom.

que

que promiſsio diuina, aut lex inducit proprie obligationẽ in Deũ ſed rectitudinẽ Secũdò in ſero, ꝙ licet bene aſſeratur à theologis, ꝙ ſunt quædã quę Deus nõ poteſt facere, ut peierare, nõ ſeruare promiſſum, & ſimilia: tamen malè cõcedũt, ꝙ ſi faceret, peccaret. Nõ enim ſequit̃ per locũ intrinſecũ, Deus mentit̃, ergo peccat, nõ plus quàm ſequitur, Deus facit duo cõtradictoria: ergo peccat. patet corollariũ, quia nõ tenetur, nec obligatur, ſed eſt eodẽ modo impoſsibile Deũ mẽtiri, ſicut non eſſe, uel mori, uel ægrotare. Et ideo relicta imaginatiõe Gregorii, aliter dico ad argumẽta facta cũ S. Tho. 1.2.q.19.ar.4.ad tertiũ, ꝙ *lex diuina dupliciter poteſt cõſiderari à nobis, uno modo ut eſt in ipſo Deo. & ſic omnino eſt nobis ignota, neque hoc nos obligare poſſet. Alio modo prout nobis innoteſcit, uel per lumẽ naturale, uel per reuelationem: & hoc modo nos obligat. Dico ergo, quòd aliquis obligetur lege diuina, non oportet ut formaliter faciat eſſe aliquã legem, uel legiſlatorem, à quo lata ſit, ſed ſatis eſt quòd ſciat aliquid eſſe bonum, uel malum, etiam ſi ignoraret omnino cauſam quare eſt bonum uel malum, uel utrum ſit prohibitum uel non. Et ſic talis qui ponitur ſine cognitione Dei adhuc ex caſu, poſtquam ponimus eum habẽtem uſum rationis,

cognoſcit aliquid eſſe malum, aliud bonũ, & hoc ſatis eſt ut poſsit peccare, quia cognoſcit aliquid eſſe uituperabile, & hoc eſt q̃a malũ S. Tho.1.2.q.21.ar.2.dicit, Ex hoc actus eſt laudabilis uel culpabilis, quia eſt bonus uel malus. Et hoc cõfirmatur apparẽter, quia ſi ignorantia Dei inuincibilis omnino excuſaret à peccato, ergo dato ꝙ ignorantia eſſet culpabilis deobligaret ab aliis præceptis legis diuinæ. Et qui omnino ex ignorantia craſſa ignoraret Deũ eſſe, nõ teneret̃ honorare parẽtes, neque diligere proximũ. Conſequẽs eſt abſurdum, dicere, ꝙ impii negãtes Deũ eſſe, ſolùm peccarent illo peccato, & nõ fornicando, neque occidendo: ergo nullo modo eſt admittendum. Probo ꝙ ſequatur. Nam ſi ignorãtes Chriſtũ inuincibiliter omnino excuſantur à culpa, ita etiam ignorantes uincibiliter: licet peccarent illo peccato infidelitatis, tamen excuſantur ab aliis præceptis Chriſti, ut de confeſsione, Euchariſtia, & aliis. Neque Saraceni peccãt, quia nõ cõfitẽtur, uel ſumũt euchariſtiã. Ergo etiã à ſimili ſi ignorantia Dei excuſat ab omni peccató, ergo ignorantia culpabilis Dei excuſabit ab aliis præceptis. Et per hoc poteſt reſponderi ad omnia argumenta. & ideo perſeuero in concluſione ſupra poſita, ꝙ etiã ille, qui perueniens ad uſum rationis, neque habet neque poteſt

teſt habere notitiã de Deo, poſſet nihilominꝰ peccare. ſed ex alio capite arguo, quòd perueniens ad uſum rationis, nõ poſsit peccare ſaltẽ pro primo inſtanti uſus rationis, quantumcunque habeat notitiam Dei: & loquimur de eo, qui nutritus eſt & educatus in uera religione. Et arguo ſic, maximè in uia ſancti Thomę, homo non poteſt peccare in primo inſtanti ſui eſſe, ergo neque in primo inſtanti uſus rationis. Antecedens eſt ſancti Thomæ, tum in multis locis, tum in prima parte, quæſtione ſexageſima tertia, articulo quinto. Conſequentia probatur, quia tempus præcedẽs ante uſum rationis, uidetur omnino pro nihilo reputandum, quantùm ad bonitatem uel malitiam hominis ſpectat, nec uidetur habere maiorem poteſtatem homo per hoc, quòd priùs fuerit ſine uſu rationis, quàm ſi nunc inciperet eſſe cum uſu rationis. Si ergo inceperit eſſe cum uſu rationis, non poteſt peccare: contrà, nec ille, qui nũc primò peruenit ad uſum rationis. Et confirmatur hoc, Sit puer quatuor annorum, cui Dominus pro hoc inſtanti acceleret uſum rationis, & incipiat habere uſum rationis, & ſit alius quem Deus creet in eodem inſtanti cum ſimili uſu rationis, certè nulla uidetur ratio, quòd primus poſsit peccare, & non ſecundus Et confirmatur ſecundò, quia ſi Adam nõ po-

tuiſſet peccare in primo inſtanti, in quo creatus eſt, nulla uidetur ratio, quòd ſi creaſſet per unam horam antè ſine uſu rationis, quòd hoc idem fiet, ut poſsit peccare, cumprimum habet uſum rationis. Secũdò arguo ratione S. Tho. quia primus actus creaturæ rationalis eſt ex inclinatione naturali: ſed inclinatio naturalis nõ poteſt eſſe ad malum, ergo primus actus nõ poteſt eſſe malus. Maior probatur, quia id, quod eſt per ſe, eſt prius eo, quod eſt per accidens, ſed naturalia ſunt per ſe, ergo primus actus eſt ex inclinatione naturali. Minor autem patet, quia inclinatio naturalis tribuitur generanti, 8. Phyſic. ſicut motus grauium & leuium: ergo ſi actus ex inclinatione naturali eſſet malus, tribueretur Deo. Sed hoc argumentũ uidetur eodem modo procedere in primo inſtãti uſus rationis, quia eſt primus actus: tunc non poterit eſſe peccatum. Et confirmatur, quia primus actus in perueniente ad uſum rationis uidetur quòd ſit dilectio ſui, ſed illa non poteſt eſſe mala: ergo primus actus in inſtanti uſus rationis non poteſt eſſe malus. Maior uidetur 8. Ethi. Amicabilia ad alterum ſunt ex amicabilibus ad ſe, ergo primus actus eſt dilectio ſui. Minor patet, quia diligere ſeipſum, eſt ex inclinatione naturali, ergo non poteſt eſſe mala. His tamen non obſtantibus dico, quòd per-

uenieus

ueniēs ad usum rationis, in primo instanti potest peccare, quia est liber ad bonū & malū. hoc enim importat ad liberum arbitrium. Est conclusio sancti Thomæ Prima secundæ, quęstione octuagesimanona, articulo sext. & omniū. Item aliâs sequitur, quòd omnis talis perueniens ad usum rationis haberet necessariò gratiam sine sacramento, etiam Saracenus, uel Iudæus. Patet, quia uel facit totum quod tenetur pro illo tempore, uel non: si non, ergo peccat in primo instanti, & habet intentum principale. Si facit totum quod in se est ad quod tenetur, ergo recipit gratiam. nam facienti quod in se est Deus non deficit in necessariis ad salutem, ut est regula theologorum. ergo. Ad argumenta. Primò possem dicere, quòd idem est iudicium de primo instanti usus rationis, & simpliciter de primo instanti sui esse, & quòd sanctus Thomas non intendit negare, quòd homo in primo instanti sui esse non possit peccare, sed solùm quòd primus actus non posit esse peccatum. Secus autem per omissionem, neque argumenta eius id uidentur probare: nunquam enim probat quin posit peccare per omisionem. Et dicendum de primo instanti usus rationis, ꝙ talis scilicet non potest peccare cōmisiuè, sed bene omisiuè. Et certè nō est facile probare differētiā, quātū ad hoc

ad hoc, inter primum instans usus rationis, & primum instans simpliciter. Aliter dico, & fortè plus ad mentē sancti Thomę, negando consequentiam factam in argumento à primo instanti simpliciter, ad primum instans usus rationis. Et ratio differētię est, quia qui nūc primò peruenit ad usum rationis, priùs habuit multos actus intellectus & uoluntatis: & dilexit se, & per consequens iam patet habere alios actus circa alia obiecta, & sic potest habere actus malos. Quamuis enim actus usus rationis nihil faciant ad bonitatem aut malitiam, faciunt tamē ad ordinem actuum, ut scilicet possit quis habere aliquos actus cùm peruenerit ad usum rationis, quos non posset habere, nisi illi præcessissent: notum enim est, quòd educatio ante usum rationis multùm facit ad actus sequentes usus rationis, atque adeo permultū interest ad mores, qualis fuerit instructio ante usum rationis. Bene autem concedo, quòd si fieri potest, increatus sine usu rationis nullum actū habet ante usum rationis, omnino idem esset iudicium de illo, & simpliciter de primo instanti esse: nihil enim refert an sit primū instans simpliciter, an nō, si priùs nullum actum habuit. Et hoc de secundo dubio huius secundæ partis & quæstionis. Quartum dubium cir
11 ca eandem quæstionem est, An * possit quis

habe

habere uſum rationis ad peccandum uenialiter, priuſquam ad peccandum mortaliter, hoc eſt, an poſſet peruenire ad talem ſtatum, ut ſit ſufficiens ad peccandum uenialiter, & non peccandum mortaliter. & uidetur quòd ſic. Nam ſemiplena deliberatio ſufficit ad peccandum uenialiter & non mortaliter. Sed poteſt quis imperfectè deliberare antequam homo perfectè poſsit: ergo poterat peccare uenialiter antequam poſſet mortaliter. Maior conceditur ab omnibus theologis. & probatur manifeſtè de motibus ſubitis circa materiam moralem, qui propter defectum deliberationis non imputatur ad mortale. Minor uerò probat̄, quia maior capacitas requiritur ad perfectè deliberandum, quàm ad imperfecté. Et hoc uidetur ſentire Iacobus c.1. Concupiſcentia cùm conceperit, parit peccatum, peccatum uerò cùm conſummatum fierit, generat mortem. Et confirmatur, quia poſt primum tempus uſus rationis contingit frequenter in adulto, ut habeat ſufficientem notitiam ad peccandum uenialiter, & non ad peccandũ mortaliter, quare non ita poterit in primo inſtanti uſus rationis contingere. Item uidetur, quòd aliquando ebrietas uel furia, relinquāt uſum rationis imperfectum ſufficientem ad ueniale, & nō ad mortale. Quare non poterit quis naturaliter uenire

ad illam dispositionem. Item, hominem uehementer iratum excusamus sæpe à mortali circa materiam ex genere mortalẽ, & nõ à ueniali, & non uidetur, quia naturaliter quis posset peruenire ad similem dispositionẽ. Itẽ usus rationis acquiritur successiuè: peruenit enim ex transmutatione naturalium qualitatum, quæ nõ simul tota fit: ergo poterit priùs habere usum rationis imperfectum, quàm perfectum, & sic peccare ueni aliter. Confirmat̃ ex S. Tho. 4. distin. q. 1. arti. 4. q. 2. ad quintum. Vbi dicit, quòd consensus in pollutione postquam quis euigilauit à somno, aliquãdo quidẽ est mortalis, si sit ex plena deliberatione: uenialis uerò, si sit ex surreptiõe. unde patet, ꝙ postquã perdidit usum rationis, potest ita redire ad illũ, ut prius ueniat imperfectè ut sufficiat ad peccandũ ueniali ter, priusquã ad peccãdũ mortaliter, quod nõ est nisi postquã est plenè expergefactus: ergo omnino uidetur, ꝙ similiter carens usu ratiõis possit etiã illicò peruenire ad usum rationis successiuè: omnino enim uidẽtur simi les quãtũ ad hoc, & dormiẽs, & puer. His tamẽ nõ obstãtibꝰ dico negatiuè, ꝙ impossibile est, ut aliquis primò perueniat ad talẽ usum rationis, ꝙ possit ueniãliter peccare, & nõ mortaliter. Ista cõclusio est S. Tho. 1. 2. q. 89. arti. 6. idẽ in 2. di. q. 1. ar. 4. & probatur. Primò, quia materia

S. Thomas.

ria peccatorũ mortaliũ notior est, quàm uenialiũ, ut notius est, ꝙ homicidiũ, periurium sunt mala, quàm mẽdaciũ, uel uerbũ otiosum. ergo nõ potest quis ita esse dispositus, ut possit cognoscere uenialia peccata, & nullũ mortale. Itẽ prima deliberatio nõ potest esse circa materiã particularẽ, ut puta circa mẽdaciũ, uel ludũ, uel uanã gloriã, uel aliquid simile: sed necessariũ est ut incipiat ab aliquo uniuersali, puta, ꝙ est lex, cui tenemur obedire, uel ꝙ homo potest bene aut malè agere, & posita deliberatione tali, in uniuersali sufficit ad mortaliter peccãdũ: & clarũ est, ꝙ priùs est ut homo cognoscat ꝙ est aliquod malũ graue & aliquod leue, quàm ꝙ mẽdaciũ est malũ. hoc enim per se nõ est notũ, & præsupponit alias cognitiones sufficientes ad mortale. Itẽ usus rationis, qui sufficit ad bene agẽdũ mortaliter, sufficit ad mortaliter peccãdũ: sed impossibile est ut quis habeat usum ratiõis ad peccãdũ uenialiter, quin possit bene moraliter agere. ergo omnis talis potest mortaliter peccare. Maior probatur, quia ad bene moraliter agendũ, requiritur plena deliberatio: ut uidet 2. Ethi. quòd ad bene agẽdũ oportet ut quis agat sciens, eligens, & propter hoc, prout sapiens determinauerit. Minor uerò patet, quia si quis posset peccare, & non bene agere, daretur uiator sine culpa in statu

peccandi, & non merendi, quod uidetur inconueniẽs. Et confirmatur, quia nõ poteſt ita perdi uſus rationis, ut maneat ſufficiẽs ad peccandum uenialiter, & non mortaliter: ergo neque etiam ita acquiri. Antecedens probatur, quia nunquam damus amentem, neque auditum eſt de quo putemus quòd poſsit uenialiter peccare, & non bene agere. Item probatur à poſteriori, quia ſequitur, quòd poſsit eſſe peccatum ueniale cum ſolo originali, quod infrà oſtendemus eſſe impoſsibile. S. Tho. 2. d. q. 1. art. 4. ad 7. ſic dicit, Si aliquid eſt ſufficiens ad excuſandum maius peccatũ, multo amplius ſufficit ad excuſandum minus peccatum. Sed imperfectio ætatis excuſat peccatum mortale: ergo multo amplius excuſat ueniale. & ideo non poteſt eſſe quòd homo uenialiter peccet ante illud tẽpus, quo uſum rationis habet, ut iam mortaliter poſsit peccare. Ad argumenta uerò in contrarium dico, quòd nunquam aliquis ſemiplenè deliberat, quin poſsit plenè deliberare, licet ſit difficilius: & ſic poſſet mortaliter paccare. Et ſic cauſa quare motus ſubiti ſunt ueniales, non eſt, quia non perfectè poteſt deliberare, ſed quia non perfectè deliberat. Vnde quantumcunque aliquis poſſet perfectè, imò faciliter deliberare circa materiam illecebram, ſi tamen non deliberat actu, nunquam

S Thomas.

quam eſt mortale, quantumcunque duret & perſeueret illecebra. Secūdò dico, quòd poſtquam aliquis plenè & pluries deliberauit perfectè, poteſt ſemiplenè deliberare, ſed non antè. Nam imperfecta deliberatio præſupponit perfectam: ex eo enim quòd quis cognoſcit quòd homicidium eſt peccatū mortale, poſtea ſubitò cognoſcet eſſe malum, licet non conſideret eſſe mortale. Ad ſecundum patet, quia uel nego, quòd talis non poſsit perfectè deliberare: uel non eſt ſimile, quia in adulto præceſsit plena deliberatio, & iam non poteſt eſſe ſemiplena, non ita eſt de alio. Ad tertium de ebrio, licet etiam poſſet dici, quòd non eſt ſimile, quia in ebrio præceſsit deliberatio perfecta, ſed melius nego, quòd hoc poſsit contingere: impoſsibile eſt enim quòd cognoſcat mendacium eſſe peccatum, & non periurium, uel homicidium. Ad quartum patet per idem, quia excuſatur, quia non deliberat, non quin poſsit deliberare, aliâs eſſet amens. Ad quintū primò tranſeat aſſumptum, ſed priùs eſt circa materias uniuerſales, quàm particulares, & priùs circa materias grauiores, quàm leuiores. Secundò dico, & ueriùs, quòd omnino eſt impoſsibile, ut quis habeat uſum rationis ad deliberandum in una materia, quin etiam poſsit deliberare de quacunque materia quæ ſe offe-

ret. Clarum eſt enim quòd ſi quis cognoſcit quòd poteſt bene & malè agere de quacunque materia agendorum oblata, poterit dubitare an ſit bona, uel mala, & per conſequens cogitare an ſit bonum ſcilicet, an malum: & ſimiliter eſt ac ſi quis diceret, quòd aliquis dialecticus poteſt nectere ſyllogiſmum ex materia philoſophica, & nõ mathematica. Ad ſextum, & patet ex dictis, nam talis poteſt deliberare perfectè, ſed non deliberat. Et item, ut dictum eſt, non eſt ſimile, quia iam præceſsit deliberatio perfecta. & omnia argumẽta præſupponunt falſum, ſcilicet quòd detur tẽpus, in quo quis poteſt primò deliberare, cuius oppoſitum ſuprà probatum eſt.

Tertia pars SEQVITVR tertia pars, & quæſtio principalis huius relectionis, Ad quid teneatur homo cumprimum peruenit ad primum inſtans uſus rationis. Et intelligo quæſtionem per ſe loquendo, id eſt, ex eo ſolum, ꝙ peruenit ad uſum rationis, excludẽdo à quæſtione, ſi tũc occurrat per accidẽs neceſsitas implendi aliquod pręceptũ particulare. Et uidetur ꝙ non teneatur aliquo pręcepto, pro illo primo inſtãti uſus rationis, & loquamur generaliter de omni tali ad uſum rationis ueniẽte. Arguĩt ergo primo ad partẽ negatiuã, quia ſaltẽ loquẽdo de eo, qui nõ ſit inſtitutus à ſapiẽtibus, omnino ignoraret, neque poſſet ſcire tale præce

præceptũ, cùm nõ ſit per ſe notum. ergo non tenebitur pro tali iſtãti. Itẽ confirmatur, Quia tale præceptum eſt in dubio etiã inter ſapiẽtes theologos: multi enim tenẽt partẽ negatiuam. ergo indiget quis tẽpore ad ſciendũ illud præceptum, & ſic nõ obligat in primo inſtanti. Itẽ non poteſt ſcire quomodo primo peruenit ad uſum rationis. ergo nõ poteſt ſcire quomodo obligatᷓ tali præcepto. Antecedẽs enim eſt manifeſtũ: quis enim unquã notauit, ego nũc primò habeo uſum rationis? imò neque per aliquãtam differentiã & ſpatiũ tẽporis. Itẽ, trãſacto illo primò inſtanti, nõ tenetur ſtatim, & ſi tũc omiſerit, ergo neque in illo. Itẽ, qui eſt in peccato mortali, non tenetur ſe conuertere in Deum in primo inſtãti uſus rationis. ergo ille qui eſt in originali, & multo minus qui eſt baptizatus, tenetᷓ ſe conuertere in Deũ in primo inſtãti uſus rationis. Et cõfirmatᷓ, quia nullus etiam de numero eorum, qui timẽt Deum, & ſunt ſoliciti de ſalute ſua, ſentit cõſciẽtiã de tali trãſgreſsione, neque pœnitet, aut confitetur de illa, cũ tamẽ nemo ſit qui audeat affirmare ſe impleſſe tale præceptũ. ergo nõ eſt ponẽdũ tale præceptũ. In cõtrarium eſt, quia ſi pro illo inſtanti nõ obligat, cùm nõ ſit maior ratio de tempore præſenti, eadem ratione nunquam obligabitur: quod non uidetur dicendum.

 Neque

Neque uidetur sufficiens solutio communis, quòd tenetur semel in uita. Hoc enim est absurdum dicere, quòd Adam aut Mathusalen, qui millenos annos uixerunt, possent nongentos annos licitè transigere sine fide, aut dilectione Dei. Neque satisfacit alia solutio, quòd dantur induciæ, nam de iure naturali non possunt determinari tales induciæ, iure autẽ positiuo multo minus. Respondetur primò, Nihil exploratũ potest haberi, neque ex Scripturis, neque ex doctoribus in hac quæstione, quia quicquid dicatur, uidentur sequi non leuia inconueniẽtia, neque expediri facile possunt argumenta. Sed quod uerisimilius uidetur, di-
12 cam paucis propositionibus, prima, Nõ* quilibet perueniens ad usum rationis tenetur se cõuertere in Deũ explicitè, distinctè & formaliter. Ista propositio est expressè Caieta. 2.2. q. 10. arti. 4. ubi dicit expressè, ꝙ ad diligendum Deum explicitè ut finem naturæ & uniuersè non tenetur homo semper, cùm sit præceptum affirmatiuum, neque statim, quia non tenetur priùs diligere, quàm cognoscere. Constat autem, quòd post multum temporis aduenit homini ista cognitio, naturaliter loquẽdo. Eandem tenet. 1. 2. q. 89. articu. 6. & probatur efficaciter ex ratione Caieta. & ex aliis rationibus suprà positis, quibus probatum est, quòd

Caieta.

homo

homo nō statim postquam peruenit ad usum rationis, potest cognoscere Deum, quia nullus obligatur ad impossibile, ut ait Hieronymus, & certum est. ergo homo nō tenetur statim diligere Deum. Item procedit argumentū statim factū, quia non omnes sciunt, neque possunt scire tale præceptū statim. Itē nusquā legitur hoc præceptum. ergo temere asseritur. Assumptum probatur, quia uel esset illud, Cōuertimini ad me. quod habetur & apud Hiere. & Oseam, & Ezechi. & Iohelem, & alios prophetas: uel ex illo præcepto, Diliges dominū Deū tuū ex toto corde tuo. quod habet Deute. 6. & Matth. 22. & Luc. 10. Sed primùm, ut dictum est, obligatio nō est ad impossibile. Secundò id præceptum, Cōuertimini ad me, ut patet ex propriis locis, fit ad peccatores actualibus peccatis, nec est mentio de aliis. Item ubi habetur, quòd illud præceptum Conuertimini ad me, obligat statim potius quàm alia præcepta affirmatiua? Itē illud præceptū expressè est de pœnitentia, ut patet locis suis, quia in omnibus locis ponitur, Et agite pœnitētiā, uel in ieiunio, fletu, & plāctu, uel, à uiis uestris pessimis, sed ad pœnitentiam, ut est communis sententia omnium, nō tenetur aliquis statim. ergo nec etiam ante peccatum. Aliud uerò præceptum de dilectione Dei refellitur eisdem ar-

gumentis.Item non tenetur quis ſtatim crede re,ergo neque cõuerti. Conſequẽtia eſt nota ex Paulo ad Hebræos 11. Accedentem ad Deũ oportet credere quia eſt. Antecedens patet ex eodẽ Paulo ad Roma.10. Quomodo credẽt ei quem nõ audierunt? quomodo autẽ audiẽt ſine prædicãte? ſed nõ quilibet ſtatim poteſt habere prædicatorẽ,ergo neque poteſt credere. Et cõfirmatur ex eodẽ loco Pauli, Quomodo inuocabũt,in quem nõ crediderũt? ſed de hoc plura in 4.qõ. Oppoſitũ huis partis tenet Capreolus 2.d.40.quæſtione unica ad argumẽta Scoti cõtra ſecundã quæſtionẽ,ubi dicit,& uidetur tenere, ꝙ ſtatim, ꝙ aliquis peruenit ad uſum ratiõis,refert ſe in ſuum Deũ,aut peccat mortaliter. Et putat ſe ꝓbare ex S.Tho.ſed certè non probat.Secũda propoſitio,Omnis* talis tenet ad actũ aliquẽ ſtatim.Iſta ꝓpoſitio nõ uidet certa,ſed eſt ꝓbabilis,licet ſit cõtra conmunẽ ſentẽtiã Scholaſticorũ.& eſt S.Tho.1.2. q.89.ar.6.& 2.d.41.q.1.ad 7.ubi dicit,ꝙ ſtatim ꝙ homo uſum ratiõis habet, ſi faciat qđ in ſe eſt, Deus ei gratiã infundit, ſi autẽ nõ, peccat mortaliter,quia tũc tempus eſt,ut de ſua ſalute cogitet,& ei operam det.Iſta propoſitio probatur ratione S.Tho.ubi ſuprà,quia omnino eſt grauiſsima negligẽtia,ꝙ aliqs nõ diſponat de ratione uitæ ſuæ, ex qua dependet ſalus &

13

damna

dãnatio eius. & cùm statim oportet aut bene aut malè agere, neque homo posset suas actiones suspendere, uniuersaliter uidetur, quòd statim oportet disponere de summa uitæ, & de agendis: aliâs uidetur grauissima negligentia. Item si quis haberet curã alterius quo ad omnes actiones eius, & depẽderet ex eo saluatio, uel perditio illius, uidetur quòd peccaret mortaliter, si non statim prouideret de salute alterius, si statim posset alius periclitari. ergo multo plus obligatur de seipso. Item à posteriori, quia aliâs sequitur, quòd aliquis habẽs usum rationis facit totum quod debuit in tota uita sua, & tamen damnabitur. consequens non uidetur credendum, ergo neque id, &c. Consequentia patet manifestè de illo, Qui peruenit ad usum ratiõis, facit totũ quod debuit in tota uita sua in peccato originali, qui si nullum actum tenetur habere statim: ergo si se haberet negatiuè, & moriatur, iam patet quòd facit totum, ad quod tenebatur, & tamen damnabitur. & confirmatur, ille ergo seruat omnia mandata, & tamen non saluabitur. ergo non esset uniuersaliter uerum, quod Dominus dicit Matth. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Item si non tenetur statim, ergo poterit tunc solùm peccare uenialiter, & tunc si ille sit in peccato originali, erit

cũ ſolo ueniali & originali, quod uidetur inconueniens, quia nõ puniretur in limbo, quia non habet pœnam ſenſus: neque in purgato-
14 rio, quia eſt uia ad gloriam: neque in inferno. Tertia Talis*tenetur ſe cõuertere in bonũ eo modo, quo poteſt tunc, id eſt conformiter ad cognitionem quam habet. Iſta probatur ex præcedenti: quia ſi teneretur ad aliquem actũ, non poteſt eſſe incognitũ. ergo oportet quòd ſit conformiter ad cognitionem quam habet. Pro quo eſt conſiderandum, quòd (ut ſuprà tactum eſt) prima deliberatio non poteſt eſſe circa particularem materiam moralẽ, quia nec eſſe eſt intellectum à notioribus procedere. 1. Phy. & ſicut ſimpliciter in cognitione ens eſt prius notum, quàm ſpecies, aut genera: ita in cognitione practica principia uniuerſalia & concluſiones etiam magis uniuerſales, ſunt magis notæ, & oportet intellectum ab illis incipere, ut eſt id pricipium, Oportet uiuere cõformiter ad rectum rationem, expedit homini honeſtè uiuere, nõ eſt facienda iniuria, uel aliquod huiuſmodi, quod poteſt eſſe notum lumine naturali, etiam apud illum, qui educatus eſt ſine notitia, aut religione Dei: aliquod tale principium, ut colendus eſt Deus à me, oportet me ſeruare legem Dei, non licet agere contra præceptum dei, uel aliquid ſimile. Eſt

enim

enim impossibile, ut prima cognitio, uel deliberatio sit de eleemosyna aut de temperantia. Dico ergo, quòd cumprimum homo habet tale iudicium sufficienter deliberatum, tenetur habere propositum bene agendi conformiter ad id iudicium: & si cognoscat Deum, tenetur formaliter conuerti in Deum, puta, uolo, aut propono seruare legẽ Dei, uolo colere Deum: sin autem non cognoscat, satis est ut proponat bene uiuere cõformiter ad dictamẽ. ut propono uiuere secundum rationem, uolo honestè agere, nolo male agere. Hoc expressè dicit Sanctus Thoma. de ueritate, quæstio. 14. arti. 11. ad primum. ubi dicit de eo, qui nutritus esset in syluis, quòd si faciat quod in se est, ad prouidentiam Dei spectat subuenire in necessariis, & declarat quid sit facere, quod est in se, dicens, quòd est sequi dictamen legis naturalis cũ appetitu boni, & fuga mali. & quòd hoc sufficit, constat manifestè ex dictis. Neque obstat quod quidã dicũt, quòd si hoc faciat, iam Dominus illuminabit eum de fide. Quidquid enim sit de hoc, de quo statim dicam, sed saltẽ prius est hoc ipsum facere quod in se est, quàm quòd illuminetur, & sic illa illuminatio nõ spectabit ad primum tempus usus rationis. Et confirmatur ista conclusio cum præcedente, nam quilibet tenetur recipere fidem & legẽ Christi,

Christi, cumprimum ei fuerit sufficiēter promulgata, neque liceret alicui differe in certum tempus, neque satis esset accipere semel in uita, sed tenetur proponere uiuere in lege Christi, & ipsum colere. ergo etiam cumprimum ei est promulgata lex naturalis, tenetur eam recipere, sed non recipit, nisi proposito seruandi illam, & uiuendi conformiter ad legem, ergo tenetur habere tale propositum. Consequentia uidetur nota, quia non minus obligat lex naturalis, quàm Christiana, cùm sit æquè diuina. Promulgatur autem lex naturalis per hoc, quòd aliquis cognoscit, quòd uiuendum est conformiter ad rectam rationem, ut quòd nocendum non est proximo, uel aliquid simile. & confirmatur iterum, quia uidetur impossibile, ut quis deliberet de uita & salute sua, & cognoscat quòd expedit sibi ad bene esse uel felicitatem, ut bene uiuat, & uitet malū, ut nō faciat iniuriam, & quòd suspendat actum uoluntatis, & non proponat uel sic uel aliter uiuere. Neque puto, ut quisquam, etiam de industria, hoc posit facere, scilicet suspendere omnem actū uoluntatis cum tali deliberatione. Prima autem cogitatio, quæ occurrit in primo instanti usus rationis, est, ut cogitet in genere & in uniuersali de salute sua. & S. Tho. dicit 1.2.q.89.arti.6, id est de bene esse suæ salu-

tis,uel quod in cõmuni ęxpediat ei.ſi ergo uidetur impoſsibile ut non habeat actum, & nõ licet habere actũ auerſum à bono,ergo oportet quòd habeat actum conuerſum ad bonum. Ex dictis patet corollarium,quòd non ſolùm apud eum,qui nullo modo cognoſcit Deum ſufficit talis conuerſio ad bonum & ſine Deo, ſed etiam aliquando apud eum, qui ſit bene educatus in religione,& cultu Dei.Patet,quia dato quòd ſit inſtitutus in fide,poteſt fieri prima deliberatio per ſolum lumen naturale, & conuerſio etiam illo modo ſufficit. Ad hunc ergo ſenſum intelligenda eſt celebrata opinio Sancti Thomæ de cõuerſione in Deum in primo inſtanti uſus rationis,qui nihil aliud uult habere,niſi quòd cumprimum quis actu cogitat & deliberat de uita ſua, oportet ut habeat propoſitum ad bonum,ſiue in uniuerſali, ſiue etiam diuinum conformiter ad cognitionem. Et hoc modo erit probabilis & ſententia cõſona rationi.Et hæc eſt concluſio non ſolùm theologorum,ſed philoſophorum etiam ſententiis celebrata,de qua nobilem illam fabulã ueteres prodiderunt,de illo nobili Hercule:cũ ille ſcilicet ad hoc ætatis perueniſſet, de quo in præſentia diſputamus, & ſolicitus eſſet an uiam potiùs ſequeretur uirtutis & laboris, an uoluptatis & deſidiæ,duas illi matronas ſubitò

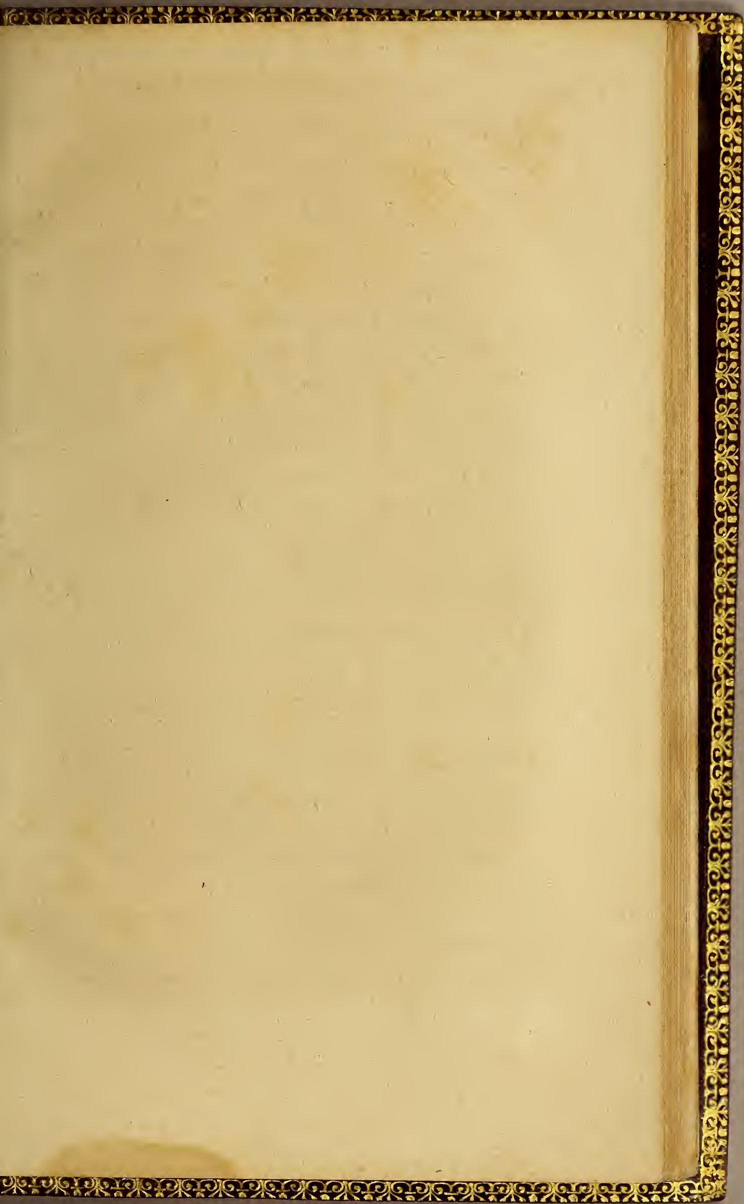
tò astitisse, uirtutẽ scilicet ac uoluptatem, uariisque incitamẽtis & suasionibus utrãque conatam ut ad se animam Herculis traheret, sed uicisse tandem uirtutem, atque Herculem in suam sententiam & contubernium traxisse. Simile est quod S. Tho. uult & docet, ut cùm scilicet primo quis solicitus est, ac deliberat, an potius sequitur bonum, aut malum, uitium, an uirtutem, non se expediat ab eo cõsilio, & deliberatione priusquam constituat ac proponat meliorẽ partem, id est uirtutem, potius sequi. Et ad hoc præceptum conuersionis tenentur non solùm qui ad tale tempus perueniunt sine gratia, sed etiam baptizati, qui gratiam habent: præceptis enim non satisfacit, quis per gratiam, aut omnino per aliquẽ habitum, sed per actum. Ad argumentum in contrariũ. Ad primum dico, quòd perueniẽs ad usum rationis ignorabat hoc præceptũ sub illa lege, Cõuertimini ad me, in primo instãti usus rationis, uel alia simili forma. sed cognoscit, quòd oportet seruare, legem Dei uel oportet uiuere secundum rectam rationem, uel huiusmodi iudicium, quia est ista prima deliberatio, & per hoc patet ad prima tria argumẽta. Ad quartũ, concedo, quòd postea non tenetur, quia iam est transgressus illud præceptũ, licet posset dici, quòd per se tenetur quo ad usque impleat.

Ad

Ad quintum nego conſequẽtiam. Ad ſextum dico, ꝙ, ut dictum eſt, eſt impoſsibile, uel ualde difficile, ut ſic deliberans nõ habeat uel bonum propoſitum, uel malum, & ſi habeat malum, iam de eo pœnitet. Si quis enim habet propoſitum non ſeruandi legem Dei, pœniteat de illo. Et iſta pro præſente Relectione ſufficiant.

*
* *

FINIS
SECVNDI TOMI

INDEX RERVM ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS TOMI PRIMI.

A

* potest

Con

intent

irritante

Petri

Prin

INDEX TOMI SECVNDI.

*

innum

Dæm

FINIS.

